

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

**Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-
Asociimit (PKZMSA) 2022-2026**

Prill 2022
Prishtinë

Faqe e zbrahtë

Përmbajtja

<i>Vendimi i Kuvendit të Republikës së Kosovës për miratimin e PKZMSA 2022-2026</i>	5
<i>Vendimi i Qeverisë së Republikës së Kosovës për miratimin e PKZMSA 2022-2026</i>	6
Lista e shkurtesave	7
HYRJE	10
Marrëdhëniet ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Bashkimit Evropian.....	12
1. BLOKU 1: KRITERET POLITIKE	13
1.1. Demokracia dhe sundimi i ligjit	13
1.1.1. Kushtetuta, parlamenti dhe sistemi zgjedhor	13
1.1.2. Administrata publike	19
1.1.3. Avokati i Popullit	25
1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë	28
1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare	29
2. BLOKU 2: KRITERET EKONOMIKE	39
2.1. Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut	40
2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit	54
3. BLOKU 3: STANDARDET EVROPIANE – PËRAFRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË	66
3.0. Korniza ligjore për përafrimin e legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së	66
3.1. Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave	68
3.2. Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punonjësve	75
3.3. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit të kompanive dhe liria e ofrimit të shërbimeve	77
3.4. Kapitulli 4 i acquis-së: Lëvizja e lirë e kapitalit	82
3.5. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik	86
3.6. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive.....	91
3.7. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale	95
3.8. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës	100
3.9. Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet financiare.....	105
3.10. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat	115
3.11. Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural	121
3.12. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë së ushqimit, veterinarisë dhe ato të fitosanitarisë	126
3.13. Kapitulli 13 i acquis-së: Peshkataria	131
3.14. Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit.....	132
3.15. Kapitulli 15 i acquis-së: Energjia	137
3.16. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet	148
3.17. Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare.....	151
3.18. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat	154
3.19. Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi.....	163
3.20. Kapitulli 20 i acquis-së: Politikat e ndërmarrjeve dhe ato të industrisë	167
3.21. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane	169
3.22. Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore	176
3.23. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore.....	178
3.24. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria	193
3.25. Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe kërkimet shkencore.....	209
3.26. Kapitulli 26 i acquis-së Arsimi dhe kultura	211
3.27. Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi	215
3.28. Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit	225
3.29. Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor.....	230
3.30. Kapitulli 30 i acquis-së: Marrëdhëniet me jashtë.....	235

3.31. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurisë dhe ajo e mbrojtjes	236
3.32. Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar	238
3.33. Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore	245
3.34. Kapitulli 34 i acquis-së: Institucionet	246
3.35. Kapitulli 35 i acquis-së: Çështjet e tjera.....	246
MATRICA E MASAVE AFATSHKURTA	247

Republika e Kosovës
Republika Kosovo -Republic of Kosovo
Kuvendi - Skupština - Assembly

Legjislatura VIII
Sesioni pranveror

Kuvendi i Republikës së Kosovës, në mbështetje të nenit 65 (1) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, në Seancën plenare të mbajtur më 7 prill 2022, pasi e shqyrtoi Programin Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) 2022 – 2026, mori këtë:

V E N D I M

Miratohet Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) 2022 – 2026.

Nr. 08-V-263

Prishtinë, 07.04.2022

Glauk KONJUFCA

Kryetar i Kuvendit

Vendimi u dërgohet:

- Qeverisë së Republikës së Kosovës,
- Komisionit për Integrim Evropian,
- Drejtorisë për mbështetje komisioneve parlamentare dhe
- Arkivit të Kuvendit.

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 04/67
Datë: 09.03.2022

Në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe të nenit 93 paragrafi 4 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke u bazuar në nenin 4 të Rregullores Nr. 02/2021 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive e ndryshuar dhe e plotësuar me Rregulloren Nr. 04/2021, në pajtim me nenin 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës Nr. 09/2011, Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 9 mars 2022, merr këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) 2022 - 2026.
2. Buxheti për zbatimin e këtij Programi është brenda ndarjeve buxhetore të organizatave buxhetore për vitin 2022 dhe në pajtim me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve.
3. Për zbatimin e këtij Vendimi obligohet Zyra e Kryeministrit dhe institucionet e tjera përgjegjëse, sipas Programit.
4. Obligohet Sekretari i Përgjithshëm të Zyrës së Kryeministrit që t'ia përcjellë këtë Program Kuvendit të Republikës së Kosovës për miratim përfundimtar.
5. Vendimi hyn në fuqi ditën e publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Albin KURTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

In dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- Të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-së
- Arkivit të Qeverisë

Lista e shkurtesave

AAC	Autoriteti i Aviacionit Civil
AD	Akademia e Drejtësisë
AIP	Agjencia e Informimit dhe Privatësisë
AKI	Agjencia e Kosovës për Inteligjencë
AKK	Autoriteti Kosovar i Konkurrencës
AKKK	Agjencia Kosovare Kundër Korrupsionit
AKKVP	Agjencia Kosovare për Krahasim dhe Verifikim të Pronës
AKMRrSB	Agjencia e Kosovës për Mbrojtje nga Rrezatimi dhe Siguria Bërthamore
APK	Agjencia e Kosovës për Privatizim
ARKEP	Autoriteti Rregullativ i Komunikimeve Elektronike dhe Postare
ARrH	Autoriteti Rregullativ i Hekurudhave
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
ATK	Administrata Tatimore e Kosovës
AUV	Agjencia e Ushqimit dhe Veterinës
BB	Banka Botërore
BE	Bashkimi Evropian
BEI (EIB)	Banka Evropiane e Investimeve
BERZh (EBRD)	Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim
BPV	Bruto Prodhimi Vendor
BQK	Banka Qendrore e Republikës së Kosovës
CEFTA	Marrëveshja për Tregti të Lirë në Evropën Qendrore
DIE	Departamentet përgjegjëse për integrim evropian
DIEKP	Departamenti për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave
DK	Dogana e Kosovës
DL	Departamenti Ligjor
DNSh	Departamenti për Ndihmë Shtetërore
EJL	Evropa Juglindore
ERA	Agjenda për Reforma Evropiane
FKPK	Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës
FMN	Fondi Monetar Ndërkombëtar
GV RAP	Grupi i Veçantë i Stabilizim-Asociimit për Reformën e Administratës Publike
GZ	Gazeta Zyrtare
GV	Grup i Veçantë
IAP	Institucioni i Avokatit të Popullit
IHD	Investimet e Huaja Direkte
IKAP	Instituti i Kosovës për Administratë Publike
IPA	Instrumenti i Asistencës së Paraanëtarësimit
KASh	Korniza Afatmesme e Shpenzimeve
KBR (RCC)	Këshilli për Bashkëpunim Rajonal
KE	Komisioni Evropian
KfW	Banka Gjermane për Zhvillim
KGjK	Këshilli Gjyqësor i Kosovës
KiE	Këshilli i Evropës
KIESA	Agjencia Kosovare për Investime dhe Mbështetjen e Ndërmarrjeve
KOSTT	Operatori i Sistemit, Transmisionit dhe Tregut
KPK	Këshilli Prokurorial i Kosovës
KPM	Komisioni i Pavarur i Mediave
KPSA	Komisioni Parlamentar i Stabilizim-Asociimit
KQZ	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve
KRPP	Komisioni Rregullator i Prokurimit Publik

KSA	Këshilli i Stabilizim-Asociimit BE – Kosovë
MAPL	Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
MASHTI	Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
MBPZhR	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
MD	Ministria e Drejtësisë
ME	Ministria e Ekonomisë
MFPT	Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve
MIK	Menaxhimi i integruar i kufirit
MINT	Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë
MKK	Ministria për Komunitete dhe Kthim
MKRS	Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit
MM	Ministria e Mbrojtjes
MMPHI	Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
MPB	Ministria e Punëve të Brendshme
MPJD	Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës
MSA	Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit
MSh	Ministria e Shëndetësisë
MZhR	Ministria e Zhvillimit Rajonal
NK	Nënkomitet
NP	Ndërmarrje Publike
NVM	Ndërmarrje e vogël dhe e mesme
NjIF	Njësia e Inteligjencës Financiare
OBT	Organizata Botërore e Tregtisë
OShC	Organizatë e shoqërisë civile
OShP	Organi Shqyrtues i Prokurimit
SDGs (OZhQ)	Objektivat për Zhvillim të Qëndrueshëm
PKZMSA	Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit
PL	Programi Legjislativ i Qeverisë
PK	Policia e Kosovës
PQ	Programi i Qeverisë
PRE	Programi për Reforma në Ekonomi
PSA	Procesi i Stabilizim-Asociimit
PSO	Plan Strategjik dhe Operacional
PSRK	Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës
PV	Plan veprimi
PZAP	Paneli Zgjedhor për Ankesa dhe Parashtresa
QKMK	Qendra Kombëtare për Menaxhimin e Kufirit
RAP	Reforma e administratës publike
ReSPA	Shkolla Rajonale për Administratë Publike
PBEJL (SEECp)	Procesi i Bashkëpunimit për Evropën Juglindore
SIDA	Agjencia Suedeze për Zhvillim Ndërkombëtar
SIGMA/OECD	<i>Përkrahje për Përmirësimin e Qeverisjes dhe Menaxhimit (Instrument i Organizatës për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik)</i>
SKZh	Strategjia Kombëtare për Zhvillim
ShBA	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
TI	Teknologji informative
TKE	Traktati i Komunitetit të Energjisë
UA	Udhëzim Administrativ
UNDP	Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim
WBIF	Instrumenti Investues për Ballkan Perëndimor
ZBE	Zyra e Bashkimit Evropian
ZKA	Zyra Kombëtare e Auditimit

ZKM	Zyra e Kryeministrit
ZRrE	Zyra e Rregullatorit të Energjisë
ZRrUK	Zyra e Rregullatorit për Ujë dhe Kanalizim

HYRJE

Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) 2022-2026 është programi i gjashtë me radhë për zbatimin e MSA-së ndërmjet Bashkimit Evropian (BE) dhe Republikës së Kosovës.¹ Ai është dokumenti kryesor kombëtar i politikave dhe planifikues për zbatimin e reformave për adoptimin e *acquis*-së së BE-së në legjislacionin kombëtar. PKZMSA 2022-2026 zbatohet krahas Planit të Veprimit të Agjendës për Reforma Evropiane (PV ERA II), përmes të cilit zbatohen prioritetet politike të dakorduara ndërmjet BE-së dhe Kosovës si palë kontraktuese të MSA-së. Ky program është në harmoni me PV ERA II, Programin e Qeverisë 2021-2025 dhe Planet Strategjike dhe Operacionale (PSO) të ZKM-së dhe ministrive. Ai është miratuar nga Qeveria e Republikës së Kosovës më 9 mars 2022 dhe nga Kuvendi i Republikës së Kosovës më 7 prill 2022.

Rishikimi i rregullt vjetor i PKZMSA-së ka filluar në tetor 2021 dhe dokumenti është finalizuar në fund të vitit 2021, ndërsa gjatë janarit 2022 janë mbajtur konsultimet publike. Bazuar në Vendimin e Qeverisë nr. 06/22², rishikimi është udhëhequr nga departamentet për integrim evropian në Zyrën e Kryeministrit (ZKM/DIE), si institucioni kryesor koordinues, në bashkëpunim me ministrinë dhe institucionet e tjera përgjegjëse për secilin kapitull. Puna në nivel të institucioneve të linjës është koordinuar nga Departamentet për Koordinim të Politikave dhe Integrim Evropian (DIEKP-të) dhe strukturat ekuivalente. Në këtë proces gjithashtu kanë marrë pjesë Departamentet Ligjore (DL) dhe strukturat e tjera të institucioneve të linjës të mandatuara për zhvillimin dhe zbatimin e politikave në fushat përkatëse. ZKM/DIE gjithashtu kanë qenë pjesë aktive e punës gjatë tërë procesit të rishikimit.

Sa i përket ndarjes së përgjegjësisë, ZKM/DIE kanë propozuar masat afatshkurtra, bazuar në reformat e dakorduara në mbledhjet e organeve të stabilizim-asociimit BE-Kosovë të mbajtura gjatë vitit 2021 dhe të gjeturat e Raportit të KE-së për Kosovën – 2021. Pas kësaj, masat e propozuara, në bashkëpunim me institucionet e linjës, janë zhvilluar më tej, në raport me zbatueshmërinë e tyre (bazuar në kapacitetet në dispozicion, kohën e nevojshme, etj.), janë ndërlidhur me dokumente sektoriale të politikave, si dhe janë kostuar (bazuar në metodologjinë e hollësishme për këtë qëllim) e konfirmuar nga institucionet e linjës si përgjegjës të drejtpërdrejtë për zbatimin e tyre.

Sa i përket përmbytjes, PKZMSA 2022-2026 është gjithëpërfshirës për kah fushëveprimi. Ai parasheh reforma afatshkurtra për vitin 2022 dhe objektiva prioritare afatmesme (për periudhën deri në fund të vitit 2026) për përmbytjen e detyrimeve të MSA-së, përmes përfarimit të legjislacionit kombëtar me *acquis*-në e BE-së dhe zbatimin të legjislacionit të përafuar. Bazuar në strukturën e Kriterëve të Kopenhagës, ai është i ndarë në tri blloqe: *Kriteret politike*, *Kriteret ekonomike*, dhe *Standardet evropiane – përafrimi i legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së*.

Blloku 1: Kriteret politike mbulon fushat e ligjvënies, kushtetutës, reformës së sistemit zgjedhor, administratës publike dhe bashkëpunimit rajonal. Ai ndërlidhet me kapitujt 23 dhe 24 të *acquis*-së (të bllokut të tretë), dhe përmban pesë kapituj: *Kushtetuta, Parlamenti dhe sistemi zgjedhor; Administrata publike; Avokati i Popullit; Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë; dhe Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare*.

Blloku 2: Kriteret ekonomike është në harmoni me Programin për Reforma Ekonomike (PRE). Ai gjithashtu reflekton prioritetet dhe aktivitetet të dalë nga mekanizma të tjerë të dialogut me BE-në, si prioritetet vjetore, konkluzionet e strukturave të MSA-së, ose nga mekanizmat multilateralë, si marrëveshjet me FMN, etj. Ky bllok përmban dy kapituj: *Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut, dhe Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit*.

Blloku 3: Standardet evropiane – përafrimi i legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së përfshin të gjitha fushat e *acquis*-së së BE-së me të cilën duhet të përafrohet legjislacioni vendor dhe të zbatohet ky i

¹ Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit, në dispozicion në [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A0316\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A0316(01)&from=EN); Ligji nr. 05/L-069 për ratifikimin e MSA-së, në dispozicion në <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239>.

² Vendimi i Qeverisë nr. 06/22, në dispozicion në http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_mbledhjes_se_22_te_Qeverise_2015_.pdf, fq. 6.

fundit, gjë që gjithashtu kërkon kapacitete administrative. Ky bllok përmban 33 kapituj të *acquis*-së dhe një kapitull mbi kornizën ligjore për përafrimin e legjislacionit vendor me *acquis*.

Secili kapitull është i ndarë në dy pjesë: pjesa narrative dhe matrica e masave afatshkurtra. Pjesa narrative përmbledh detyrimet e MSA-së dhe detyrimet nga mekanizmat e të tjerë të aderimit në BE, gjenden aktuale (kornizën legjislative, përfshirë nivelin e përafrimit të legjislacionit vendor me *acquis*, kornizën e politikave dhe atë institucionale, dhe asistencën e jashtme), dhe objektivat prioritare afatmesme. Matrica e masave afatshkurtra përmban masat konkrete vjetore për zbatimin e reformave, përkatësisht masat legjislative (të legjislacionit kornizë dhe akteve nënligjore e akteve të tjera rregullative) dhe masat zbatuese (të kornizës së politikave, reformave institucionale e ngritjes së kapaciteteve institucionale, dhe për zbatim në praktikë).

Përgjegjëse për zbatimin e këtij programi dhe monitorimin e zbatimit të tij do të jenë organet përkatëse të administratës shtetërore, brenda fushëveprimit të kompetencave të tyre. Si mekanizmi qendror qeverisës për përmbushjen e detyrimeve të MSA-së, përgjegjëse për këto në nivelin më të lartë është kabineti qeveritar dhe kërret e institucioneve të tjera të administratës shtetërore. Rol kyç në këtë do të luajnë edhe strukturat institucionale të stabilizim-asociimit. Koordinimin e përgjithshëm do ta bëjnë ZKM/DIE, në bashkëpunim me institucionet përkatëse të linjës, përfshirë përmes monitorimit dhe raportimit të rregullt. Masat që parashohin miratimin e projektligjeve konsiderohen të zbatuara me miratimin e projektligjeve përkatëse nga Qeveria.

Kuvendi do të jetë një nga shtyllat kryesore institucionale në zbatimin e këtij programi, në veçanti përmes miratimit të legjislacionit, përfshirë përmes Komisionit për Integrim Evropian dhe Komitetit Parlamentar të Stabilizim-Asociimit (KPIE).

Në emër të BE-së, rol të rëndësishëm në përmbushjen e detyrimeve të MSA-së, dhe rrjedhimisht në zbatimin e këtij programi, do të luajë Komisioni Evropian (KE), përfshirë përmes Delegacionit të BE-së (ZBE) në Kosovë.

Rolin e tyre në zbatimin e këtij programi e ka edhe shoqëria civile dhe palët e tjera të interesuara. ZKM, si institucion përgjegjës të Qeverisë për integrim evropian, do të bashkëpunojnë me akterë jashtë institucioneve publike në zbatimin e këtij programi, përfshirë përmes mekanizmit konsultues me OShC dhe akterë të tjerë në kuadër të organeve të përbashkëta të stabilizim-asociimit BE-Kosovë.

Marrëdhëniet ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Bashkimit Evropian

Më 1999 BE kishte iniciuar *Procesin e Stabilizim-Asociimit* (PSA) si kornizë për anëtarësimin e vendeve të Ballkanit Perëndimor në të, dhe e kishte lansuar atë në nëntor 2000, në Samitin e Zagrebit. Bazuar në Kriteret e Kopenhagës, PSA përcakton se perspektiva evropiane e këtyre vendeve varet nga përparimet në vendosjen e demokracisë së qëndrueshme, shtetit ligjor, ekonomisë së tregut dhe bashkëpunimit rajonal. Kjo perspektivë ishte rikonfirmuar në Këshillin Evropian të Selanikut, në qershor 2003.

Sa i përket Kosovës, në prill 2005 KE kishte nxjerrë komunikatën *E ardhmja evropiane për Kosovën*, kurse më 2006 Këshilli kishte miratuar Partneritetin e parë Evropian për Kosovën, e të dytin më 2008. Si përgjigje ndaj Partneritetit Evropian, gjatë periudhës 2008-2012 Kosova ka zbatuar Planin e Veprimit të Partneritetit Evropian (PVPE), e më pas, gjatë periudhës 2013-2015, Planin e Veprimit për MSA (PVMSA) dhe Planin e Veprimit për adresimin e rekomandimeve të Raportit të Progresit (PVRP).

Më 17 shkurt 2008, Kuvendi i Kosovës shpalli Kosovën shtet të pavarur dhe sovran. Republika e Kosovës deri më tani është njohur nga njëqindeshtatëmbëdhjetë (117) shtete³, përfshirë 22 shtete anëtare të BE-së.

Deri në fund të vitit 2009 dialogu i reformave ndërmjet Kosovës dhe BE-së është zhvilluar përmes Mekanizmit Përcjellës të procesit të Stabilizim-Asociimit (MPSA). Më pas, bazuar në komunikatën e KE-së *Kosova – përmbushja e perspektivës së saj evropiane*, të tetorit 2009, dialogu i reformave ishte avancuar në kornizën e Dialogut të Procesit të Stabilizim-Asociimit (DPSA), ndërsa gjithashtu ishte iniciuar procesi i pjesëmarrjes së Kosovës në Programet e BE-së.

Procesi drejt MSA-së ka nisur në tetor 2011, me rekomandimin e KE-së për iniciimin e *Studimit të Fizibilitetit për MSA*, i cili, në tetor 2012, kishte konstatuar se Kosova ishte e gatshme të negocionte MSA-në. Negociatat janë zhvilluar nga tetor i 2013 deri në korrik 2014. Më pas, MSA është miratuar nga Qeveritë e Shteteve Anëtare, ishte nënshkruar më 27 tetor 2015, si dhe është miratuar nga Qeveria e Kosovës (më 30 tetor 2015) dhe ratifikuar nga Kuvendi (më 2 nëntor 2015). Përfundimisht, MSA ka hyrë në fuqi më 1 prill 2016. Gjatë vitit 2016 gjithashtu janë funksionalizuar organet e përbashkëta Kosovë-BE të krijuara me MSA për mbikëqyrjen e zbatimit të saj: Këshilli i Stabilizim-Asociimit, Komiteti, nënkomitetet dhe grupet e veçanta, si dhe Komiteti Parlamentar i Stabilizim-Asociimit. Gjatë vitit 2021 këto organe janë mbledhur në raundin e gjashtë.

Zhvillim tjetër me rëndësi përbën lansimi i fazës së dytë të prioritetëve politike për zbatimin e MSA-së – Agjendës për Reforma Evropiane (ERA II), përkatësisht 15 prioritetëve. ERA II do të zbatohet gjatë periudhës së ardhshme dyvjeçare. Ajo shërben për përmbushjen e detyrimeve të MSA-së duke u fokusuar në reformat kyçe ekonomike, fuqizimin e sundimit të ligjit dhe konsolidimit të qeverisjes së mirë.

Pas shuarjes së Ministrinë e Integritimit Evropian, në mesin e nëntorit 2020 ka përfunduar transferimi i strukturave të saj në Zyrën e Kryeministrit (ZKM).

Sa i përket procesit të *liberalizimit të vizave*, më 18 korrik 2018 KE ka nxjerrë rekomandimin për heqjen e regjimit të vizave me Kosovën. Pas kësaj, më 30 gusht, Komiteti i Parlamentit Evropian për të Drejtat Civile, Drejtësi dhe Punë të Brendshme (LIBE) ka miratuar këtë rekomandim. Ky rekomandim ka mbetur të miratohet përfundimisht nga shtetet anëtare në Këshillin e BE-së.

Sa i përket pjesëmarrjes në *Programet e BE-së*, Kosova aktualisht përfiton nga shtatë (7): prej tyre: *Evropa për Qytetarët, Evropa Kreative, COSME, ERASMUS+, Customs 2020, Fiscalis dhe Horizonti 2020*.

---

³ Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës, Qeveria e Republikës së Kosovës, *Lista e njohjeve*, <https://www.mfa-ks.net/politika/484/lista-e-njohjeve/484>.

1. BLOKU 1: KRITERET POLITIKE
1.1. Demokracia dhe sundimi i ligjit
1.1.1. Kushtetuta, parlamenti dhe sistemi zgjedhor

Kushtetuta

Kushtetuta e Republikës së Kosovës është miratuar nga Kuvendi më 9 prill 2008 dhe ka hyrë në fuqi më 15 qershor 2008. Rendi kushtetues i Republikës së Kosovës bazohet në parimet e lirisë, paqes, demokracisë, barazisë, respektimit të të drejtave dhe lirive të njeriut, sundimit të ligjit, mos-diskriminimit, të drejtës së pronës, mbrojtjes së mjedisit, drejtësisë sociale, pluralizmit, ndarjes së pushtetit dhe ekonomisë së tregut. Këto parime demokratike janë të parapara edhe në nenin 3 të MSA-së.

Meqë këto parime përbëjnë elementet thelbësore të funksionimit shtetëror dhe të MSA-së, institucionet e Kosovës kanë ndërmarrë veprime konkrete për të filluar të përmbushin kriteret e MSA-së përmes ndryshimeve të nevojshme kushtetuese, konkretisht për të përmbushur kërkesat e MSA dhe gjetjet e raporteve kryesore për vendin nga KE.

Republika e Kosovës mbetet e përkushtuar për të përmbushur obligimet e tjera që dalin nga MSA. Në këtë drejtim, Kosova do të zbatojë reformat, përfshirë ato në fushën e administratës, drejtësisë dhe fushat e tjera varësisht nga nevojat që shfaqen gjatë periudhës zbatuese në vitet në vijim.

Parlamenti

Ky kapitull mbulon fushëveprimin e Kuvendit të Republikës së Kosovës si organ ligjvënës, që miraton ligje e rezoluta dhe marrëveshje ndërkombëtare. Ai mbulon edhe funksionin mbikëqyrës të Kuvendit, përkatësisht për mbikëqyrjen e punës së Qeverisë dhe institucioneve të tjera publike të cilat sipas Kushtetutës dhe ligjeve i raportojnë Kuvendit, si dhe rolin e tij në procesin e integritit evropian. Pika të tjera që mbulon ky kapitull përfshijnë si në vijim: reformat kyçe kushtetuese që kërkon aderimi në BE; përbërjen dhe strukturën, përfshirë imunitetin e deputetëve; funksionet e përgjithshme të Kuvendit; funksionimin e strukturave të Kuvendit (bazuar edhe në Rregulloren e punës), me fokus në çështjet relevante për kërkesat e integritit evropian, përfshirë ato të MSA-së; funksionin legjislativ të Kuvendit; funksioni mbikëqyrës të Kuvendit; funksionin zgjedhor të Kuvendit (cilat organe/autoritete të administratës shtetërore i zgjedh/emëron dhe shkarkon, dhe procedurat e përgjithshme); rolin e Kuvendit në procesin e harmonizimit të legjislacionit kombëtar me *acquis*-në e BE-së dhe strukturat përgjegjëse; dhe zgjedhjet (legjislacionin, sistemin zgjedhor, funksionimin dhe ecurinë e proceseve zgjedhore).

Kërkesat e MSA-së

Neni 132 i MSA-së ka themeluar Komisionin Parlamentar të Stabilizim-Asociimit (KPSA) si forum të përbashkët të deputetëve të Parlamentit Evropian dhe atyre të Kuvendit të Republikës së Kosovës për të shkëmbyer mendimet rreth zbatimit të MSA-së. Kuvendi i Kosovës, në zbatim të nenit 132 të MSA-së më 18 mars, 2016 ka themeluar KPSA. Kuvendi në legjislaturën e V, më 16-17 maj 2016 ka mbajtur takimin e parë të Komisionit Parlamentar të Stabilizim-Asociimit BE-Kosovë ku është miratuar Rregullorja e Punës e këtij Komisioni. Gjatë legjislaturës së VI janë mbajtur takimet e përbashkëta të të dyja delegacioneve të cilat shënojnë ngritjen e bashkëpunimit të Kuvendit të Kosovës me Parlamentin Evropian në nivel më të lartë. KPSA mblidhet dy herë në vit, në intervale kohore për të cilat dakordohen. Ndërsa, gjatë legjislaturës së VIII-të, KPSA ka mbajtur takimin e shtatë me radhë, në datat 4 - 5 nëntor 2021. Ky takim është mbajtur në Kuvendin e Kosovës, Prishtinë. Me këtë rast, është miratuar Deklarata e përbashkët me Rekomandime.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në kuadër të nënkomiteteve të stabilizim-asociimit nga Kuvendi kërkohet të sigurojë emërimin e anëtarëve të bordeve të institucioneve të pavarura të cilat janë kompetencë e Kuvendit. Kjo duhet të kryhet duke u bazuar në parim të meritokracisë dhe profesionalizmit duke shmangur politizimin për këto emërimë. Kuvendi, bazuar në Memorandumin e bashkëpunimit me Mbretërinë e Bashkuar, do të angazhohet që të sigurojë emërimin e anëtarëve të bordeve të institucioneve të pavarura të cilat janë në kompetencë të Kuvendit përmes një procesi transparent dhe merititor. Ky prioritet vazhdon të mbetet ndër më të

rëndësishmit për Qeverinë e Kosovës, prandaj reflektohet në të gjitha dokumentet kryesore planifikuese të Qeverisë, duke përfshirë planin e veprimit për ERA II dhe PKZMSA, ndër të tjera.

Me qëllim të adresimit të kërkesave nga Raporti i Vendit për vitin 2021, Kuvendi i Republikës së Kosovës do të vazhdojë të fuqizojë ushtrimin e funksionit mbikëqyrës ndaj ekzekutivit dhe komisionet parlamentare do të vazhdojnë të ushtrojnë rolin mbikëqyrës parlamentar dhe të rrisin bashkëpunimin ndërmjet vete.

Në kuadër të kësaj, me qëllim të adresimit të rekomandimeve të dala nga Raporti i KE-së për Kosovën, Kuvendi ka hartuar Planin për Mbikëqyrjen e Procesit Integruar. Në këtë Plan janë adresuar rekomandimet e dala nga Raporti i KE-së për Kosovën 2020, me ç'rast janë identifikuar komisionet parlamentare që kanë për obligim ta bëjnë mbikëqyrjen e progresit për këto rekomandime, si dhe institucionet përgjegjëse për përmbushjen e këtyre rekomandimeve.

Komisioni për Mbikëqyrjen e Financave Publike, që përgatit rekomandimet të cilat i miraton Kuvendi, do të mbajë më shumë dëgjime të ministrave. Sa i përket kërkesës që administrata e Kuvendit të krijojë ekspertizë të specializuar për t'i dhënë mbështetje më efektive deputetëve dhe komisioneve të Kuvendit, tashmë Drejtoria për Çështje Ligjore dhe Procedurale ka rekrutuar stafin në pajtim me Rregulloren për Përgjegjësitë dhe Organizimin e Administratës së Kuvendit. Në këtë drejtim, Kuvendi do të forcojë procedurën legjislative në mënyrë që të sigurojë ekspertizë ndër-sektoriale dhe përputhshmëri me *acquis*.

Si kërkesë e dalë edhe nga *Raporti i KE-së për Kosovën – 2021* gjithashtu është theksuar nevoja që të forcohet korniza ligjore për financimin e partive politike dhe fushatave zgjedhore, duke marrë si udhërrëfyes rekomandimet e Komisionit të Venedikut.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Sistemi politik i Kosovës është i bazuar në parimet e demokracisë parlamentare. Kuvendi i Kosovës është institucion ligjvënës dhe zgjedhjet drejtpërdrejt nga populli për një mandat katër vjeçar. Kuvendi i Kosovës është organi ligjvënës dhe fushë-veprimtarinë e vet e ushtron në bazë të Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe Rregullores së Kuvendit të Kosovës.

Përbërja dhe struktura e Kuvendit përcaktohet me kapitullin e IV të Kushtetutës së Republikës së Kosovës. Neni 64 i Kushtetutës përcakton strukturën e Kuvendit, ndërsa paragrafi 1 i nenit 64 përcakton, si vijon; *“Kuvendi ka njëqind e njëzet (120) deputetë të zgjedhur me votim të fshehtë bazuar në listat e hapura. Vendet në Kuvend ndahen midis të gjitha partive, koalicioneve, nismave qytetare dhe kandidatëve të pavarur, në përpjesëtim me numrin e votave të vlefshme, të fituara prej tyre, në zgjedhjet për Kuvendin.”*

Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Kosovës përcakton organizimin dhe funksionimin e Kuvendit, organeve të trupave të punës së tij, si dhe të drejtat dhe detyrat e deputetëve.

Komisionet parlamentare pasqyrojnë përbërjen politike në Kuvend. Komisionet kanë kryetarin dhe dy zëvendëskryetarë që i përkasin grupeve të ndryshme parlamentare, ku së paku një zëvendëskryetar është nga radhët e komunitetit tjetër nga ai i kryetarit.

Një nga rolet kyçe të Kuvendit, përveç përafrimit të legjislacionit vendor me *acquis*, është shqyrtimi dhe verifikimi i këtij përafrimi. Struktura përgjegjëse për harmonizimin e legjislacionit me *acquis* përbëhet nga Drejtoria për Shërbime Juridike dhe Përafrim të Legjislacionit dhe Komisioni për Integrim Evropian, i cili shqyrton harmonizimin me *acquis* të çdo ligji që miraton Kuvendi. Drejtoria dhe Komisioni shqyrtojnë jo vetëm tekstin e projektligjeve, por edhe amendamentet e bëra nga komisionet funksionale, apo nga deputetët, duke siguruar pajtueshmërinë e tyre me aktet juridike të BE-së.

Kosova ka adoptuar vullnetarisht Rezolutën nr. 06-R-001, për Objektivat për Zhvillim të Qëndrueshëm (SDG) dhe gjithashtu për krijimin e Këshillit për Zhvillim të Qëndrueshëm. Agjenda 2030 e Zhvillimit të Qëndrueshëm dhe Strategjia Kombëtare për Zhvillim ofrojnë kornizën kryesore për aktivitetet e Këshillit. Këshilli ka arritur që të caktoj caqet për çdonjërin komision parlamentar dhe përmes bashkëpunimit me parlamentarët dhe përfaqësuesit tjerë institucionalë, organizatat ndërkombëtare dhe organizatat e

shoqërisë civile, janë duke u koordinuar për zbatim dhe monitorimin e SDG. Kuvendi po përgatitet për seancën e parë plenare “Agjenda zhvillimore 2030”, e poashtu, në bashkëpunim me ASK-n, po fillon përgatitja për ngritjen e qendrës së statistikave për t’i ofruar qasje të lehtë deputetëve në mbikëqyrjen dhe përcjelljen e agjendës 2030. Këshilli përbëhet nga deputetë, administrata e Kuvendit, organizata të shoqërisë civile, ZKM, ASK. Asociacioni i Komunave të Kosovës dhe organizata ndërkombëtare.

Në kuadër të administratës, Drejtoria për Standardizim, Përafrim dhe Harmonizim ligjor bën verifikimin e opinioneve të ZKM-së për përafrimin e projektligjeve me *acquis* të BE-së, si dhe mbikëqyrjen e përafrimit të legjislacionit me të dhe me standardet ndërkombëtare të aplikueshme në Kosovë për gjitha projektligjet që i propozohen Kuvendit për shqyrtim. Më tej, Drejtoria për Protokoll dhe Marrëdhënie Ndërkombëtare, konkretisht Njësia për Marrëdhënie Ndërkombëtare, është e angazhuar në mbledhjet e Komisionit Parlamentar të Stabilizim-Asociimit BE - Kosovë, konkretisht në përpilimin e temave të diskutimit, si dhe në rezolutat e nxjerra nga takimet e përbashkëta si dhe mbarëvajtjen e aktivitetit.

Me qëllim të përmirësimit të mbikëqyrjes parlamentare ndaj ekzekutivit sa u përket çështjeve buxhetore dhe financiare, Njësia për Analiza Buxhetore dhe Financiare në kuadër të Drejtorisë për Hulumtime, Bibliotekë dhe Arkiv. është funksionale. Kjo njësi përgatit raporte dhe analiza për: KASH-in, projekt-buxhetin e shtetit, raportet periodike dhe vjetore të shpenzimit të buxhetit, analizon raportet e Përgjithshëm të Auditimit dhe njofton komisionet parlamentare për fushat që mbulojnë, si dhe përgatit analiza krahasimtare në mes vitit aktual dhe viteve të kaluara buxhetore për institucionet dhe agjencitë, bazuar në të dhënat kryesore.

Njësia për Marrëdhënie Ndërkombëtare gjithashtu ka asistuar dhe në konceptimin e tezave të diskutimit për deputetët si dhe është përkujdesur edhe për detaje tjera për mbarëvajtjen e takimit.

Korniza e politikave

Kuvendi aktivitetin e vet si organ legjislativ dhe mbikëqyrës e ushtron bazuar në këto dokumente:

- Programin Legjislativ të Qeverisë së Republikës së Kosovës;
- Planet e Punës së Komisioneve Parlamentare;
- Programin Kombëtar për Zbatimin e MSA-së.

Dinamika e programit të punës realizohet në dy (2) pjesë: Sesioni pranveror dhe Sesioni vjeshtor, që përfshin punën e Kryesisë së Kuvendit, të komisioneve parlamentare dhe të seancës plenare. Kuvendi i Republikës së Kosovës, me qëllim të ngritjes së kapaciteteve profesionale të administratës së saj, rregullisht mban trajnime të vazhdueshme, varësisht prej nevojave të administratës.

Korniza institucionale

Për funksionimin e tij Kuvendi zgjedh nga radhët e veta Kryesinë (Kryetarin dhe Nënkryetaret), dhe emëron Komisionet parlamentare të përhershme dhe funksionale, si dhe Komisionet parlamentare *ad hoc*. Funksionimi i Kuvendit të Republikës së Kosovës përcaktohet me nenin 65 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës. Ndër funksionet kryesore të Kuvendit është funksioni ligjvënës, ndërsa krahas këtij funksioni, Kuvendi ushtron edhe funksionin mbikëqyrës. Me qëllim të mbajtjes në përgjegjësi, Kuvendi mbikëqyr punën e institucioneve dhe organeve të cilat zgjedhën nga Kuvendi. Përveç kësaj, Kuvendi, kryesisht përmes komisioneve parlamentare, mbikëqyr edhe zbatimin e ligjeve duke rekomanduar marrjen e masave në rast të mos zbatimit apo zbatimit jo adekuat të ligjeve të mbikëqyrura.

Kuvendi i Republikës së Kosovës ka gjithsej 120 deputetë, përfshirë vendet e garantuara për komunitetet jo-shumicë në Republikën e Kosovës. Në kuadër të përgjegjësisë kushtetuese që ka Kuvendi, janë edhe zgjedhja e Qeverisë, Presidentit, dhe Institucioneve të Pavarura. Institucionet e pavarura të cilat zgjedhën nga Kuvendi i Republikës së Kosovës si dhe ato të propozuara nga Qeveria dhe të zgjedhura nga Kuvendi, raportojnë ashtu siç është e paraparë me legjislacionin përkatës në fuqi.

Sa i përket koordinimit të administratës së Kuvendit me Qeverinë, komunikimi bëhet në nivel drejtorësh. Njësia për Propozime dhe Parashpresa koordinohet me zyrtarin ndërlidhës të Qeverisë për procedimin e projektligjeve, raporteve, propozimeve për emërimet anëtarësh të bordeve dhe çështje të tjera. Përmes kësaj

njësie Kuvendi gjithashtu i procedon Qeverisë dhe institucioneve të tjera vendime, shkresa, pyetje parlamentare, kërkesa për interpelanca, etj. Ajo gjithashtu ia dërgon Zyrës së Presidentit ligjet e miratuara nga Kuvendi për dekretim dhe Zyrës së Gazetës Zyrtare për publikim në Gazetën Zyrtare. Qeveria e Republikës së Kosovës ka krijuar një mekanizëm dhe sistem të konsoliduar të koordinimit të punës me Kuvendin e Kosovës.

Kuvendi në mënyrë të rregullt shqyrton raportet e komisioneve parlamentare mbi zbatimin e ligjeve dhe miraton rekomandimet për përmirësimin e zbatimit të ligjeve të monitoruara.

Në çdo fillim legjislativ, Kuvendi i përcjellë ftesën për regjistrim dhe akreditim, përmes bazës së të dhënave të shoqërisë civile, të të gjitha OJQ-ve.

Kuvendi ka institucionalizuar partneritetin me shoqërinë civile përmes përgjegjësive të përbashkëta në çdo hap të procesit politik dhe vendimmarrës në hartimin dhe mbikëqyrjen e zbatimit të ligjeve dhe politikave duke përfillur Deklaratën për Partneritet mes Kuvendit dhe Shoqërisë Civile. Zbatimi i MSA-së kërkon përfshirje të vazhdueshme formale, të strukturuar, dhe të bazuar në kritere obligative të shoqërisë civile për hartimin e ligjeve, dhe Kuvendi është i përkushtuar që të mbetet i hapur për bashkëpunim me OShC-të, duke u mundësuar atyre komunikim transparent dhe pjesëmarrje të mirëfilltë e përmbajtjesore në procesin legjislativ.

Bazuar në parimet e Strategjisë së Kuvendit për informim dhe marrëdhënie me publikun, Kryesia e tij, me vendim, ka themeluar Forumin për Transparencën Parlamentare, i përberë nga deputetë, përfaqësues të administratës dhe përfaqësues të shoqërisë civile. Ai është i thirrur që të avancojë dhe sigurojë angazhimin më të madh qytetar duke promovuar kulturën parlamentare përmes informatave, qasjes në informata dhe në punën e Parlamentit si dhe duke fuqizuar qytetarët në procesin legjislativ dhe rritjen e llogaridhënies. Kryesia e Kuvendit ka miratuar Strategjinë për Informim dhe Komunikim, me theks të veçantë në komunikimin e procesit të integritetit evropian.

Gjithashtu, grupi punues ka finalizuar Vizionin e Kuvendit për Teknologji Informative, Rregulloren për shërbimet e IT-së, Doracakun për deputetët dhe të punësuarit për shërbimet e teknologjisë sipas standardeve dhe Strategjinë për teknologji informative sipas standardeve të IPU-së 2020-2025, deri në pavarësimin e plotë të sistemeve të TIK-ut të Kuvendit.

Administrata e Kuvendit, nën autoritetin e Sekretarit të Përgjithshëm, ofron shërbime profesionale, teknike, administrative si dhe shërbime të tjera mbështetëse të nevojshme për Kuvendin dhe organet e tij.

Objektivat prioritare afatmesme:

- Miratimi i Rregullores së re të Kuvendit;
- Ngritja e kapaciteteve ligjvënëse të Kuvendit, sidomos të Drejtorisë për Çështje Ligjore dhe Procedurale;
- Përmirësimi i mbikëqyrjes së ekzekutivit, përfshirë sektorin e sigurisë, përmes shqyrtimit të legjislacionit dhe monitorimit të zbatimit të politikave dhe ligjeve;
- Organet përgjegjëse të Kuvendit do të sigurojnë mbikëqyrje të fortë të shpenzimeve buxhetore të parlamentit gjatë vitit financiar, përfshirë analizën, zbatimin dhe monitorimin e buxhetimit të përgjegjshëm gjinor;
- Theks i veçantë do t'i kushtohet Komisionit Parlamentar për Integritet Evropian dhe Drejtorisë për Protokoll dhe Marrëdhënie Ndërkombëtare, marrë parasysh rolin e tyre në procesin e integritetit evropian;
- Kuvendi do të zhvillojë kapacitetet profesionale të administratës së saj përmes bashkëpunimit me parlamentet e vendeve tjera, përmes prioriteteve të dala nga Strategjia për Bashkëpunim Ndërkombëtar dhe Marrëdhënie ndër-parlamentare.

Reforma e sistemit zgjedhor

Ndër prioritetet kryesore të Kuvendit të Republikës së Kosovës mbetet dhe ndryshimi i legjislacionit përkatës që mundëson reformën e mirëfilltë zgjedhore, përkritazi me standardet e pranuar evropiane. Kjo

do të siguronte adresimin efektiv të dobësive të identifikuar ndërsa vite të cilat vazhdojnë të kenë impakt negativ gjatë gjithë ciklit zgjedhor. Shumë nga rekomandimet e bëra pas misioneve vëzhguese të zgjedhjeve të BE-së që nga viti 2014 ende nuk janë adresuar. E në anën tjetër, KQZ pas pranimit të secilit raport të misioneve vëzhguese të zgjedhjeve të BE-së harton planin e vet të veprimit për adresim të rekomandimeve që nuk kërkojnë ndryshime të ligjeve.

Korniza e rishikuar ligjore për financimin e partive politike dhe fushatave duhet të jetë në përputhje me rekomandimet e Komisionit të Venedikut. Gjithashtu, KQZ dhe veçanërisht Zyra për Regjistrim dhe Çertifikim të Partive Politike do të rrisë kapacitetet në mënyrë që të sigurojë zbatimin efektiv të rregullave për financimi të partive dhe fushatave politike. Kjo synohet të arrihet në një periudhë afatmesme përmes adresimit të rekomandimeve të Komisionit të Venedikut dhe të konkretizohet përmes arritjes së konsensusit të partive politike që përbëjnë Kuvendin e Republikës së Kosovës.

Komisioni përkatës parlamentar që do të angazhohet për reformë zgjedhore pritet të adresojë aspektet kyçe të procesit zgjedhor në mënyrë që këto elemente të detajohen në ligje dhe të shërbejnë si mënyrë e ngritjes së sigurisë ligjore, si dhe ngritjes së besimit në proceset zgjedhore përkitazi me standardet dhe praktikat më demokratike evropiane. Përveç rritjes së kontrollit financiar të subjekteve politike, aspektet në vazhdim duhet të adresohen nga reforma zgjedhore: a) zgjatja e afateve (afatet për: organizim të zgjedhjeve të parakohshme, afatet për paraqitje të ankesave, konfirmimi dhe sfidimi i listës së votuesve, aplikimi për votim jashtë Kosovës), b) adresimi i mangësive të votimit me postë, dhe c) barazia gjinore në listat zgjedhore, duke respektuar përfaqësimin e grave deri në 50%, sipas Ligjit për Barazi Gjinore. Udhëheqësit e grupeve parlamentare të Kuvendit të Kosovës në prill 2019 kanë ndërmarrë një nismë të përbashkët për të përmirësuar dhe forcuar procesin zgjedhor duke krijuar një komision parlamentar *ad hoc*, ku kanë përfshirë ekspertë vendorë dhe ndërkombëtarë si dhe palë të interesuara. Ky komision nuk ka arritur të përfundojë punën e nisur për amendamentimin e Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme.

Në kuadër të reformës zgjedhore dhe me qëllim të përmbushjes së obligimeve të cilat dalin nga raportet e BE-së për Kosovën, Kosova duhet të adresojë rekomandimet e Misionit Vëzhgues të BE-së për zgjedhje. Ajo gjithashtu duhet të plotësojë-ndryshojë Ligjin për Zgjedhjet e Përgjithshme dhe Ligjin për Financimin e Partive Politike, duke siguruar konsistencë të përmbajtjes ndërmjet tyre. Konkretisht, Kuvendi i Republikës së Kosovës do të angazhohet që të themelojë Komisionin *ad hoc* për Reformë Zgjedhore, të cilit do t'i sigurojë buxhet për të përmbushur obligimet të cilat dalin nga ky proces. Ndërsa, me qëllim të zbatimit të Ligjit për Financimin e Partive Politike, Kuvendi do të angazhohet që rishpërndarja e funksioneve të kontrollit financiar të subjekteve politike të përcillet me: a) fuqizimin e Zyrës për Regjistrim dhe Çertifikim të Partive Politike, e cila zyrë do të gëzojë një shkallë më të lartë të pavarësisë se Zyra e tanishme⁴; apo b) krijimin e një autoriteti të ri të pavarur në kuadër të ndonjë institucioni tjetër të pavarur.

Gjendja aktuale

Korniza legjislativ

Korniza ligjore që e rregullon sistemin zgjedhor në Republikën e Kosovës përbëhet nga Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme, Ligjit për Zgjedhjet Lokale në Republikën e Kosovës dhe Ligjit për Financimin e Subjekteve Politike. Kushtetuta dhe Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme në Republikën e Kosovës rregullojnë sistemin zgjedhor në Kosovë. Sipas Kushtetutës dhe Ligjit, Kosova konsiderohet një zonë zgjedhore me shumë kandidatë. Duke ushtruar të drejtën e tij/saj të votës, votuesi voton për një (1) subjekt politik të certifikuar dhe mund të votojë për deri në pesë (5) kandidatë nga lista e kandidatëve të këtij subjekti politik, ndërsa nëse voton për më tepër se pesë (5) kandidatë, atëherë numërohet vetëm vota e hedhur për subjektin politik.

Korniza ligjore që ka rregulluar zgjedhjet e kaluara parlamentare dhe lokale edhe përkundër të metave, megjithatë ka siguruar një funksionim dhe ecuri normale të rrjedhjes së procesit të gjithmbarshëm zgjedhor në zgjedhjet parlamentare dhe ato lokale. Korniza e rishikuar ligjore për financimin e partive politike dhe

---

⁴ Perifrazim i opinionit në Komisionit të Venedikut, pika 26, faqe 9, [https://www.venice.coe.int/uebforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2018\)016-e](https://www.venice.coe.int/uebforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2018)016-e).

fushatave është në përputhje me rekomandimet e Komisionit të Venedikut dhe pritet të miratohet në Kuvend.

Me miratimin e kornizës së plotësuar legislative për zgjedhje sigurohet adresimi i efektiv i dobësive të identifikuar ndër vite të cilat vazhdojnë të kenë impakt negativ gjatë gjithë ciklit zgjedhor. Shumë nga rekomandimet e bëra pas misioneve vëzhguese të zgjedhjeve të BE-së më 2014, 2017, 2019 dhe 2021 ende nuk janë adresuar. E në anën tjetër, KQZ pas pranimit të secilit raport të misioneve vëzhguese të zgjedhjeve të BE-së harton planin e vet të veprimit për adresim të rekomandimeve që nuk kërkojnë ndryshime të ligjeve.

Sa i përket procesit zgjedhor të përgjithshëm të vitit 2021, raportet të misioneve vëzhguese të BE-së dhe Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 theksojnë se zgjedhjet e parakohshme legislative të mbajtura në shkurt 2021 në përgjithësi janë administruan mirë dhe në mënyrë transparente.

Sa u përket zgjedhjeve komunale të organizuara në muajt tetor dhe nëntor 2021, Raporti i Misionit Vëzhgues të BE-së për zgjedhje komunale thekson se ky proces elektoral ishte organizuar mirë. Liritë themelore u respektuan gjatë fushatës dhe një numër i madh garuesish u ofruan votuesve një zgjedhje reale, me përjashtim të komunave me shumicë ku konkurrenca politike ishte e kufizuar. Votimi në të dy raundet (17 tetor dhe 14 nëntor) u vlerësua pozitivisht nga vëzhguesit e BE-së. Pas raundit të parë, u zgjodhën anëtarët e të 38 kuvendeve komunale dhe 17 nga 38 kandidatët për kryetarë të komunave që morën mbi 50 për qind të votave të vlefshme. Raundi i dytë i zgjedhjeve për kryetarë të komunave u zhvillua në 21 komunat e mbetura, përfshirë edhe dy qytetet më të mëdha, Prishtinën dhe Prizrenin.

Komisioni përkatës parlamentar që do të angazhohet për reformë zgjedhore pritet të adresojë aspektet kyçe të procesit zgjedhor në mënyrë që këto elemente të detajohen në ligje dhe të shërbejnë si mënyrë e ngritjes së sigurisë ligjore, si dhe ngritjes së besimit në proceset zgjedhore përkitazi me standardet dhe praktikatat më demokratike evropiane. Përveç rritjes së kontrollit financiar të subjekteve politike, aspektet në vazhdim duhet të adresohen nga reforma zgjedhore: a) zgjatja e afateve (afatet për: organizim të zgjedhjeve të parakohshme, afatet për paraqitje të ankesave, konfirmimi dhe sfidimi i listës së votuesve, aplikimi për votim jashtë Kosovës), b) adresimi i mangësive të votimit me postë, dhe c) barazia gjinore në listat zgjedhore, duke respektuar përfaqësimin e grave deri në 50%, sipas Ligjit për Barazi Gjinore.

Në kuadër të reformës zgjedhore dhe me qëllim të përmbushjes së obligimeve të cilat dalin nga raportet e BE-së për Kosovën, Kosova duhet të adresojë rekomandimet e Misionit Vëzhgues të BE-së të vitit 2014, 2017, 2019 dhe 2021. Për më tepër, institucionet e vendit duhet të plotësojnë-ndryshojnë Ligjin për Zgjedhjet e Përgjithshme dhe Ligjin për Financimin e Subjekteve Politike, duke siguruar konsistencë të përmbajtjes ndërmjet tyre. Konkretisht, Kuvendi i Republikës së Kosovës është i angazhuar në themelimin e Komisionin *ad hoc* për Reformë Zgjedhore. Më tej, më qëllim të zbatimit të Ligjit për Financimin e Subjekteve Politike, Kuvendi është i angazhuar që rishpërndarja e funksioneve të kontrollit financiar të subjekteve politike të përcillet me: a) fuqizimin e Zyrës për Regjistrim dhe Certifikim të Partive Politike, e cila zyrë do të gëzojë një shkallë më të lartë të pavarësisë se Zyra e tanishme⁵; apo b) krijimin e një autoriteti të ri të pavarur në kuadër të ndonjë institucioni tjetër të pavarur.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Bazuar në *Raportin e KE-së për Kosovën – 2021*, zgjedhjet e parakohshme legislative të mbajtura në shkurt 2021 në përgjithësi janë administruan mirë dhe në mënyrë transparente. Megjithatë, raporti thekson se sfidë në këtë fushë mbeten numërimi i votave, veçanërisht procesi i votimit jashtë vendit dhe trajtimi i ankesave. Mbetet sfidë adresimi i dobësive të cilat janë identifikuar në misionet e njëpasnjëshme të BE-së për vëzhgimin e zgjedhjeve që nga viti 2014. Gjithashtu raporti thekson nevojën për finalizimin e kornizës ligjore për financimin e subjekteve politike.

Gjendja aktuale

⁵ Perifrazim i opinionit në Komisionit të Venedikut, pika 26, faqe 9, [https://www.venice.coe.int/uebforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2018\)016-e](https://www.venice.coe.int/uebforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2018)016-e).

Korniza legjislativë

Reforma zgjedhore në Republikën e Kosovës është e rregulluar sipas këtyre ligjeve:

- Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme;
- Ligjit për Zgjedhjet Lokale në Republikën e Kosovës i plotësuar dhe ndryshuar në nëntor 2010;
- Ligjit mbi Financimin e Subjekteve Politike.

Korniza institucionale:

- Kuvendi;
- Komisioni Qendror i Zgjedhjeve;
- Paneli Zgjedhor për Ankesa dhe Parashtresa.

Objektivat prioritare afatmesme:

- Zbatimi i rekomandimeve të Misionit të BE-së për Vëzhgimin e Zgjedhjeve;
- Miratimi dhe zbatimi i legjislacionit të ri rreth financimit të subjekteve politike, në përputhje me opinionin e Komisionit të Venedikut;
- Miratimi i Ligjit për Zgjedhje;
- Themelimi i Komitetit ad-hoc dhe Grupit Këshillues në kuadër të Reformës Zgjedhore;
- Ndërlidhja e sistemit të adresave me sistemin e regjistrimit qendror të gjendjes civile në kuadër të saktësimit të listës së votuesve.

1.1.2. Administrata publike

Administrata publike është një ndërlidhje ndërmjet qeverisë, shoqërisë civile, sektorit privat dhe qytetarëve, që zbaton politikat publike të ndërmarrë nga qeveria duke rritur kështu kohezionin social dhe besimin midis shtetit dhe qytetarëve. Pra, administratën publike e përbejnë njësitë institucionale qeveritare që rregullojnë funksionimin e shoqërisë. Administrata publike efektive është vendimtare për zhvillimin e vendit duke zbatuar procedurat administrative transparente, të qarta dhe të thjeshta dhe ofron shërbime të fokusuar tek qytetarët. Administrata publike gjithashtu ndihmon bizneset gjatë ushtrimit të veprimtarisë së tyre, duke u lehtësuar procedurat, dhe heqjen e barrierave burokratike.

Kërkesat e MSA-së

Në kuadër të kriterëve për fushën e administratës publike që duhet plotësuar nga qeveria dhe institucionet relevante të Republikës së Kosovës në pajtim me nenin 120 të MSA-së, mbetet konsolidimi i plotë i kornizës ligjore (miratimi i legjislacionit sekondar pas miratimit të pakos ligjore për RAP nga Kuvendi) si dhe zbatimi i politikave dhe legjislacionit në tërësi.

Pjesë e obligimeve të MSA-së, sipas preambulës (pikës 4), zhvillimi i shoqërisë civile dhe demokratizimi janë elemente mbi të cilat palët angazhohen për të kontribuar në stabilizimin politik, ekonomik dhe institucional të Kosovës. Në këtë kontekst, ndër parimet e përgjithshme të MSA-së (neni 3) në fushën e administratës publike është respekti për parimet demokratike si bazë për formësimin e politikave. Kjo kërkon bashkëpunimin ndër-sektorial ndërmjet Qeverisë dhe shoqërisë civile, ku edhe bëhet mundësia i gjithëpërfshirjes në procesin e hartimit të politikave nëpërmjet procesit të konsultimit publik.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sa u përket gjetjeve të *Raportit të KE-së për Kosovën – 2021*, ndër sfidat kryesore që janë identifikuar janë si në vijim: ndikimi i politik në rekrutimin e pozitave të larta drejtuese në shërbimin civil dhe rekrutimet jo të bazuara në merita; vonesat në miratimin e ligjeve të veçanta në përputhje me Ligjin për Procedurën e Përgjithshme Administrative (LPPA); vlerësimi jo i drejtë i performancës, i cili vazhdon të ketë pak ndikim në zhvillimin e karrierës për nëpunësit civilë.

Sipas gjetjeve të Raportit të KE-së për Kosovën për vitin 2021 ndër rekomandimet kryesore që janë identifikuar janë si në vijim: ulja e ndikimit politik në rekrutimin e pozitave të larta drejtuese në shërbimin civil dhe rekrutimet jo të bazuara në merita, për të cilën veçse janë marrë një sërë veprimesh që nga aplikimi online

për pozitat e shpallura, formimi i Komisionit Shtetëror të Pranimit dhe deri te përgatitja e procedurave të testimi me shkrim dhe intervistë, në bashkëpunim me partnerët britanik.

Ndër rekomandimet tjera që përmendet në raport: duhet eliminuar parregullsitë që shoqërojnë zbatimin e kontratave të prokurimit; duhet emëruar Bordi i Komisionit të Pavarur për Mbikqyrjen e Shërbimit Civil; Portali për të Dhëna të Hapura duhet të bëhet më i lehtë për t'u përdorur nga publiku; Strategjia e re për MFP duhet të adresojë të gjeturat e dala nga vlerësimi PEFA (*Public Expenditure and Financial Accountability*) dhe duhet harmonizuar me SKZH; duhet rritur ndërlidhshmëria dhe siguria e sistemeve të TI-së në MFT dhe organeve që ndërlidhen me MFT; duhet rritur përfaqësimin e komuniteteve pakicë në administratë, siç duhet rritur përfaqësimin e grave në nivel të lartë drejtues; duhet forcuar Instituti Kosovës për Administratë Publike dhe të vendoset sistemi për vlerësimin e performancës; duhet zbatuar plotësisht Ligji për Konfliktin e Interesit dhe Planeve të Integritetit.

Gjithashtu, duhet hartuar legjislacioni dytësor për zbatimin e Ligjit për Sinjalizues; duhet rritur zbatimi i rekomandimeve të institucioneve relevante në kuadër të çështjeve që ndërlidhen me institucionet e pavarura mbikëqyrëse; duhet rritur eficienta e trajtimit të konflikteve administrative dhe të ulet barra administrative; duhet qartësuar përgjegjësitë institucionale për zhvillimin e politikave në kuadër të ofrimit të shërbimeve; duhet krijuar në sistem elektronik i vërtetimit në kuadër të portalit eKosova, portal i cili është vendosur por duhet të bëhet edhe më efektiv.

Për më tepër, duhet të konsolidohet korniza ligjore si dhe të miratohen aktet nënligjore të pakos ligjore (përfshirë ndryshimin e Ligjit për Zyrarët Publik në përputhje me vendimin e Gjykatës Kushtetuese) dhe të fillohet sa më parë zbatimi i tyre. Duhet theksuar që për zbatim të LZP deri më tani janë hartuar dhe miratuar 10 rregullore, ndërsa 11 rregullore të tjera janë në proces të hartimit. Ndër rekomandimet tjera: duhet harmonizuar legjislacioni me LPPA. Gjithashtu duhet rritur kapacitetin për të mbledhur, kontrolluar dhe ruajtur të dhënat. Në këtë drejtim, mënyra më e përshtatshme rritur cilësinë në mbledhjen, monitorimin, azhurnimin, koordinimin dhe raportimin sa më cilësorë është paraparë përmes zhvillimit të platformës së re digjitale., e cila pritet të finalizohet në fund të vitit 2021 dhe do të jetë e gatshme për përdorim gjatë zbatimit të strategjisë së re të RAP.

Sipas Konkluzioneve të takimit të GVRAP, planifikimi në fushën e administratës publike duhet të jetë më strategjik dhe i ndërlidhur me prioritetet e Qeverisë, strategjitë sektoriale, kornizën afatmesme të shpenzimeve dhe buxhetin në dispozicion. Kriteri i rëndësishëm është përfundimi i procesit të klasifikimit të vendeve të punës. Për të përfunduar këtë proces me sukses, institucionet e Qeverisë së Kosovës do të fokusohen në kompletimin e kornizës ligjore në këtë fushë duke miratuar Ligjin për Zyrarët Publik dhe duke hartuar Ligjin e ri për Paga në përputhje me vendimin e Gjykatës Kushtetuese (GJK). Gjithashtu, aktet nënligjore për zbatim të 3 ligjeve bazë për RAP do të miratohen duke marrë për bazë të gjeturat e vendimit të GJK. Prioriteti i veçantë në këtë fushë gjithashtu i është dhënë kompletimit të kornizës ligjore për racionalizimit të agjencive në sektorin publik në harmoni me vendimet e Gjykatës Kushtetuese.

Në mars 2017 Kuvendi dhe Qeveria kanë nënshkruar Memorandum Bashkëpunimi për racionalizimin e agjencive shtetërore dhe grupi punues i krijuar nga MAP (tash MPB, sipas nenit 19 (6.2) të Rregullores së Punës së Qeverisë nr. 09/2011 (GZ, nr. 15/2011, dt. 12 shtator 2011) dhe Rregullores (QRK) nr. 07/2020 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Rregullores (QRK) nr. 06/2020 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive) ka përfunduar Koncept Dokumentin për Valën e Parë të Racionalizimit dhe Vendosijes së Vijave të Qarta të Llogaridhënës për Agjencitë të cilat funksionojnë në Kuvendin e Kosovës, i cili është miratuar nga Qeveria më 9 tetor 2018. Në tetor 2021 është miratuar nga Qeveria projektligji për Valën e Parë, derisa deri në fund të vitit pritet të miratohet edhe ai për Valën e Dytë. Më pas, MPB dhe akterët tjerë relevantë, do të vazhdojnë me procesin e racionalizimit për dy valët e fundit, të cilat janë paraparë të përfundojnë në vitin 2023.

Korniza strategjike në RAP do të avancohet duke bashkuar në këtë mënyrë 3 strategji të kësaj fushe në një Strategji sektoriale për Reformë të Administratës Publike e cila do të miratohet gjatë vitit 2022, duke ndjekur edhe dinamikën dhe koordinimin dhe planifikim me SKZH 2030 dhe do të shërbej si udhërrëfyes për 5 vitet e ardhshme. Duke u bazuar në konkluzionet e GVRAP, 27 Maj 2021, Ekipi Punues do të

fokusohet për të shtyrë përpara punën e Strategjisë së re të Reformës së Administratës Publike duke i bashkuar tri (3) strategjitë në një strategji dhe atë: SMAP 2015-2020; SPPKP 2017-2021; dhe SRRM 2.0 2017-2021, në një strategji të vetme.

Sa u përket shërbimeve publike dhe menaxhimit të burimeve njerëzore, është themeluar Departamenti për Menaxhimin e Zyrtarëve Publikë. Sipas konkluzioneve të dala nga takimi i Grupit të Veçantë për Reformën e Administratës Publike, Kosova inkurajohet që sa më shpejt të përmirësojnë kapacitetet e këtij departamenti, në mënyrë që të sigurohet funksionaliteti e tij i plotë.

Disa nga obligimet e tjera të dala nga takimi i GV RAP 2020 lidhen me miratimin dhe zbatimin e programit për zvogëlimin e barrës administrative, të koordinuar nga Zyra e Kryeministrit, me fokus në masa konkrete për përmirësimin e ofrimit të shërbimeve në planin afatshkurtër dhe afatgjatë, në veçanti nëpërmjet rritjes së digjitalizimit dhe thjeshtësimit, bashkimit e heqjes së licencave e lejeve. Nëpërmjet kësaj reforme imi, autoritetet do t'i kushtojnë vëmendje të veçantë në këtë reformë do t'u kushtohet masave për shpejtimin e harmonizimit të ligjeve të veçanta kontradiktore me Ligjin për Procedura të Përgjithshme Administrative. Përgjegjësia për harmonizimin e ligjeve dhe akteve nënligjore me Ligjin për Procedura të Përgjithshme Administrative i përket ministrisë përkatëse të linjës. Vlen të përmendet se është arritur cak i synuar më herët për thjeshtimin, heqjen apo bashkimin e 8% të lejeve dhe licencave ka përditësuar regjistrin qendror për leje dhe licenca.

Në lidhje me kontratat e përkohshëm, është duke u përgatitur një raport për zbatimin e Ligjit për Zyrtaret Publik dhe atyre që ndërlidhen para se të hyjë në fuqi ky ligj. Njëkohësisht, për monitorimin e këtyre kontratave, do të krijohet një sistem koordinues për të lehtësuar mbledhjen e të dhënave.

Ndër obligimet e dala nga takimi i GV RAP 2020 lidhen me miratimin dhe zbatimin e programit për zvogëlimin e barrës administrative, të koordinuar nga ZKM, me fokus në masa konkrete për përmirësimin e ofrimit të shërbimeve në planin afatshkurtër dhe afatgjatë, në veçanti nëpërmjet rritjes së digjitalizimit dhe thjeshtësimit, bashkimit e heqjes së licencave e lejeve. Nëpërmjet këtij ushtrimi, autoritetet do t'i kushtojnë vëmendje të veçantë masave të nevojshme për shpejtimin e harmonizimit të ligjeve të veçanta kontradiktore me Ligjin për Procedura të Përgjithshme Administrative. Përgjegjësia për harmonizimin e ligjeve dhe akteve nënligjore me Ligjin për Procedura të Përgjithshme Administrative i përket ministrisë përkatëse të linjës. Vlen të përmendet se është arritur cak i synuar më herët për thjeshtimin, heqjen apo bashkimin e 8% të lejeve dhe licencave ka përditësuar regjistrin qendror për leje dhe licenca.

Kosova në kuadër të RAP do të zhvillojë një dokument gjithëpërfshirës të politikës së kontrollit financiar publik, me fokus në përcaktimin dhe zbatimin e përgjegjësisë menaxheriale dhe kontrollin e brendshëm financiar publik në sektorin publik. Qeveria duhet të sigurojë ndërlidhje më të mirë ndërmjet KASH 2021-2023 dhe ekzekutimit të buxhetit dhe si rrjedhojë të ketë planifikim më real të projekteve investuese. Në këtë drejtim, autoritetet gjithashtu janë zotuar për të siguruar harmonizimin e ngushtë me Strategjinë e re Kombëtare për Zhvillim me reformat e BE-së.

Si obligime të tjera që kanë dalë në takimit e majit të GVRAP, dhe në mënyrë që të sigurohet zbatim sa më efektiv i reformës së administratës publike dhe të sigurohet që burimet e nevojshme financiare dhe njerëzore të alokohen për këtë rol, do të përmirësohet ndjeshëm zhvillimi profesional i nëpunësve civilë si dhe do të përmirësohet cilësia dhe numri i trajnimeve të siguruara nga IKAP.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Korniza ligjore në fushën e administratës publike është vendosur, megjithatë ende nuk është kompletuar. Legjislacioni primar i Shërbimit Civil është në përputhje me parimet e BE-së, por mangësitë shfaqen sidomos në rregullimin e procedurave administrative, përgjegjësinë publike, me parimet e barazisë gjinore, procedurat gjyqësore administrative; si dhe llogaridhënien e institucioneve publike.

Ligjet bazike mbi bazën e të cilave funksionon Administrata Publike janë si në vijim:

- Ligji për Organizimin dhe Funksionimin e Administratës Shtetërore dhe të Agjencive të Pavarura;

- Ligji për Pagat në Sektorin Publik. Ky ligj është shfuqizuar nga Gjykata Kushtetuese me aktgjykim të datës 30 qershor 2020. Si rrjedhojë, kthehet në funksion Ligji 03/L-147 i Pagave të Nëpunësve Civilë derisa të hartohet Ligji i ri për Paga në Sektorin Publik;
- Ligji për Zyrtarët Publikë.
- Ligji për Procedurën e Përgjithshme Administrative;
- Ligji për Organet Qeveritare të Shoqërisë së Informacionit.

Korniza e politikave

Korniza strategjike për reformën e administratës publike është përcaktuar nga Këshillimi Ministror për Reformën e Administratës Publike, duke dhënë udhëzimet e nevojshme për rolet dhe përgjegjësitë e institucioneve përgjegjëse. Në këtë mënyrë, qasja për reformën e administratës publike është përcaktuar përmes Kornizës Strategjike të Reformës së Administratës publike e përbërë nga tri dokumente të ndara, të përgatitura dhe menaxhuara nga portofolat kryesorë, më një nivel të koordinimit qendror. Në formësimin e qasjes së re të reformës, janë marrë parasysh çështjet kyçe të përcaktuara në strategjinë e zgjerimit të Komisionit Evropian dhe të paraqitura në hollësi nga OECD/SIGMA përmes Parimeve të Administratës Publike. Konkretisht, administrata publike në Republikën e Kosovës është duke u angazhuar që të funksionojë mbi bazën e parimeve dhe fushave kryesore të OECD/SIGMA, siç janë si në vijim:

- Korniza strategjike e reformës së administratës publike;
- Zhvillimi dhe koordinimi i politikave;
- Shërbimi publik dhe menaxhimi i burimeve njerëzore;
- Llogaridhënia;
- Ofrimi i shërbimeve;
- Menaxhimi i financave publike.

Në përputhshmëri me këto parime, fushat përkatëse janë grupuar në tri “Shtylla të RAP-it”, në kuadër të të cilave portofolave kryesore i është dhënë përgjegjësia për zhvillimin e një ose më shumë dokumenteve strategjike. Tri shtyllat e kornizës strategjike për reformën në administratë publike janë si në vijim:

- Shtylla e parë: Zhvillimi dhe koordinimi i politikave – përgjegjësi e Zyrës së Kryeministrit;
- Shtylla e dytë: Shërbimi civil, burimet njerëzore, llogaridhënia dhe ofrimi i shërbimeve – përgjegjësi e Ministrisë së Punëve të Brendshme; dhe
- Shtylla e tretë: Menaxhimi i financave publike – përgjegjësi e Ministrisë së Financave, Punës dhe Transfereve.

Shtylla e dytë duhet të përfshijë kriterin e ofrimit të shërbimeve sipas parimit të trajtimit të barabartë për gra dhe burra.

Korniza e politikave për shtyllën e parë të reformës së administratës publike përbëhet nga këto dokumente kryesore:

- Korniza Kombëtare për Planifikim dhe Menaxhim Strategjik; dhe
- Strategjia për Planifikim dhe Koordinim të Politikave dhe Rregullim më të Mirë 2021-2026.

Korniza e politikave për shtyllën e dytë të reformës së administratës publike përbëhet nga këto dokumente kryesorë:

- Strategjia për Modernizimin e Administratës Publike 2021-2026;
- Strategjia e Qeverisjes Elektronike

Korniza e politikave për shtyllën e tretë të reformës së administratës publike përbëhet nga këto dokumente kryesore:

- Strategjia e Kontrollit të Brendshëm të Financave Publike;
- Strategjia e Menaxhimit të Financave Publike.

Qeveria gjithashtu ka miratuar *Strategjinë e re Qeveritare për Bashkëpunim me Shoqërinë Civile 2019-2023*, me synim përmirësimin e pjesëmarrjes së shoqërisë civile në hartim dhe zbatim të politikave dhe legjislacionit;

ndërtimin e një sistemi të ofrimit të shërbimeve publike nëpërmjet OShC-ve; ndërtimin e një sistemi të bazuar mbi kritere të përcaktuara për përkrahje financiare për OShC-të; dhe nxitjen e një qasjeje të integruar për zhvillimin e vullnetarizmit. Qeveria është e përkushtuar për zbatimin e kësaj strategjie.

Korniza institucionale

Në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme (MPB), fusha e administratës publike në aspektin e kornizës institucionale në nivel vendi përbëhet nga Agjencia e Shoqërisë së Informacionit (ASHI) dhe Instituti i Kosovës për Administratë Publike (IKAP).

MPB ka të ndërtuar tani një infrastrukturë të avancuar për të mundësuar ofrimin e shërbimeve elektronike përmes Rrjetit Shtetëror (Portali E-Kosova) i cili mbulon të gjitha zyrat e administratës qendrore dhe lokale. Kjo infrastrukturë u shërben të gjitha institucioneve të nivelit qendror edhe atij lokal. Arkitektura aktuale e kësaj infrastrukture është një bazë e fuqishme për dhënien e shërbimeve elektronike për qytetarë si dhe për modernizimin e administratës publike. Deri më tani qytetarët mund të shërbehen nga fusha e shëndetësisë, tatimeve, regjistrimit civil etj., dhe së shpejti planifikohet hapja e moduleve të reja. Modernizimi i mëtejshëm i administratës publike kërkon mirëmbajtje dhe investime të vazhdueshme konform rritjes së shërbimeve elektronike, trendëve të zhvillimeve tekniko-teknologjike dhe rritjen e sigurisë.

Rregullorja nr. 05/2016 mbi *Standardet Minimale për konsultimet Publike* është miratuar në prill 2016 dhe ka filluar së zbatuari nga janar i 2017. Zyra për Qeverisje të Mirë (ZQM/ZKM) është organi përgjegjës për koordinimin e konsultimeve që kryhen përmes *Platformës Online për Konsultime me Publikun* dhe në forma të tjera, ndërsa Qeveria është e përkushtuar për zbatimin e kësaj rregulloreje. Rregullorja gjithashtu parasheh forma e teknika të tjera të konsultimit publik, për të siguruar përfshirjen e grupeve të interesit në politikë-bërje. Ato duhet të jenë të përshtatshme dhe të qasshme për qytetarët dhe qytetarët e Kosovës varësisht prej temës që trajtohet dhe specifikave e ndjeshmërisë. Përveç këtij mekanizmi, nga viti 2018 funksionon edhe mekanizmi konsultues ndërmjet Qeverisë dhe OShC-ve e palëve të tjera të interesuara në kuadër të strukturave të përbashkëta institucionale BE-Kosovë të themeluara me MSA. I rregulluar sipas udhëzuesit përkatës, funksionimi i këtij mekanizmi është detyrë e zyrave për integrim evropian në Zyrën e Kryeministrit. Ky mekanizëm ofron forum të përshtatshëm që kontribuon në formësimin e politikë-bërjes dhe zbatimin e MSA-së, dhe si i tillë duhet të shfrytëzohet me mirë nga Qeveria dhe shoqëria civile.

Nga viti 2017, me miratimin e Rregullores MF-nr. 04/2017, Kosova ka ndërtuar një sistem me rregulla të unifikuara për financimin publik të OJQ-ve. Kjo rregullore përcakton kriteret minimale të ndërlidhura me financimin publik. Qeveria është e përkushtuar për zbatimin e kësaj rregulloreje dhe tashmë ka iniciative konkrete si ajo e Ministrisë së Kulturës për të avancuar zbatimin e kësaj rregulloreje. Për më tepër, Qeveria, më 2 prill 2019, me vendimin nr. 05/96, ka themeluar mekanizmat për bashkëpunim të Qeverisë me shoqërinë civile, konkretisht Këshillin për Bashkëpunim të Qeverisë me Shoqërinë Civile. Ai është mekanizmi kryesor dhe i përhershëm këshillues që koordinon dhe përmirëson të gjithë procesin e bashkëpunimit qeveritar me shoqërinë civile, ku ZQM shërben si Sekretariat. Këshilli bashkë-kryesohet nga Sekretari i Përgjithshëm i ZKM-së dhe Drejtori-ja Ekzekutiv i Platformës Civikos. Ky këshill përbëhet nga 29 anëtarë: 15 nga OShC-të dhe 14 nga institucionet.

Mbështetja e donatorëve

Sa i përket donatorëve në fushën e administratës publike, aktualisht ka përkrahje me projekte të cilat janë të fokusuara në ngritjen e kapaciteteve të burimeve njerëzore në administratë, ofrimin e shërbimeve më të mira për qytetarët, dhe rishikimin funksional të administratës, me theks të veçanët agjencive të pavarura dhe ekzekutive. Këto projekte janë si në vijim:

- *Skema e Profesionistëve të Rinj*, për ngritje të kapaciteteve në shërbim civil, përkrahur nga BE (IPA) në bazë vjetore;
- *Përkrahja për reformë sektoriale në fushën e administratës publike (IPA)*, me periudhë katërvjeçare zbatimi;
- *Mbështetja për Zbatimin e Strategjisë Qeveritare për Bashkëpunim me Shoqërinë Civile*. Ky projekt është i financuar në kuadër të IPA II, për Zyrën për Qeverisje të Mirë/Zyrën e Kryeministrit.

- *Mbështetja për digjitalizimin e trajnimeve lidhur me BE-në për Administratën Publike në Ballkanin Perëndimor 2021-2022*, përkrahur nga Qeveria Gjermane. Përfituesit e projektit janë institucionet shtetërore të trajnimit të katër vendeve të Ballkanit Perëndimor. IKAP për Kosovën, Shkolla Shqiptare e Administratës Publike (ASPA) për Shqipërinë, Zyra për Menaxhimin e Burimeve Njerëzore nga Mali i Zi dhe Sekretariati për Çështjet Evropiane për Maqedoninë e Veriut.
- *Kontrata Sektoriale për Reformën e Administratës Publike (IPA 2016, Pjesa II)*: Kosova ka filluar të përfitojë, për herë të parë, nga mbështetja buxhetore sektoriale për reformën e administratës publike në kuadër të IPA 2016, Pjesa II. Mbështetja buxhetore është e lidhur me arritjen e caceve të caktuar në bazë të cilëve vlerësohen reformat e dakorduara për administratën publike. Në dhjetor 2021 Kosova ka kërkuar një kështesë për vitin 2022 dhe aktualisht është në finalizim e sipër të objektivave dhe treguesve të dakorduar.

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Krijimi i një shërbim civil apolitik, profesional, meritohet dhe të menaxhuar mirë përmes riorganizimit të ministrive dhe organeve vartëse të tyre, finalizimit të procesit të klasifikimit të vendeve të punës, zbatimi të sistemit të ri të pagave dhe gradimeve;
- Zbatimi i planit për racionalizimin e agjencive dhe institucioneve të pavarura duke filluar me miratimin e Valës së parë dhe hartimin e Ligjit për Valën e Dytë të Racionalizimit gjatë vitit 2021 dhe duke vazhduar me dy valët e fundit gjatë vitit 2022 dhe 2023.
- Reduktimi i barrës administrative përmes harmonizimit me LPPA të ligjeve të veçanta dhe akteve nënligjore që përmbajnë procedura të veçanta administrative;
- Përmirësimi i sistemin për menaxhim të burimeve njerëzore përmes ndërlidhjes së tij me sistemin e pagave, pasi që të finalizohet procesi i klasifikimit të vendeve të punës sipas legjislacionit të ri;
- Ngritja e kapaciteteve të nëpunësve civilë në administratë me grupet jo-shumicë, duke u bazuar në legjislacionin në fuqi, me 10% në nivel qendror (nga 8.75% sa është tani) dhe në proporcion të drejtë me popullsinë në kuadër të komunës relevante të nivelit lokal;
- Përforsimi edhe më tej i administratës përmes zhvillimit të kapaciteteve për planifikim, analizim, zhvillim dhe zbatim të politikave në mënyrë që të krijojë politika substanciale, ekonomikisht efikase dhe financiarit të përballueshme;
- Kompletimi i kornizës ligjore dhe operative të RAP-it dhe finalizimi i reformave të kostimit do të formojnë bazën për përcaktimin e fushëveprimit e përgjithshëm dhe financiar të përkrahje buxhetore sektoriale;
- Përmirësimi i mëtejshëm i cilësisë së konsultimeve publike, në përputhje me Rregulloren për Standardet Minimale për këtë proces;
- Sigurimi i fondeve të mjaftueshme për Zbatimin e pakos ligjore për RAP;
- Avancimin i qeverisjes elektronike me qëllim të rritjes së efektivitetit të shërbimeve dhe transparencës ndaj publikut. ASHI/ish-MAP (tash MPB) ka për qëllim modernizimin dhe ngritjen e cilësisë për ofrimin e shërbimeve elektronike e cila do të ndikojë në ngritjen e transparencës;
- Zhvillimi i portalit shtetëror të shërbimeve elektronike, funksionalizimi i tij dhe fillimi i ofrimit të shërbimeve elektronike për qytetarë, biznese dhe nëpunës publikë nëpërmjet kësaj dritareje të vetme, si dhe integrimi i sa më shumë shërbimeve që ofrojnë institucionet në kuadër të portalit.
- Zgjerimi i Platformës elektronike të Interoperabilitetit (ndërveprimi) dhe përfshirja e sa më shumë sistemeve në kuadër të kësaj platforme.
- Ngritja e transparencës ndaj publikut përmes avancimit të Portalit për hapjen e të dhënave, ku do të publikohen të dhënat nga institucionet e nivelit qendror dhe lokal.

Vetëqeverisja lokale

Baza kushtetuese e vetëqeverisje lokale jepet nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Kapitulli X përcakton se "Njësia themelore e vetëqeverisjes lokale në Kosovë është komuna. Komunitat gëzojnë shkallë të lartë të vetëqeverisjes lokale dhe inkurajojnë e sigurojnë pjesëmarrje aktive të të gjithë qytetarëve gra dhe burra në procesin e vendimmarrjes së organeve komunale".

E drejta e vetëqeverisjes lokale garantohet me kushtetutë dhe rregullohet me ligj. Vetëqeverisja lokale ushtrohet nga organe përfaqësuese të zgjedhura në zgjedhje lokale të përgjithshme, të barabarta, të lira e të drejtpërdrejta, dhe me votim të fshehtë. Republika e Kosovës merr parasysh dhe zbaton Kartën Evropiane për Vetëqeverisjen Lokale, në masën e kërkuar nga vendi nënshkrues. Vetëqeverisja lokale bazohet në parimet e qeverisjes së mirë, barazisë gjinore, transparencës, efikasitetit dhe efektivitetit në ofrimin e shërbimeve publike, me kujdes të veçantë për nevojat e brengat specifike, përfshirë ato të personave me aftësi të kufizuara si dhe të komuniteteve që nuk janë shumicë dhe pjesëtarëve të tyre.

Sa i përket barazisë gjinore, ndonëse respektimi i parimit të barazisë gjinore në kuadër të vetëqeverisjes lokale është detyrim ligjor, zyrtarët për barazi gjinore në Komuna përballen me vullnetin e pamjaftueshëm politik për t'i përfshirë ata në proceset e politikave, gjë që kontribuon në mungesën e pikëpamjes gjinore në legjislacionin dhe politikat në nivelin lokal. Për me tepër, disa zyrtarë të tillë kanë kapacitete të dobëta të analizës gjinore dhe për procese të tjera të politikave, gjë që i pengon të kryejnë përgjegjësitë e tyre, ndërsa mungesa e kompetencave ekzekutive, fondet e pamjaftueshme dhe agjendat e partive politike gjithashtu minojnë punën e tyre. Këto dhe obligime të tjera janë kërkesa që dalin edhe nga Plani i Veprimit Gjinor i BE-së.

Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson se niveli i përfaqësimit të grave në pozita drejtuese në nivelin lokal mbetet çështje që duhet adresuar me prioritet më të lartë, edhe pse ka pasur progres në këtë drejtim ku sipas raportimeve të fundit gratë e përfaqësuara në pozita vendimmarrëse shprehur me përqindje janë 25.2%, derisa në pozita të nënkryetarit në komunë janë caktuar tri gra (duke përfshirë një pozitë të nënkryetares për komunitete). Gjithashtu, sipas gjetjeve të Raportit të Vendi për vitin 2021 rekomandohet të rritet cilësia e konsultimeve publike në nivelin lokal. Duhet rritur kapaciteti i burimeve njerëzore dhe financiare që të mundësohet rritja e cilësisë së shërbimeve komunale. Institucionet qendrore duhet të definojnë kriteret të qarta dhe transparente sa i përket shpërndarjes të fondeve në nivel lokal.

1.1.3. Avokati i Popullit⁶

Ky kapitull mbulon fushëveprimin e Institucionit të Avokatit të Popullit (IAP), si institucion i pavarur kushtetues që monitoron, mbron dhe promovon të drejtat dhe liritë e njeriut. Në të përfshihen kriteret e dala në kuadër të procesit integruar të Republikës së Kosovës në Bashkimin Evropian, gjendjen aktuale të përmbushjes së mandatit, sfidave me të cilat përballët IAP dhe planet e prioritetet për të ardhmen.

Kërkesat e MSA-së

Meqë BE u kushton rëndësi të veçantë të drejtave të njeriut, në mënyrë që të garantohet respektimi i tyre ka imponuar disa parakushte, përfshirë kriteret politike të Kopenhagës, të cilat kërkojnë stabilitet të institucioneve, ku hyn edhe IAP, që garantojnë demokracinë, sundimin e ligjit, të drejtat e njeriut dhe respektimin dhe mbrojtjen e pakicave kombëtare.

Në këtë kuadër, dispozitat e MSA-së që ndërlidhen me IAP dhe mandatin e tij janë si në vijim:

- Neni 3: *“Respekti për parimet demokratike dhe të drejtat e njeriut siç janë shpallur në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut të vitit 1948 dhe siç janë përkufizuar në Konventën për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut të vitit 1950, në aktin final të Helsinkit dhe në Kartën e Parisit për një Evropë të re, respekti për parimet e së drejtës ndërkombëtare, përfshirë bashkëpunimin e plotë me Tribunalin Penal Ndërkombëtar për ish-Jugosllavinë (TPNj) dhe mekanizmit të saj të mbetur, Tribunali Penal Ndërkombëtar, dhe respekti i shtetit të së drejtës dhe parimet e ekonomisë së tregut siç pasqyrohen në Dokumentin e Konferencës së Bonit për Bashkëpunim Ekonomik të Konferencës për Bashkëpunim për Siguri në Evropë formojnë bazën e politikave të BE-së dhe të Kosovës dhe përbëjnë elementët thelbësorë të kësaj Marrëveshje;*
- Neni 4: *“Kosova angazhohet të respektojë të drejtën dhe instrumentet ndërkombëtare, por jo vetëm ato që ndërlidhen me mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të drejtave themelore, e deri tek mbrojtja e personave që u përkasin minoriteteve dhe pa diskriminim mbi çfarëdo baze.”*

⁶ Ky kapitull lidhet me Kapitullin 23 i *acquis-së*: *Gjyqësori dhe të drejtat themelore.*

- Neni 7: *“Zhvillimi i bashkëpunimit rajonal dhe marrëdhënieve të mira fqinjësore, si dhe respektimi i të drejtave të njeriut, përfshirë të drejtat e personave që u përkasin minoriteteve, janë të rëndësishme për PSA. Arritja dhe zbatimi i kësaj marrëveshjeje bëhet në kuadër të PSA-së dhe bazohet në vet meritat e Kosovës.”*

Në nenin 120 të MSA-së përveç që kërkohet administratë publike profesionale, efikase dhe llogaridhënëse, aty shprehimisht thuhet *“Bashkëpunimi do të përfshij gjithashtu përmirësimin e efikasitetit dhe kapacitetit të organeve të pavarura që shërbejnë për funksionimin e administratës publike dhe për një sistem efikas të kontrolleve dhe balancave.”*

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në konkluzionet takimit më të fundit të Nënkomitetit për Drejtësi, Liri dhe Siguri, ashtu si edhe në Raportin e KE-së për Kosovën – 2021 theksohet kërkesa që të sigurohet përcjellja e duhur e zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit. Për më tepër, sipas treguesve 7.3.1 dhe 7.3.2 të Kontratës Buxhetore Sektoriale për Reformë të Administratës Publike ndërmjet Qeverisë së Kosovës dhe KE-së, deri më 2021, shkalla e kthimit të përgjigjeve brenda afatit ligjor të jetë 80%, kurse shkalla e zbatimit të rekomandimeve të IAP të adresuara për autoritetet publike duhet të jetë të paktën 60%.

Në përgjithësi, Republika e Kosovës duhet të përmirësojë kushtet për funksionimin e IAP-it, në aspektin e zbatimit të kornizës ligjore, garantimit të qëndrueshëm së pavarësisë financiare, organizative e funksionale, ashtu edhe dhe adresimin dhe përcjelljen adekuate të zbatimit të rekomandimeve që IAP lëshon.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Në vijim është listuar korniza kryesore ligjore e cila rregullon fushë-veprimtarinë e IAP:

- Kushtetuta e Republikës së Kosovës;
- Ligji për Avokatin e Popullit;
- Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi;
- Ligji për Barazi Gjinore;
- Ligji për Qasjen në Dokumente Publike;
- Ligji për Mbrojtjen e Fëmijës.

Me pakon ligjore për të drejtat e njeriut, e cila përbëhet nga Ligji për Avokatin e Popullit, Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Ligji për Barazi Gjinore, miratuar në korrik 2015, IAP-it i janë bartur edhe disa përgjegjësi të reja. Njëjtë ka ndodhur edhe me Ligjin për Mbrojtjen e Fëmijës, i miratuar në vitin 2019, përmes të cilit IAP përcaktohet si institucioni kryesor për procedimin e ankesave për të drejtat e fëmijëve, për çka ka nxjerrë edhe rregullore të veçantë.

Në mënyrë që IAP të funksionojë në harmoni të plotë me Parimet e Parisit për Institucionet Kombëtare për të Drejtat e Njeriut, që janë kriteret minimale ndërkombëtare që duhet të plotësojë çdo institucion kombëtar për të drejtat e njeriut në një vend në mënyrë që të mund të konsiderohet kredibil dhe i denjë që të kryej mandatin e tij, Ligji i ri për Avokatin e Popullit ka fuqizuar rolin e IAP përmes dispozitave që garantojnë pavarësi organizative, administrative dhe financiare. Për më tepër, ky ligj ka vendosur imunitet funksional jo vetëm për Avokatin e Popullit dhe zëvendësit, por për të gjithë stafin, ndërsa Qeveria dhe Komunitat obligohen të sigurojnë hapësira të përshtatshme për punë në pronësi publike në mënyrë që të mundësohet kryerja efektive e funksioneve dhe përgjegjësisë të IAP, e gjithashtu është garantuar edhe pavarësia financiare. Neni 35 i këtij ligji përcakton si në vijim:

- *“Pavarësisht nga dispozitat e ligjeve të tjera, Institucioni i Avokatit të Popullit përgatit propozimin e buxhetit të tij vjetor dhe ia dërgon atë për miratim Kuvendit të Republikës së Kosovës, cili nuk mund të jetë më i vogël se buxheti i miratuar për vitin e mëparshëm. Buxheti mund të shkurtrohet vetëm me miratimin e Avokatit të Popullit.”*
- *“Në rast të shtimit të obligimeve dhe kompetencave të Institucionit të Avokatit të Popullit me këtë ligj dhe ligje të tjera, kjo përcillet edhe me burime shtesë përkatëse dhe adekuate financiare dhe njerëzore.*
- *Institucioni i Avokatit të Popullit menaxhon në mënyrë të pavarur me buxhetin e tij.”*

Pakoja ligjore për të drejtat e njeriut, ndër të tjera, ka përcaktuar afate më të shpejta për shqyrtim të rasteve, themelimin e Mekanizimit Kombëtar për Parandalimin e Torturës (MKPT), mbulimin të sektorit publik dhe atij privat, përkritazi me rastet e diskriminimit, masa ndëshkimore për mosbashkëpunim me Avokatin e Popullit, iniciimin e procedurave gjyqësore nga Avokati i Popullit, paraqitjen e Avokatit të Popullit në cilësinë e Mikut të Gjykatës (*amicus curiae*) në proceset gjyqësore që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut, çështjet e barazisë, përfshirë ato të barazisë gjinore dhe mbrojtjes nga diskriminimi, etj.

Në kapacitetin e MKPT, Avokati i Popullit obligohet t'i vizitojë rregullisht, pa paralajmërim, të gjitha vendet ku mbahen persona të privuar nga liria (përfshirë ndalimin policor, paraburgimin, qëndrimin në institucionet shëndetësore, ndalimin doganor, ndalimin e emigrimit dhe çdo vend tjetër kur dyshohet se ka shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut); si dhe të krijojë mekanizëm të veçantë që do të kryej të gjitha funksionet e MKPT-së. Avokati i Popullit duhet të bashkëpunojë me mekanizmat ndërkombëtarë dhe vendor në fushën e parandalimit të torturës si dhe formave të tjera të trajtimit apo ndëshkimit mizor, jonjerëzor dhe poshtëruës. Gjithashtu, Avokati i Popullit mund të japë sugjerime dhe rekomandime për personat dhe institucionet përgjegjëse ku mbahen personat e privuar nga liria pa marrë parasysh llojin apo objektin dhe rrethanat e mbajtjes së tyre, për përmirësimin e trajtimit dhe kushteve të tyre.

Sa i përket transpozimit të *acquis*-së në legjislacionin kombëtar në këtë fushë, deri më tani është arritur transpozim i konsiderueshëm (i pjesshëm), më konkretisht Ligji për Mbrojtje nga Diskriminimi dhe Ligjin për Barazi Gjinore.

IAP ka vazhduar të punojë në përmbushjen e misionit kushtetues që të jetë mbrojtës i të drejtave të qytetarëve të Kosovës vis-à-vis veprimeve të autoriteteve publike. Aktualisht, IAP veprimtarinë e tij e zhvillon në Zyrën Qendrore në Prishtinë dhe në zyrat rajonale në: Prizren, Pejë, Gjiilan, Ferizaj, Gjakovë, Graçanicë, Mitrovicë dhe në Mitrovicën e Veriut.

Sipas raportit vjetor të Avokatit të Popullit, është evidentuar rritje progresive nga viti në vit i numrit të rekomandimeve të dërguara institucioneve përgjegjëse dhe trend pozitiv i zbatimit të tyre. Kjo ka ndikuar në ngritjen e besimit të qytetarëve në institucion dhe rritje të përgjegjshmërisë nga ana e autoriteteve publike, sa i përket përmbushjes së obligimeve të tyre kushtetuese dhe ligjore, në shërbim të qytetarit.

Mbështetja e donatorëve

IAP, si institucion kombëtar për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, vazhdimisht është mbështetur nga donatorë të ndryshëm ndërkombëtarë. Projektet nga të cilat ka përfituar ky institucion janë fokusuar në ngritjen e kapaciteteve të stafit në kryerjen efektive dhe efikase të detyrave e përgjegjësisë sipas mandatit kushtetues dhe ligjor, dhe në promovimin e punës e ngritjen e vetëdijes së qytetarëve për rolin e institucionit dhe të drejtat e tyre. Projektet aktuale janë si në vijim:

- *Projekti i Asistencës Teknike për Integrim Evropian të Kosovës*, me periudhë zbatimi maj 2018-prill 2022 përkrahur nga Qeveria e Luksemburgut dhe Mbretëria e Norvegjisë;
- *Promovimi i Barazisë dhe Diversitetit në Kosovë*: me periudhë zbatimi maj 2019-maj 2022, përkrahur nga BE dhe Këshilli i Evropës;
- *Përkrahja e BE-së për IAP*, me periudhë zbatimi mars 2019 – shtator 2022. Qëllimi i këtij projekti është të mbështesë Institucionin e Avokatit të Popullit që të mbrojë dhe promovojë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore të qytetarëve në mënyrë efektive përmes fuqizimit të kapaciteteve institucionale dhe futjes në përdorim të mjeteve dhe metodave të reja; të mbështesë IAP në ngritjen e vetëdijes së qytetarëve (gra dhe burra), autoriteteve publike dhe shoqërisë civile për rolin e Avokatit të Popullit në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Kohëzgjatja e projektit: 4 mars 2019 – 3 shtator 2022.

Objektivat prioritare afatmesme

Bazuar në mandatin dhe misionin e IAP, synimi dhe objektivi themelor i punës është hetimi i rasteve, sipas parastresave të qytetarëve burra dhe gra, me qëllim që mbrojtja dhe promovimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut të realizohet me përgjegjësi, shpejtësinë e duhur dhe profesionalizëm.

Konkretisht, objektivat prioritare afatmesme në këtë kapitull janë si në vijim:

- Ngritja e besueshmërisë së qytetarëve në IAP dhe promovimi i të drejtave të njeriut;
- Ngritja e numrit të trajtimit të rasteve ex officio;
- Ngritja e vazhdueshme e zbatimit të rekomandimeve të Institucionit të Avokatit të Popullit nga institucionet përgjegjëse;
- Mbrojtja e të drejtave dhe lirive të njeriut, me fokus të veçantë në çështjet sistematike të cilat janë më të rëndësishme për interesin dhe shqetësimet e qytetarëve;
- Ngritja e kapaciteteve të departamenteve të reja për realizimin e mandatit të tyre në pajtueshmëri me ligjin, me fokus në Departamentin për Mbrojtje nga Diskriminimi dhe Departamentin për të Drejtat e Fëmijëve;
- Avancimi i bashkëpunimit si me autoritetet publike, shoqëri civile dhe media, por gjithashtu edhe me rrjete të ndryshme ndërkombëtare.

1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë

Ky kapitull mbulon mbikëqyrjen demokratike civile ndaj institucioneve të sigurisë, i cili i referohet ushtrimit të kontrollit civil përmes Kuvendit të Republikës së Kosovës, përkatësisht përmes Komisioneve përkatëse parlamentare (Komisioni për Çështjet e Sigurisë dhe Mbrojtjes, Komisioni për Mbikëqyrjen e Agjencisë së Kosovës për Inteligjencë), Presidentit, Kryeministrit dhe Ministrit të Mbrojtjes.

MSA nuk përmban ndonjë dispozitë specifike lidhur me këtë fushë, por Kosova zbaton kërkesa të ndërlidhura të dala nga mekanizmat e të tjerë të aderimit në BE.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Çështja e verifikimit të anëtarëve të Komisionit parlamentar për mbikëqyrje të Agjencisë së Kosovës për Inteligjencë (AKI), e konstatuar nga Raporti i Vendit si verifikim joprofesional dhe partizan të sigurisë dhe se Kuvendi duhet të rrisë kapacitetin e saj dhe përmirësoj ekspertizën e saj për të mbikëqyrur këtë zone. Mbetet obligim i Kosovës që përmes plotësimit dhe ndryshimit të Ligjit për Klasifikimin e Informacioneve dhe Verifikimit të Sigurisë të themelojë Agjencinë për sigurinë e Informacionit të Klasifikuar, si autoritet i sigurisë Kombëtare, si dhe në bashkëpunim të ngushtë me mekanizmat e të tjerë të Republikës së Kosovës, të përfshijë në procesin e vendimmarrjes së verifikimit të sigurisë dhe njëkohësisht me arritjen e standardeve minimale të sigurisë për mbrojtjen e informacioneve të klasifikuara që janë në administrim të institucioneve përkatëse të Republikës së Kosovës.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Fusha e mbikëqyrjes demokratike civile në Republikën e Kosovës rregullohet nga:

- Kushtetuta e Republikës së Kosovës - neni 65, paragrafi 12;
- Ligji për Ministrinë e Mbrojtjes;
- Ligji për Forcën e Sigurisë së Kosovës;
- Ligji për Klasifikimin e Informacioneve dhe verifikimin e Sigurisë;
- Ligji për Agjencinë e Kosovës për Inteligjencë.

Më tej, më 18 dhjetor 2018 Kuvendi ka miratuar amendamentet në Ligjin për Forcën e Sigurisë së Kosovës, Ligjin për Ministrinë e Mbrojtjes dhe Ligjin për Shërbim në Forcën e Sigurisë së Kosovës, dhe kanë hyrë në fuqi në janar 2019. Me këto amendamente FSK është shndërruar në forcë ushtarake. Korniza e re ligjore përcakton më hollësisht kompetencat e autoriteteve të kontrollit civil demokratik të FSK-së.

Korniza e politikave

Analiza e Rishikimit Strategjik të Sektorit të Sigurisë (RSSS), e miratuar më 2014, ka përcaktuar objektivat strategjike të Sektorit të Sigurisë së Republikës së Kosovës, si në vijim: Pavarësia, sovraniteti dhe integriteti territorial; rendi kushtetues; zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik; jeta, mirëqenia, prona dhe siguria e qytetarëve të Kosovës; dhe stabiliteti rajonal dhe anëtarësimi në organizata ndërkombëtare.

Interesat dhe Objektivat e Sigurisë Kombëtare përcaktojnë bazat për misionin dhe detyrat aktuale dhe të ardhshme të institucioneve në përgjithësi, dhe institucioneve të sigurisë në veçanti. Në kuadër të interesave dhe sigurisë kombëtare nga Analiza e RSSH-së, fushëveprimi e kësaj strategjie ndërlidhet me integrimin në BE dhe NATO, pra stabilitetin rajonal dhe anëtarësimin në organizatat ndërkombëtare. Njëkohësisht, mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë duhet të bëhet në përputhje të plotë me Rezolutën e Kombeve të Bashkuara 1325 mbi Gratë, Paqen dhe Sigurinë, si dhe strategjitë e deritanishme qeveritare.

Korniza institucionale

Bazuar në legjislacionin relevant, zinxhiri i kontrollit demokratik civil fillon nga Kuvendi (përmes komisioneve relevante parlamentare), Presidenti i Kosovës, si Komandant Suprem i FSK-së, Kryeministri dhe Ministri i Mbrojtjes, kompetencat e të cilëve ushtrohen në thirrjen për raportim, emërimin, gradimin dhe mbikëqyrjen e financave.

Korniza institucionale për fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të forcave të sigurisë përbëhet nga këto institucione:

- Presidenti i Republikës së Kosovës;
- Kuvendi i Republikës së Kosovës;
- Komisioni për Mbikëqyrje;
- Qeveria;
- Kryeministri;
- Ministri i Mbrojtjes.

1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare⁷

Qeveria e Republikës së Kosovës promovon fqinjësi të mirë dhe konstruktive me të gjitha shtetet e rajonit. Në përmbushje të politikës rajonale, Kosova mbetet e angazhuar në mënyrë konstruktive dhe pragmatike për të rritur bashkëpunimin rajonal efektiv. Qëllim kryesor mbetet forcimi i marrëdhënieve me fqinjët e parë, ngritja e nivelit aktual të shkëmbimeve të gjithanshme, avancimin e bashkëpunimit në të gjitha fushat me interes të përbashkët.

Kosova vazhdon të mbështesë dialogun në të gjitha nivelet në sigurinë rajonale, bashkëpunimin ekonomik, thellimin e shkëmbimeve tregtare, mbrojtjes dhe promovimit të drejtave dhe lirive të njeriut. Kosova mbetet e përkushtuar për normalizimin e plotë të marrëdhënieve ndërshtetërore me Serbinë dhe vazhdimin e dialogut, që synohet të finalizohet me njohje reciproke, gjë që do të mundësonte ndërtimin e paqes së qëndrueshme ndërmjet dyja vendeve dhe vendosjen e marrëdhënieve diplomatike e të mira fqinjësore në frymën evropiane, përfshirë pjesëmarrjen e grave dhe burrave në dialog, në përputhje me Rezolutën e Kombeve të Bashkuara 1325 mbi Gratë, Paqen dhe Sigurinë si dhe strategjitë e deritanishme qeveritare.

Anëtarësimi i Republikës së Kosovës në organizata ndërkombëtare mbetet një ndër prioritetet parësore të Qeverisë së Kosovës, si dhe vazhdojnë përpjekjet për t'u bërë anëtare e plotë e OKB-së, agjencive të saja të specializuara dhe të rrisë pjesëmarrjen dhe përfaqësimin e saj në mekanizmat multilaterale. Diplomacia multilaterale e Kosovës vazhdon të jetë në shërbim të avancimit të interesave shtetërore të Kosovës, zhvillimit demokratik dhe ekonomik të vendit, si dhe marrjes së përgjegjësive ndërkombëtare.

Republika e Kosovës si anëtare me të drejta të plota në organizatën rajonale në Evropën Juglindore Këshilli për Bashkëpunim Rajonal (KBR) merr pjesë në takimet vjetore, takimet e bordit, të Koordinatorëve Nacionalë dhe në takimet sektoriale të tij. Institucionet e Kosovës, në përputhje me kërkesat e Ligjit për Barazi Gjinore, duhet të sigurojnë përfaqësim të barabartë të burrave dhe grave në të gjitha takimet, mbledhjet, seminarët dhe konferencat.

Sipas kërkesave që dalin nga MSA, nënkomitetet dhe mekanizmat e tjerë të këtij procesi në fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimeve ndërkombëtare, Kosova vazhdon të zhvillojë bashkëpunim rajonal në respektimin e drejtave të njeriut, veçanërisht të minoriteteve, në nxitjen e bashkëpunimit rajonal lidhur

---

⁷ Ky kapitull lidhet me *Kapitulullin 31 të acquis-së: Politika e jashtme, e mbrojtjes dhe e sigurisë*.

me lëvizjen e personave, mallrave dhe shërbimeve, si dhe kapitalit. Rrjedhimisht, Kosova zhvillon dialog politik me qëllim të konsolidimit të përafrimit ndërmjet BE-së dhe Kosovës në avancimin e formave të reja të bashkëpunimit, në kuadër të procesit të normalizimit të marrëdhënieve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë, si dhe promovon në mënyrë aktive bashkëpunimin rajonal.

Kosova synon të bëhet anëtare e plotë dhe aktive e të gjitha organizatave dhe nismave rajonale, përfshirë Traktatin e Komunitetit të Transportit, ato përbashkëpunim gjyqësor dhe marrëveshjet për punësim dhe politikat sociale si Rrjeti i Politikave Sociale dhe Rrjeti Shëndetësor në EJL. Kosova gjithashtu synon pjesëmarrjen e plotë në Dekadën Rome.

Sipas Konkluzioneve të Këshillit, prill 1997, bashkëpunimi rajonal është një nga kushtet kryesore për të lidhur marrëdhënie kontraktuale me BE-në. Qeveria e Republikës së Kosovës vazhdon të jetë konstruktive sa i përket dialogut me Republikën e Serbisë dhe në të njëjtën kohë ka intensifikuar përpjekjet për thellimin e raporteve të mira me vendet fqinje. Gjithashtu mbetet prioritet anëtarësimi dhe pjesëmarrja proaktive në organizatat rajonale e ndërkombëtare.

Sipas Raportit të KE-së për Kosovën – 2021, Qeveria e Republikë së Kosovës duhet të garantojë mbështetje financiare për Komisionin e Kosovës për Persona të Zhdukur dhe të vazhdojë me forcimin e mëtejshëm të bashkëpunimit ndërinstitucional në këtë fushë. Gjithashtu, raporti thekson nevojën e funksionalizimit të sistemit për menaxhimin e rasteve për Persona të Zhdukur.

Sipas konkluzioneve të takimit të Nënkomitetit për Drejtësi, Liri dhe Siguri, mungesa e progresit në numrin e rasteve të mbyllura paraqet shqetësim. Autoritetet e lidhin këtë mungesë përparimi me dy sfida: kohën që ka kaluar që nga përfundimi i luftës dhe mungesën e informacioneve të besueshme. Gjithashtu, konkluzionet e dala nga takimi i nënkomitetit theksojnë se qasja në arkivat ushtarake serbe vazhdon të mbetet sfidë në këtë fushë.

Gjendja aktuale

Baza ligjore për rregullimin e fushës për marrëveshjet ndërkombëtare përbëhet nga:

- Ligji nr. 04/L-052 për Marrëveshjet Ndërkombëtare;
- Ligji nr. 04/L-199 për ratifikimin e Marrëveshjes së parë ndërkombëtare të parimeve që rregullojnë normalizimin e marrëdhënieve ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Republikës së Serbisë;
- Protokollet zbatuese të Marrëveshjes bazë për normalizimin e marrëdhënieve.

Baza ligjore për rregullimin e fushës për personat e zhdukur të marrëveshjeve ndërkombëtare bëhet me Ligjin nr. 04/1-023 për Persona të Zhdukur.

Korniza institucionale dhe marrëveshjet

Korniza institucionale për fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimet ndërkombëtare përbëhet nga institucionet në vijim:

- Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës, përkatësisht Departamenti për Marrëdhënie Rajonale; dhe
- Zyra e Kryeministrit (përgjegjëse për dialogun për normalizimin e marrëdhënieve me Serbinë).

Dialogu ka për qëllim zgjidhjen e çështjeve praktike ndërmjet dy shteteve të pavarura dhe sovraane. Dialogu ndërmjetësohet nga BE dhe mbështetet nga ShBA-të. Dialogu ka dalë si obligim ndërkombëtar nga Rezoluta e OKB-së e shtatorit 2010 për të cilën Qeveria e Republikës së Kosovës, në harmoni me Kushtetutën e vendit dhe Rezolutën e Kuvendit ka treguar gatishmërinë për përmbushjen e këtij obligimi, si dhe të objektivave për përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe afrimin e Kosovës me BE-në.

Këshilli për Bashkëpunim Rajonal (KBR/RCC) mbulohet nga Departamenti për Marrëdhënie Rajonale i Ministrisë së Punëve të Jashtme dhe Diasporës, e cila përfaqëson Republikën e Kosovës dhe koordinon të gjitha aktivitetet për bashkëpunim rajonal në kuadër të KBR-së direkt me Sekretariatit në Sarajevë. MPJD përfaqëson Kosovën në takimet e Bordit dhe takimet vjetore të KBR dhe koordinon bashkëpunimin ndërministror për përmbushjen e angazhimeve në kuadër të agjendës së KBR-së.

Komisioni Qeveritar për Persona të Zhdukur që funksionon në kuadër të Zyrës së Kryeministrit, është organ qeveritar i cili udhëheq, mbikëqyrë, bashkërendon dhe koordinon aktivitetet me institucionet vendore, bashkëpunon me institucionet dhe organizatat ndërkombëtare dhe akterët të tjerë, në lidhje me zbardhjen e fatit të personave të zhdukur si pasojë e luftës së viteve 1998-1999, pavarësisht përkatësisë etnike, religjionit apo statusit ushtarak apo civil. Komisioni Qeveritar për Persona të Zhdukur ka mandat dhe synon të mbrojë të drejtat dhe interesat e personave të zhdukur dhe familjarëve të tyre, në veçanti të drejtën e familjarëve për të ditur fatin e personave të zhdukur, të cilët u zhdukën gjatë periudhës 1 janar 1998-31 dhjetor 2000, si pasojë e luftës në Kosovë në vitet 1998-1999.

Sa u përket marrëdhënieve me bashkësinë ndërkombëtare, Kosova është anëtare e Fondit Monetar Ndërkombëtar, Bankës Botërore, e Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim. Kosova gjithashtu merr pjesë në takimet e rregullta të CEFTA-s, mirëpo vazhdon të ballafaqohet me pengesat e krijuara nga Serbia ku nga Sekretariati i CEFTA-s kërkohet që në emër të Kosovës të nënshkruajë UNMIK-u, gjë që përbën shkelje të Marrëveshjes së Bashkëpunimit Rajonal të arritur në Bruksel më 24 shkurt 2012 (për më tepër, shihni kapitullin 31).

Republika e Kosovës është anëtare e këtyre nismave politike rajonale dhe ndërkombëtare:

- Procesi i Bashkëpunimit për Evropën Juglindore (SEECP);
- Iniciativa Rajonale për Migrim, Azil dhe Refugjatë (MARRI);
- Këshilli për Bashkëpunim Rajonal (RCC);
- Komisioni i Venedikut;
- Qendrën për Bashkëpunim për Siguri (RACVIAC);
- Organizatën Ndërkombëtare të Frankofonisë;
- Marrëveshja e Evropës Qendrore për Tregti të Lirë (CEFTA);
- Forumi Ekonomik i Vjenës (VEF);
- Procesi i Bërdos (BP);
- Instrumenti Investues për Ballkan Perëndimor (WBIF);
- Komuniteti Energjisë (EnC);
- Komisioni për Investime i Evropës Juglindore (SEEIC);
- Grupi Punues për Zhvillimin Rural të Rajonit (SWG);
- Forumi i Bashkësisë Tregtare të Evropës Juglindore (SEETUF);
- Iniciativa elektronike e Evropës Juglindore (eSEE);
- EETO - Observatori i Transportit i Evropës Juglindore;
- Rrjeti i Asociacioneve të Autoriteteve Lokale të Evropës Juglindore (NALAS);
- Rrjeti i Partneritetit Publiko Privat të Evropës Juglindore (SEEPPN);
- SHBA - Karta e Adriatikut (A-5);
- Nisma e Reformës Arsimore për Evropën Juglindore (ERI SEE);
- Qendra Rajonale e Mjedisit (REC);
- Shkolla Rajonale për Administratë Publike (ReSPA);
- Rrjeti rajonal mjedisor për anëtarësim (RENA);
- Qendra Rajonale e të Mësuarit për Sipërmarrje në Evropën Juglindore (SEECCEL);
- Task Forca për Avancimin dhe Ngritjen e Kapitalit Njerëzor (TF FBHC);
- Shoqata Ndërkombëtare e Mbikëqyrëse se Pensioneve (IOPS);
- Unioni Ndërkombëtar i Rrugës në Gjeneve (IRU);
- Banka Botërore (WB);
- Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (EBRD);
- Fondi Monetar Ndërkombëtar (IMF);
- Shoqata Ndërkombëtare e Avokatëve (IBA);
- Shoqata Ndërkombëtare e Sigurimeve Sociale (ISSA);
- Grupi Punues i Përhershëm i Zhvillimit Rural i Evropës Juglindore (RRDWSG);
- Grupi i Vishegradit (VG);

- Human Dynamics (HD);
- Zbatimi i Qiellit të vetëm Evropian në Programin e Evropës Juglindore (ISIS ECAA);
- Kompakti i Investimeve për Ejl (ICSEE);
- Promovimi i Filmit Evropian (EFP);
- Rrjeti Evropian i Krerëve të Agjencive për Mbrojtjen e Mjedisit (EPA);
- Banka Evropiane e Investimeve (EIB);
- Banka e Këshillit të Evropës për Zhvillim (CEB);
- Grupi i Rregullatorëve të Pavarur – Hekurudhor (IRG – Rail);
- Asamble Parlamentare e NATO-s (NATO PA);
- Anketa e Euro Gjeologjisë (EGS);
- Organizata Ndërkombëtare e Frankofonisë (OIF);
- Unioni Ndërkombëtar i Radiove Fillestare (IARU);
- Qendra e Kërkimit dhe Inovacionit në Ballkanin Perëndimor (WISE);
- Fondi i Ballkanit Perëndimor (WBF);
- Korporata e Sfidave të Mijëvjeçarit (MCC);
- Byroja Ndërkombëtare e Ekspozitave (BIE);
- Zyra Rajonale e Bashkëpunimit Rinor (RYCO);
- Instituti Evropian i Standardeve të Telekomunikacionit (ETSI);
- Gjykata e Përhershme e Arbitrazhit (PCA);
- Konventa e Apostille (AC);
- Federata Botërore e Dentare (WDF);
- Federata Ndërkombëtare e Shoqatave dhe Institucioneve Bibliotekare (IFLA);
- Këshilli Ndërkombëtar i Muzeve (ICOM);
- Grupi Egmont i Njësisë të Inteligjencës Financiare (EGFIU);
- Traktati i Komunitetit të Transportit (TCT);
- Federata Ndërkombëtare e Këshillit të Arteve dhe Agjencive të Kulturës (IFACCA);
- Organizata Botërore e Doganave (WCO);
- Këshilli Ndërkombëtar për Monumentet dhe Vendet (ICOMOS);
- Rrjeti i Kinemasë në Evropën Juglindore (SEE Cinema Network);
- Akademia Evropiane e Filmit (EFA);
- Këshilli Rajonal i Evropës Juglindore – Këshilli Ndërkombëtar për Sisteme të Mëdha Elektrike (SEERC CIGRE);
- Këshilli Botëror i Ujit (WWC);
- Asambleja Parlamentare e Bronkofonisë (APF);
- Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës (IUCN)
- Organizatat Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI);
- Réseau international francophone de formation policière (FRANCOPOL);
- Komiteti Ndërkombëtar për Regjistrimin e Kafshëve (ICAR).

Kosova gjithashtu është anëtarësuar në këto organizata sportive:

- Federatën Ndërkombëtare të Basketbollit;
- Federatën Ndërkombëtare të Notit;
- Komitetin Olimpik Ndërkombëtar;
- Federatën Ndërkombëtare të Hendbollit;
- Federatën Botërore të Taekwondos;
- Federatën Ndërkombëtare të Mundjes;
- Federatën Ndërkombëtare të Ping Pongut (ITTF);
- Federatën Ndërkombëtare të Stileve të Asociuara të Mundjes (FILA);
- Federatën Ndërkombëtare të Shigjetave (FITA);
- Federatën Ndërkombëtare të Peshëngritjes (IWF);

- Federatën Ndërkombëtare të topit të butë (ISF);
- Federatën Ndërkombëtare të Xhudos (IJF);
- Federatën Evropiane të Sporteve Minigolf (EMF);
- Federatën Ndërkombëtare të Lundrimit (ISAF);
- Federatën Botërore për Curling (WFC);
- Unionit Ndërkombëtar Modern të Pentathlonit (UIPM);
- Federatën Ndërkombëtare të Gjymnastikës (FIG);
- Komitetin Olimpik Evropian (ĒB);
- Shoqatën Ndërkombëtare të Boksit Amator (AIBA);
- Federatën Ndërkombëtare të Kikboksit (IKF);
- Federatën Ndërkombëtare të Echecs (Federatën Botërore të Shahut) (FIDE);
- Federatën Ndërkombëtare të Sporteve të Qitjes (ISSF);
- Federatën Ndërkombëtare të Volejbollit (FIVB);
- Federatën Ndërkombëtare të Federatave të Atletikës (IAAF);
- Unionin Ndërkombëtar të Çiklistëve (UCI);
- Federatën Ndërkombëtare të Aeronautikës (FAI);
- Federatën Ndërkombëtare të Tenisit (ITF);
- Shoqatën Evropiane të Atletikës (EAA);
- Federatën Ndërkombëtare të Skive (FIS);
- Federatën Ndërkombëtare të Automobilave (FIA);
- Unionin e Shoqatave Evropiane të Futbollit (UEFA);
- Federatën Ndërkombëtare të Shoqatave të Futbollit (FIFA);
- Unionin Botëror të Mundjes (UWW);
- Federatën Botërore të Karatesë (WKF).

Sa i përket bashkëpunimit rajonal Kosova vazhdon të ketë bashkëpunim të kënaqshëm me vendet fqinje.

Me Shqipërinë: në kuadër të forcimit të bashkëpunimit strategjik me Republikën e Shqipërisë në fushën ekonomike, politike, kulturore, sportive dhe fusha e tjera, gjithsej janë mbajtur pesë mbledhje të përbashkëta ndërqeveritare ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Republikës së Shqipërisë.

Gjatë mbledhjeve të viteve të fundit në mes Kosovës dhe Shqipërisë janë nënshkruar një numër i konsiderueshëm i marrëveshjeve, si në vijim:

- Marrëveshja për heqjen e çmimeve të shërbimeve Roaming për rrjetet publike të komunikimeve të lëvizshme ndërmjet ministrive përgjegjëse për fushën e komunikimeve elektronike të Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Kosovës, më 26.11.2018;
- Protokollin për Kryerjen e veprimtarive të përbashkëta të kontrollit doganor në pikën e përbashkët të kalimit kufitar Morinë-Vërmicë” ndërmjet Ministrisë së Financave të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë të Republikës së Shqipërisë, më 26.11.2018;
- Marrëveshja e bashkëpunimit në fushën e borxhit publik, financimeve të huaja dhe marrëdhëniet me institucionet Financiare Ndërkombëtare, më 26.11.2018;
- Memorandumi i Mirëkuptimit ndërmjet Agjencisë për pronësinë industriale të RKS dhe Drejtorisë së përgjithshme të pronësisë industriale të Republikës së Shqipërisë, më 26.11.2018;
- Protokollin ndërmjet Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural të Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural të Republikës së Kosovës, për njohjen e bilaterale dhe unifikimin e modeleve të certifikatave shëndetësore, veterinare dhe fito sanitare që do të shoqërojnë ngarkesat e kafshëve të gjalla, produkteve me origjinë shtazore dhe produktet bimore gjatë importit, eksportit dhe tranzitit midis Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Kosovës, më 26.11.2018;
- Marrëveshja e Bashkëpunimit në fushën e Rinisë, më 26.11.2018;

- Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për bashkëpunimin, nxitjen e biznesit dhe të informimit të diasporës, më 26.11.2018;
- Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për njohjen reciproke të patentë shoferëve, më 26.11.2018;
- Marrëveshja e Bashkëpunimit në fushën e shëndetësisë ndërmjet Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale të Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Shëndetësisë së Republikës së Kosovës, më 26.11.2018.
- Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për zbatimin e lehtësirave të ndërsjella në procedurat doganore dhe/ose të kontrollit të hyrje/daljes së mallrave, më 26.11.2021.
- Protokoll bashkëpunimi ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për krijimin e Sekretariatit Koordinues Ndërqeveritar, më 26.11.2021.
- Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për lehtësimin e procedurave dhe kushteve për marrjen e leje qëndrimit të përkohshëm, më 26.11.2021.
- Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për rregullat e regjimit të trafikut lokal të kufirit, më 26.11.2021.
- Marrëveshja ndryshuese e Marrëveshjes ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për hapjen e pikës së përbashkët të kalimit kufitar Shishtavec (Kukës)-Krushevë (Dragash) midis Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Kosovës, më 26.11.2021.
- Marrëveshja ndërmjet Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për ndihmë të ndërsjellë juridike në çështjet civile dhe tregtare, më 26.11.2021.
- Marrëveshja për sigurime shoqërore ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Kosovës, më 26.11.2021.
- Marrëveshja për bashkëpunim ndërmjet Ministrisë së Kulturës së Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sportit të Republikës së Kosovës në fushën e trashëgimisë kulturore dhe muzeve, më 26.11.2021.
- Memorandumi I bashkëpunimit ndërmjet Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë së Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës së Republikës së Kosovës për ndërtimin e lidhjes hekurudhore Durrës-Prishtinë, më 26.11.2021.
- Marrëveshja e bashkëpunimit ndërmjet Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale të Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Financave, Punës dhe Transfereve të Republikës së Kosovës, më 26.11.2021.
- Marrëveshja e bashkëpunimit ndërmjet Ministrisë së Arsimit dhe Sportit të Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit të Republikës së Kosovës në fushën e njohjes dhe njësimit reciprok të diplomave, certifikatave dhe gradave shkencore të lëshuara nga institucionet e arsimit të lartë dhe institucione të tjera të autorizuara, më 26.11.2021.
- Marrëveshja e bashkëpunimit në fushën e bujqësisë ndërmjet Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural të Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural të Republikës së Kosovës, më 26.11.2021.

Më tej, Sekretariati i Përbashkët Kosovë – Shqipëri, i cili ka zhvilluar një sërë takimesh, ka një aktiv sa i përket mbikëqyrjes së marrëveshjeve të arriturave ndërmjet dy vendeve. Sekretariati në takimin themelues të mbajtur në Prishtinë është dakorduar për mbajtje të takimeve çdo dy muaj.

Me Malin e Zi së fundi, më 26 gusht 2015, Republika e Kosovës kishte nënshkruar marrëveshjen për Kufirin Shtetëror, të ratifikuar nga Kuvendi më 21 mars 2018. Gjatë tre viteve të fundit janë nënshkruar disa marrëveshje të rëndësishme:

- Marrëveshja “Transporti rrugor i udhëtarëve dhe mallrave” ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Malit të Zi u nënshkrua me datën 01 gusht 2018. Kjo marrëveshje ka hyrë në fuqi me datën 10 janar 2020;
- Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e kulturës është nënshkruar më 28 prill 2017 dhe datë e hyrjes në fuqi të kësaj marrëveshjeje është data 21 nëntor 2017;
- Marrëveshja dypalëshe për programin e bashkëpunimit ndërkufitar ndërmjet Malit të Zi dhe Kosovës sipas IPA II (2014-2020) e nënshkruar më 20 shkurtit 2017 e ratifikuar me dekret të Presidentit dhe publikuar në Gazetën Zyrtare më 24 prill 2017;
- Me datën 5 prill 2018 është nënshkruar “Marrëveshja financiare trepalëshe mes BE-së, Kosovës dhe Malit të Zi për Programin e bashkëpunimit ndërkufitar IPA II” ndërmjet Kosovës përfaqësuar nga Ministria e Integritimit Evropian dhe Malit të Zi. Është publikuar më 26 dhjetor 2018;
- Pas shkëmbimit të notifikimeve, ratifikohet dhe hyn në fuqi nga data 31 dhjetor 2019 Marrëveshja IPA II për vitet 2018-2020 për “Bashkëpunim ndërkufitar” ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Republikës së Malit të Zi.
- Marrëveshja për bashkëpunim në kontekstin e integritimit në BE.

Me Maqedoninë e Veriut, që nga nënshkrimi i marrëveshjes së demarkacionit, janë vendosur marrëdhëniet diplomatike mes dy vendeve (17 tetor 2009), kështu duke vazhduar me marrëdhënie të një niveli mjaft të mirë deri në ditët e sotme. Republika e Maqedonisë së Veriut ndanë objektivin e ngjashëm me politikën e jashtme të Kosovës, duke aspiruar anëtarësimin e plotë në BE dhe NATO.

Në kuadër të bashkëpunimit strategjik dhe fqinjësor, në dy vitet e fundit janë nënshkruar një sërë marrëveshjesh e memorandumesh, dhe gjithashtu ka nisma që pritet të nënshkruhen së shpejti:

- Me 16.09.2021 në Shkup është nënshkruar një Memorandum Bashkëpunimi ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut me qëllim përcaktimin e fushëveprimit të përgjithshëm të bashkëpunimit ndërmjet palëve lidhur me studimin e fizibilitetit për rrugën Prizren – Tetovë në fushën e infrastrukturës rrugore dhe për të vendosur parimet kryesore për bashkëpunim.
- Me 16.09.2021 në Shkup është nënshkruar një Memorandum Bashkëpunimi ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut e qëllim përcaktimin e fushëveprimit të përgjithshëm të bashkëpunimit ndërmjet palëve lidhur me rehabilitimin e zonës tampon të Hanit të Elezit. ndërmjet dy objekteve kufitare të dy shteteve.
- Me 16.09.2021 në Shkup është nënshkruar një Marrëveshja Implementuese ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut mbi rregullimin e Komunikacionit Hekurudhor Kufitar;
- Më 01.12.2017 është lëshuar Autorizim për nënshkrimin e “Marrëveshjes për Ripanimin e personave që qëndrojnë pa autorizim dhe Protokollin e tij zbatues”, ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut;
- Marrëveshja ndërmjet Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Republikës së Kosovës për “Luftën kundër trafikimit me qenie njerëzore” nënshkruar me 16 mars 2018. Pas shkëmbimit të notifikimeve, marrëveshja ratifikohet dhe hyn në fuqi nga data 20 janar 2020;
- Më 20.10.2017 është lëshuar Autorizim për nënshkrimin e “Marrëveshjes financiare trelaterale për vitin 2016 për programin e Bashkëpunimit Ndërkufitar IPA II (2014-2020) ndërmjet Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut” ndërmjet Kosovës përfaqësuar nga MIE, BE, përfaqësuar nga KE, dhe Maqedonisë së Veriut, përfaqësuar nga Kryeministria;
- Marrëveshja për “Njohjen reciproke të patentë shoferëve” ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut, e nënshkruar më 01.08.2018. Data e hyrjes në fuqi është 9 janar 2020;
- Ligji nr. 05/1-149 për ratifikimin e marrëveshjes për themelimin e zyrës rajonale për bashkëpunim rinor në mes Kosovës, Shqipërisë, Bosnjës dhe Hercegovinës, Malit të Zi, Maqedonisë së Veriut dhe Serbisë (Publikuar më: 21.04.2017);
- Më 12.07.2018 është lëshuar Autorizim për nënshkrimin e “Marrëveshjes financiare trepalëshe ndërmjet BE-së, Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut për vitin 2017, për programin e bashkëpunimit

ndërkufitar IPA II ndërmjet Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut” ndërmjet Kosovës përfaqësuar nga Ministria e Integrimit Evropian, Bashkimin Evropian përfaqësuar nga KE dhe Maqedonisë së Veriut, përfaqësuar nga Kryeministria;

- Më 16 gusht 2017 në Prishtinë është nënshkruar një protokoll ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për mënyrën e përgatitjes së planifikimit urban dhe dokumentacionit adekuat-teknik të projektit final, ndarjen e kostos së përgjithshme dhe të mirëmbajtjes për objektet e përbashkëta dhe për mënyrën e kryerjes së kontrolleve kufitare tek Pikat e Përbashkëta të Kalimit Kufitar për Komunikacionin Rrugor ndërkombëtar ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë së Veriut “Stanqiç-Bellanoc”.
- Marrëveshja për Ndihmë të Ndërsjellë Juridike në Cështjet Civile ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, nënshkruar me 25.08.2021;
- Memorandumet për Mirëkuptim mes Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për përcaktimin e fushëveprimit të përgjithshëm të bashkëpunimit lidhur me studimin e fizibilitetit për rrugën Prizren – Tetovë dhe për rehabilitimin e zonës tampon Bllacë mes dy objekteve kufitare të të dyja vendeve;
- Marrëveshja për Bashkëpunim në fushën e diasporës, nënshkruar me 16.09.2021;
- Marrëveshja për Statusin e Pjesëtarëve të Forcave të Armatosura të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Forcat e Sigurisë së Republikës së Kosovës (SOFA), nënshkruar me 25.08.2021;
- Protokoll për Zbatimin e Marrëveshjes për realizimin e Marrëveshjes mes Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për rregullim kufitar të komunikacionit hekurudhor, nënshkruar me 16.09.2021;
- Memorandum për Bashkëpunim në Sektorin Energjetik, nënshkruar me 16.09.2021;
- Marrëveshje për Bashkëpunim në fushën e turizmit, nënshkruar me 16.09.2021;
- Memorandum për Bashkëpunim në fushën e inovacioneve dhe zhvillimit teknologjik dhe sipërmarrësish, nënshkruar me 16.09.2021;
- Marrëveshje për Partneritet ndërmjet Republikës së Kosovës, përfaqësuar nga Ministria e Administratës për Vetëqeverisje Lokale si partner-lider i Republikës së Maqedonisë së Veriut, përfaqësuar nga Ministria e Vetëqeverisjes Lokale si partner për menaxhim me grant marrëveshjen për ndihmë teknike 2019/410-322, në kuadër të programit IPA Kosovë – Maqedonia e Veriut 2014/2020, nënshkruar me 16.09.2021;
- Memorandum për Bashkëpunim ndërmjet Ministrisë së Vetëqeverisjes Lokale të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Ministrisë për Zhvillim Rajonal të Republikës së Kosovës, nënshkruar me 16.09.2021;
- Memorandum për Bashkëpunim ndërmjet Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave të Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural të Republikës së Kosovës, nënshkruar me 16.09.2021.

Me Serbinë marrëdhëniet bilaterale zhvillohen kryesisht në kuadër të procesit të normalizimit, të ndërmjetësuar nga BE. Në kuadër të këtij procesi ekzistojnë disa marrëveshje, të përshkruara në vijim.

Energjia: Pavarësisht që marrëveshja e energjisë është negociuar për më tepër se gjashtë vjet ajo ende nuk mund të zbatohet pasi që është duke u bllokuar në mos lejimin që kompania e re të regjistrohet në Kosovë në pajtim me Ligjet e Kosovës ashtu siç parashihet me marrëveshjen e energjisë të arritur më 2013. Në terma konkretë, kompania e re, si një degë e një kompanie serbe, po refuzon të përmendë në Kosovën si shtetin ku do të operoj, në statutin saj, pavarësisht faktit se marrëveshja kërkon respektimin e Ligjeve të Kosovës. Moszbatimi i kësaj marrëveshjeje ka ndikim negativ në vendosjen e sistemit unik të këtij sektori në Kosovë, ndikim në përmbushjen e obligimeve ndaj qytetarëve të Kosovës dhe sigurinë energjetike në vend, dhe gjithashtu edhe në agjendën 6+ të procesit të Berlinit për agjendën e konektivitetit.

Diplomat: Edhe në fushën e arsimit Serbia nuk ka treguar gatishmëri për të ndihmuar studentët, përmes zbatimit të marrëveshjes për pranimin reciprok të diplomave midis dy shteteve, Kosovës dhe Serbisë. Që nga viti 2011, kur u arrit kjo marrëveshje dhe më vonë u zgjerua në janar 2016, ajo kurrë nuk është zbatuar

nga Serbia. Motivet për bllokadë duket të jenë të natyrës politike, të orientuara kundër shqiptarëve të Luginës së Preshevës, të cilët veçanërisht kanë nevojë për pranimin e diplomave të tyre, duke qenë se studiojnë në Kosovë, në mungesë të Universitetit në gjuhën shqipe në Luginën e Preshevës në Serbi dhe të cilët kërkojnë të kthehen dhe të shërbejnë në sektorin e arsimit ose të punësohen në sektorë të tjerë publikë në Luginën e Preshevës.

Kadastr: Marrëveshja për kadastrën, e arritur më 2011, ende nuk ka filluar zbatimin. Megjithatë është miratuar Ligji për agjencinë teknike, në qershor 2016, për krahasimin dhe verifikimin e dokumenteve kadastrale që do të kthehen në Kosovë, Serbia ende nuk ka filluar zbatimin për t'i kthyer në Kosovë dokumentet e skanuara dhe verifikuara të kadastrave të Kosovës.

Edhe pse **rivitalizimi i plotë të Urës së Mitrovicës** dhe rivitalizimi i rrugës kryesore në Mitrovicën veriore ka përfunduar, për arsye të natyrës politike, pala serbe është duke e penguar hapjen e saj për qarkullim të lirë të këmbësorëve dhe automjeteve.

Integrimi i ish-pjesëtarëve të strukturave paralele: Integrimi i ish-policëve në Policinë e Kosovës në komunat në veri të Ibrit është përmbyllur me sukses. Sa i përket integrimit të individëve të të ashtuquajturës "Mbrotjtje Civile", Qeveria e Kosovës ka përmbushur obligimet që burojnë nga marrëveshja. Në këtë kontekst sfidë e veçantë mbetet hapja e zyrave për këta punonjës në komunat në veri të Ibrit.

Sa i përket **Menaxhimit të Integruar të Kufirit (MIK)**, pala kosovare është duke e zbatuar plotësisht këtë marrëveshje, përfshirë objektet e përhershme të MIK-ut: ndërtimi i pikëkalimit kufitar në Merdarë, i cili kishte filluar më 16 shkurt 2017, ka përfunduar. Për më tepër, pala kosovare ka përfunduar të gjitha procedurat për ndërtimin e pikëkalimit kufitar në Mutivodë. Më 14 mars 2022 pala serbe ka kaluar përfundimisht në objektet e reja në Merdarë, siç parashihet me marrëveshjen për PKK-të. Përveç kësaj, më 21 mars 2022 pala serbe ka filluar shfrytëzimin e objekteve të saponëduara në Mutivodë. Si rezultat i kësaj, PKK-të Mutivodë dhe Merdarë janë funksionalizuar plotësisht, siç parashihet nga dizajni i projektit të financuar nga BE për ndërtimin e PKK-ve të përhershme. Megjithatë, Serbia vazhdon të mos bëjë përparime në ndërtimin e 3 pikëkalimeve të tjera: Jarinjë, Muqibabë dhe Dheu i Bardhë.

Sa i përket **telekomunikacionit**, në përgjithësi kjo marrëveshje është duke u zbatuar, dhe Qeveria e Kosovës është e gatshme të ndërmarrë të gjitha veprimet me qëllim të zbatimit të plotë të saj, duke siguruar edhe progresin për çështjet që po ngecin si: koordinimi i frekuencave ndërkuftare, interkoneksioni dhe roamingu mes operatorëve.

Në dhjetor 2015 Gjykata Kushtetuese ka nxjerrë një aktgjykim lidhur me Marrëveshjen për Asociacionin e Komunave me Shumicë Serbe. Qeveria e Kosovës gjithnjë do të veprojë në përputhje të plotë me Kushtetutën e Kosovës dhe vendimin e Gjykatës Kushtetuese.

Republika e Kosovës me datën 31 mars 2020 me vendimin nr. 01/20 ka hequr tarifën doganore 100% ndaj produkteve me origjinë nga Republika e Serbisë dhe Bosnje e Hercegovinës, tarifë e cila ishte vendosur nga Qeveria e shkuar si reagim ndaj qasjes ekonomike dhe politike të Serbisë dhe fushatës së vazhdueshme të saj për tërheqje të njohjeve të parandalimit të anëtarësimit të Kosovës në organizata ndërkombëtare. Duhet theksuar që në vendimin e lartcekur theksohet fakti që pavarësisht hyrjes në fuqi të CEFTA-s, Serbia megjithatë ka vendosur një sërë barrierash tregtare jotarifore ndaj Republikës së Kosovës, duke përfshirë barrierat transit, barrierat teknike dhe barrierat politike, duke shkaktuar në këtë mënyrë deficit të lartë tregtar për Republikën e Kosovës.

Bosnja dhe Hercegovina akoma nuk ka ndryshuar qëndrimin e saj për njohjen e pavarësisë dhe sovranitetit të Kosovës. Përkundër faktit se shtetasit kosovarë duhet të pajiseshin me vizë për hyrje në Bosnje dhe Hercegovinë, autoritetet kosovare edhe pas pavarësisë dhe krijimit të regjimit të vizave, nuk kishin aplikuar detyrimin për pajisje me viza të qytetarëve boshnjak për hyrje në Kosovë. Edhe pas vullnetit të mirë të Kosovës, autoritetet boshnjake nuk kishin reaguar pozitivisht, ku edhe më tej, vizat për qëndrim të shkurtër për shtetasit e Kosovës lëshohen vetëm me ftesë nga misionet e huaja diplomatike dhe të organizatave ndërkombëtare të akredituara në Bosnjë dhe Hercegovinë. Kështu, përmes një vendimi qeveritar të Republikës së Kosovës, në janar 2014, listës së shteteve, qytetarët të cilave kishin nevojë të

pajisen me vizë për hyrje në territorin e Kosovës iu shtua edhe Bosnje e Hercegovina, ku aktualisht qytetarët boshnjak duhet të paraqiten tek ambasada e Kosovës në Tiranë për tu pajisur me vizë, ndërsa qytetarët e Kosovës pajisen me viza në ambasadën Bosnje e Hercegovinës në Shkup.

Pas vendosjes së masave reciproke, ka pasur përpjekje të vazhdueshme për të realizuar takime në nivel teknik për zgjidhje të problemit të vizave, por pa sukses për shkak të zhvillimeve dhe rrethanave politike në të dy vendet, e gjithashtu edhe për shkak të refuzimit nga zyrtarët e lartë të Bosnje e Hercegovinës. Megjithatë, institucionet e Kosovës vazhdojnë të jenë maksimalisht të përkushtuara dhe insistuese për zgjidhjen e kësaj çështjeje.

Përkundër arritjeve në rrafshin e marrëdhënieve ndërkombëtare, ende mbetin sfida të cilat vështirësojnë pozitën e Kosovës në rrafshin ndërkombëtar. Mosnjohja nga 5 vendet anëtare të BE-së paraqesin sfidë në rrugën e Kosovës drejt procesit të integritimit evropian. Gjithashtu mungesa e njohjeve të mjaftueshme pengon anëtarësimin e Kosovës në mekanizmat të tjerë ndërkombëtarë si në OKB, OSBE apo Këshill të Evropës, si rrjedhojë Kosova nuk është në gjendje të përfitojë plotësisht nga mekanizmat e vlerësimit të konventave përkatëse.

Në kuadër të Procesit të Berlinit, në korrik 2018 në Samitin e Londrës u nënshkruan Deklaratat e Përbashkëta për Bashkëpunimin Rajonal dhe Marrëdhëniet e Fqinjësisë së Mirë dhe për Krimet e Luftës dhe Personat e Zhdukur, ku përmes kësaj Republika e Kosovës ka demonstruar gatishmërinë për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të ndërsjella rajonale.

Në Samitin e Poznanit, mbajtur në korrik 2019, është shqyrtuar progresi në këto fusha të bashkëpunimit rajonal: ekonomia, inter-konektiviteti, marrëdhëniet e mira fqinjësore, pajtimi dhe çështje të hapura bilaterale dhe siguria. Është mirëpritur iniciativa e Kosovës dhe BeH për të qenë nikoqire të takimeve përgatitore në kuadër të procesit të Berlinit gjatë vitit 2020. Gjatë Samitit, në veçanti është darkoduar pakoja e ardhshme investuese për përmirësimin e konektivitetit ndërmjet shteteve të Ballkanit Perëndimor dhe atyre të BE-së. Nga 8 projektet e miratuara, Kosova përfiton nga projekti i destinuar për zhvillim të linjës hekurudhore 10, pra Korridori Orient/East-Med. Duhet theksuar që BE do të investoj me grant 180 milionë euro, nga 728.2 milionë euro sa planifikohet të jetë investimi i 8 projekteve për avancim të transportit rrugor, hekurudhor dhe sistemit energjetik. Pjesa tjetër e investimit do të mbulohet nga buxheti i vendeve të Ballkanit Perëndimor dhe kreditë nga Banka Evropiane për Investime (EIB), Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (EBRD) dhe Banka Gjermane Zhvillimore (KfW).

*Zbatimi i programeve të bashkëpunimit ndërkufitar: lidhur me këto programe shihni kapitullin 22 të *acquis*-së.*

Objektivat prioritare afatmesme:

- Shtirja më tutje e rrjetit diplomatik në shtetet me fuqi rajonale dhe globale me qëllim të konsolidimit të subjektivitetit ndërkombëtar të Kosovës dhe anëtarësimin në organizata ndërkombëtare;
- Zgjidhja e fatit të personave të zhdukur, me theks në identifikimin e mbetjeve mortore dhe respektimin e kërkesave dhe të drejtave të familjeve të personave të zhdukur;
- Konsolidimi i bazës ligjore, përfshirë miratimin e legjislacionit dytësor si dhe plotësim ndryshimin dhe zbatimin e Ligjit për Persona të Zhdukur;
- Rregullimi i fushës së Mjekësisë Ligjore duke konsoliduar kornizën ligjore dhe duke krijuar regjistër qendror dhe për mbyllje të rasteve;
- Ngritja e kapaciteteve të qëndrueshme forenzike.

2. BLOKU 2: KRITERET EKONOMIKE

Plotësimi i kriterëve ekonomike për anëtarësim është i bazuar në kërkesat e dala në konkluzionet e Këshillit Evropian të vitit 1993 të quajtura si Kriteret e Kopenhagës. Ekonomia e tregut funksional është kriteri i parë ekonomik i Kopenhagës, i cili përfshin:

- Ekzistimin e një konsensusi të gjerë për politikën esenciale ekonomike;
- Arritjen e stabilitetit makroekonomik, përfshirë stabilitetin adekuat të çmimeve e qëndrueshmërinë e financave publike dhe bilancit të jashtëm të pagesave;
- Ndërveprimin e lirë të forcave të tregut të bazuar në mekanizmat e ofertës dhe kërkesës, përfshirë vendosjen e çmimeve dhe liberalizimin e tregtisë;
- Eliminimin e barrierave të qenësishme ndaj hyrjes dhe daljes nga tregu (në aspektin e krijimit të shoqërive të reja ose falimentimit të atyre ekzistuese);
- Ekzistencën e sistemit ligjor, përfshirë rregullimin e të drejtave të pronësisë dhe imponimin e zbatimit të ligjeve dhe kontratave;
- Sektorin financiar të zhvilluar mjaftueshëm për të kanalizuar kursimet në investime produktive.

Kriteret e Mاستrihtit, të njohura si kriterë ekonomike të konvergencës, kanë të bëjnë me integrimin monetar në kuadër të Eurozonës, kurse shtetet që synojnë adoptimin e Euros duhet të përmbushin disa indikatorë makroekonomikë që matin:

- Stabilitetin e çmimeve;
- Qëndrueshmërinë dhe adekuatshmërinë e financave publike përmes limitimit të nivelit të deficitit buxhetor (në 3% të BPV) dhe nivelit të borxhit qeveritar në raport me BPV;
- Stabilitetin e normës afatgjatë të interesit; dhe
- Stabilitetin e normës së këmbimit.

Bazuar në konkluzionet e Këshillit për Çështje të Përgjithshme, KE në tre vitet e fundit ka nisur një qasje të re për të promovuar zhvillimin ekonomik dhe politik të Kosovës, të ngjashme me instrumentet dhe mekanizmat e vendeve anëtare. Në këtë kontekst, Strategjia e Zgjerimit për Kosovën (dhe Ballkanin në përgjithësi) bazohet në tri shtylla bazë, përfshirë qeverisjen ekonomike. Një nga instrumentet kryesore për të forcuar qeverisjen ekonomike është dialogu me BE përfshirë edhe përgatitjen e Programit për Reforma në Ekonomi. Andaj edhe vlerësimi i progresit në përmbushjen e kriterëve ekonomike do të jetë i ndërlidhur ngushtë me përmirësimin e qeverisjes ekonomike dhe programin e reformave ekonomike.

Si rezultat, objektivat dhe masat prioritare në kuadër të kriterëve ekonomike synojnë të reflektojnë substancën e reformave strukturore në Programin për Reforma në Ekonomi. Natyrisht, ato lidhen ngushtë me dokumentet strategjike si Programi i Qeverisë, strategjitë sektoriale dhe Strategjia Kombëtare për Zhvillim. Dokumenti inkorporon disa nga masat e rekomanduara në Raportin e KE-së për Kosovën dhe Nënkomitetin për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika.

Sa i përket përparimit në plotësimin e kriterëve ekonomike për anëtarësim, Kosova duhet të vazhdojë përpjekjet për krijimin e një ekonomie funksionale të tregut të aftë për t'u përballur me konkurrencën duke drejtuar buxhetin drejt investimeve që gjenerojnë rritje, dhe duke forcuar konkurrueshmërinë që do të kishte efekte pozitive në zvogëlimin e disbalancit të jashtëm. Duhet të vazhdojë privatizimi, dhe të punohet për rritjen e mbledhjes së tatimeve të brendshme. Qartësimi i procedurave të falimentimit do të kontribuonte pozitivisht në ekonomi. Ngjashëm, duhet të zhvillohet kapitali njerëzor për të reduktuar normën e lartë të papunësisë së burrave dhe grave, të luftohet ekonomia joformale dhe të adresohen faktorët bazë ligjorë dhe institucionalë që pengojnë qasjen e bizneseve në financa, si dhe avancimi i stabilitetit fiskal dhe përmirësimit të efikasitetit të shpenzimeve publike. Sipas gjetjeve të OSHC-ve që merren me çështje të barazisë gjinore, mungojë të dhënat statistikore sa i përket implikimeve gjinore të joformalitetit në ekonomi. Gjithashtu, në Anketën e Fuqisë Punëtore të ASK, mungojnë të dhënat sa i përket hendekut gjinor të pagave dhe ekonomisë joformale, të ndara sipas gjinisë, etnisë dhe sektorit përkatës. Në funksion të rritjes së kapacitetit për të qenë më konkurrues, ende ka nevojë për reforma të konsiderueshme përfshirë ndër të tjera edhe sektorin e energjisë dhe zhvillimin e sistemit të arsimit.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sipas Raportit të KE-së për Kosovën – 2021, Kosova ka bërë progres të kufizuar sa i përket zhvillimit ekonomik. dhe është në një fazë të hershme të zhvillimit të një ekonomie të tregut funksional. Ekonomia është zhytur në recesion në vitin 2020, por ky trend është përmbysur në gjysmën e parë të 2021. Problemet strukturore të gjata, si mungesa e diversifikimit ekonomik dhe varësia e madhe në remitenca kanë pasur një ndikim shumë të lartë pas kufizimeve të udhëtimit dhe izolimit gjatë nga flukset financiare nga diaspora e bën Kosovën shumë të cenueshme ndaj kufizimeve të udhëtimit dhe mbylljes të lidhur me pandemisë COVID-19. Në përgjigje të krizës, autoritetet pezulluan rregullin fiskal dhe miratuan dy paketa fiskale. Një rritje e fortë e shpenzimeve dhe tkurrja e të ardhurave tatimore rezultoi në një deficit të madh buxhetor në vitin 2020, por kthimi i të ardhurave tatimore ndihmoi në arritjen e një suficiti buxhetor në gjysmën e parë të 2021. Mjedisi i biznesit pati pak përmirësim ku zhvillimi i sektorit privat mbetet ende i kufizuar nga ekonomia e lartë joformale, gjyqësori joefikas, korrupsioni i lartë dhe sundimi i dobët i ligjit. Rekomandimet e vitit të kaluar janë adresuar pjesërisht.

Sipas Raportit, për të përmirësuar funksionimin e ekonomisë së tregut, Kosova në veçanti duhet të:

- Mbështesë rimëkëmbjen pas krizës duke targetuar kompanitë dhe familjet më të prekura dhe të cenueshme, ndërkohë që planifikon kthimin në kufirin e deficitit prej 2% të BPV-së në aspektin afat mesëm;
- Rishikojë sistemin e sigurimeve shoqërore, duke përfshirë pensionet e veteranëve të luftës, dhe shpenzimet tatimore me synimin për të përmirësuar efikasitetin e kostos dhe korrektësinë e skemave të sigurimeve shoqërore;
- Përmirësojë cilësinë e shpenzimeve publike duke reformuar sistemin e pagave publike dhe duke adresuar pengesat në menaxhimin e investimeve kapitale;
- Zbatojë masat përkatëse të mjedisit të biznesit, në veçanti thjeshtimin, bashkimin dhe heqjen e licencave dhe lejeve;
- Zbatojë masat aktive të tregut të punës për të mbështetur punësimin, rritur pjesëmarrjen në fuqinë punëtore dhe masa nxitëse me synimin për të formalizuar punësimin informal.

Konkluzionet e dala nga nënkomiteti i vitit 2021 kërkojnë të sigurohet stabilitet makro-financiar duke përfshirë monitorimin e vazhdueshëm të situatës së borxhit publik dhe masat adekuate të kontrollit, nëse vazhdon të rritet niveli i borxhit publik. Gjithashtu rekomandohet zbatimi i konkluzioneve dhe masave të Programit për Reforma Ekonomike të cilat synojnë stimulimin e rimëkëmbjes ekonomike në terma afatshkurtër dhe afatmesëm dhe zbatimin e MSA-së. Sipas KE, të gjitha shpenzimet publike, përfshirë prokurimin, disbursimet për programin e rimëkëmbjes ose ndihmën shtetërore, duhet të bëhen në përputhje me parimet e transparencës dhe mbikëqyrjes së shpenzimeve publike.

2.1. Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut

Qeverisja ekonomike

Masat programore të ndërmarra nga Qeveria e Kosovës në kuadër të pakos së ringjalljes ekonomike pritet të rezultojnë në rritje të aktivitetit ekonomik, sidomos në industrinë prodhuese, përpunuese dhe atë të shërbimeve, duke mbështetur zgjerimin e eksporteve, zvogëlimin e importeve dhe rrjedhimisht përmirësimin e bilancit tregtar të vendit. Paralelisht, Qeveria do të fokusojë resurset e veta në zbatimin e projekteve të mëdha zhvillimore, të cilat do të financohen përmes modaliteteve të ndryshme përfshirë atë publiko-privat. Zbatimi i këtyre projekteve përveç stimulimit afatmesëm, do të ndikojë në transformimin afatgjatë të strukturës ekonomike dhe në uljen e papunësisë.

Përgjatë mandatit, caqet programore të zhvillimit do të përkthehen në caqe vjetore të rritjes përmes Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve, planit vjetor të punës së Qeverisë, dhe Buxheteve vjetore.

Sa i përket kornizës së politikave, Strategjia Kombëtare për Zhvillim 2016-2021 është një nga dokumentet bazë të politikave në planin afatmesëm. Meqenëse strategjia është në vitin e fundit. Tashmë ka nisur hartimi i një strategjie të re zhvillimore për periudhën deri me 2030. Strategjia pritet të fokusohet në 4 shtylla kryesore: rritja e qëndrueshme ekonomike, shoqëria e barabartë dhe zhvillimi nejrëzor, siguria dhe sundimi

i ligjit, dhe qeverisja e mirë. Financimi i këtyre politikave dhe objektivave prioritare pastaj konkretizohet në ndarje indikative të mjeteve për sektorët përkatës në Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve.

Pjesë integrale e bashkëpunimit të përforcuar institucional ndërmjet Kosovës dhe BE-së është edhe pjesëmarrja në dialogun e strukturuar për qeverisjen ekonomike që zhvillohet midis vendeve kandidate nga njëra anë, dhe institucionet e BE-së, veçanërisht Këshilli dhe Komisioni, nga ana tjetër. Në kuadër të këtij dialogu, Republika e Kosovës ka përgatitur edhe Programin e radhës për Reforma në Ekonomi (PRE) 2021-2023. PRE është mjet i cili ka për qëllim të përmirësojë qeverisjen ekonomike duke ofruar një kornizë të qartë në zbatimin e reformave. Dokumenti përbëhet nga një analizë makroekonomike dhe fiskale, si dhe kornizën e përgjithshme të reformave prioritare strukturore për sektorë të caktuar. Ky dokument synon të reflektojë reformat prioritare të identifikuar edhe në Strategjinë Kombëtare për Zhvillim, dokumentet e tjera strategjike sektoriale dhe menaxhimin e financave publike.

Stabiliteti makroekonomik

Sipas të dhënave vjetore nga Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK), BPV-ja reale gjatë vitit 2020 shënoi rënie prej 5.3% krahasuar me vitin paraprak. Sipas Raportit për Vendin të Komisionit Evropian për vitin 2021, rënia ekonomike në 2020 ka qenë 4.1%. Bazuar në publikimin më të fundit të ASK-së në lidhje me llogaritë kombëtare, Bruto Produkti Vendor për tremujorin e parë të vitit 2021 shënoi një rritje reale vjetore prej 4.22%, në tremujorin e dytë 16.28% ndërsa në tremujorin e tretë BPV shënoi rritje reale prej 14.53%, krahasuar me tremujorin e njëjtë të vitit paraprak. Si rrjedhojë, BPV-ja reale në gjashtë muajt e parë të 2021-ës shënoi një rritje mesatare prej 10.5%. Kjo rritje është në linjë me pritjet tona për rimëkëmbje të theksuar ekonomike pas lehtësimit të masave kufizuese të ndërmarrja në kuadër të pandemisë COVID-19 dhe reflekton jo vetëm efektin bazë të rënies së ndjeshme në tremujorin e dytë të vitit të kaluar, por edhe intensitetin e faktorëve që kanë ushqyer rritjen në gjysmën e parë të vitit 2021. Megjithatë, magnituda e rritjes ekonomike ka rezultuar disi më e lartë se pritjet fillestare të MFPT-së.

Aktivitetet ekonomike që kishin rritje në pjesën e parë të vitit ishin: hotelet dhe restorantet me 43.6%, ndërtimtaria me 20.6%, transporti dhe magazinimi 23.0% dhe tregtia me shumice dhe pakicë 16.6%. Ndërkaq, aktivitetet ekonomike në kuadër të furnizimit me energji elektrike dhe gaz ishte i vetmi aktivitet që shënoi rënie në këtë periudhë prej 0.7%.

Konsumi total vlerësohet të ketë shënuar rritje mesatare prej 10.6% në terma realë (privat me rreth 9.9% dhe publik me 15.4%). Bilanci i llogarisë rrjedhëse gjatë periudhës janar-gusht të vitit 2021 arriti vlerën prej -148.9 milionë euro që është dukshëm më i ulët krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar. Rritja e importit të mallrave të konsumit në mesatare me rreth 28.7% (v-m-v), rritja e kredive të reja për qëllime të konsumit në mesatare me 90.8% (v-m-v); rritja e dërgesave të emigrantëve me 26.9%; dhe rritja prej 35.7% në mbledhjen e TVSH-së në terma vjetorë mbështesin këtë rritje të dukshme të konsumit privat në këtë gjashtëmujor. Gjithashtu, investimet totale gjatë këtyre dy tremujorëve të parë të 2021-tës (private dhe publike) u rikupëruan duke shënuar një rritje reale ekonomike në mesatare me rreth 23.4%, kryesisht si rezultat i rritjes së investimeve private. Kjo e fundit mbështetet nga rritja e kredive të reja për qëllime të investimit kryesisht në tremujorin e dytë dhe nga rritja e importit të mallrave kapitale në mesatare prej 48.2% (v-m-v) për këtë periudhë gjashtëmujore. Eksporti i mallrave shënoi një rritje prej rreth 59.8%, ndërsa eksporti i shërbimeve shënoi një rritje akoma më të theksuar vjetore prej 88.3%. Struktura e eksportit të Kosovës aktualisht ende mbetet e përqëndruar në eksportin e metaleve bazë, të cilat përbëjnë rreth 36.5% të të gjitha eksporteve të mallrave. Sektorë tjerë të rëndësishëm vazhdojnë të jenë kategoria e artikujt të ndryshëm të prodhuar me pjesëmarrje prej 18.8%; produktet e plastikës me pjesëmarrje prej 8.5% në totalin e eksporteve; sektori i ushqimeve të përgatitura që përbën rreth 7.4% të të gjitha eksporteve; dhe produktet minerale me pjesëmarrje prej 6.3% në eksporte totale. Ngjashëm, eksporti i shërbimeve ka shënuar një rritje të ndjeshme prej 88.3%, shtyrë kryesisht nga rritja e shërbimeve të udhëtimit (si rezultat i heqjes së masave kufizuese për luftimin e pandemisë COVID-19), shërbimeve të ndërtimit, shërbimet pensionale, shërbimet e sigurimit dhe ato të transportit.

Një tjetër komponent që është i rëndësishëm në sektorin e jashtëm dhe që ndikon në uljen e deficitit të llogarisë rrjedhëse janë remitancat që kanë pasur një trend rritës gjatë 5 viteve të fundit. Gjatë periudhës janar-shtator 2021 remitancat shënuan rritje prej 23.5%.

Tabela 2.1. Bruto Produkti Vendor Tremujor (milione EUR)

Viti	2020				2021		
	Tremujori	I	II	III	IV	I	II
BPV Nominale	1,497	1,594	1,834	1,846	1,582	1,903	2,207
BPV Reale	1,478	1,587	1,803	1,812	1,559	1,862	2,101
Rritja reale e BPV %	0.26	(-12.73)	(-7.73)	0.10	4.12	16.77	14.53

Burimi: ASK

Indeksi i tërësishëm i harmonizuar i çmimeve të konsumit në vend në vitin 2021 ishte më i lartë në një mesatare prej 3.4% krahasuar me vitin 2020. Mospërputhja e përkohshme të kërkesës dhe ofertës në tregjet ndërkombëtare kanë sjellë goditje shtesë mbi inflacionin, përtej atyre të diktuar në mënyrë të natyrshme nga rimëkëmbja ekonomike, jo vetëm në nivel global por edhe në ekonominë e brendshme. Megjithatë, ndikimet në inflacion që vijnë nga goditjet e ofertës janë kalimtare dhe priten të normalizohen në mesin e vitit të ardhshëm.

Inflacioni mujor i matur nga indeksi i harmonizuar i çmimeve të konsumit ishte 0.5% në muajin dhjetor 2021. Norma vjetore e inflacionit e matur në muajin dhjetor 2021 me muajin dhjetor 2020 ishte 6,7%, ndërsa norma mesatare vjetore e inflacionit për vitin 2021 ishte 3,4%. Rritja e inflacionit pasqyroi më së shumti rritjen e çmimeve të 'ushqimeve', të 'transportit' (kryesisht këto të dyja si rezultat i çmimeve më të larta të importit), dhe rritjen e çmimeve të 'komunikimit', ndërkohë që inflacioni i artikujve të tjerë të shportës nuk pësoi ndryshime të ndjeshme.

Çmimet e Prodhimit në Kosovë u ngritën në një mesatare prej 4.4% në TM3 2021, krahasuar me TM2 2021.

Sa i përket **borxhit publik**, korniza parësore ligjore për menaxhimin e borxhit shtetëror është Ligji për Borxhin Publik nr. 03/L-175 i miratuar në Kuvendin e Republikës së Kosovës me 29 dhjetor 2009. Ky Ligj i krijon të drejtën Republikës së Kosovës "për të marrë hua, për të dhënë garanci për hua, për të paguar shpenzimet për marrjen e borxhit dhe për të paguar kryegjënë dhe interesin e Borxheve të saja Shtetërore". Për më tepër, sipas Ligjit, shuma e papaguar e borxhit të përgjithshëm në asnjë rast nuk duhet të tejkalojë 40% të Bruto Produktit Vendor (BPV). Si rrjedhojë e pandemisë COVID-19, Qeveria vendosi të ndryshojë rregullat fiskale: deficitin fiskal si përqindje e BPV-së është ndryshuar nga 2% në 6.5% dhe bilanci bankar si përqindje e BPV-së është ndryshuar nga 4.5% në 3%.

Portofoli Aktual i Borxhit Shtetëror: Portofoli i përgjithshëm i borxhit aktualisht përbëhet nga borxhi shtetëror i Republikës së Kosovës, i cili më tej përbëhet nga borxhi i brendshëm dhe borxhi ndërkombëtar. Sipas tabelës së mëposhtme, borxhi i shtetit deri më 30 shtator 2021 është 1,655.16 milionë euro, që përfaqëson 22.96% të BPV-së (përfshirë garancitë e qeverisë). Nga shuma e përgjithshme e borxhit total shtetëror, 569.53 milionë euro janë borxh ndërkombëtar.

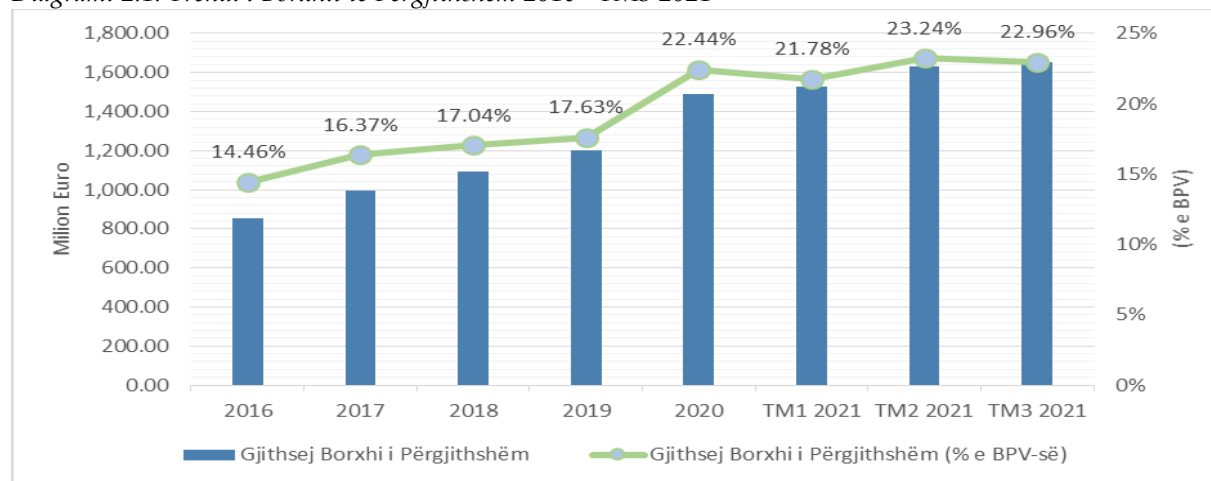
Tabela 2.2. Gjithsej borxhi i Qeverisë (në milionë euro dhe si përqindje e BPV-së)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (TM1)	2021 (TM2)	2021 (TM3)
Borxhi ndërkombëtar	373.77	422.15	416.43	409.10	525.80	516.75	571.64	569.53
Borxhi i brendshëm	478.97	574.27	676.62	791.94	961.90	1,011.72	1,061.49	1,085.64
Borxhi total	852.74	996.42	1,093.05	1,201.05	1,487.69	1,528.48	1,633.13	1,655.16
Borxhi total (% e BPV)	14.38%	16.22%	16.90%	17.51%	21.83%	21.78%	23.24%	22.96%

*Përfshin edhe shumën e garancive shtetërore

Në fund të tremujorit të vitit 2021 Borxhi i Përgjithshëm arriti vlerën 1,655.16 milionë euro që krahasuar me vitin paraprak shënoi një rritje prej rreth 11.26%. Rritja e lartë është si rrjedhojë e disbursimeve për menaxhimin e pandemisë COVID-19 si dhe emetimet e reja të Letrave me Vlerë në kuadër të Borxhit të Brendshëm. Vlen të theksohet që gjatë dy viteve të fundit treguesi Borxh/BPV ka pas rritje, në fund të vitit 2019 ishte 17.51% ndërsa në fund të vitit 2020 ishte 21.83%, kurse tashmë në fund të TM3 të vitit 2021 ka arritur në 22.96%.

Diagrami 2.1. Trendi i Borxhit të Përgjithshëm 2016 –TM3 2021

Të hyrat gjatë periudhës janar-tetor 2021 janë realizuar 1,832.0 milionë euro, krahasuar me vitin 2020, të hyrat kanë shënuar rritje vjetore prej rreth 33.0%. Krahasuar me vitin 2019, të hyrat kanë shënuar rritje prej rreth 16.7%. Në anën tjetër, shpenzimet buxhetore duke përfshirë pagesën e interesit për këtë vit, për këtë periudhë arritën në 1,673.5 milionë €, dhe paraqet rënie të lehtë prej 1.5% në krahasim me periudhën e njëjtë 2020. Ndërsa krahasuar me vitin 2019, shpenzimet buxhetore kanë shënuar rritje prej 7.7%.

Ndikimi i pandemisë COVID-19 në ekonominë e Kosovës

Të dhënat mbi indikatorët ekonomikë tregojnë se ekonomia e Kosovës ka rikupëruar pothuajse plotësisht humbjet e shkaktuara nga pandemia në aktivitetin ekonomik. Ende ekzistojnë pasiguri dhe rreziqe për periudhën afatmesme, të cilat më së shumti ndërlidhen me variantë të ri të virusit dhe magnitudën e situatës aktuale të pandemisë, dinamikën e vaksinimit në Kosovë dhe në vendet e tjera, dhe të masave apo politikave të ndërmarra nga autoritetet përkatëse për të luftuar këtë situatë dhe dinamikë.

Në kuadër të adresimit të problemeve socio-ekonomike të shkaktuara nga pandemia COVID-19, Qeveria e Kosovës miratoi pakon e ringjalljes ekonomike. Kjo pako si për nga vëllimi i intervenimit, ashtu edhe për nga struktura e masave të parapara, pritet të ketë ndikim të dukshëm në rritjen e aktivitetit ekonomik në vend si dhe në riorientimin e zhvillimit ekonomik bazuar në prioritetet specifike. Prioritetet e kësaj pakoje janë si në vijim:

1. Punësimi dhe formalizimi i ekonomisë, me fokus parësor në fuqizimin e rolit të gruas dhe të të rinjve në ekonomi;
2. Përmirësimi i strukturës së përbërjes së BPV-së përmes favorizimit të sektorëve të caktuar ekonomikë, sidomos në sferën e prodhimit dhe përmirësimi të bilancit tregtar të vendit;
3. Rritja e balancuar dhe gjithëpërfshirëse ekonomike, duke u përkujdesur që e njëjta të shoqërohet edhe me përmirësim të indikatorëve kyç të mirëqenies;
4. Ruajtja e qëndrueshmërisë afatgjatë dhe minimizimi i rreziqeve fiskale të vendit, përmes mbajtjes nën kontroll të rritjes së borxhit publik në vend, dhe koordinimit më të mirë me komunitetin e donatorëve për të siguruar maksimumin e përfitimit të ekonomisë dhe amvisërive.

Sipas të dhënave vjetore nga Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK), BPV-ja reale gjatë vitit 2020 shënoi rënie prej 5.3% krahasuar me vitin paraprak. Ndërsa, në 2021, BPV-ja reale në gjashtë muajt e parë shënoi

një rritje mesatare prej 10.5%. Kjo rritje është në linjë me pritjet tona për rimëkëmbje të theksuar ekonomike pas lehtësimit të masave kufizuese të ndërmarra në kuadër të pandemisë COVID-19 dhe reflekton jo vetëm efektin bazë të rënies së ndjeshme në tremujorin e dytë të vitit të kaluar, por edhe intesitetin e faktorëve që kanë ndikuar në rritjen ekonomike në gjysmën e parë të vitit 2021. Megjithatë, magnituda e rritjes ekonomike ka rezultuar disi më e lartë se pritjet fillestare të MFPT-së. Ky vlerësim përbën një rishikim për lartë me rreth 3.4 pikë përqindje krahasuar me raundin e mëparshëm të projeksioneve të realizuar në muajin qershor 2021, kryesisht si rezultat i rishikimit për lartë të kontributit të konsumit privat (nga 1.3 p.p në 5.3 p.p) mbështetur nga rritja e shpejtë e kreditimit bankar dhe remitancave; dhe gjithashtu si rezultat i rishikimit për lartë të kontributit të eksportit të mallrave dhe shërbimeve (nga 9.8 p.p në 15.6 p.p) mbështetur nga rikthimi më i shpejtë se niveli i pritur i vizitave të diasporës.

Sipas vlerësimeve të MFPT-së, ekonomia e Kosovës gjatë vitit aktual pritet të rritet me rreth 9.7% në terma realë dhe 12.2% në terma nominalë, duke shënuar rritjen më të madhe historike.

Indeksi i Çmimeve të Konsumit pritet të luhet rreth nivelit 3.1% gjatë vitit 2021, duke qëndruar ndjeshëm më lartë se niveli i shënuar në vitin 2020 (0.2%). Mospërputhja e përkohshme e kërkesës dhe ofertës në tregjet ndërkombëtare ka sjell goditje shtesë mbi inflacionin, përtej atyre të diktuar në mënyrë të natyrshme nga rimëkëmbja ekonomike, jo vetëm në nivel global por edhe në ekonominë e brendshme. Megjithatë, ndikimet në inflacion që vijnë nga goditjet e ofertës janë kalimtare dhe priten të normalizohen në mesin e vitit të ardhshëm.

Parashikimet makroekonomike për periudhën 2021-2023

Pas një rritje të shpejtë gjatë vitit aktual, ekonomia e Kosovës në vitin e ardhshëm (2022) pritet të rritet me ritme të qëndrueshme reale, vlerësuar në rreth 7.8% në terma realë dhe 10.6% në terma nominalë. kontributi kryesor në rritjen ekonomike gjatë vitit 2022 pritet të vijë nga investimet private, mbështetur nga reduktimi i pasigurisë në vend, një sërë politikash stimuluuese fiskale për sektorin privat dhe përmirësimi i bilanceve të sektorit privat. Investimet publike priten të kenë një dinamikë ndjeshëm më të shpejtë ekzekutimi së në vitin paraardhës (2021), duke përbërë kontribuuesin e dytë më të madh në rritjen ekonomike. Eksporti i mallrave dhe shërbimeve do të vazhdojë kontributin e tyre pozitiv, por në një masë më të vogël se vitin e mëparshëm, kryesisht për shkak të efektit bazë por edhe stabilizimit të çmimeve të mallrave bazë në tregjet ndërkombëtare. Vazhdimi i trendit rritës të remitancave (edhe pse me një ritëm më të ngadaltë se në vitin 2020 dhe 2021), i kredisë bankare dhe vazhdimi i një sërë transferesh sociale në kuadër të mbështetjes së familjes që parashihet në 'Pako për Ringjallje Ekonomike' do të vazhdojnë të mbështesin rritjen e konsumit privat edhe në vitin e ardhshëm. Megjithatë, rritja e konsumit privat pritet në vitin 2022 pritet të jetë më e ngadaltë se në vitin paraardhës si rezultat i rënies së kursimeve të akumuluar gjatë kohës së pandemisë. Në linjë me zhvillimet në konsum dhe investimet, importi gjithashtu pritet të rritet por në ritme ndjeshëm më të ngadalta.

Inflacioni gjatë vitit 2022 pritet të luhet rreth vlerës 2.7% dhe pritet të stabilizohet rreth një mesatare prej 2.0% në afatin e mesëm.

Funksionimi i tregut të produkteve

Mjedisi afarist, sistemi gjyqësor dhe kapacitetet administrative

Krijimi i një sistemi efektiv dhe të barabartë të përcaktimit të të drejtave pronësore krijon siguri ligjore për investitorët dhe rrjedhimisht rrit mundësitë për investime, ndërsa kjo u krijon shtetasve më shumë mundësi për të përdorur pronën si kolateral dhe për këtë arsye përmirëson qasjen në financa, dhe kontribuon në pavarësimin financiar të grave në Kosovë. Në përgjithësi, ndikimi përfshin gjithashtu përmirësimin e indikatorëve të Bankës Botërore për mjedisin afarist, sikurse: ulja e kostos së regjistrimit të pronës, ulja e numrit të përgjithshëm të procedurave me ligj për regjistrimin e pronës, numrin e ditëve që nevojitet për regjistrimin e pronës, përmirësimin e indeksit të administrimit të tokës (besueshmëria e infrastrukturës, transparenca e informatave, mbulimi gjeografik dhe zgjidhja e kontesteve mbi tokën).

Ligji nr. 06/L-016 për Shoqëritë Tregtare ka për qëllim përcaktimin e llojeve të shoqërive tregtare përmes së cilave mund të zhvillohen veprimtaritë ekonomike në Kosovë, subjekteve të tjera që kërkohet të regjistrohen në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës, organizimit, kompetencave dhe funksioneve të Agjencisë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës, kërkesave, kushteve dhe procedurave të regjistrimit dhe çregjistrimit, për secilin lloj të shoqërive tregtare, organizimit të shoqërive tregtare dhe të drejtave dhe detyrimeve të aksionarëve, përfaqësuesve të autorizuar, pronarëve, drejtorëve, menaxherëve, dhe palëve të treta në lidhje me Shoqëritë Tregtare. Ky ligj përmirëson të bërit biznes në Kosovë duke lehtësuar procedurat për regjistrim të bizneseve si dhe përcakton qartë të gjitha kompetencat dhe funksionet e ARBK-së. Nevojitet harmonizim i mëtejshëm i këtij ligji me legjislacionin e BE-së, veçanërisht në lidhje me kërkesat minimale të kapitalit, përvetësimin e kompanive, bashkimeve ndërkufitare dhe kërkesat e zbulimit të kompanive dhe degëve të huaja si dhe Direktivat e BE-së për përdorimin e mjeteve digjitale dhe operacionet ndërkufitare.

Sa i përket **kornizës institucionale**, institucioni bartës për këtë është Agjencia për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës (ARBK) në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë. ARBK kryen regjistrimin e të gjitha organizatave të biznesit vendore dhe të huaja në përputhje me Ligjin nr. 06/L-016 për Shoqëritë Tregtare. Agjencia siguron informacion dhe bashkëpunon me Zyrën e Statistikave, Administratën Tatimore, Doganat, Shërbimin Policor dhe agjencive të tjera. Më tej, ajo regjistron të gjitha bizneset e reja, modifikimet e të dhënave të biznesit, mbylljes së bizneseve, lëshimin e certifikatës së regjistrimit me numër fiskal, certifikatën e tatimit mbi vlerën e shtuar, certifikatën e import-eksportit, si dhe ofron informata dhe formularët falas.

Lidhur me **kapacitetet administrative** të ARBK-së, agjencia përbëhet nga drejtoria për çështje administrative dhe regjistrimit të biznesit dhe 3 sektorë (aprovuesit, përpunimi i të dhënave dhe kolaterali). Përveç kësaj, ajo ka hapur 29 qendra komunale afariste – one stop shops.

Sa u përket politikave dhe reformave, Kosova ka bërë përparim në lehtësimin e fillimit të një biznesi dhe lehtësimin e ofrimit të shërbimeve përmes konceptit one stop shop. Procedurat për hapjen e biznesit janë thjeshtësuar dhe shkurtuar dhe kjo mund të bëhet në cilëndo qendër komunale të ARBK-së varësisht nga lokacioni i shtrimit të aktivitetit të entitetit aplikues. Për bizneset individuale dhe ortakëritë, regjistrimi bëhet brenda 1 (një) dite. Ndërsa për shoqëritë aksionare dhe ato me përgjegjësi të kufizuar regjistrimi bëhet brenda 2-3 ditëve. Kjo evidentohet edhe në Raportin e fundit të ‘Të Bërit Biznes 2020’ të Bankës Botërore ku Kosova ka pasur përparim sa i përket nisjes së biznesit duke u ranguar në pozitën e 12.

Në vlerësimin e përgjithshëm të ‘Të Bërit Biznes 2020’, Kosova ka pasur një përmirësim në rangim duke shënuar 73.2 pikë në vitin 2020 duke u renditur si e 57-ta. Sa i përket pagesës së taksave Kosova është në vendin e 48, ndërsa për tregti ndërkufitare në vendin e 31, pa ndonjë ndryshim të madh nga viti i kaluar. Sidoqoftë, mbetet të zgjidhet qështja e qasjes në financa për biznese, në veçanti për bizneset e udhëhequra nga gratë, zgjidhjet efektive të kontesteve në sistemin gjyqësor, furnizimi me energji elektrike dhe zbatimi i kontratave. Një nga çështjet që pengon zhvillimin e biznesit është edhe shkalla e joformalitetit në ekonomi.

Sistemi gjyqësor është faktor shumë i rëndësishëm për zhvillimin ekonomik të vendit dhe luan rol kyç në lehtësimin e investimeve, mbrojtjen adekuate të të drejtave kontraktuale të bizneseve dhe rritjen e sektorit privat. Ky sistem është i rregulluar me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, Ligjin për gjykatat, Ligjin për Këshillin Gjyqësor të Kosovës. Ligji për gjykatat ka përcaktuar 7 gjykata themelore të shkallës së parë në territorin e Republikës së Kosovës. Gjykatat Themelore janë të ndara në rajone si vijon: Gjykata Themelore e Prishtinës, Gjilanit, Prizrenit, Gjakovës, Pejës, Ferizajt, dhe Mitrovicës.

Organizimin e Brendshëm të Gjykatës Themelore ligji për gjykatat ka përcaktuar si në vijim:

- Departamenti për Çështjet Ekonomike që vepron në Gjykatën Themelore në Prishtinës, për gjithë territorin e Republikës së Kosovës;
- Departamenti për Çështjet Administrative që vepron në Gjykatën Themelore në Prishtinës, për gjithë territorin e Republikës së Kosovës;
- Departamenti për Krimet e Rënda që vepron në selinë e secilës Gjykatë Themelore;

- Departamenti i Përgjithshëm që vepron në selinë e secilës Gjykatë Themelore, si dhe në secilën degë të Gjykatës Themelore;
- Departamenti për të Mitur, që vepron në kuadër të gjykatave themelore.

Ligji për gjykata ka përcaktuar Gjykatën e Apelit si gjykatë e shkallës së dytë, me juridiksion territorial në gjithë Republikën e Kosovës e cila ka në strukturën e saj organizative edhe Departamentin për Çështje Ekonomike. Tutje, Gjykata Supreme e Kosovës është instanca më e lartë gjyqësore në Kosovë. Gjykata Supreme përfshin kolegjin e apelit të Agjencisë Kosovare të Pronës si dhe Dhomën e Posaçme të Gjykatës Supreme. Sa i përket të drejtës së pronës, neni 119, pika 1 e Kushtetutës së Republikës së Kosovës siguron një mjedis të favorshëm ligjor për ekonominë e tregut, lirinë e aktiviteteve ekonomike dhe sigurinë e pronës publike dhe private. Me këtë, forma e pronës publike dhe pronës private njihet si kategori kushtetuese. Me Kushtetutë garantohet e drejta e pronësisë, dhe ofrohen garanci të cilat përjashtojnë mundësinë e privimit në mënyrë arbitrare nga prona. Pasi që llojet e pronës janë përcaktuar me Kushtetutë, rregullimi i përmbajtjes së tyre i delegohet legjislativit. Legjislativi ka nxjerrë Ligjin nr. 03/L-154 për Pronësinë dhe të Drejtat e tjera Sendore, i cili rregullon krijimin, përmbajtjen, bartjen, mbrojtjen dhe shuarjen e të drejtave sendore si dhe rregullon pronësinë dhe të drejtat sendore të kufizuara si posedimin, të drejtat sendore të sigurimit si dhe të drejtat sendore të shfrytëzimit, ndërsa ende nuk ka një ligj që rregullon pronën publike në përgjithësi. Hulumtime të ndryshme tregojnë që gratë dhe vajzat kanë qasje më të kufizuara në pronë.

Më 2018 është miratuar ligji për trashëgiminë dhe noterinë. Gjithashtu, në nëntor 2019 është miratuar UA nr. 10/19 për matjet kadastrale për regjistrim në kadastrë, UA nr. 09/19 për ndarjen e zonave kadastrale. Me qëllim të thjeshtësimit të procedurave të regjistrimit dhe uljes së kostos përkatëse, më 2019 është miratuar UA nr. 08/2019 për tarifatat e produkteve dhe shërbimeve të agjencisë kadastrale të Kosovës.

Në kuadër të **reformës së sistemit të drejtësisë**, për të ngritur efikasitetin e gjyqësorit, në Programin Kombëtar për Reforma në Ekonomi 2021-2023 dhe Programin Legjislativ për vitin 2021 është planifikuar themelimi dhe funksionalizimi i Gjykatës Komerciale, ku qëllimi kryesor është rritja e efikasitetit në zgjedhjen e kontesteve komerciale, si adresë e vetme për zgjidhjen e të gjitha kontesteve komerciale të bizneseve dhe investitorëve të huaj. Si rezultat, Kuvendi ka miratuar Ligjin për Gjykatën Komerciale, me synim kryesor rritjen e efikasitetit të zgjidhjes së kontesteve komerciale, si adresa e vetme për zgjidhjen e të gjitha mosmarrëveshjeve tregtare të bizneseve dhe investitorëve të huaj.

Korniza ligjore **për fushën e ndërmjetësimit** rregullohet me Ligjin nr. 06/L-009 për ndërmjetësim. Praktika e deritanishme e zbatimit të formave alternative të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve ka rezultuar shumë e mirë. Mirëpo, nga analizat dhe rekomandimet e sugjeruara në praktikë është konkluduar se duhet të ketë një koordinim më të mirë ndërmjet qendrës së ndërmjetësimit si dhe Gjykatës apo Prokurorisë dhe të sqarohet më tepër roli dhe rëndësia e qendrës së ndërmjetësimit, tarifatat e administrimit të rastit të ndërmjetësuar në një qendër të ndërmjetësimit, dhe mbulimi i kostos financiare nga buxheti i Republikës së Kosovës.

Një ndër inovacionet e **procedurës përmbartimore**, dhe e cila ndikon në zbatueshmërinë e vendimeve, është arritur me anë të ligjit nr. 05/L-118 për amendamentimin e ligjit nr. 04/L-139 për Procedurën Përmbartimore, i cili zhvendosi përmbartimin prej gjykatave tek përmbartuesit privatë, të cilët emërohen nga Ministria e Drejtësisë (MD) për kryerjen e autorizimeve publike të besuara, në përjashtim të kompetencës për të vendosur në procedurën e përmbartimit dhe të zbatojnë përmbartimin në të gjitha çështjet nga e drejta familjare dhe kthimin e punëtorëve dhe shërbyesve civilë në punë dhe kompensimet e tjera.

Agjencia Kosovare për Krahasim dhe Verifikim të Pronës (AKKVP) është themeluar me miratimin nga Kuvendi i Republikës së Kosovës, më 9 qershor 2016, të Ligjit 05/L-010 për Agjencinë Kosovare për Krahasim dhe Verifikim të Pronës, i cili ka hyrë në fuqi në nëntor 2016. AKKVP është agjenci e pavarur e themeluar sipas nenit 142 të Kushtetutës, me mandat të pranojë, krahasojë dhe përmes Komisionit për Verifikim dhe Vendosje për Prona (KVVP) të zgjidhë dallimet dhe papajtueshmëritë ndërmjet dokumenteve kadastrale origjinale të para qershorit 1999, të cilat janë marrë nga Kosova nga autoritetet serbe dhe të dokumenteve kadastrale aktuale në Republikën e Kosovës, për pronën private, pronën private komerciale dhe pronën private të bashkësive fetare.

Me themelimin e AKKVP, Agjencisë Kosovare të Pronës (AKP) ka pushuar së ekzistuari. Sipas Ligjit për AKKVP, përveç mandatit të ri të dhënë, Agjencisë do t'i barten të gjitha kompetencat e AKP përfshirë buxhetin, obligimet kontraktuale si dhe asetet fizike. Sipas ligjit 05/L-010, AKKVP do të trashëgojë edhe mandatin e AKP. Rrjedhimisht, AKKVP do të ketë për mandat që përmes Komisionit për Kërkesa Pronësore (KKP) të zgjidh kërkesat e pronësisë dhe kërkesat lidhur me të drejtat mbi shfrytëzimin (me të drejtë ankese në Gjykatën Supreme të Kosovës) lidhur me pronën e paluajtshme private, përfshirë pronën bujqësore dhe komerciale (kërkesa këto të lidhura me luftën në Kosovë, përfshirë rrethanat që drejtpërsëdrejti janë të ndërlidhura me të ose janë pasojë e saj në periudhën ndërmjet 27 shkurtit 1998 dhe 20 qershorit 1999), e të cilat më herët janë dorëzuar në AKP. Mandati i trashëguar nga AKP përfshin edhe autoritetin ekzekutiv të zbatimit të vendimeve të AKP-së dhe në këtë pikëpamje, përveç vendosjes, AKKVP do të ketë në mandatin e saj edhe autoritetin ekzekutiv të zbatimit të vendimeve të AKP dhe Drejtorisë për Çështje Pronësore dhe Banësore.

Sfidat kryesore të sistemit gjyqësor në Kosovë bazuar edhe në raportet ndërkombëtare përfshirë Raportin për Vendin 2021, konsistojnë në zbatimin efektiv të kornizës gjyqësore, forcimin e kapaciteteve për funksionim efektiv dhe zgjidhjen e numrit të madh të lëndëve të grumbulluara. Kjo do të kontribuonte në përmirësimin e ambientit për të bërë biznes.

Sa i përket **të drejtës së regjistrimit të pronës përmes sistemit kadastral**, regjistri i të drejtave të pronës së paluajtshme rregullohet me legjislacionin e mëposhtëm:

- Ligji mbi Hipotekat nr. 2002/4;
- Ligji mbi Themelimin e Regjistrimit të të Drejtave mbi Pronën e Paluajtshme nr. 2002/5;
- Ligji për Kadastrën nr. 04/L-013;
- Ligji nr. 04/L-009 për amendamentimin e Ligjit 2002/5 për themelimin e regjistrimit të të drejtave të pronës së paluajtshme;
- Ligji nr. 04/L-071 për sistemin e adresave;
- Ligji mbi Plotësimet dhe ndryshimet e Ligjit të RDPP 2003/13.

Sipas Ligjit për Barazi Gjinore, kjo rregullativë duhet të sigurojë që të gjitha të dhënat e sistemit kadastral duhet të jenë të ndara sipas gjinisë.

Ndërsa legjislacioni zbatues përbëhet nga rreth 15 UA. Të drejtat pronësore regjistrohen duke u mbështetur në dispozitat e Ligjit nr. 04/L-009 për Regjistrin e të drejtave të pronës së paluajtshme, sipas të cilit regjistrohen në bazë të:

- Vendimit të plotfuqishëm të gjykatës;
- Vendimit të organit administrativ shtetëror;
- Kontratës për bartjen e së drejtës së pronës së paluajtshme të vërtetuar nga organi kompetentë;
- Vendimit apo kontratës për privatizim të lëshuara nga Agjencia kosovare e privatizimit;
- Vendimit të Komisionit për rindërtimin e kadastrës;
- Vendimit të Komisionit për rregullimin e tokave; dhe
- Dokumentit tjetër që me ligje të veçanta parashihet regjistrimi i të drejtave pronësore.

Regjistri i kadastrave mbahet në formë elektronike në nivel vendi, ndërsa i gjithë dokumentacioni kadastral mbahet në nivel të komunave si dhe shërbimet qytetarëve iu ofron në afërsi me vendbanimin d.m.th. në secilën komunë.

Të drejtat e pronave të paluajtshme përfshijnë pronësinë, hipotekat, servitutet, të drejtat e shfrytëzimit të pronave komunale, publike, shoqërore dhe pronave shtetërore; dhe barrët dhe ngarkesat pronësore.

Agjencia Kadastrale Kosovës (AKK) është institucion publik për regjistrimin, mbajtjen dhe përditësimin e të drejtave të pronarëve mbi pronën e paluajtshme. Agjencia është autoriteti qendror për mirëmbajtjen e bazës së të dhënave kadastrale, për mirëmbajtjen e regjistrave pronësorë, për hartografi dhe për GIS. Gjithashtu është autoriteti qendror për infrastrukturën e të dhënave gjeohapësinore. Ajo është përgjegjëse për certifikimin e përonave në Zyrrat Komunale Kadastrale dhe licencimin e kompanive e gjeodetëve për kryerjen e matjeve kadastrale. Organizimi është në nivel vendi dhe disa të drejta e detyrime janë të

deleguara, sipas ligjit për kadastrë, në nivel lokal, përkatësisht në Zyrat Komunale Kadastrale. Aktivitetet e tyre janë të lidhura dhe pasqyrohen në bazën qendrore të të dhënave të Agjencisë.

Me ndihmën e qeverisë Norvegjeze është ndërtuar gjeoportali – një ueb-portal i cili paraqet informata gjeografike nga burime të ndryshme në mënyrë të unifikuar. Qëllimi kryesor i tij është ofrimi i shërbimeve online duke mundësuar qasje në të dhëna hapësinore për të interesuarit. Këto zhvillime të sistemit kadastral kontribuojnë në lehtësimin e ambientit afarist duke ofruar shërbime më të mira për regjistrimin dhe menaxhimin e pronës, planifikimin hapësinor, ndihmë në sistemin tatimor dhe në dizajnimin e politikave publike në shumë fusha. Gjithashtu kjo do t'i mundësojë sistemit gjyqësor zbatim më efikas të parimit të ligjshmërisë dhe të drejtave pronësore.

Regjistrimi i të drejtave pronësore bëhet në Zyrat Komunale Kadastrale (ZKK) e cila evidencë monitorohet në bazë ditore, ndërsa publikohet çdo ditë ueb faqe te AKK-së.⁸ Afati ligjor për aplikim tek zyrat e kadastrave për transaksionet e shitblerjes, trashëgimisë, pengut është 30 ditë. Por bazuar në të dhënat e fundit të zyrave kadastrave ky proces kryhet mesatarisht për 10 ditë.

Kosova renditet në vendin e 37-të për regjistrimin e pronës në Raportin e Bankës Botërore “Të Bërit Biznes” 2020⁹. Koha që kërkohet për regjistrim të pronës së paluajtshme është 32 ditë (sipas Raportit Të Bërit Biznes 2020 të Bankës Botërore). Ndërsa kërkohen vetëm 6 procedura për regjistrim të pronës, dallim relativisht jo i madh në krahasim me numrin e procedurave në gjithë rajonin e Evropës dhe Azisë Qendrore.

Liberalizimi i çmimeve

Sa i përket sektorit të energjisë, Ligji nr. 05/L-184 për Rregullatorin e **Energjisë** përcakton kompetencat, detyrat dhe funksionet e Zyrës së Rregullatorit për Energji, përfshirë kushtet për dhënien e licencave për kryerjen e aktiviteteve në fushën e energjisë, certifikimin e aktiviteteve të operatorëve të transmetimit në sektorin e energjisë procedurat për dhënien e autorizimeve për ndërtimin e kapaciteteve të reja prodhuese, krijimin dhe funksionimin efikas të tregjeve konkurruese të energjisë, mbrojtjen e konsumatorit, si dhe kriteret për rregullimin e tarifave dhe kushtet për furnizim me energji. Bazuar në këtë ligj, rregullatori ka autoritetin dhe përgjegjësinë të miratojë metodologjitë tarifore të përgatitura nga Operatori i Sistemit të Transmisionit, Operatori i Tregut dhe Operatori i Sistemit të Shpërndarjes për tarifën e vendosura për shërbimet e tyre të rregulluara të energjisë dhe të sigurojë se ato janë proporcionale dhe që zbatohen në mënyrë jodiskriminuese. Tarifat për konsumatorin fundor do të reflektojnë plotësisht koston nga ndërmarrja e energjisë.

Sa u përket **tarifave të shërbimeve publike të ujit dhe kanalizimit**, bazuar në Ligjin 05/L-042, tarifën vendosen nga rregullatori i ujit dhe mbeturinave bazuar në kërkesën dhe fizibilitetin e ofrimit të shërbimeve të ujit dhe mbeturinave si dhe duke marrë parasysh qëndrueshmërinë e çmimeve nga perspektiva e konsumatorëve. Ligji nr. 05/L-042 për Rregullimin e Shërbimeve të Ujit është hartuar për këtë fushë dhe është miratuar nga Kuvendi i Kosovës, i publikuar më 14 janar 2016. Metodologjia për caktimin e tarifave është e rregulluar me Rregullën për Caktimin e Tarifave për Shërbimet e Ujës-jellësit dhe Kanalizimit dhe Furnizimit me shumicë (R-02/U&K). ZRRUK aplikon tarifa tri-vjeçare të cilat mund të rikonfigurohen nëse e nevojshme. Rregullatori monitoron eficiencën operacionale dhe financiare për të siguruar që tarifën përmbushin standardet relevante të ofrimit të këtyre shërbimeve. Rregullatori ka hartuar Kartën e Konsumatorëve që parashih zhvillimin e marrëdhënieve kontraktuale ligjore midis ofruesve të shërbimeve dhe konsumatorëve gra dhe burra. Pra, Karta vendos obligimet dhe të drejtat ligjore të pjesëmarrësve. Për të siguruar cilësinë e ujit, rregullativa obligon secilin ofrues të shërbimeve që të jetë i pajisur me laborator testues për kontrollin e kualitetit të ujit.

Në bazë të Ligjit nr. 04/L-109 për **Komunikime Elektronike (LKE)**, ARKEP ka të drejtë që t'u imponojë ndërmarrjeve me fuqi të ndjeshme në treg detyrimin për kontrollimin e çmimeve dhe llogaritjen e koston sipas dispozitave të nenit 35 të ligjit. Sipas nenit 40, rregullatori mund t'u imponojë ndërmarrjeve me fuqi të ndjeshme në treg (FNT) detyrimin për mbulimin e kostove dhe kontrollimin e çmimeve, përfshirë

⁸ Të dhënat e përditësuara gjenden në <http://akk-statistics.rks-gov.net/>.

⁹ <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/registering-property>.

detyrimet për çmimet e bazuara në kosto dhe detyrimet lidhur me sistemet e llogaritjes së koston, për ofrimin e llojeve specifike të ndërlidhjes dhe/ose qasjes, në situatë kur një analizë e tregut tregon mungesë të konkurrencës efektive që do të thotë që operatori përkatës mban çmimet në një nivel tepër të lartë, ose mund të zbatojë një ngjeshje të çmimeve, në dëm të shfrytëzuesve fundorë. Në rast të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve ndërmjet operatorëve lidhur me ndërlidhje, gjatë zgjidhjes së mosmarrëveshjes rregullatori vendos edhe për çmimet e ndërlidhjes.

Sipas Ligjit nr. 06/L-038 për **Shërbimet Postare**, të miratuar në janar 2019, ai rregullon kushtet dhe termat e përgjithshëm të ofrimit të shërbimit universal postar si dhe rregullon edhe tarifën e shërbimit universal postar dhe shërbimeve të tjera specifike, të përcaktuara me këtë ligj.

Sipas Ligjit nr. 04/L-063, NP Trainkos Sh.A. ka opsionin e **caktimit të tarifave për hekurudhat e Kosovës**.

Në **fushën e arsimit**, tarifën e institucioneve private të arsimit caktohen lirshëm nga ato institucione të ofrimit të shërbimeve të edukimit. Ndërsa sipas Ligjit për Arsimin e Lartë, Ministria e Arsimit dhe Shkencës (MASHTI) përmes legjislacionit sekondar cakton tarifën maksimale që duhet paguar për studentët në institucionet publike. Niveli i pagesës caktohet varësisht nga statusi rezidencial i studentit (Kosovë apo jashtë Kosovës), natyra dhe kostoja e programit të studimeve. Tarifën e arsimit të lartë përfshijnë tarifën e pranimit, pagesën vjetore, tarifën e ri-hyrjes në provime dhe pagesën për kartën studentore. Këto tarifa aprovohen nga institucionet përkatëse të arsimit dhe konfirmohen nga MASHTI. Qeveria përmes ndryshimit të UA ka hequr tarifën e regjistrimit për nivelet bachelor dhe master në universitetet publike duke filluar nga viti akademik 2021/2022.

Çmimet për **shërbimet shëndetësore** në sektorin privat caktohen dhe rregullohen me UA nr. 02/2019 - Rregullimi i Çmimit të Produkteve dhe Pajisjeve Medicinale, ndërsa çmimet e shërbimeve shëndetësore të ofruara nga sektori publik janë uniforme për të gjithë Kosovën. Ato caktohen nga Ministria e Shëndetësisë (MSh) bazuar në analizën e koston materiale dhe koston së punës. Rregullimi i çmimit të produkteve medicinale dhe caktimi i marzhave për produkte medicinale dhe pajisje medicinale bëhet nga Agjencia për Produkte dhe Pajisje Medicinale dhe Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me institucionet e tjera të qeverisë bazuar në Ligjin nr. 2013/04-L-190 për Produktet dhe Pajisjet Medicinale.

Ndërkimi i shtetit në tregun e produkteve

Sa i përket ndihmës shtetërore, Ligji i ri nr. 05/L-100 për Ndihmën Shtetërore, miratuar më 2016, vendos bazën për zhvillimin e sistemit të ndihmës shtetërore, principet dhe procedurat për dhënien e saj. Ai vendos definicionet bazë, përfshirë atë të ndihmës shtetërore, mekanizmin e kornizën për kontrollin e ndihmës shtetërore, dhe bazën për themelimin e inventarit gjithëpërfshirës dhe sistemit të raportimit. Rregullat e *acquis* të kësaj fushe transpozohen përmes legjislacionit dytësor. Për më tepër rreth masave në këtë fushë, shihni Kapitullin 8 Politikat e Konkurrencës.

Në Kosovë funksionojnë 17 Ndërmarrje Publike në pronësi shtetërore, në të cilat aksionar është Qeveria e Republikës së Kosovës. Ndërmarrja e Re Energjetike e Kosovës Sh.A. (NKEC) është themeluar me 24.05.2018 dhe është regjistruar si Ndërmarrje Publike Qendrore, mirëpo kjo ndërmarrje nuk ka afarizëm operativ dhe financiar.

Ndërsa ndërmarrja Trepça, me hyrjen në fuqi të Ligjit nr. 05/L-120 për Trepçën është shndërruar në "Trepça Sh.A.", ku Qeveria e Republikës së Kosovës ka në pronësi 80% të aksioneve dhe 20% të aksioneve janë në pronësi të punëtorëve.

Në vitin 2020, ndërmarrjet publike të cilat kanë përfituar nga ndarja buxhetore për subvencione dhe investime kapitale janë si në vijim:

- Sektori i transportit (Trainkos dhe Infrakos) në vlerë 996,779.24 EUR;
- Sektori i ujit dhe mbeturinave në vlerë 800,000 EUR.

Ministria e Ekonomisë ka iniciuar ndryshimin e bazës ligjore për Ndërmarrje Publike në vitin 2017. Mirëpo për shkaqe objektive, Projektligji për Ndërmarrje Publike i proceduar në Qeveri për miratim në vitin 2018, është kthyer në rishikim.

Aktualisht Ministria e Ekonomisë ka krijuar grupin punues me datë 26 gusht 2020, dhe në asistencë me EBRD dhe Deloitte është në fazën e rishikimit të Projektligjit për Ndërmarrje Publike, i cili është paraparë në Programin Legjislativ të Qeverisë së Republikës së Kosovës për vitin 2020. Për shkak të rrethanave të krijuara në vend nga pandemia globale COVID-19, projektligji parashihet të aprovohet gjatë vitit 2022.

Përmes këtij Projektligji për Ndërmarrje Publike parashihet: të vendoset një standard i ri i formës së strukturës mbikëqyrëse të Aksionarit karshi Ndërmarrjeve Publike Qendrore, njëkohësisht Ndërmarrjeve Publike Lokale; standardizimi i llogaridhënies së Ndërmarrjeve Publike; hartimi i një strategjie të qartë gjithëpërfshirëse për Ndërmarrjet Publike; përcaktimi i detyrave dhe përgjegjësiive të Bordit të Drejtorëve dhe Zyrtarëve të lartë; përcaktimi i sanksioneve ndaj anëtarëve të Bordit të Drejtorëve dhe Zyrtarëve të lartë; rishikimi i procedurave të përzgjedhjes së Bordit të Drejtorëve dhe Zyrtarëve të lartë; formë e re e raportimit financiar dhe operativ, me theks të veçantë në menaxhimin e riskut; ristrukturimi, si një proces obligativ në periudhë të caktuar kohor; kompensimi dhe bonuset e BD dhe Zyrtarëve të lartë. Me Ligjin e ri për Ndërmarrje Publike, parashihet edhe hartimi i akteve nënligjore, të cilat të rregullojnë dhe do të sjellin një çasje tjetër të Ndërmarrjeve Publike në raport me Aksionarin dhe publikun.

Privatizimi dhe ristrukturimi

Agjencia Kosovare e Privatizimit (AKP) është themeluar si një organ i pavarur publik i cili i ushtron funksionet dhe përgjegjësitë e tij me autonomi të plotë në bazë të Kuvendit të Kosovës sipas Ligjit nr. 04/L-034 për AKP-në, i cili është ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin nr. 04/L-115, nr. 05/L-080 dhe Ligjin nr. 06/L-023 mbi AKP-në.

Mandati i AKP-së është administrimi, shitja, transferimi dhe/ose ekzekutimi i likuidimit të ndërmarrjeve shoqërore dhe asetëve të tyre. Për të përmbushur këtë mision, AKP mban dhe administron çdo ndërmarrje (sipas mandatit të saj), në mirëbesim dhe për të mirën e pronarëve dhe kreditorëve të tyre, dhe i shet ose likuidon ndërmarrjet dhe asetet në përputhje me ligjin. AKP është themeluar si trashëgimtare e Agjencisë së Mirëbesimit të Kosovës (AKM) dhe të gjitha asetet dhe detyrimet e kësaj të fundit janë transferuar si asete dhe detyrime të AKP-së.

Në përputhje me Ligjin nr. 04/L-034, privatizimi bëhet përmes dy metodave kryesore: Metodës së Spin Off-it dhe metodës së Likuidimit që ne e quajmë Shitje të Aseteve.

Në përputhje me programin e Qeverisë për bartjen e një numri të konsiderueshëm të pronave të NSH-ve (tokave, asetëve tjera të vlefshme) nga administrimi i AKP-së tek "Fondi Sovran" i cili pritet të themelohet gjatë vitit 2022 me ligj nga Kuvendi i Republikës së Kosovës, AKP ka përgatitur strategjinë përmbyllëse për periudhën janar 2022 – qershor 2024. Kjo strategji është në pajtueshmëri me qëllimet dhe planet e Agjencisë të përcaktuara në kornizën ligjore për të përmbyllur proceset kryesore të Agjencisë pa vonesa të panevojshme.

Në të kundërtën, përmbyllja e proceseve kryesore të AKP-së mund të vazhdojë përtej periudhës së paraparë në këtë strategji.

Tabela 2.3. Përmbledhje e rezultateve financiare të fondeve në mirëbesim deri më 29 nëntor 2021

Përshkrimi	Shuma
Të hyrat nga shitjet	772,767,555
Të hyrat nga qiraja dhe komercializimi	46,970,654
Tarifa dhe konfiskimet për pjesëmarrjen në tenderët e shitjes	5,021,319
Interesi i fituar	34,844,700
Të hyrat e tjera	8,880,964
Kapitali themelor i Agjencisë	7,548,687
Gjithsej Pranimet	877,047,079
20% i punëtorëve transferuar në BSPK	153,233,202
Ofruesi i Shërbimeve Profesionale (Autoriteti i Likuidimit)	16,916,357
Mallra dhe shërbime	22,070,172
Shërbime publike	3,032,493
Tatimet	11,092,647
Vendimet e gjykatave/përmblyesve (depozita dhe taksa)	3,123,066
Transferimi i mjeteve 5% për mbulimin e aktiviteteve të AKP-së	45,777,947
Shpenzime të tjera	858,240
Pagesat ndaj kreditorëve të NSh-së	40,113,972
Fondet transferuar Buxhetit të Kosovës	398,233,742
Gjithsej Pagesat/Shpërndarjet	694,451,838
Gjendja bankare	182,595,240

Procesi i likuidimit

Deri në fund të tetorit 2021 procesi i likuidimit ka filluar për 579 Ndërmarrje Shoqërore/Asete. Deri më tani Bordi i Agjencisë ka miratuar 232 Raporte të shpërndarjes së parakohshme/përfundimtare për 232 ndërmarrje shoqërore në likuidim. Shuma e fondeve të miratuara nga Bordi Agjencisë deri më tani për shpërndarje të kreditorët e ligjshëm që nga fillimi i procesit të likuidimit ka arritur vlerën prej 40,969,008 eurosh. Nga këto shpërndarje kanë përfituar rreth 19,000 kreditorë të ndryshëm. Nga 91,640 kërkesa kreditore të ndryshme të dorëzuara në Agjenci deri më tani Autoritetet e likuidimit kanë lëshuar 91,104 vendime për pretendues të ndryshëm. Dhoma e Posaçme e Gjykatës Supreme të Kosovës ka lëshuar aktvendime për lejimin e përmblyes së procesit të likuidimit për 37 ndërmarrje shoqërore.

Agjencia Kosovare e Privatizimit (AKP) është organ përgjegjës për procesin e privatizimit, përfshirë këtu edhe shpërndarjen e 20% për ish punëtorët e ndërmarrjeve shoqërore. Nga fondet e 20% deri në 29 nëntor 2021 Agjencia ka shpërndarë 153,233,202 milionë euro.

Funksionimi i tregut financiar

Kjo pjesë do të fokusohet kryesisht në stabilitetin dhe zhvillimin e sektorit financiar nga perspektiva e strukturës, madhësisë dhe efikasitetit të ndërmjetësimit financiar. Aspektet e natyrës legislative dhe kërkesat që dalin nga MSA do të elaborohen më gjerësisht në kapitujt të tjerë relevantë si kapitulli për lëvizjen e lirë të kapitalit dhe ai për shërbimet financiare.

Autoriteti i vetëm mbikëqyrës e rregullativ i institucioneve financiare është Banka Qendrore e Republikës së Kosovës (BQK) e themeluar me Ligjin nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës. Objektivi parësor i BQK-së është nxitja dhe ruajtja e një sistemi të qëndrueshëm financiar, përfshirë një sistem të sigurt dhe efikas të pagesave. Që nga themelimi i saj ka zhvilluar dhe zbatuar politika dhe praktika mbikëqyrëse të bazuara në standardet më të mira ndërkombëtare për rregullimin dhe mbikëqyrjen e institucioneve financiare në funksion të stabilitetit financiar në Kosovë, kryesisht të bazuara në Direktiva të BE-së dhe standardet e nxjerra nga mekanizmat ndërkombëtarë të njohur për përgatitjen dhe

harmonizimin e standardeve në fushën e mbikëqyrjes së bankave, sigurimeve dhe pensione, siç janë BCBS, IAIS dhe IOPS.

Sistemi financiar përbëhet nga sektori bankar me 11 banka komerciale të cilat përbëjnë 67% të aseteve totale të sektorit financiar (9 me pronësi të huaj), sektori i sigurimeve me 13 kompani sigurimesh (7 me pronësi të huaj), fondet pensionale (2 fonde), ndihmësit financiarë (53), sektori mikro-financiar me 30 IMF/IFJB (12 me pronësi të huaj) dhe tregu i letrave me vlerë. Sistemi financiar ka vazhduar të zgjerohet në mënyrë të vazhdueshme përgjatë vitit 2021 duke arritur shkallën e ndërmjetësimit financiar në 110.7% të BPV-së në fund të shtatorit 2021. Bankat janë ndërmjetësuesit kryesorë të sektorit financiar pasuar nga fondet pensionale dhe sektori i IMF/IFJB-ve.

Në BQK, si përgjegjës ekskluziv për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e institucioneve financiare, janë themeluar departamentet dhe divizionet përkatëse për mbikëqyrjen e institucioneve financiare, si në vijim: Departamenti për Mbikëqyrjen e Bankave, Departamenti për Mbikëqyrjen e Sigurimeve, Departamenti për Licencim dhe Standardizim, Divizioni për Mbikëqyrjen e Fondeve Pensionale dhe Tregut të Letrave me Vlerë dhe Divizioni për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Parandalimin e Financimit të Terrorizmit, të cilët janë të vendosura në pjesën e Mbikëqyrjes Financiare.

Zhvillimet në tregun financiar

Sistemi financiar i Kosovës deri në fund të tremujorit të tretë 2021 (TM3 2021) ishte i shëndoshë, i qëndrueshëm dhe likuid përkundër rreziqeve të cilat mund të prodhohen nga ecuria e pandemisë COVID-19. Pra, edhe pse treguesit e rrezikut në përgjithësi treguan një trend në rritje krahasuar me vitet e mëparshme; bankat dhe institucionet financiare arritën të jenë fitimprurëse, likuide dhe mirë të kapitalizuara. Për më tepër, aktiviteti i huasë në sektorin bankar ka kthyer trendin e rritjes së periudhës para-pandemike. Gjithashtu, sektori bankar është karakterizuar me rritje të përshpejtuar të depozitave gjatë kësaj periudhe - burimin kryesor të financimit të aktivitetit të bankave; e që ka kosto të ulët dhe është burim stabil financimi.

Sektori bankar vazhdon të ketë nivel të lartë të likuiditetit. Raporti i aseteve likuide (të gjëra) ndaj detyrimeve afatshkurtra në shtator 2021 u rrit me 2.1 pikë përqindje krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit 2020, në 39.8%, që është dukshëm mbi nivelin minimal të rekomanduar (25.0%). Rritja e likuiditetit të sektorit bankar u nxit kryesisht nga depozitat e arkëtuara prej ekonomive familjare (rezultat edhe i pranimit të remitencave nga jashtë) dhe në masë më të ulët prej bizneseve.

Sektori bankar regjistroi një fitim neto në vlerë rekorde prej 90.1 milion euro deri në fund të shtatorit 2021 (dukshëm më i lartë se mesatarja historike) dhe regjistroi një rritje vjetore të fitimit për 57.5% (rritje për 32.9 milionë euro). Niveli i lartë i fitimit të realizuar në këtë periudhë ishte si rezultat i rritjes së të hyrave (për 14.8%), dhe në anën tjetër rënies së shpenzimeve (-1.5%) kundrejt periudhës së njëjtë të vitit 2020. Në rritjen e përshpejtuar të të hyrave kontributin kryesor kishin të hyrat nga jointeresi (prej tarifave dhe komisioneve) përderisa të hyrat nga interesi (që kanë një përfaqësim prej 70% të gjithsej të hyrave), ruajtën deri në një masë nivelin e rritjes së vitit të kaluar (5.1%). Ndërsa, rënia e shpenzimeve kryesisht i atribuohet zvogëlimit të shpenzimeve për provizionet për humbjet e mundshme në kredi, në kuadër të shpenzimeve të jointeresit. Përderisa, kategoria e shpenzimeve të përgjithshme dhe administrative, që paraqet dhe kategorinë më të madhe në kuadër të shpenzimeve, shënoi rritje krahasuar me periudhën paraprake, pasuar nga shpenzimet për interesa. Si rezultat i fitimit më të lartë të realizuar deri në shtator 2021, ndikoi gjithashtu në përmirësim të treguesve të performancës financiare, siç është ROA (kthimi në asete) dhe ROE (kthimi në kapital), të cilët qëndruan në 2.5% (1.8% në shtator 2020) dhe ROE në 20.6% (15.5% në shtator 2020).

Sektori bankar vazhdon të jetë i kapitalizuar mirë, duke qëndruar dukshëm mbi nivelin e kërkuar rregullator minimal prej 12%, në 17.9% në shtator 2021 (16.9% në shtator 2020). Përmirësimi i këtij indikator erdhi si rezultat i rritjes më të lartë të kapitalit (16.9%) krahasuar me rritjen e mjeteve të peshuara me rrezik (10.7%). Në rritjen e kapitalit ka ndikuar fitimi i realizuar gjatë këtyre nëntë muajve të vitit 2021 si dhe fitimi i mbajtur prej periudhave të kaluara (veçanërisht mos shpërndarjes së dividendëve në vitin e kaluar). Përderisa, mjetet e peshuara me rrezik kanë shënuar rritje më të lartë krahasuar me periudhën paraprake

(viti 2020 ishte më kritik si rezultat i COVID-19, pra kishte ngadalësim të rritjes së kreditimit), por në nivel më të ulët se sa ritmi i rritjes së gjithsej kapitalit të sektorit.

Kreditë me probleme ndaj gjithsej kredive vazhdojnë të jenë në nivel të ulët në sektorin bankar. NPL-të gjatë muajve kritik të pandemisë COVID-19 të vitit të kaluar, shënuan rritje si në nivel dhe vlerë të tyre, kurse, gjatë këtij viti është parë tendencë e uljes si në vlerë dhe nivel të NPL-ve, duke u kthyer në gjendjen para pandemike. Në shtator 2021, niveli i NPL-ve qëndroi në 2.4% (2.7% në shtator 2020). Rënia e nivelit të NPL-ve ishte si rezultat i ngadalësimit të rritjes së vlerës së NPL-ve mbështetur dhe nga rritja e përshpejtuar e kreditimit krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar. Pra, vlera e NPL-ve shënoi rritje për 1.9% (26.7% në shtator 2020, -9.5% në shtator 2019). Kurse, huadhënia nga bankat u zgjerua për 12.2% (7.6% në shtator 2020, 10.3% në shtator 2019). Kreditë me probleme vazhdojnë të jenë të mirë-provizionuara, duke qëndruar në nivel prej 144.4% deri në shtator 2021 (137.8% në shtator 2020).

Sa i përket sektorëve tjerë, vlera e asetëve të sektorit pensional arriti në 2.23 miliardë euro në shtator 2021, duke përfaqësuar rreth 25.9% të total asetëve të sistemit financiar. Në baza vjetore, asetet e sektorit pensional janë rritur për 7.1% në shtator 2021, që është rezultat i të hyrave të qëndrueshme nga kontributet pensionale si dhe kthimi nga investimet. Vlera e kontributeve pensionale deri në shtator 2021 arrit në 157.0 milionë euro (135.1 milionë euro në periudhën paraprake), ndërsa kthimi nga investimi arriti vlerën prej 133.5 milionë euro (12.5 milionë euro në periudhën paraprake).

Sektori i sigurimeve përfaqëson vetëm 2.7% të totalit të asetëve të sistemit, me vlerë prej 235.7 milionë euro. Krahasuar me vitin paraprak, ky sektor shënoi rritje për 10.0% (9.3% në periudhën paraprake). Sektori krahasuar me gjendjen deri në shtator 2020, ka shënuar rritje të përshpejtuar të të hyrave (primet e shkruara bruto), të cilat në shtator 2021 arritën vlerën prej 86.9 milionë euro (72.3 milionë euro në periudhën paraprake). Rritja e përshpejtuar e të hyrave në krahasim me periudhën paraprake, është rezultat i masave më lehtësuese për të përballur pandeminë COVID-19 këtë vit krahasuar me masat që ishin në fuqi gjatë vitit të kaluar. Nga ana tjetër, dëmet e paguara arritën vlerën prej 48.7 milionë euro (36.9 milionë euro në periudhën paraprake). Pra, masat e marra për luftimin e COVID-19 vitin e kaluar ndikuan në zvogëlim të numrit dhe vlerës së dëmeve të paguara (ndërprerjes së aktivitetit ekonomik, veçanërisht nga mesi i muajit mars e deri në fillim të qershorit 2020) krahasuar me masat që janë zbatuar përgjatë vitit 2021. Si rezultat i rritjes më të shpejtë të dëmeve të paguara krahasuar me primet e shkruara bruto, raporti i dëmeve ndaj primeve të shkruara u rrit në 56.1%. (51.1% në shtator 2020). Sektori operoi me fitim neto prej 5.9 milionë euro deri në shtator 2021 (4.4 në periudhën paraprake) për shkak të rritjes së primeve të shkruara bruto, burimeve të tjera të të hyrave, pavarësisht rritjes së vlerës së dëmeve të paguara.

Institucionet mikrofinanciare përfaqësojnë rreth 4.0% të gjithsej asetëve të sistemit financiar, me vlerë prej 342.2 milionë euro. Ky sektor në vitet e fundit u rrit me ritme të përshpejtuara, por COVID-19 dhe mbyllja e dy institucioneve dy vite më parë ka ndikuar në ngadalësim të zgjerimit të sektorit. Aktiviteti kreditues i sektorit rikuperoi rënien e vitit të fundit (-4.2%) për shkak të mbylljes së ekonomisë si pasojë e COVID-19, në 12.4% rritje vjetore në shtator 2021, rritje e cila u reflektua si për kreditimin ndaj ekonomive familjare dhe bizneseve. Aktiviteti i lizingut prej IMF-ve ka vijuar të zgjerohet, edhe pse me ritëm më të ulët krahasuar me tre vitet e fundit. Sektori vazhdon të jetë fitimprurës, me nivel të ulët të kredive me probleme (2.9%) dhe mirë i provizionuar (136.5%).

Objektivat prioritarë afatmesme

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore që parashikohet të realizohen janë si në vijim:

- Ruajtja e pjesëmarrjes së shpenzimeve kapitale në buxhet;
- Vazhdimi me reformat që janë të rëndësishme në kontekst të stabilitetit makroekonomik dhe sektorit financiar përfshirë këtu edhe zbatimin e rregullës fiskale për deficitin buxhetor;
- Miratimi dhe zbatimi i Ligjit të ri për Ndërmarrjet Publike dhe akteve nënligjore;
- Zbatimi i Ligjit të ri për Ndërmarrjet Publike;
- Privatizimi dhe likuidimi i ndërmarrjeve shoqërore;
- Sigurimi i të drejtave pronësore duke adresuar joformalitetin në sektorin e pronës së paluajtshme;
- Rritja e efikasitetit gjyqësor për të arritur cakun 0% të lëndëve të vjetra deri më 2023;

- Përmirësimi i qasjes në financa për NVM-të përmes rritjes së Fondit Kosovar për Garanci Kreditore;
- Avancimi i vazhdueshëm i kornizës rregullative për sistemin bankar në harmoni me standardet ndërkombëtare dhe legjislationin e BE-së
- Përafrimi i mëtejshëm i rregulloreve të sigurimeve në Kosovë me direktivat përkatëse evropiane. Në varësi të ndryshimeve të kërkesave juridike të BE-së dhe standardeve ndërkombëtare, rregulloret ekzistuese do të amendamentohen për t'u harmonizuar plotësisht me këto kërkesa.

2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit

Ky kapitull adreson pikën e dytë të kriterëve ekonomike të Kopenhagës për anëtarësim, që ka të bëjë me kapacitetin e vendit për të përballuar dhe qenë konkurrues në tregun e BE-së. Faktorët kyçë për të arritur këtë qëllim dhe në bazë të të cilëve KE monitoron dhe vlerëson progresin drejt anëtarësimit përbëhet nga:

- Zhvillimi i kapitalit njerëzor dhe fizik në nivel të kënaqshëm ku vlerësohen aspekte të zhvillimit të arsimit, hulumtimeve dhe infrastrukturës,
- Struktura adekuate sektoriale dhe e ndërmarrjeve, përfshirë kompozicionin sektorial, zhvillimin e NVM-ve dhe çështjet e ristrukturimit të ndërmarrjeve,
- Shkalla e limituar e ndikimit të shtetit në konkurrueshmëri ku ndër të tjera shqyrtohet ndikimi i politikave dhe segmenteve të caktuara në ekonomi përfshirë këtu ndihmën shtetërore dhe mbështetja për NVM-të, dhe
- Integrimi i mjaftueshëm tregtar i ekonomisë me vendet e BE-së.

Prioritetet e Qeverisë mbeten të orientuara në zhvillimin e kapitalit fizik përmes zhvillimit të infrastrukturës, zhvillimin e kapitalit njerëzor përmes reformave në arsim dhe masave për mbështetje të sektorit privat. Korniza strategjike që përcakton masat dhe objektivat prioritare përbëhet nga Programi i Qeverisë 2020-2023 dhe dokumente strategjike sektoriale, përfshirë strategjinë për zhvillimin e sektorit privat dhe Planin Strategjik të Arsimit në Kosovë 2017-2021. Zhvillimi i sektorëve me rëndësi ekonomike si energjisë, infrastrukturës, bujqësisë, telekomunikacionit dhe shoqërisë informative dhe turizmit janë objektiva prioritare.

Në kuadër të kornizës së bashkëpunimit rajonal dhe procesit të integritit evropian, Republika e Kosovës është e angazhuar edhe në arritjen e objektivave të Strategjisë së Evropës Juglindore 2020 dhe agjendës së ndërlidhjes infrastrukturore, përfshirë edhe atë që tani quhet si 'Procesi i Berlinit'. Përmirësimi i konkurrueshmërisë, tregut të punës dhe politikave industriale, facilitimi i tregtisë midis vendeve të rajonit, përmirësimi i rrjetit të infrastrukturës rrugore dhe tregu i energjisë janë disa nga objektivat kryesore në nivel rajonal. Republika e Kosovës ka integruar realizimin e tyre në kornizën e objektivave strategjike dhe planet përkatëse të veprimit.

Sipas Raportit të KE-së për Kosovën – 2021, Kosova ka shënuar progres të kufizuar dhe është në një fazë të hershme sa i përket kapacitetit për t'u përballur me presionin konkurrues dhe forcat e tregut në BE. Është shënuar pak progres në përmirësimin e cilësisë së arsimit dhe adresimin e boshllëqeve të aftësive në tregun e punës. Kosova ka shënuar progres në përmirësimin e infrastrukturës rrugore dhe rritjen e investimeve në burimet e ripërtëritshme, por furnizimi me energji me bazë qymyri, i vjetërsuar dhe jo i besueshëm mbetet një shqetësim. Kosova ka shënuar progres sa i përket digjitalizimit të ekonomisë. Ndryshimet strukturore po shfaqen vetëm ngadalë pasi ekonomia mbetet shumë e varur nga firmat e vogla dhe shumë të vogla të cilat nuk mund të konkurrojnë ndërkombëtarisht, ndërsa struktura e eksportit mbetet e dominuar nga disa produkte, si metalet bazë. Rekomandimet e vitit 2020 nuk janë zbatuar plotësisht dhe mbeten të vlefshme.

Për të mbështetur rimëkëmbjen ekonomike, për të përmirësuar konkurrencën dhe për të mbështetur rritjen afatgjate, Kosova duhet në veçanti të bëjë: përmirësimin e cilësisë së formimit dhe arsimit profesional në të gjitha nivelet dhe harmonizimi i kurrikulave me nevojat e tregut të punës; rritjen e stimuljeve për efikasitetin e energjisë në sektorin rezidencial dhe privat; rritjen e pjesës së burimeve të ripërtëritshme në prodhimin e energjisë elektrike në një mënyrë me kosto efektive; avancimin e mbështetjes financiare dhe jofinanciare të përshtatur për NVM-të për të përmirësuar konkurrencën dhe kapacitetin e tyre eksportues.

Konkluzionet e dala nga nënkomiteti i vitit 2021 kërkojnë që Kosova të miratojë riorganizimin strukturor të Agjencisë Kosovare të Investimeve dhe Mbështetjes së Ndërmarrjeve (KIESA). Gjithashtu kërkohet të zbatohet Strategjia dhe Plani i Veprimit për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave, Financimin e Terrorizmit dhe Krimet Financiare. Kosova duhet të përmirësojë mjedisin afarist duke rritur digjitalizimin, thjeshtësimin dhe heqjen e licencave dhe lejeve.

Në vazhdim jepet një pasqyrë e zhvillimeve të secilit nga këta faktorë kyç të kriterit të dytë ekonomik.

Arsimi dhe inovacioni

Kapitali njerëzor

Duke marrë parasysh se Kosova është një vend me më pak se dy milionë banorë, zhvillimi i kapitalit njerëzor është faktor i rëndësishëm për zhvillimin e përgjithshëm të vendit dhe një shoqërie të dijes. Zhvillimi dhe transformimi i sistemit arsimor është orientuar në mënyrë që t'i shërbejë nevojave dhe kërkesave të shoqërisë në procesin e tranzicionit dhe zhvillimit ekonomik, të ofrojë mundësi të barabarta dhe të zhvillohet në harmoni me standardet evropiane. Reforma e arsimit bazohet në parimet e paanësisë, barazisë gjinore, cilësisë, të mësuarit gjatë gjithë jetës, efektshmërisë dhe eficiencës, autonomisë institucionale dhe sistemit të decentralizuar, dhe përgjegjshmërisë publike. Aktualisht, MASHTI është duke hartuar Strategjinë e re të Arsimit për vitet 2022-2026.

Ndërsa Programi i Qeverisë së Kosovës 2021- 2025, thekson se Qeveria do të angazhohet për arsim cilësor, gjithëpërfshirës dhe të digjitalizuar, harmonizim të arsimit profesional me kërkesat e tregut, menaxhim efektiv të sistemit arsimor në të gjitha nivelet, dhe përmirësim të mjedisit për kërkime dhe inovacion.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë ka kërkuar që tekstet shkollore të kenë funksion edukativ, të nxisin raport pozitiv ndaj shkencës/diturisë, zhvillimit të identitetit qytetar, kulturor dhe barazisë gjinore. Të respektohet barazia gjinore, të eliminohen stereotipat gjinore në tekste shkollore dhe përdorimi i gjuhës diskriminuese në to.

Tabela 2.4. Nxënësit në arsimin publik dhe privat sipas niveleve, viti shkollor 2021/22

Niveli	Publik			Privat			Totali		
	M	F	Total	M	F	Total	M	F	Total
Arsimi parashkollor (mosha 0- <5)	2,558	2,379	4,937	2,803	2,571	5,374	5,361	4,950	10,311
Arsimi para-fillor (mosha 5 <6)	10,065	9,429	19,494	1,350	1,242	2,592	11,415	10,671	22,086
Shkolla filllore/e mesme e ulët	112,666	105,311	217,977	3,526	2,926	6,452	116,192	108,237	224,429
Shkolla e mesme e lartë	34,306	32,832	67,138	1,869	1,843	3,712	3,6175	34,675	70,850
Total	159,595	149,951	309,546	9,548	8,582	18,130	16,9143	158,533	327,676

Tabela 2.5. Pjesëmarrja në nivelet arsimore

Niveli/Viti	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Parashkollor (mosha 3, 4, 5 vjeç)	30.9%	33.9%	36.0%	37.5%	38.10%	36.40%
Para-fillor (mosha-5 vjeç)	81.3%	87.6%	92.4%	92.5%	93.10%	88.10%
Fillor	94.7%	96.2%	98.4%	100.3%	100.9%	101.20%
Shkolla e mesme e ulët	96.0%	93.3%	91.2%	90.5%	90.4%	90.90%
Shkolla e mesme e lartë	84.9%	88.1%	90.2%	86.8%	82.5%	81.10%

Rregullimi i edukimit, arsimit dhe aftësisë parauniversitar nga niveli 0 deri në 4 i ISCED-it duke përfshirë arsimin dhe aftësimin e fëmijëve dhe të rriturve që marrin kualifikime në këto nivele është specifikuar në bazë të Ligjit për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës.

MASHTI është në proces të rishikimit të tri ligjeve të arsimit: Projektligjin për edukimin në fëmijërinë e hershme, atë të arsimit të lartë, projektligjin për botimin e teksteve shkollore, mjeteve mësimore. Projektligji

për Agjencinë e Kosovës për Akreditim, i cili hartohet për herë të parë, tani më është i finalizuar dhe pritet të miratohet.

AKA është autoriteti i pavarur si Agjenci që garanton cilësinë e punës arsimore dhe kërkimore shkencore në Institucionet e Arsimit të lartë në Kosovë Inspektorati i Arsimit në Kosovë, Autoriteti i Kualifikimeve Kombëtare, Institutet, Akademia e Shkencave dhe Arteve, Qendra e Studentëve janë gjithashtu institucione tjera të përcaktuara me legjislacionin përkatës. Komunitet janë institucione publike dhe kompetencat e tyre rregullohen me Ligjin për Komunitet e Republikës së Kosovës.

Edukimi në fëmijërinë e hershme ofrohet nga institucionet për edukim në fëmijërinë e hershme publike, private, institucionet e partneritetit publiko-privat, institucionet me bazë në komunitet, kopshtet me bazë në komunitet. Arsimi parauniversitar ofrohet nga institucionet arsimore dhe aftësuese, publike apo private, ose në ndërmarrje publike apo private. Në arsimin profesional, përveç shkollave profesionale ekzistojnë edhe 4 qendra të Kompetencës. Lidhur me fëmijët me nevojë të veçanta ekzistojnë 5 Qendra Burimore për mësim dhe këshillim dhe 2 shkolla speciale. Ofrimi i arsimit të lartë bëhet nga bartësit publikë të arsimit të lartë, si universitetet dhe institucionet e tjera të arsimit të lartë dhe kërkimit shkencor. Organi politikbërës në fushën e shkencës dhe hulumtimit është MASHTI. Ndërsa veprimtari shkencor dhe kërkimor ushtrojnë institucionet e arsimit të lartë, akademitë dhe institutet, si institucione vartëse të MASHTI-it. Veprimtarinë kërkimore-shkencore e ushtrojnë institucionet shkencore në cilësinë e personave juridik kërkimorë-shkencorë. Përsona juridik kërkimorë-shkencorë janë si në vijim: Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës; Universitetet; Instituti Albanologjik; Instituti i Historisë dhe Institucionet tjera kërkimore -shkencore dhe të arsimit të lartë. Përsonat e tjerë juridik mund të merren me veprimtari kërkimore-shkencore, në qoftë se i përmbushin kushtet e përcaktuara me këtë ligj dhe nëse marrin licencën nga Ministria përkatëse për shkencë. Përsonat fizikë që s'janë punëtorë të Institucioneve kërkimore-shkencore konsiderohen punëtorë kërkimorë-shkencorë nëse merren me këtë veprimtari dhe me punën e tyre i plotësojnë kushtet e vlerësimit (punimet shkencore, publikimet, rezultatet etj.) dhe gradimit të përcaktuara për punëtorët shkencorë të punësuar në institucionet shkencore.

Arsimi i lartë ofron mundësi studimi për të gjithë përsonat brenda apo jashtë territorit të Kosovës, pa asnjë lloj diskriminimi (nacional, racor, fetar, gjinor). Tanimë funksionojnë 6 universitete publike brenda territorit të Republikës së Kosovës, si dhe 22 kolegje private. Nuk ka kufizim moshe për t'u regjistruar apo për të fituar kualifikim të arsimit të lartë në Kosovë.

Tabela 2.6. Numri i fëmijëve, nxënësve dhe studentëve në të gjitha nivelet e arsimit në sektorin publik dhe privat 2020/2021

Niveli	Privat	Publik	Gjithsej
Universitar (5+6)	40,852	54,753	95,335
Arsimi special (1+2+3)	0	246	246
I mesëm i lartë (3)	3,645	70,742	74,387
Fillor/mesëm i ultë (1+2)	5,796	223,868	229,664
Parashkollor (0)	6,983	24,196	31,179

Burimi: Statistikat e Arsimit në Kosovë 2020/2021, SMIA/MASHT ASK

Brenda Ministrisë së Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit funksionon edhe Qendra NARIC, e cila bën barasvlerën e diplomave të arsimit të lartë të fituara jashtë Kosovës. Kosova zyrtarisht nuk i është bashkuar procesit të Bolonjës por aplikimi për pranim formal është dorëzuar më 2014. Baza ligjore harmonizon praktikën aktuale arsimore me prioritetet e deklaratave të Grupit të Bolonjës, sidomos në lidhje me harmonizimin e dispozitave të caktuara të ligjit me Ligjin dhe Kornizën Kombëtare për Kualifikime dhe lehtësimin të njohjes së mësimin paraprak dhe kualifikimeve të fituara në vendet e tjera përmes Qendrës NARIC.

Agjencia e Akreditimit të Kosovës (AAK) bën vlerësimin e jashtëm të institucioneve të arsimit të lartë në nivel institucional dhe të programeve të studimit. Me zbatimin e plotë të UA për akreditim (kërkesën për 1 PhD për çdo 60 ECTS, të fushës përkatëse për program të studimit) ka pasur një zbritje domethënëse të

programeve të akredituara të studimit për shkak se disa institucione kanë dështuar që të plotësojnë këto kritere. Për më tepër, numri i institucioneve të arsimit të lartë dhe programeve të studimit ka rënë dukshëm.

Në vitin 2014 AKA ishte bërë anëtare e ENQA, ndërsa në vitin 2019 është rishqyrtuar statusi saj. Tani më AKA ka ndërmarrë veprimet konkrete për plotësimin e të gjitha kritereve për kthim në ENQA. Projektligji për AKA është aktualisht në procedurë miratimi dhe adreson të gjitha rekomandimet e ENQA, siç janë pavarësia institucionale dhe financiare, krijimi i mekanizmave për ngritjen dhe monitorimin e cilësisë në arsimin e lartë.

Agjencia e Kosovës për Akreditim do të fuqizohet përmes hartimit të akteve ligjore të cilat e definojnë natyrën dhe përgjegjësitë e saj institucionale dhe gjithashtu garantojnë status të saj të pavarur. Pas miratimit të ligjit për këtë agjenci, AKA do të zgjeroj aktivitetin e saj në fushën e sigurimit të cilësisë. Kjo fillimisht do të mundësohet përmes rritjes së kompetencave dhe përgjegjësisë të saj, e cila do të mundësohet me futjen në fuqi të Ligjit për AKA-në. Rrjedhimisht, AKA do të fillojë procesin e monitorimit, përmes së cilit do të sigurohet se IAL-të në mënyrë të vazhdueshme plotësojnë kriteret dhe standardet e cilësisë. Gjithashtu AKA do të krijojë ekipe të monitoruesve lokal (të brendshëm) duke filluar kështu një fazë të re të delegimit të përgjegjësisë tek zyrtarët e saj.

Sa u përket zhvillimeve në **tregun e punës**, për shkak të pandemisë COVID-19 e cila ka kapluar Republikën e Kosovës, rezultatet më të fundit të Anketës së Fuqisë Punëtore janë ato për TM1 2021. Sipas këtij raporti të ASK-së, dy të tretat e popullsisë në Kosovë janë popullsi në moshë pune. Në popullsinë e moshës së punës përfshihen moshat 15-64 vjeçare. Në kuadër të popullsisë në moshë të punës, shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore është 39.5%. Shkalla e punësimit në Anketën e Fuqisë Punëtore (AFP), për tremujorin e parë (TM1) 2021 është 29.3%.

Punësimi më i lartë ishte te meshkujt (42.8%), ndërsa punësimi te femrat ishte 15.9%. Femrat janë të punësuara, kryesisht në sektorët e arsimit, tregtisë dhe kujdesit shëndetësor, me 53.0% të tyre, ndërsa meshkujt janë kryesisht të punësuar në sektorët e ndërtimit, tregtisë dhe prodhimit me 43.1% të tyre.

Papunësia tek të rinjtë është shumë e lartë në Kosovë. Në tremujorin e parë të vitit 2021, të rinjtë në Kosovë kishin gjasa dy herë më shumë të jenë të papunë krahasuar me të rriturit. Në mesin e personave të moshës 15-24 vjeçare dhe në fuqinë punëtore, 48.6 % ishin të papunë.

Sektorët ekonomikë, që prijnë me punësim, vazhdojnë të jenë: tregtia me 16.8%; prodhimi me 12.4%; arsimi me 11.1%; dhe ndërtimtaria me 9.4%. Ndërsa, sektorët e tjerë marrin pjesë me përqindje më të vogël në punësim. Sa i përket të punësuarve me kontrata, del se 44.0% e personave të punësuar kanë kontratë të përhershme në punën e tyre kryesore, ndërkohë që 56.0% kanë kontratë të përkohshme.

Sipas rezultateve të AFP-së, në TM1 2021, shkalla e papunësisë është 25.8%. Papunësia më e theksuar është te femrat me 29.7%, krahasuar me meshkujt, 24.2%. Shkalla më e theksuar e papunësisë është te grupmoshat 15-24 vjeçare me 48.6%. Fuqia joaktive është mjaft e lartë, 60.5%, me fokus të veçantë te femrat me 77.3 %, krahasuar me meshkujt, 43.5%.

Kapitali fizik dhe cilësia e infrastrukturës

Në gjysmën e parë të vitit 2021, investimet e përgjithshme (private dhe publike u rritën ndjeshëm me një rritje mesatare prej rreth 23.4%. Kjo rritje bazohet kryesisht në rritjen e investimeve private të cilat pritet të kenë një ritëm pozitiv edhe në vitin 2022. Edhe investimet publike pritet të kenë një dinamikë të përshpejtuar realizimi në vitin në këtë vit. Në periudhën e ardhshme theks të veçantë do t'i kushtohet klauzolës së investimeve përmes së cilës Qeveria e Republikës së Kosovës synon të investojë në projektet e mëdha infrastrukturore për të tejkaluar sfidat strukturore që kanë penguar shfrytëzimin maksimal të potencialit zhvillimor të vendit. Për të mundësuar rritje ekonomike gjithëpërfshirëse, Qeveria ka rritur hapësirën për shpenzime kapitale në nivel të komunave.

Infrastruktura rrugore

Objektivat kryesore në këtë sektor përfshijnë: i) integrimin e Kosovës në rrjetin rajonal rrugor përmes zhvillimit të rrugëve 6 dhe 7 përgjatë korridoreve pan-evropiane, ii) zvogëlimin e shpenzimeve të transportit, dhe uljen e ngarkesës në trafik përmes rrugëve të reja përfshirë rrugët transit rreth qendrave urbane, iii) rritjen e sigurisë përmes përmirësimit të sinjalizimit horizontal dhe vertikal, përmirësimit të kualitetit të infrastrukturës rrugore dhe fushatave për sigurinë në rrugë, dhe iv) mirëmbajtjen dhe përmirësimin e rrugëve ekzistuese që mundësojnë shërbime të mira të transportit privat dhe publik.

Qeveria e Republikës së Kosovës mbetet e përkushtuar në përmirësimin e mëtejshëm të infrastrukturës rrugore dhe hekurudhore, duke u fokusuar në përfundimin e akteve rrugore kryesore ndërkombëtare dhe rajonale, si dhe linjën ndërkombëtare hekurudhore për të mundësuar lëvizje më të shpejtë dhe më të lirë të qytetarëve dhe mallrave, duke zvogëluar kostot dhe distancën e transportit të njerëzve dhe mallrave në dhe nga Kosova. Kjo do t'u lehtësojë bizneseve të plasojnë mallra në tregjet vendore dhe ndërkombëtare, kurse modernizimi i rrjetit hekurudhor ndërkombëtar do të ndihmojë transportin e mallrave dhe ekonominë në tërësi.

Autostratat Prishtinë-Vërmicë dhe Prishtinë-Hani i Elezit sigurojnë lidhje rrugore me rëndësi me dy vendet fqinje të Shqipërisë dhe Maqedonisë së Veriut dhe korridoret ndërkombëtare. Pas lëshimit në qarkullim të segmenteve të Autostradës R7, Morinë-Gjurgjicë (Lidhja me N9) Bresje -Besi, Ministria e Infrastrukturës në bashkëpunim me WBIF-in dhe EIB ka përfunduar Plotësimin e Studimit të Fizibilitetit dhe Ndikimit mjedisor për segmentin Besi - Merdarë (Kufiri me Serbinë). Ky projekt do të zgjasë 14 muaj dhe financohet nga WBIF (Western Balkan Investment Framework).

Në bashkëpunim me Kornizën për Investime në Ballkanin Përfundimor (WBIF) dhe BERZH-in ka përfunduar studimi i fizibilitetit dhe ndikimit mjedisor për segmentin Kijevë-Zahaq (32 Km) dhe është duke vazhduar hartimi i projektit zbatues i cili pritet të zgjatë 12 muaj, dhe pas përfundimit të projektit zbatues do të vazhdohet me definimin e hapave të mëtejshme të financimit të këtij projekti.

Infrastruktura e Hekurudhave të Kosovës Sh.A. (INFRAKOS) menaxhon me infrastrukturën hekurudhore në pronësi të shtetit. Kjo është një Ndërmarrje Publike me 100% të aksioneve të zotëruara nga Qeveria e Republikës së Kosovës.

Rrjeti hekurudhor i Kosovës përbëhet nga 335, 079 km të linjave hekurudhore. Katër linjat hekurudhore kanë nevojë për nivele të ndryshme të rehabilitimit për t'i sjellë hekurudhat në standardet moderne të shpejtësisë dhe sigurisë. Gjatë vitit të kaluar, si transporti i pasagjerëve ashtu edhe ai i mallrave kishin një rritje të konsideruar. Rrjeti hekurudhor ka një mirëmbajtje e cila garanton sigurinë e nevojshme të qarkullimit të trenave.

Më konkretisht infrastruktura hekurudhore është si më poshtë:

- Linja hekurudhore 10-të (kufiri me Serbinë - Leshak - Mitrovicë - Fushë Kosovë - Hani i Elezit - Kufiri me Maqedoninë e Veriut), me gjatësi prej 149.110 km, njëbinarëshe, e pa elektrifikuar, me gjerësi 1435 mm, Kategoria D3, masë boshtore 22.5 ton dhe masë longitudinale 7.2 ton/m;
- Linja hekurudhore lindore (kufiri me Serbinë - Podujevë - Prishtinë - Fushë Kosovë), me gjatësi prej 45.198 km, vetëm një palë binarë, e pa elektrifikuar, me gjerësi të binarëve 1435 mm, kategoria D3, masa e boshtit 22.5 ton dhe 16 ton, dhe masa longitudinale 7.2 ton/m dhe 5 ton/m.
- Linja hekurudhore përfundimore (Fushë Kosovë-Pejë) me gjatësi 81.940 km, vetëm një palë binarë, jo e elektrifikuar, me gjerësi 1435 mm, Kategoria C2, masa e boshtit 20 ton dhe masa longitudinale 6.4 ton/ m; dhe
- Linja hekurudhore jug-përfundimore (Klinë-Xërxë-Prizren) me gjatësi 58.831 km, me vetëm një palë binarë, jo e elektrifikuar, me gjatësi 1.435 mm, Kategoria D3 dhe B1, masa e boshtit 22.5 tonë dhe 18 tonë, dhe masa longitudinale 7.2 ton/m dhe 5 ton/m.

Ligji nr. 04/L-063 për Hekurudhat e Kosovës themelon Autoritetin Rregullativ të Hekurudhave i cili përbëhet nga organe të pavarura, përveç organit të hetimit që është nën zyrën e kryeministrit për të monitoruar dhe për të rregulluar sektorin hekurudhor.

Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës ka zhvilluar Strategjinë Sektoriale të Transportit Multimodal 2015-2025 e cila përfshinë edhe sektorin hekurudhor. Strategjia ka marrë parasysh edhe interoperabilitetin e sistemit hekurudhor, sigurinë dhe standardet e sistemin hekurudhor evropian, dhe strategjitë e zhvilluara sipas Traktatit mbi Themelimin e Komunitetit të Transportit për vendet e Ballkanit Përfundimor.

Pasi që linja hekurudhore 10, që lidh Kosovën me Serbinë dhe Maqedoninë e Veriut është pjesë e zgjerimit të korridoreve Trans Evropiane të Transportit (TEN-T), atëherë është linjë prioritare për të cilën janë siguruar fondet e nevojshme nga BERZH, BEI dhe Grantet e WBIF për modernizimin e saj.

Në gusht 2019 ka filluar Rehabilitimi Gjeneral dhe Modernizimi i fazës së parë të kësaj linje hekurudhore (Fushë Kosovë-Hani i Elezit-Kufiri me Maqedoninë e Veriut). Pas realizimit të projektit të modernizimit Linja e 10-të Hekurudhore do t'i plotësojë Specifikacionet Teknike të Interoperabilitetit dhe Kriteret e Sistemit Evropian të Menaxhimit të Trafikut Hekurudhor (ERTMS).

Transporti ajror

Kosova ka Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës "Adem Jashari" që operon me shërbime të kombinuara civile dhe ushtarake. Në prill 2010 ka hyrë në fuqi Kontrata e partneritetit publiko-privat ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Konsorciumit Turko-Francez Limak- Aeroport de Lyon për dhënien me Koncesion të Aeroportit Ndërkombëtar të Prishtinës, dhe ky është një nga shembujt e suksesshëm të projekteve të Koncesionimit në Evropën Juglindore.

Terminali i ri, i cili është përfunduar më 23 tetor 2013 është një investim prej rreth 100 milionë euro dhe ofron më shumë komoditet për udhëtarët, shërbime të nivelit të parë si dhe hapësirë të mjaftueshme dhe një mjedis social e relaksues për pasagjerët gra dhe burra. Terminali i ri ka 44,000 m² dhe kapacitet që mundëson pritjen e rreth 4 milionë pasagjerëve në vit. Si pjesë e rrjetit themelor rajonal dhe ndërkombëtar, mbetet si synim zgjerimi dhe ngritja e vazhdueshme e kapaciteteve të këtij aeroporti.

Energjia

Siguria e furnizimit me energji, është kusht për zhvillim ekonomik dhe rritje të mirëqenies. Siguria e furnizimit me energji përveç tjerash varet nga gjendja e kapaciteteve prodhuese, transmetuese dhe shpërndarëse të energjisë. Strategjia për Energjinë 2017-2026 definon objektivat kryesor të sektorit përfshirë furnizimin e qëndrueshëm me energji, zhvillimin e kapaciteteve energjetike, zhvillimin e infrastrukturës së gazit natyror, caqet për prodhim të energjisë eficiente dhe të ripërtërithme dhe integrimin në tregun rajonal të energjisë. Aktualisht, Qeveria ka nisur hartimin e një strategjie të re të energjisë për periudhën deri 2031. Kosova ka siguruar pavarësinë energjetike të saj me Marrëveshjen e re të Kycjes ndërmjet KOSTT dhe ENTSO-E të Qershorit të 2020. Bazuar në këtë, KOSTT-i operon si zonë rregulluese e pavarur brenda bllokut AK (Shqipëri - Kosovë) me Republikën e Shqipërisë, në kuadër të zonës sinkrone të Evropës Kontinentale. Alokimi i kapaciteteve të interkoneksionit dhe menaxhimi i kongjestioneve të rrjetit interkonektiv do të realizohet brenda strukturës së këtij blloku dhe jo më nga EMS (Serbi), ku edhe të hyrat nga këto aktivitete do të mbledhen nga Blloku, përkatësisht nga KOSTT. Kjo i ka hap rrugë KOSTT-it për integrimin në tregun rajonal të energjisë, pjesëmarrjes në bursën shqiptare të energjisë (APEX) si dhe vënies në operim të linjës 400 kV Kosovë-Shqipëri. Zbatimi i plotë i Marrëveshjes së Bllokut Rregullues Kosovë - Shqipëri është nënshkruar në Tiranë, më 29.09.2020.

Sistemi energjetik në Republikën e Kosovës është i përbërë nga gjenerimi i energjisë elektrike, transmetimi i energjisë elektrike, shpërndarja e energjisë elektrike, konsumatorët e parregulluar, si dhe konsumatorët me të drejtën e shërbimit universal. Pjesëmarrësit në tregun e energjisë elektrike janë edhe furnizuesit dhe tregtarët me shumicë.

Gjenerimi - është kryesisht i bazuar në termocentralet me linjit (TC Kosova A dhe TC Kosova B) dhe HC Ujmani në pronësi të Qeverisë së Republikës së Kosovës, si dhe HC dhe BRE tjera në pronësi private.

KOSTT - është operator i vetëm i transmetimit dhe tregut dhe është 100% pronësi e Republikës Kosovës ndërsa të drejtat e aksionarit i ushtron Kuvendi i Republikës së Kosovës. Operon me dy licenca të ndara,

licencë për operim të sistemit të transmetimit dhe licencë për operim të tregut. Operatori i tregut ka përgjegjësi organizimin dhe zhvillimin e tregut të energjisë elektrike, ndërsa Operatori i Sistemit të Transmetimit ka përgjegjësi transmetimin e energjisë elektrike, operimin dhe mirëmbajtjen e sistemit të transmetimit, si dhe balancimin e sistemit.

KEDS - është operatori i vetëm i sistemit të shpërndarjes dhe është në pronësi private. Ky operator është përgjegjës për operimin dhe mirëmbajtjen e sistemit të shpërndarjes dhe menaxhimin e gjeneratorëve të kësaj në sistemin e shpërndarjes.

KESCO - është furnizues që ka licencë për furnizim me energji elektrike, duke përfshirë Obligimin e Shërbimit Publik të përcaktuar nga Rregullatori për të furnizuar konsumatorët me të drejtën e shërbimit universal. Përveç kësaj, Rregullatori i ka caktuar edhe obligimin e furnizuesit të mundësisë së fundit.

Furnizues tjerë - deri më tani janë të licencuar 7 furnizues të energjisë elektrike, të cilët janë në pronësi private por ende nuk kanë filluar me operim komercial.

Aktualisht, barra e gjenerimit të energjisë elektrike bie mbi termocentralet me bazë thëngjillin/linjtin që mbulojnë rreth 96% të gjithë prodhimit të energjisë elektrike, ndërsa pjesa tjetër sigurohet nga centralet me energji nga burimet e ripërtëritshme (në masën më të madhe nga hidrocentralet, kryesisht të vogla) dhe nga importi. Sipas Bilancit Vjetor (të rishikuar) të energjisë elektrike dhe termike të ZRRE për vitin 2020, prodhimi i tërë nacional, duke përfshirë edhe HC të kyçura në Shpërndarje dhe gjeneratorët me erë dhe me panele diellore, vlerësohet të jetë 6,210.8 GWh. Humbjet teknike në rrjetin e shpërndarjes së energjisë elektrike sipas ZRRE-së në vitin 2020 kanë qenë 12.56% të kërkesës në shpërndarje, kurse konsumi i paautorizuar i energjisë përbëjnë 12.84 % të kërkesës në shpërndarje, prej të cilës energjia e pa faturuar në katër komunat veriore të Kosovës përbën 6.8 %.

Prodhimi i energjisë elektrike në vend bëhet kryesisht nga Korporata Energjetike e Kosovës (KEK sh.a) në kuadër të së cilës bëjnë pjesë dy termocentrale (Kosova A dhe Kosova B) dhe minierat e qymyrit. Meqenëse TC Kosova A është mjaft e vjetruar (mbi 40 vjet në operim), e gjithashtu edhe TC Kosova B ka një periudhë 36-vjeçare të operimit, për të siguruar qëndrueshmërinë e furnizimit me energji elektrike nevojiten investime të reja.

Kosova si palë nënshkruese e Komunitetit të Energjisë ka transpozuar Rregulloren e BE-së nr. 347 të adoptuar nga Komunitetit i Energjisë së BE-së për Investimet e përbashkëta rajonale përmes U.A 01/2017 për promovimin e investimeve të përbashkëta rajonale në sektorin e energjisë. Në funksion të këtij U.A. është hartuar doracak i procedurave për dhënien e lejeve për projektet me interes për Komunitetin e Energjisë. Në mars 2019, ZRRE ka amendamentuar Udhëzimin për liberalizimin e tregut të energjisë elektrike në Kosovë në mënyrë që të zgjasë rregullimin e çmimeve të furnizimit për klientët e furnizuar në një tension prej 35 kV për konsumatorët 10 kV.

Gjatë vitit 2020, kanë hyrë në operim, katër hidrocentrale me një kapacitet prej 11.06 MW. Strategjia për Energjinë 2017-2026, parasheh që deri me 2025 të ketë kapacitet prej 438 MW nga burimet ripërtëritëse. Me këtë kapacitet prodhues parashihet të prodhohen rreth 934 KWh në vit apo rreth 12.1% nga burimet ripërtëritshme. Aktualisht, gjithsej 21 gjenerator nga BRE janë tanimë në operim, me një kapacitet total instalues prej 104.83 MW: 13 HC (61.1 MW); 6 PV-Solare (10MW) dhe dy (2) nga gjeneratorët prej erës (33.73 MW).

Ngrohja e hapësirave në Kosovë realizohet në masën dërmuese nga biomasa (kryesisht dru zjarri). Sektori i ngrohjes së përqendruar në Kosovë përbëhet nga 4 ngrohore (Prishtinë, Gjakovë, Mitrovicë dhe Zveçan). Ngrohja e Prishtinës, Termokos është e kyçur në sistemin e kogjenerimit në TC Kosova B. Kjo ka ndikuar ndjeshëm në rritjen e kualitetit të furnizimit të qytetarëve të Prishtinës me ngrohje në njërin anë dhe reduktimin e ndotjes mjedisore në anën tjetër. Ngrohja e Re në Gjakovë e bazuar në biomasë do të ofrojë furnizim me ngrohje të cilësisë së lartë për 40% të qytetarëve, do të mundësojë reduktimin e ndotjes së ajrit, si dhe pritjet të bëjë prodhimin e një sasive të caktuar të energjisë elektrike. Një studim fizibiliteti për zhvillimin e sistemeve të ngrohjes në disa qytete të mëdha të Kosovës është planifikuar që të zhvillohet nëpërmjet platformës WBIF.

Institucionet kryesore që udhëheqin me sektorin e energjisë janë si në vijim:

- Ministria e Ekonomisë (ME);
- Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRRrE), që vepron si agjenci e pavarur rregullatorë që ka përgjegjësi për rregullimin e tregut të energjisë (energjisë elektrike, gazit natyror dhe energjisë së ngrohjes);
- Komisioni i Pavarur për Miniera dhe Minerale (KPMM)- që vepron si agjenci e pavarur rregullatorë për rregullimin e aktiviteteve minerare ku bënë pjesë edhe thëngjilli;
- Operatori i Sistemit, Transmisionit dhe Tregut të Energjisë Elektrike të Kosovës (KOSTT sh.a.) e cila është ndërmarrje publike që menaxhon me rrjetin e transmisionit dhe ka rolin e Operatorit të Sistemit të Transmisionit dhe Operatorit të Tregut të energjisë elektrike.

Institucionet e tjera qeveritare, siç janë Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI) dhe Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve (MFPT), si dhe Komisioni Kosovar i Konkurrencës, kanë rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen e përgjegjësive sociale, ekonomike dhe mjedisore të sektorit të energjisë

Tregu i komunikimeve elektronike

Në Kosovë sektori i komunikimeve elektronike dhe teknologjia informative ka rëndësi të madhe ekonomike. Në vitet e fundit, pjesëmarrja e këtij sektori në Bruto Produktin Vendor sillet rreth shifrës prej 2.2%. Sa u përket zhvillimeve në treg, telefonia fikse historikisht ka një zhvillim të ulët në vendin tonë. Në total deri tani kemi katër operatorë aktivë për ofrimin e shërbimeve telekomunikuese fikse:

- Telekom i Kosovës Sh.A. (ish PTK -), e licencuar më 30/07/2004,
- IPKO Telecommunications LLC, e licencuar më 08/09/2006,
- Kujtesa.Net, e licencuar më 07/01/2014 dhe
- Fiberlink (Vendimin nr. 607 (nr. prot. 013/B/15), ka caktuar bllokun numerik nga seria e numeracionit Gjeografik për përdorim nga "FiberLink" Sh.P.K.).
- Mts d.o.o. posedon autorizim të përgjithshëm bazuar në marrëveshjen e telekomunikacionit në mes Republikës së Kosovës dhe Serbisë, nën lehtësimin e BE-së.

Sikurse në vitin 2020 edhe në vitin 2021, ka vazhduar trendi rënës i parapaguesve të telefonisë fikse. Të dhënat për normën e penetrimit të telefonisë fikse në Kosovë në TM2 2021 janë 4.10%. Norma e penetrimit të telefonisë fikse në Kosovë vazhdon të jetë shumë e ulët krahasuar me vendet e rajonit, e sidomos me shtetet e BE-së.

Pjesëmarrjen më të lartë në treg e ka kompania publike Telekom i Kosovës, e ndjekur nga kompania IPKO dhe pastaj MTS D.O.O dhe Kujtesa Net. Sidoqoftë, të gjithë indikatorët e telefonisë fikse tregojnë për një zhvillim shumë të ngadalshëm dhe në rënie.

Sa u përket shërbimeve postare, Ligji nr. 06/L-038 për Shërbimet Postare është miratuar më 21 dhjetor 2018 dhe ka hyrë në fuqi me 2 shkurt 2019, me qëllim vendosjen e rregullave për sigurimin e ofrimit të shërbimit postar dhe shërbimit universal postar në të gjithë territorin e Republikës së Kosovës, përcaktimi i kushteve për qasje në rrjetin postar, nxitja e konkurrencës së lirë, përcaktimi i primeve për tarifën, sigurimi i transparencës së llogarive të ofrimit të shërbimit universal postar, përcaktimi i standardeve për shërbimin universal postar dhe vendosja e një sistemi për të siguruar pajtueshmërinë me këto standarde. Ky ligj është pjesërisht në përputhshmëri me Direktivën 97/67/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit. Sipas të dhënave nga ARKEP, kemi një rënie të theksuar të numrit të përgjithshëm të dërgesave postare. NPQ 'Posta Kosovës SHA', me 86.90%, mbulon tregun e përgjithshëm të shërbimeve postare kurse operatorët privatë janë të përfaqësuar në vlerën; 13.10% të tregut të përgjithshëm.

Tregu i telefonisë mobile ka shtrirjen më të gjerë në të gjithë komunikimet elektronike. Shërbimet e telefonisë mobile në Kosovë ofrohen nga tre operatorë të rrjetave të telefonisë mobile në brezin frekuencor 900/1800 MHz përfshirë operatorin me autorizim të përkohshëm dhe të kufizuar në infrastrukturë mts D.O.O.:

- Telekom i Kosovës Sh.a/Vala e licencuar më datë; 30/07/2004 (ART nr. Prot. 111/04) me periudhë vlefshmërie prej 15 vite. Me Vendimin nr. 1419 dt. 30/07/ 2019 (Ref nr. Prot. 083/B/19) ARKEP ka

bërë 'Ripërtrirjen e së drejtës së shfrytëzimit të resurseve Frekuencore për ndërmarrjen Telekom i Kosovës Sh.a. për 20 vjet.;

- IPKO Telecommunications LLC e licencuar më datë; 06/03/2007 (ART nr. Prot. 77/07) me periudhë vlefshmërie prej 15 vite; me Vendimin nr. 1420 dt. 30/07/2019 (Ref. nr. Prot. 084/B/19) ARKEP ka bërë 'Ripërtrirjen e së drejtës së shfrytëzimit të resurseve Frekuencore për ndërmarrjen IPKO Telecommunications LLC për 20 vjet.
- Mts D.O.O. posedon Autorizim të përkohshëm bazuar në marrëveshjen e telekomunikacionit në mes Republikës së Kosovës dhe Serbisë, nën lehtësimin e BE-së. Kjo ndërmarrje shërbimet i ofron, përmes infrastrukturës së kufizuar vetëm në lokacione të caktuara dhe nuk ka të drejtën e shtrirjes.

Krahas tre operatorëve të autorizuar të rrjetave MNO (Mobile Network Operator) të përmendur më lartë, aktualisht në Republikën e Kosovës ekziston edhe një operator mobil virtual (MVNO):

- Dukagjini Telecommunications sh.a. (D3 mobile) e licencuar më datë; 24/06/2008 (ART nr. Prot. 124/08) i cili ofron kryesisht shërbime M2M.

Numri total i përdoruesve të telefonisë mobile në fund të tremujorit të parë (TM2-2021) është 1,941,480 përkatësisht për 5.29 % më i lartë krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar (TM2-2020) . Ndërsa, krahasuar me tremujorin paraprak TM1-2021 numri i përdoruesve është 1.70% me i ulët .

Numri i linjave të internetit me qasje fikse brez gjerë deri në TM2 2021 i raportuar nga operatorët është dhënë në figurën e mëposhtme dhe shënon shifrën 380,806 parapagues të internetit. Nga kjo vërehet një rritje prej 7,006 parapagues apo 1.87% në krahasim me TM1 2021, respektivisht një rritje prej 11.06 % në krahasim me periudhën TM2 2020. Ndërsa, penetrimi i internetit përmes qasjes fikse brezgjërë në internet për ekonomi familjare është 128.2%, përkatësisht penetrimi i internetit sipas banorëve (për 100 banorë) rezulton të jetë 20.97%.

Numri i përdoruesve të shërbimeve të internetit mobil (Mobile Broadband) apo qasja në internet përmes rrjetit mobil 3G dhe 4G në periudhën TM2 2021 ka arritur në 1 488 932 përdoruesish e që shënon një rritje prej 1.03% krahasuar me TM1 2021 përkatësisht rritje prej rreth 16.75% krahasuar me periudhën e njëjtë të viti 2020.

Sa i përket ndarjes së tregut të shërbimeve të internetit sipas përdoruesve për operator, në fund të TM2 2021, Telekom i Kosovës kishte 6.79%, IPKO 27.51%, Kujtesa 23.70%, Artmotion 20.98% dhe të tjerët pjesën e mbetur. Sa i përket ndarjes së tregut të shërbimeve të internetit sipas të hyrave për operator, në fund të TM2 2021, Telekom i Kosovës kishte 8.27%, IPKO 26.80%, Kujtesa 14.53%, Artmotion 27.94% dhe të tjerët pjesën e mbetur.

Sa i përket **kornizës rregullative dhe të politikave**, Ligji për Komunikimet Elektronike dhe legjislacioni tjetër zbatues vendosin një kornizë gjithëpërfshirëse ligjore në harmoni me Direktivat e BE-së (Pakoja e Direktivave të vitit 2009, si plotësim-ndryshim i Pakos së Direktivave të vitit 2002 për sektorin e Komunikimeve Elektronike).

Ligji për Komunikimet Elektronike ndër të tjera ka krijuar bazën ligjore për kalimin nga regjimi i licencave në regjimin e autorizimeve të përgjithshme (ang. General Authorization) për ofrimin e shërbimeve dhe rrjeteve të komunikimeve elektronike. Kjo nënkupton rritje të mundësive dhe përmirësim cilësor të ambientit për investime të reja dhe konkurrencë të drejtë, çka edhe është një nga synimet (prioritetet) kryesore të Qeverisë.

Vizioni dhe qëllimet strategjike të Qeverisë së Kosovës për sektorin e teknologjisë informative, rrjedhimisht edhe për sektorin e Komunikimeve Elektronike janë të shprehura në dokumentin "Politikat e Sektorit të Komunikimeve Elektronike – Agjenda Digjitale për Kosovën 2013-2020". Dokumenti i Politikave është në përputhje edhe me objektivat e përcaktuara në Komunikatën e Komisionit Evropian të, 19 majit 2010, për Parlamentin Evropian, Këshillin e Evropës, Komitetin Evropian Ekonomik dhe Social dhe Komitetin e Rajoneve "Agjenda Digjitale për Evropën" (COM (2010) 245 final). Prioritetet Afatmesme bazuar në dokumentin e politikave për komunikimet Elektronike janë si në vijim: zhvillimi i infrastrukturës së TIK,

zhvillimi i shërbimeve dhe përmbajtjeve elektronike dhe promovimi i shfrytëzimit të tyre, avancimi i aftësive të banorëve gra dhe burra të Kosovës në përdorimin e TIK.

Në këtë dokument janë të transpozuar idetë dhe objektivat strategjike të parapara në Agjendën Digjitale për Evropën, duke marrë parasysh dhe iu përshtatur realitetit dhe gjendjes së sektorit të TIK në vend.

Struktura sektoriale dhe e ndërmarrjeve

Struktura e ndërmarrjeve sipas aktivitetit ekonomik dominohet nga sektorët e tregtisë dhe shërbimeve. Sipas rezultateve të anketës strukturore të ndërmarrjeve të ASK për vitin 2020¹⁰, rezultojnë se tregtia përbën rreth 41.5% me 16,614 ndërmarrje pasuar nga sektori i shërbimeve me 19.6% ose 7,840 ndërmarrje, industria përpunuese (prodhimit) me 13.4% ose 5 357 ndërmarrje, ose akomodimit dhe aktivitetet e shërbimeve me ushqim me 9.8% ose 3 915 ndërmarrje, ndërtimtaria me 7.9% apo 3 177 ndërmarrje dhe aktivitetet tjera me pjesëmarrje relativisht të ulët. Edhe në terma të punësimit dominon tregtia me rreth 37.1% të punësuarve pasuar nga industria përpunuese me 17.7%, ndërtimtaria me 11.4%, akomodimi dhe aktivitetet e shërbimeve të ushqimit me 8.2%; dhe aktivitetet e shërbimeve të tjera me rreth 6.5%.

Numri i përgjithshëm i bizneseve të regjistruara në ARBK deri në nëntor 2021 është 9,854. Në krahasim me të njëjtën periudhë të vitit 2020 (9,072), ka afërsisht 8.6% më shumë biznese të regjistruara për shkak të zbutjes së masave anti-COVID në fillim të vitit 2021 dhe masave të ndërmarra nga qeveria për mbështetjen e bizneseve. Është pothuajse e njëjta situatë me kategoritë e tjera. Numri i bizneseve të mbyllura deri në nëntor 2021 është 1,412 që është rreth 18% më shumë se për të njëjtën periudhë të vitit 2020 të kaluar (1,196). Numri i ndërmarrjeve në pronësi të huaj deri në nëntor 2021 është 726 ndërsa në të njëjtën periudhë të vitit 2020 ishte 528. Numri i kompanive të regjistruara në pronësi të grave deri në nëntor 2021 është 2,534, më shumë se në të njëjtën periudhë të vitit 2020 (2,210).

Tabela 2.7. Numri i bizneseve të regjistruara, 2014 – nëntor 2021

Përshkrimi	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Nëntor 2021
Të regjistruara	9,404	9,833	10,553	9,335	9,966	10,054	9,805	9,854
Të shuara	1,671	2,205	2,378	1,589	1,892	1,766	1,356	1,412
Me pronare gra	1,529	2,020	2,332	2,096	2,443	3,016	1,764	2,534

Burimi: Agjencia për Regjistrimin e Bizneseve në Kosovë

Integrimi ekonomik me BE-në dhe konkurrueshmëria e çmimeve

Kosova gjatë periudhës janar-shtator 2021 ka një deficit tregtar që ka arritur në rreth 2.8 miliardë euro. Ky deficit tregtar është ende shumë i lartë dhe vjen si pasojë e mospërputhjes së vlerës së eksporteve dhe importeve. Mbulimi i eksporteve me import është rritur nga 14% në 2020 në 16% në 2021 për periudhën janar-shtator. Për periudhën janar-shtator 2021, tregtia e mallrave ka shënuar vlerën mbi 3.9 miliardë euro, e cila ka rezultuar në rritje prej 1.2 miliardë euro krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë. Mallrat e eksportuara arritën në 541.2 milionë euro, një rritje prej 209.5 milionë euro ose 63% më e lartë se në vitin 2020 për periudhën janar-shtator. Sa i përket importeve, ato shënuan vlerën prej 3.3 miliardë euro, më e lartë për 1 miliard euro, përkatësisht një rritje prej 44% për periudhën janar-shtator.

Përbërja e tregtisë sektoriale mbetet kryesisht e ngjashme nga viti në vit. Eksportet nuk janë mjaft të diversifikuar. Struktura e tyre ka qenë e pandryshuar për një periudhë të gjatë kohore. Ajo dominohet nga metalet bazë dhe produktet minerale. Ndërkaq viteve të fundit ekziston një trend në rritje të eksporteve të pijeve, produkteve të plastikës, gomës, produkteve të drurit, lëkurës dhe disa produkteve vegetale. Kjo ka vazhduar edhe në vitin 2021. Metalet bazë të papërpunuara, plastika dhe produktet minerale janë eksportet kryesore, duke mbuluar 51% të eksporteve në përgjithësi në vitin 2021 për periudhën janar-shtator.

Gjatë periudhës janar-shtator 2021 kemi një ndryshim sa i përket produkteve që dominuan në mallrat e eksportit kosovar. Nga analiza e strukturës së mallrave të eksportit të Kosovës, kemi kuptuar se rritjen e vlerës e ka mundësuar sërish Ferro-aliazhet/Nikeli, vlera e eksportit të saj ka kaluar 59.8 milionë euro sa

¹⁰ <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/anketa-strukturore-e-ndermarrjeve-asn-2020>.

ishte në vitin 2020, ka arritur në 73.7 milionë euro në vitin 2021, ose e shprehur në përqindje rritje prej 23%. Kemi rritje të ndjeshme të eksporteve të mallrave që i përkasin kategorisë Mobilje, Krevat, Dyshekë, konkretisht produkte si Dyshekët. Vlera e eksportit të mallrave që hyjnë në kapitullin 94 Mobilje, Krevat, Dyshekë është rritur nga 29.9 milionë euro në vitin 2020 në 99 milionë euro në vitin 2021, me një rritje prej 231%.

Në importet e përgjithshme ka dominuar importi i vajrave të naftës, pasuar nga makinat, shufrat e çelikut, medikamentet, cigaret etj. Nëse hedhim një vështrim, duket qartë se lista e produkteve kryesore të importuara gjatë vitit 2021, vlera e mallrave të importuara është rritur. (Vajrat e naftës +111 milion euro, makina +82 milion euro, shufra metalike +26 milion euro) etj.

Tregtia e jashtme e Kosovës me vendet e BE-së ka arritur vlerën prej 1.4 miliardë euro, kështu që 43% e shkëmbimeve tregtare të Kosovës me vendet e BE-së janë realizuar në periudhën janar-shtator 2021. Por sa i përket eksporteve, një pjesë e madhe e mallrave të eksportuara (pas CEFTA-s) shkoi në vendet e BE-së duke arritur në 175 milionë euro ose 32.5% të totalit të eksporteve. Megjithatë, mund të konsiderojmë se vendet më të rëndësishme për eksportet e brendshme janë si në vijim: Gjermania, Italia, Holanda etj.

Tabela 2.8. Bilanci tregtar me vendet e BE-së (në mijëra)

Indikatori/viti	2020 Janar-Shtator	2021 Janar-Shtator	↑↓% 2021/2020
Eksporti	118,752	175,752	48%
Importi	1,082,382	1,485,743	37%
Bilanci tregtar	-963,594	-1,309,991	36%

Në periudhën janar-shtator 2021 ka një rritje të eksporteve të produkteve bujqësore drejt tregjeve të BE-së. Vlera e produkteve bujqësore të eksportuara në vitin 2021 është 22 milionë euro, një rritje prej 14% krahasuar me vitin 2020 për të njëjtën periudhë.

Produktet më të eksportuara nga vendet e BE-së për periudhën Janar-Shtator 2021 janë si në vijim: Ferro lidhjet 50 milionë euro, Polimeret e propilenit 10 milionë euro etj.

Produktet më të importuara nga vendet e BE-së për periudhën Janar-Shtator 2021 janë si në vijim: Autovetura dhe mjete të tjera transporti 200.5 milionë euro, Vajrat e naftës 137.4 milionë euro, Energji Elektrike 63.8 euro milionë, Puro cigare 47.1 milionë euro

Mallrat kosovare të cilat eksportohen në vendet e CEFTA-s, arrijnë vlerën prej 83.7 milionë euro, duke mbuluar 37.9% të gjithë eksporteve. Ndërsa pesha e importeve nga vendet e CEFTA-s është 19% ndaj totalit të importeve. Vlera e mallrave të importuara nga vendet e CEFTA-s arrijnë në 631.8 milionë euro.

Partnerët kryesorë tregtarë të Kosovës në vendet e CEFTA-s mbeten Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut, ku Shqipëria është destinacioni më i rëndësishëm për eksportet e Kosovës, duke mbuluar 26.9% të totalit të eksporteve. Tabela e mëposhtme jep informacion mbi eksportet dhe përqindjen e totalit të eksporteve nga vendet e CEFTA-s.

Tabela 2.9. Eksportet e Kosovës në vendet e CEFTA-s

Shteti	Pjesa e CEFTA në vitin 2020	Pjesa e CEFTA në vitin 2021	Pjesa totale në vitin 2020	Pjesa totale në vitin 2021
Shqipëria	53.2%	40.8%	23.9%	15.5%
Maqedonia e Veriut	20.2%	30.0%	9.1%	11.4%
Serbia	14.2%	15.8%	6.4%	6.0%
Mali i Zi	8.9%	8.9%	4.0%	3.4%
Bosnja dhe Hercegovina	3.6%	4.4%	1.6%	1.7%
Republika e Moldavisë	0.01%	0.01%	0.01%	0.01%
Total CEFTA	100.0%	100.0%	45.0%	37.9%

Produktet më të eksportuara nga vendet e CEFTA-s për periudhën Janar-Shtator 2021 janë si në vijim: Mbetje dhe skrap hekuri 25.8 milionë euro, tuba dhe profile të zbrazëta prej hekuri ose çeliku 25.1 milionë euro, Ujërat, përfshirë ujërat minerale 10 milionë euro etj.

Partnerët kryesorë tregtarë të Kosovës në vendet e CEFTA-s janë Serbia dhe Shqipëria si destinacioni më i rëndësishëm për importet e Kosovës, duke mbuluar 64% të totalit të importeve nga CEFTA. Produktet më të importuara janë si në vijim: shufra prej hekuri 85.7 milionë euro, Vajrat e naftës 40.9 milionë euro, Çimento 38.2 milionë euro etj.

Eksportet e Kosovës me vendet e tjera të botës arritën në 162 milionë Euro për periudhën Janar-Shtator 2021. Si partnerë më të rëndësishëm nga këto vende për eksport ishin: Zvicra (7.4%), SHBA (14.2%).

Ndërsa, importet e Kosovës me vendet e tjera të botës arritën në 1.2 miliardë Euro për periudhën Janar-Shtator 2021. Vendet me pjesëmarrje më të lartë për import në këtë grup ishin: Turqia (12.4%) dhe Kina (9.3%).

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Ulja e konsumit të energjisë nëpërmjet masave të efikasitetit të energjisë duke zbatuar masa në ndërtesa publike, amvisëri, sektorin privat dhe ndërtesa shumë-banesore më 2022 dhe 2023;
- Zhvillimi i mëtejshëm i kapaciteteve prodhuese të energjisë, përfshirë kapacitetet prodhuese me bazë thëngjillin për plotësimin e kërkesave në rritje për energji elektrike;
- Përmirësimi i mjedisit për Inovacion dhe Ndërmarrësi, përfshirë rritjen e mbështetjes financiare dhe infrastrukturore të inovacionit dhe ndërmarrësisë dhe ngritjen e kapaciteteve njerëzore;
- Shtrirja e infrastrukturës së rrjetave të TIK-ut për zhvillim socio-ekonomik veçanërisht shtrirja e infrastrukturës brezgjere në vise të pambuluara si dhe digjitalizimi i bizneseve;
- Përmirësimi i shërbimeve për biznese përmes ngritjes së kapaciteteve njerëzore dhe teknike të qendrave One Stop Shop të ARBK-së.
- Rritja e efikasitetit për kosto të transaksioneve ndërkombëtare tregtare nëpërmjet thjeshtimit dhe standardizimit të të gjitha formaliteteve dhe procedurave në kufi, me synim harmonizimin e praktikave në përputhje me marrëveshjet shumëpalëshe;
- Harmonizimi i ofertës dhe kërkesës përmes hartimit të standardeve të profesionit dhe rishikimit të planprogrameve;
- Ngjitja e cilësisë në arsimin dhe aftësimin profesional bazuar në kërkesat e tregut të punës;
- Rritja e qasjes së të rinjve dhe grave në tregun e punës përmes ofrimit të shërbimeve cilësore të punësimit, masave aktive të punësimit dhe ndërmarrësisë;
- Përmirësimi i shërbimeve sociale e shëndetësore përmes funksionalizimit të fondit të sigurimeve shëndetësore.

3. BLOKU 3: STANDARDET EVROPIANE – PËRAFRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË

3.0. Korniza ligjore për përafrimin e legjislacionit të Kosovës me *acquis*-në e BE-së

Përafrimi dhe zbatimi i legjislacionit të Kosovës me *acquis* të BE-së është parakusht kryesor për anëtarësimin e Republikës së Kosovës në Bashkimin Evropian. Përafrimi nënkupton pajtueshmërinë e legjislacionit të brendshëm të Republikës së Kosovës me *acquis* të BE-së dhe përmban dy komponentë: marrjen përsipër të detyrimeve që rrjedhin nga *acquis* e BE-së dhe zbatimin e saj në praktikë.

Në kuadër të komponentit të parë, marrja përsipër e detyrimeve që rrjedhin nga *acquis* e BE-së është e specifikuar në nenin 74 të MSA-së. Ky nen përcakton përafrimin gradual të legjislacionit të Republikës së Kosovës me atë të BE-së dhe zbatimin efektiv në praktikë. Ai kërkon që fillimisht përafrimi të përqendrohet në elementet themelore të *acquis* së BE-së në fushën e tregut të brendshëm, në fushën e lirisë, sigurisë dhe drejtësisë, si dhe në fusha e tjera të lidhura me tregtinë. Ai gjithashtu përcakton s procesi i përafrimit të legjislacionit të bëhet sipas një programi të akorduar ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Komisionit Evropian.

Në mënyrë specifike, ky nen kërkon që Republika e Kosovës dhe KE të përcaktojnë modalitetet për monitorimin e zbatimit të përafrimit të legjislacionit. Detyrimet që rrjedhin për Kosovën janë të kombinuara në disa akte ligjore, ndërsa prioritetet dhe reformat konkrete për përafrim të legjislacionit dhe modalitetet për monitorimin e zbatimit janë të përcaktuara në PKZMSA. Rrjedhimisht, monitorimi i progresit në përafrimin e legjislacionit është tejet i rëndësishëm për arsye të përditësimit të ecurisë së në çfarë shkalle qëndron procesi i përafrimit të legjislacionit të Kosovës me *acquis*-në e BE-së.

Programi i përafrimit të legjislacionit dhe modalitetet për monitorimin e zbatimit të legjislacionit janë mekanizma esencial që dokumentojnë se si detyrimet ligjore të *acquis* së BE-së të përcaktuara sipas neneve përkatëse që mbulojnë sektorë të ndryshme të MSA-së, reflektojnë shkallën, nivelin, cilësinë dhe përmbajtjen substanciale ligjore brenda legjislacionit të Republikës së Kosovës.

Në kuadër të komponentit të dytë, zbatimi i detyrimeve që kërkohet sipas nenit 74 të MSA-së kërkon kapacitet administrative dhe mekanizma ligjor me përmbajtje teknike dhe udhëzues për përafrimin e legjislacionit të Republikës së Kosovës me *acquis* të BE-së. Aktualisht, procesi i përafrimit të legjislacionit të Republikës së Kosovës me *acquis* të BE-së bazohet në akte ligjore dhe udhëzues/manualë ndihmëse për përafrimin e legjislacionit me *acquis* të BE-së të miratuara nga Qeveria e Republikës së Kosovës.

Aktet ligjore në fuqi të cilat ndërlidhen me procesin e përafrimit të legjislacionit të miratuara nga Qeveria e Republikës së Kosovës janë si në vijim:

- Rregullorja e punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës;
- Rregullorja për shërbimin ligjor qeveritar;
- UA për standardet e hartimit të akteve normative.

Udhëzimet/manualat për përafrimin e legjislacionit të Republikës së Kosovës me *acquis* të BE-së janë si në vijim:

- Udhëzuesi Praktik i vitit 2014 për përafrimin e legjislacionit të Republikës së Kosovës me legjislacionin e BE-së;
- Manuali Praktik i vitit 2015 për plotësimin e tabelave dhe deklaratës së përputhshmërisë me *acquis* të BE-së.

Udhëzimet/manuali për përafrim të legjislacionit janë instrumente me përmbajtje teknike-ligjore që udhëzojnë dhe shërbejnë për zyrtarët përgjegjës gjatë procesit të hartimit dhe përafrimit të legjislacionit të Republikës së Kosovës me *acquis* së BE-së. Përgjithësisht, aktet ligjore dhe udhëzimet/manuali për procesin e përafrimit të legjislacionit të Republikës së Kosovës me *acquis* të BE-së i referohen procesit të përafrimit të legjislacionit në mënyrë të përgjithësuar.

Në aspektin procedural, procesi i vlerësimit të përafrimit të legjislacionit të Republikës së Kosovës me *acquis* të BE-së përbëhet prej disa hapave. Hapi fillestar nis nga institucionet përgjegjës që harton projekt-

aktin normativ; në këtë fazë ai, përmes përpilimit të Deklaratës së Përputhshmërisë (DeP) dhe Tabelave të Përputhshmërisë (TeP) me *acquis* të BE-së paraprakisht vlerëson nivelin e përafrimit. Hapi vijues është vlerësimi i përafrimit me *acquis* të BE-së. Kjo bëhet përmes opinionit ligjor të pajtueshmërisë me *acquis* të BE-së, i cili përmbledh dy lloje gjetjesh: mbi substancën e projekt-aktit normativ dhe mbi pajtueshmërinë e Deklaratës së Përputhshmërisë (DeP) dhe Tabelave të Përputhshmërisë (TeP) me *acquis* të BE-së. Hapi tjetër ndërlidhet me përcjelljen e opinionit ligjor të përputhshmërisë me *acquis* të BE-së tek institucioni përgjegjës që ka hartuar projekt aktin normativ. Pastaj, institucioni përgjegjës që ka hartuar projekt-aktin normativ ia përcjell Zyrës së Kryeministrit për pëlqim në aspektin procedural e kushtetues, dhe përcillet për miratim në Qeveri. Pas miratimit nga Qeveria, projektligjet dorëzohen në Kuvend për miratim. Kryesisht, pakoja e projektligjit me të gjitha dokumentet relevante i dërgohet Komisionit për Legjislacion, Komisionit për Integrim Evropian dhe, sipas fushëveprimit të projektligjit, mund t'u dërgohet edhe komisioneve të tjera, të cilët bëjnë rishikimin, analizën, si dhe sipas nevojës plotësim-ndryshimin e projektligjit përkatës dhe më pas dërgohet për miratim.

I tërë procesi i përafrimit i legjislacionit ndërlidhet me përkthimin e *acquis* së BE-së në gjuhët zyrtare të Kosovës, përkatësisht në gjuhën shqipe dhe gjuhën serbe. Përkthimi i *acquis* së BE-së është pjesë integrale e procesit të përafrimit të legjislacionit vendor me *acquis* të BE-së. Prosesi i përkthimit të legjislacionit të BE-së është i rregulluar me *Rregulloren nr. 02/2015 për Procesin e Përkthimit të Legjislacionit të BE-së në Gjuhët Zyrtare të Republikës së Kosovës*, e cila përcakton procedurat e përkthimit, koordinimin e procesit të përkthimit, si dhe unifikimin e terminologjisë të *acquis* së BE-së në gjuhët zyrtare të Republikës së Kosovës. Në kuadër të bashkëpunimit rajonal, ndërmjet Kosovës dhe Shqipërisë është nënshkruar Marrëveshje Bashkëpunimi për krijimin e Komisionit Teknik për Përkthimin e Legjislacionit të BE-së në gjuhën shqipe, si dhe bashkëpunimit në sferën e përafrimit të legjislacionit (2015), për koordinimin e agjendës së përbashkët të përkthimit të akteve të BE-së bazuar në aktet relevante për përafrim të përcaktuara në MSA, si dhe shkëmbimin e akteve ligjore të përkthyer të BE-së nga të dy vendet. Vlen të theksohet që Komisioni Teknik ka krijuar platformën elektronike 'albterm.net' në të cilën azhurnohen aktet e *acquis* të përkthyer në gjuhën shqipe në bazë të kalendarit të përkthimit të *acquis* së BE-së. Gjithashtu, në 2015 është nënshkruar edhe Marrëveshje Bashkëpunimi me Universitetin e Prishtinës "Hasan Prishtina" në fushën e përkthimit të legjislacionit të BE-së.

Objektivat prioritarë afatmesme

Objektivat prioritarë afatmesme në fushën e përafrimit dhe përkthimit në Republikën e Kosovës janë koordinimi, bashkërendimi dhe raportimi i vazhdueshëm i procesit të përafrimit. Në mënyrë specifike fuqizimi dhe koordinimi i kapaciteteve brenda shërbimit ligjor qeveritar do të mundësojë përmbushjen e detyrimeve legjislative që rrjedhin nga neni 74 i MSA-së.

Objektivat e prioritarë afatmesme në fushën e përafrimit:

- Rishikimi i legjislacionit për shërbimin ligjor qeveritar dhe udhëzimeve/manualeve praktike për përafrim të legjislacionit me qëllim përmirësimin e fushëveprimit të procesit të përafrimit të legjislacionit të Kosovës me *acquis* të BE-së;
- Funksionalizimi i plotë i platformës elektronike për hartimin e akteve normative dhe përafrim të legjislacionit;
- Azhurnimi i listës së *acquis* së BE-së dhe përcjellja tek departamentet ligjore të institucioneve të linjës për përafrim të legjislacionit që përfshijë projekt aktet normative bazuar në konkluzionet e takimeve të vitit 2021 të MSA-së, Raportin e KE-së 2021, ERA II;
- Rritja e numrin të trajnimeve të avancuara profesionale që kanë për qëllim përafrimin substancial të legjislacionit të Kosovës me *acquis* të BE-së në fushat primare të përafrimit për tetë kapitujt: Liria e Lëvizjes së Mallrave, e Drejta e Themelimit dhe Liria e Ofrimit të Shërbimeve, Prokurimi Publik, e Drejta e Kompanive, e Drejta e Pronësisë Intelektuale, e Drejta e Konkurrencës, Gjyqësori dhe të Drejtat e Njeriut, Drejtësia, Liria dhe Siguria.

Objektivat e prioritarë afatmesme në fushën e përkthimit:

- Rritja e numrit të përkthimeve të akteve të *acquis* së BE-së në gjuhët zyrtare të Kosovës dhe themelimin e Komisioneve për Certifikimin e akteve të përkthyer të akteve të *acquis* së BE-së në gjuhët zyrtare të Kosovës;
- Rritja e bashkëpunimit ndërmjet palëve të interesit (ministrive të linjës) në Kosovë lidhur me përkthimet e akteve të *acquis* së BE-së, dhe rritjen e bashkëpunimit dhe bashkërendimit ndërmjet palëve të interesit (njësive koordinuese në ministritë e linjës) në vendet e rajonit për përkthimin e akteve të *acquis* së BE-së në gjuhët zyrtare të Kosovës;
- Hartimi i udhëzuesit për certifikimin e *acquis* së BE-së në gjuhët zyrtare të Republikës së Kosovës;
- Azhurnimi i vazhdueshëm të platformës elektronike 'albterm.net' për publikimin e akteve të BE-së të përkthyer në gjuhët zyrtare të Republikës së Kosovës.

3.1. Kapitulli 1 i *acquis*-së: Lëvizja e lirë e mallrave

Ky kapitull mbulon kërkesat që dalin nga *acquis* legjislacioni i BE-së me qëllim që të sigurohet qarkullimi plotësisht i lirë i produkteve në tregun e brendshëm dhe respektimit të zbatimit të këtij parimi të përgjithshëm nga secili shtet anëtar. Për të siguruar respektimin dhe zbatimin e këtij parimi themelor të funksionit të tregut të brendshëm, me qëllim që produktet të përmbushin standardet dhe kërkesat për t'u tregtuar në tregun e brendshëm të BE-së, zbatimi i këtij kapitulli nga ana e shteteve aderuese u kërkon atyre që të vendosin tërë kornizën ligjore e rregullative, në harmoni me atë të BE-së, për 'qasjen e vjetër' (që përcakton kërkesat specifike për produkte) dhe 'qasjen e re' (që përcakton specifikimet esenciale për produkte). Harmonizimi i legjislacioni vendor arrihet përmes transpozimit të plotë të *acquis*-it të BE-së në kuadër të fushëveprimit të këtij kapitulli deri në anëtarësimin e plotë. Përveç kësaj, shteteve aderuese gjithashtu u kërkohet të zhvillojnë dhe zbatojnë politika nacionale për të siguruar zbatimin e legjislacioni të harmonizuar me atë të BE-së, si dhe të vendosin dhe funksionalizojnë plotësisht tërë sistemin institucional dhe kapacitetet institucionale që nevojiten për të zbatuar këtë legjislacion e politika, si dhe për të zbatuar masat horizontale e procedurale në fushat specifike të standardizimit, vlerësimit të konformitetit, akreditimit, metrologjisë dhe mbikëqyrjes së tregut.

Lëvizja e lirë e mallrave është një element kyç në krijimin dhe zhvillimin e tregut të brendshëm. nenet 34, 35 dhe 36 të Traktatit mbi Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFBE), parandalojnë Shtetet Anëtare që të miratojnë dhe vendosin kufizime të pajustificuara ndaj tregtimit të lirë të mallrave brenda tregut të brendshëm, përveç tregtisë brenda BE-së. Dispozitat e TFBE-së nuk përjashtojnë ndalesat e justifikuara, dhe zbatohen proporcionalisht, mbi bazën e moralit publik, politikave publike ose sigurisë publike, mbrojtjes së shëndetit dhe jetës së njerëzve, kafshëve ose bimëve, apo mbrojtjes së pronësisë industriale e komerciale, si dhe të kërkesave të tjera të detyrueshme të njohura nga Gjykata e Drejtësisë (p.sh. mbrojtja e mjedisit). Masat që kanë efekt të barasvlershëm me kufizim sasiar, përveç disa përjashtimeve, gjithashtu janë të ndaluara. Kjo sidomos nënkupton eliminimin e barrierave teknike në tregti dhe respektimin e parimit të njohjes së ndërsjellë, përfshirë procedurat e shkëmbimit të informatave.

Legjislacioni i qasjes së re dhe globale mbulon pajisjet e tensionit të ulët (LVD), kontabilitetin elektromagnetik (EMC), lodrat, makinerinë, ashensorët, emetimet e zhurmës nga pajisjet për përdorim jashtë objekteve, emetimet e ndotësve nga motorët e makinerive të lëvizshme jo rrugore, pajisjet personale mbrojtëse (PPM), pajisjet dhe sistemet mbrojtëse të destinuara për përdorim në atmosfera shpërthyes (ATEX), pajisjet mjekësore, pajisjet e gazit, veglat nën presion, instalimet e teleferikut, produktet e ndërtimit, artizanate rekreative, kërkesat e eko-projektimit për produktet e lidhura me energjinë (ErP), dhe pajisjet terminale të radio dhe telekomunikacionit (R&TTE). Legjislacioni i qasjes së vjetër mbulon fushat e automjeteve motorike dhe kimikateve.¹¹

Kërkesat e MSA-së

Marrë parasysh angazhimin e palëve ndaj tregtisë së lirë, në përputhje me parimet përkatëse të Organizatës Botërore të Tregtisë, të cilat duhet të zbatohen në mënyrë transparente dhe jo-diskriminuese, MSA, në Titullin IV "Lëvizja e lirë e mallrave", përmban disa dispozita thelbësore relevante për këtë kapitull.

¹¹ Farmaceutikët dhe kozmetikët janë të mbuluara në Kapitullin 28.

Në nenin 20 thuhet se BE dhe Kosova gradualisht do të krijojnë një zonë të tregtisë së lirë gjatë një periudhe maksimale prej 10 vjetësh, duke filluar nga hyrja e MSA-së në fuqi. Në nenin 22 ("koncesionet e BE-së për produktet industriale") thuhet se kufizimet sasiore mbi importet në BE dhe masat me efekt të njëjtë, për produktet me origjinë në Kosovë, do të shfuqizohen në datën e hyrjes së MSA-së në fuqi. Kosova ka marrë përsipër të njëjtin koncesion për produktet industriale me origjinë në BE (neni 23). Në nenin 24 ("Detyrimet dhe kufizimet mbi eksportin") të dy palët shpallin se me hyrjen e MSA-së në fuqi do të heqin të gjitha kufizimet sasiore mbi eksportet dhe masat ekuivalente.

Neni 35 i MSA-së e definon çështjen e indikatorëve gjeografikë, mirëpo ajo shtjellohet në kapitullin 7, mbi DPI. Neni 42 i jep të drejta palëve që të marrin masa mbrojtëse në rast të gjetjes së veprimeve të dumpingut, këto veprime duhet të jenë në pajtim me rregullat e OBT-së, pjesa që zbaton nenin 6 të GATT-it 1994.

Lidhur me mbrojtjen e tregut, MSA kërkon të zbatohet neni XIX i GATT 1994 dhe rregullat e OBT-së për mbrojtje të tregut. Neni 43 kërkon që masat e mbrojtjes së tregut të merren vetëm për qëllimin e adresimit të problemit, dhe cek se këto masa nuk guxojnë të merren në një periudhë më të gjatë se dy vite.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 vlerëson Kosova duhet të zbatojë legjislacionin për kërkesat teknike të produktve dhe vlerësimin të konformitetit, të forcojë kapacitetet në fushën e infrastrukturës së cilësisë, si dhe të amendamentohet Rregullorja për regjistrimin, vlerësimin, autorizimin dhe kufizimin e kimikateve (REACH).

Konkluzionet e Nënkomitetit për Tregti, Industri, Dogana dhe Tatime të vitit 2021, theksojnë nevojën e plotësimit të legjislacionit primar me atë sekondar në kuadër të të gjitha fushave të Infrastrukturës së Cilësisë, si dhe ngritjen e kapaciteteve zbatuese.

Gjendja aktuale

Korniza legjislativo dhe ajo e politikave

Çështjet horizontale

Korniza legjislativo në fushën e Standardizimit përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligjin nr. 06/L-019 për Standardizim nr. 06/L-019;
- UA nr. 08/2018 për Këshillin Profesional të Standardizimit;
- UA nr. 10/2018 për Logon e Agjencisë Kosovare të Standardizimit;
- UA nr. 16/2018 mbi Komitetet Teknike të Standardizimit.

Këto akte normative kanë transpozuar pjesërisht Rregulloren (BE) 1025/2012, e cila përcakton kërkesat për Standardizim – pjesërisht.

Korniza legjislativo në fushën e Akreditimit përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligjin nr. 05/L-117 për Akreditim;
- Rregullorja nr. 02/2018 e Këshillit Profesional. Këshilli Profesional është organ këshillëdhënës i Drejtorisë së Përgjithshme të Akreditimit të Kosovës (DAK);
- UA nr. 04/2019 për caktimin e formës, përmbajtjes dhe përdorimit të logos të Drejtorisë së Përgjithshme të Akreditimit të Kosovës dhe simbolit të akreditimit dhe referimi i tekstit në akreditim.
- UA nr. 01/2021 për caktimin e tarifave dhe komisioneve për akreditim dhe shërbimeve tjera të ofruara nga DAK.

Këto akte normative kanë transpozuar pjesërisht Rregulloren (KE) nr. 765/2008, e cila përcakton kërkesat për akreditim dhe mbikëqyrje të tregut që kanë të bëjnë me vënien e produkteve në treg.

Korniza legjislativo në fushën e Vlerësimit të Konformitetit përbëhet nga:

- Ligji nr. 06/L -041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i cili ka transpozuar pjesërisht Vendimin nr. 768/2008/KE të Parlamentit Evropian për një kornizë të përbashkët për marketingun e produkteve;
- UA nr. 12/2018 për mënyrën e Emërimit të Trupave për Vlerësim të Konformitetit.
- Rregullore nr. 25/2018 për Përmbajtjen dhe Mënyren e Menaxhimit të Regjistrimit të Rregullave Teknike
- Rregullore nr. 28/2018 për Mënyrën e Notifikimit dhe Ofrimit të Informacioneve mbi Rregulloret Teknike, Procedurat për Vlerësimin e Konformitetit dhe Standardet.
- UA nr. 03/2020 për formën dhe përmbajtjen e shenjës së Konformitetit dhe mënyrën e njohjes së dokumenteve të huaja të Konformitetit
- Rregullorja nr. 24/2020 për Grupet e Produkteve të cilat janë subjekt i Mbikëqyrjes Inspektuese

Korniza legjislative në fushën e Metrologjisë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligjin nr. 06/L -037 për Metrologjinë;
- Rregullorja nr.06/2016 për Mjetet Matëse
- Rregullorja nr. 04/2018 për Peshoret Jo-automatike;
- Rregullorja nr. 03/2020 për Produktet e Parapaketuara;
- Rregullorja nr. 04/2020 për Shishet si Enë Matëse;
- UA (QRK) nr.04/2020 për Përdorimin e Njësive Matëse Ligjore;
- Rregullorja nr.02/2021 për Mjetet Matëse Ligjorisht të Kontrolluara;
- UA nr. 14/2018 për Kërkesat Teknike dhe Metrologjike për Transformatorët Matës të Grupeve Matëse për Matjen e Energjisë Elektrike.
- UA nr. 02/2020 për Caktimin e Formës, Përmbajtjes dhe Përdorimin e Logos së Agjencisë së Metrologjisë së Kosovës
- UA nr. 03/2020 për Lartësinë dhe Procedurën e Pagesës për Shërbimet në Metrologji.
- Rregullorja nr. 02/2020 për Etalonet Shtetëror të Matjes dhe Materialet Referente
- Rregullorja nr. 03/2020 për Këshillin e Metrologjisë;
- UA nr. 04/2020 për Mbikqyrjen Metrologjike.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën e BE-së 2014/32 për harmonizimin e ligjeve të shteteve anëtare përkitazi me vënien në dispozicion të tregut të mjeteve matëse – pjesërisht;
- Dokumentin D1: 2012 të OIML-së –pjesërisht;
- Direktivën 2014/31/BE, miratuar më 11 qershor 2018 – pjesërisht;
- Direktivën 76/211/KEE, miratuar më 28 maj 2018 – pjesërisht;
- Direktivën 75/107/KEE, miratuar më 28 maj 2018 – pjesërisht.

Korniza legjislative në fushën e Mbikëqyrjes së Tregut përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 06/L-041 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit;
- Ligji nr. 04/L-078 mbi Sigurinë e Përgjithshme të Produkteve;
- Ligji nr. 03/L-181 mbi Inspektoratin e Tregut dhe Mbikëqyrjen Inspektuese.

Qasja e re dhe ajo globale

Korniza legjislative në fushën e Pajisjeve të tensionit të ulët (LVD) përbëhet nga Ligji nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit i cili paraqet bazën për Rregulloren teknike nr. 06/2018 për Pajisjet Elektrike të Dizajnuara për Përdorim Brenda Kufijve të Caktuar të Tensionit, e cila ka transpozuar pjesërisht Direktivën 2014/35/BE.

Korniza legjislative në fushën e Përputhshmërisë elektromagnetike (EMC) përbëhet nga Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 01/2017 për Pajtueshmërinë Elektromagnetike, e cila ka transpozuar pjesërisht Direktivën 2014/30/BE dhe amendamentet e saj. Kjo rregullore do të vazhdojë të zbatohet deri në harmonizimin e saj me Ligjin e ri nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit.

Korniza legislative në fushën e Sigurisë së lodrave përbëhet nga Ligji nr. 04/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit i cili paraqet bazën për Rregulloren nr. 02/2017 për Sigurinë e Lodrave, e cila transponon pjesërisht Direktivën 2009/48/KE dhe amendamentet e saj. Kjo rregullore do të vazhdojë të zbatohet deri në harmonizimin e saj me Ligjin e ri nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit.

Korniza legislative në fushën e makinerive përbëhet nga Ligji Nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i cili paraqet bazën për Rregulloren nr. 02/2020 mbi Sigurinë e Makinerive, e cila transponon pjesërisht Direktivën 2006/42/KE për Sigurinë e Makinerive.

Korniza legislative në fushën e emetimeve të zhurmës nga pajisjet që përdoren jashtë objekteve përbëhet nga Ligji nr. 02/L-102 për Mbrojtjen nga Zhurma paraqet bazën për UA nr. 08/2009 mbi Vlerat e Lejuara të Emisioneve të Zhurmës nga Burimet e Ndotjes i cili transponon pjesërisht Direktivën 2000/14/KE.

Korniza legislative në fushën e ashensorëve përbëhet nga Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit i cili paraqet bazën për Rregulloren nr. 03/2017 për Sigurinë e Ashensorëve e cila transponon Direktivën 2014/33/BE. Kjo rregullore do të vazhdojë të zbatohet deri në harmonizimin e saj me Ligjin për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit.

Korniza legislative në fushën e Pajisjeve personale mbrojtëse (PPE) përbëhet nga Ligji nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i cili paraqet bazën për Rregulloren nr. 01/2020 për Pajisjet Personale Mbrojtëse, e cila transponon pjesërisht Rregulloren 2016/425/BE për Pajisjet Personale Mbrojtëse.

Korniza legislative në fushën e Pajisjeve dhe sistemeve mbrojtëse të destinuara për përdorim në atmosfera potencialisht shpërthyes (ATEX) përbëhet nga Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i cili paraqet bazën për Rregulloren nr. 04/2012 mbi Pajisjet dhe Sistemet Mbrojtëse të Destinuar për Përdorim në Atmosfera Potencialisht Shpërthyes, e cila transponon pjesërisht Direktivën 94/9/KE. Kjo rregullore do të vazhdojë të zbatohet deri në harmonizimin e saj me Ligjin nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit.

Korniza legislative në fushën e Pajisjeve me gaz dhe bojlerët me ujë të nxehtë përbëhet nga Ligji nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, përmes Rregullore 01/2021 për Pajisjet me Gaz, e cila transponon pjesërisht transpozon Rregulloren se BE-së 2016/426/EU për Pajisjet

Korniza legislative për rregullat mbi kërkesat për efqiencen e kaldajave të reja për ngrohjen e ujit me karburante të lëngshme apo të gaztë, përbëhet nga Ligji nr. 046/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit. Direktiva 92/42/EEC do të transpozohet në rregullore teknike gjatë vitit 2023.

Korniza legislative në fushën e Pajisjeve të thjeshta nën presion (SPVD) përbëhet nga Ligjin nr. 06/L-031 për Pajisje nën Presion. UA mbi Enët e Thjeshta nën Presion, që derivon nga ligji i vjetër nr. 02-L-103, transponon pjesërisht Direktivën 2009/105/KE, dhe do të mbetet në fuqi deri në momentin e nxjerrjes së Rregullore për Pajisjet e Thjeshta nën Presion, i cili do të transpozohet pjesërisht rregulloren 2014/29/BE.

Korniza legislative në fushën e Aerosolëve dispensivë përbëhet nga Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i cili paraqet bazën për miratimin e Rregullore nr. 13/2014 mbi Aerosolët Dispensiv, e cila transponon pjesërisht Direktivën 75/324/KEE.

Korniza legislative në fushën e Teleferikëve përbëhet nga Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i cili paraqet bazën për miratimin e Rregullore nr. 05/2012 mbi Teleferikët për Transport Njerëzish, e cila transponon pjesërisht Direktivën 2000/9/KE.

Korniza legislative në fushën e Produkteve ndërtimore përbëhet nga Ligji nr. 06/L-033 për Produktet Ndërtimore, i cili transponon pjesërisht Rregullon e BE 305/2011 për Produktet e Ndërtimit.

Korniza legislative në fushën e Barkave rekreative përbëhet nga Ligji nr. 06/L-041 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit. Megjithatë, Kosova ende nuk ka miratuar legjislacionin detyësorë i cili do të duhet të transpozohet Direktivën 94/25/KE.

Në fushën e Kërkesave të eko-dizajnit për produktet e ndërlidhura me energjinë (ErP) dhe etiketimit energjetik i produkteve ende nuk është transpozuar në legjislacionin vendor Direktiva horizontale 2009/125/KE për eko-dizajn dhe as aktet përkatëse vertikale ligjore.

Korniza legislative për radio-pajisjet dhe pajisjet terminale telekomunikuese (R&TTE) Rregulloren teknike për radio-pajisjet përbëhet nga Ligji nr. 04/L-109 për Komunikimet Elektronike, që transponon pjesërisht Rregulloren 136/2009/KE. Lidhur me konformitetin e radio-pajisjeve dhe pajisjeve telekomunikuese, Rregullorja teknike për Radio Pajisjet nr. 032/B/17 transponon pjesërisht Direktivën 2014/53/KE.

Korniza legislative në fushën e Eksplozivëve për përdorime civile dhe artikujve piroteknikë përbëhet nga Ligji nr. 04/L-022 për Përdorimin Civil të Eksplozivëve, i cili transponon pjesërisht Direktivën 93/15/KE për eksplozivë dhe Direktivën 2013/29/KE për Piroteknikë.

Korniza legislative në fushën e Produkteve dhe pajisjeve mjekësore përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligjin nr. 04-L-190 për Produkte dhe Pajisje Mjekësore;
- UA nr. 01/2015 për Autorizim Marketing për Produkte Mjekësore;
- UA nr. 07/2015 për Përcaktimin e Kushteve për Praktikën e mirë të Prodhimit, Lëshimit e Autorizimit të Prodhimit dhe Certifikatën e Praktikës së Mirë Prodhuese për Praktikë Mjekësore;
- UA nr. 09/2017 për Farmakovigjilencën e Produkteve Medicinale për Përdorim Njerëzor në Republikën e Kosovës.

Këto akte normative kanë transpozuar Direktivën 2001/83, Direktivën 2002/98, Direktivën 2003/63, Direktivën 2004/24, Direktivën 2004/27, Direktivën 2008/29, Direktivën 2009/53, Direktivën 2009/120, Rregulloren 726/2004, Rregulloren 1394/2007 – pjesërisht, Direktivën 2001/83, Direktivën 2011/62, Direktivën 2001/20, dhe Direktivën 2003/94 – pjesërisht.

Qasja e vjetër

Sa i përket Qasjes së vjetër, përveç prodhuesve të produkteve përkatëse, shteti është gjithashtu përgjegjës për sigurinë e produkteve dhe për këtë arsye duhet krijuar dhe fuqizuar autoritetet përkatës shtetërore për kryerjen e detyrave të vlerësimit të konformitetit (p.sh. regjistrimi, vlerësimi dhe miratimi).

Korniza legislative në fushën e Automjeteve Motorike përbëhet nga Ligji nr. 05/L-132 për Automjete, nga i cili rrjedhë UA nr. 2/2018 për Përcaktimin e Kushteve dhe Procedurave të Homologimit të Mjeteve Rrugore.

Sa i përket Emetimeve të ndotësve nga motorët e makinerive të lëvizshme jo-rrugore, në Kosovë, nuk ka prodhues të produkteve (automjeteve) që mbulohen nga Direktiva 97/68 mbi makineritë e lëvizshme jo-rrugore. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Korniza legislative në fushën e Kimikateve (Regjistrimi, Vlerësimi, Autorizimi dhe Kufizimi i Kimikateve, RVAK) përbëhet nga Ligji nr. 04/L-197 për Kimikate, i cili transponon pjesërisht Rregulloren (KE) 1907/2006.

Korniza legislative në fushën e Kimikateve (Klasifikimi, Etiketimi dhe Paketimi (KEP) Automjeteve Motorike përbëhet nga Ligji nr. 04/L-197 për Kimikate dhe UA nr. 17/2014 për Klasifikimin, Etiketimin dhe Paketimin e Kimikateve të Rrezikshme, që transpozohet pjesërisht Rregulloren (KE) 1272/2008 për Klasifikimin, Etiketimin dhe Paketimin e Substancave dhe Përzierjeve.

Në kuadër të Praktikave të mira laboratorike (GLP), Direktiva 2004/9/KE përcakton detyrimin e Shteteve Anëtare të përcaktojnë autoritetet përgjegjëse për inspektimet GLP në territorin e tyre. Ajo gjithashtu përfshin kërkesat e raportimit dhe tregut të brendshëm (pranimi i ndërsjellë i të dhënave). Direktiva kërkon që Udhëzimet e Rishikuara OECD për Procedurat e Monitorimit të Pajtuësshmërisë për GLP dhe Udhëzimi i OECD për Ushtrimin e Inspektimit të Stabilimentit Testues dhe Auditimet e Studimit duhet të ndiqen gjatë inspektimeve laboratorike dhe auditimeve të studimit.

Direktiva 2004/10/KE kërkon nga Shtetet Anëtare të marrin të gjitha masat e nevojshme për të siguruar që laboratorët që kryejnë studimet e sigurisë në produktet kimike të jenë në përputhje me Parimet e OECD-së të Praktikave të mira laboratorike.

Korniza legislative në fushën e Detergjentëve, konkretisht për përcaktimin e kërkesave teknike dhe procedurave të vlerësimit të konformitetit përbëhet nga Ligji për Kimikate nr. 04/L-197 dhe Rregullorja nr. 02/2015 për Detergjentet që transponojnë pjesërisht Rregulloren (KE) 648/2004.

Korniza legislative në fushën e Plehrave përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 2003/10 mbi Plehra Artificiale;
- UA nr. 10/2006 për Cilësinë e Plehrave Artificiale;
- UA nr. 17/2007 për Formimin dhe Funksionimin e Shërbimit Rregullues dhe Bordit Këshillues për Plehrat Artificiale;
- UA nr. 04/2009 mbi Vendorsjen e Taksës për Licencimin e Subjekteve që merren me Importin dhe Tregtinë e Plehrave Artificiale.

Këto akte normative kanë transponuar pjesërisht Rregulloren (KE) 2003/2003.

Korniza legislative në fushën e Prekursorëve dhe barërave përbëhet nga Ligji nr. 02/L-128 për Barna Narkotike, Psicotropet dhe Prekursorët, i cili transponon pjesërisht Rregulloren (KE) 273/2004. Ndërsa UA nr. 02/2019, i vitit 2019 rregullon çmimet e produkteve medicinale për shitje me shumicë dhe pakicë në sektorin privat nga subjektet e licencuara, produkteve medicinale nga lista e barnave esenciale dhe produkteve medicinale nga lista e barnave të ri-mbursueshme nga Fondi i Sigurimit Shëndetësor.

Masat procedurale

Sa i përket transparencës në lidhje me çmimet dhe riimbursimin e produkteve mjekësore Kosova ende nuk e ka përafuar legjislacionin e saj me *acquis* të BE-së në këtë fushë.

Korniza legislative në fushën e Qelqi i kristaltë përbëhet nga Rregullorja nr. 04/2012 mbi Produktet e Qelqit të Kristaltë, e cila transponon pjesërisht Direktivën 69/493/KE.

Korniza legislative në fushën e Tekstilit përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Rregullorja nr. 01/2018 për Etiketimin dhe Shënjinimin e Produkteve të Tekstilit;
- Rregullorja nr. 11/2012 mbi Përmbytjen e Lëndës së parë dhe Etiketimin e Tekstilit;
- Rregullorja nr. 1/2012 mbi Metodën për Analizën Sasiore të Përzierjes së Trefishtë të Fibrave të Tekstilit;
- Rregullorja nr. 12/ 2012 mbi Metodën për Analizën Sasiore të Përzierjes së Dyfishtë të Fibrave të Tekstilit.

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 73/44/KEE;
- Direktivën 96/73/KE;
- Direktivën 2008/121/KE;
- Rregulloren (BE) 1007/2011 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, datë 27 shtator 2011, mbi emrat e fibrave të tekstilit dhe etiketimin dhe shënjinimin e përbërjes së fibrave të produkteve të tekstilit.

Korniza legislative në sektorin e këpucëve përbëhet nga Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i cili paraqet bazën për Rregulloren nr. 03/2016 për Etiketimin e Mbathjeve, e cila transponon plotësisht Direktivën 94/11/KE. Kjo rregullore do të vazhdojë të zbatohet deri në harmonizimin e saj me Ligjin nr. 06/L-041 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit.

Aktualisht në Kosovë ka disa prodhues të këpucëve dhe/ose komponentëve të tyre në nivelin mikro që mbulohen nga Direktiva 94/11/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik kryesisht do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Korniza institucionale

Cështjet horizontale

Korniza institucionale sa i përket infrastrukturës së cilësisë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë, përkatësisht Divizioni i Infrastrukturës së Cilësisë pranë Departamentit të Industrisë;
- Drejtoria e Akreditimit të Kosovës (DAK) në kuadër të MINT-së;
- Inspektorati i Tregut në kuadër të MINT-së;
- Agjencia Kosovare për Standardizim (AKS);
- Agjencia për Metrologjinë e Kosovës (AMK).

Qasja e re dhe ajo globale

Korniza institucionale në këtë kategori përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë,
- Ministria e Ekonomisë, përgjegjëse për Barkat Rekreative dhe vëzhgimin e përdorimit të produkteve të ndërtimit;
- Ministria e Punëve të Brendshme, përgjegjëse për eksplozivët për përdorim civil dhe produktet piroteknike;
- Ministria e Shëndetësisë, përgjegjëse për produktet dhe pajisjet mjekësore;
- Agjencia e Kosovës për Produkteve dhe Pajisje Mjekësore (AKPPM), përgjegjëse për produktet dhe pajisjet mjekësore;
- Autoriteti Rregullativ për Komunikimet Elektronike dhe Postare (ARKEP) (përgjegjës për përafrimin ligjor ashtu edhe për mbikëqyrjen e tregut në fushën e Radio Pajisjeve dhe Pajisjeve terminale telekomunikuese (R&TTE).

Qasja e vjetër

Korniza institucionale në kuadër të kësaj kategorie përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, përkatësisht Departamenti i Automjeteve. Kompetencat e "autoritetit aprovuës" kryhen nga Ministria e Infrastrukturës, ndërsa kompetencat e "shërbimeve teknike" kryhen nga trupat privat të autorizuar nga Ministria e Infrastrukturës. Departamenti i Automjeteve brenda MI është autoritetet përgjegjëse për të kryer mbikëqyrjen e tregut të automjeteve motorike (vetura, autobusë, kamionë, traktorë) në territorin e Kosovës. Ndërsa strukturat për Ambient janë përgjegjëse për Kimikatet dhe Detergjentet, kompetent për transpozimin e Rregullores (KE) 1907/2006.
- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë përgjegjëse për transpozimin e legjislacionit të BE-së në legjislacionin kombëtar sa u përket rmetimeve të ndotësve nga motorët e makinerive të lëvizshme jo-rrugore;
- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, kompetente për nxjerrje të legjislacionit në lidhje me Plehrat, ndërsa mbikëqyrja e tregut zbatohet nga Inspektorati fito-sanitar;
- Ministria e Shëndetësisë, autoriteti kompetent për legjislacion në fushën e Prekursorëve të barërave, ndërsa zbatimi ekzekutohet nga Agjencia Kosovare për Produkte dhe Pajisje Mjekësore (AKPPM). Mbikëqyrja e tregut kryhet nga AKPPM-ja dhe Inspektorati Shëndetësor.

Masat procedurale

Korniza institucionale në kuadër të kësaj kategorie përbëhet nga këto institucione:

- Agjencia Kosovare për Produkte dhe Pajisje Mjekësore (AKPPM), përgjegjëse për transparencën në lidhje me çmimet dhe riimbursimin e produkteve mjekësore;
- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë kompetente për transpozimin dhe zbatimin në fushën e Qelqit të kristaltë, Tekstilët dhe Këpucët.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga KE (përmes IPA-s) dhe nga donatorë të tjerë bilateralë me projektet e përmbledhur në vijim.

Në kuadër të Programit IPA 2021/2022 të sektorit “Konkurrueshmëri dhe Inovacion” është paraparë projekti i cili do të mbështesë MINT nepërmes ngritjes së kapaciteteve humane dhe mbështetjes në hartimin dhe zbatimin e legjislacionit të infrastrukturës së cilësisë dhe mbikëqyrjes së tregut në përputhje me kërkesat e BE-së. Projekti pritet të fillojë zbatimin në gjysmën e dytë të vitit 2022.

Mbështetje institucionale të Kosovës në procesin integrues, është programi i Qeverisë së Luksemburgut i cili ka si synim ngritjen e kapaciteteve institucionale të Republikës së Kosovës në zbatimin e prioritetëve që dalin nga MSA. Ky projekt ka filluar më 2019 dhe do ofrojë mbështetje për institucionet kosovare të infrastrukturës së cilësisë.

Ky kapitull gjithashtu mbështetet në mënyrë indirekte nga donatorët e Gjermanisë përmes GIZ.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 1, fokusi gjatë periudhës 2021-2024 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

Masat horizontale:

- Miratimi i legjislacionit sekondar për zbatimin e ligjit për inspektime të përgjithshme, konkretisht pjesa e mbikëqyrjes së tregut;
- Anëtarësimi i plotë i DAK-së në EA, nënshkrimi i MLA me EA-në;
- Anëtarësimi i plotë i Agjencisë së Metrologjisë në BIPM, OIML dhe Euramet;
- Funkcionalizimi i laboratorit të kohës dhe frekuencës, dhe fuqizimi i laboratorëve ekzistues të metrologjisë;
- Organizimi i aktiviteteve vetëdijesuese për biznese në lidhje me rolin e infrastrukturës së cilësisë;
- Realizimi i një studimi për vlerësimin e nivelit të informimit të bizneseve për infrastrukturë të cilësisë, përfshirë MSA-në;
- Ngritja e kapaciteteve të stafit përgjegjës për infrastrukturën e cilësisë
- Transpozimi i Rregullores së BE-së 2019/1020 për Mbikëqyrjen e Tregut dhe Përputhshmërinë e produkteve dhe Rregullores BE-së 2019/515 për Njohjen e Ndërsjellë të Mallrave në legjislacion primar (Hartimi i Ligjit të ri për Mbikëqyrjen e Produkteve në Treg).
- Zbatimi i Programit për eliminimin e barrierave në tregti 2021-2025 (sipas neneve 34-36 TFEU).

Qasja e re dhe ajo globale:

- Transpozimi i *acquis* të BE-së mbi qasjen e re të produkteve dhe mbikëqyrjen e tregut - me fokus në Rregulloren mbi Sigurinë e Produkteve të Konsumit dhe Rregulloren për Mbikëqyrjen e Tregut të produkteve;
- Miratimi i legjislacionit sekondar për zbatimin e ligjit për produktet e ndërtimit
- Ngritja e kapaciteteve të stafit.

3.2. Kapitulli 2 i *acquis*-së: Liria e lëvizjes së punonjësve

Acquis në këtë kapitull parashihet që qytetarët e një shteti anëtar BE-së të kenë të drejtën për të punuar në një shtet tjetër Anëtar. Punëtorët migrantë BE-së duhet të trajtohen në të njëjtën mënyrë si punëtorët vendas në lidhje me kushtet e punës, kushtet sociale dhe avantazhet e taksave. *Acquis* gjithashtu përfshinë një mekanizëm për të koordinuar dispozitat e sigurimeve shoqërore kombëtare për personat e siguruar dhe anëtarët e familjeve të tyre që lëvizin në një shtet tjetër Anëtar. Struktura e kapitullit është ndarë në katër pjesë të cilat prezantohen shkurtimisht në vazhdim.

Acquis për qasjen në tregun e punës ofron të drejta për qytetarët e një shteti anëtar për të punuar në shtetet e tjera anëtare, të banojnë në atë shtet me familjet e tyre për këtë qëllim dhe të trajtohen në mënyrën e njëjtë me shtetasit e atij vendi sa i përket kushteve të punës, përparësive sociale dhe të tatimit. Këtu përfshihen edhe të drejtat për pension suplementar për të punësuarit, përfshirë të vet-punësuarit brenda BE-së.

Rrjeti EURES (Shërbimet Evropiane të Punësimit) synon të promovojë lirinë e lëvizjes së punëtorëve brenda BE-së përmes bashkëpunimit të shërbimeve nacionale të punësimit dhe shkëmbimit të informacionit për mundësitë për punësim.

E drejta e lëvizjes së punëtorëve komplementohet nga një sistem i koordinimit të sigurimeve shoqërore ku hyjnë të drejtat e punëtorëve migrantë dhe familjarëve të tyre të fitojnë në mënyrë kumulative dhe të transferojnë benefitet e sigurimeve sociale përfshirë edhe pagesën e atyre benefiteve. Kjo është e bazuar në rregullore të BE-së që nuk harmonizojnë por koordinojnë sistemet e sigurimeve sociale të vendeve anëtare duke kërkuar bashkëpunim mes tyre.

Karta Evropiane e Sigurimit Shëndetësor jepet për të gjithë shtetasit për të riimbursuar shpenzimet mjekësore për trajtimin e nevojshëm të punëtorëve të sëmurë ose aksidentuar gjatë qëndrimit të përkohshëm në vendin tjetër anëtar, për shembull si turistë.

Kërkesat e MSA-së

Sipas MSA-së, neni 55 parasheh që një kompani e BE-së e themeluar në Kosovë apo një kompani Kosovare e themeluar në BE, në përputhje me legjislacionin në fuqi në vendin e themelimit, ka të drejtë të punësojë në një degë të saj punëtorë të cilët janë shtetas të BE-së apo Kosovës përkatësisht, nëse ky personel është personel kyç – i specifikuar me paragrafin 2 të këtij neni.

Gjithashtu neni 79, paragrafi 9, sa i përket punësimit dhe lëvizjes së punëtorëve lidhur me përmbushjen e kontratave publike, *acquis* i BE-së në lidhje me shtetasit e vendeve të treta do të zbatohet Sa u përket qytetarëve të Kosovës në BE. Në lidhje me shtetasit e BE-së në Kosovë, Kosova do tu japë të drejta reciproke punonjësve të cilët janë shtetas të një Shteti Anëtar ngjashëm me ato të qytetarëve të Kosovës në BE sa i përket punësimit dhe lëvizjes së punëtorëve lidhur me përmbushjen e kontratave publike.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Raporti i KE-së për Kosovën 2021 vlerëson që Kosova ka zhvillim të pjesshëm në fushën e lirinë e lëvizjes së punonjësve. Theksohet që anëtarët e familjes së shtetasve të BE-së nuk kanë të drejtë pune në Kosovë pa leje pune. Gjithashtu, vlerësohen marrëveshjet dypalëshe tashmë të arritura si dhe negociatat e nisura në këtë drejtim.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 04/L219 për të Huaj;
- Ligji nr. 03/L-212 i Punës;
- Ligji nr. 04/L-131 për Skemat Pensionale të Financuara nga Shteti;
- Ligji nr. 04/L-220 për Investimet e Huaja.

Këto akte normative kanë transpozuar aktet në vijim të *acquis*-së.

- Direktivën 96/71/KE në lidhje me dërgimin e punëtorëve në kuadër të ofrimit të shërbimeve dhe ndryshimit të Rregullores (BE) nr. 1024/2012 për bashkëpunimin administrativ nëpërmjet Sistemit Informativ të Tregut të Brendshëm ('Rregullorja IMI').
- Direktivën 96/71 më 2014 e cila direktive rregullon më hollësisht çështjen e inspektimit të punëtorëve të huaj dhe procesin e bashkëpunimit ndërkombëtar nga organet kompetente në fushën e sigurimit social të vendeve nga janë dërguar punëtorët e huaj, përkatësisht punëdhënësi i huaj i vendosur në Kosovë për një kohë të caktuar.
- Direktivën e cila rregullon çështjen e inspektimit të punëtorëve të huaj është Direktiva 2014/67/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit datë 15 maj 2014 për zbatimin e Direktivës 96/71/KE në lidhje me ricaktimin e të punësuarve në kuadër të ofrimit të shërbimeve dhe ndryshimit të Rregullores (BE) nr. 1024/2012 për bashkëpunimin administrativ nëpërmjet Sistemit informativ të tregut të brendshëm ('Rregullorja IMI') (Tekst, kuptimi i të cilit lidhet me ZEE-në).
- Rregulloren 883/2004 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian, 29 prillit 2004, për bashkërendimin e sistemeve të sigurimeve shoqërore,

- Rregulloren 987/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian, e 16 shtatorit 2009, që përcakton procedurën për zbatimin e Rregullores 883/2004 për bashkërendimin e sistemeve të sigurimeve shoqërore.

Korniza institucionale përbëhet nga këto institucione kryesore:

- Ministria e Ekonomisë;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve;
- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë;
- Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës;
- Ministria e Punëve të Brendshme.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 2, fokusi gjatë periudhës 2021-2024 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

- Negocimin dhe arritjen e marrëveshjeve lidhur me sigurimet shoqërore për qytetarët e saj që jetojnë dhe punojnë jashtë Kosovës si edhe për punëtorët e shteteve anëtare të BE-së të punësuar në Kosovë, në zbatim të rekomandimeve të Komisionit Evropian.
- Rishikimin e kornizës ligjore për rregullimin dhe menaxhimin e pensioneve dhe beneficioneve përfshirë administrimin më të mirë të pensioneve të financuara nga shteti përmes një organi të vetëm në MFPT;
- Përafrimi i legjislacionit me *acquis*, duke transpozuar:
  - Direktivën 79/7/KEE për trajtimin e barabartë sa i përket aspekteve sociale në harmoni me mundësitë dhe kapacitetet e vendit;
  - Direktivën 2014/67/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit datë 15 maj 2014 për zbatimin e Direktivës 96/71/KE në lidhje me ricaktimin e të punësuarve në kuadër të ofrimit të shërbimeve dhe ndryshimit të Rregullores (BE) nr. 1024/2012 për bashkëpunimin administrativ nëpërmjet Sistemit informativ të tregut të brendshëm ('Rregullorja IMI') (Tekst, kuptimi i të cilit lidhet me ZEE-në)
- Rishikimi i kornizës ligjore për shërbime sociale dhe familjare dhe formulës së financimit të shërbimeve sociale dhe familjare.

3.3. Kapitulli 3 i *acquis*-së: E drejta e themelimit të kompanive dhe liria e ofrimit të shërbimeve

Legjislacioni i BE-së për të drejtën e themelimit dhe lirinë e ofrimi të shërbimeve kërkon nga shtetet anëtare të sigurojnë të drejtën e themelimit e shtetasve të BE-së dhe personave juridikë në çdo Shtet Anëtar, dhe që liria për të ofruar shërbime ndër-kufitare, e definuar në nenin 49 dhe 56 të TFBE, të mos pengohet nga legjislacioni kombëtar, përveç rasteve të përjashtimeve të vendosura në traktatin e BE-së. Legjislacioni bazë për këtë fushë është Direktiva 2006/123 KE për shërbimet në tregun e brendshëm (Direktiva e Shërbimeve). Edhe praktikat gjyqësore të Gjykatës së Drejtësisë së Bashkimit Evropian, pjesë e *acquis*, duhet të respektohen.

Në lidhje me **të drejtën e themelimit dhe lirinë për të ofruar shërbime**, Direktiva e Shërbimeve synon të lehtësojë themelimin dhe ofrimin e shërbimeve në vendet e tjera anëtare dhe të ofrojë shërbime ndërkufitare mes vendeve anëtare. Meqenëse Direktiva është instrument horizontal që mbulon një fushë të gjerë të shërbimeve, zbatimi i saj kërkon kombinim të masave legjislative, organizative dhe praktike. Dispozitat e direktivës në një masë të konsiderueshme bazohen në praktikat gjyqësore të Gjykatës Evropiane të Drejtësisë në fushat e lirisë së themelimit dhe ofrimit të shërbimeve dhe plotësojnë instrumentet ekzistuese të BE. Direktiva obligon vendet anëtare të krijojnë një 'Pikë të vetme kontakti' dhe të marrin pjesë në një sistem elektronik të informacionit¹² për shkëmbimin e informacionit dhe bashkëpunim në mbikëqyrjen e shërbimeve midis vendeve anëtare.

¹² Sistemi Informativ i Tregut të Brendshëm.

Sa i përket **njohjes reciproke të kualifikimeve profesionale**, Direktiva 2005/36/KE e amendamentuar nga Direktiva 2013/55/BE vendos rregullat rreth njohjes së diplomave dhe kualifikimeve tjera ndërmjet vendeve anëtare. Kjo lehtëson ushtrimin e profesionit të qytetarëve të BE-së nga një vend në një tjetër për profesionet e rregulluara. Direktiva gjithashtu rregullon ofrimin e përkohshëm të shërbimeve nga profesionistët (Titulli II i Direktivës) dhe një kurrikulë të përbashkët të trajnimeve minimale për disa profesione të rregulluara (Kapitulli III i Titullit III të Direktivës). Gjithashtu, ekziston legjislacioni që rregullon ushtrimin e profesionit për gjyqtarët, agjentët komercial dhe njohja e kualifikimeve profesionale që lidhet me përdorimin, tregtimin dhe distribuimin e produkteve toksike. Në lidhje me kapacitetin administrativ, kërkohet që të ketë një kontakt nacional për pranimin e kërkesave për njohje të kualifikimeve profesionale dhe për bashkëpunim administrativ me autoritetet e vendeve anëtare.

Në fushën e **shërbimeve postare**, legjislacioni bazë përbëhet nga Direktiva e parë Postare 97/67/KE (Direktiva kornizë) e amendamentuar nga Direktiva e dytë Postare dhe Direktiva e tretë Postare 2008/6/KE që synojnë krijimin e tregut të brendshëm të shërbimeve postare duke hapur këtë treg ndaj konkurrencës në mënyrë graduale, dhe ofrimin e një shërbimi universal postar të kualitetit të lartë për shfrytëzuesit. Sa i përket kapacitetit administrativ, kërkohet krijimi i një autoriteti të pavarur kombëtar rregullator për të siguruar zbatimin adekuat të legjislacionit të BE.

Kërkesat e MSA-së

Dispozitat kryesore të MSA që rregullojnë këtë fushë janë të përfshira në nenet 51, 56, 57, 58, 59 dhe 74. Sipas nenit 51, Kosova obligohet që me hyrjen në fuqi të MSA-së të sigurojë trajtim të barabartë kompanive të BE-së me ato vendore sa u përket kushteve të punës, pagesave dhe trajtimit të punëtorëve dhe subjekteve juridike të cilët themelohen juridikisht në territorin e Kosovës. Neni 57 i MSA-së definon që pas 6 viteve nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshjeje, Këshilli i Stabilizim Asocimit (KSA) duhet të krijoj modalitetet për të zgjeruar dispozitat e kapitullit mbi ofrimin e shërbimeve për shtetasit e BE-së dhe qytetarëve të Kosovës. Neni 58 i MSA-së obligon Kosovën që pesë vjet pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje, KSA-ja të marrë masat e nevojshme për të zbatuar në mënyrë progresive lejimin e ofrimit të shërbimeve nga kompanitë e BE-së, nga kompanitë Kosovare ose nga shtetasit e BE-së dhe qytetarët e Kosovës të cilat janë të vendosur në territorin e njëres Palë, për persona të tjerë përveç atyre për të cilët dedikohen shërbimet.

Sipas Nenit 74 të MSA-së, Kosova detyrohet që të përafroj **legjislacionin** e saj ekzistues dhe të ardhshme me *acquis*-in e BE-së, si dhe të sigurojë hyrjen në fuqi dhe zbatimin në mënyrë të duhur. Në një fazë të hershme, përafrimi do të përqendrohet në elementet thelbësorë të *acquis*-it të BE në fushën e Tregut të Brendshëm si dhe në fushat e lidhura me tregti.

Sa u përket profesioneve të rregulluara, sipas Nenit 56 të MSA-së, Këshilli i Stabilizim-Asocimit (KSA) obligohet që brenda dy viteve nga hyrja në fuqi e Marrëveshjes, do të shqyrtojë se cilët hapa janë të nevojshëm për njohjen reciproke të kualifikimeve, me qëllim që të lehtësohet ky proces për shtetasit e BE-së dhe qytetarët e Kosovës që të fillojnë dhe ndjekin veprimtaritë e rregulluara profesionale përkatësisht në Kosovë dhe në BE.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sa i përket *Lirisë për të ofruar Shërbime*, Raporti i KE-së për Kosovën 2021, thekson se Kosova duhet të largojë të gjitha barrierat e identifikuara për të garantuar lirinë për të ofruar shërbime, duke zbatuar planin e veprimit për zbatimin e plotë të Ligjit për Shërbime.

Sa u përket *shërbimeve postare*, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 kërkon të përfundojë harmonizimin me *acquis* të BE-së për shërbimet postare, duke përfshirë Rregulloren për shërbimet e dërgesës ndërkufitare të parcelave.

Në fushën e *njohjes reciproke të kualifikimeve profesionale*, Raporti i KE-së për Kosovën 2021, theksohet se Kosova duhet të transpozojë legjislacionin vendor me *acquis* në fushën e njohjes reciproke të kualifikimeve profesionale. Raporti nënvizon se Divizioni për Profesione të Rregulluara në kuader të MASHTI-it duhet

të ketë përsone dhe të funksionalizohet. Gjithshtu, Këshilli Shtetëror për Profesionet e Rregulluara duhet të funksionalizohet.

Në konkluzionet nga takimi i Nënkomitetit për Treg të Brendshëm, Konkurrencë dhe Mbrojtje të Konsumatorit dhe Shëndetit të mbajtur në vitin 2021 theksohet nevoja që Kosova të përafrojë legjislacionin e saj me atë të BE-së, të vazhdojnë përgatitjet për themelimin e Pikës së Vetme të Kontaktit dhe të zhvillojë kapacitetet e institucioneve që merren me shërbimet.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Korniza legjislative dhe ajo e politikave në fushën e të drejtës së themelimit dhe lirisë për të ofruar shërbime

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 05/L-130 për Shërbime;
- UA për Mënyrën e Funksionimit të Pikës së Vetme të Kontaktit;
- UA për Procedurën e Njoftimit dhe Vlerësimin e Përputhshmërisë së Projekt-akteve Normative.

Këto akte normative kanë transpozuar Direktivën 2006/123/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit të 12 dhjetorit 2006 për Shërbimet në Tregun e Brendshëm.

Ligje të tjera që rregullojnë aspekte të caktuara të fushës në fjalë përfshijnë:

- Ligjin nr. 06/L-016 për Shoqëri Tregtare (E drejta e themelimit të shoqërive tregtare në Kosovë);
- Ligjin nr. 04/L-202 për Sistemin e Lejeve dhe Licencave. Ky ligj rregullon lejet dhe licencat për ofrimin e shërbimeve ndërkufitare i cili aktualisht aplikohet në të gjithë sektorët ku nevojitet licencim profesional.
- Me qëllim të zbatimit të këtij Ligji, është miratuar Rregullorja nr. 06/2015 për Regjistrin Qendror të Llojeve të Lejeve dhe Licencave. Kjo Rregullore ka për qëllim të përcaktoj procedurat për themelimin, administrimin dhe funksionimin e regjistrit qendror të lejeve dhe licencave në nivelin qendror të Republikës së Kosovës.
- Ligjin nr. 04/L-219 për të huajt është plotësuar dhe ndryshuar nga Ligjit nr. 06/L-036 për të Huajt. Ky ligj rregullon kushtet e hyrjes, qëndrimit, punësimit, të drejtat dhe detyrimet e të huajve në territorin e Republikës së Kosovës. Për zbatim të këtij të fundit është nxjerrë UA nr. 01/2014 për Procedurën e Lëshimit të Lejes së Qëndrimit për të Huajt dhe Vërtetimit për Lajmërimin e Punës, i cili rregullon aspektet procedurale që ndjek organi administrativ (Departamenti për Shtetësi Azil dhe Migrim së bashku me Departamentin për Punë dhe Punësim në MFPT) me rastin e lëshimit të leje qëndrimeve (sidomos atyre për qëllim pune në Republikën e Kosovës);
- Ligjin për Avokatinë - (Ofrimi i shërbimeve juridike);
- Ligjin për Noterinë (Ofrimi i shërbimeve juridike);
- Ligjin për Procedurën Përmbartimore (Ofrimi i shërbimeve juridike);
- Ligjin nr. 04/L-176 për Turizmin, i cili rregullon veprimtarinë turistike dhe hoteliere.

Korniza legjislative dhe ajo e politikave në fushën e Shërbimeve postare

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 06/L-038 për Shërbimet Postare;
- Rregullorja për llogaritjen e humbjeve të ofruesit të shërbimeve universale postare;
- Rregullorja për llogaritjen e kosotove të ofruesit të shërbimit universal postar;
- Rregullorja nr. 41, për dhënien e Autorizimit të Përgjithshëm për ofrim të shërbimeve postare;
- Rregullorja nr. 44, për ofrimin e shërbimeve universal postare;
- Rregullorja nr. 23, për standardet e kualitetit të realizimit të shërbimit universal postar;
- Rregullorja nr. 11, për të dhënat periodike statistikore për shërbimet telekomunikuese dhe postare.

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 97/67/KE - pjesërisht;
- Direktivën 2002/39/KE - pjesërisht;

- Direktivën 2008/06/KE për Kufizimet sa i Përket Zonës së Rezervuar – pjesërisht.

Korniza legjislativë dhe ajo e politikave në fushën e Njohjes reciproke të kualifikimeve profesionale

Korniza legjislativë në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 05/L-066 për Profesionet e Rregulluara;
- UA nr. 21/2018 "Përbërja, Detyrat dhe Përgjegjësitë e Këshillit Shtetëror për Profesionet Rregulluara"(i miratuar);
- UA nr.18/2020 -"Kriteret dhe Procedurat për Fitimin e të Drejtës në Ushtrimin e Profesionit të Rregulluar"(i miratuar);
- UA nr. 103/2020 për rregullat për funksionimin e komisionit të provimit shtetëror, kompensimin e anëtarëve të saj, procedurat dhe mënyra e zhvillimit të provimit shtetëror, i miratuar;
- UA "Për organizimin dhe funksionimin e organit profesional" (në proces të miratimit).

Ky akt normativ ka transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2005/36/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit Evropian, e 7 shtatorit 2005. mbi Njohjen e Kualifikimeve Profesionale;
- Direktivën 2013/55/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian, të 20 nëntorit 2013.

Lidhur me njohjen e ndërsjellë të kualifikimeve profesionale, aktualisht vetëm katër profesione (kontabilist, arkitekt, inxhinier dhe jurist) janë të rregulluar me bazë ligjore në Kosovë. Kualifikimet e huaja profesionale janë të njohura përderisa janë të certifikuara nga një autoritet i akredituar në vendin e origjinës.

Korniza institucionale

E drejta e themelimit dhe liria për të ofruar shërbime

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë (Agjencia për Investime dhe Përkrahje të Ndërmarrjeve në Kosovë-KIESA dhe Departamenti i Tregtisë, si dhe Departamenti për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave dhe Departamenti Ligjor);
- Banka Qendrore e Kosovës (Shërbimet financiare);
- Ministria e Drejtësisë (Shërbimet juridike);
- Ministria e Shëndetësisë (Shërbimet shëndetësore);
- Ministria e Punëve të Brendshme (Ilejqëndrimi për personat e jashtëm);
- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve (Shërbimet financiare);
- Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (Shërbimet e reastaurimit);
- Autoriteti Rregullator i Telekomunikacionit (Shërbimet e Telekomunikacionit);
- Oda e Përmbauesve Privat;
- Oda e Noterëve të Republikës së Kosovës;
- Odat e profesionistëve shëndetësorë.

Shërbimet postare

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Ekonomisë;
- Autoritetit Rregullativ i Komunikeve Elektronike dhe Postare (ARKEP).

Njohja reciproke e kualifikimeve profesionale

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, përkatësisht Divizioni për Provimin e Profesioneve të Rregulluara;
- Autoritetet kombëtare të kualifikimeve.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga KE (përmes IPA-s) dhe nga donatorë të tjerë bilateralë me projektet e përmbledhur në vijim.

Në kuadër të Programit IPA 2021/2022 të sektorit “Konkurrueshmëri dhe Inovacion” është paraparë projekti i cili do të mbështesë Kosovën në përmisimin e tregut të brendshëm nepërmes ngritjes së kapaciteteve humane dhe mbështetjes në hartimin dhe zbatimin e politikave tregtare. Projekti pritet të fillojë zbatimin në tremujorin e parë ose të dytë të vitit 2023.

Projekti i binjakëzimit “Mbështetja e zbatimit të Direktivës së Shërbimeve të BE-së” i cili synon të mbështesë më tej integrimin e Kosovës në ekonominë botërore dhe të forcojë rolin e administratës së Kosovës në qeverisjen ekonomike përmes funksioneve efektive rregullatore në përputhje me detyrimet e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit. Ky projekt ka filluar në Nëntor 2020 dhe do ofrojë mbështetje për Departamentin e Tregtisë dhe Departamentin Ligjor.

Mbështetje institucioneve të Kosovës në procesin integrues, është programi i qeverisë së Luksemburgut, me synim ngritjen e kapaciteteve institucionale të Republikës së Kosovës në zbatimin e prioritetëve që dalin nga MSA. Ky projekt ka filluar më 2019 dhe do ofrojë mbështetje edhe për Departamentin e Tregtisë.

Gjithashtu Departamenti i Tregtisë përkrahet edhe nga projekti i GIZ “Mbështetja e Procesit të Integritimit Evropian në Kosovë.” Projekti GIZ synon të mbështesë Ministrinë për Integrimin Evropian dhe Ministrinë e Linjës në aftësimin e tyre për të drejtuar procesin e integritimit evropian, zbatimin e MSA-së. Projekti synon të forcojë në mënyrë sistematike strukturat ekzistuese dhe proceset e institucioneve partnere dhe mbështet marrëdhëniet bashkëpunuese midis këtyre institucioneve në nivelin qendror dhe lokal.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizma të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 3, fokusi gjatë periudhës 2021-2024 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

E drejta e themelimit dhe liria për të ofruar shërbime:

- Zbatimi i Planit të Veprimit për Transpozimin i Direktivës së Shërbimeve në Tregun e Brendshëm (2006/123/KE) për Periudhën 2017-2022;
- Zbatimi i UA nr. 04/2018 për Mënyrën e Funkcionimit të Pikës së Vetme të Kontaktit;
- Zbatimi i Planit të Veprimit për themelimin e Pikës së Vetme të Kontaktit (PVK);
- Zbatimi i UA nr. 05/2018 për Procedurën e Njoftimit dhe Vlerësimin e Përputhshmërisë së Projekt Akteve Normative me Ligjin për Shërbime;
- Hartimi i analizës mbi diagnostifikimin e sektorëve të rëndësishëm të tregtisë së shërbimeve si bazë për formulimin e politikave të përshtatshme;
- Do të vazhdohet me përgatitjet për Krijimin e Pikës së Vetme të Kontaktit, duke përfshirë burimet njerëzore dhe të TI-së;
- Do të vazhdohet me procesin e përafrimit të legjislationit kombëtar me Direktivën e Shërbimeve;
- Do të punohet në rritjen e aftësive profesionale të stafit të Departamentit Ligjor dhe atij të Tregtisë për vlerësimin e harmonizimit të draft akteve normative me Ligjin për Shërbime;
- Do të punohet në rritjen e ndërgjegjësimit të bizneseve, shoqatave profesionale dhe komunave për thjeshtimin e procedurave administrative që lidhen me zbatimin e Planit të Veprimit pesë-vjeçar.
- Do të bëhet zbatimi i Ligjit për Identifikimin Elektronik dhe Shërbimet e Besuara në Transaksionet Elektronike.

Shërbimet Postare

- Do të vazhdoj harmonizimi me *acquis* për shërbimet postare, përfshirë rregulloren për Shërbimet e Dorëzimit të Parcelave Ndërkufitare
- Hartimi i Strategjisë Kombëtare për zhvillim të sektorit postar në Republikën e Kosovës viti 2022 – 2026;
- Do të punohet tutje në zhvillimin e kapaciteteve të institucioneve që merren me shërbime postare për të siguruar një proces të suksesshëm të shqyrtimit dhe përafrimit

Njohja reciproke e kualifikimeve profesionale:

- Hartimi dhe publikimi i listës së profesioneve të rregulluara;
- Kompletimi i legjislacionit sekondar për zbatimin e Ligjit për Profesionet e Rregulluara;
- Ngritja e kapaciteteve të stafit në fushën e profesioneve të rregulluara.

3.4. Kapitulli 4 i *acquis*-së: Lëvizja e lirë e kapitalit

Shtetet anëtare duhet të heqin të gjitha kufizimet ndaj lëvizjes së kapitalit dhe pagesave, me disa përjashtime, si brenda BE-së, ashtu edhe mes Shteteve Anëtare dhe vendeve të treta. *Acquis* i këtij kapitulli është i bazuar në Traktatin për Funkcionimin e BE-së, në veçanti nenet 63-66. Definicioni i llojeve të ndryshme të kapitalit bëhet në Aneksin I të Direktivës 88/361/KEE. Praktikrat gjyqësore të Gjykatës Evropiane të Drejtësisë dhe Komunikatat e Komisionit ofrojnë interpretime shtesë të neneve të mësipërme.

Legjislacioni i BE-së përfshinë edhe rregullat për pagesa ndërkuftare dhe ekzekutimin e urdhrave të transferimit në lidhje me letrat me vlerë. Direktiva për luftën kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, kërkon që entitetet që janë subjekt i kësaj direktive të identifikojnë klientët dhe të raportojnë transaksionet e dyshimta, sidomos kur bëhet fjalë për objekte me vlerë të lartë dhe për transaksione me para në dorë me vlera të mëdha. Kjo direktivë gjithashtu kërkon që entitetet të ndërmarrin hapa shtesë si mbajtja e evidencës, trajnimet dhe krijimi i procedurave të brendshme të entiteteve të kësaj fushe. Një kërkesë kyçe në luftën kundër krimit financiar është krijimi i kapaciteteve efektive administrative dhe zbatuese, përfshirë edhe bashkëpunimin ndërmjet autoriteteve që merren me mbikëqyrjen, zbatimin dhe ndjekjen penale. Direktiva e re është harmonizuar por shkon përtej rekomandimeve për pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit të Task Forcës për Veprim Financiar (FATF).

Acquis e kësaj fushe gjithashtu përbëhet nga Konventat nr. 141 dhe nr. 198¹³ të Këshillit Evropian dhe legjislacioni i BE-së për bashkëpunim në fushën e drejtësisë dhe policisë (përfshirë Veprimin e Përbashkët 98/699/JHA, Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/500/JHA dhe Protokollin e vitit 2000 që zgjeron kompetencat e Europolit në fushën e pastrimit të parave). Ngjashëm, Vendimi i Këshillit 2000/642/JHA i vitit 2000 vendos kornizën e bashkëpunimit midis Njësisë të Inteligjencës Financiare të vendeve të BE-së.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimet e Kosovës në MSA në lidhje me lëvizjen e lirë të kapitalit dalin nga nenet 51, 63, 64, 65 dhe 89. Neni 51 i MSA-së, obligon Kosovën të ofroj mundësinë që filialet dhe degët e shoqërive të BE-së, brenda pesë viteve nga hyrja në fuqi e MSA-së, të gëzojnë të drejtën e përvetësimit dhe gëzimit të drejtave të pronësisë mbi pasuritë e patundshme sikurse kompanitë Kosovare.

Neni 64 i MSA-së parasheh detyrimet që rrjedhin në lidhje me çdo pagesë apo transfer në llogarinë rrjedhëse të bilancit të pagesave ndërmjet BE-së dhe Kosovës në përputhje me nenin VIII të Neneve të Marrëveshjes së Fondit Monetar Ndërkombëtar. Në lidhje me transaksionet në llogarinë kapitale dhe financiare të bilancit të pagesave, që nga hyrja në fuqi e Marrëveshjes, palët sigurojnë lëvizjen e lirë të kapitalit lidhur me transaksionet tregtare ose me sigurimin e shërbimeve, përfshirë huat financiare dhe kreditë, ku merr pjesë një rezident i njërës prej Palëve.

Neni 65 i MSA-së obligon Kosovën brenda pesë vjetëve nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshje, t'i ofrojë trajtim kombëtar shtetasve të BE-së që blejnë pasuri të patundshme në territorin e saj.

Neni 89 i MSA-së parasheh bashkëpunimin e palëve në lidhje me pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sipas Raportit të KE-së për Kosovën – 2021, lëvizja e kapitalit mbetet kryesisht e lirë në Kosovë, pa kufizime në pronësinë e huaj ose në investimet në sektorin financiar. Megjithatë, rekomandohet që Kosova të harmonizojë më tej legjislacionin për pagesa me Direktivën e BE-së për Shërbimet e Pagesave II.

¹³ Kjo e zgjeron konventën 141 dhe është ratifikuar edhe nga BE.

BQK planifikon të liberalizojë më tej tregun e shërbimeve të pagesave përmes adoptimit të direktivës së BE-së të njohur si PSD2 në kuadër të Ligjit për Sistemin e Pagesave. SA i përket transpozimit të direktivës PSD2, BQK, me mbështetjen e ekipit të Bankës Botërore, ka formuar një grup punues për hartimin e Ligjit të ri për Shërbimet e Pagesave. Ekipi i BQK-së pritet të hartojë ligjin e ri gjatë vitit 2022.

Përveç kësaj, BQK ka zhvilluar një strategji kombëtare për pagesat me pakicë 2021-26, e cila është publikuar në korrik 2021. Kjo strategji parasheh që BQK të finalizojë transpozimin e direktivave përkatëse të BE-së; analizimin e vazhdueshëm të kornizës ligjore dhe rregullatore të tregut të pagesave me pakicë në vend dhe inkurajon përdorimin e shërbimeve dhe instrumenteve inovative të pagesave. BQK synon të bëjë përparime në zbatimin e kësaj strategjie, duke rritur raportin e pronësisë së llogarive për të rritur dhe numrin e pagesave pa para të gatshme për kokë banori.

Kuadri legjislativ për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit ende duhet të harmonizohet me *acquis* të BE-së. Theksohet se duhet të zbatohet bashkëpunimi ndërinstitucional për të siguruar hetimet e duhura dhe ndjekjen e veprave penale. Megjithëse u morën hapat fillestarë, rekomandimet e raportit të mëparshëm mbeten të vlefshme.

Rekomandohet që Kosova duhet të miratojë Ligjin për të drejtat e pronës për t'u dhënë trajtim kombëtar shtetasve të BE-së që marrin pasuri të patundshme në Kosovë, në përputhje me MSA-në; si dhe të rritë përpjekjet për të luftuar krimin ekonomik dhe financiar dhe të harmonizojë Ligjin për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit me *acquis* të BE-së.

Në konkluzionet e takimit të Nënkomitetit për Treg të Brendshëm, Konkurrencë dhe Mbrojtje të Konsumatorit të vitit 2021 kërkohet të shtohen përpjekjet për luftimin e krimit ekonomik e financiar dhe harmonizimin e Ligjit për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit me *acquis*.

Në raport dhe konkluzione gjithashtu nënvizohet se Kosova duhet të përmirësohet në ndërgjegjësimin për rreziqet e shpëlarjes së parave/financimit të terrorizmit nga bizneset dhe profesionet e caktuara jo financiare dhe të sigurohen dëshmi përmes të dhënave mbi raportet e transaksioneve të dyshimta të marra dhe nga ndjekja ligjore përmes hetimeve dhe sanksioneve nga ana e autoriteteve. Gjithashtu kërkohet të trajtohet në mënyrë efikase çështja e identifikimit të pronarëve përfitues dhe të krijohet regjistri i Pronësisë Përfituese, përfshirë ndërgjegjësimin që synon promovimin e të kuptuarit të pronësisë përfituese përtej mbajtjes direkte të 25% ose më shumë aksioneve në një kompani.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Liberalizimi i lëvizjes së kapitalit

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga Ligji nr. 03/L-154 për Pronësinë dhe të Drejtat e tjera Sendore.

Sa u përket akteve të *acquis*-së të transpozuar në këtë ligj, ai nuk e specifikon mundësinë e fitimit të drejtës për paluajtshmëritë nga personat fizikë apo juridikë. Në anën tjetër, *acquis* e BE-së përmban mundësinë, për persona fizikë dhe juridikë të fitojnë të drejtën në paluajtshmëri në çfarëdo shteti anëtar të BE-së.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga Strategjia Kombëtare për të Drejtat Pronësore 2017-2021.

Sistemi i pagesave

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës dhe Ligji nr. 05/L-150 për amendamentimin e ligjit nr. 03/L-209;
- Ligji nr. 04/L-155 për Sistemin e Pagesave;
- Rregullorja për instrumente elektronike;
- Rregullorja për raportim të Instrumenteve të Sistemit të Pagesave;
- Rregullorja për licencimin dhe rregullimin e operatorëve të sistemeve të pagesave.

Këto akte normative kanë transpozuar në pjesë të madhe aktet të *acquis*-së në vijim:

- Direktivën 2007/64/KE mbi sistemin e pagesave në tregun e brendshëm;
- Rregulloren nr. 1409/2013 të BQE-së për statistikën e pagesave (BQE/2013/43);
- Rregulloren nr. 260/2012 mbi vendosjen e kriterëve teknike dhe afariste për transfere krediti dhe Debitimin
- Direktivën 2007/64/KE mbi Shërbimet e Pagesave në Tregjet e Brendshme, Rregulloren nr. 1409/2013 të Bankës Qendrore Evropiane për statistikën e Pagesave (ECB/2013/43) dhe Rregulloren nr. 260/2012 mbi Vendosjen e Kriterëve Teknike dhe Afariste për Transfere Krediti dhe Debitim Direkt.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Plani Strategjik i BQK-së në kuadër të së cilit planifikohet:
  - Rishikimi dhe plotësimi i rregullativës që ka të bëjë me mbikëqyrjen e sistemeve të pagesave në pajtim me standardet dhe praktikën më të mira ndërkombëtare;
  - Mbështetja dhe modernizimi i mëtejshëm i shërbimeve të pagesave dhe promovimi i bashkëpunimit mes akterëve të sistemit kombëtar të pagesave;
  - Avancimi i rolit të BQK-së si katalizator për progres në lëmin e pagesave në Republikën e Kosovës.
- Avancimi i Standardeve për mbikëqyrjen e Sistemeve të Pagesave të harmonizuara sipas Parimeve të CPSS-IOSCO;

Parandalimi dhe luftimi i shpëlarjes së parasë

Parandalimi dhe luftimi i shpëlarjes së parasë

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 05/L-O96 për Parandalimin e Shpëlarjes së Parave dhe Financimit të Terrorizmit
- UA MF (NJIF-K) Nr. 01/2021 për pronarin përfitues për subjektet raportuese
- UA për Përsonat e Ekspozuar Politikisht;
- Rregullorja e BQK-së për Parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimin e terrorizmit;
- UA nr. 01/2018 për mbajtjen e statistikave për parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimit të terrorizmit;
- UA MF- nr. 04/2018 për Vlerësimin e Rrezikut Kombëtar për Pastrimin e Parave dhe Financimin e Terrorizmit;
- UA MF (NJIF-K) nr. 02/2017 Trajnimet për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit;
- Rregullore MF (NJIF-K) nr. 01/2017 për Funkcionin e Pajtuëshmërisë dhe Kriteret për i Përshtatshëm dhe i Duhur për Zyrtarin e Pajtuëshmërisë;
- UA nr. 01/2017 për Përfundimin e Transaksioneve të Caktuara nga Raportimi;
- Udhëzues për Listën e Juridiksioneve me Rrezikshmëri të Lartë;
- UA MF (NJIF-K) nr. 01/2020 për Parandalimin dhe Zbulimin e Pastrimit të Parave, Veprave të Ndërlidhura Penale dhe Financimit të Terrorizmit në Mjedis Online;
- Udhëzues për subjektet raportuese për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit si dhe rreziqet e PP/FT që ndërlidhen me COVID-19;
- Udhëzues FIUAD: 70/2018 për Juridiksionet me rrezikshmëri të lartë dhe atyre nën monitorim të publikuar nga FATF.

Këto akte normative kanë transpozuar Direktivën 2015/849 për Parandalimin e Përdorimit të Sistemit Financiar për qëllime të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit (pjesërisht), si dhe është bazuar në rekomandimet e Task Forcës së Veprimit Financiar.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet Strategjia dhe Plani i Veprimit për luftimin dhe parandalimin e ekonomisë jo-formale, pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe krimeve financiare 2019-2023.

Korniza institucionale

Korniza institucionale në fushën e liberalizimit të lëvizjes së lirë të kapitalit përbëhet nga Ministria e Drejtësisë, në fushën e sistemit të pagesave nga Banka Qendrore e Kosovës, dhe në atë të parandalimit të pastrimit të parave dhe luftimit të financimit të terrorizmit nga Njësia për Inteligjencë Financiare në kuadër të Ministrisë së Financave.

Mbështetja e donatorëve

Projektet aktuale dhe të planifikuara të donatorëve bilateralë

Mbështetje në hartimin e Kodit Civil dhe trajtimin e çështjeve pronësore: ka për qëllim finalizimin e Kodit Civil dhe trajtimin e çështjeve pronësore. Projekti është i ndarë në tri faza: 1. Faza fillestare (tre muaj); 2. Faza e zbatimit (36 muaj); dhe 3. Faza e largimit (6 muaj). Kohëzgjatja e projektit: 2017-2020.

*Mbështetje institucionale të Kosovës nga Ambasada Norvegjeze në procesin e integritetit evropian: ka si qëllim ngritjen e kapaciteteve institucionale për administratën publike të Kosovës në përmbushjen e obligimeve që dalin nga MSA. Në mesin e kapitujve prioritarë që do financohen nga ky projekt është edhe kapitulli 4 dhe të tri komponentët e këtij kapitulli. Përkatësisht, Banka Qendrore e Kosovës, Njësia e Inteligjencës Financiare, Ministria e Drejtësisë dhe ish-Ministria e Integritetit Evropian kanë nevojë për trajnime për të kuptuar thellësisht kërkesat kryesore të *acquis*-së për lëvizjen e lirë të kapitalit. Përpos aktiviteteve të tjera, këto trajnime do të jenë të dobishme për stafin profesional, përgjegjës për transpozimin e *acquis* dhe zbatimin e politikave që kontribuojnë drejtpërdrejt në reformat e BE-së.*

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 4, fokusi gjatë periudhës 2021-2025 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

Liberalizimi i lëvizjes së kapitalit

- Forcimi i sistemit të të drejtave pronësore përmes miratimit dhe zbatimit të legjislacionit në fushën e të drejtave pronësore të shtetasve të huaj, në veçanti të shtetasve të BE-së në harmoni me MSA;

Sistemi i pagesave

- Miratimi i legjislacionit sekondar për Sistemin e Pagesave me qëllim harmonizimin me Direktivën për Shërbimet e Pagesave në Tregun e Brendshëm nr. 2015/2366;
- Hartimi i Strategjisë për Zhvillimin e Sistemeve të Pagesave në Republikën e Kosovës;
- Miratimi i legjislacionit sekondar për Sistemin e Pagesave me qëllim harmonizimin me Direktivën për Shërbimet e Pagesave në Tregun e Brendshëm nr. 2015/2366;
- Hartimi i Strategjisë për Zhvillimin e Sistemeve të Pagesave në Republikën e Kosovës;
- Trajnim i avancuar mbi Direktivën e BE-së për Shërbimet e Pagesave e njohur si PSD2;
- Trajnim për rritjen e kapaciteteve mbikëqyrëse të BQK-së në fushën e Standardeve të Mbikëqyrjes së Sistemit të Pagesave bazuar në kërkesat që dalin nga Rregullorja e BQE-së dhe parimet CPSS-IOSCO;
- Trajtime mbi TIPS - sistemi i pagesave të shpejta, i njohur si Pagesat Instant;
- Trajtime për vlerësimin e rrezikut për sistemet e pagesave me rëndësi sistemike dhe mbikëqyrjen e sistemeve të pagesave.

Parandalimi i pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit

- Transpozimi i Direktivës 2015/849 dhe Direktivës 2018/843 për parandalimin e përdorimit të sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave ose financimit të terrorizmit, përmes plotësimit të Ligjit 05/L-O96 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimit të Financimit të Terrorizmit;
- Miratimi i Ligjit për Zbatimin e Sanksioneve Financiare Ndërkombëtare të Shënjestruara;
- Hartimi dhe miratimi i Ligjit për Regjistrin Nacional të Pronarëve Përfitues;
- Ngritja e kualitetit të informatave që NjIF pranon nga ana e subjekteve raportuese;
- Vlerësimi III i Rrezikut Kombëtar të Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit;
- Anëtarësimi i Kosovës në Moneyval;

- Rritja e numrit të stafit të NJIF;
- Ofrimi i udhëzimeve specifike për subjektet raportuese se si të përgatisin dhe zhvillojnë vlerësime të rrezikut;
- Fuqizimi i strukturës së përgjithshme të kornizës mbikëqyrëse dhe zhvillimi i mbikëqyrjes së bazuar në rrezik dhe sektorët më të cenueshëm;
- Fuqizimi i aftësive për identifikimin e pronësisë përfituese dhe për të kufizuar keqpërdorimin e personave juridikë dhe marrëveshjeve juridike për qëllime të PP/FT;
- Rishikimi i Metodologjisë së vlerësimit të rrezikut të PP/FT dhe fuqizimi i vlerësimit të rrezikut, menaxhimit të rrezikut dhe kornizës strategjike;
- Hetimi dhe ndjekja penale e financimit të terrorizmit;
- Fuqizimi i aftësive për masat parandaluese për financim të terrorizmit dhe sanksionet financiare.
- Zbatimi i rekomandimeve të Raportit të Vlerësimit të përputhshmërisë së Kosovës me standardet ndërkombëtare në parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit (gjithsej 87 masa nën 11 Rezultate të Menjëhershme).

3.5. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik

Ky kapitull bazohet në parimet e përgjithshme të transparencës, trajtimit të barabartë, konkurrencës së lirë dhe mos-diskriminimit që dalin nga Traktati për Funkcionimin e BE-së, pjesa III, titulli IV dhe titulli VII si dhe nga jurisprudenca e Gjykatës Evropiane të Drejtësisë. Këto parime të përgjithshme janë të zbatueshme për të gjitha procedurat e prokurimit përfshirë edhe procedurat që janë jashtë fushëveprimit të Direktiva të BE-së për prokurimin, siç janë për shembull procedurat e prokurimit nën vlerën minimale të BE-së.

Dhënia e kontratave publike për punë, furnizime dhe ofrim të shërbimeve koordinohet nga dy Direktivat specifike: Direktiva 2004/18/KE e zëvendësuar nga Direktiva 2014/24/BE për prokurimin publik, dhe Direktiva 2004/17/KE e zëvendësuar nga Direktiva 2014/25/BE për koordinimin e procedurave të prokurimit të entiteteve që operojnë në sektorët e ujit, energjisë, transportit dhe shërbimeve postare. Ndërsa koncesionet rregullohen nga Direktiva 2014/23/BE për dhënien e kontratave koncesionare.

Këto direktiva ofrojnë edhe kornizën për aplikimin e prokurimit elektronik. Direktiva 2009/81/KE rregullon dhënien e disa kontratave në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë. Për zbatim të këtyre Direktivave kërkohen kapacitete administrative adekuate për të siguruar që të gjitha fushat që lidhen me prokurimin publik funksionojnë në mënyrë eficiente përfshirë aspektet kyçe të hartimit të politikave, legjislacionit, monitorimin, kontrollin, aspektet operacionale dhe statistikat adekuate.

Legjislacioni i BE-së gjithashtu përbëhet nga direktiva për shqyrtimin e ankesave dhe disponueshmërisë së mjeteve juridike Direktiva e Parlamentit Evropian 2007/66/KE mbi Mjetet Juridike, e 11 dhjetorit 2007. Ajo vendos dispozitat për vendosjen e procedurave të pavarura dhe efektive të shqyrtimit mbi vlerat e caktuara kundrejt vendimeve të marra nga autoritetet kontraktuese. Institucionet për shqyrtim duhet të jenë të pavarura dhe të kenë kapacitetet adekuate për të garantuar efektivitetin dhe efikasitetin e sistemit të prokurimit. Në harmoni me principin e mbrojtjes juridike që del nga rendi ligjor i BE-së, mekanizmat për shqyrtim kërkohet të veprojnë edhe jashtë fushëveprimit të zbatimit të direktivës përkatëse.

Kërkesat e MSA-së

Kapitullin I, Titullin VI përkatësisht nga neni 79 i MSA-së, në mënyrë eksplicite vendos një sërë obligimesh për Kosovën.

Sipas MSA-së nga hyrja në fuqi kompanitë pavarësisht se a janë të themeluara në BE apo jo, u lejohet qasje në aplikimin për kontratat publike sipas rregullave të prokurimit të BE-së me trajtim të barabartë me kompanitë e vendeve të BE-së. Qasja e njëjtë iu ofrohet kompanive të BE-së të themeluara në Kosovë nën Kapitullin I, Titullin e V-të të kësaj marrëveshje. Ndërsa për kompanitë e themeluara në BE, qasja e tyre në kontratat publike në Kosovë vlen me përjashtimet e parapara në paragrafin 5 të nenit 79.

Hapja e dhënies së kontratave publike konsiderohet si objektiv i dëshirueshëm mbi bazën e mos-diskriminimit dhe reciprocitetit duke ndjekur veçanërisht rregullat e OBT-së. Këto rregulla bazohen në

Marrëveshjen për Prokurimin Qeveritar (MPQ) të nënshkruar edhe nga BE dhe të cilat negociohen gjatë negociatave për anëtarësim në OBT. Sipas nenit V të Marrëveshjes, vendet në zhvillim mund të negociojnë trajtim preferencial për prokurimin publik brenda një periudhe tranzitore.

Paragrafi 9 i nenit 79 definon se prokurimi publik për fushën e shërbimeve ndërmjet Kosovës dhe BE-së do të jetë në harmoni me nenet 56-60 të MSA-së, e cila përmban dispozita për trajtim reciprok në mënyrë progresive për shërbimet, profesionet e rregulluara, vetë-punësimin, transportin. Modalitetet dhe periudhat tranzicionale për këto fusha do të jenë në harmoni me konventat përkatëse (p. sh në fushën e transportit) dhe do të rishikohen nga Këshilli i MSA-së. Ndërsa paragrafi 5 definon periudhën tranzicionale për heqjen e çfarëdo preference ekzistuese për kompanitë kosovare apo kompanitë e BE-së të themeluara në Kosovë dhe për kontratat e dhëna nën kriteret e tenderit ekonomikisht më të favorshëm dhe çmimit më të ulët, me një preferencë të çmimeve. Periudha tranzitore është 5 vite dhe reduktimi i preferencës në çmim duhet të fillojë gradualisht që nga hyrja në fuqi e marrëveshjes.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në fushën e prokurimit publik, *Raporti i KE-së për Kosovën 2021* dhe konkluzionet e Nënkomitetit për Tregun e Brendshëm, Politikat e Konkurrencës dhe Mbrojtjen e Konsumatorit theksojnë se Kosova duhet të përafrojë më tej legjislacionin e vet me *acquis* për prokurimin publik, përfshirë partneritetet publiko-private dhe koncesionet, dhe të sigurojë zbatimin e duhur të Ligjit për prokurim publik. Gjithashtu, Kosova duhet të sigurojë që bordi i Organit Shqyrtues të Prokurimit (OSHP) është plotësisht funksional, dhe që të adresohen kufizimet e kapaciteteve të stafit. Raporti i KE-së dhe konkluzionet e Nënkomitetit gjithashtu rekomandon që Kosova të rrisë kapacitetin e të gjitha institucioneve të prokurimit publik dhe bashkëpunimin ndërmjet tyre për të siguruar zbatimin e vazhdueshëm të kornizës rregullative të prokurimit publik.

Poashtu, siaps raportit të KE-së, Kosova ka vazhduar të zbatojë me sukses reformën e prokurimit elektronik, ku ka avancuar më tej sistemin e prokurimit elektronik duke shtuar në sistem module mbi menaxhimin dhe vlerësimin e kontratave.

Për më tepër, të dalat nga Nënkomiteti theksojnë se projektligji për Partneritetin Publiko-Privat që do të harmonizohet me Direktivën 2014/23/BE, duhet të konsultohet me SIGMA dhe Komisionin Evropian para se të miratohet, duke përfshirë përjashtimet e bazuara në marrëveshjet ndërkombëtare. Projektligji është konsultuar gjatë fazës së konsultimeve publike nga zyra e BE-së në Kosovë (EUSR) ku edhe janë pranuar komente të përgjithshme, përfshirë komentet nga SIGMA dhe të njëjtat pas analizimit janë përfshirë në projektligj.

Kosova ende duhet të adresojë kapacitetin e dobët të institucioneve të prokurimit publik për administrimin e prokurimit publik, monitorimin dhe ekzekutimin e pamjaftueshëm të kontratave, si dhe sistemet e dobëta të mjeteve juridike, ku të gjitha janë të cënueshme ndaj korrupsionit.

Korniza ligjore e Kosovës për prokurim publik është e përafëruar në masë të madhe me Direktivat e BE-të vitit 2004 për prokurimin klasik dhe shërbimeve komunale edhe për koncesionet dhe partneritetet publiko-private. Ende nevojitet përafërimi i mëtejshëm me Direktivat e BE-së të vitit 2014, përfshirë partneritetet publiko-private dhe koncesionet. Të gjitha instrumentet ligjore dhe financiare të përdorura në fushën e prokurimit publik dhe koncesioneve, përfshirë marrëveshjet ndërqeveritare të lidhura me vendet e treta, duhet të pasqyrojnë parimet e transparencës, konkurrencës, trajtimit të barabartë dhe mos-diskriminimit. Parimet e transparencës, konkurrencës, trajtimit të barabartë dhe mos-diskriminimit janë të përfshira në projektligjin për PPP.

Më tej, konkluzionet nga Nënkomiteti theksojnë se duhet të përmirësohet tutje zhvillimi i kapaciteteve të zyrtarëve të prokurimit dhe operatorëve ekonomikë për përdorimin platformës e-prokurimi, përfshirë skemat e trajnimit dhe udhëzimet për autoritetet kontraktuese, për të inkurajuar përdorimin e 'kriterit ekonomikisht më të favorshëm' bazuar në konceptin e 'raportit më të mirë çmim-cilësi'. Përdorimi i vetëm i kriterit të "çmimit më të ulët" gjatë prodhimit të furnizimeve mund të shpie në kosto më të larta të ciklit

të jetëgjatësisë dhe blerje të cilësisë së dobët. Për fund, rekomandohet që të adresohen gjetjet e raportit të auditimit të performancës të kryer në Agjencinë Qendrore të Prokurimit.

Gjendja aktuale

Korniza legislative dhe ajo e politikave

Korniza ligjore është e harmonizuar pjesërisht me standardet e BE-së, dhe nuk është diskriminuese. Me plotësim-ndryshim të LPP-së është bërë eliminimi i trajtimit preferencial për ofertuesit vendorë.

Korniza legislative në fushën e prokurimit publik përbëhet nga Ligji nr. 04/L-042 për Prokurimin Publik të Republikës së Kosovës, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 04/L-237, ligjin nr. 05/L-068 dhe ligjin nr. 05/L-092.

Sa i përket legjislacionit dytësor dhe politikave për prokurim publik. Dokumentet kryesore janë si në vijim:

- Rregullat dhe Udhëzuesi Operativ për Prokurim Publik, si dhe dokumentet standarde për përdorimin e tyre për zhvillimin e aktiviteteve të prokurimi publik;
- Strategjia Kombëtare për Prokurim Publik (2017-2021)

Aktet normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2014/24/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e 26 shkurtit 2014, për prokurimet publike mbi koordinimin e procedurave për caktimin e fituesit në kontratat publike të punës, shërbimit dhe furnizimit, që shfuqizon Direktivën 2004/18/KE, të cilat Shtetet Anëtare duhet të përputhet me të brenda 24 muajve nga data e hyrjes në fuqi.
- Direktivën e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit 2014/25/KE, e 26 shkurtit 2014, në prokurimin nga subjektet që operojnë në sektorin e ujit, energjisë, transportit dhe shërbimeve postare dhe që shfuqizon Direktivën 2004/17/KE.
- Direktivën e Parlamentit Evropian 2007/66/KE mbi Mjetet Juridike, e 11 dhjetorit 2007.

KRPP, në bazë të vlerësimeve të bëra dhe nevojave të paraqitura, ka filluar me iniciimin e ndryshimit të Ligjit për Prokurimin Publik (LPP). Përmes këtij ndryshimi do të inkorporohen dispozitat e Direktivave të reja të Prokurimit të BE-së, të kompletohet baza ligjore për funksionimin e mirëfilltë të platformës së prokurimit elektronik, të definohen mundësitë për NVM-të për pjesëmarrje në aktivitetet e prokurimit, si dhe të eliminohen të gjitha vështirësitë që janë hasur gjatë zbatimit të Ligjit për prokurim publik në praktikë, si dhe të krijohen kushte me të favorshme për zhvillimin e procedurave të prokurimit. Synohet që në tremujorin e dytë të vitit 2022, të procedohet për miratim ligji i ri për prokurim publik. Nxjerrja e akteve të reja nënligjore për zbatim të Ligjit të ri për prokurim publik do të bëhet brenda një periudhe 6 mujore pas miratimit të ligjit.

Rregullorja e koncesioneve u largua nga ligji për të parandaluar konfuzionin dhe mospërputhjen me ligjin specifik mbi procedurën e koncesionit që ishte miratuar më 2005.

Një numër i rëndësishëm i legjislacionit sekondar që mundësonte zbatimin e Ligjit është përgatitur, përfshirë format standarde për secilin lloj të njoftimit, kodin e etikës, një formular për raportimin e kontratave të nënshkruara, format standarde të dosjeve së tenderëve, një formular për parashtrim të ankesave për Organin Shqyrtues të Prokurimit dhe udhëzime për procedurat me vlerë minimale.

Me qëllim të funksionimit më të mirë të platformës së e-prokurimit, ngritjes së transparencës në fushën e prokurimit publik dhe të një zbatimi sa më korrekt, janë bërë tri (3) plotësim-ndryshime të Rregullave dhe Udhëzuesit Operativ për Prokurimin Publik, dy plotësim-ndryshime të formularit standard B58 si dhe UA nr. 1/2019 për veprimet e KRPP dhe Autoriteteve Kontraktuese në procedurat e prokurimit publik në rast të pengesave në funksionimin e platformës elektronike për prokurimin elektronik.

Korniza institucionale

Korniza institucionale në fushën e prokurimit publik përbëhet nga këto institucione:

- Komisioni Rregullativ për Prokurim Publik (KRPP).
- Organi Shqyrtues i Prokurimit (OSHP);

- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve (MFPT)/Agjencia Qendrore e Prokurimit (AQP).

KRPP është agjenci e pavarur rregullative përgjegjëse për zhvillimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e sistemit të Prokurimit Publik. Në bazë të Ligjit të Prokurimit Publik, Komisioni është përgjegjës për hartimin dhe shpërndarjen në legjislacionin sekondar, përfshirë edhe rregullat e prokurimit, doracakët, udhëzimet, formularët standard, kontratat model dhe për të përgatitur rekomandimet për përmirësim të LPP-së dhe sistemit të përgjithshëm të prokurimit publik për Qeverinë dhe Kuvendin.

Organi Shqyrtues i Prokurimit (OSHP) është përgjegjës për kryerjen e funksioneve të dhëna me Ligjin e Prokurimit Publik dhe Ligjit për Procedurën për dhënie për koncesioneve, lidhur me trajtimin e ankesave në relacion me këto ligje. Ky organ është një trup kuazi-gjyqësor, kompetent për shqyrtimin e vendimeve administrative të lëshuara nga institucionet qendrore të prokurimit për kryerjen e procedurave të prokurimit dhe për të rishikuar ankesat nga tenderuesit nën procedurën e shqyrtimit.

Agjencia Qendrore e Prokurimit (AQP) funksionon si një agjenci në kuadër të Ministrisë së Financave me përgjegjësi të gjerë në lidhje me procedurat e prokurimit të nivelit qendror. AQP zbaton dhe kryen funksione dhe përgjegjësi të specifikuar në Ligjin e prokurimit Publik përderisa funksioni kryesor i Agjencisë është prokurimet qendrore.

Reformat në prokurimin publik

Në mbështetje të vendimit të Qeverisë të Republikës së Kosovës të vitit 2016, nga 1 janar i 2017 të gjitha Organizatat buxhetore kanë filluar aplikimin e sistemit të e-prokurimit. Ndërsa nga 1 janar 2018, sistemi i prokurimit elektronik është bërë obligativ për përdorim nga të gjitha autoritetet kontraktuese dhe për të gjitha procedurat e prokurimit me vlerë mbi 1000 euro, apo rreth 98% e procedurave të prokurimit zhvillohen në tërësi në sistem të prokurimit elektronik deri në nënshkrim të kontratës.

KRPP në funksion të rritjes së përdorimit të sistemit të prokurimit elektronik edhe nga ana e operatorëve ekonomik, nga gjysma e vitit 2018 ka nxjerr një vendim nëpërmjet të cilit nga data 5 korrik 2018, për të gjitha prokurimet e centralizuara që zhvillohen nga AQP – dorëzimi i ofertës lejohet vetëm në formë elektronike, ndërsa nga janar i 2019, për të gjitha prokurimet me vlerë të madhe të publikuara nga të gjitha Autoritetet Kontraktuese – dorëzimi i ofertës bëhet vetëm në formë elektronike. Me këtë, 98% e të gjitha aktiviteteve të prokurimit, përfshirë dorëzimin e ofertave, zbatohen përmes platformës së prokurimit elektronik (duke përjashtuar kontratat me vlerë minimale nën 1,000 euro). Ndërsa duke filluar nga gushti i vitit 2021, zhvillimi i procedurave të kontratave me vlerë minimale (deri në 1000 euro), bëhet përmes sistemit të e-prokurimit, me përjashtim të atyre që zhvillohen nga Institucionet arsimore.

Nga Qershori 2021 KRPP ka zhvilluar dhe zbatuar ueb-aplikacionin për publikim të të dhënave të hapura në prokurimin publik sipas standardit OCDS (Open Contracting Data Standard), si dhe është bërë publikimi i ueb-aplikacionit për përdorim nga të gjitha palët e interesuara. Të dhënat e prokurimit të publikuara janë plotësisht transparente, të lexueshme dhe në dispozicion për shfrytëzim nga të gjitha palët e interesuara. Më hapjen e dhënave në prokurimin publik, është rritur e transparenca dhe ju është mundësuar dhe lehtësuar në masë të madhe puna organeve të sundimit të ligjit si Zyrës kombëtare të Auditimit, Agjencionit Kundër Korrupsion dhe çdo pale të interesit që nga zyrat e tyre mund të kenë qasje në të gjitha dokumentet.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga KE (përmes IPA-s) dhe nga donatorë të tjerë bilateralë me projektet e përmbledhur në vijim.

Projektet aktuale dhe të planifikuara IPA

- Reforma e sistemit të prokurimit publik në Kosovë është mbështetur kryesisht nga projektet përkatëse të financuara nga BE dhe Banka Botërore.
- DAI USAID “Komuna Transparente dhe Llogaridhënëse – Komponenti e Transparencën, dhe Komuna Llogaridhënëse”, i cili ka për qëllim përmirësimin e kapaciteteve administrative në fushën e prokurimit publik në Kosovë dhe parashihet që të përfundoj deri në fund të vitit 2021.

- Organit Shqyrtues së Prokurimi, Ambasada e Britanisë së Madhe ka filluar të mbështesë OSHP-në me ekspertë që do të punojnë që vendimet të kenë arsyetim më racional dhe vendimet e OSHP-së të zbatohen tërësisht.
- Që nga fillimi i 2020 ka nisur zbatimin e projektit: Asistenca Teknike për të mbështetur zbatimin e Reformave në Menaxhimin e Financave Publike, financuar nga fondet e BE.
- Projekti i menaxhuar nga ZKM dhe financuar nga Qeveria e Luksemburgut, që ka për qëllim ngritjen e kapaciteteve institucionale për administratën publike të Kosovës në përmbushjen e obligimeve që dalin nga MSA.

Reforma e sistemit të prokurimit publik në Kosovë është mbështetur kryesisht nga projektet përkatëse të financuara nga BE dhe Banka Botërore.

Që nga dhjetor i 2017 prokurimi publik në Kosovë është duke u mbështetur nga projekti i DAI USAID *“Komuna Transparente dhe Llogaridhënese – Komponenti e Transparencën, dhe Komuna Llogaridhënese”* i cili ka për qëllim përmirësimin e kapaciteteve administrative në fushën e prokurimit publik në Kosovë dhe parashihet që të përfundoj deri në fund të qershorit 2022.

Nga janari 2020 ka filluar zbatimin e projektit të financuar nga BE: Asistenca Teknike për të mbështetur zbatimin e Reformave në Menaxhimin e Financave Publike. Qëllimi i projektit të komponentit për prokurim publik është që të mbështesë Organet Qendrore të Prokurimit Publik në rolin e tyre rregullues, këshillues, monitorues, mbikëqyrës, zbatues dhe shqyrtues për të rritur efektivitetin e prokurimit publik përmes zbatimit të parimit të 'vlerës për para'. Gjithashtu projekti do të mbështesë KRPP në hartimin e kornizës së re ligjore të prokurimit publik në Kosovë që është më e përafuar me kërkesat e legjislacionit të BE-së, përfshirë aktet nënligjore. Projekti parashihet të zgjasë 3 vite.

Projekti Asistenca teknike në kontekst të integritetit evropian i zbatuar nga Zyra për Kriteria Ekonomike/Zyra e Kryeministrit dhe financuar nga Qeveria e Luksemburgut, ka për qëllim zhvillimin e kapaciteteve institucionale në administratën publike të Kosovës në përmbushjen e obligimeve që dalin nga MSA. Ndër të tjera, parashihet zhvillimi i kapaciteteve të KRPP-së në administrimin e sistemit elektronik të prokurimit, monitorimin efikas të aktiviteteve të tilla si dhe ofrimin e trajnimeve në prokurimin publik. Për fillimin e vitit 2020, ndër të tjera, janë planifikuar trajnime të avancuara për aplikimin e ndryshimeve ligjore - veçanërisht transpozimin e Direktivave të BE-së, trajnime në fushën e IT-së për sigurinë e sistemit, si dhe trajnime në lidhje me dhënien e kontratave të koncesionit në kuadër të Partneritetit Publiko-Privat.

Gjatë vitit 2020, KRPP ne mbështetje të Projektit të Luksemburgut ka mbajtur trajnimin *“Trajnimi për Trajner për Menaxhimin e Prokurimit Publik sipas sistemit të BE-së. Për shkak të situatës së krijuar me pandeminë COVID-19, trajnimi u mbajt në formatin Online. Pjesëmarrës ishin 10 zyrtarë nga 2 Institucionet Qendrore të Prokurimit Publik (KRPP & AQP) dhe kishte për qëllim zhvillimin e kapaciteteve të institucioneve qendrore të prokurimit publik në lidhje me zbatimin e Direktivave të BE-së për prokurim publik dhe praktikave më të mira, me fokus në: Ligji i prokurimit të BE-së; Parimet dhe çështjet ligjore; Procedurat e prokurimit dhe marrëveshjet kornizë; Prokurimi në shtëpinë dhe Prokurimi direkt; Kualifikimi & Përfundimi; Vetë- pastrimi; ESPD ose Dokumenti unik i prokurimit; eCertis; TEMF i bazuar në konceptin e 'raportit më të mirë çmim- cilësi'; Menaxhimi i kontratave si dhe Teknikat dhe metodologjia e trajnimeve. Trajnimi është zbatuar nga njeri nga institutet e njohura ndërkombëtare të trajnimeve në prokurimin publik ITC-ILO (International Training Center-International Labor Organization).*

Gjithashtu gjatë vitit 2020, KRPP ne mbështetje të po të njëjtit projekt ka mbajtur trajnimin *“Trajnimi CEH (Certified Ethical Hacker). Për shkak të situatës së krijuar me pandeminë COVID-19, trajnimi u mbajt në formatin Online. Trajnimi kishte për qëllim ngritjen e kapaciteteve në fushën e sigurisë së informacionit dhe mbrojtjes së dhënave, të stafit të e-prokurimit në kuadër të KRPP. Pjesëmarrës ishin 2 zyrtarë të TI nga Departamenti i e-prokurimit të KRPP. Trajnimi është mbajtur nga AUK (American University of Kosova).*

Ndër të tjera gjatë vitit 2022, parashihet zhvillimi i kapaciteteve të 3 Organeve Qendrore të Prokurimit Publik (KRPP, OSHP, AQP) si dhe zyrtarëve të prokurimit të autoriteteve kontraktuese në përdorimin e

kriterit për dhënie të kontratës, kriteri Tenderi Ekonomikisht më i Favorshëm, sipas Direktivave të BE për prokurim publik.

Objektivat prioritare afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizma të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 5, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritare afatmesme:

- Përafrimi i mëtejshëm i kornizës legjislative të vendit me kornizën ligjore të BE-së bazuar në kërkesat e MSA-së, dhe duke shfrytëzuar përvojën dhe praktikën më të mira të shteteve anëtare të BE-së në fushën e prokurimit publik.
- Përgatitja e legjislacionit dytësor në fushën e prokurimit publik në harmoni me ndryshimin e Ligjit për Prokurim Publik duke përfshirë edhe doracakë të prokurimit, udhëzues, formularë dhe modele standarde për dokumentet e tenderit dhe të kontratave.
- Rritja e efikasitetit në sistemin e Prokurimit Publik përfshirë edhe sistemin elektronik, vendosja e rregullave dhe monitorimi sipas parimit të transparencës dhe qasjes në informata në të gjitha fazat e aktiviteteve të prokurimit gjatë përdorimit të fondeve publike.
- Përmirësimi i përgjegjësisë, integritetit, llogaridhënies, kontrollit për zbatimin e politikave dhe legjislacionit në prokurim publik, duke bërë edhe ndryshimet e nevojshme ligjore të LPP-së.
- Trajnimi dhe rritja e cilësisë së trajnimeve për Prokurim Publik me qëllim të zhvillimit të kuadrove profesionale në fushën e prokurimit publik, për tu përballuar me një treg në rritje dhe rolin e tij të pritur në zhvillimin ekonomik kombëtar.
- Përmirësimi i mëtejshëm i koordinimit, përfshirë krijimin e mekanizmit të bashkëpunimit ndërinstitucional ndërmjet aktorëve të prokurimit publik si p.sh. Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik, Organi Shqyrtues i Prokurimit, Agjencia Qendrore e Prokurimit, dhe Autoriteti i Konkurrencës i Kosovës, Auditori i Përgjithshëm, gjyqësori dhe institucionet e zbatimit të ligjit.
- Miratimi i rregulloreve dhe udhëzimeve për hulumtimin e tregut si pjesë e vlerësimit para-dhënies së vendimeve të prokurimit publik të centralizuar.
- Komunikimi dhe ngritja e vetëdijes për prokurimin publik në Kosovë.
- Miratimi i legjislacionit sekondar/akteve nënligjore, brenda një viti pas miratimit të projektligjit për PPP, ashtu edhe siç është paraparë në projektligj.

3.6. Kapitulli 6 i *acquis*-së: E drejta e kompanive

Legjislacioni për Kompani përmban rregulla mbi formimin, regjistrimin, bashkimin dhe ndarjen e kompanive dhe kërkesat për raportim financiar që synojnë të përkrahin të drejtën e themelimit.

Në fushën e **të drejtës së kompanive**, Direktiva 2009/101/KE për koordinimin e masave mbrojtëse që kërkohen nga kompanitë për mbrojtje të interesave të anëtarëve dhe palëve të treta (e njohur më parë si Direktiva e Parë e të Drejtës së Kompanive) përmban kërkesa për shpalljet obligative. Direktiva e Dytë e të drejtës së Kompanive 2012/30/BE konsiston në rregulla për themelimin e ndërmarrjeve publike me përgjegjësi të kufizuar dhe kapitalin e tyre. Direktiva 22e Njëmbëdhjetë e të Drejtës së Kompanive (89/666/KEE) rregullon kërkesat për shpallje për degët e hapura në një vend anëtar dhe të qeverisura nga një vend tjetër. Direktiva e Dymbëdhjetë e të Drejtës së Kompanive (2009/102/KE) kërkon që vendet anëtare të njohin në ligjet e tyre kompanitë me përgjegjësi të kufizuar me një anëtar. Direktiva 2004/109/KE (Direktiva e Transparencës) kërkon harmonizimin e kërkesave për transparencë për kompanitë e listuara. Së fundmi është miratuar Direktiva 2017/1132 e cila kodifikon dhe zëvendëson 6 Direktiva: 82/891/KEE, 89/666/KEE, 2005/56/KE, 2009/101/KE, 2011/35/BE, 2012/30/BE.

Direktiva e Tretë (78/855/KEE) dhe e Gjashtë (82/891/KEE) e të Drejtës së Kompanive harmonizojnë rregullat kombëtare për mbrojtjen e aksionarëve dhe kreditorëve në kontekstin e bashkimeve dhe ndarjeve të kompanive me përgjegjësi të limituar publike vendore. Në këtë fushë *acquis* përmban edhe disa Direktiva të tjera që rregullojnë aspektet ndër-kufitare të funksionimit të kompanive.

Legjislacioni i BE-së gjithashtu përmban disa rregullore që rregullojnë forma legale Evropiane të caktuara siç janë për shembull Grupimi i Interesave Ekonomike Evropiane dhe Kompania Evropiane – *Societas Europaea* duke lënë në kompetencë të vendeve anëtare të rregullojnë operacionet dhe strukturën e brendshme. Katër Rekomandime të Komisionit (2004/913/KE, 2005/162/KE, 2009/385/KE, dhe 2009/384/KE) adresojnë principet e qeverisjes korporative për pagesën e drejtorëve dhe pagesën në institucionet financiare, pavarësinë e komiteteve të bordit dhe drejtorëve jo-ekzekutiv.

Në fushën e **raportimit financiar dhe auditimit**, rregullat e *acquis* kërkojnë paraqitjen e llogarive vjetore dhe të konsoliduara të ndërmarrjeve publike dhe private me përgjegjësi të kufizuar (Direktiva VII e së Drejtës së Kompanive), pasqyrës së të hyrave dhe profitit (Direktiva IV e së Drejtës së Kompanive), përfshirë edhe rregullat e thjeshtuara për NVM. Aplikimi i Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit është i detyrueshëm për disa entitete me interes publik. Këto direktiva gjithashtu caktojnë kërkesat për auditim, dhe obligimet për shpalesje dhe publikim të të dhënave. Përveç kësaj, *acquis* përcakton rregullat për miratimin, integritetin profesional dhe pavarësinë e auditimeve ligjore.

Ekzistojnë edhe rregullore që i detyrojnë kompanitë të cilat janë të listuara në një treg të rregulluar, në mënyrë që llogaritë e tyre të jenë në përputhje me standardet ndërkombëtare të adoptuara nga KE. Së fundi, Direktiva e Tetë e së Drejtës së Kompanive (2006/43/KE) për Auditimin Ligjor harmonizon rregullat, përfshirë mes tjerash, miratimin dhe regjistrimin e auditorëve ligjor, sigurimin e jashtëm, mbikëqyrjen publike, pavarësinë e auditorit dhe zbatimin e mundshëm të standardeve ndërkombëtare të auditimit.

Kërkesat e MSA-së

Obligimet që dalin nga MSA për transpozimin gradual të legjislacionit të BE dhe zbatimin efektiv burojnë nga neni 74 i marrëveshjes. Këto obligime përfshijnë edhe fushën e të drejtës së kompanive dhe paragrafi 3 i nenit 74 i jep përparësi transpozimit të legjislacionit të tregut të brendshëm dhe atij tregtar në fazën e parë të periudhës tranzitore.

Sipas nenit 51, Kosova obligohet që me hyrjen në fuqi të MSA-se të sigurojë trajtim të barabartë kompanive të BE-së me ato vendore sa u përket kushteve të punës, pagesave dhe trajtimit të punëtorëve dhe subjekteve juridike të cilët themelohen juridikisht në territorin e Kosovës.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson se Kosova ka marrë hapa konkret për zbatimin e Ligjit për Shoqëritë Tregtare. Kosova ka miratuar për herë të parë Kodin e Qeverisjes Korporative që prezanton parimet e qeverisjes korporative të BE-së dhe sipas parimeve të OECD. Raporti nënvizon nevojën që të forcojë më tej strukturat e mbikëqyrjes së auditimit institucional dhe pavarësinë dhe objektivitetin profesional të auditorëve dhe firmave të auditimit. Megjithatë, theksohet nevoja për harmonizimin e mëtejshëm të së drejtës së kompanive me *acquis* të BE-së, sidomos në zbatimin e akteve nënligjore për zbatimin e Ligjit për Shoqëritë Tregtare, duke përfshirë edhe fushën e të drejtave të aksionerëve.

Në konkluzionet e Nënkomitetit për Tregun e Brendshëm, Mbrojtjen e Konsumatorit dhe Konkurrencë, u theksua nevoja që nismat e ardhshme legjislative të harmonizohen me dispozitat e Direktivës BE/2017/1132 dhe të bëhet përafrimi i mëtejshëm i legjislacionit me atë të BE-së në fushat ku ka mangësi ose përafrim të pjesshëm në Ligjin për shoqëritë tregtare, duke përfshirë kërkesat minimale për kapital, aspektet e zbulimit të informacionit në lidhje me kompanitë dhe degët e tyre, bashkimet ndërkufitare, mbrojtja e aksionarëve dhe ofertat për blerje.

Lidhur me raportimin financiar dhe auditimin, *Raporti KE-së për Kosovën – 2021* thekson se tashmë Ligji i ri për Raportim Financiar, Kontabilitet dhe Auditim ka hyrë në fuqi, si dhe janë miratuar aktet nënligjore sa i përket licensimit të auditorëve si dhe kompanive audituese. Raporti nënvizon nevojën që nismat e ardhshme për plotësim-ndryshimin e Ligjit duhet të kenë parasysh transpozimin e *acquis* që ka të bëjë me raportimin e komponentëve jo-financiar të kompanive. Raporti gjithashtu thekson se megjithëse Bordi i Mbikëqyrjes Publike është themeluar, ende nuk është gjete një zgjidhje e qëndrueshme financiare e cila do të mundësonte operimin normal të strukturave mbikëqyrëse.

Konkluzionet e Nënkomitetit për Treg të Brendshëm, Konkurrencë dhe Mbrojtje të Konsumatorit nënvizojnë nevojën që të sigurohen burimet adekuate për të ushtruar kompetenca mbikëqyrëse, për të kryer inspektime për mbikëqyrjen dhe kontrollin e cilësisë të shoqatave profesionale, firmave të auditimit dhe auditorëve ligjorë dhe për funksionalizimin e softuerit për marrjen dhe përpunimin e pasqyrave financiare.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Korniza legjislative dhe ajo e politikave në fushën e së drejtës së kompanive përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 06/L-O16 për Shoqëritë Tregtare;
- UA Nr. 11/2018 për përcaktimin e taksave për shërbimet e ofruara nga Agjencia për Regjistrimin e Bizneseve;
- UA(QRK) NR.01/2019 për Caktimin e Kërkesave, Kushteve dhe Procedurave për Krijimin e Numrit Unik Identifikues;
- UA NR.01/2020 për Ruajtjen dhe Shfrytëzimin e Materialit Arkivor në ARBK;
- UA Nr. 02/2020 për Procedurën e Regjistrimit të Emrit Zyrtar dhe Emrit Tregtar të Shoqërive Tregtare;
- UA Nr. 03/2020 për Mënyrën dhe Procedurën e Regjistrimit dhe Ndryshimit të Dhënave të Shoqërive Tregtare në ARBK;
- UA Nr.14/2020 për Çregjistrimin e Bizneseve në ARBK;
- UA Nr.05/2021 për Regjistrimin e Zyrave së Përfaqësisë të Shoqërive të Huaja Tregtare;
- Kodi i Qeverisjes Korporative;
- UA Nr.01/2021 për Regjistrin e Shoqërive Tregtare.

Aktet normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2009/101/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, për bashkërendimin e masave mbrojtëse të cilat kërkohen, për mbrojtjen e interesave të anëtarëve dhe palëve të treta, nga shtetet anëtare të kompanive në kuadër të kuptimit të paragrafit të dytë të nenit 48 të Traktatit, me pikëpamjen që këto masa mbrojtëse të bëhen të barasvlershme;
- Direktivën të Këshillit 89/666/KEE, lidhur me kërkesat për zbulim sa u përket degëve të hapura në një Shtet Anëtar nga lloje të caktuara kompanish të rregulluara me ligj të një Shteti tjetër;
- Direktivën 2011/35/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, të 5 prillit 2011, në lidhje me bashkimet e shoqërive publike me përgjegjësi të kufizuar;
- Direktivën e gjashtë të Këshillit 82/891/KEE, bazuar në nenin 54 (3) (g) të Traktatit, sa i përket ndarjes së shoqërive tregtare publike me përgjegjësi të kufizuar, këtu e tutje direktiva 82/891/KEE;
- Direktivën 2005/56/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, për bashkimet ndërkufitare të shoqërive tregtare me përgjegjësi të kufizuar; Direktivën 2012/17/BE të Parlamentit dhe të Këshillit, të 13 qershorit 2012, për amendamentimin e Direktivës së Këshillit 89/666/KEE dhe Direktivave 2005/56/KE dhe 2009/101/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit sa i përket ndërlidhjes së regjistrave qendror, komercial dhe të shoqërive tregtare;
- Pjesërisht në përputhje me Direktivën 2012/30/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, të datës 25 tetor 2012, për bashkërendimin e masave mbrojtëse të cilat kërkohen, për mbrojtjen e interesave të anëtarëve dhe të tjerëve, nga Shtetet Anëtare të kompanive në kuadër të kuptimit të paragrafit të dytë të nenit 54 të Traktatit për Funksionimin e Bashkimit Evropian, sa i përket formimit të shoqërive tregtare me përgjegjësi të kufizuar dhe mirëmbajtjen dhe ndryshimin e kapitalit të tyre, me pikëpamjen që këto masa mbrojtëse të bëhen të barasvlershme.
- Direktivën 77/91/KEE për koordinimin e masave mbrojtëse, Direktiva 78/855/KEE e 9 tetorit 1978 në bazë të nenit 54 (3) (g) të Traktatit lidhur me bashkimet e ndërmarrjeve publike me përgjegjësi të kufizuar (shoqëri aksionare);

- Direktivën 82/891/KEE të 17 dhjetorit 1982 në bazë të nenit 54 (3) (g) të Traktatit, lidhur me ndarjen e shoqërive publike me përgjegjësi të kufizuar (shoqëri aksionare) Direktivën 89/667/KEE mbi kompanitë private me përgjegjësi të kufizuar një -anëtarësh (Shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar)
- Direktivën 2005/56/KEE të Parlamentit dhe Këshilli Evropian, e 26 tetorit 2005, mbi shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar për bashkimin ndër-kufitar;
- Direktivën 89/666/KEE në lidhje me kërkesat për dhënie informata shpjeguese në lidhje me degët e hapur në një Shtet Anëtar nga lloje të caktuara të shoqërisë të qeverisura nga ligji i një shteti tjetër.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Plani Strategjik dhe Operacional 2021-2025;
- Dokumente tjera strategjike nacionale dhe rajonale.

Raportimi financiar dhe auditimi

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga Ligji nr. 06/L-032 për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim.

Ai ka transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2006/43/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, për auditimet ligjore të pasqyrave vjetore financiare individuale dhe pasqyrave financiare të konsoliduara;
- Direktivën 2008/30/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, për ndryshimin e Direktivës 2006/43/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, për auditimet ligjore të pasqyrave vjetore financiare individuale dhe pasqyrave financiare të konsoliduara;
- Direktivën 2013/34/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, për pasqyrat vjetore financiare individuale, pasqyrat financiare të konsoliduara dhe raportet përkatëse të llojeve të caktuara të ndërmarrjeve, dhe për ndryshimin e Direktivës 2006/43/KE; dhe
- Direktivën 2014/56/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, për ndryshimin e Direktivës 2006/43/KE për auditimet ligjore të pasqyrave vjetore financiare individuale dhe pasqyrave financiare të konsoliduara.

Korniza institucionale

E drejta e kompanive

- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë, përkatësisht Agjencia për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës.

Raportimi financiar dhe auditimi

- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve
- Këshilli Kosovar për Raportim Financiar dhe Auditim;

Mbështetja e donatorëve

Projektet aktuale dhe të planifikuara të donatorëve bilateralë

Asistenca teknike në kontekst të integritit evropian, është projekt i zbatuar nga Zyra e Kryeminsitrit me mbështetje financiare të qeverisë së Luksemburgut i cili ka si synim ngritjen e kapaciteteve institucionale të Republikës së Kosovës në zbatimin e prioritetëve që dalin nga MSA. Ky projekt është duke ofruar mbështetje për ARBK-në dhe KKRF-në si bartëse kryesore të këtij kapitulli.

Objektivat prioritare afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 6, fokusi gjatë periudhës 2021-2024 do të jetë në këto objektiva prioritare afatmesme:

E drejta e kompanive:

- Të bëhet përafrimi i legjislacionit vendor me aquis, përkatësisht Direktivën 2017/828, Direktivën 2019/1151 si dhe Direktivën 2019/2121;
- Përafrimi i legjislacionit përfshirë edhe sistemin e interkonjeksionit të BRIS;

- Zbatimi i qeverisjes korporative;
- Përmirësimi i kapaciteteve njerëzore dhe teknike të qendrave *One Stop Shop*, përmirësimi i shërbimeve të biznesit dhe ndërmarrja emasave afirmative për të inkurajuar gjininë e nën-përfaqësuar, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore;
- Trajnimi i stafit për përdorimin e softuerit dhe platformës së re elektronike.

Raportimi financiar dhe auditimi:

- Nxjerrja e akteve nënligjore të harmonizuara me Plotësim-ndryshim e Ligjit për Kontabilitet, Raportim financiar dhe Auditim;
- Zhvillimi dhe zbatimi i standardeve të auditimit dhe raportimit financiar, rregullave për Arsimin profesional dhe Zhvillimin e vazhdueshëm profesional në fushën e Kontabilitetit dhe Auditimit;
- Zhvillimi dhe zbatimi i metodologjisë së inspektimit të kualitetit të auditimeve në harmoni me rregulloren e auditimit.

3.7. Kapitulli 7 i *acquis*-së: E drejta e pronësisë intelektuale

Legjislacioni i BE-së në këtë fushë definon rregullat e harmonizuara për mbrojtjen e pronësisë industriale, të drejtave të autorit dhe të drejtave të përafërta.

Në fushën e të drejtave të pronësisë industriale, *acquis* vendos rregullat për mbrojtje ligjore të markave tregtare, dizajnit industrial, patentave, tregusit gjeografike dhe emërtimet e origjinës si dhe mbrojtjen e topografisë që qarqeve të integruara. Për sistemin e patentave në BE është me rëndësi anëtarësimi në Konventën Evropiane të Patentave dhe Organizatën Evropiane të Patentave.

Direktiva 2015/2436/EU për Marka Tregtare dhe Direktiva 2015/2436/EU për Sekretin Tregtar duhet të transpozohen në legjislacionin nacional të Kosovës.

Acquis gjithashtu përfshin Rregulloret e BE, të cilat rregullojnë dizajnin industrial dhe markat tregtare në BE. Pjesëmarrja në Protokollin e Madridit dhe Marrëveshja e Hagës janë të rëndësishme për sistemin e markave tregtare dhe dizajnit në BE dhe për regjistrimin ndërkombëtar të dizajnit industrial dhe markave tregtare. Gjithashtu ekzistojnë edhe dispozita në kundërshtim të rregulloreve të BE për certifikatat e mbrojtjes suplementare që u ofrojnë pronarëve të shpikjeve mbrojtje shtesë në rastet kur patenta mbulohet nga një autorizim administrativ marketingu që nuk lejon përfitime të plota nga shfrytëzimi i patentës (sidomos në fushën e farmaceutikës, produkteve të bimëve etj.).

Në fushën e të drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta, objektivi kryesor është harmonizimi i disa aspekteve të shoqërisë informative në linjë me zhvillimet teknologjike. Këtu bën pjesë edhe legjislacioni i BE-së që rrjedh nga obligimet ndërkombëtare të traktateve për të drejtën e autorit dhe të drejtat e përafërta të miratuara në kornizën e Organizatës Botërore për Pronësinë Intelektuale (WIPO). Direktiva 2006/115/KE rregullon të drejtat e autorit dhe të drejtat e përafërta të mbajtësit. Kjo direktivë rregullon disa të drejta të përafërta përfshirë të drejtën e riprodhimit, transmetimit, dhe distribuimit. Direktiva 2006/116/KE e amendamentuar nga Direktiva 2011/77/BE vendos periudhën e mbrojtjes për lloje të ndryshme të punëve dhe çështje tjera të ndërlidhura për vendet anëtare të BE-së. Ekzistojnë edhe disa Direktiva tjera që rregullojnë transmetimet audio-vizuale ndërkufitare (satelitore), të drejtën e rishitjes së përfitimeve të autorit, mbrojtjen e programeve kompjuterike, baza e të dhënave, digjitalizimin, dhe ekspozimin online për punët që autorët ose nuk dihen ose nuk mund të lokalizohen (kontaktohen).

Sa i përket zbatimit të të drejtave të pronësisë intelektuale dhe industriale, legjislacioni i BE-së kërkon që vendet anëtare të aplikojnë masa dhe ndëshkime efektive dhe proporcionale për falsifikimin dhe piraterinë e mallrave. Kjo synon të krijojë trajtim të barabartë për mbajtësit e të drejtave në gjithë BE-në. Rregullorja (KE) nr. 1383/2003 u jep rol të rëndësishëm administratave doganore në parandalimin dhe ndalimin nga qarkullimi të produkteve që shkelin të drejtën industriale ose të drejtën e autorit. Zbatimi i *acquis* në këtë fushë kërkon kapacitete dhe struktura adekuate e efektive. Duhet të ekzistojë një institucion që pranon aplikacionet për mbrojtje në të gjitha fushat e pronësisë intelektuale. BE është anëtare e Organizatës Botërore të Tregtisë e cila administron Marrëveshjen për Aspektet Tregtare të të Drejtave të Pronësisë Industriale.

Kërkesat e MSA-së

Dispozitat e MSA-së kërkojnë që institucionet kosovare përgjegjëse për pronësinë intelektuale të ofrojnë fillimisht kornizën ligjore të harmonizuar me Direktivat dhe rregulloren e BE-së, si dhe të ofrojnë mbrojtje të njëjtë të këtyre të drejtave në Kosovë në nivel të njëjtë me ato të vendeve të BE-së. Neni 77 dhe 78 i MSA-së e obligon Kosovën që të marrë të gjitha masat e nevojshme për garantim të mbrojtjes së të drejtave të pronësisë intelektuale, përfshirë mjetet e efektshme për realizimin e këtyre të drejtave.

Më konkretisht, bazuar në nenet e MSA, Kosova duhet që:

- Të krijojë një sistem të pronësisë intelektuale në Kosovë konform standardeve ndërkombëtare në fushën e pronësisë intelektuale;
- T'i kushtohet vëmendje bashkëpunimit rajonal dhe ndërkombëtar, duke qenë se Kosova nuk është nënshkruese e ndonjë marrëveshje ndërkombëtare apo rajonale, ashtu sikurse nuk është anëtare e asnjë organizate ndërkombëtare dhe rajonale në fushën e pronësisë intelektuale;
- Kosova obligohet që të hartojë legjislacionin dhe politikën në atë mënyrë që të jenë konform parimit të trajtimit kombëtar (*National Treatment Principle*) përmes së cilit Kosova dhe BE do t'u ofrojnë kompanive të njëra-tjetres trajtim jo më pak të favorshëm se atë që ata i japin nga ana e tyre ndonjë vendi të tretë nën Marrëveshjet dypalëshe;
- Kosova kërkohet që konform nenit 109 të MSA-së të ketë bashkëpunim në fushën audio-vizuale për nxitjen e industrisë audio-vizuale në Evropë, si dhe për të përkrahur bashkë-prodhimin në fushat e kinemasë dhe mediave audio-vizuale, ku sipas këtij neni bashkëpunimi mund të përfshijë programet dhe lehtësirat për trajnimin e gazetarëve dhe profesionistëve në industrinë e mediave audio-vizuale, ashtu si edhe asistencën teknike për mediat publike dhe private të Kosovës, me qëllim të përforcimit të pavarësisë së tyre, profesionalizmin dhe lidhjeve me median evropian;
- Të bëjë përafrimin e politikave të saj për rregullimin e aspekteve të përmbajtjes së transmetimeve ndërkufitare me ato të BE-së;
- Të harmonizojë legjislacionin e saj me *acquis* të BE-së në sferën e përvetësimit të së drejtës së pronësisë intelektuale për programet dhe transmetimin si dhe të siguroj dhe fuqizoj pavarësinë e autoriteteve rregullatore përkatëse;
- Të angazhohet në mbrojtjen e Treguesve Gjeografikë dhe Emërtimeve të Origjinës konform Neneve 2, 6, 7, 8 të Marrëveshjes për Njohjen, Mbrojtjen dhe Kontrollin Reciprok të Emrave të Verërave, Pijeve Alkoolike dhe Verërave të Aromatizuara të MSA-së;
- Të inkurajojë bashkëpunimin në kërkimet civile shkencore dhe zhvillimin teknologjik konform Nenit 118 të MSA-së, mbi bazën e përfitimit të ndërsjellë dhe duke marrë parasysh burimet e disponueshme, qasjen e duhur në programet e tyre përkatëse, të kushtëzuara nga nivelet e përshtatshme të mbrojtjes efikase të të drejtave të pronësisë intelektuale, industriale dhe tregtare.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në fushën e *së drejtës së autorit*, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson faktin që Kosova ka miratuar Strategjinë Kombëtare për të drejtat e autorit dhe të drejtat e përafërta, ku sipas kësaj strategjie parashihet edhe themelimi i divizionit për promovim dhe edukim në lidhje me të drejtat e autorit dhe një divizion për menaxhimin dhe mbikqyrjen kolektive të organizatave për menaxhim kolektiv, të cilat janë ende në pritje. Raporti poashtu thekson se është themeluar Komisioni për caktimin e tarifave për shfrytëzimin e materialeve të mbrojtura me të drejtën e autorit, dhe tani pritet zbatimi i vendimit të qeverisë sipas të cilit ri-transmetimi i materialeve audio-vizuale duhet të ju kompenzohet mbajtësve të së drejtave autoriale.

Nga konkluzionet e Nënkomitetit për Treg të Brendshëm, Mbrojtje të Konsumatorit dhe Konkurrencë kërkohet nga Zyra për të Drejtat e Autorit që të harmonizojë legjislacionin me Direktivat relevante të BE-së, konkretisht Direktivën e Menaxhimit të të Drejtave Kolektive, si dhe të ndërmarrë hapat e nevojshëm për garantimin e rimbursimit të mbajtësve të së drejtës.

Në anën tjetër, sa i përket pronësisë industriale, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson hartimin e draft-ligjeve për për sekrete tregtare dhe topografive por pritet edhe miratimi i tyre. Në anën tjetër pritet të adresohet legjislacioni zbatues për ri-strukturimin dhe rritjen e stafit nga Agjencia për Pronësi

Industriale. Në raport nënvizohet që Këshilli Shtetëror për Pronësi Intelektuale dhe Task Forca për piratëri dhe falsifikim janë trupat kryesor për të koordinuar forcimin e zbatimit, por gjatë periudhës raportuese nuk kanë mbajtur asnjë takim.

Nga konkluzionet e Nënkomitetit për Treg të Brendshëm, Mbrojtje të Konsumatorit dhe Konkurrencë kërkohet që Agjencia për Pronësi Industriale duhet të vazhdoj harmonizimin e legjislacionit vendor me atë të BE-së sidomos në fushën e sekreteve tregtare, markave tregtare, dizajnëve industriale, patentave, dhe topografive. Bazuar në këto të fundit, kërkohet plotësim-ndryshimi i Ligjit për Patentat, Ligjit për Topografitë e Qarqeve të Integruara dhe Ligjit për Dizajnin Industrial si dhe të hartohet dhe miratohet Ligji për Markat Tregtare dhe Ligji për Sekretet Tregtare, gjë e cila është cekur edhe në Raportin e KE-së për Kosovën 2021. Gjithashtu, theksohet nevoja për miratim të Strategjisë për Pronësi Industriale, dhe organizimit të aktiviteteve vetëdijësuese me publikun për rëndësinë e Pronësisë Industriale.

Në aspektin horizontal të zbatimit të të drejtave intelektuale, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 konstaton se ka nevojë të forcohet bashkëpunimi mes policisë, doganave, dhe inspektoratit të tregut. Në këtë aspekt, përmendet nevoja për të marrë leje nga policia nga inspektorët e tregut para se të ndërmarrin ndonjë aktivitet investigativ.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Korniza legjislative në fushën e së drejtës së autorit përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta nr. 04/L-065 dhe ai nr. 05/L -047 për plotësimin dhe ndryshimin e ligjit për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta;
- Plotësim-ndryshimi i Rregullores nr. 21/2018 për Ndërmjetësim në fushën e së drejtës së autorit dhe të Drejtave të Përafërta;
- Rregullorja nr. 20/2018 për të drejtën e kompensimit të veçantë dhe reprografik;
- Rregullorja nr. 01/2018 për procedurat e dhënies, përkatësisht marrjes së lejes shoqatave për administrim kolektiv të të Drejtave të Autorit dhe të Drejtave të Përafërta.
- Rregullorja e Punës për Komisionin e Ekspertëve për Produktet Bujqësore dhe Artikujt Ushqimorë.

*Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:*

- Direktivën 93/83/KE mbi koordinimin e rregullave të caktuara në lidhje me të drejtën e autorit dhe të drejtave të lidhura me të drejtën e autorit të aplikueshme në transmetimet satelitore dhe ritransmetimet kabllore;
- Direktivën 2001/29/KE mbi harmonizimin e disa aspekteve të të drejtave të autorit dhe të drejtave të lidhura në shoqërinë e informacionit;
- Direktivën 2001/84/KE mbi të drejtën e rishitjes në dobi të autorit në një vepër origjinale arti;
- Direktivën 96/9/KE e 11 marsit 1996 mbi mbrojtjen ligjore të bazave të të dhënave (OJ L 077, 27/03/1996);
- Direktivën 2006/115/KE mbi të drejtën e qirasë dhe të drejtën kreditimit dhe në disa të drejta që lidhen me të drejtën e autorit në fushën e pronësisë intelektuale;
- Direktivën 2009/24/BE-së mbi mbrojtjen ligjore të programeve kompjuterike;
- Direktivën 2011/77/BE, harmonizimin e afatit të mbrojtjes së të drejtës së autorit dhe disa të drejtave të lidhura (OJ L 265, 11/10/2011) që ndryshon Direktivën 2006/116/KE të 12 dhjetorit 2006;
- Direktivën 2012/28/BE (OJ L 299, 27/10/2012) mbi përdorimet e lejuara të caktuara të veprave jetimë;
- Direktivën 2014/26/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e (OJ L 84, 26/022014), për menaxhim kolektiv të të drejtës së autorit dhe të drejtave të lidhura dhe licencimi multiterritoriale të drejtave në veprave muzikore për përdorim në internet në të brendshme tregut;
- Direktivën 2004/48/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Koncepti Dokumenti në fushën e të Drejtës së Autorit është miratuar në prill 2021. Pas kësaj, ka vazhduar puna në hartimin e projektligjit për të drejtën e autorit. Në kuadër të politikave në fushën e të drejtës së autorit në Prill 2021 ka hyrë në fuqi vendimi me Nr.38/2021 për përcaktimin e tarifave të përgjithshme për shfrytëzimin e lëndës së mbrojtur më të drejtën e autorit në transmetim. Zbatimi i vendimit ka filluar por konsiderohet që ende ka ngecje në zbatimin e këtij vendimi nga operatorët kabllor si përdorues të lëndës së mbrojtur. Ndërsa lidhur me zbatimin e të drejtave të autorit dhe luftimit të piraterisë fizike dhe digjitale, Task Forca kundër Piraterisë ka krijuar pikat kontaktuese me zyrtarët përgjegjës në 7 rajonet kryesore për luftimin e piraterisë dhe mallrave të falsifikuara. Pikat kontaktuese përveç qëllimit për shkëmbimin e informacioneve me qëllim të zbatimit të ligjit dhe luftimit të piraterisë, do të shërbejnë edhe për trajnimin dhe specializimin e zyrtarëve përgjegjës në ngritjen e njohurive për hetimin dhe identifikimin e rrjeteve që bëjnë shkeljen e të drejtave të pronësisë intelektuale përkatësisht të drejtave të autorit.

Korniza legjislative në fushën e pronësisë industriale përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 04/L-029 për Patenta;
- Ligji nr. 04/L-026 për Marka Tregtare;
- Ligji nr. 05/L-058 për Dizajnin Industrial;
- Ligji nr. 05/L-051 për Treguesit Gjeografikë dhe për Emërtimet e Origjinës;
- Ligji nr. 06/L-015 për Masat Doganore dhe Mbrojtjen e Pronësisë Intelektuale;
- Ligji për Inspektoratin e Tregut;
- Ligji nr. 03 L-165 për Përcaktimin e të Drejtave dhe Mbrojtjen e Topografisë së Qarqeve të Integruara;
- UA nr. 09-2018 për Përcaktimin e Simboleve për Treguesit Gjeografikë, Emërtimit të Origjinës dhe Specialitetit Tradicional të Garantuar;
- UA nr. 06-2018 për Përfaqësues të Autorizuar në Fushën e Pronësisë Industriale;
- UA nr. 02-2017 për Kompetencat, Mandatin dhe Punën e Komisionit të Ankesave në Agjencinë e Pronësisë Industriale;
- UA nr. 14-2016 për Regjistrimin e Markës Tregtare;
- UA nr. 13-2016 për Procedurat e Regjistrimit të Patentave;
- UA nr. 12-2016 për Regjistrimin e Dizajnit Industrial;
- UA nr. 11-2016 për Treguesit Gjeografikë dhe Emërtimet e Origjinës;
- UA nr. 10-2016 për Tarifat Administrative për Objektet e Pronësisë Industriale;
- Rregullorja nr. 01/2020 e Punës për Komisionin e Ekspertëve për Produktet Bujqësore dhe Artikujt Ushqimorë.

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren (KE) nr. 1610/96 të Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, mbi krijim e certifikatës së mbrojtjes shtesë për produktet mbi mbrojtjen e bimëve;
- Rregulloren e KE-së nr. 816/2006 mbi licencimin e detyrueshëm të patentave që lidhen me prodhimin e farmaceutikëve për eksport në vendet me probleme të shëndetit publik;
- Direktivën 98/44/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, mbi mbrojtjen ligjore të shpikjeve bioteknologjike;
- Rregulloren e KE-së nr. 469/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit në lidhje me certifikatën e mbrojtjes shtesë për produkte mjekësore;
- Direktivën 2008/95 EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, për të përafuar ligjet e Shteteve Anëtare në lidhje me markat tregtare;
- Direktivën 2004/48/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale;
- Direktivën 98/71/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, mbi mbrojtjen e dizajnit industrial.
- Rregulloren e BE-së nr. 1151/2012 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e 21 nëntorit 2012, mbi skemat e cilësisë për produkte bujqësore dhe ushqimore;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 510/2006, e 20 marsit 2006, mbi Mbrojtjen e Treguesve Gjeografikë dhe Emërtimet e Origjinës së Produkteve Bujqësore dhe Produkteve Ushqimore;
- Rregulloren e BE-së nr. 608/2013.

Korniza institucionale

E drejta e autorit

- Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit / Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta;

Pronësia industriale

- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë / Agjencia për Pronësi Industriale

Zbatimi horizontal i së drejtës intelektuale

- Dogana e Kosovës;
- Inspektorati i Tregut;
- Policia e Kosovës: Njësia për Krime Ekonomike dhe Njësia për Krime Kibernetike.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga KE (përmes IPA-s) dhe nga donatorë të tjerë bilateralë me projektet e përmbledhur në vijim.

Projektet aktuale dhe të planifikuara IPA

Mbështetja e BE-së për të drejtat e pronësisë intelektuale në Kosovë: Ky projekt, i nisur gjatë vitit 2019, synon mbështetjen e Agjencisë për Pronësi Industriale në hartimin e legjislacionit dhe të politikave, ngritjen e kapaciteteve administrative dhe strukturore të institucioneve përgjegjëse për zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale në Kosovë dhe në ngritjen e ndërgjegjësimit tek sektori privat.

Asistenca teknike në kontekst të integritimit evropian, është projekt i zbatuar nga Zyra e Kryeministrit me mbështetje financiare të qeverisë së Luksemburgut i cili ka si synim ngritjen e kapaciteteve institucionale të Republikës së Kosovës në zbatimin e prioriteteve që dalin nga MSA. Ky projekt që ka filluar më 2019, është duke ofruar mbështetje për Zyrën për të Drejtat e Autorit dhe Agjencinë për Pronësi Industriale.

Objektivat prioritare afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizma të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 7, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritare afatmesme:

Të drejtat e autorit dhe të drejtat e përafërta:

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore në fushën legjislative që do të realizohen janë si në vijim:

- Ligji i ri për të Drejtën e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta – koncept dokumenti për të drejtën e autorit është miratuar, grupi punues i formuar në kuadër të MKRS-së është në proces të hartimit të ligjit të ri me konsolidimin e ndryshim plotësimeve të fundit në një ligj të vetëm;
- Nxjerrja e akteve nënligjore konform Ligjit të ri për të Drejtën e Autorit;

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore në fushën e zbatimit që do të realizohen janë si në vijim:

- Do të vazhdojnë përpjekjet për të garantuar zbatimin e marrëveshjeve të duhura kolektive të licencimit në mënyrë që të garantohet ri-imbursimi i mbajtësve të së drejtës;
- Vetëdijësimi i mbajtësve të të drejtave lidhur me rëndësinë e themelimit të Shoqatave të reja të Menaxhimit Kolektiv të të drejtave të autorit;
- Ngritja e vetëdijës së mbajtësve të të drejtave të autorit mbi rëndësinë dhe benefitet e menaxhimit kolektiv të të drejtave (me theks të veçantë aktivitete vetëdijësuese për botuesit);
- Promovimi tek autorët mbi rëndësinë e menaxhimit kolektiv të të drejtave;
- Bashkëpunim efikas mes Task Forcës kundër Piraterisë me pikat kontaktuese të krijuara për luftimin e piraterisë në 7 rajonet kryesore, ngritja e njohurive për luftimin e formave të ndryshme të piraterisë sidomos asaj digjitale;
- Ngritja e kapaciteteve në luftimin e piraterisë fizike dhe me fokus të vecantë piraterisë digjitale.

Pronësia industriale:

- Do të vazhdohet tutje përafrimi me *acquis*, veçanërisht në lidhje me markat tregtare, sekretet tregtare, patentat dhe dizajnin industrial
- Do të punohet në zbatimin e Direktivës për Zbatimin e të Drejtave të Pronësisë Industriale

- Ngritja e resurseve humane pranë Agjencisë për Pronësi Industriale, krijimi i Divizionit të Promovimit dhe atij Juridik
- Ngritja e kapaciteteve profesionale të stafit të Agjencisë së Pronësisë Industriale
- Do të ndërmerren hapa konkretë për të rritur kapacitetin dhe koordinimin e institucioneve politikëbërëse dhe agjencive të zbatimit të ligjit - në veçanti efektivitetin e Task Forcës dhe Këshillit Shtetëror të IP - për të zbatuar të drejtat e pronësisë intelektuale, industriale dhe tregtare dhe për të luftuar mallrat e falsifikuara dhe piraterinë. Si rezultat, do të përgatiten raporte të përbashkëta të zbatimit të aktiviteteve.
- Intensifikimi i bashkëpunimit ndërinstitucional me institucionet zbatuese dhe me institucionet politikëbërëse në fushën e pronësisë industriale
- Ngritja e vetëdijes të NVM-ve mbi rëndësinë e mbrojtjes së Pronësisë Industriale;
- Krahas ngjarjeve publike dhe takimeve me biznese, promovimi i DPI duhet të bëhet edhe përmes mjeteve të informimit ose mekanizmave të tjerë, ku audienca e synuar do të ishin edhe qytetarët. Synim i fushatave të tilla do të ishte ndërgjegjësimi i konsumatorëve që të mos përdorin mallra të falsifikuara, që mes e tjerash, përbëjnë edhe rrezik për shëndet.
- Anëtarësimi në organizatat ndërkombëtare dhe evropiane (WIPO dhe EPO).

3.8. Kapitulli 8 i *acquis*-së: Politikat e konkurrencës

Politikat e konkurrencës përfshijnë politikat e anti-trustit dhe politikat e kontrollit të ndihmës shtetërore. Kapitulli përmban legjislacion, rregulla dhe procedura për sjelljen jo-konkurruese të ndërmarrjeve siç janë marrëveshjet e ndaluara ndërmjet ndërmarrjeve dhe abuzimi me pozitën dominuese në treg. Këtu gjithashtu hyjnë analiza e bashkimit të ndërmarrjeve, dhe funksioni parandalues i qeverisë në dhënien e ndihmës shtetërore që çrregullon konkurrencën në treg. Legjislacioni i BE-së në fushën e konkurrencës buron nga Traktati për Funkcionimin e BE-së (TFBE), më konkretisht, neni 37 i cili rregullon monopolet shtetërore të karakterit komercial, nenet 101-105 që kanë të bëjnë me rregullat e zbatueshme për ndërmarrjet, neni 106 me ndërmarrjet publike dhe ndërmarrjet me të drejta të veçanta ose ekskluzive si dhe nenet 107-109 të Traktatit që kanë të bëjnë me rregullat e zbatueshme për ndihmën shtetërore.

Kërkesat e MSA-së

MSA, në anën tjetër, në mënyrë eksplicite vendosë një sërë obligimesh për Kosovën, të përfshira në Titullin VI, përkatësisht nga nenet 74-75 të MSA-së.

Sipas MSA-së, në fushën e politikave të konkurrencës, Kosova duhet të zbatojë rregullat e konkurrencës dhe gradualisht të përafrojë legjislacionin e saj me legjislacionin e BE-së duke filluar nga hyrja në fuqi e marrëveshjes (nenet 74, 75 të MSA-së). Për më tepër, Neni 75 "Konkurrenca dhe dispozitat e tjera" definon përgjegjësitë e Autoritetit të Konkurrencës dhe ofron kornizën për funksionimin e marrëveshjes në lidhje me tregtinë ndërmjet BE-së dhe Kosovës në të gjitha marrëveshjet midis ndërmarrjeve, vendimet nga grupe ndërmarrjesh dhe praktikat e bashkërenduara midis ndërmarrjeve që parandalojnë, kufizojnë ose çrregullojnë konkurrencën.

Marrëveshja ndikon në përafrimin gradual të legjislacionit të Kosovës me *Acquis*, zbatimin efektiv si dhe sigurimin e mekanizmave të monitorimit dhe transparencës kompatibil me rregullat e BE. Në esencë, kjo ka të bëjë me:

- Kartelet dhe Marrëveshjet mes Ndërmarrjeve;
- Abuzimin me Pozitën Dominuese; dhe
- Bashkimet, blerjet (e një kompanie nga një tjetër) në tregun relevant të Kosovës.

Ndërsa dispozitat e MSA për Ndihmën Shtetërore (nenet 75.1-75.7), kërkojnë që Kosova të mos jap ndihma shtetërore që çrregullojnë ose kërcënojnë të çrregullojnë konkurrencën duke favorizuar ndërmarrje ose produkte të caktuara për aq sa kjo afekton tregtinë midis BE-së dhe Kosovës. Kosova duhet gradualisht të përafrojë legjislacionin e saj me atë të BE-së dhe të themelojë një autoritet funksionalisht të pavarur i cili do të ketë fuqinë ligjore të kontrollojë ndihmën shtetërore.

Më konkretisht, bazuar në nenet e MSA-së Kosova duhet që:

- Të adoptojë legjislacionin për ndihmën shtetërore dhe të sigurojë që një autoriteti funksionalisht të pavarur i janë dhënë të drejtat e nevojshme për dhënien dhe kthimin e ndihmave;
- Të aplikojë rregullat e BE-së për ndihmën shtetërore, përfshirë Përfshirjet në Bllok, ndihmën *De minimis*, Shërbimet e Interesit të Përgjithshëm Ekonomik, dhe Rregullat e Transparencës për ndërmarrjet publike;
- Të krijojë një inventar të skemave të ndihmës shtetërore që ekzistojnë para hyrjes në fuqi të ligjit (skemat ekzistuese të ndihmës) brenda një periudhe tre-vjeçare nga hyrja në fuqi e marrëveshjes;
- Të sigurojë harmonizimin e skemave të ndihmës shtetërore brenda tri viteve nga hyrja në fuqi e marrëveshjes;
- Të bëjë një “hartë rajonale të ndihmës shtetërore” që ka të bëjë me të dhënat për BPV për kokë banori të harmonizuara me nivelin NUTS II brenda një periudhe 4-vjeçare nga hyrja në fuqi e marrëveshjes dhe ta diskutojë me Komisionin Evropian për nevoja të harmonizimit me rregullat e BE-së për ndihmën shtetërore rajonale. Ndërkohë, i gjithë territori i Kosovës do të trajtohet si rajonet më pak të zhvilluara për qëllime të aplikimit të limiteve të ndihmës rajonale; dhe
- Të raportojë në baza vjetore tek KE për ndihmat shtetërore në Kosovë përmes një raporti vjetor pas hyrjes në fuqi të MSA-së;
- Dispozitat e MSA për ndihmën shtetërore theksojnë rëndësinë e zhvillimit të legjislacionin kompatibil me rregullat e BE-së dhe vendosjes së mekanizmave monitorues dhe të transparencës.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në fushën e konkurrencës, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson se legjislacioni vendor është pjesërisht në linjë me *acquis* të BE-së. Në lidhje me këtë, theksohet nevoja që Kosova duhet të miratojë legjislacionin e nevojshëm për mbrojtje të konkurrencës për të adresuar zbrastësirat të cilat pengojnë zbatimin e duhur të rregullave të konkurrencës. Raporti më tej kërkon nga institucionet përgjegjëse që të sigurojnë kapacitete funksionale dhe pavarësi operacionale të autoritetit të konkurrencës dhe të rrisin bashkëpunimin dhe koordinimin ndër-institucional duke përfshirë minsitritë, rregullatorët dhe gjyqësorin.

Sa i përket *Ndihmës Shtetërore*, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 njeht progresin në harmonizimin e legjislacionit vendor me atë të BE-së. Raporti nënvizon se përtej progresit të shënuar në emërimin e anëtarëve të Komisionit për Ndihmë Shtetërore (KNSH), kapacitetet e tij mbesin të limituara. Ndërsa nga konkluzionet e Nënkomitetit për Treg të Brendshëm, Mbrojtje të Konsumatorit dhe Konkurrencë të vitit 2021 kërkohet që të:

- Miratimi i legjislacionit sekondar, rregullores së ndihmës rajonale si dhe rregullores për ndihmën horizontale, shërbime me interes të përgjithshëm ekonomik;
- Të vazhdohet edhe me tutje me ndjekjes e rasteve dhe me zbatimin e kontrollit të ndihmës shtetërorë;
- Të vazhdohet me ngritjen e kapaciteteve dhe buxhetin e Departamentit të Ndihmës Shtetërore, në përputhje me kërkesat e ligjit për ndihmën e shtetit;
- Të mbahen trajnime profesionale për stafin e ndihmës shtetërore, stafin e institucioneve që marrin grante si dhe prokurove dhe gjyqtarëve;
- Krijimi i një platforme efektive për bashkëpunim midis Komisionit të Ndihmës Shtetërore dhe Departamentit të Ndihmës Shtetërore si dhe dhënësve të ndihmave, me qëllim të përmbushjes së detyrimeve të MSA-së për ndihmën shtetërore;

Në fushën e Konkurrencës, në konkluzionet e Nënkomitetit për Treg të Brendshëm, Mbrojtje të Konsumatorit dhe Konkurrencë të vitit 2021 kërkohet që të:

- Vazhdohet me harmonizim të mëtejshëm me *acquis* të BE-së, duke i marre parasysh rekomandimet e Komisionit Evropian;
- Përfordhet kapaciteti administrativ i Autoritetit të Konkurrencës në Kosovë për të kryer hetime;

- Ndërmerren hapa për të siguruar që parimet e përcaktuara në TFEU, që zbatohen për ndërmarrjet publike dhe ndërmarrjet për të cilat janë dhënë të drejta të veçanta dhe ekskluzive, para 1 Prillit 2019, sipas parashikimeve të Art 76 të MSA-së;
- Të vazhdoj të ngrisë vetëdijen në mënyrë që palët e përfshira dhe stafi publik, posaqërisht gjyqëtarët, nëpërmjet trajnimeve dhe avokimi të kuptojnë më mirë politikat e konkurrencës;
- Legjislacioni për homologimin e automjeteve (UA nr. 2/2018, ligji për automjetet në nëntor 2020) duhet të rishikohet, në mënyrë që të harmonizohet me opinionin profesional të Autoritetit të Konkurrencës të Kosovës, praktikat më të mira të BE-së dhe për të eliminuar pengesat jo-tarifore. Është miratuar Ligjislacioni i ri për homologimin e automjeteve për të cilin ka pasur ndikim edhe Opinioni Profesional i lëshuar nga Autoriteti Kosovar i Konkurrencës.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Konkurrenca

Kjo fushë rregullohet nga Ligji nr. 03/L-229 për Mbrojtjen e Konkurrencës, i vitit 2010, i plotësuar ndryshuar nga Ligji nr. 04/L-226, i vitit 2014. *Ky ligj definon rregullat dhe masat për mbrojtjen konkurrencës së lirë dhe efektive në treg, kompetencat, organizimin e Autoritetit për Mbrojtjen e Konkurrencës si dhe procedurat për zbatimin e këtij ligji.*

Ligji për Mbrojtjen e Konkurrencës është aktualisht në procedurë ndryshimi/plotësimi. Ndër arsyt kryesore për ndryshim të ligjit është përafrimi i mëtejshëm me legjislacionin evropian, ndërsa gjithashtu është vërejtur kolizion brenda vet ligjit si dhe është paraqitë nevoja për ndryshimin e përqindjes së pozitës dominuese.

Gjatë vitit 2019 drafti i koncept dokumentit për ligjin për mbrojtjen e konkurrencës ka përfunduar nëpërmjet të gjitha procedurave të parapara dhe është miratuar nga Qeveria. Gjatë vitit 2020, Autoriteti Kosovar i Konkurrencës ka finalizuar projektligjin për konkurrencë, ndërsa gjatë vitit 2021 është miratuar në Qeveri, ka kaluar në Komisionin parlamentar dhe pritet miratimi në Kuvend.

Legjislacioni dytësor për zbatimin e ligjit për mbrojtjen e konkurrencës përbëhet nga 13 akte legjislative dytësore. Legjislacioni dytësor që pjesërisht transponon legjislacion të BE përfshin:

- UA nr. 05/2012 për kriteret dhe kushtet për caktimin e marrëveshjeve me vlerë të vogël;
- UA nr. 06/2012 për mënyrën e paraqitjen e konstatimin e përqendrimit të ndërmarrjeve;
- UA nr. 07/2012 mbi kriteret për lirim ose uljen e masës administrative;
- Rregullore nr. 01-2017 për procedurat hetimore të autoritetit kosovar të konkurrencës;
- UA nr. 02/2017 për Përjashtimin Grupor të Marrëveshjeve Horizontale Ndërmjet Ndërmarrësve;
- UA nr. 03/2017 për Përjashtimet Grupore të Marrëveshjeve Vertikale të Ndërmarrësve;
- UA nr. 04/2017 për Përjashtimet Grupore të Marrëveshjeve në Sektorin e Transportit;
- UA nr. 05/2017 për Përjashtimet Grupore të Marrëveshjeve në Sektorin e Sigurimeve;
- UA nr. 06/2017 për Përjashtimin Grupor të Marrëveshjeve për Distribuimin dhe Servisimin e Automjeteve Motorike;
- UA nr. 01/2018 mbi kriteret për shqiptimin e masës së sanksioneve administrative;
- UA nr. 02/2018 për mënyrën e përcaktimit të tregut relevant;
- Rregullore nr. 01/2019 Për marrëveshjet në kategori të caktuara të specializimit;
- Rregullore nr. 02/2019 për marrëveshjet në kategori të caktuara të kerkimit dhe zhvillimit.

Aktet normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Nenet 101-105 të TFBE;
- Njoftimin e Komisionit për marrëveshjet e rëndësisë së vogël (*de minimis*) që nuk kufizojnë konkurrencën sipas nenit 81 pika 1 (tani neni 101) i Traktatit që themelon Komunitetin Evropian (OJ/C 368/13, e 22 dhjetorit 2001);

- Disa elemente të kërkesës dhe kritereve për bashkimin/përqendrimin të definuar në Rregulloren e Komisionit nr. 802/2004 që zbaton Rregulloren e Këshillit nr. 139/2004 për kontrollin e përqendrimeve ndërmjet ndërmarrjeve;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 773/2004, e 7 prillit 2004, në lidhje me zhvillimin e procedurave nga Komisioni në përputhje me nenet 81 dhe 82 të Traktatit të KE-së e amendamentuar me Rregulloren nr. 2015/1348;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 1217/2010;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 1218/2010;

Autoriteti Kosovar i Konkurrencës ka nënshkruar Memorandum Mirëkuptimi me Administratën Tatimore të Kosovës (ATK), përmes të cilit palët janë zotuar që ta thellojnë bashkëpunimin në disa aspekte të rëndësishme që lidhen me punën dhe mandatin e të dy institucioneve. - Autoriteti Kosovar i Konkurrencës ka nënshkruar memorandum bashkëpunimi me Universitetin e Biznesit dhe Teknologjisë UBT, dhe Universitetin Haxhi Zeka.

Ndihma shtetërore

Legjislacioni bazë që rregullon këtë fushë konsiston nga Ligji nr. 05/L-100 për Ndhimën Shtetërore i cili ka hyre në fuqi në janar 2017. Ky ligj vendosë bazën për zhvillimin e sistemit të ndihmës shtetërore, principet dhe procedurat për dhënien e ndihmës shtetërore. Për më tepër, ligji përmban definicionet bazë përfshirë atë të ndihmës shtetërore, si dhe vendosë mekanizmin dhe kornizën për kontrollin e ndihmës shtetërore. Ai gjithashtu krijon bazën për themelimin e inventarit gjithëpërfshirës të ndihmave shtetërore dhe sistemin e raportimit.

Sa i përket legjislacionit sekondar, këto janë rregulloret ekzistuese:

- Rregulloren Procedurat dhe Formatin e Njoftimit për Ndhimën Shtetërore e cila është rishikuar dhe hartuar sipas Ligjit të ri për Ndhimën Shtetërore. Kjo Rregullore pjesërisht transponon Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 794/2004 e 21 prillit 2004 që zbaton Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 659/1999 që definojnë rregullat detale për aplikimin e Nenit 93 të Traktatit të Komunitetit Evropian.
- Rregullorja për Komisionin e Ndhimës Shtetërore është miratuar në vitin 2019. Ndërsa rregullat e organizimit dhe funksionimit të Komisionit të Ndhimës Shtetërore përfshirë detyrat dhe përgjegjësitë janë të rregulluara me Rregulloren nr. 01/2013 të Ministrisë së Financave për Organizimin dhe Funksionimin e Komisionit të Ndhimës Shtetërore.
- Rregullorja De minimis, Propozimi i hartimit të projekt rregullore për ndihmën de minimis është bërë në pajtim me planin e punës së Ministrisë së Financave për vitin 2019 dhe Programin Legjislativ të Qeverisë së Republikës së Kosovës për zbatimin e MSA-së. Për më tepër, kjo Rregullore është hartuar sipas Ligjit për Ndhimën Shtetërore Nr.05/L-100, në bazë të cilit përcaktohet hartimi i akteve nënligjore, dhe në përputhje me Rregulloren e Komisionit (BE) Nr. 1407/2013 të datës 18 dhjetor 2013 për zbatimin e neneve 107 dhe 108 të Traktatit për Funksionimin e Bashkimit Evropian për ndihmën de minimis. Kjo rregullore përcakton kriteret, fushëveprimin dhe procedurat për dhënien e ndihmës de minimis. Shuma totale e ndihmës de minimis e dhënë për një ndërmarrje të vetme nuk duhet të tejkalojë kufijtë e përcaktuar në rregullore për një periudhë prej tri (3) viteve fiskale. Dispozitat e kësaj rregullore vlejnjë vetëm për ndihmën, e cila paraprakisht mund të llogaritet me saktësi në vlerën e barasvlerës ex-ante të ndihmës bruto, pa pasur nevojë të kryhet vlerësimi i rrezikut (ndihma transparente), ashtu siç është paraparë me Ligjin Nr. 05/L-100 për Ndhimën Shtetërore.
- Rregullorja për Trajtimin e Kompensimit për Ofrimin e Shërbimeve të Interesit të Përgjithshëm Ekonomik (SHIPE) është në përputhje me Vendimin e Komisionit të BE Nr. 2012/21 / EU të datës 20 dhjetor 2011, për zbatimin e Nenit 106 (2) të Traktatit për Funksionimin e Bashkimit Evropian për ndihmën shtetërore në formën e kompensimit të obligimeve të shërbimit publik dhënë ndërmarrjeve të caktuara për funksionimin e shërbimeve me interes të përgjithshëm ekonomik; Kornizën e BE-së për Ndhimën Shtetërore në formën e kompensimit të obligimit të

shërbimit publik; dhe Rregulloren e Komisionit të BE-së Nr. 360/2012, e 25 prillit 2012 për zbatimin e neneve 107 dhe 108 të Traktatit për Funkcionimin e Bashkimit Evropian për ndihmën de minimis të dhënë ndërmarrjeve që ofrojnë shërbime me interes të përgjithshëm ekonomik.

Në pjesën e parë të vitit 2021 është finalizuar dhe miratuar nga Qeveria Koncepti Dokumenti për ndihmën shtetërore. Koncepti shqyrton aspektet kryesore të politikës së ndihmës shtetërore dhe propozon ndryshime të caktuara me qëllim përafrimin e mëtejshëm dhe funksionimin më të mirë të kontrollit të ndihmës shtetërore. Bazuar në këtë, ka nisur rishikimi i ligjit për Ndihmë Shtetërore. Projektligji pritet të finalizohet dhe miratohet gjatë vitit 2022.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- AKK - Strategjia për zbatimin e Reformave Evropiane – Parasheh dy detyrat kryesore të Autoritetit të cilat janë pjesë e zbatimit të Agjendës për Reforma Evropiane (ERA-s) dhe MSA për fushëveprimin e Autoritetit Kosovar të Konkurrencës që janë si në vijim:
- Fuqizimi i procedurave dhe kapaciteteve të brendshme në AKK: Autoriteti Kosovar i Konkurrencës, përveç identifikimit të monopoleve do të identifikoi edhe ndërmarrjet e tjera tregtare të cilat kanë fuqi të konsiderueshme të tregut përkatës, ku Autoriteti do t'i jap rekomandimet e duhura bazuar në Ligjin për Mbrojtjen e Konkurrencës. Nëse Autoriteti Kosovar i Konkurrencës gjatë këtij hulumtimi identifikon ndonjë sjellje anti-konkurrese nga ndërmarrjet në tregjet përkatëse atëherë Autoriteti do të ushtrojë autorizimet e tij ligjore dhe do të veproje menjëherë konform dispozitave të Ligjit për Mbrojtjen e Konkurrencës.
- AKK ka bërë hulumtimin dhe identifikimin e monopoleve në Kosovë për 14 tregje. Raporti mbi gjendjen aktuale për monopole për 14 tregje (telekomunikacionit, transportit, lojërave të fatit, energjisë, mediave dhe produksioneve kinematografike, minierave, sigurimeve, prokurimit, mbeturinave, derivateve të naftës, bankave, furnizimit me ujë, produkteve farmaceutike, dhe pajisjeve fiskale), bashkë me rekomandimet përkatëse, është ndarë me Qeverinë, Kuvendin dhe Komisionin Evropian. Nga të gjeturat e raportit të Hulumtimit të Monopoleve në RKS, Autoriteti ka marr hapa konkrete në disa nga tregjet e hulumtuara:

Korniza institucionale

Konkurrenca

Bazuar në Ligjin për Mbrojtjen e Konkurrencës, Autoriteti Kosovar i Konkurrencës (AKK) është institucioni kryesor për parandalimin dhe ndalimin e praktikave kundër konkurrencës përfshirë marrëveshjet e ndaluara, abuzimin me pozitën dominuese, përqendrimet ose shitjen dhe blerjen e aksioneve në ndërmarrje, dhe aspektet e avokimit në fushën e konkurrencës. Autoriteti gjithashtu ka kompetenca më inicimin e procedurave hetimore, mbikëqyrjen e tregut dhe propozimin e masave për vendosjen e konkurrencës në rastet e pengimit, kufizimit ose çrregullimit të konkurrencës në treg.

Komisionit Kosovar të Konkurrencës i ka skaduar mandati në qershor 2021; një komision i ri duhet të emërohet dhe miratohet sa më shpejt që të jetë e mundur.

Ndihma shtetërore

Korniza institucionale konsiston në Komisionin e ndihmës Shtetërore dhe Departamentin për Ndihmë Shtetërore. DNSh pas marrjes së informatave dhe analizimit harton raportin vlerësues dhe e dërgon në Komisionin e Ndihmës Shtetërore (KNSH) për vendim, harton raportin vjetor për Departament, kontrollon ndihmat në nivel vendi, harton regjistrin e ndihmës De minimis dhe Regjistrin e përgjithshëm, harton Inventarin e ndihmave dhe i harmonizon ato me rregullat e ndihmës shtetërore, krijon Harten rajonale dhe çdo vit e rifreskon me të dhëna, dhe harton legjislacionin dytësorë. Deri më tani DNSH ka trajtuar 34 lëndë, prej tyre 23 janë vendime, 3 Vendime gjatë vitit 2019 (6 lëndë janë vlerësuar) 19 Vendime gjatë vitit 2020 (28 Lëndë janë vlerësuar prej tyre 3 opinione nga DNSH dhe 19 Vendime KNSH), 1 Vendim gjatë vitit 2021 (4 lëndë në pritje në KNSH për vendim, dhe 10 lëndë janë në process vlerësimi në DNSH).

Departamenti ka shtatë (7) zyrtarë të punësuar, Drejtorin, dy udhëheqës të Divizioneve dhe 4 zyrtarë. Deri më tani DNSh ka hartuar 15 raporte vlerësuese dhe i ka dorëzuar në KNSh. KNSh ka mbetur pa kuorum nga shtatori 2021 deri në mars 2022, kur mandati i tij ka skaduar plotësisht. Një KNSh i ri duhet të krijohet sa më shpejt që të jetë e mundur.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga KE (përmes IPA-s) dhe nga donatorët të tjerë bilateral me projektet e përmbledhur në vijim.

Projektet aktuale dhe të planifikuara të donatorëve bilateralë:

- Projekti i BE-së në kuadër të IPA II 2014-2020 për "*Asistencë Teknike për Mbështetje për Autoritetin e Konkurrencës dhe Komisionin e Ndihmës Shtetërore* (Departamenti i Ndihmës Shtetërore) ka filluar në vitin 2019 dhe do të zgjasë deri me 2021, me mundësi vazhdimi;
- Projekti i Ambasadës së Britanisë së Madhe ka mbështetur me ekspertë Autoritetin e Konkurrencës për ngritjen e kapaciteteve profesionale.
- *Asistenca teknike në kontekst të integritimit evropian* është projekt që implementohet nga Zyra e Kryeminsitri me përkrahjen financiare të Qeverisë së Luksemburgut i cili ka si synim ngritjen e kapaciteteve institucionale të Republikës së Kosovës në zbatimin e prioritetëve që dalin nga MSA. Ky projekt që ka filluar më 2019, është duke ofruar mbështetje për Autoritetin Kosovar të Konkurrencës, dhe Departamentin për Ndihmën Shtetërore.

Objektivat prioritarë afatmesme:

Konkurrenca:

- Hartimi i legjislacionit sekondar që derivon nga Ligji i ri për Konkurrencë.
- Përafrimi i mëtejshëm me *Acquis* të BE,
- Arritja e Memorandumeve e Bashkëpunimit me institucionet relevante.
- Hartimi i strategjisë për ngritjen e ndërgjegjësimit për politikën e konkurrencës.
- Organizimi i seminareve me gjykatat, asociacionet biznesore, avokatët dhe shoqërinë civile.
- Zhvillimi i kapaciteteve institucionale dhe njerëzore përfshirë kapacitetet për analizën ex-ante dhe vlerësimin ex post, programe të trajnimit profesional të stafit të Autoritetit të konkurrencës.

Ndihma shtetërore:

- Përafrimi i mëtejshëm i legjislacionit me atë të BE-së gjegjësisht transpozimi i Rregullores së Komisionit (KE) nr. 794/2004 e 21 prillit 2004 që transponon Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 659/1999 që definojnë rregullat detale për aplikimin e Nenit 93 të Traktatit të Komunitetit Evropian.
- Hartimi dhe miratimi i Projekt Rregullores për ndihmën sektoriale.
- Zhvillimi i legjislacionit tjetër dytvillimi i legjislacionit tjetër dytësor
- Mbajtja e aktiviteteve të vetëdijesimit për institucionet dhënëse të ndihmës shtetërore dhe trajnimet për stafin të DNSh-së.
- Finalizimi i Inventarizimit të skemave të Ndihmës Shtetërore dhe harmonizimi i skemave me kërkesat e MSA;
- Zhvillimi i sistemit informativ për monitorimin e ndihmës shtetërore.

3.9. Kapitulli 9 i *acquis*-së: Shërbimet financiare

Acquis në fushën e shërbimeve financiare përfshin rregullat për autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e institucioneve financiare në fushën bankare, sigurimit, pensione, shërbimet e investimeve dhe tregjet e letrave me vlerë si dhe në lidhje me infrastrukturën e tregut financiar. Sistemi i ri Evropian i Mbikëqyrjes Financiare (ESFS) hyri në fuqi në janar 2011. Ky sistem përbëhet nga një rrjet i mbikëqyrësve financiarë kombëtarë duke punuar së bashku me tre Autoritetet e reja Mbikëqyrëse Evropiane - me Autoritetin Bankar Evropian (EBA), me Autoritetin e Letrave me Vlerë dhe Tregjeve Evropiane (ESMA) si dhe me Autoritetin e Sigurimeve Evropiane dhe Pensioneve të Punës (EIOPA). Përveç kësaj, Bordi i Rrezikut Sistemik Evropian (ESRB) është themeluar për të monitoruar dhe vlerësuar kërcënimet e mundshme ndaj stabilitetit financiar që lindin nga zhvillimet makro-ekonomike dhe nga zhvillimet në sistemin financiar në tërësi.

Në fushën e **bankave dhe konglomerateve financiare**, *acquis* përcakton kërkesat për autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e kujdesshme të institucioneve kredituese si dhe kërkesat në lidhje me llogaritjen e kapitalit të institucioneve kredituese dhe firmave investuese. Direktivat e tanishme për kërkesat e kapitalit, të cilat përkthejnë standardet ndërkombëtare Bazel II në ligjin e BE-së, është zëvendësuar më 2014 me një pako të bazuar në marrëveshjen e Basel III. *Acquis* në këtë sektor gjithashtu parashtron rregullat në lidhje me mbikëqyrjen shtesë të konglomerateve financiare dhe me marrjen, ndjekjen dhe mbikëqyrjen e kujdesshme të biznesit të institucioneve të parasë elektronike. *Acquis* përcakton rregullat lidhur me llogari vjetore të konsoliduara të bankave dhe institucioneve të tjera financiare.

Në fushën e **sigurimeve dhe pensioneve të punës**, disa Direktiva përcaktojnë rregulla lidhur me autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e sigurimit të jetës dhe të jo-jetës dhe risigurimi i ndërmarrjeve. *Acquis* përcakton rregullat për mbikëqyrjen e sigurimit plotësues të grupeve. Dispozita të veçanta ekzistojnë në sektorin e jo-jetës për bashkë-sigurimin, ndihmë turistike, sigurimit të kredisë dhe sigurimit të shpenzimeve ligjore. Kjo përfshin një kuadër rregullativ të kujdesshëm për aktivitetet e risigurimit në BE që synojnë heqjen e pengesave për të arritur risigurimin afarist.

Në fushën e **tregjeve të letrave me vlerë dhe shërbimeve rreth investimeve**, Direktiva 2004/39/KE mbi tregjet në instrumente financiare (MiFID) së bashku me ndryshimet e saj dhe Masat zbatuese, përcakton një regjim të plotë rregullator që mbulon autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e firmave investuese dhe tregjeve të rregulluara. Në lidhje me **infrastrukturën e tregut financiar**, *acquis* synon të heq pengesat në zona tregtare, duke rritur efikasitetin e infrastrukturës së tregut dhe nxitjen e stabilitetit financiar.

Së fundi, *acquis* ka një kornizë gjithëpërfshirëse rregullative dhe mbikëqyrëse për investimet alternative, fondet kapitale dhe ato shoqërore, duke rritur transparencën ndaj investitorëve dhe autoriteteve publike.

Kërkesat e MSA-së

Në kuadër të MSA, nga Kapitulli 9 Shërbimet Financiare, rrjedhin detyrimet për Bankën Qendrore të Kosovës (BQK) në fushën e shërbimeve financiare, përkatësisht në lidhje me të drejtën e vendosjes dhe lirinë e ofrimit të shërbimeve bankare, të sigurimeve dhe shërbimeve tjera në fushën financiare, si dhe përafrimin dhe zbatimin e kornizës ligjore dhe rregullator (përkatësisht nenet 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së), me legjislacionin e Bashkimit Evropian, statutin e Bankës Qendrore Evropiane dhe Sistemin Evropian të Bankave Qendrore.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Bazuar në *Raportin e KE-së për Kosovën 2021*, Kosova është mesatarisht e përgatitur në fushën e shërbimeve financiare. Është arritur progres deri në një masë në zbatimin e kornizës "Solvenca I" dhe zhvillimin e udhërrëfyesit për zbatimin e masave të "Solvenca II". Meqenëse rekomandimet në raportin e mëparshëm nuk janë adresuar plotësisht, në vitin e ardhshëm Kosova duhet në veçanti:

- Të funksionalizohet Bordin Drejtues Joekzekutiv të Bankës Qendrore;
- Të vazhdojë zbatimin e udhërrëfyesit për zbatimin e masave Solvenca II dhe rritjen e rolit mbikëqyrës në sektorin e sigurimeve;
- Të bëjë avancimin e mëtejshëm në zbatimin e kornizës së Bazelit III dhe miratimin e ndryshimeve në kornizën ligjore të Kosovës që rregullon institucionet mikrofinanciare dhe institucionet financiare jobankare, në përputhje me praktikën më të mirë;
- Të marrë masa të menjëhershme për të adresuar çështjen e automjeteve të pasiguruara dhe të pajegjistruara.

Konkluzionet e dala nga Nënkomiteti i vitit 2021 kërkojnë që të zbatohen plotësisht masat Solvenca I dhe të finalizohet udhërrëfyesi për zbatimin e masave Solvenca 2. Gjithashtu kërkohet që të miratohet Ligji për Bankat dhe Projektligji për Mikrofinancat dhe Institucionet Financiare Jo-Bankare deri në fund të vitit 2021. BQK duhet të vendosë një funksion të pavarur të zgjidhjes brenda saj si dhe të vazhdojë rritjen e rolit të saj mbikëqyrës në industrinë e sigurimeve.

Tek **bankat dhe konglomeratet financiare**, në mars 2017 Banka Qendrore nënshkroi një memorandum mirëkuptimi me Autoritetin Bankar Evropian, duke vendosur kështu një kornizë bashkëpunimi dhe këmbimi informatash, si dhe për Mekanizmin e Përbashkët Mbikëqyrës Evropian. Legjislacioni për institucionet mikro-financiare dhe institucionet financiare jo-bankare është në proces të përputhjes me *acquis* të BE-së Ligji për kontabilitet, raportim financiar, e që varet nga miratimi i Ligjit për IMF dhe IFJB i cili është proceduar disa herë por që akoma nuk është miratuar.

Tek **sigurimet dhe pensionet e punës**, masat Solvency I duhet të zbatohen plotësisht dhe është përgatitur harta për zbatimin e masave Solvency II. Ligji i sigurimeve është i përafuar me *acquis* të BE-së për ushtrimin dhe zbatimin e biznesit të sigurimeve, ri-sigurimeve dhe ndërmjetësimit në sigurime. Mbikëqyrja dhe kontrollimi i fondeve të pensioneve të punës duhen përmirësuar. Pak progres është bërë në rritjen e transparencës së shërbimeve të sigurimit, gjegjësisht duke publikuar në internet raportet vjetore të auditimit, por nevojiten përpjekje të mëtutjeshme për të rritur kushtet për dhënien e licencave për kompani të reja të sigurimeve. Nevojitet edhe bashkërendimi më i mirë ndërinstitucional për të adresuar çështjen e veturave të pasiguruara e të paregjistruara. Për shkak të pamundësisë që Kosova të jetë pjesë e sistemit të “kartonit të gjelbër”, sigurimi i automjeteve vazhdon të kërkohej për veturat me regjistrime të huaja që hyjnë në Kosovë dhe për automjetet me tabela kosovare që dalin nga Kosova. Kjo nuk vlen për vendet me të cilat Kosova ka rregullime bilaterale të sigurimeve të automjeteve.

Tek **tregjet e letrave me vlerë dhe shërbimet investuese**, Banka Qendrore vë në ankand letrat me vlerë të qeverisë dhe mban dosjet, të cilat ruhen dhe përpunohen në mënyrë elektronike.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Sa i përket **sektorit bankar**, korniza ligjore dhe rregullative për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e bankave në Republikën e Kosovës përfshin:

- Ligjin nr. 05/L-150 për amendamentimin e Ligjit nr. 03/1-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës (me tutje Ligji për BQK-në);
- Ligjin nr. 04/L-093 për Bankat, Institucionet Mikrofinanciare dhe Institucionet Financiare Jo bankare (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, nr. 11/11 maj 2012) (me tutje Ligji për Bankat);
- Ligjin nr. 04/L-155 për Sistemin e Pagesave (me tutje Ligji për Sistemin e Pagesave).

Gjatë vitit 2019, një grup punues në kuadër të BQK-së ka hartuar projektligjin e ri për bankat, me mbështetje nga ekspertët përkatës të Thesarit të ShBA-së, FMN-së dhe BERZH-it. Projektligji është në harmoni me direktivat e BE-së dhe standardet më të mira ndërkombëtare bankare.

Në fillim të vitit 2022, Ministria e Financave ka iniciuar krijimin e grupit punues për procedimin e mëtutjeshëm të projektligjit për bankat dhe BQK tashmë ka dërguar emrat e përfaqësuesve të saj. Sipas programit legjislativ të qeverisë, projektligji për bankat pritet të miratohet nga qeveria deri në shtato 2022.

Në kuadër të legjislacionit ekzistues, në vijim është paraqitur edhe legjislacioni sekondar (rregullat, rregulloret dhe udhëzimet) të nxjerrë nga BQK duke u bazuar dhe në zbatim të ligjeve të lartcekura (Ligji për BQK-në, Ligji për Bankat dhe Ligji për Sistemin e Pagesave) që adresojnë licencimin, organizimin, operimin, kërkesat për menaxhimin e rrezikut dhe kërkesat për mbikëqyrjen prudenciale të bankave, institucioneve mikrofinanciare dhe institucioneve financiare jobankare. Kjo kornizë rregullative për rregullimin dhe mbikëqyrjen e bankave është e bazuar në Parimet Bazike të Komitetit të Basel-it dhe Standardet e Basel II dhe III.

Gjatë vitit 2021 është finalizuar rregullorja për Treguesin e Mbulimit me Likuiditet (LCR) dhe Rregullorja për Treguesin e Financimit të Qëndrueshëm Neto (NSFR). Këto rregullore pritet të miratohen nga organet vendimmarrëse të BQK-së pas kompletimit të Bordit të BQK-së. Hartimi i këtyre rregulloreve po bëhet në pajtim me Rregulloren e BE-së 2015/61 mbi kërkesën e mbulimit me likuiditet të dt. 10 tetor 2014, Rregulloren e BE-së 2018/1620 mbi plotësimin e rregullores 2015/61 mbi kërkesën e mbulimit me likuiditet dt. 13 korrik 2018, si dhe Rregulloren e BE-se 2019/876 për Treguesin e Financimit të Qëndrueshëm Neto.

Gjithashtu gjatë vitit 2021 është hartuar Rregullorja për Rrezikun e Vendit dhe të Transferit e cila pritet të finalizohet gjatë vitit 2022 si dhe është rishikuar Rregullorja për Menaxhimin e Rrezikut të Likuiditetit e cila është plotësuar për të qenë në pajtueshmëri me Principet e Komitetit të Bazelit për menaxhimin dhe mbikëqyrjen e rrezikut të likuiditetit (Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision), dhe po e njëjta pritet të finalizohet dhe miratohet gjatë vitit 2022.

Rregulloret e tjera në zbatim të Ligjit për Banka që janë në fuqi janë të listuara më poshtë:

- Rregullore për drejtorët dhe menaxherët e lartë të bankave;
- Rregullore për adekuatshmërinë e kapitalit të bankave;
- Rregullore për auditimin e jashtëm të bankave;
- Rregullore për bashkimet dhe përvetësimet e bankave;
- Rregullore për depozita ekuivalente me kapitalin për degët e bankave të huaja;
- Rregullore për ekspozimet e mëdha;
- Rregullore për hapjen dhe mbylljen brenda dhe jashtë Kosovës të degëve dhe subjekteve të varura të bankave;
- Rregullore për hapjen e zyrave përfaqësuese brenda dhe jashtë Republikës së Kosovës;
- Rregullore për instrumentet dhe marrëveshjet e garantimit të FKGK-së;
- Rregullore për kontrollet e brendshme dhe auditimin e brendshëm të bankave;
- Rregullore për kreditë hipotekare rezidenciale;
- Rregullore për kufizimet në mbajtjen e pasurisë së paluajtshme dhe të luajtshme;
- Rregullore për kërkesat minimale të sigurisë;
- Rregullore për letërkredinë dhe garancionin bankar;
- Rregullore për lëshimin e certifikatave të licencimit apo regjistrimit të institucioneve financiare;
- Rregullore për mbikëqyrjen e konsoliduar të grupeve bankare;
- Rregullore për mbështetjen emergjente për likuiditet;
- Rregullore për menaxhimin e rrezikut operacional;
- Rregullore për menaxhimin e rrezikut të likuiditetit;
- Rregullore për menaxhimin e rrezikut të normës së interesit në librin e bankës;
- Rregullore për minimumin e rezervave të bankës;
- Rregullore për ndryshimet në llogaritë e kapitalit;
- Rregullore për normën efektive të interesit dhe kërkesat për shpalesje të bankave;
- Rregullore për publikimin e informacionit nga bankat;
- Rregullore për përdorimin e vlerësimeve të jashtme kreditore për qëllim të llogaritjes së kapitalit rregullativ;
- Rregullore për qeverisjen korporative të bankave;
- Rregullore për aplikimin e standardit ndërkombëtar të raportimit financiar 9;
- Rregullore për ekspozimet joperformuese dhe ristrukturimet;
- Rregullore për menaxhimin e rrezikut kreditor;
- Rregullore për procesin e vlerësimit të brendshëm të mjaftueshmërisë së kapitalit;
- Rregullore për riblerje të letrave me vlerë me Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës;
- Rregullore për transaksionet me personat e ndërlidhur me bankën dhe punëtorët e bankës;
- Rregullore për treguesin e leverazhit;
- Rregullore për rrezikun nga aktiviteti me valuta të huaja;
- Rregullore për shpërndarjen e mjeteve të kredisë për banka;
- Rregullore për sigurimin e kasafortës;
- Rregullore për operatorët e sistemit të pagesave;
- Rregullore për instrumentet e pagesave elektronike;
- Rregullore për pagesat ndërkombëtare;
- Rregullore për raportimin e statistikave të instrumenteve të pagesave;
- Rregullore për regjistrin e llogarive bankare;
- Rregullore për instrumentet e pagesave elektronike;

- Rregullore për sistemin e pagesave ndërbankare;
- Rregullore për sistemin e numrave standardë të llogarive bankare.
- Rregullore për huadhënie brenda ditore dhe njëditore
- Rregullore për licencimin e bankave dhe degëve të bankave të huaja
- Rregullore për raportimin e bankave
- Rregullore për teknologji të informacionit për banka
- Udhëzim metodologjik për raportim të bankave
- Udhëzim metodologjik për raportimin për treguesin e leverazhit
- Udhëzim metodologjik për adekuatshmërinë e kapitalit
- Udhëzues për ristrukturim të kredive për shkak të COVID-19

Ligji për bankat dhe rregulloret e lartcekura kanë vendosur bazën ligjore për adoptimin e kërkesave të Direktivës 2006/48/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, të 14 qershorit 2006 për fillimin dhe vazhdimin e ushtrimit të veprimtarisë së Institucioneve Kreditore dhe Direktivës 2006/49/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 14 qershorit 2006 për Adekuatshmërinë e Kapitalit të Shoqërive Investuese dhe Institucioneve Kreditore, të cilat janë zëvendësuar më 2013 me miratimin e Direktivës 2013/36/BE për Qasjen në Aktivitetin e Institucioneve Kreditore dhe Mbikëqyrjen Prudenciale të Institucioneve Kreditore dhe Firmave Investuese (CRD IV) dhe Rregullores (BE) nr. 575/2013 për Kërkesat Prudenciale për Institucionet Kreditore dhe Shoqëritë Investuese (CRR).

BQK-ja është në proces të rishikimit të Ligjit aktual për bankat, institucionet mikrofinanciare dhe institucionet financiare jobankare me qëllim të hartimit të një Ligji të ri që do të zbatohet vetëm për bankat. Me rishikimin e Ligjit ekzistues në veçanti është punuar në, Kapitujt X dhe XI në mënyrë që të sigurohet që këta kapitujt të përpunohen me Direktivën e Parlamentit Evropian dhe Këshillit 2014/59 / BE ose "BRRD".

Sa i përket **Fondit të Sigurimit të Depozitave**, që nga viti 2011 është themeluar me anë të Ligjit nr. 03/L-216 për Themelimin e Sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionet Financiare në Kosovë i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin nr. 04/L-133 për amendamentimin e Ligjit nr. 03/L-216 për Themelimin e Sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionet Financiare në Kosovë. Ky ligj rregullon sigurimin e depozitave të personave fizik dhe juridik, themelimin, qeverisjen, autoritetin e Fondit të Sigurimit të Depozitave në Kosovë.

Sistemi i Sigurimit të Depozitave ("SSD") është themeluar si projekt zhvillimor në kuadër të bashkëpunimit bilateral Gjermano-Kosovar, ku më 2011 është nënshkruar Marrëveshja trepalëshe e Financimit dhe Projektit ndërmjet Qeverisë së Kosovës (përmes MF), Qeverisë Gjermane (përmes KfW-së) dhe FSDK-së (si Agjenci për Ekzekutimin e Projektit) për themelimin e sistemit për sigurimin e depozitave në Kosovë përmes një kontributi në kapital si donacion për FSD-në në shumë totale prej 15.5 milionë, ku 11 milionë janë dhënë nga Qeveria e Kosovës (përmes MF) ndërsa Qeveria Gjermane (nëpërmjet KfW) ka siguruar 4.5 milionë kontribut në kapital, dhe 0.5 milionë në shërbime të shoqëruara këshillimore. Kësti i tretë i paguar nga Qeveria e Kosovës (përmes MF) në shumën prej euro 2.9 milionë është financuar nga kredia e IDA-së (nëpërmjet BB). Në mbështetje të rritjes së limitit të sigurimit në 5,000 nga 01.01.2018, FSDK ka pranuar një kontribut shtesë nga Qeveria Gjermane (përmes KfW) në vlerë prej euro 2 milionë më 2013. Ky projekt tre-vjeçar është përmbyllur në korrik 2015.

Karakteristikat kryesore të SSD-së në Kosovë janë si në vijim: pavarësia e agjencisë së sigurimit të depozitave, anëtarësimi i detyrueshëm i të gjitha institucioneve që pranojnë depozita, financimi "paraprak" ("ex-ante"), sistem i premiumit diferencues, mbulueshmëria e sigurimit që përfshin individët dhe personat juridik, shumta e kufizuar e sigurimit të depozitave, rregulli i sigurimi i depozitave: për depozitues, për çdo bankë, lartësia e synuar e FSD-së, politikë konservatore e investimeve.

Sa i përket Sistemit për Sigurimin e Depozitave, korniza ligjore përfshin:

- Ligjin nr. 03/L-216 mbi Themelimin e Sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionet Financiare në Kosovë i ndryshuar me Ligjin nr. 04/L-133 për Amendamentimin e Ligjit 03/L-

216 që rregullon sigurimin e depozitave të personave fizikë dhe personave juridikë si dhe themelimin, qeverisja dhe autorizimet e Fondit për Sigurimin e Depozitave në Kosovë;

- Ligjin nr. 03-L-216 për themelimin e sistemit për sigurimin e depozitave në institucionet financiare në Kosovë;
- Ligjin nr. 04-L-133 për amendamentimin e ligjit nr. 03-L-216 mbi themelimin e sistemit për sigurimin e depozitave për institucionet financiare në Kosovë.

Në kuadër të legjislacionit ekzistues, në vijim është paraqitur edhe legjislacioni sekondar (rregullat, rregulloret dhe udhëzimet) të nxjerrë nga FSDK, bazuar dhe në zbatim të ligjeve të lartcekura që adresojnë obligimet e bankave anëtare që ndërlidhën me sigurimin e depozitave të personave fizikë dhe personave juridikë, kërkesat për strukturës dhe formatit të të dhënave për tu dorëzuar nga bankat anëtare për përcaktim të saktë dhe të shpejtë të depozitave të siguruara, llogaritjen dhe arkëtimin e premieeve fillestare dhe të vazhdueshme informimin e klientëve të anëtare, etj. Kjo kornizë rregullative është plotësuar më 2013-2016:

- Rregulla për pjesëmarrje të bankave anëtare në testim të SKD-se dhe dorëzim të të dhënave me specifika dhe format për përcaktim të depozitave të siguruara;
- Rregulla mbi raportimin tremujor të anëtarëve mbi depozitat dhe detyrimet e vonuara të depozituesve në fondin e sigurimit të depozitave në Kosovë;
- Rregulla mbi llogaritjen dhe arkëtimin e premieeve fillestare dhe të vazhdueshme;
- Rregulla mbi sanksionet administrative për anëtarët e fondit për sigurimin e depozitave;
- Rregulla për informimin e klientëve të anëtarëve të FSDK-së – amendamentuar;
- Rregulla mbi procesin e përzgjedhjes dhe kriteret e përzgjedhjes për bankën agjente të pagesës;
- Rregulla mbi financimin emergjent;
- Rregullore për procedurat e kompensimit të depozitave të siguruara;
- Rregulla për procedurën e përgjithshme për konsultim me palët e interesit;
- Udhëzuesi i investimeve nga fondi i sigurimit të depozitave në Kosovë;
- Politika e vetëdijesimit të publikut;
- Udhëzues për depozitorët mbi procesin e kompensimit të depozitave të siguruara.

Sa i përket fushës së **sigurimeve**, korniza ligjore dhe rregullative për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e sigurimeve në Republikën e Kosovës përfshin:

- Ligji nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës;
- Ligji nr. 04/L-018 për Sigurimin e Detyrueshëm nga Autopergjegjësia (me tutje Ligji për Sigurimin nga Autopergjegjësia);
- Ligji nr. 05/L-045 për Sigurimet i cili ka shfuqizuar Rregullore nr. 2001/25 mbi Licencimin, Mbikëqyrjen dhe Rregullimin e Kompanive të Sigurimit e të Ndërmjetësuesve të Sigurimit (me tutje Rregullore nr. 2001/25).

Ligji nr. 04/L-018 për Sigurimin e Detyrueshëm nga Autopergjegjësia dhe rregulloret në zbatim të tij janë pjesërisht në harmoni me Direktivën Evropiane 2009/103/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, të 16 shtatorit 2009, për sigurimin ndaj përgjegjësisë civile lidhur me përdorimin e mjeteve motorike, dhe zbatimin e obligimit për sigurim ndaj kësaj përgjegjësie.

Me qëllim të harmonizimit dhe përafrimit të legjislacionit në fushën e sigurimeve me Direktivat Evropiane, në fillim të vitit 2016 ka hyrë në fuqi Ligji nr. 05/L-045 për Sigurimet, i miratuar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës i cili ka shfuqizuar Rregulloren nr. 2001/25 mbi Licencimin, Mbikëqyrjen dhe Rregullimin e Kompanive të Sigurimit e të Ndërmjetësuesve të Sigurimit (me tutje Rregullore nr. 2001/25) e cila ka qenë në fuqi. Ligji pjesërisht është i harmonizuar me Direktivën Evropiane 2009/138 EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, të 25 nëntorit 2009, për themelimin dhe vazhdimin e veprimtarisë së biznesit të sigurimeve dhe ri-sigurimeve (Solvency II) dhe Direktivën Evropiane 2002/92/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 9 dhjetorit 2002 për ndërmjetësimin në sigurime. Përmes këtij Ligji janë vendosur bazat për përafrim të mëtejshme me *acquis* të BE-së. Ligji i lartcekur përcakton parimet dhe rregullat themelore për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e siguruesve, ri-siguruesve, ndërmjetësuesve të sigurimeve dhe

subjekteve tjera relevante, në mënyrë që industria e sigurimeve në Republikën e Kosovës të operojë në mënyrë të sigurt, të qëndrueshme dhe transparente në mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të policë-mbajtësve gra dhe burra. Të gjitha aktet juridike (rregullore) të nxjerra në bazë të Rregullores 2001/25 kanë mbetur në fuqi për aq sa nuk janë në kundërshtim me Ligjin për Sigurimet. Ka filluar procesi i rishikimit të të gjitha rregulloreve i cili ka për qëllim harmonizimin e plotë rregulloreve me kërkesat e Ligjit për Sigurimet, ku deri më tani janë nxjerrë disa rregullore.

Rregulloret e adaptuara të bazuara në zbatimin e Ligjit për BQK-në, Ligjit për sigurimin nga autopergjegjësia, Ligjit për Sigurimet dhe Rregullores nr. 2001/25, të cilat janë cekur më lartë, janë si vijon:

- Rregullore për llogaritjen e kufirit minimal të aftësisë paguese, adekuatshmërisë së kapitalit dhe fondit garantues për siguruesit jo-jetë;;
- Rregullore për aktuarët e sigurimeve;
- Rregullore për auditimin e jashtëm të siguruesve, ndërmjetësuesve të sigurimeve, trajtuesve të dëmeve dhe Byrosë Kosovare të Sigurimit;
- Rregullore për bashkimet dhe përvetësimet;
- Rregullore për delegimin e funksioneve të siguruesve;
- Rregullore për depozitimin e aseteve si garancë, mjaftueshmërinë e kapitalit, raportimin financiar, etj.;
- Rregullore për hapjen dhe mbylljen brenda dhe jashtë Kosovës të degëve dhe subjekteve të varura të siguruesve;
- Rregullore për hapjen e zyrave përfaqësuese brenda Kosovës nga siguruesit e jashtëm;
- Rregullore për investimin e aseteve në mbulim të provizioneve teknike dhe matematike si dhe investimin e kapitalit themeltar të siguruesve;
- Rregullore për kontrollin e brendshme dhe auditimin e brendshëm të siguruesve;
- Rregullore për kushtet e përgjithshme të policës së sigurimit nga autopergjegjësia;
- Rregullore për kërkesat e mbajtjes së rrezikut dhe mbulimit përmes risigurimit;
- Rregullore për procedurat e trajtimit të kërkesave për kompensimin e dëmeve nga autopergjegjësia;
- Rregullore për procedurat e tribunalit të arbitrazhit;
- Rregullore për publikimin e informacionit nga siguruesit;
- Rregullore për përcaktimin e kritereve për vlerësimin e dëmeve jomateriale nga autopergjegjësia;
- Rregullore për raportimin e siguruesve në BQK;
- Rregullore për mbikëqyrjen e konsoliduar të grupeve të siguruesve;
- Rregullore për financimin dhe llogaritjen e fondit të kompensimit;
- Rregullore për licencimin e trajtuesve të dëmeve në sigurime;
- Rregullore për likuidimin e siguruesve;
- Rregullore për shitjen e sigurimit të detyrueshëm nga autopergjegjësia dhe menaxhimin e shpenzimeve të siguruesve;
- Rregullore për standardet e raportimit dhe të mbikëqyrjes së Byrosë Kosovare të Sigurimit;
- Rregullore për strukturat e primit për sigurime;
- Rregullore për vlerësimin dhe mbajtjen e provizioneve teknike dhe matematike për siguruesit jetë dhe jojetë.

Gjatë vitit 2021 janë hartuar këto rregullore:

- Rregullore për menaxhimin e rrezikut të likuiditetit të siguruesve;
- Rregullore për menaxhimin e rrezikut operacional të siguruesve;
- Rregullorja për persona të ndërlidhur.

Këto rregullore dhe rregulla janë pjesërisht të harmonizuara me Direktiva të BE-së në fushën e sigurimeve, të cilat rregullojnë çështjet si: sigurimin jo-jetë, sigurimin jetë, ndërmjetësimin në sigurime, sigurimin e detyrueshëm nga autopergjegjësia, kërkesat prudenciale për menaxhimin e rrezikut, kërkesat minimale të

kapitalit, si dhe çështje tjera me rëndësi për fushën e sigurimeve. Në përpjekje të vazhdueshme për të harmonizuar legjislacionin në fushën e sigurimeve me *acquis* të BE-së, siç është cekur edhe më lartë.

Sa i përket fushës së **pensioneve**, ligji për BQK i ka përcaktuar fondet pensionale si institucione financiare. Prandaj, ky ligj përcakton kompetencën ekskluzive të BQK-së për të licencuar, rregulluar dhe mbikëqyrur Fondet Pensionale të Kosovës.

Korniza ligjore dhe rregullative për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e fondeve pensionale në Republikën e Kosovës përfshin Ligjin nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale të Kosovës (Ligji për Fondet Pensionale) dhe rregulloret e BQK-së për Fondet Pensionale.

Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale dhe rregulloret në zbatim të tij janë pjesërisht në harmoni me Direktivën e BE-së 2003/41/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 3 qershor 2003 për aktivitetet dhe mbikëqyrjen e institucioneve e pensioneve të punësimit, me anë të cilit janë përcaktuar bazën për harmonizimin e plotë të kërkesave të kësaj direktive.

Në fund të vitit 2015, ka filluar të rishikohet Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale të Kosovës (Ligji për Fondet Pensionale), në shtator të vitit 2016 është bërë leximi i parë në Kuvendin e Republikës së Kosovës. Miratimi i plotësim-ndryshimit të Ligjit në fjalë është miratuar dhe publikuar në janar 2017.

Rregulloret e miratuara sipas Ligjit për BQK-në dhe Ligjit për Fondet Pensionale: korniza rregullative për rregullimin dhe mbikëqyrjen e pensioneve pas hyrjes në fuqi të Ligjit për Fondet Pensionale, janë si në vijim:

- Rregullorja mbi themelimin e pensionit plotësues individual nga ofruesit e pensionit;
- Rregullorja mbi raportet dhe informatat që kërkohen nga fondi i kursimeve pensionale të Kosovës;
- Rregullorja mbi investimet e mjeteve pensionale;
- Rregullorja për kontrollet e brendshme dhe auditimin e brendshëm për fondet pensionale;
- Rregullorja për licencimin e menaxhuesve të mjeteve për mjetet e fondeve pensionale;
- Rregullorja për licencimin e ofruesve të pensioneve plotësuese individuale;
- Rregullorja mbi llogaritë individuale të pjesëmarrësve;
- Rregullorja për mbajtësin e mjeteve të pensioneve;
- Rregullorja mbi mjetet e pensioneve dhe vlerësimin e mjeteve pensionale;
- Rregullorja mbi pagesën e pensioneve individuale të kursyera;
- Rregullorja për përcaktimin e kushteve dhe kriterëve për tërheqjen e mjeteve nga FKPK për pjesëmarrësit me emigrim të përhershëm;
- Rregullorja për raportimin e fondeve plotësuese pensionale;
- Rregullorja për raportim të fondit të kursimeve pensionale të Kosovës;
- Rregullorja për financimin dhe vlerësimin aktuarial të pensioneve me shuma të caktuara;
- Rregullorja për licencimin e fondeve plotësuese pensionale të punëdhënësve;
- Rregullorja për menaxhuesit e mjeteve pensionale;
- Rregullorja për përfitimet pensionale nga pensionet plotësuese individuale;
- Rregullorja për themelimin e fondit plotësues pensional të punëdhënësit;
- Rregullorja për vlerën e kontributeve të pensionit
- Rregullorja për mbajtjen e shënimeve në fondet pensionale dhe ofruesit e pensioneve.

Në fushën e **tregut financiar**, deri tani është zhvilluar tregu i borxhit të brendshëm, përmes emetimit të letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës, përmes platformës elektronike të tregtimit të letrave me vlerë. Ky aktivitet realizohet përmes organizimit të ankandeve të shpallura nga Qeveria e Republikës së Kosovës dhe menaxhimit të tyre nga ana e Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës. Organizimi i ankandeve të letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës është i bazuar në sistemin e akterëve primarë (bankave komerciale), me ç'rast personat fizikë dhe juridikë mund të marrin pjesë në treg përmes akterëve primarë të cekur më lartë.

Emetimi i parë i letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës është realizuar me 17 janar 2012 ku është emetuar një instrument me maturitet 3 muaj dhe është vazhduar me emetime 6 dhe 12 mujore. Përveç bonove të thesarit emetohen edhe obligacione me afate maturimi 2, 3, 5, 7 dhe 10-vjeçare.

Tregu i letrave me vlerë të Qeverisë së Republikës së Kosovës është i rregulluar me Ligjin 04/L-175 mbi Borxhin Publik, në fuqi nga nëntor i vitit 2009 dhe me aktet nën ligjore, Rregullorja MF-BQK nr. 01/2014 për tregun primar dhe sekondar të letrave me vlerë të Qeverisë së Republikës së Kosovës të nxjerra në vitin 2012 (amendamentuar në vitin 2014).

Më 25 prill 2019, Bordi Ekzekutiv ka miratuar Rregulloren për Riblerje të Letrave me Vlerë të Qeverisë me BQK-në. Kjo rregullore ka përcaktuar kushtet dhe kriteret që duhet të përmbushen lidhur me huadhënien e mbështetur me kolateral të letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës, përmes sistemit depozitar qendror të letrave me vlerë (CSD) duke ekzekutuar një marrëveshje riblerjeje me Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës. Qëllimi i kësaj huadhënie është të ndihmojë bankat anëtare në menaxhimin efikas të likuiditetit të tyre në periudhën afatshkurtër.

Ndër qëllimet strategjike është edhe **sigurimi i sistemeve ndërbankare efikase dhe cilësore për transferim të fondeve dhe të letrave me vlerë**, që nënkupton avancimin e mëtejshëm të sistemit depozitar qendror të letrave me vlerë (*Central Securities Depository - CSD*), platformës elektronike për tregtim (*ETP*), si dhe angazhimin në themelimin e një sistemi bashkëkohor të tregut ndërbankar të parasë dhe tregut të kapitalit.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës (BQK) është subjekt juridik publik bazuar në nenet 11 dhe 140 të Kushtetutës dhe të dispozitave të ligjit përkatës. BQK-ja është institucioni kyç pjesëmarrës dhe rregullativ në sistemin financiar të Republikës së Kosovës dhe ka pavarësi dhe autonomi administrative, financiare dhe menaxhuese. Veprimtaria e BQK-së sigurohet nga organet e saj vendimmarrëse dhe përsonelet e saj.

Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës (FKPK) është institucion publik i pavarur i themeluar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës. Aktivitetin e përgjithshëm të FKPK-së e rregullon Kuvendi i Kosovës, ndërsa e mbikëqyrë Banka Qendrore e Kosovës (BQK). FKPK është institucion i themeluar në dhjetor të vitit 2001 dhe ka filluar aktivitetin në gusht 2002 për të administruar dhe menaxhuar kontributet e obligueshme pensionale (dhe vullnetare) të të punësuarve në Kosovë.

Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale në Kosovë ia jep FKPK-së, përmes Bordit Drejtues, kompetencat dhe të drejtat e administruesit të besuar për fondet pensionale (Neni 5.1), dhe i përcakton atij të drejtat lidhur me fondet pensionale (Neni 5.2). FKPK e ka zyrën e saj kryesore dhe të vetme në Prishtinë, kurse shërbime për kontribuuesit dhe përfituesit e kursimeve për pension kryhen edhe në gjashtë qendrat e tjera të Administratës Tatimore të Kosovës (ATK) në: Mitrovicë, Pejë, Gjakovë, Prizren, Ferizaj dhe Gjiilan.

Byroja Kosovare e Sigurimit është themeluar me 07.09.2011 nga 10 kompanitë e sigurimit të licencuara për të operuar në Republikën e Kosovës, bazuar në Ligjin nr. 04/L-018 mbi Sigurimin e Detyrueshëm nga Autopergjegjësia. Byroja Kosovare e Sigurimit është organizatë profesionale me cilësinë e përsonelet juridik e themeluar për qëllime jofitimprurëse. Qeveria e Republikës së Kosovës e njeh statusin e Byrosë Nacionale të Sigurimit me të drejta të pakufizuara, në cilësi të byrosë pagueuse dhe byrosë trajtuese, që garanton përmbushjen e të gjitha detyrimeve nga sistemi i kartonit ndërkombëtar të sigurimit. Byroja financohet nga anëtarët e saj dhe veprimtaria e së cilës mbikëqyret nga Banka Qendrore e Kosovës. Në kuadër të Byrosë Kosovare të Sigurimit funksionon Fondi i Kompensimit, Sigurimi Kufitar, Qendra Informativ e Sigurimit dhe Kartoni i Gjellbër.

Mbështetja e donatorëve

BQK është duke u përkrahur nga projekti i zbatuar prej Zyrës së Kryeminsitrit dhe financuar nga Qeveria e Norvegjisë, i cili ka për qëllim të mbështesë administratën publike të Kosovës në zbatimin e MSA-së dhe rritjen e gatishmërisë për anëtarësim në BE në disa kapituj përfshirë statistikat. Ky projekt do të forcojë kapacitetet institucionale të administratës publike të Kosovës, specifikuat në kapitullin Shërbimet Financiare përmes ofrimit të trajnimeve të specializuara për përmbajtjen e kërkesave dhe kërkesave që rrjedhin nga BE, transpozimin e akteve të *acquis* në legjislacionin kombëtar, si dhe në reformat e politikave përkatëse.

Objektivat prioritare afatmesme

Prioritetet legislative

Sektori bankar:

- Adaptimi i kërkesave për Treguesin e Mbulimit me Likuiditet (ang. LCR) dhe Treguesin e Financimit të Qëndrueshëm Neto (ang. NSFR);
- Adaptimi i kërkesave për Procesin e Vlerësimit të Brendshëm të Mjaftueshmërisë së Likuiditetit (ang. ILAAP)
- Adaptimi i kërkesave për menaxhimin e rrezikut të likuiditetit

Këto standarde janë pjesë e Direktivës 2013/36/BE, Rregullores (BE) nr. 575/2013 të BE-së, Rregulloren e BE-së 2015/61 mbi kërkesën e mbulimit me likuiditet të datës 10 Tetor 2014, Rregullores së BE-së 2018/1620 mbi plotësimin e rregullores 2015/61 mbi kërkesën e mbulimit me likuiditet dt. 13 korrik 2018, dhe Rregullores së BE-së 2019/876, pra pjesë e *acquis* të BE-së dhe janë paraparë të adaptohen për përafrimin e plotë të legjislacionit sa i përket fushës së mbikëqyrjes së bankave në kuadër të përmbushjes së plotë të kërkesave të parapara me MSA, përkatësisht nenit 96 dhe aneksit 6 të saj, sa u përket shërbimeve financiare.

Prioritetet zbatuese

- Ngritje e kapaciteteve të stafit (trajnim ose vizitë bilaterale në autoritetet rregullative) për zbatim të ILAAP
- Ngritje e kapaciteteve të stafit (trajnim ose vizitë bilaterale në autoritetet rregullative) në funksion të harmonizimit të rregullativës së BQK-së me Rregulloret, Direktivat dhe Standardet e reja të Bazel-it.

Sektori i sigurimeve:

- Përafrimi i mëtejshëm i rregulloreve të sigurimeve në Kosovë me Direktivat përkatëse Evropiane. Rregulloret ekzistuese do të nënshtrohen ndryshimeve/plotësim-ndryshimeve për ta zbatuar Ligjin për Sigurime.
- Trajnimi dhe kualifikimi i stafit të mbikëqyrjes së sigurimeve në aplikimin e standardeve të Solvencës II;
- Fillimi i zbatimit të aftësisë paguese (Solvencia II);
- Trajnime për përgatitjen dhe implemetimin e SNFR 17 (2022-2023);
- Udhërrëfytyesi për zbatimin e SNRF 17;
- Trajnimi i stafit (ndryshimi dhe përshtatja e rregullativës dhe procedurave mbikëqyrëse dhe trajnimi i stafit);
- Zhvillimi i metodologjive specifike lidhur me parandalimin dhe adresimin e sfidave të institucioneve me performancë jo të kënaqshme në sektorin e sigurimeve.

Sektori i pensioneve:

- Korniza rregullative e BQK-së në fushën e pensioneve do të amendamentohet konform kërkesave të Ligjit për Fondet Pensionale dhe *acquis* të BE-së për fushën e pensioneve. Në këtë proces duhet të sigurohet integrimi gjinor, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.
- Rishikimi i Manualit On-Site për mbikëqyrjen e fondeve pensionale mbi qasje të bazuar në rrezik
- Hartimi i udhëzimit për caktimin e parametrave /standardeve për vlerësimin e performancës së fondeve pensionale.
- Hartimi i udhëzimit për menaxhimin e rrishtat të fondeve pensionale plotësuese
- Trajnimi dhe kualifikimi i stafit të mbikëqyrjes së pensioneve në aplikimin e standardeve dhe parimeve bazë të IOPS;
- Trajnimi i stafit në fushën e mbikëqyrjes së konsoliduar të pensioneve;
- Analizimi dhe adaptimi i praktikave më të mira të vendeve të BE-së në fushën e mbrojtjes së pjesëmarrësve dhe përfituesve në/nga fondet pensionale.

Sektori bankar:

- Trajnimi dhe kualifikimi i stafit të mbikëqyrjes së bankave në aplikimin e standardeve të Kornizës së Basel-it për Kapital dhe Standardeve Ndërkombëtare të Raportimit Financiar (IFRS), përfshirë asistencën teknike, në bashkëpunim me FMN-në në kuadër të FSSR.
- Analizimi dhe adaptimi i praktikave të mira të vendeve të BE-së për mbrojtjen e konsumatorit;
- Ngritja e kapaciteteve për administrimin e situatave emergjente në rast të krizave dhe zgjidhja e bankave me probleme.

Prioritetet zbatuese

- Rregullimi i rrezikut kreditor të kundërpalës (Counterparty credit risk);
- Zhvillimi i rregullativës bankare për cybercrime risk;
- Zhvillimi i 'klimes së financave' (climate finance) në sektorin bankar.
- Zhvillimi i rregullativës për ILAAP
- Trajnimi i stafit për ILAAP
- Trajnimi i stafit për sekjuritizim (securitization)
- Trajnimi i stafit për rimëkëmbje dhe likudim bankar (recovery and resolution framework);
- Trajnimi i stafit për Standardet e Basel III

Fondi i sigurimit të depozitave:

- Avancimi i bashkëveprimit me partnerët e rrjetit të sigurisë, anëtarët dhe përforcimi i bashkëpunimit me partnerët në sektorin financiar;
- Rritja e vetëdijes publike përmes komunikimit të vazhdueshëm dhe efektiv;
- Avancimi i sistemit diferencial të premive dhe të raportimit nga bankat anëtare.

3.10. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat

Ky kapitull mbulon komunikimet elektronike, shërbimet e shoqërisë së informacionit dhe politikat audiovizuale, në të cilat rregulloret evropiane promovojnë dhe inkurajojnë konkurrencën, zhvillimin dhe qasjen më të gjerë në shërbimet bashkëkohore dhe teknologjitë e reja, me theks të veçantë në interesat e shfrytëzuesve të fundit. *Acquis* në fushën e komunikimeve elektronike synon zbatimin e objektivave të specifikuar në "*Ligjin për komunikimet elektronike*", politikat e këtij sektori (Agjendën Digjitale të Kosovës), si dhe kornizën rregullatore të BE-së për ofrimin e shërbimeve brezgjere, sigurinë e rrjeteve dhe shërbimeve publike të komunikimeve elektronike, duke nxitur dhe mbrojtur konkurrencën efikase përmes zbatimit të mekanizmave adekuat, të cilët garantojnë mbrojtjen e konkurrencës, si dhe garantimin e shërbimeve të duhura e të përshtatshme në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Çështjet kryesore të cilat mbulohen në fushën e komunikimeve elektronike janë si në vijim: ofrimi i shërbimeve brezgjere me shpejtësi sa më të madhe, në një afat sa më të shpejtë kohor, me siguri të lartë dhe me çmime të arsyeshme për konsumatorët, ofrimi i shërbimeve universale, planifikimi dhe vlerësimi i brezave frekuencor me rëndësi të posaçme ekonomike, si dhe siguria së rrjeteve dhe shërbimeve publike të komunikimeve elektronike. Çështjet kryesore në fushën e shërbimeve për shoqëri të informacionit janë si në vijim: siguria e informacionit, e-qeverisja, e-shëndetësia, e-nënshkrimi, e-tregtia dhe sektori publik. Çështjet kryesore në politikat audiovizuale janë si në vijim: shërbimet mediale audiovizuale, shërbimet publike për radio emetim, mbrojtja e të miturve, trashëgimia filmike, dhe diversiteti kulturor.

Kërkesat e MSA-së

Dispozitat relevante të MSA-së janë pjesë e Kreut VIII. Neni 110, mbi bashkëpunimin në fushën e shoqërisë së informacionit, mbështet kryesisht përafrimin gradual të politikave dhe legjislacionit të Kosovës me atë të BE-së. Objektivat globale janë si në vijim: përgatitja e shoqërisë në tërësi për epokën digjitale dhe identifikimi i masave për të siguruar interoperabilitetin e rrjeteve dhe shërbimeve. Neni 109 rregullon bashkëpunimin dhe nxitjen e industrisë audiovizuale dhe përkrahjen e bashkëprodhimit në fushën e kinemasë dhe mediave audiovizuale, përfshirë programet dhe lehtësirat për trajnimin e gazetarëve e profesionistëve të industrisë së mediave audiovizuale. Ky nen gjithashtu adreson asistencën teknike për mediat publike dhe private të Kosovës me qëllim të forcimit të pavarësisë së tyre, profesionalizmin dhe lidhjeve me median evropiane, përafrimin e politikave mbi rregullimin e përmbajtjes së transmetimeve

ndërkufitare me ato të BE-së, harmonizimin e legjislacionit dhe përvetësimit të së drejtës së autorit si dhe fuqizimin e pavarësisë së autoriteteve rregullative. Neni 111 ka të bëjë me forcimin e bashkëpunimit në fushat e rrjeteve dhe shërbimeve të komunikimeve elektronike, me objektivin përfundimtar të miratimit nga Kosova të legjislacionit të BE-së në sektor pesë vite pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje, duke i kushtuar vëmendje të veçantë sigurimit dhe forcimit të pavarësisë së autoriteteve rregullative.

Kërkesat nga mekanizmat të tjerë të aderimit në BE

Në kontekst të kërkesave të përgjithshme të dala nga Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 në fushën e komunikimeve elektronike, shoqërisë së informacionit dhe politikave audiovizuale, kërkohet që Kosova të vazhdojë përpjekjet për të përafuar dhe kompletuar kornizën ligjore në drejtim të harmonizimit me *acquis*-në e BE-së. Për më tepër, në kontekst të ngritjes së kapaciteteve profesionale dhe institucionale, rekomandohet që të forcohet pavarësia financiare dhe kapaciteti profesional i rregullatorëve të komunikimeve elektronike (ARKEP-it) dhe të medias (KPM-së). Gjithashtu, raporti vlerëson se Kosova nuk ka ecur përpara me procesin e kalimit nga televizioni analog në atë digjital. Raporti gjithashtu rekomandon që të rishikohet “*Ligji për Komisionin e Pavarur të Mediave*” me qëllim që të rritet disponueshmëria e të dhënave në sektorin audiovizual dhe për të zgjeruar kompetencat rregullatore, monitoruese dhe zbatuese të rregullatorit, përkatësisht KPM-së.

Ndër të e tjera, në fushën e komunikimeve elektronike dhe shoqërisë së informacionit, raporti vlerëson që Kosova duhet të bëjë më shumë përpjekje në zbatimin e kornizave dhe shërbimeve të qeverisjes elektronike. Gjithashtu, raporti kërkon nga Kosova që të zbatoj bartshmërinë e numrave (number portability) për të siguruar përdorimin efektiv të numeracionit dhe nxitjen e konkurrencës. Gjithashtu rekomandohet që Ekipi Reagues për Incidentet e Sigurisë Kompjuterike të plotësohet me personel të mjaftueshëm dhe të trajnuar. Nder te tjera, raporti kërkon nga Kosova që të rishikoj dhe miratoj strategjinë e re Digjitale.

Në fushën e politikave audio-vizuale, raporti vlerëson që KPM ka dështuar të bëjë ndonjë progres në procesin e digjitalizimit, edhe pse afati nga ITU ka qenë qershor i 2015. Rrjedhimisht, raporti kërkon që Kosova të përshpejtojë përpjekjet e saj dhe të sigurojë që kalimi nga sistemi analog në platformën digjitale të kryhet në transparencë të plotë dhe në përputhje me standardet e BE. Nga Kosova gjithashtu kërkohet që të liroj dividendën e parë digjitale, përkatësisht të çliroj frekuencat. Në anën tjetër, në fushën e mediave raporti kërkon nga Kosova që të gjej një zgjidhje e qëndrueshme për financimin e transmetuesit publik.

Bazuar në kërkesat e dala nga *Nënkomiteti për Inovacion, Shoqëri të Informacionit dhe Politikë Sociale (2020)* në fushën e komunikimeve elektronike, shoqërisë së informacionit dhe politikave audiovizuale, është paraparë plotësimi i kornizës ligjore dhe asaj strategjike. Për më tepër, Qeveria e Kosovës duhet të sigurojë resurse adekuate buxhetore në fushën e shërbimeve të shoqërisë së informacionit, në veçanti për zbatimin e Strategjisë së Qeverisjes Elektronike dhe Strategjisë së Sigurisë Kibernetike. Gjithashtu, qeveria duhet të ndërmarr hapa për të transpozuar Direktivën eIDAS (për identifikimin elektronik dhe shërbimet e besueshme për transaksionet elektronike). Në anën tjetër, raporti i KE-së vlerëson se Kosova duhet të ndërmarr hapat e nevojshëm për ta lidhur Kosovën në Rrjetin GEANT, duke filluar me një studim fizibiliteti. Sa i përket asistencës, KE e fton Kosovën të shfrytëzojë fondet e BE-së (30 mil. euro) për ndihmë teknike për projektet me brez të gjerë në kuadër të WBIF. Gjithashtu, kërkohet nga Kosova që të siguroj sinergji mes politikave digjitale dhe të gjelbërta.

Për më tepër, në fushën e politikave audio-vizuale, institucionet e Kosovës duhet të ndërmarrin të gjitha hapat e nevojshëm që të zbatojnë kalimin e transmetimit nga sistemi analog në sistemin *digjital si dhe* të lirojnë frekuencën e dividendës së parë digjitale. Rrjedhimisht, Qeveria e Kosovës duhet të miratojë *strategjinë e kalimit të transmetimit digjital* sa më shpejtë të jetë e mundur në mënyrë që Komisioni i Pavarur për Media të zbatoj ligjin dhe strategjinë për çështjen përkatëse.

Ndër të e tjera, institucionet e Kosovës duhet të sigurojnë një model që siguron financimin e qëndrueshëm të RTK-së. Ndërkaq, në kontekst të forcimit të kapaciteteve profesionale, institucionet e Kosovës duhet të sigurojnë kapacitete dhe resurse adekuate për funksionin e KPM-së dhe ARKEP-it. Institucionet e Kosovës

gjithashtu duhet të sigurojnë kapacitetet minimale për CERT-in (*Computer Emergency Response Team*) nacional, në përputhje me rekomandimet e ENISA-s.

Në anën tjetër, Kosova duhet të ndërmerr hapa konkret në drejtim të zbatimit të suksesshëm të Memorandumeve të Mirëkuptimit për 5G dhe interoperabilitetit në përputhje me praktikat e BE-së, të nënshkruara në Samitin Digjital të Tiranës.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Komunikimet elektronike

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për komunikimet elektronike;
- Rregullorja për ndërtimin, instalimin, dhe mbikëqyrjen e infrastrukturës së komunikimeve elektronike;
- Rregullorja për mbledhjen e të dhënave për infrastrukturën e komunikimeve elektronike;
- Rregullore për çështjet teknike dhe operacionale të qasjes së rrjetit të komunikimeve elektronike në bitstream nr. Prot. 034/B/20 datë 07.07.2020;
- Rregullorja për për oferten referente për qasjen e hapur në lakun lokal dhe bitstream” 032/B/20 datë 07.07.2020;
- Rregullorja për qasjen e hapur në lakun lokal ose pjesë të tij 030/B/20 datë 07.07.2020;
- Rregullorja për shërbimin e interkoneksionit në rrjetat e komunikimeve elektronike nr. Prot. 028/B/20 datë 07.07.2020;
- Rregullorja për pagesat për mbikëqyrjen e tregut të komunikimeve elektronike dhe Shërbimeve Postare nr. Prot. 025/B/20 datë 07.07.2020;
- Rregullorja për përdorimin e përbashkët të faciliteteve shoqëruese 113/B/19, datë 18 tetor 2019;
- Rregullorja për analizat e tregut 110/B/19, datë 18 tetor 2019;
- Rregullorja për brezat frekuencore të radio-frekuencave për të cilat nuk kërkohet autorizim individual për radio frekuenca 046/B/18, datë 03 gusht 2018;
- Rregullorja për shërbimet universale në komunikimet elektronike, datë 4 korrik 2018;
- Rregullorja për kontratat, transparencën dhe publikimin e informatave dhe masave të tjera mbrojtëse për përdoruesit fundorë për ofrimin e rrjeteve dhe shërbimeve publike të komunikimeve elektronike 022/B/18, datë 19 prill 2018;
- Rregullorja për autorizimet e përgjithshme 019/B/18, datë 16 prill 2018;
- Rregullorja për kualitetin e shërbimeve të komunikimeve elektronike, datë 16 prill 2018;
- Rregullorja mbi pagesat për mbikëqyrje dhe të drejtën e përdorimit të radio frekuencave 005/B/18, datë 19 janar 2018;
- Rregullorja për bartjen e numrave për para-paguesit e shërbimeve publike të komunikimeve elektronike 043/B/17, datë 26 qershor 2017;
- Rregullorja për planin kombëtar të numeracionit për rrjetet e komunikimeve elektronike të Republikës së Kosovës 038/B/17, datë 16 qershor 2017;
- Rregullorja për radio pajisje 032/B/17, datë 31 dhjetor 2017;
- Rregullorja mbi standardet teknike dhe organizative për sigurinë dhe integritetin e rrjeteve dhe/ose shërbimeve publike të komunikimeve elektronike 046/B/16, datë 22 nëntor 2016;
- Rregullorja për ndarjen e llogarive 012/B/14, datë 01 prill 2014;
- Rregullorja për dhënien dhe shfrytëzimin e radio frekuencave 054/B/13, datë 31 dhjetor 2013;
- Rregullorja për analizat e tregut 110/B/19, datë 18 tetor 2019;
- Rregullorja për llogaritje të kostos sipas metodës së shpërndarjes së plotë të kostos (FDC) 043/B/12, datë 22 qershor 2012;
- Rregullorja për përdorimin e përbashkët të faciliteteve shoqëruese 113/B/19, datë 18 tetor 2019.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren nr. 2015/2120;
- Direktivën 2002/21/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/140/KE;
- Direktivën 2002/19/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/140/KE;
- Direktivën 2002/20/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/140/KE;
- Direktivën 2002/22/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/136/KE;
- Direktivën e Komisionit 2002/77/KE;
- Direktivën 2002/58/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/136/KE mbi përpunimin e të dhënave personale dhe mbrojtjen e privatësisë;
- Direktivën 2009/136/KE;
- Direktivën 2009/140/KE;
- Direktivën 1999/5/KE;
- Rekomandimin e KE-së 2003/311/KE;
- Rekomandimin e KE-së 2007/879/KE;
- Vendimin e KE-së për klasifikimin e radio pajisjeve dhe pajisjeve terminale 200/299/KE;
- Direktivën 2014/53/BE;
- Vendimin nr. 376/2002/KE;
- Vendimin ECC Dec. (08) 04);
- Vendimin ECC Dec. (06) 04);
- Rekomandimin 2014/710/BE;
- Rekomandimin e KE-së 98/322/KE;
- Rekomandimin e Komisionit Evropian 2005/698/KE; mbi ndarjen e llogarive dhe Sistemet e Llogaritjes së kostos sipas Kornizës Rregullatore për Komunikime Elektronike;
- Udhërrëfyesit e nxjerrë nga Agjencia Evropiane për Siguri të Rrjetit dhe Informacionit (ENISA);
- Komunikatën e Komisionit, të datës 26/08/2010, “Agjenda Digjitale për Evropën”.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Politikat e sektorit të komunikimeve elektronike-agjenda digjitale për Kosovën 2013–2020; dhe
- Atlasi elektronik për infrastrukturën telekomunikuese brezgjërë në Kosovë.

Shoqëria e informacionit

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për shërbimet e shoqërisë informatike;
- Ligji për parandalimin dhe luftimin e krimit kibernetik;
- Ligji për procedurën e përgjithshme administrative;
- Ligjin për organet Qeveritare për shoqërinë e informacionit; dhe
- Korniza e interoperabilitetit të Republikës së Kosovës.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Rregullorja 910/2014/BE
- Direktivën 1999/93/KE;
- Direktivën 2000/31/KE;
- Direktivën 2007/64/KE;
- Direktivën 2006/123/KE.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia e Kosovës për teknologji informative, përfshirë planin e veprimit për periudhën 2016-2019;
- Strategjia shtetërore për sigurinë kibernetike dhe plani i veprimit 2016-2019.

Politikat audio-vizuale

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për Komisionin e Pavarur të Mediave;

- Rregullorja për mbrojtjen e fëmijëve dhe të miturve në shërbimet mediale audio-vizuale;
- Rregullorja për të drejtën e autorit;
- Rregullorja për vlerësimin e aplikacioneve për licencë, kushtet dhe termet e përgjithshme për licencë;
- Rregullorja për shpërndarjen e ofruesve të shërbimeve mediale audio dhe audio-vizuale, forma e aplikacionit;
- Rregullorja për komunikimet komerciale audio-vizuale;
- Kodi i etikës për ofruesit e shërbimeve mediale audio dhe audio-vizuale;
- Rregullorja për operatorët e multipleksit në nivel shtetëror;
- Rregullorja për ofruesit e shërbimeve mediale audio dhe audio-vizuale;
- Rregullorja për tarifën vjetore për licencë;
- Rregullorja për bartjen e detyrueshme të ofrueseve të shërbimeve mediale në operatorin e multipleksit;
- Rregullorja për renditjen logjike të kanaleve;
- Rregullorja për mbështetjen e ofruesve të shërbimeve mediale audio dhe audio-vizuale me mbulim tokësor lokal dhe rajonal.

Këto akte normative kanë transpozuar Direktivën AVMSD 2010/13/BE.

Korniza institucionale

Komunikimet elektronike:

- Ministria e Ekonomisë;
- Autoriteti Rregullativ i Komunikimeve Elektronike dhe Postare.

Shoqëria e informacionit:

- Ministria e Ekonomisë;
- Ministria e Punëve të Brendshme, përkatësisht Agjencia për Shoqërinë e Informacionit.

Politikat audio-vizuale

- Komisioni i Pavarur i Mediave.

Mbështetja e donatorëve

Sa i përket mbështetjes dhe fondeve të siguruara nga donatorët e jashtëm për zbatimin e aktiviteteve të ndryshme në fushën e komunikimeve elektronike, janë siguruar fonde nga Banka Botërore, IPA, etj. ME në bashkëpunim me Bankën Botërore (BB) janë duke zbatuar Projektin KODE (*Kosovo Digital Economy*). Komponentët e KODE bazohen në projektet që do të zhvillojnë infrastrukturën ndërlidhëse brezgjere në viset e pambuluara, kapitalin njerëzor dhe bizneset digjitale për të futur Kosovën në ekonominë digjitale të së ardhmes. Ky projekt do të siguroj infrastrukturë me shpejtësi të lartë (broadband) dhe do të mbështesë qasjen në tregje të punës, burime të reja të njohurive dhe në shërbime publike për familjet dhe institucionet në zonat e përzgjedhura rurale të pazhvilluara. Kosova po bën të gjitha punët përgatitore për t'u lidhur me rrjetin pan-evropian hulumtim dhe edukativ – GEANT dhe deri në fund të vitit 2021 të gjitha Institucionet e Arsimit të Lartë përmes KREN-it do të jenë të lidhura me GEANT.

Në kuadër të Projektit KODE gjatë viteve 2019-2020 ka përfunduar zbatimi i 50 nën-projekteve *Shtrirja e infrastrukturës brezgjere në zonat e pambuluara*, të cilat përfshijnë rreth 150 fshatrat e fundit, dhe gjatë vitit 2021 edhe lidhja me infrastrukturë fikse brezgjere e pirgjeve të pa-lidhura të rrjetit mobil. Me qëllim të realizimit të objektivave strategjike për zhvillimin e shoqërisë së informacionit (dhe Strategjisë së Kosovës për Teknologji Informative) janë siguruar mbështetje dhe fonde nga donatorë të ndryshëm, si BB dhe BE.

Projekti për Ekonominë digjitale të Kosovës – KODE që ME në bashkëpunim me BB janë duke e zhvilluar, përkatësisht Komponenti i dytë i KODE bazohen në projektet që do të zhvillojnë kapitalin njerëzor dhe bizneset digjitale për të futur Kosovën në ekonominë digjitale të së ardhmes, do të mbështesë qasjen në tregje të punës, etj. Në nivel kombëtar, projekti do të trajtojë dhe ndërlidhë të rinjtë me mundësitë e

punësimin në internet; dhe do të përmirësoj qasjen në burime të njohurive, përfshirë mundësitë më të mira dhe bashkëpunimin, për institucionet e arsimit të lartë.

Sa i përket fondeve nga BE, me saktësisht fondet që kanë të bëjnë me IPA, ky sektor është duke u mbështetur me projektin “Mbështetja e BE-së për konkurrencën e sektorit të TIK-ut të Kosovës” (3 mil. euro) që është duke u zbatuar. Nga fundi i vitit 2020 e deri tani janë trajnuar në dy gjenerata (grupe) 200 + 300 = 500 të rinj për njërin nga këto module: Java Development, Cyber Security, or Ueb Development. Janë duke vazhduar trajnimet të gjeneratës së tretë. Deri në fund të projektit – 2023 do të trajnohen 1440 të rinj. Përfituesi kryesor i këtij veprimi është ME. Objektivi i përgjithshëm i projektit është rritja e konkurrueshmërisë së bizneseve digjitale dhe tradicionale të Kosovës duke mbështetur rritjen e sektorit të TIK-ut të Kosovës që çon në rritjen dhe krijimin e vendeve të reja të punës. Objektivat specifike të projektit janë tejkalimi i hendekut ndërmjet shkathtësive digjitale dhe nevojave të biznesit në mënyrë të qëndrueshme, që plotëson nevojat e tregut dhe rrit konkurrueshmërinë e tyre, si dhe rrit eksportet e bizneseve kosovare duke shfrytëzuar potencialin e plotë të teknologjive digjitale.

Nga fondet e IPA 2019 do të bëhet sistemi për identifikimin dhe autentifikimin elektronik dhe shërbimet e besuara në transaksionet elektronike. Projekti ka vlerën 4 mil euro, ka filluar së zbatuari dhe do të finalizohet deri në vitin 2023. Objektivi i përgjithshëm i këtij projekti është rritja e efijencës dhe produktivitetit të sektorit privat përmes rritjes së shfrytëzimit të TIK, krijimi i sigurisë së e-biznes/ e-tregtisë ekosistemit, dhe përmirësimi i shërbimeve elektronike për qytetarët dhe bizneset.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe mekanizmat e të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 10, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

Komunikimet elektronike:

- Hartimi dhe miratimi i legjislacionit primar dhe sekondar në fushën e komunikimeve elektronike;
- Miratimi dhe fillimi i zbatimit të Strategjisë së re digjitale të Kosovës 2022-2030;
- Lidhja me infrastrukturë fikse brezgjere e pirgjeve të palidhura të rrjeteve telekomunikuese mobile për të ju përshtatur teknologjive të gjeneratave të reja (5G ready), gjatë viteve 20221-2023;
- Zbatimi i Memorandumit të mirëkuptimit të nënshkruar me Republikën e Shqipërisë për korridorin 5G, si dhe Memorandumit të Mirëkuptimit me WB6 për zbatimin e rrjetave 5G për transformim digjital në Ballkanin Perëndimor, (2021-2023);
- Hapja e brezave frekuencore me vlerë të posaçme ekonomike për ofrimin e shërbimeve IMT;
- Nxitja e konkurrencës në tregun e komunikimeve elektronike brezgjere, për të ngritur efikasitetin e rregullimit të tregut dhe për të bërë përpjekje që të gjithë banorëve të Kosovës të u sigurohet qasje në internet me shpejtësi më të lartë;
- Ulja e tarifave të roamingut me shtetet e Bashkimit Europian.

Shoqëria e informacionit:

- Hartimi dhe zbatimi i legjislacionit primar dhe sekondar që do të bëjë transpozimin e NIS Direktivës së BE-së dhe Rregullores së BE-së eIDAS;
- Zbatimi i strategjisë së Kosovës për teknologji informative dhe rikrijimi i saj;
- Avancimi i platformës së interoperabilitetit, si dhe ndërlidhja shumicës së sistemeve elektronike ekzistuese përmes kësaj platforme;
- Krijimi i Portalit të shërbimeve “e-Kosova”, me qëllim të rritjes së numrit të shërbimeve elektronike për qytetarët dhe institucionet;
- Krijimi i qendrës së rimëkëmbjes në rastet e fatkeqësive (*Disaster Recovery Centre*).

Politikat audiovizuale:

- Hartimi i pakos së licencës për multipleks në nivel shtetëror dhe rajonal;
- Amandamentimi i legjislacionit sekondar/kornizës ligjore të KPM-së, në pajtim me Ligjin e ndryshuar të KPM-së, i cili do të harmonizohet me Direktivën 2018/1808 për Shërbimet Mediale Audiovizuale; dhe

- Zbatimi i procesit të kalimit në transmetim digjital tokësor.

Megjithatë hartimi i planifikuar i këtyre rregulloreve, dhe i gjithë procesi i kalimit në transmetimin digjital është i varur nga miratimi i strategjisë për kalim në transmetim digjital tokësor nga ana e Qeverisë.

3.11. Kapitulli 11 i *acquis*-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural

Kapitulli për bujqësi përfshin një numër të madh të rregullave të detyrueshme, shumica prej të cilave janë të zbatueshme në këtë fazë të zhvillimit. Zbatimi i duhur dhe efektiv i këtyre rregullave si dhe përforsimi dhe kontrolli më efikas nga një administratë publike janë thelbësore për funksionimin e Politikave të Përbashkëta Bujqësore Evropiane (PPBE). Për funksionimin e PPBE-ve kërkohet ngritja e menaxhimit dhe cilësisë së sistemeve të tilla siç janë Agjencia e Pagesave, Sistemi i Integruar i Kontrollit të Bujqësisë (SIKB) si dhe kapacitetet për të zbatuar masat e zhvillimit rural.

Kapitulli 11 kërkon që shtetet anëtare duhet të jenë në gjendje të zbatojnë legjislacionin e BE-së për skemat mbështetëse direkte të fermës dhe të zbatojnë organizmin e përbashkët të tregut për produktet e ndryshme bujqësore.

Kërkesat e MSA-së

Sa u përket kërkesave të MSA lidhur me kornizën ligjore (përafrimin me legjislacionin e BE-së) detyrimi për kapitullin e 11 është nga nenit 74 dhe 102 i MSA-s. Sipas nenit 102 të MSA-së, bashkëpunimi mes palëve do të zhvillohet në të gjitha fushat prioritare që lidhen me *Acquis*-në e BE-së. Këto fusha përfshijnë fushën e bujqësisë, skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe produktet ushqimore, sigurinë ushqimore, fushën e veterinarisë dhe fitosanitarisë. Sipas MSA-së, bashkëpunimi synon modernizimin dhe ristrukturimin e bujqësisë dhe sektorit agro-industrial në Kosovë, në veçanti për të arritur kushtet sanitare të BE-së. Për më tepër, bashkëpunimi gjithashtu synon përmirësimin e menaxhimit të ujit dhe të zhvillimit rural, menaxhimin e sektorit të pylltarisë në Kosovë dhe mbështetjen graduale në përafrimin e legjislacionit dhe praktikave të Kosovës me ato të BE-së.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në fushën e bujqësisë dhe të zhvillimit rural, në Raportin e KE-së për Kosovën – 2020, thuhet se Kosova në përgjithësi ka progres të kufizuar, veçanërisht në zbatimin e programeve vjetore të zhvillimit agro-rural dhe vlerësimin e tij, ndërsa progresi në konsolidimin e tokës dhe mbrojtjen e tokës ishte i pamjaftueshëm. Meqenëse nuk janë kryer të gjitha rekomandimet e vitit 2020, në vitin e ardhshëm, Kosova në veçanti duhet:

- Të kryejë një vlerësim cilësor të efektivitetit të masave mbështetëse të parashikuara në programin e bujqësisë dhe zhvillimit rural;
- Të miratojë ligjin për organizimin e përbashkët të tregut;
- Të marrë masa urgjente, efektive për të ndaluar humbjen e tokës bujqësore dhe të zbatojë legjislacionin për planifikimin hapësinor;
- Të përfshijë masat “cross compliance” në kuadër të programit të bujqësisë;
- Të bëjë hapa drejt regjistrimit të prodhimeve bujqësore me indikatorë gjeografik në përputhje me legjislacionin e BE-së; dhe,
- Të bëjë një vlerësim ex-post të programeve të zbatuara në kuadër të kornizës financiare 2014-2020 për të përgatitur dhe miratuar më mirë strategjinë dhe programin për bujqësi dhe zhvillim rural 2021-2027.

Në raport thuhet është arritë progres në rritjen e buxhetit për grante dhe subvencione, ndërsa në Programin për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2020 është përfshi mbështetje e rëndësishme për ekonomitë familjare, përpunimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore, diversifikimin e fermave dhe ujitjen e tokës bujqësore. Gjithashtu, progres u konsiderua edhe përgatitja e Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2021-2027 duke u bazuar në studimet sektoriale me qëllim që të arrihet efienca dhe efikasiteti për pagesat direkte dhe grantet.

Sidoqoftë, në raport përmenden edhe disa sfida me të cilat përballet sektori i bujqësisë, ku ndër të tjera thuhet se *konsolidimi dhe mbrojtja e tokës* mbetet sfidë dhe është në nivel të pamjaftueshëm. Këtu rekomandohet që të bëhet një plan i qartë i veprimit si dhe një grup punues me të gjitha palët e interesit për t'a mbrojtur tokën bujqësore nga degradimi dhe humbja e mëtejshme.

Sa i përket *krijimit të organizimit të tregjeve*, KE konstaton se nuk është bërë ndonjë progres. Në lidhje me këtë, Kosova duhet të bëjë hapa për të krijuar bazën ligjore për themelimin dhe funksionimin e tyre. Ligji për Organizimin e Tregut si dhe legjislacioni zbatues përkatës, të paraparë për vitin 2020, janë shty për vitin 2022.

Sa i përket *politikave të cilësisë*, janë miratuar disa legjislacione dytësore, por nuk është shënuar progres në përafrimin e legjislacionit përkatës me *acquis* të BE-së. Në raport kërkohet krijimi i një *strategjie për zhvillimin rural*. Ndërsa, *bujqësia organike* bazohet në planin e veprimit 2018-2021, ku në mungesë të një agencie vendase, certifikimi ofrohet nga dy organizata ndërkombëtare.

Detyrimet e tjera të Kosovës në raport me kërkesat e KE-së të dala nga *Nënkomiteti për "Bujqësi dhe Peshkatari"* në sektorin e bujqësisë janë miratimi i koncept dokumenteve për ligjin e ri për verërat, tokat bujqësore dhe rregullimin e tokës. Gjithashtu, kërkohet miratimi i programit për bujqësi dhe zhvillim rural 2021-2027, ligjit për bujqësi dhe zhvillim rural si dhe ligjit për pijet e forta alkoolike, ku dy projektligjet veçse janë miratuar në Qeveri me 10/11/2021. Për më tepër, kërkohet që të formohet trupa certifikuese nga MBPZHR për regjistrimin e djathit të Sharrit si tregues gjeografik. Në përgjithësi duhet të përdoren në mënyrë efektive rezultatet e arritura me ndihmën e BE-së, pasi ato janë prodhuar me qëllim të sigurimit të zhvillimit efektiv dhe të qëndrueshëm të sektorit agro-rural të Kosovës.

Sa i përket *çështjeve horizontale*, KE kërkon që të vazhdohet me harmonizimin e mëtejshëm të kornizës ligjore me *acquis*-në e BE-së, si dhe të vazhdohet me paisjen me inventar dhe me staf të të gjitha organeve të përfshira në menaxhimin e bujqësisë, sigurisë ushqimore dhe peshkatarisë sipas *acquis*-së së BE-së. Në raport theksohet mbizotërimi i sektorit me ferma të vogla dhe tokës të fragmentuar të punueshme, të cilat mbeten sfida për t'u adresuar në vazhdim. Për më tepër, u potencua se masat 'cross compliance' duhet të përfshihen në kuadër të programit të bujqësisë. Gjithashtu, u rekomandua përmirësimi i ndërlidhshmërisë së elementeve ekzistuese, të cilët përfshijnë Sistemin e Integruar të Administrimit dhe Kontrollit, Sistemin e Informacionit të Tregut Bujqësor dhe Rrjetin e të Dhënave të Kontabilitetit të Fermave në procesin e krijimit të një sistemi të integruar të informacionit bujqësor.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Zhvillimi rural

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga ligji për bujqësi dhe zhvillim rural, i cili ka transpozuar pjesërisht rregulloren e Këshillit (KE) nr. 73/2009 dhe rregulloren e Këshillit (KE) nr. 1217/2009. Sa i përket legjislacionit sekondar në fushën e sektorit të zhvillimit rural janë miratuar 12 UA.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2022-2028;
- Programi vjetor për Zhvillim Rural;
- Strategjia për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2022-2028.

Korniza institucionale në Sektorin e Zhvillimit rural përbëhet nga Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural/Autoriteti Menaxhues.

Bujqësia

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte normative relevante:

- Ligji për regjistrimin e bujqësisë;
- Ligji për tokën bujqësore;
- Ligji për rregullimin e tokës;

- Ligji për ujitjen e tokave bujqësore;
- Ligji për mbrojtjen e varieteteve të bimëve;
- Ligji për farërat;
- Ligji për plehtrat artificiale;
- Ligji për bujqësi organike;
- Ligji për prodhimin, grumbullimin, përpunimin dhe tregtimin e duhanit;
- Ligji për kooperativat bujqësore;
- Ligji për blegtorinë;
- Ligji për peshkatari dhe akuakulturë.

Sa i përket legjislacionit sekondar në sektorin e bujqësisë janë miratuar 22 UA.

Këto akte normative kanë transponuar pjesërisht këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren nr. 1166/2008 e Parlamentit Evropian;
- Direktivën e Këshillit nr. 157/2009/KE;
- Direktivën e Këshillit nr. 87/328/KEE;
- Direktivën e Këshillit nr. 88/661/KEE;
- Direktivën e Këshillit nr. 90/118/KEE;
- Direktivën e Këshillit nr. 90/119/KEE;
- Direktivën e Këshillit nr. 89/361/KEE;
- Direktivën e Këshillit nr. 90/427/KEE;
- Direktivën e Këshillit nr. 91/174/KEE;
- Direktivën e Këshillit nr. 94/28/KE;
- Direktivën e Këshillit Evropian (KE) nr. 2100/94;
- Direktivën Zbatuese të Komisionit nr. 97/2014/KE;
- Direktivën Zbatuese e Këshillit nr. 90/2008/KE;
- Direktivën e Këshillit nr. 66/402/KEE;
- Rregulloren e BE-së nr. 2003/2003 e Parlamentit Evropian;
- Rregulloren e BE-së (KE) nr. 834/2007;
- Rregulloren e BE-së (KE) nr. 889/2008;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 834/2007 e datës 28 qershor 2007 mbi prodhimin organik dhe etiketimin e produkteve organike; dhe
- Rregulloren e Komisionit nr. 889/2008 e datës 5 shtator 2008 që përcakton rregullat e detajuara për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 834/2007 për prodhimin organik dhe etiketimin e produkteve organike në lidhje me prodhimin organik, etiketimin dhe kontrollin.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Plani për bujqësi dhe zhvillim rural 2014-2021;
- Programi për pagesa direkte 2018;
- Strategjia për konsolidimin e tokës 2010-2020;
- Strategjia për sektorin e hortikulturës 2009-2013;
- Raporti i gjelbër 2017, 2018, 2019, 2020;
- Plani i veprimit 2010-2020 për zbatimin e strategjisë;
- Plani i veprimit për bujqësi organike 2018-2021.

Spektori i tokave: Korniza institucionale në këtë sektor përbëhet nga Departamenti i Politikave Bujqësore dhe Tregjeve.

Vreshtaria

Korniza ligjore në fushën e vreshtarisë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligjit për verëra i amendamentuar me Ligjin nr. 04/L-019;

- UA për regjistrimin e vreshtave, deklaratën detyruese, dokumentet dhe evidencën e bodrumeve të verës.

Këto akte normative kanë transponuar pjesërisht këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 436/2009;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 479/2008;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 555/2008;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 479/2008;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 606/2009;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 607/2009;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 491/2009;
- Rregulloren e Komisionit dhe Këshillit Evropian (BE) nr. 1308/2013.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga strategjia për sektorin e vreshtarisë dhe vertarisë 2018-2022.

Korniza institucionale në fushën e vreshtarisë përbëhet nga Departamenti për verëtari dhe vreshtari dhe sektori i shërbimeve këshillimore.

Korniza ligjore në sektorin e shërbimeve këshillimore përbëhet nga ligji për shërbime këshilluese për bujqësi dhe zhvillim rural, i cili pjesërisht ka transpozuar Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 73/2009.

Sa i përket legjislacionit sekondar, në sektorin e shërbimeve këshillimore janë miratuar 9 UA.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga strategjia e shërbimeve këshilluese për bujqësi dhe zhvillim rural 2015-2020.

Korniza institucionale në fushën e shërbimeve këshillimore përbëhet nga Departamenti i Shërbimeve Këshilluese dhe Teknike.

Agjencitë ekzekutive në kuadër të MBPZhR-së janë si në vijim: Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë dhe Agjencia e Pyjeve të Kosovës.

Mbështetja e donatorëve

Në bujqësi, projektet kryesore në vitet e fundit kanë në shënjestër Programin Bujqësor dhe Rural të Zhvillimit / skemat e granteve rurale për të rritur konkurrencën e sektorit në përgjithësi.

Projektet që kanë filluar të zbatohen gjatë vitit 2020 janë nga programimi IPA-2015, "Skema e Grantit për Mbështetjen e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural 2015" në vlerë prej 8.8 milion euro, i cili ka filluar zbatimin në shkurt 2020 dhe projekti "Ndërtimi i kapaciteteve për Kosovën në lidhje me Organizatën e Tregut të Përbashkët të BE-së (CMO) dhe Statistikat Bujqësore", vlera e kontratës 1,476,866 Euro. Objektivi i përgjithshëm i kësaj kontrate është për të siguruar qasje të përmirësuar dhe konkurrencë në tregjet e produkteve bujqësore. Me qëllim që të mbështesë përafrimin e Kosovës me standardet dhe praktikën e BE-së në lidhje me organizimin e përbashkët të tregjeve në produktet bujqësore, duke mbështetur Kosovën në zbatimin e një sistemi gjithëpërfshirës dhe të integruar të informacionit bujqësor. Si rezultat pritet hartimi i legjislacionit kombëtar primar dhe sekondar për organizimin e tregut të produkteve bujqësore të Kosovës, që të jenë në përputhje me rregullorët dhe praktikën përkatëse të BE-së, ngritje të kapaciteteve për zbatim të legjislacionit për CMO-në si dhe menaxhimi i Sistemit të Integruar të Informacionit Bujqësor në Kosovë.

Në kuadër të IPA 2021, MBPZhR pritet të përfitojë një grant në vlerë prej 10 milionë EUR nga BE, GIZ dhe nga Agjencia Italiane për Bashkëpunim Zhvillimor. Ky projekt ka për qëllim përmirësimin e konkurrueshmërisë së sektorit të bujqësisë dhe atij të ushqimit në Kosovë përmes intervenimit në dy fusha. Në fushën e parë projekti do të përmirësojë zbatimin dhe performancën e politikës agro-rurale të Kosovës, veçanërisht duke forcuar sistemet e menaxhimit dhe kontrollit dhe duke ofruar grante investimi për operatorët agro-ruralë të Kosovës. Kurse sa i përket fushës së dytë, projekti synon të sigurojë përafrimin gradual të sektorit fitosanitar të Kosovës me standardet organizative, institucionale dhe rregullatore të BE-

së, si ligjërisht ashtu edhe praktikisht përmes zhvillimit të metodave, procedurave operative dhe kapaciteteve teknike të laboratorëve të mbrojtjes së bimëve në përputhje me standardet e aplikueshme të BE-së dhe ato ndërkombëtare.

GIZ-i gjerman, përmes projektit "Krijimi i Punësimit përmes Nxitjes së Eksportit (CETEP)" ndihmon në sigurimin e informacionit përkatës për ofruesit dhe ndërmarrjet e zhvillimit të biznesit, përmes hulumtimeve të tregut mbi kërkesat e tregut të BE-së. Ky projekt, ofron trajnime për ndërtimin e kapaciteteve për partnerët e saj dhe krijon lidhje ndërmjet kompanive kosovare dhe gjermane, përmes aktiviteteve të promovimit të eksportit siç janë si në vijim: B2B, panairë, misione shitjeje, vizita studimore. Për më tepër, projekti krijon lidhje biznesi ndër-sektoriale me bizneset vendore dhe ndërkombëtare. Projekti gjithashtu mbështet zinxhirin e vlerës së manave, frutave dhe perimeve dhe përmes shpërndarjes së granteve në natyrë për fermerët në shkallë të vogël (260 përfitues). Projekti është angazhuar në rritjen e kapaciteteve prodhuese kushtuar eksportit dhe inovacionit përmes "Fondit të Inovacionit". Për më tepër, mbështet edhe MBPZHR-në dhe AZhB-në për të thithur Fondet IPA III.

Programi i FAO-s mbështet fuqizimin e menaxhimit të qëndrueshëm dhe shumëqëllimor të pyjeve për të përmirësuar jetesën në vendet rurale dhe adresuar ndryshimin klimatik në Kosovë 2019-2023. Ky program do të mbështesë agjendën zhvillimore të Kosovës siç përshkruhet në Strategjinë Kombëtare për Zhvillim 2016-2021, dhe në veçanti përpjekjet e Kosovës për të përmirësuar menaxhimin e qëndrueshëm të pyjeve, si burim i rëndësishëm për territorin. Rezultatet dhe aktivitetet e programit përpunohen me rregullat e reja ekzistuese dhe të propozuara të Kosovës që qeverisin me pylltarinë, strategjinë e Bashkimit Evropian për pyje, instrumentin e Para-anëtarësimit në BE, dokumentin e strategjisë dhe politikave 2010-2020 (DSP) për zhvillimin e sektorit të pyjeve, si dhe politikat pyjore të Kosovës në zhvillim e sipër. Buxheti i përgjithshëm është 5.3 dollarë amerikanë. Në planin afatgjatë programi sjell ligjshmërinë dhe praktikën e menaxhimit të qëndrueshëm, duke siguruar një gjendje që mundëson një menaxhim pyjor të qëndrueshëm dhe me pjesëmarrje të cili edhe shprijnë në zhvillimin e praktikave tjera gjithëpërfshirëse të zinxhirit të vlerave. Programi do të adresojë këto probleme përmes tri komponentëve të ndryshme, por të cilët plotësojnë njëri-tjetrin.

- Komponenti 1: Krijimi i kushteve që mundësojnë përmirësimin e ligjshmërisë, tregtisë dhe zbatimin e ligjit në sektorin pyjor;
- Komponenti 2: Rritja e transparencës dhe fuqizimi i kapacitetit institucional në qeverisje të mirë dhe zbatim të politikave, strategjive dhe programeve pyjore;
- Komponenti 3: Prezantimi i menaxhimit pyjor shumë-qëllimor dhe zinxhirëve gjithëpërfshirës të vlerave pyjore për zbutjen e varfërisë së burrave dhe grave nga zonat rurale.

Rezultati i programit është që pyjet kosovare në rajonet e synuara të menaxhohen në mënyrë më efektive me qasje shumë-qëllimore, pjesëmarrëse, të fuqizuara në përputhje me rregullat përkatëse që kanë të bëjnë me sektorin pyjor dhe që mbështeten me zinxhirë vlerash të përgjegjshëm klimatik dhe gjinor për zbutjen e varfërisë.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e të tjerë të aderimit në BE, në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 11, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

- Hartimi i Politikave për Bujqësi dhe Zhvillim Rural në pajtim me Politikën e Përbashkëta Bujqësore (PPB) dhe rishikimi i kornizës ligjore;
- Mbështetje e bizneseve në zhvillimin e zonave rurale duke rritur punësimin dhe kapitalin social;
- Rritja e aftësisë konkurruese në bujqësi, veçanërisht në sektorin agro-ushqimor, promovimi i zhvillimit dhe mundësive të punësimit, si dhe përmirësimi i cilësisë së jetesës në zonat rurale;
- Rritja e potencialit prodhues të fermave që mundëson rritjen e prodhimit vendor dhe uljen e importit të produkteve bujqësore;
- Menaxhimi i qëndrueshëm i resurseve natyrore (tokave bujqësore, pyjeve dhe ujit për ujtitje);
- Përmirësimi i politikave për menaxhimin dhe ruajtjen e tokës bujqësore;

- Reformat gjithëpërfshirëse institucionale dhe sektoriale për krijimin e shërbimeve efikase;
- Ngritja e kapaciteteve për zbatim e legjislacionit për Organizimin e Tregut të Përbashkët (CMO) si dhe menaxhimi i Sistemit të Integruar të Informacionit Bujqësor në Kosovë.

3.12. Kapitulli 12 i *acquis*-së: Politikat e sigurisë së ushqimit, veterinarisë dhe ato të fitosanitarisë

Qasja e integruar e BE-së në sigurinë e ushqimit ka për qëllim sigurimin e një niveli të lartë të sigurisë së ushqimit, shëndetit të kafshëve, mirëqenies së kafshëve dhe shëndetit të bimëve brenda BE-së nëpërmjet masave koherente fermë-deri-në-tryezë dhe monitorimit të duhur, duke siguruar funksionimin efektiv të tregut të brendshëm.

Kapitulli i 12-të mbulon rregullat e detajuara në fushën e sigurisë së ushqimit. Politikat e përgjithshme të gjërave ushqimore vendosin rregullat e higjienës për prodhimin e ushqimit. Për më tepër, *acquis* ofron rregulla të detajuara në fushën e veterinarisë, të cilat janë kyçe për mbrojtjen e shëndetit të kafshëve, mirëqenien e kafshëve dhe sigurinë e ushqimit me origjinë shtazore në tregun e brendshëm. Në fushën e fitosanitarisë, rregullat e BE-së mbulojnë çështje si cilësia e farës, materiali për mbrojtjen e bimëve, organizmat e dëmshëm dhe ushqyeshmëria e kafshëve.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimi për të përafuar legjislacionin e Kosovës në Kapitullin 12 me atë të BE-së buron nga nenet 74 dhe 102 të MSA-së. Neni 102 i MSA-së parashihet këtë bashkëpunim i cili duhet të zhvillohet ndërmjet Palëve në të gjitha fushat prioritare që lidhen me legjislacionin e BE-së në fushën e bujqësisë, si dhe në skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe produkteve ushqimore, sigurinë ushqimore, fushën veterinarë dhe fitosanitare. Bashkëpunimi veçanërisht do të synojë modernizimin dhe ristrukturimin e bujqësisë dhe sektorit agro-industrial në Kosovë, në veçanti për të arritur kushtet sanitare të BE-së, për të përmirësuar menaxhimin e ujit dhe të zhvillimit rural, si dhe për të zhvilluar aspektet e lidhura të sektorit të pylltarisë në Kosovë dhe mbështetjen e përafritit gradual të legjislacionit dhe praktikave të Kosovës me *acquis* të BE-së.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Përveç detyrimeve të MSA-së, Kosova gjithashtu duhet të përmbushë kërkesat e dala nga Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 dhe nga *takimi i Nënkomitetit për Bujqësi dhe Peshkatari*, 20 maj 2021. Këto dokumente vënë në pah disa nga fushat kryesore të Kosovës për përmirësim, siç janë si në vijim: sigurimi i një sistemi të integruar të kontrollit të ushqimit, përfshirë transferimin e inspektorëve komunalë në AUV; funksionalizimi në plotni i sistemit ekzistues të menaxhimit të kontrollit të gjurmueshmërisë si dhe Sistemi i Menaxhimit të Informatave nga Laboratori (LIMS); zbatimi i programeve për kontrole dhe mbikëqyrje të sëmundjeve; vazhdimi i përafritit të bazës ligjore me *Acquis* të BE-së; zgjedhja e operatorit për menaxhimin e fabrikës për përpunimin e nënprodukteve shtazore dhe funksionalizimi i sistemit të grumbullimit të këtyre nënprodukteve; planifikimi dhe zbatimi afatgjatë i programeve për çrrënjosjen e sëmundjeve endemike në Kosovë; miratimi dhe zbatimi i programit shumëvjeçar për kontrollin dhe mbikëqyrjen e sëmundjeve të kafshëve; sigurimi i fondeve e kapaciteteve të mjaftueshme për zbatimin e plotë të programit shumëvjeçar për kontrollin e mbikëqyrjen e sëmundjeve të kafshëve; përmirësimi i identifikimit dhe regjistrimit të kafshëve, e në veçanti raportimi i lëvizjes së kafshëve; miratimi i masave të nevojshme për zbatimin e rregulloreve përkatëse në nivel të tregjeve të kafshëve, thertoreve dhe transportit të kafshëve; sigurimi i fondeve dhe marrja në pronësi të plotë të fushatave të vaksinimit për çrrënjosjen e sëmundjes së tërbimit; intensifikimi i përpjekjeve drejt përfshirjes së masave 'cross-compliance' për fushën e sigurisë së ushqimit dhe shëndetit e mirëqenies së kafshëve; përmirësimi i harmonizimit të akteve ligjore në fushën e fitosanitarisë; zbatimi i sistemit të sigurimit të cilësisë dhe akreditimi i laboratorit për mbrojtjen e bimëve; akreditimi ndërkombëtar për Laboratorin e Ushqimit dhe Veterinarisë; miratimi i UA-ve për përcaktimin e rregullave shëndetësore për nën-produktet shtazore, që transponojnë Rregulloret e BE-së 1069/2009 dhe 142/2011, miratimi i një plani apo strategjisë për avancimin e ndërmarrjeve agro-ushqimore, fuqizimi i mekanizmave të bashkëpunimit me Serbinë në luftën kundër tregtisë ilegale me kafshë të gjalla dhe produkte bujqësore e ushqimore.

Gjendja aktuale

Gjatë vitit 2021, është realizuar procesi i transferimit të 75 inspektorëve komunalë veterinarë, fitosanitarë dhe sanitarë nga niveli komunal në nivel qendror (AUV), duke siguruar kështu një sistem të integruar të kontrollit të ushqimit.

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Siguria e ushqimit

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për ushqimin;
- Ligji për pasurimin e miellit;
- Ligji për inspektoratin sanitar të Kosovës;
- Ligji për parandalimin dhe luftimin e sëmundjeve ngjitëse;
- Ligji për kontrollin e duhanit;
- Ligji për pijet e forta alkoolike.

Aktet normative në fushën e sigurisë ushqimore kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren nr. 178/2002 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 882/2004 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 852/2004 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 853/2004 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 854/2004 të Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 2073/2005 të Komisionit Evropian;
- Rregulloren nr. 1169/2011 të Parlamentit dhe e Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 1331/2008 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 1332/2008 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 1333/2008 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 1334/2008 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregulloren nr. 1881/2006 të Komisionit Evropian;
- Rregulloren nr. 333/2007 të Komisionit Evropian;
- Rregulloren nr. 183/2005 të Parlamentit dhe të Këshillit Evropian
- Rregulloren nr. 110/2008 të Parlamentit Evropian;
- Direktivën e Këshillit nr. 80/777;
- Direktivën e Këshillit nr. 98/83;
- Direktivën e Parlamentit Evropian dhe Këshillit nr. 94/36;
- Direktivën e Këshillit nr. 88/388;
- Direktivën e Këshillit nr. 2001/110;
- Direktivën e Parlamentit Evropian dhe Këshillit nr. 2000/13;
- Direktivën e Këshillit nr. 2001/111; dhe
- Rregulloren e Këshillit nr. 1601/91.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet edhe nga Plani Vjetor Kombëtar i Kontrolleve dhe Mostrimit.

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural;
- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës;
- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë;
- Ministria e Shëndetësisë;
- Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë;
- Komunat (Inspektoratet komunale).

Veterinaria

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për veterinarinë;
- Ligji për përkujdesjen ndaj kafshëve;
- Ligji për ushqimin;
- Ligji për bletari.

Gjatë vitit 2021 janë miratuar edhe dy UA të cilat rregullojnë 1) Identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve shtëpiake, dhe 2) Kompenzimin financiar të shërbimeve veterinerë.

Korniza ligjore në fushën e veterinarisë ka transponuar pjesërisht këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren nr. 1760/2000 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit që shfuqizon Rregulloren e Këshillit nr. 820/97;
- Rregulloren nr. 494/98 që përcakton rregullat e detajuara për zbatimin e Rregullosës së Këshillit nr. 820/97;
- Rregulloren nr. 911/2004 që zbaton Rregulloren (KE) nr. 1760/2000 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit;
- Rregulloren nr. 21/2004 që ndryshon Rregulloren (KE) nr. 1782/2003 dhe Direktivën 92/102/KEE dhe 64/432/KEE; dhe Direktivën 2008/71/KE;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 1251/2008 që zbaton Direktivën e Këshillit 2006/88/KE;
- Direktivën e Këshillit 2003/85/KE që shfuqizon Direktivën 85/511/KEE dhe Vendimet 89/531/KEE dhe 91/665/KEE dhe ndryshimin e Direktivës 92/46/KE 2004/07;
- Direktivën e Këshillit 2005/94/KE që shfuqizon Direktivën 92/40/KEE;
- Rregulloren e Këshillit nr. 1/2005 dhe që ndryshon Direktivat 64/432/KEE dhe 93/119/KE dhe Rregulloren nr. 1255/97;
- Direktivën e Këshillit 93/119/KE;
- Direktivën e Këshillit 2008/119/KE;
- Direktivën e Këshillit 98/58/KE;
- Direktivën e Këshillit 2008/120/KE;
- Rregulloren nr. 1881/2006 të Komisionit, siç ndryshohet me Rregulloren e Komisionit nr. 1126/2007 dhe Rregulloren nr. 565/2008;
- Direktivën e Këshillit 96/23/KE që shfuqizon Direktivat 85/358/KEE dhe 86/469/KEE dhe Vendimet 89/187/KEE dhe 91/664/KEE, Vendimin e Komisionit 97/747/KE, i bazuar në Direktivën e Këshillit 96/23/KE dhe Vendimi i Komisionit 98/179/KE;
- Direktivën 91/496/KEE;
- Direktivën 97/78/KE;
- Rregulloren e Komisionit nr. 605/2010.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet edhe nga “Plani vjetor kombëtar i kontrolleve zyrtare”.

Korniza institucionale në fushën e veterinarisë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural;
- Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë;
- Komunat (Inspektoratet komunale);
- Oda Veterinare e Kosovës;
- Doganat;
- Policia e Kosovës.

Korniza legislative dhe e politikave në fushën e fitosanitarisë

Korniza ligjore në fushën e fitosanitarisë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për inspektoratin bujqësor;
- Ligji për mbrojtjen e bimëve;
- Ligji për produktet për mbrojtjen e bimëve;
- Ligji për ushqimin;

- Ligji për materialin fidanor;
- Ligji për farërat e Kosovës;
- Ligji për plehurat;
- Ligji për plotësim-ndryshimin e ligjit për verërat;
- Ligji për mbrojtjen e varieteteve të bimëve.

Gjatë vitit 2021 janë miratuar edhe dy akte nënligjore që rregullojnë 1) Regjistrimin, licencimin dhe caktimin e taksës për importuesit, eksportuesit dhe tregtuesit e materialit fidanor, si dhe 2) Farërat e drithërave.

Aktet normative në fushën e fitosanitarisë kanë transponuar pjesërisht këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2000/29/KE;
- Direktivën e Këshillit 91/414/KEE;
- Rregulloren e Parlamentit dhe Këshillit Evropian nr. 1107/2009, e cila shfuqizon Direktivën e Këshillit nr. 79/117/KEE dhe Direktivën nr. 91/414/KEE;
- Rregulloren e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit nr. 1272/2008, e cila shfuqizon Direktivën nr. 67/548/KEE dhe 1999/45/KE;
- Rregulloren e KE nr. 1907/2006;
- Rregulloren e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian nr. 396/2005 për ndryshimin e Direktivës së Këshillit 91/414/KEE;
- Rregulloren nr. 178/2002 e Parlamentit Evropian;
- Direktivën nr. 2008/72/KE;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 436/2009 që përcakton rregulla të hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 479/2008;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 555/2008 që përcakton rregullat e hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 606/2009 që përcakton rregulla të caktuara të detajuara për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008;
- Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 607/2009 që përcakton rregulla të detajuara specifike për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 491/2009 për ndryshimin e Rregullores (KE) nr. 1234/2007;
- Rregulloren e Komisionit dhe Këshillit Evropian (BE) nr. 1308/2013 për themelimin e organizatës së përbashkët të tregjeve për produktet bujqësore dhe shfuqizimin e Rregulloreve të Këshillit nr. 922/72; nr. 234/79; nr. 1037/2001; Nr. 1234/2007;
- Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 2100/94; dhe
- Direktivën Zbatuese të Komisionit 2014/97/BE që zbaton Direktivën e Këshillit 2008/90/KE.

Korniza institucionale në fushën e fitosanitarisë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural;
- Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë;
- Komunat (Inspektoratet komunale);
- Doganat;
- Policia e Kosovës.

Mbështetja e donatorëve

Në kuadër të IPA 2015, AUV përfiton përmes projektit:

- Mbështetje për Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë në zhvillimin e kapaciteteve për të zbatuar sistemin e integruar të sigurisë së ushqimit, përfshirë përmirësimin dhe funksionalizimin e sistemit të teknologjisë informative.

Në kuadër të IPA 2017, projektet që mbështesin Agjencinë janë si në vijim:

- Projekti për ndërtimin e pesë zyrave rajonale të Agjencisë Kosovare të Ushqimit dhe Veterinarisë, ku shumica e kontraktuar është EUR 2,526,056.37; dhe

- Projekti për mbështetje në krijimin e programeve të mbikëqyrjes dhe kontrollit të sëmundjeve dhe përafrimin me kapitullin 12 të *acquis*, me shumë kontraktuese prej EUR 1.8 milion. Ky projekt ka filluar në Maj 2021 dhe do zgjasë 36 muaj. Qëllimet kryesore të projektit janë si në vijim:
  - Të forcohen mekanizmat për mbikëqyrjen, kontrollin dhe çrrënjosjen e sëmundjeve të kafshëve në Kosovë në drejtim të standardeve të BE-së;
  - Të përgatiten "udhërrëfyesit" për përafrimin e legjislacionit kombëtar me *Acquis* e BE-së dhe të forcohen më tepër kapacitetet administrative në këto fusha.

Mbështetja pritet të vazhdojë edhe në kuadër të IPA 2021 me një projekt që synon të mbështesë laboratorët fitosanitarë të MBPZHR-së për të forcuar kapacitetet e tyre teknike dhe organizative.

Gjithashtu, nga projekti i financuar nga Qeveria e Luksemburgut së bashku me ambasadën Norvegjeze: "Fondi për zhvillimin e kapaciteteve njerëzore për MSA," AUV është përfituese e një projekti me katër (4) objektiva në ngritjen e kapaciteteve njerëzore, ku gjatë vitit 2020 janë përmbushur dy (2) prej tyre, përkatësisht: mbajtja e Trajnimit mbi lëvizjen, shëndetin dhe tregjet e kafshëve dhe Asistenca Teknike në hartimin e UA-së për zbatimin e UA-së mbi përcaktimin e rregullave shëndetësore për nënproduktet e kafshëve dhe derivatet e tyre, të cilat nuk janë të destinuara për konsum njerëzor, që transponon Rregulloren (KE) nr. 142/2011. Trajnimi i Trajnerëve për inspektorët veterinarë mbi grumbullimin dhe kategorizimin e nënprodukteve shtazore.

Në vitin 2021 është paraparë të mbështeten gjithashtu edhe katër (4) aktivitete në kuadër të këtij projekti, përkatësisht:

- Asistencë teknike në përafrimin e legjislacionit konform Rregullores së BE-së 2016/429;
- Asistencë teknike në përafrimin e legjislacionit konform Rregullores së BE –së 2017/625;
- Mbështetje e ekspertit në hartimin e 14 PSO-ve për monitorimin e organizmave bimore të karantinuar;
- Vizitë studimore e stafit të shëndetit dhe mirëqenies së kafshëve në monitorimin, kontrollimin dhe menaxhimin e shpërthimit të sëmundjeve të kafshëve.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 12, fokusi gjatë periudhës 2022–2025 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

- Plotësimi i kornizës ligjore që rregullon sigurinë e ushqimit, shëndetin e kafshëve dhe bimëve, duke transponuar pjesërisht legjislacionin e BE-së, si: Rregulloren 2016/429 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit; Direktivën e Këshillit 66/402/KEE; Direktivën e Këshillit 66/401/KEE; Direktivën e Këshillit 2002/53/KE; Direktivën e Këshillit 2002/54/KE; Direktivën e Këshillit 2002/55/KE; Direktivën e Këshillit 2002/56/KE; Direktivën e Këshillit 2002/57/KE; Direktivën e Këshillit 68/193/KEE; Direktivën e Këshillit 1998/56/KE; Rregulloren 2016/2031 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian; Rregulloren e Këshillit (KEE) 2075/92; Rregulloren e Këshillit 1636/98 për ndryshimin e Rregullores 2075/92; Direktivën (KE) 2001/37; Direktivën 2009/54/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit; Rregulloren nr. 998/2003 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit; Rregulloren e Komisionit nr. 1082/2003; Direktivën e Këshillit 88/166/KEE; Direktivën e Këshillit 98/58 EC; Direktivën 2002/46/KE; Direktivën e Këshillit 89/108/KEE; Direktivën 2009/54/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit; Rregulloren (KE) nr. 258/97; Rregulloren nr. 2003/2003 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit; Rregulloren e (KE) nr. 1107/2009 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit dhe shfuqizon Direktivat e Këshillit 79/117/KEE dhe 91/414/KEE; Direktivën e Këshillit 66/402/KEE; Rregulloren nr. 396/2005/KE; Rregulloren nr. 92/70/KEE; Direktivën 2000/29/KE; Direktivën 2100/94; Direktivën 2014/97/BE; Direktivën 2008/90/KE; Rregulloren e KE 1107/2009; Rregulloren e Këshillit 834/2007; Rregulloren e KE 889/2008.
- Hartimi i planit kombëtar shumëvjeçar për kontrolle;
- Transferimi i inspektorëve veterinarë dhe fitosanitarë nga niveli komunal në atë qendror;
- Avancimi i mëtejme i bazës së të dhënave për identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve;

- Përmirësimi i infrastrukturës në pikat inspektuese veterinarë kufitare dhe sigurimi i objekteve karantinore për kafshët e gjalla;
- Ngritja e mëtejme e kapaciteteve për reagime emergjente në raste të shpërthimit të sëmundjeve;
- Përfshirja e masave 'cross-compliance' për fushën e sigurisë së ushqimit dhe shëndetit e mirëqenies së kafshëve në kuadër të programit të bujqësisë;
- Ngritja e kapaciteteve operative të institucioneve përgjegjëse për shëndetin e bimëve drejt sigurimit të një sistemi efektiv të kontrollit dhe sëmundjeve të bimëve;
- Vazhdimi i fuqizimit të mekanizmave të bashkëpunimit me homologët serbë në luftën kundër tregtisë së paligjshme të kafshëve të gjalla dhe produkteve bujqësore e ushqimore.

3.13. Kapitulli 13 i *acquis*-së: Peshkataria

Kapitulli 13 i siguron rregulla për ruajtjen e burimeve ujore të gjalla dhe menaxhimin e kapacitetit të flotës; kontrollin dhe zbatimin; veprime strukturore për operatorët në këtë sektor; zbatimin e standardeve të përbashkëta të marketingut dhe organizimin e përbashkët të tregut në peshkimin dhe përfshirjen e organizatave të prodhuesve në zbatimin e këtyre rregullave. Përderisa është shumë e rëndësishme në identifikimin e këtyre rregullave, theksi i kushtohet vlerësimit të rezervave ekzistuese të peshkut dhe mbledhjes së të dhënave të besueshme për sektorin e peshkimit. Zbatimi i legjislacionit dhe politikave kërkon përfshirjen e masave për të përgatitur administratën dhe operatorët për pjesëmarrje në politikën e përbashkët të peshkimit dhe për të fituar përvojë në zbatimin legjislacionit dhe politikave të peshkatarisë.

Duhet të theksohet se ndryshimet e fundit legjislative në këtë kapitull vendosin rregulla të hollësishme dhe strikte që duhet të zbatohen në mënyrë efektive jo vetëm nga vendet anëtare, por edhe nga vendet e treta që eksportojnë në BE. Kjo nënkupton ndërmarrjen e veprimeve për të përgatitur administratën dhe operatorët për pjesëmarrje në politikën e peshkimit të përbashkët, e cila mbulon politika të tregut, të burimeve dhe menaxhimin e stokut kombëtar, inspektimin dhe kontrollin, veprimet strukturore dhe kontrollin e ndihmës shtetërore. Në disa raste, marrëveshjet ekzistuese të peshkimit dhe konventat me vendet e treta ose organizata ndërkombëtare duhet të përshtaten.

Kërkesat e MSA-së

Sipas nenit 103 të MSA-së, palët do të shqyrtojnë mundësinë e identifikimit të fushave me përfitim të ndërsjellë dhe interes të përbashkët në akuakulturë dhe në sektorët e peshkatarisë. Bashkëpunimi do të marrë në konsideratë fushat prioritare që lidhen me *acquis* të BE-së në këto fusha, dhe parimet e menaxhimit dhe ruajtjen e burimeve të peshkatarisë bazuar në rregullat e zhvilluara nga organizatat relevante ndërkombëtare dhe rajonale të peshkatarisë.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sa i përket sektorit të peshkatarisë, në Raportin e KE-së për Kosovën – 2021, thuhet se Kosova duhet të filloj zhvillimin e një koncepti të politikës dhe zhvillimit të peshkimit, gjë që KE ofron edhe mbështetje me ekspertizë në këtë drejtim. Sa i përket inventarizimit të peshkut në lumenjtë e Kosovës, KE kërkon që të fillohet në pellgje të vogla, për shkak të mungesës së kapaciteteve për të krijuar një inventarizim të peshkut në nivelin kombëtar.

Në kuadër të konkluzioneve të dala nga takimet e Nënkomitetit për "Bujqësi dhe Peshkatari" të mbajtura me 20 maj 2021, sa i përket sektorit të peshkatarisë, KE thekson se Kosova është ende në një fazë të hershme të përgatitjes në fushën e peshkimit dhe detyrohet të harmonizojë më tej politikën e saj të tregut me *acquis*, të krijoj një inventar të specieve të peshkut në një zonë pilot, si dhe të shfrytëzoj TAIEX për avancimin e legjislacionit dhe politikave të peshkimit.

Nga KE, kërkohet që të bëhet harmonizimi i politikave të këtij sektori me *acquis*, ngritja dhe përforsimi i kapaciteteve administrative për menaxhimin, inspektimin dhe kontrollin e politikave të peshkatarisë si dhe të bëhet inventarizimi i peshqve. Ndërsa, MBPZHR iu ofroi fermerëve të regjistruar grante dhe subvencione duke u bazuar në potencialin për të krijuar vende pune dhe kapacitetin e prodhimit por nuk e konsideroj vlerën e tregut dhe potencialin për eksport.

Gjendja aktuale

Korniza legislative, e politikave dhe ajo institucionale

Korniza legislative në fushën e peshkatarisë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për peshkatori dhe akuakulturë (nuk është i përafuar me legjislacionin të BE-së);
- UA për peshkim sportiv-rekreativ dhe pajisjet për peshkim sportiv-rekreativ;
- UA për licencimin e aktiviteteve në akuakulturë;
- UA për përcaktimin e rajoneve-zonave të peshkimit.

Sektori i peshkatarisë në Kosovë nuk është shumë i zhvilluar, megjithatë Kosova ka një potencial të konsideruar të ujërave të ëmbla, duke krijuar mundësi të mëdha punësimi, profiti dhe mundësi e tjera për zhvillimin e ekonomisë së vendit. Sektori i akuakulturës në Kosovë, krahasuar me vendet e rajonit dhe të Evropës, është i vogël dhe prodhohet sasi minimale e mishit të peshkut rreth 614 t/vit. Në Kosovë kultivohet peshku troftë e cila konsumohet në restorante kurse shumë pak ose fare gjendet në treg.

MBPZHR në bashkëpunim me Federatën e Peshkatarëve Sportivë të Kosovës (FPSRK) merr vendime për zonat e peshkimit, sasinë e peshkut për peshkim, pajisjet për peshkim etj. Ndërsa sa i përket akuakulturës vendimet merren vetëm nga MBPZHR dhe si të tilla ekzekutohen nga Inspektorati. Sipas legjislacionit në fuqi licencimi nga lëmi i akuakulturës në shkallë vendi është përgjegjësi e MBPZHR ndërsa licencimi i peshkatarëve për peshkim sportive-rekreativë është kompetence e deleguar në FPSRK. Federata raporton të MBPZHR për numrin e licencave të lëshuara, zhvillimet në peshkimin, ripeshkëzimin dhe sasinë e peshkut të peshkuar.

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Inventarizimi i peshqve;
- Përafrimi i legjislacionit të akuakulturës me *acquis*.

3.14. Kapitulli 14 i *acquis*-së: Politikat e transportit

Ky kapitull mbulon pjesën e politikave të transportit nga MSA. Legjislacioni i transportit të BE-së synon të përmirësojë funksionimin e tregut të brendshëm duke promovuar shërbime të sigurta, efikase dhe ekologjikisht të qëndrueshme me një sistem të integruar të transportit sa më miqësor ndaj mjedisit. Për më tepër, *acquis* i transportit mbulon sektorët e transportit rrugor, hekurudhor, ujor, transportin multimodal, aviacionin dhe transportin detar. Në këtë kontekst, legjislacioni i transportit ndërlidhet me standardet teknike; standardet e sigurisë; standardet sociale; përfshirë edhe kontrollin e ndihmës shtetërore si dhe liberalizimin e tregut në kontekst të tregut të brendshëm të transportit. Gjithashtu, politika e transportit është e mbuluar edhe nga Titulli VI, nenet 90-100 të TFEU.

Kërkesat e MSA-së

Transporti në MSA mbulohet nga Kapitulli II: Ofrimi i Shërbimeve. Nenet relevante janë nenet: 53, 60, 61, 62 dhe 113. Neni 53 parasheh obligimet që do të rrjedhin nga Traktati i Transportit si dhe obligimet e marra përsipër përmes Marrëveshjes së Hapësirës së Përbashkët Evropiane të Aviacionit (HPEA). Neni 60 përveç merr për bazë Traktatin e Komunitetit të Transportit dhe Marrëveshjen HPEA dhe parasheh një përafrim gradual të legjislacionit në fushën e transportit me qëllim të avancimit të liberalizimit të qasjes së ndërsjellë të Palëve në tregje dhe lehtësimin e lëvizjes së udhëtareve dhe mallrave si dhe përfshirjen e çdo konvente ndërkombëtare që merret me sigurinë rrugore. Nenet 61 dhe 62 fokusohen kryesisht në transportin e mallrave transit nga Kosova përmes BE-së me destinacion në vend të tretë ose anasjelltas. Neni 113 parasheh bashkëpunimin e palëve në fushat prioritete që lidhen me *acquis* të BE-së në fushën e transportit.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në kontekst të kërkesave të dala nga Raporti i KE-së për Kosovën – 2021, në fushën e transportit rrugor, Kosova duhet të vazhdojë përpjekjet e saj për të parandaluar aksidentet rrugore duke synuar zvogëlimin e vdekjeve, duke investuar në mirëmbajtjen e rrugëve, fushatat parandaluese dhe krijimin e një mekanizmi sistematik të monitorimit për mbledhjen e të dhënave të aksidenteve.

Kosova gjithashtu duhet ta përafrojë më tej kornizën ligjore primare dhe sekondare me *acquis*-në e BE-së, respektivisht legjislacionin mbi sistemin inteligjent të transportit (SIT) zhvillimin e një kornize strategjike për zbatimin e SIT mbi rrjetet bazë, duke siguruar kapacitete dhe burime të mjaftueshme për zbatimin e tij. Gjithashtu, RV rekomandon që të bëhen hapa të mëtejshëm për të harmonizuar legjislacionin e transportit rrugor me *acquis* të BE-së.

Sa i përket masave të reformës së konektivitetit, RV kërkon që të ndërmerren përpjekje të mëtejshme për të zbatuar masat me një fokus të veçantë në masat lidhur me kalimet kufitare, sigurinë rrugore dhe planet e mirëmbajtjes (rrugore dhe hekurudhore).

Gjithashtu, RV 2021 vlerëson Kosova duhet të zhvillojë një strategji gjithëpërfshirëse të sigurisë rrugore për 2021-2030, e cila përfshin objektiva dhe mbledhje më të besueshme të të dhënave të aksidenteve. Ndër kërkesat e tjera të dala nga raporti janë edhe zbatimi i rekomandimeve të raportit CONNECTA mbi mirëmbajtjen e hekurudhave dhe rrugëve, inspektimet e sigurisë në rrugë, sistemet inteligjente të transportit dhe krijimin e një sistemi të të dhënave të aksidenteve. Për të zvogëluar numrin e aksidenteve me fatalitet, raporti rekomandon që të zhvillohen politika edukative, të trajnohet stafi dhe të këtë zbatim efektiv të rregullave të trafikut. Raporti gjithashtu vlerëson se Kosova duhet ta vendos në prioritet rishikimin dhe zbatimin e strategjisë së transportit multimodal si dhe zhvillimin e transportit të kombinuar. Kosova duhet të forcojë kapacitetin e rregullatorit hekurudhor, duke siguruar pavarësinë e financiare dhe operacionale dhe përditësimin e kornizës ligjore.

Në fushën e aviacionit civil, raporti vlerëson se Kosova ka bërë progres në përafrimin e *acquis* dhe ka zbatuar gati të gjitha kërkesat nga faza e parë kalimtare e Marrëveshjes për Hapësirën e Përbashkët Evropiane të Aviacionit (HPEA), me përjashtim të disa dispozitave në fushën e rregullimit ekonomik që kanë të bëjnë kryesisht me ligjin e punës. Kosova duhet të vazhdojë përpjekjet për të harmonizuar Rregulloren e Aviacionit të Kosovës me marrëveshjen e Zonës së Përbashkët Evropiane të Aviacionit.

Ndërkaq, në kuadër të kërkesave të dala në kuadër të *Nënkomitetit INFRA 2021*, janë që Kosova duhet vazhduar me përafrimin e mëtejshëm të kornizës ligjore të sektorit të transportit me legjislacionin e BE-së në përputhje me praktikën më të mira. Për më tepër, institucionet përgjegjëse duhet të zbatojnë masat reformuese që rrjedhin nga agjenda e konektivitetit në fushën e transportit rrugor dhe hekurudhor. Në këtë drejtim, Kosova duhet të miratojë UA mbi kornizën për instalimin e sistemeve inteligjente të transportit.

Sa i përket transportit rrugor duhet shtuar përpjekjet institucionale në zbatimin e legjislacionit si dhe të përmirësohet cilësia e të dhënave të sigurisë rrugore si parakushte që të përmirësohet siguria në komunikacionin rrugor, siç përmendet edhe në kontekstin e masave të buta të Vjenës. Në këtë drejtim kërkohet të miratohen udhëzimet e Inspektimit të Sigurisë Rrugore si dhe të hartohet plani tre vjeçar për inspektim. Për më tepër, kërkohet që të ndërmerren masa direkte për krijimin e bazës së të dhënave për Regjistrimin e Aksidenteve Rrugore. Gjithashtu, kërkohet që të zbatohen plotësisht veprimet e përcaktuara në planin e veprimit rajonal të Sigurisë Rrugore të miratuar në muajin tetor 2020. Për më tepër, kërkohet të hartohet strategjia gjithëpërfshirëse kombëtare për sigurinë rrugore 2021-2030, duke përfshirë vendosjen e caqeve si dhe të reflektohet në strukturën institucionale të sigurisë rrugore për adresimin e sfidave.

Në anën tjetër, kërkohet që institucionet e Kosovës ta trajtojnë me prioritet zgjidhjen e çështjes së homologimit të automjeteve të vjetra, me ç'rast kërkohet që legjislacioni për homologimin e automjeteve (UA nr. 2/2018) të rishikohet në mënyrë që të përafrohet me praktikën më të mira të BE-së dhe t'i eliminojë barrierat jo tarifore.

Gjithashtu, nga *Nënkomitetit INFRA" 2021* vlerësohet nevoja që të punohet së bashku me vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor për t'i shkëmbyer njohuritë dhe praktikën më të mira dhe për ta ulur numrin e madh të vdekjeve në rrugë dhe të lëndimeve serioze në trafikun rrugor në rajon. Duhet të shtohen përpjekjet institucionale për miratimin dhe zbatimin e legjislacionit të Sistemit Inteligent të Transportit (SIT) si dhe zbatimin e rekomandimeve të CONNECTA-s.

Ndërkaq, sa i përket transportit hekurudhor, kërkohet që të nënshkruhet marrëveshja financiare 2022-2026, e paraqitur nga INFRAKOS në tetor 2019, mes Menaxherit të Infrastrukturës dhe Qeverisë. Gjithashtu,

kërkohet që të caktohet bordi i ri drejtues i Infrastrukturës Hekurudhore / INFRAKOS si dhe të miratohet masat me qëllim rritjen e numrit të udhëtarëve në transportin hekurudhor. Gjithashtu, kërkohet që të vazhdohen përpjekjet për të transpozuar *acquis* e BE-së për të drejtat e pasagjerëve në të gjitha modelet e transportit.

Në fushën e aviacionit civil, duhet përmbushur disa kërkesa të mbetura nga faza e parë e marrëveshjes për Hapësirën e Përbashkët të Aviacionit Evropian (HPAE) mbi rregullimin e marrëdhënieve të punës në përputhje me *acquis*, si dhe të finalizohet dhe miratohet strategjia e aviacionit civil të Kosovës. Qeveria gjithashtu duhet të sigurojë që riorganizimi dhe reformat administrative të Autoritetit të Aviacionit Civil të bazohen mbi parimet e reformës së administratës publike dhe të ndërlidhen me rrethanat dhe kërkesat specifike të sektorit të aviacionit.

Gjithashtu, nga Nënkomitetit “INFRA” 2020 dhe 2021 të miratohet Strategjia Sektoriale e Transportit Multimodal që përfshin strategjinë e aviacionit civil.

Gjendja aktuale

Korniza legjislativë, e politikave dhe ajo institucionale

Transporti rrugor

Korniza legjislativë në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për ratifikimin e Traktatit për themelimin e Komunitetit të Transportit;
- Ligji mbi rrugët;
- Ligji mbi transportin rrugor;
- Ligji për hekurudha;
- Ligji për aviacionin civil;
- Ligji për patentë shofer;
- Ligji për automjete;
- Ligji për rregullat e trafikut rrugor;
- Ligji për transportin tokësor të mallrave të rrezikshme.

Në drejtim të plotësimit dhe harmonizimit të mëtejshëm të kornizës ligjore sekondare, MMPHI ka miratuar 23 UA.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2006/126/KE;
- Direktivën 2000/30/KE;
- Direktivën 96/96/KE;
- Direktivën 96/35/KE;
- Direktivën 2008/68;
- Direktivën 1071/2009;
- Direktivën 1072/2009;
- Direktivën 1073/2009;
- Direktivën 95/50;
- Direktivën 96/35/KE e ndryshuar me Direktivën 2008/68/KE;
- Marrëveshjen evropiane për transport ndërkombëtar rrugor të mallrave të rrezikshme (ADR);
- Konventën ndërkombëtare për transportin e mallrave përmes hekurudhës (CIM) dhe konventën për transport ndërkombëtar (COTIF);
- Rregullat për transportin ndërkombëtar të mallrave të rrezikshme me hekurudhë (RID);
- Marrëveshja Evropiane për kohët e ngasjes dhe pushimit në transportin ndërkombëtar të udhëtarëve dhe mallrave (AETR).

Korniza e politikave në fushën e transportit përbëhet këto dokumente:

- Strategjia sektoriale dhe e transportit multimodal 2015-2025 (SSTMM) dhe PV pesëvjeçar;

Korniza institucionale:

- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinorë dhe Infrastrukturës;
- Departamenti i inspektoratit;
- Departamenti i infrastrukturës rrugore;
- Departamenti i transportit tokësor;
- Departamenti automjeteve;
- Departamenti për patentë shofer;
- Departamenti koordinues i këshillit për sigurinë e komunikacionit rrugor.

Aviacioni civil

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për Aviacionin Civil;
- Ligji për themelimin e Agjencisë për Shërbimet e Navigacionit Ajror;
- Rregullorja për plotësimin e standardeve të përgjithshme themelore të aviacionit civil;
- Rregullorja për përcaktimin e masave të hollësishme për zbatimin e standardeve themelore të përbashkëta në fushën e sigurimit të aviacionit;
- Rregullorja për hetimin dhe parandalimin e aksidenteve dhe incidenteve në aviacionin civil, rregullore e cila transponon rregulloret e BE-së nr.: 996/2010 (26 tetor 2017).

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Institucionet e Kosovës (MI dhe AAC) kanë transpozuar të gjithë legjislacionin që rrjedh nga faza e I e Marrëveshjes së Hapësirës së Përbashkët Evropiane të Aviacionit (HPEA), përveç Direktivës 2003/88 e cila pritet të transpozohet përmes ndryshimit të Ligjit të Punës;
- Gjithashtu, AAC kanë transpozuar 71 rregullore që rrjedhin nga faza e II-të e Marrëveshjes së Hapësirës së Përbashkët Evropiane të Aviacionit (HPEA);
- Rregulloren e BE-së nr.: 1141/2011 për ndryshimin e Rregullores (KE) nr. 272/2009;
- Rregulloren e BE-së nr. 245/2013 për ndryshimin e Rregullores nr. 272/2009;
- Rregulloren e BE-së nr. 2015/1998 për ndryshimin e Rregullores së BE-së nr. 185/2010.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-25 (SSTMM) si dhe Plani i Veprimit (PV) pesëvjeçar;
- Programi kombëtar për siguri të aviacionit civil, është miratuar plotësim/ndryshimi nga MPB më 4 tetor 2017 dhe ka qëllim mbrojtjen e udhëtarëve, ekuipazhit, personelit tokësor, dhe publikut të gjerë nga ndërhyrjet e paligjshme;
- Programi kombëtar të kontrollit të kualitetit të sigurimit të aviacionit civil që ka për qëllim përcaktimin e përputhshmërisë me vlerësimin e efektshmërisë së programit kombëtar të sigurimit të aviacionit civil përmes auditimeve, testeve dhe inspektimeve;
- Programi kombëtar të trajnimeve për sigurimin e aviacionit civil, duke ofruar mundësi dhe trajtim të barabartë për të dy gjinitë, i cili siguron krijimin e personelit të trajnuar për zbatimin e standardizuar të sigurisë parandaluese për funksionim të sigurt të fluturimeve ndërkombëtare;
- Programi kombëtar i sigurimit të aviacionit civil në Republikën e Kosovës.

Korniza institucionale:

- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinorë dhe Infrastrukturës;
- Autoriteti i Aviacionit Civil të Kosovës;
- Ministria e Punëve të Brendshme:
  - Divizioni i Sigurimit të Aviacionit Civil;
- Komisioni për Hetimin e Aksidenteve edhe Incidenteve Aeronautike (KHAIA).

Transport hekurudhor

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për hekurudha;
- 32 rregullore që mbulojnë rregullimin e licencimit, sigurisë, interoperabilitetit dhe tregut;
- 4 UA që mbulojnë rregullimin e licencimit, sigurisë, interoperabilitetit dhe tregut.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën e BE-së 2004/49;
- Direktivën e BE-së 2001/14;
- Direktivën e BE-së 91/440 dhe 95/18;
- Direktivën e BE-së 2007/59;
- Direktivën e BE-së 2008/57;
- Direktivën e BE-së 2012/34.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga Strategjia Sektoriale dhe Transportit Multimodal 2015-2025 (SSTMM) dhe Planin e veprimit pesëvjeçar.

Korniza institucionale:

- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinorë dhe Infrastrukturës;
- Autoriteti Rregullativ i Hekurudhave (ARH);
- Komisioni për Hetimin e Aksidenteve edhe Incidenteve Aeronautike (KHAIA);
- Infracosi.

Mbështetja e donatorëve

Buxheti për realizimin e prioriteteve afatmesme do të planifikohet në kuadër të KASH-it si dhe përfshirë vazhdimin e përkrahjes nga IFN, si dhe donatorët potencial. Në këtë kontekst, kostoja totale e rehabilitimit të linjës hekurudhore 10-të e llogaritur në vitin 2015 në 208,400,000 euro, tani është vlerësuar në 245,000,000 euro prej të cilave 40 milionë euro janë kredi nga BERZh-i, 80 milionë euro janë kredi nga BEI-ja, 89 milionë euro janë grante nga BE, ndërsa për 36 milion euro pritet të gjenden mjetet financiare. Kostoja për realizimin e projekt dizajnit preliminar për linjën e 7 hekurudhore kapë vlerën prej 1,250, 000 euro dhe është grant i WBIF, ndërsa kostoja e studimit të fizibilitetit për linjën hekurudhore Prishtinë – Aeroport kap vlerën prej 1.1 milion euro që gjithashtu është grant i WBIF.

Gjithashtu, Kosova ka shfaqur interes për përkrahje nga WBIF lidhur me financimin e Rrugës M7 Besi – Merdare. Aplikimi për grant investiv është ende në proces. Vlen të përmendet se ky projekt është pjesë e Listes Prioritare të Projekteve.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 14, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

- Plotësim-ndryshimi i ligjit për hekurudhat e Kosovës;
- Hartimi i ligjit për sigurinë në transportin hekurudhore;
- Plotësimi dhe ndryshimi i Ligjit për transportin tokësor të mallrave të rrezikshme;
- Hartimi i ligjit për transportin multimodal/kombinuar;
- Fillimi i zbatimit të Paketës së 4-të hekurudhore, e cila përfshinë standardet dhe autorizimin për mjetet lëvizëse, aftësimin e fuqisë punëtore, menaxhimin e pavarur të infrastrukturës si dhe liberalizimin e tregut të brendshëm të udhëtarëve dhe mallrave;
- Rehabilitimi i përgjithshëm dhe modernizimi i Linjës së 10 hekurudhore (Kufiri me Serbinë – Leshak – Fushë Kosovë – Hani i Elezit – Kufiri me Maqedoninë e Veriut);
- Projekt dizajni për linjën jug-perëndimore Klinë – Prizren.
- Projekt dizajni për linjën hekurudhore Prishtinë – Pejë;
- Studimi i fizibilitetit për ndërtimin e Linjës Hekurudhore Kosovë – Shqipëri
- Rehabilitimi i Linjës së 7-të Hekurudhore (Fushë Kosovë – Podujevë – Merdare).
- Zbatimi progresiv i obligimeve që dalin nga Faza II e Marrëveshjes HPEA;

- Zbatimi i Programit Shtetëror të Sigurisë dhe Planit Shtetëror të Sigurisë së Aviacionit që e përcjellë atë, në përputhje me Rregulloren (BE) nr. 2018/1139.

3.15. Kapitulli 15 i *acquis*-së: Energjia

Ky kapitulli përmban *acquis* e BE-së për energjinë, pra objektivat e politikës së BE-së në sektorin e energjisë janë si në vijim: aftësia konkurruese, siguria e furnizimit dhe qëndrueshmëria. Legjislacioni i BE-së për energjinë përfshinë politikat dhe rregullat veçanërisht në lidhje me konkurrencën dhe ndihmën shtetërore, përfshirë sektorin e thëngjillit, kushtet për qasje të barabartë në resurset për eksplorim dhe kushtet e prodhimit në sektorin e hidrokarbureve. Ky kapitull gjithashtu përcakton kushtet e tregut të brendshëm të energjisë, promovimin e burimeve të ripërtëritshme, eficiencën e energjisë dhe mbrojtjen nga rrezatimi dhe sigurinë bërthamore.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimi për të përafuar legjislacionin e Kosovës në sektorin e energjisë me atë të BE-së buron nga neni 74 dhe neni 114 i MSA-së. Këto dispozita e detyrojnë Kosovën që teknikisht të harmonizojë legjislacionin e saj me atë të BE-së, por gjithashtu të sigurojë zbatimin e tij. Në nenin 114 theksohet se bashkëpunimi në mes palëve do të përqendrohet në fushat prioritare që lidhen me *acquis* e Komunitetit të Energjisë. Ky bashkëpunim do të pasqyrojë parimet e ekonomisë së tregut dhe bazohet në Traktatin e themelimit të Komunitetit të Energjisë, me qëllim integrimin gradual të Kosovës në tregjet evropiane të energjisë.

Ajo gjithashtu parasheh mundësinë e përfshirjes për ndihmë për përmirësimin dhe shumëllojshmërinë e furnizimit me energji dhe qasjes në tregun e energjisë,, si dhe zbatimin e rregullave të BE-së për transit, transmetim, shpërndarje dhe restaurim të ndërlydhjeve energjetike me rëndësi rajonale me vendet fqinjë. Parashihet edhe zbatimin e *acquis* së BE-së për eficiencën e energjisë, burimeve të ripërtëritshme të energjisë dhe ndikimit mjedisor nga sektori i energjisë, duke nxitur kështu eficiencën e energjisë dhe energjinë e ripërtëritshme.

Masat nga Këshilli i Ministrave të Komunitetit të Energjisë: Kosova është palë kontraktuese në Traktatin e Komunitetit të Energjisë dhe si e tillë ka edhe detyrimin që të përafrojë dhe zbatojë *acquis* e Bashkimit Evropian të listuar në nenin 10 të Traktatit për themelimin e Komunitetit të Energjisë.¹⁴

Eficienca e energjisë dhe burimet e ripërtëritshme të energjisë-BRE

Sipas nenit 114 të MSA-së, Republika e Kosovës duhet të përafrojë dhe zbatojë *acquis* e BE-së për eficiencën e energjisë, burimet e ripërtëritshme të energjisë si dhe mjedisit të ndikuar nga aktivitetet energjetike, për të nxitur kursimin e energjisë, eficiencën e energjisë, shfrytëzimin e energjinë nga burimet e ripërtëritshme, reduktimin e emisioneve mjedisore si dhe hulumtimin dhe zhvillimin në këto fusha.

Siguria e furnizimit dhe tregu i brendshëm i energjisë

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Përveç detyrimeve të MSA-së, Kosova gjithashtu duhet të përmbushë kërkesat e dala nga *Raporti i KE-së për Kosovën dhe nga takimet e Nënkomitetit të MSA-së "Transport, Mjedis, Energji dhe Zhvillim Rajonal"*, të mbajtur në mars 2021.

Raporti i KE-së për Kosovën 2020 thekson se Kosova deri diku ka arritur përgatitjet në sektorin e energjisë. Ka pasur njëfarë progresi në këtë sektor, veçanërisht në harmonizimin me *acquis*-in e BE-së dhe në rritjen e investimeve për burimet e ripërtëritshme të energjisë. Ka pasur progres të mirë tek siguria e furnizimit përmes funksionalizimit të linjës interkonektuese 400kV me Shqipërinë. Sidoqoftë, diversifikimi i sektorit të energjisë është i ngadaltë dhe Kosova mbetet shumë e varur nga qymyri, i cili përveç se është një burim dominues i emetimit të gazrave serë, shkakton rreziqe serioze për shëndetin dhe mjedisin. Kosova ka nevojë për një fokus strategjik në një agjendë gjithëpërfshirëse të gjelbër, në përputhje me qëllimet e BE-së,

¹⁴ <https://www.energy-community.org/legal/treaty.html>.

përfshirë një zhvendosje graduale nga qymyri në burimet e ripërtëritshme dhe rritjen e efikasitetit të energjisë në të gjithë sektorët.

Sa i përket dokumenteve strategjike, strategjia e energjisë së Kosovës, duhet të përditësohet me fokusim kryesor në energjinë e ripërtëritshme, efikasitetin e energjisë dhe çaqet e dekarbonizimit. Rekomandohet në veçanti të fillojë zbatimin e *acquis* mbi sigurinë e furnizimit me energji, të përgatitet për dekomisionimin e TC Kosova A dhe avancimin mjedisor të TC Kosova B. Gjithashtu theksohet që nuk ka progres në përafrim të legjislacionit në fushën e rezervave obligative të naftës me *acquis* si dhe korniza ligjore vendor duhet të përafrohet me Direktivat e BE-së për impiantet e mëdha të djegies dhe emetimet industriale.

Sa i përket *tregut të brendshëm të energjisë*, të fillohet me zbatimin e hapjes së tregut me pakicë, si dhe rregullimi gradual i tarifave të energjisë, duke pasqyruar rritjen e pritshme të kostove dhe masat zbutëse për konsumatorët e cenueshëm. Të vazhdohet puna në zbatimin e reformave të konektivitetit në energji.

Në kuadër të *Nënkomitetit të MSA-së "Infrastruktura"*, të mbajtur në mars 2020 dhe 2021, theksohet që Kosova duhet të bëjë përpjekje urgjente për të hapur tregun e energjisë elektrike dhe zbatuar kërkesat e pakos së tretë të Energjisë. Konkluzionet potencojnë harmonizimin e kornizës rregullative dhe kontraktuale me kërkesat për krijimin e tregut "Day ahead" dhe tregut të përbashkët me Shqipërinë si dhe miratimin e rregullave të reja për balancim ndërkuftar. Gjithashtu prioritet mbetet miratimi i ligjit për rezervat e obligueshme të naftës dhe ligjit për tregtinë me produktet e naftës dhe karburante të ripërtëritshme në Kosovë si dhe UA-të për biolëngjet dhe biokarburantet. Në përputhje me parimet dhe përparësitë e Marrëveshjes së Gjellbër, rishikoni Strategjinë e Energjisë dhe Planin e Veprimit dhe gjithashtu siguroni koherencën e tyre me Planin Kombëtar të Energjisë dhe Klimës.

Në kuadër të projektit të dekomisionimit të TC Kosova A konkluzion mbetet që të vazhdohet më tutje me procesin si dhe të merret vendimi për lokalitetin që do të caktohet për ruajtjen e mbeturinave të rrezikshme dhe të përgatitet vlerësimi i ndikimit në mjedis me qëllim që të merret vendim përfundimtar për lokacionin. Në përputhje me tranzicionin e gjellbër të qëndrueshëm në Evropë dhe zhvillimin e burimeve të reja të energjisë, Kosova do të marrë pjesë në studimin gjithëpërfshirës për të vlerësuar burimet alternative të energjisë së qëndrueshme. Mbetet sfidë edhe emërimi i kryesuesit të bordit të ZRrE-së. Të merren masat e nevojshme për të funksionalizuar impiantin e biomasës në Gjakovë. Kosova duhet të miratojë planin që përfshin rregullimin gradual të tarifave të energjisë, duke reflektuar rritjen e pritshme të kostove dhe masat zbutëse për konsumatorët e cenueshëm.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Më 25 tetor 2005 Republika e Kosovës ka nënshkruar Traktatin për themelimin e Komunitetit të Energjisë (TKE) dhe me këtë është palë kontraktuese në Komunitetin e Energjisë.

Hartimi i politikave, organizimi, rregullimi dhe menaxhimi i sektorit energjetik në Kosovë bëhet nëpërmjet një pakoje ligjesh që janë përgjithësisht në përputhje me *acquis* e BE-së për fushën e energjisë. Ndërsa, institucionet e sektorit përfshijnë ato qeveritare, rregullatorë dhe ndërmarrjet energjetike.

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për energjinë;
- Ligji për energjinë elektrike;
- Ligji për rregullatorin e energjisë;
- Ligji për energjinë termike;
- Ligji për gazin natyror;
- Ligji për efikasitetin e energjisë.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren nr. 715/2009/KE për kushtet e qasjes në rrjetet e bartjes të gazit natyror;
- Rregulloren nr. 714/2009/KE për kushtet për qasje në rrjetin për shërbimet ndërkuftare të energjisë elektrike;

- Direktivën nr. 2009/72/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të energjisë elektrike;
- Direktivën nr. 2009/28/KE lidhur me promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme;
- Direktivën nr. 2009/73/KE për rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të gazit natyror;
- Direktivën 2012/27/BE të datës 25 tetor 2012 për eficiencën e energjisë, ndryshuar Direktivat 2009/125/KE dhe 2010/30/BE dhe duke shfuqizuar Direktivat 2004/8/KE dhe 2006/32/KE.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia e energjisë e Republikës së Kosovës 2017-2026;
- Strategjia e ngrohjes e Kosovës 2011-2018;
- Programi i zbatimit të strategjisë 2018-2020.

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Ekonomisë;
- Ministria e Tregtisë, Ndërmarrësisë dhe Industrisë;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve;
- Zyra e Rregullatorit për Energji;
- Korporata Energjetike e Kosovës;
- Operatori i Sistemit, Transmisionit dhe Tregut të Energjisë Elektrike të Kosovës;
- Kompania Distribucionit me Energji Elektrike;
- Kompania e Furnizimit me Energji Elektrike;
- Ngrohoret e Qyteteve (Termokos-Prishtinë, Gjakovë);
- Fondi i Kosovës për Eficiencë të Energjisë.

Në kuadër të sigurisë së furnizimit, sa i përket përafrimit të legjislacionit në fushën e naftës, ligji për rezervat e obligueshme të naftës nuk është miratuar që disa vite për shkaqe të implikimeve të mëdha buxhetor që shkaktohen me zbatimin e këtij ligji. Ndërsa, projektligji për tregti me naftë dhe produkte të naftës është miratuar në mbledhjen e Qeverisë me Vendimin Nr. 07/17 më 25.06.2021, ndërsa UA për biokarburante pritet të miratohen brenda vitit 2022.

Në procesin e përcaktimit të orientimeve të reja afatgjata strategjike, janë ndërmarrë aktivitete analitike për identifikimin e kërkesave për zbatimin e Agjendës të Gjellbër për Ballkanin Perëndimor si dhe është në hartim e sipër Strategjia e Energjisë 2022 -2031. Strategjia e Energjisë dhe Plani i Veprimit për zbatimin e saj pritet të miratohen në vitin 2022.

Lidhur me zhvillimet për funksionalizimin e tregut të përbashkët të energjisë Kosove-Shqipëri më 30 tetor 2020, në Tiranë u nënshkrua marrëveshja për procesin e shkëmbimit të të dhënave për zgjidhjen përfundimtare të energjisë së shkëmbyer midis dy zonave rregullatore të Operatorëve të Sistemit të Transmetimit të Kosovës dhe Shqipërisë, si dhe memorandumit për kapacitetin metodologjia e llogaritjes rrjeti i transmetimit, ndërmjet dy zonave rregullatore KOSTT dhe OST. Me nënshkrimin e këtyre marrëveshjeve, KOSTT dhe OST bien dakord të zbatojnë rregullat dhe rekomandimet ENTSO-E për shkëmbimet ndërkufitare të energjisë, duke respektuar "Rregulloren nr. 714/2009 të Parlamentit Evropian mbi Kushtet për Hyrjen në Rrjetin për Shkëmbimet e Energjisë Elektrike nderfufitare domethënë Rregullorja (KE) 714/2009 e Parlamentit Evropian. Këta hapa të rëndësishëm e afrojnë KOSTT-in drejt anëtarësimit në Rrjetin Evropian të Operatorëve të Sistemit të Transmetimi-ENTSO-E. Nga data 14 dhjetor 2020, KOSTT ka filluar funksionimin si Zonë e Pavarur Kontrolli brenda Bllokut të Kontrollit (AK) Shqipëri-Kosovë.

Në muajin maj 2021, ALPEX (bursa së përbashkët e energjisë elektrike) ka themeluar degën e saj në Republikën e Kosovës dhe është emëruar drejtuesi i degës. Me 21 tetor 2021, në Tiranë u nënshkrua Marrëveshja mbi bashkimin e tregjeve të energjisë elektrike të Kosovës dhe Shqipërisë ndërmjet Zyrës së Rregullatorit të Energjisë (ZrRE) dhe Entit Rregullator të Energjisë (ERE) bashkërisht me Operatorët e Sistemit të Transmetimit të të dyja vendeve KOSTT dhe OST. Përmes marrëveshjes palët nënshkruese e

njohin Bursën Shqiptare të Energjisë Elektrike ALPEX si bursën e vetme të energjisë elektrike për tregtim një ditë para (day ahead) dhe gjatë ditës (intra-day) për zonat tregtare të të dyja vendeve. Kjo marrëveshje njëherit është parakusht i marrëveshjeve pasuese që mundësojnë operacionalizimin e bursës së përbashkët të energjisë elektrike - ALPEX. Nënshkrimi i marrëveshjes u realizua në kuadër të takimit të grupit punues ligjor për definimin e aktiviteteve dhe marrëveshjeve që duhet të zbatohen në mënyrë që bursa e përbashkët e energjisë ALPEX të bëhet funksionale gjatë vitit 2022. Me nënshkrimin e Marrëveshjes së Kycjes me ENTSO-E, alokimi i kapaciteteve interkonektive në kufijtë me Shqipërinë, Malin e Zi dhe Maqedoninë e Veriut kryhet nga SEE CAO derisa alokimi i kapaciteteve me Serbinë mbetet ende në pritje për shkak të jo gatishmërisë së EMS për ta nënshkruar marrëveshjen me KOSTT për llogaritjen dhe alokimin e kapaciteteve interkonektive. EMS e motivuar politikisht ka bllokuar alokimin e kapaciteteve interkonektive Kosovë - Serbi që nga data 14 dhjetor 2020 . Ky veprim ka pasur efekte negative jo vetëm në Kosovë por edhe në rajon. Lidhur me këtë, KOSTT ka inicuar ankesë në Sekretariatit e Komunitetit të Energjisë.

Me qëllim të hapjes së perspektivës së zhvillimit të sektorit të gazit natyror dhe përmbushjes së obligimeve që Kosova ka si anëtare ndaj Traktatit të Komunitetit të Energjisë, Kosova e ka të miratuar ligjin për gazin natyror, e i cili i ka të trajtuara elementet dhe kërkesat e pakos së tretë të legjislationit të BE-së që lidhen me gazin natyror (Direktivën nr. 2009/73/KE dhe Rregulloren nr. 715/2009/KE). Përveç legjislationit primar është i miratuar edhe UA për sigurinë e furnizimit me gazin natyror.

Në Kosovë nuk ekziston infrastrukturë funksionale dhe treg i gazit natyror, mirëpo ligjet e energjisë dhe strategjia e energjisë 2017-2026 e parashohin zhvillimin e infrastrukturës së gazit natyror. Përmes Platformës WBIF/BERZH është realizuar studimi i përbashkët i para-fizibilitetit të gazsjellësit mes Kosovës dhe Shqipërisë (Projekti ALKOGAP). Përmes grantit nga WBIF- IPF9, studimi i përbashkët i fizibilitetit për interkonektorin e gazit Maqedoni e Veriut - Kosovë është duke u hartuar dhe pritet të finalizohet në gjysmën e dytë të vitit 2022. Gjithashtu nëpërmjet WBIF është duke u kryer studimi për përgatitjen e Master Planit të Gazit për Kosovën i cili pritet të finalizohet në gjysmën e dytë të vitit 2022.

Prodhimi i energjisë elektrike bazohet në thëngjill (94.96% e totalit të prodhimit vendor) përderisa pjesa tjetër e furnizimit prej 5.04% bazohet në BRE. Konsumi bruto i energjisë elektrike për 2020 ka qenë 6167 GWh (konsumi në amvisëri merr pjesë 45.04%, sektori komercial 15.62%, sektori e industrisë 12.90%). Humbjet në rrjetin e shpërndarjes ndaj bruto konsumit janë mjaft të larta: humbjet komerciale ndaj bruto konsumit përbejnë 11.55%, humbjet teknike 11.30%, ndërsa humbjet në transmetim 1.74%, këtu duhet shtuar edhe konsumi i brendshëm për nevoja te KEK i cili është 1.85%. Përqindja e humbjeve ndaj ngarkesës së distribucionit: humbjet komerciale 12.84%, humbjet teknike 12.56%.

Kapacitetet e reja gjeneruese nga BRE-të, për të adresuar problemin afatgjatë të sigurisë së furnizimit me energji, Strategjia për Energjinë 2017-2026 parashih kapacitetin prej 1, 436 MW në vitin 2025, 450 MW prej të cilit rrjedhin nga burimet ripërtëritëse. Me këtë kapacitet prodhues parashihet të prodhohet rreth 7, 703 KWh për një vit, ku 924 KWh apo 12.1% të tyre rrjedhin nga burimet ripërtëritëse.

Lidhur me prodhimin të energjisë elektrike nga era janë katër (4) projekte me kapacitet të instaluar prej 114.4 MW. Turbina e erës "Selac 1" me kapacitet 34.47 MW është në operim; "Selac 2" me kapacitet 34.47 MW e ka marr licencën për prodhim të BRE nga ZRrE është në operim, ndërsa parku i erës "Selac 3" me kapacitet 34.47 MW pritet të hyjë në operim në fund të këtij vitit, të gjitha në komunën e Mitrovicës.

Ndërsa, ferma e erës "Budakova" me kapacitet 11 MW pritet të hyjë në operim në vitin 2023. Gjeneratori nga biomasa i ndërmarrjes NQ "Gjakova" me kapacitet të instaluar prej 1.2 MW është ndërtuar dhe është inauguruar në nëntor 2021. Ndërsa, sa i përket projekteve të reja nga energjia solare nuk ka pas ndonjë zhvillim.

Gjithsej 30 gjeneratorë me BRE janë tanimë në operim, me një kapacitet total instalues prej 228 MW: 19 HC (80 MW); 6 PV-Solare (10MW) dhe pesë (5) nga gjeneratorët prej erës (137 MW).

Më tej, Kuvendi i Republikës së Kosovës, me 2 gusht 2021, ka zgjedhur kryesuesin dhe dy anëtarë të Bordit të Zyrës së Rregullatorit të Energjisë (ZRRE). Me këtë është funksionalizuar Bordi i ZRrE-së, i cili përbëhet nga gjithsej pesë (5) anëtarë.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga KE (përmes IPA-së dhe WBIF) dhe nga donatorë tjerë bilateralë me projektet e përmbledhura në vijim.

Projektet aktuale dhe të planifikuara IPA

Përkrahja nga ana e donatorëve kryesisht është koncentruar në projektin lidhur me procesin e dekomisionimit të objekteve për rreth TC “Kosova A” që nuk kanë ndikim në operimin e TC “Kosova A”, projektin për rehabilitimin e Ngrohtores së Gjakovës dhe zgjerimin e rrjetit të “Termokos” si dhe projektin për rehabilitimin e TC Kosova B pjesa ambientale.

Në kuadër të IPA 2014 i gjithë aktiviteti lidhur me procesin e dekomisionimit është zhvilluar në përputhje me Vendimin e Qeverisë për dekomisionimin dhe çmontimin e azotikut, gazifikimit, ngrohtores dhe objekteve të tjera përcjellëse të cilat nuk e pengojnë operimin normal të njërive aktive të TC Kosova A.

Faza e parë e projektit është mbështetur në kuadër të programit ka përfunduar në fillim të muajit nëntor 2020. Në këtë fazë është përgatitur plani i detajuar i çmontimit, studimi i vlerësimit të ndikimit mjedisor dhe social, tender dosja për punimet e çmontimit dhe dokumente të tjera të nevojshme. *Faza a dytë* përfshinë çmontimin fizik të objekteve të azotikut, gazifikimit, ngrohtores dhe objekteve të tjera përcjellëse të cilat nuk e pengojnë operimin normal të njërive aktive të TC Kosova A dhe pastrimin e terrenit. Realizimi i fazës së dytë planifikohet të mbështetet në kuadër të programit IPA 2021 dhe sipas planifikimeve paraprake kostoja e realizimit është rreth 50 milionë euro.

Në programin IPA 2018 për TC “Kosova B” është përkrahur projekti për instalimin e elektrofiltrave (ESP), reduktimin e shkarkimeve të pluhurit (thërrmijave) dhe reduktimin e oksideve të azotit (NOx) me kosto prej 76 milion euro. Për shkak të gjendjes së krijuar nga COVID-19, është shtyrë për vitin 2022 ku do të fillohet me delatimet në kalldat të njësisë B2 dhe B1 të TC Kosova B. Sa i përket fillimit të punimeve për zëvendësimin e elektrofiltrave (ESP) dhe masat për reduktimin e oksidit të azotit (NOx) në njësinë B2 të TC Kosova B është planifikuar në vitin 2023 ndërsa për njësinë B1 në vitin 2024.

Pas dorëzimit të dokumentit të veprimit për projektin e dyfishimit të kapaciteteve gjeneruese dhe zgjerimit të rrjetit, zyra e BE-së ka shprehur gatishmërinë për të financuar projektin me 13 milion euro në kuadër të IPA 2020, ndërsa Banka Evropiane e Investimeve ka disponim të jap në formë të kredisë 12 milion euro, për dyfishimin e kapaciteteve gjeneruese. Gjithashtu, NP “Termokos” Sh.A për projektin e dyfishimit të kapaciteteve gjeneruese dhe zgjerimit të rrjetit në kuadër të IPA 2020 zotohet për bashkëfinancim të projektit prej viteve 2021-2025 me nga 500,000 euro për vit në total 2.5 milion euro.

N.P. “Ngrohtorja e Qytetit” Sh.A. Gjakovë është përfituese e fondeve të ndara në kuadër të programit IPA II 2015, për ndërtimin e impiantit të ngrohjes me biomasë me teknologjinë e kogjenerimit. Kontrata për dizajnim dhe ndërtim është nënshkruar me kompaninë austriake URBAS në vlerë prej 13,978,180.63 euro, ndërsa për mbikëqyrje të punimeve është nënshkruar kontratë me kompaninë EGIS International në vlerë 850.000 euro. Sipas planit dinamik të punimeve deri në Qershor 2021 janë kryer të gjitha testimet. Prej Korrikut ka filluar furnizimi me Biomasë dhe prej datës 22 Tetor “Ngrohtorja e Qytetit” Sh.A ka filluar me ofrimin e ngrohjes, ku është shfrytëzuar mundësia e matjeve për leje mjedisore. Pas dorëzimit të raporteve të matjeve është marrë leja mjedisore për dy kaldajat termike me të cilat po vazhdohet operimi.

Nga projekti HCDF i financuar nga ambasada Norvegjeze për vitin 2021, akterët në fushën e energjisë janë përfitues të këtij projekti me objektivat si: ngritjen e kapaciteteve në përafrimin e legjislacionit (trajtime për zyrtar/e brenda dhe jashtë vendit) si dhe në kuadër të “gap analizave” për nën sektorët e këtij kapitulli.

Objektivat prioritare afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 15, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritare afatmesme:

- Rishikimi i ligjit për energjinë;

- Rishikimi i ligjit për energjinë elektrike;
- Rishikimi i ligjit për rregullatorin e energjisë;
- Hartimi i programit për zbatimin e strategjisë së energjisë;
- Hartimi dhe miratimi i rregullave të reja të balancimit ndërkufitar;
- Zhvillimi i aktivitetëve të procesit të dekomisionimit të objekteve të gazifikimit, azotikut, ngrohtores dhe objekteve të tjera përcjellëse të cilat nuk e pengojnë operimin normal të njësisë aktive të "TC Kosova A";
- Tregu i përbashkët i energjisë Kosovë-Shqipëri, i funksionalizuar;
- Anëtarësimi i KOSTT në ENTSO-E (Rrjetin Evropian të Operatorëve të Sistemit të Transmetimi);
- Anëtarësimi i ZRrE-së në ACER (Agjencia për kooperimin e rregullatorëve të energjisë).

Efiçienca e energjisë dhe burimet e ripërtëritshme të energjisë-BRE

Kërkesat e MSA-së

Sipas nenit 114 të MSA-së, Republika e Kosovës duhet të harmonizojë dhe zbatojë *acquis* e BE-së për efiçencën e energjisë, burimet e ripërtëritshme të energjisë dhe mjedisin e prekur nga aktivitetet e energjisë, për të promovuar kursimin e energjisë, efikasitetin e energjisë, përdorimin e burimeve të ripërtëritshme të energjisë, uljen të emisioneve mjedisore dhe kërkimit dhe zhvillimit në këto zona.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Përveç detyrimeve të MSA-së, Kosova gjithashtu duhet të përmbushë kërkesat e dala nga *Raporti i KE-së për Kosovën – 2020* dhe nga *takimet e Nën komitetit MSA-së "Transport, Mjedis, Energji dhe Zhvillim Rajonal"*, të mbajtur në mars 2020 dhe 2021. Këto dokumente vënë në pah disa nga fushat kryesore të Kosovës për përmirësim, si në vijim:

Sfidat e identifikuara nga Raporti i KE-së për Kosovën – 2021, përfshijnë: Kosova duhet t'i japë përparësi investimeve të efiçencës së energjisë në ndërtesat e banimit dhe sektorin privat, duke rritur përpjekjet për të monitoruar dhe verifikuar kursimet e energjisë, duke përfshirë funksionimin e platformës online për monitorimin dhe verifikimin e efiçencës së energjisë. Kosova duhet të marrë parasysh rimbushjen e fondit për EE dhe të zbatojë legjislacionin dytësor të nevojshëm për zbatimin e Ligjit për efiçencën e energjisë. Fondi duhet të mobilizojë investimet për energjinë në sektorët rezidencial dhe privat. Duhet të krijohet një mekanizëm rrotullues për sektorët rezidencialë dhe privatë për të siguruar qëndrueshmëri afatgjatë të fondit për EE. Projektet e reja për hidrocentralet e vogla duhet të jenë në përputhje me legjislacionin e BE-së për koncesionet dhe mjedisin dhe të marrin parasysh ndikimin në zonat e mbrojtura natyrore. Duhet të bëhet një vlerësim i burimeve alternative të qëndrueshme të energjisë, në përputhje me tranzicionin e qëndrueshëm të gjelbër në BE. Të ndërmerren masa për të operacionalizuar ngrohoren e biomasës në Gjakovë. Derisa legjislacioni është pjesërisht i përafuar me *acquis*, tregu i energjisë elektrike duhet të ristrukturohet për të mundësuar integrimin e gjenerimit të energjisë së ripërtëritshme. Duhet të paraqitet një skemë e bazuar në treg për mbështetjen e gjenerueseve të pavarur. Nuk ka pasur progres në përmbushjen kritereve për përdorimin e bio-karburanteve në transport. Në raport theksohet nevoja që të shtohen përpjekjet për të monitoruar dhe verifikuar kursimet e energjisë, përfshirë operacionalizimin e platformës online për monitorimin dhe verifikimin e efiçencës së energjisë.

Ndërsa, sfidat të dala nga takimi i *Nën komitetit të MSA 'Infrastruktura' 2021* janë si në vijim: të ndryshohen skemat mbështetëse për BRE duke futur konkurreueshmërinë (ankandet konkurreuese). Të merren masa për të planifikuar plotësimin e Fondit të Efiçencës së Energjisë dhe të merret parasysh shtrirja e tij për efiçencë të energjisë në ndërtesat e banimit. Të miratohen stimuj për efiçencën e energjisë për sektorin privat dhe ekonominë familjare duke u përqendruar në aspektet sociale dhe ekonominë familjare me të ardhura të ulëta (stimuj shtetërorë) ose në shfrytëzimin e programeve ekzistuese të BE-së në Kosovë Kosova duhet të vlerësojë si duhet projektet e propozuara të hidrocentraleve, përfshirë përmes Vlerësimeve të Ndikimit të Mjedisit, dhe lëshimit, transferimit e anulimit të garancive të origjinës për BRE, si dhe zbatimin e kriterit të qëndrueshmërisë për biokarburantet dhe biolëngje. Të zbatohet sistemi për lëshimin, transferimin dhe anulimin e garancive të origjinës.

Gjendja aktuale

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për eficiency të energjisë;
- Ligji për performacën energjetike në ndërtesa;
- Rregullorja për inspektimin e sistemit të ngrohjes dhe pajisjeve të ajrit të kondicionuar;
- Rregullorja për metodologjinë e kalkulimit minimal për performacë të energjisë;
- Rregullorja për certifikatën e performancës së energjisë në ndërtesa;
- Rregullorja për 'One Stop Shop' për burimet e ripërtëritshme të energjisë;
- Rregullorja për sistemin e ofruesve të shërbimit energjetik dhe kriteret minimale për auditimin energjetik;
- Rregullorja për kriteret minimale për auditimet e energjisë përfshirë ato të kryera si pjesë e sistemeve të menaxhimit të energjisë;
- Rregullorja për kërkesat minimale për faturimin dhe informacionin e faturimit bazuar në konsumin aktual;
- UA për caqet e energjisë nga burimet e ripërtëritshme;
- UA për promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme;
- UA për përmbajtjen e energjisë së lëndëve djegëse të përcaktuara për përdorim fundor;
- UA lidhur me kërkesat për eficiency të energjisë për blerjen e produkteve shërbimeve dhe ndërtesave nga institucionet e nivelit qendror;
- UA për potencialin e eficiency se energjisë në ngrohje dhe ftohje;
- UA për metodologjinë lidhur me përcaktimin e eficiency nga procesi i bashkë-prodhimit;
- UA për llogaritjen e energjisë elektrike nga bashkë-prodhimi;
- UA për kushtet e përgjithshme për analizën e kosto-përfitimit në lidhje me masat për promovimin e eficiency në ngrohje dhe ftohje;
- UA për certifikatë/garancinë e origjinës për energjinë elektrike të prodhuar nga bashkë-prodhimi me eficiency të lartë;
- UA për kriteret e eficiency së energjisë për rregullimin e rrjetit të energjisë dhe për tarifat e rrjetit të energjisë elektrike;
- UA për kërkesat e eficiency së energjisë për operatorët e sistemit të bartjes dhe operatorët e sistemit të shpërndarjes;
- UA për ndryshimin dhe plotësimin e UA (MZhE) nr. 03/2019 mbi përmbajtjen e energjisë së karburanteve të zgjedhura për përdorim përfundimtar;
- UA Nr. 01/2017 për promovimin e investimeve të përbashkëta rajonale në sektorin e energjisë;

Akte normative të lartcekura kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2012/27/BE për eficiency të energjisë;
- Direktivën 2009/28/KE të Parlamentit Evropian dhe këshillit të datës 23 prill 2009 për promovimin e energjisë nga burimet e ripërtëritshme;
- Direktivën 2010/30/BE për treguesin përmes etiketimit dhe informacionit standard të produktit mbi konsumin e energjisë dhe burimet e tjera nga produktet e lidhura me energjinë.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia e energjisë së Kosovës 2017-2026;
- Plani i tretë kombëtar për EE 2017-2019;
- Plani i katërt kombëtar për EE 2019-2021;
- Plani kombëtar i veprimit për BRE 2011-2020;
- Plani i veprimit i Kosovës për eficiency të energjisë (PKVEE) 2010-2018;
- Planet komunale për eficiency të energjisë.

Në kuadër zbatimit të fushës eficiency të energjisë gjatë vitit 2021 janë miratuar tri UA:

- UA për kriteret e eficiencës së energjisë për rregullimin e rrjetit të energjisë dhe për tarifat e rrjetit të energjisë elektrike;
- UA për kërkesat e eficiencës së energjisë për operatorët e sistemit të bartjes dhe operatorët e sistemit të shpërndarjes; dhe
- UA për ndryshimin dhe plotësimin e UA (MZHE) nr. 03/2019 mbi përmbajtjen e energjisë së karburanteve të zgjedhura për përdorim përfundimtar.

Gjithashtu janë në hartim dhe pritet të miratohen deri në fund të vitit 2021 edhe këto UA:

- UA për shërbimet e energjisë (ESCO) për sektorin privat dhe atë të ekonomive familjare; dhe
- UA për kornizën e përgjithshme të raportimit për Eficiencën e Energjisë.

Sa i përket zhvillimeve në fushën e burimeve të ripërtëritshme të energjisë (BRE-ve) dhe EE përgjatë vitit 2021 situata është si në vijim: në kuadër të BRE-ve, është hartuar koncepti dokumenti (KD) për BRE i cili pritet të miratohet deri në fund të vitit 2021. KD për BRE do të përcaktoj politikat e kësaj fushë, e cila ka për qëllim promovimin e shfrytëzimit ekonomik e të qëndrueshëm të potencialeve vendore të BRE-ve, ndër të tjera do të udhëzoj për formën e skemës së re mbështetëse për BRE. Ndërsa, nga asistenca e Western Balkans Investment Framework (WBIF -IPF7) është duke u zhvilluar studimi: “*Vlerësimi i potencialit për të ofruar energji të ripërtëritshme në shkallë të shërbimeve të ripërtëritshme në Kosovë*”.

Me tej, tarifa nxitëse për mbështetjen nga burimet e ripërtëritshme për projektet e reja është ndërprerë me 10 dhjetor 2020. Ndërsa, pritet kalimi gradual në tarifa premium dhe ankande për caqet 2021-2030.

Sa i përket eficiencës së energjisë (EE), është filluar puna në hartimin e KD për eficiencë të energjisë, i cili pritet të miratohet në vitin 2022. Ky KD do të propozoj hartimin e ligjit të ri për eficiencë të energjisë në linjë me *acquis* e BE-së dhe do të përcaktoj politikat e fushës së EE.

Me tej është hartuar një draft i avancuar i KD për fushën e performancës energjetike në ndërtesa, i cili pritet të miratohet në kuadrantin e parë të vitit 2022. Koncepti dokumenti në fjalë adreson eficiencën e energjisë në ndërtesa dhe propozon hartimin e ligjit të ri për performancën energjetike në ndërtesa) që sjellë legjislacionin vendorë në linjë me *acquis* e BE-së në fushën e eficiencës energjetike në ndërtesa.

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Ekonomisë;
- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve;
- Agjencia e Kosovës për Eficiencë të Energjisë;
- Fondi i Kosovës për Eficiencë të Energjisë;
- Zyra e Rregullatorit për Energji;
- Korporata Energjetike e Kosovës;
- Operatori i Sistemit, Transmisionit dhe Tregut të Energjisë Elektrike të Kosovës.

Mbështetja e donatorëve dhe nga institucionet financiare ndërkombëtare

Në mbështetje të Bankës Botërore do të realizohet projekti, vlera e të cilit është EUR17,000, ka për qëllim promovimin e rezultateve të KEEEP, dhe është në fazën e përzgjedhjes së kompanisë fituese. Lidhur me projektin e financuar nga KfW dhe WBIF, është nënshkruar kontrata me kompaninë që do ta bëjë Dizajnin dhe Auditimin Energjetikë të objekteve (masat e zbatuara në 15 ndërtesa publike në komunat Prishtinë, Gjiilan, Gjakovë dhe Ferizaj). Zbatimi i masave të EE në 52 ndërtesa publike për vitin 2020 dhe 2021, (27 financohen nga BRK si dhe 25 ndërtesa nga Banka Botërore). Nga kjo shumë, nga BRK janë EUR 4,950,000 ndërsa huamarrje prej EUR6 milion dhe nga donatorët EUR 3,833,000.

Sa i përket programimit të IPA 2021, është përkrahur komponenta e përmirësimit mjedisor “Dizajni - Mbështetja e BE për pastrimin e ajrit në Kosovë, Faza 3”. Ndërsa, në programimin e IPA 2022 janë përkrahur dokumentet e veprimit që përmbajnë komponenten e eficiencës së energjisë dhe burimeve të ripërtëritshme që ka për qëllim përmirësimin e eficiencës së energjisë dhe aplikimin e teknologjive të energjisë nga burimet

e ripërtëritshme në shumën rreth EUR 90,000,000. Sa i përketë mbështetjes në kuadër të instrumentit WBIF në proces ndodhet zhvillimi i aplikimit të projektit për masat e EE në sektorët rezidencial dhe NVM-ve.

Në mbështetje të projektit nga Banka Botërore për financimin e masave për eficiencën e energjisë në ndërtesat e institucioneve të nivelit qendror si dhe promovimin e energjisë nga BRE-të përmes një kredie të butë me vlerë prej USD31 milionë, në kuadër të KEREK (Kosovo Energy Efficiency & Renewable Energy Project), në vitin 2021 ka përfunduar renovimi i 30 ndërtesave të pakos së 5-të. Ndërsa, për vitin 2022, mbetet të implementohet pakoja e 6-të që përfshinë renovimin e 15 ndërtesave publike në komunat Prishtinë, Gjiilan, Gjakovë dhe Prizren. Në kuadër të këtij projekti gjithashtu është duke u realizuar studimi për "Planifikimi me kosto më të ulët për përzierjen optimale të energjisë së ripërtëritshme" si dhe një studim tjetër për BRE " Planifikimi i gjenerimit të koston më të ulët dhe analiza e integritit të rrjetit të energjisë variable të ripërtëritshme".

Në vazhden e projekteve për eficiencë të energjisë, Fondi i Kosovës për Eficiencë të Energjisë (FKEE) gjatë vitit 2021 ka përfunduar aktivitetet për pakon 1 (55 projekte) dhe pakon 2 (19 projekte) për realizimin e masave të EE në objekte publike. Gjithashtu, nga publikimi i tendereve për të dy paket, pritet përfundimi i vlerësimit të ofertave deri në fundvit, me ç'rast për realizimin e pakos 1 vlere e punimeve është llogaritur rreth EUR 8 milionë, ndërsa për pakon 2, EUR 3.5 milionë. Gjithashtu, pritet dhe përfshirja e 21 projekteve të tjera brenda shifrës që arrin EUR 14.3 milionë (EUR 5 milionë që i janë bartur FKEE nga huaja e lartcekur nga Banka Botërore dhe EUR 9.33 milionë nga Bashkimi Evropian) referuar projektit të IPA II 2017 - "Mbështetja e BE-së për Fondin e Kosovës për Eficiencë të Energjisë". Krahas kësaj shifre zbatimi dhe përfundimi i 95 projekteve në total përfshirë pakon 1&2, pritet të përfundojë në vitin 2022. Për më tepër, edhe 50 projekt propozime nga thirrja e vitit 2021 janë në pritje të sigurimit të fondeve shtesë për çfarë është premtuar shuma prej EUR 3 milionë nga BE në fillim të vitit 2022 (në kuadër të IPA III). Tutje, gjatë vitit 2021 ka përfunduar marrëveshja për IPA 2020, ku përfshihet edhe projekti për ngrohjen qendrore - "Rritja e prodhimit të energjisë termike në Termokos" me shumë prej EUR 25 milionë (nga të cilat EUR 17.6 milionë janë nga BE dhe pjesa tjetër bashkëfinancim nga Termokos dhe Komuna e Prishtinës). Pritet që këto fonde të kombinohen me EUR 25 milionë te tjera te financuara nga huadhënia e institucioneve financiare ndërkombëtare.

Ndërsa, për sa i përket projekteve të IPA III, për vitet 2021 dhe 2022 janë të programuara dy projekte: "Ndërtimi i Centralit Diellor Fotovoltaiik" në vlerë prej EUR 15 milionë, si dhe "Mbështetja e BE-së për Fondin e Kosovës për Eficiencë të Energjisë" në vlerë prej EUR 3 milionë, si kontribut shtesë për FKEE (përmendur më lartë).

Në anën tjetër, në kuadër projekteve të Kornizës Investuese për Ballkanin Perëndimor (WBIF), për momentin në sektorin e energjisë janë në zbatim tri projekte për asistencë teknike: "Sistemet e Ngrohjes Qendrore në Kosovë" me vlerë prej EUR 2 milionë që përfshinë Studimin e Fizibilitetit dhe Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor dhe Social. Ky projekt ka filluar zbatimin në tetor 2021 dhe faza e zbatimit parashihet të zgjasë 18 muaj.

"Gaz Masterplani për Kosovën" në vlerë prej EUR 1 milionë ku studimi për këtë projekt ka filluar në Korrik 2021 dhe parashihet të përfundojë deri në Qershor 2022; si dhe, "Interkoneksioni i Gazit Maqedoni e Veriut - Kosovë" si projekt regjional ku Kosova është përfituese ndërsa Maqedonia e Veriut është drejtuese e projektit prej EUR 650,000, i cili gjithashtu përfshinë studimin e fizibilitetit dhe VNMS. Ky projekt ka filluar të implementohet në shkurt 2021 dhe pritet të përfundojë pas 12 muajsh nga data e zbatimit.

Gjithashtu, në kuadër të WBIF këtë vit është aplikuar dhe pritet përgjigja nga Komisioni Evropian për projektin "Masat e Eficiencës së Energjisë në Sektorin Rezidencial dhe NVM-të" në vlerë prej EUR 200,000 si asistencë teknike. Ndërsa, për IPA III për vitet 2023 dhe 2024 Kosova është ende në fazë të pranimit/hartimit të projekteve.

Objektivat prioritare afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 15, fokusi gjatë periudhës 2022–2025 do të jetë në këto objektiva prioritare afatmesme:

- Rishikimi i Ligji për eficiency e energjisë;
- Zbatimi i masave për eficiency e energjisë në amvisëritë përmes projektit “Reliable Energy Landscape” (RELP) në 2, 600 shtëpi dhe në 25 ndërtesa shumëkatëshe dhe instalimi i njehsorëve për matjen e konsumit të nxehtësisë dhe valvulave termostatike për rreth 4, 500 familje në Prishtinë;
- Ndarjet e granteve për masat e eficiency për bizneset e grave brenda projektit “Reliable Energy Landscape”;
- Miratimi i politikës së stimujve dhe zbatimi i masave të eficiency së energjisë në sektorin e amvisërisë dhe bizneseve;
- Miratimi i legjislacionit për mbështetjen e skemave konkurruese dhe shpallja e ankandëve për BRE;
- Zbatimi i planit të investimeve kapitale për forcimin, zgjerimin e rrjetit dhe projektet e tensionit të mesëm për të zvogëluar humbjet teknike dhe komerciale;
- Finalizimi i planit kombëtar për rritjen e numrit të ndërtesave me konsum afër zero energji NZEB.

Mbrojtja nga rrezatimi dhe siguria bërthamore

Kërkesat e MSA-së

Një nga angazhimet e Kosovës që rrjedhin në kuadër të MSA-së, konkretisht nenit 114 të saj, është edhe përafrimi i legjislacionit në fushën e sigurisë bërthamore dhe mbrojtjes nga rrezatimi jonizues. Për më tepër, të gjitha dispozitat në fushën e gjenerimit të rrezatimit bërthamor, sigurisë bërthamore janë të bazuara në Traktatin EURATOM (Traktati i Krijimit të Komunitetit Evropian të Energjisë Atomike, 1957) i cili siguron që anëtarët e Komunitetit Evropian duhet të krijojnë dhe sigurojnë standarde uniforme të sigurisë nga teknologjia bërthamore për të mbrojtur popullsinë dhe shëndetin e punëtorëve.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Përveç detyrimeve të MSA-së, Kosova gjithashtu duhet të përmbushë kërkesat e dala nga *Raporti i KE-së për Kosovën – 2020* dhe nga *takimet e Nënkomitetit MSA-së “Transport, Mjedis, Energji dhe Zhvillim Rajonal”*, të mbajtur në mars 2020 dhe 2021.

Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe sigurinë bërthamore thekson se kapacitetet e Agjencisë për Mbrojtje nga Rrezatimi dhe Siguria Bërthamore mbetet të dobëta. Kosova duhet të miratojë Rregulloren për Emergjencë dhe Monitorimin e Rrezatimit si dhe Planin Emergjent Radiologjik.

Ndërsa, sfidë e dal nga takimi i Nënkomitetit të MSA ‘Infrastruktura’ 2021 përfshijn miratimin e Rregullores për Emergjencën dhe Monitorimin e Rrezatimit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

- Ligji për mbrojtje nga rrezatimi dhe siguri bërthamore;
- Rregullorja për burimet dhe praktikat e rrezatimit jonizues;
- Rregullorja për autorizim;
- Rregullorja për kufijtë e dozave dhe mbrojtjen nga rrezatimi;
- Udhëzuesi për njohjen e ekspertëve të cilët ofrojnë shërbime profesionale dhe teknike për mbrojtje dhe siguri nga rrezatimi jonizues.

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën nr. 2013/59/EURATOM për standardet bazë të sigurisë;
- Direktivën nr. 2011/70/EURATOM për menaxhimin e përgjegjshëm dhe të sigurt të lëndës djegëse të shpenzuar dhe mbetjeve radioaktive;
- Direktivën nr. 2013/51/EURATOM për substancat radioaktive në ujë të destinuar për konsum njerëzor;

- Direktivën nr. 2006/117/EURATOM për mbikëqyrjen dhe kontrollin e transportit të mbetjeve radioaktive dhe lëndës djegëse të shpenzuar;
- Direktivën nr. 2014/87/EURATOM për sigurinë bërthamore të instalimeve bërthamore.

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Mbrojtjes;
- Ministria e Ekonomisë;
- Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
- Ministria e Shëndetësisë;
- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve;
- Agjencia e Kosovës për Mbrojtje nga Rrezatimi dhe Siguria Bërthamore;
- Instituti i fizikës brenda Universiteti të Prishtinës.

Në kuadër të miratimit të legjislacionit primar dhe sekondar është në fuqi ligji për mbrojtje nga rrezatimi dhe siguri bërthamore, tri rregullore dhe një udhëzues. Gjatë vitit 2022 pritet të miratohet Rregullorja për Emergjencat radiologjike dhe Monitorimi.

Gjatë vitit 2021, me kërkesë të AKMRrSB dhe me financim të Qeverisë Norvegjisë (Projekti HCDF) është bërë gap analiza “auditimi” i Agjencisë nga një ekspert i Bashkimit Evropian në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe sigurisë bërthamore në kuadër të përafrimit të legjislacionit vendor me *acquin* e BE-së. Konkluzionet dhe rekomandimet nga gap analiza janë si në vijim: AKMRrSB ka transpozuar në tërësi Direktivat e Këshillit të Evropës: 2013/59/EURATOM, 2013/51/EURATOM dhe pjesërisht Direktivat 2006/117/EURATOM, 2014/87/Euratom dhe 2011/70/EURATOM.

Në kuadër të këtij projekti është organizuar nga punëtorja në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe siguria bërthamore në të cilin është bërë prezentimi dhe janë dhënë komentet lidhur me Raportin përfundimtar të auditit të Agjencisë. Pjesëmarrës në këtë punëtori kanë qenë gjithë zyrtarët e Agjencisë, ekspertët e mbrojtjes nga rrezatimi dhe ekspertët e fizikës mjekësorë.

Sa i përket zbatimit të legjislacionit në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe sigurinë bërthamore, gjatë vitit 2021 janë ndërmarr aktiviteti si në vijim: sa i përket procesit të Autorizimit (Regjistrimi, Licencimi) të praktikave të rrezatimit jonizues dhe lejeve të importit dhe transportit të burimeve radioaktive, agjencia ka lëshuar: 63 Licenca, 9 regjistrime dhe 52 leje për import-transport të burimeve radioaktive. Gjithashtu, agjencia ka lëshuar një (1) njohje për ekspertë të fizikës mjekësore dhe dy (2) ekspertë të mbrojtjes nga rrezatimi si dhe pesë (5) rinjohje të ekspertëve gjithashtu edhe 53 autorizime për zhvillimin e praktikave radiologjike për ekspertë të mbrojtjes nga rrezatimi.

Për me shume, në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi janë trajnuar 70 punonjësve profesional në fushën e rrezatimit nga Instituti i Fizikës të Fakultetit të Shkencave Matematike-Natyrore në Universitetin e Prishtinës (i njohur me nr. 40-01/19 nga AKMRrSB si shërbim teknik profesional në fushën e edukimit dhe trajnimit).

Për monitorimin e rrezatimit (specifikisht për lokacionet potenciale me uranium të varfëruar), agjencia nëpërmes marrëveshjes së bashkëpunimit me Institutin për Radioelemente IRE-ELiT realizon monitorimin radiologjik të ujit dhe të dheut në territorin e Kosovës me theks të veçantë në lokacionet potenciale me uranium të varfëruar). Për më tepër, janë realizuar 64 inspektime gjatë vitit 2021 që kanë pasur për qëllim monitorimin radioaktiv mjedisor (ajri, uji dhe toka) si dhe monitorimin e të gjitha burimeve radioaktive (rrufepritësit, burimet industriale, burimet në shëndetësi) dhe mbetje radioaktive në gjithë territorin e Republikës së Kosovës. Deri në vitin 2020 janë mbledhur dhe analizuar 100 mostra të ujit dhe 16 mostra të dheut. Ndërsa, gjatë vitit 2021, janë mbledhur 20 mostra të ujit dhe tre (3) mostra të dheut të cilat janë dërguar për analiza në Institutin për radioelemente ‘IRE’ në Bruksel. Duhet cekur se gjatë këtyre viteve të monitorimit, analizat e mostrave të ujit dhe dheut tregojnë se nuk ka asnjë gjurmë të uraniumit të varfëruar në territorin e Republikës së Kosovës.

Sa i përket kontrollit të mbetjeve radioaktive, AKMRrSB bazuar në planin vjetor të inspektimit të mbetjeve radioaktive, kryen inspektime të rregullta të mbetjeve radioaktive së bashku me KFOR-in në territorin e Kosovës.

Mbështetja nga donatorët

Projekti i Komisionit Evropian të "Gatishmëria dhe Reagimi ndaj Emergjencave në Rajonin e Ballkanit Perëndimor (Europe Aid/140203/DH/SER/MULTI). Projekti realizon instalimin dhe përdorimin e programit "JRODOS" i cili është pjesa e rëndësishme e vendimmarrjes në situatat e emergjencave bërthamore dhe i ngrit kapacitetet e Agjencisë në fushën e emergjencave radiologjike.

Projekti me nr. të Ref: MC 3.01/18 nga Departamenti i Energjisë të SHBA-se për siguri bërthamore në kuadër të forcimit të brezit kufitar të Republikës së Kosovës. Projekti realizohet në zbatim të marrëveshjes së mirëkuptimit mes AKMRrSB dhe Departamentit të Energjisë së SHBA-së.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 15, fokusi gjatë periudhës 2022–2025 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

- Hartimi dhe miratimi i planit kombëtar për emergjenca radiologjike;
- Anëtarësimi i plotë në IAEA (Agjencia Ndërkombëtare e Energjisë Atomike);
- Hartimi dhe miratimi i rregullores për inspektim; dhe
- Hartimi dhe miratimi i rregullores për transportin e mbetjeve radioaktive dhe materialeve bërthamore dhe burimeve të mbyllura me aktivitet të lartë në territorin e Republikës së Kosovës.

3.16. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet

Acquis në fushën e tatimeve konsiston në legjislacionin të harmonizuar për fushën e tatimeve indirekte (domethënë tatimin mbi vlerën e shtuar) dhe akcizat. *Acquis* specifikon fushëveprimin, përkufizimet dhe parimet e TVSh-së. Legjislacioni për TVSh ofron trajtim të barabartë tatimor për transaksionet vendore dhe të huaja (import). TVSh-ja Gjithashtu është e bazuar në principin e neutralitetit ku tatimi i aplikuar është proporcional me çmimin pavarësisht numrit të transaksioneve të ndërmjetme.

Akciza për produktet e duhanit, pijeve alkooolike dhe produkteve të energjisë janë gjithashtu subjekt i legjislacionit të BE-së. Legjislacioni i BE-së vendos strukturën e akcizës që duhet ngarkuar si dhe sistemin e tarifave minimale për secilin grup të produkteve. Mallrat i nënshtrohen akcizës nëse prodhohen brenda BE-së apo nëse importohen nga vendet e treta. Sidoqoftë, akciza është e pagueshme vetëm në shtetin anëtar në të cilin malli lëshohet në qarkullim/konsum (me disa përjashtime) dhe me tarifën e akcizës së atij shteti anëtar. Legjislacioni i BE-së përcakton Dispozitat për prodhimin, mbajtjen, lëvizjen dhe monitorimin e produkteve me akcizë.

Sa u përket **tatimeve të drejtpërdrejta** (tatimet direkte), *acquis* mbulon disa aspekte të tatimeve të të ardhurave nga kursimet individuale dhe të tatimeve të korporatave. Qëllimi është të eliminojë çrregullimet e aktiviteteve ekonomike ndër-kufitare mes kompanive të vendeve anëtare. Për më tepër, të gjitha Shtetet Anëtare angazhohen të përputhin aktivitetet me parimet e Kodit të Mirësjelljes për Tatimin e Bizneseve, që kanë për qëllim eliminimin e masave të dëmshme tatimore.

Bashkëpunimi administrativ dhe ndihma e ndërsjellë ndërmjet shteteve anëtare synon të sigurojë funksionimin normal të tregut të brendshëm sa u përket tatimeve dhe mjeteve për parandalimin e evazionit fiskal dhe shmangies nga tatimet. Shtetet anëtare duhet të sigurojnë se ekzistojnë kapacitete të nevojshme për zbatim dhe fuqizim, duke përfshirë lidhjet me sistemet e kompjuterizuar të tatimeve përkatëse të BE-së. Në kuadër të **kapacitetit operativ dhe kompjuterizimit**, *acquis* për TVSH mbulon sistemin e shkëmbimit të informacionit që lejon shkëmbim direkt elektronik të të dhënave midis administratave të shteteve anëtare. Sisteme të ngjashme të IT-së kërkohen edhe në fushën e akcizave dhe tatimeve direkte për shkëmbim informacioni midis vendeve anëtare. Për më tepër, kërkohet sistem specifik i IT-së (VoeS) për

shkëmbimin e informatave midis vendeve anëtare në lidhje me skemën e veçantë për e-shërbimet që ofrohen nga tregtarët jo-rezidentë të BE-së për qytetarët e BE-së.

Kërkesat e MSA-së

Fusha e tatimeve është një nga fushat e rëndësishme të cekura në MSA (neni 39, neni 40, neni 70 dhe neni 105). Neni 39 mbulon ndalimin e diskriminimit fiskal, neni 40 tarifat e natyrës fiskale, ndërsa neni 105 zhvillimin e Kosovës në fushën e tatimeve dhe masat me të cilat synohet reformimi i mëtejshëm i sistemit fiskal në Kosovë. Përveç kësaj neni i fundit mbulon edhe ristrukturimin e administratës tatimore me qëllim të sigurimit të efektivitetit të vjeljes së tatimeve dhe kundër mashtrimit fiskal.

Gjithashtu këtu merren parasysh edhe fushat prioritare që lidhen me *acquis* të BE-së, konkretisht ajo e luftimit kundër konkurrencës së dëmshme të tatimeve. Legjislacioni i *acquis* të BE mbi fushën e tatimeve, konkretisht luftën kundër konkurrencës së dëmshme të tatimeve bazohet në Kodin e Mirësjelljes për tatimin e biznesit, miratuar nga Këshilli dhe Përfaqësuesit e Qeverisë së Shteteve Anëtare.

Me qëllim të lehtësimit të zbatimit të masave për parandalimin e mashtrimit tatimor dhe shmangies tatimore, bashkëpunimi do të synojë promovimin e parimeve të qeverisjes së mirë në çështjet tatimore, transparencën, shkëmbimin e informatave dhe konkurrencës së ndershme të tatimeve në Kosovë.

Lidhur me themelimin e kompanive të BE në Kosovë, Kosova do të lehtësojë ngritjen e veprimtarive në territorin e saj nga kompanitë e BE-së. Me qëllim të lehtësimit të procesit të themelimit të kompanive, Kosova do të këtë trajtim të barabartë si për kompanitë e saja ose kompanitë e një vendi të tretë.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Bazuar në *Raportin e KE-së për Kosovën 2021*, Kosova duhet të vazhdojë me harmonizimin e mëtejshëm të legjislacionit tatimor duke përfshirë tatimin mbi të ardhurat personale (TAP) dhe tatimin mbi vlerën e shtuar (TVSH) me *acquis* të BE-së. Kosova në veçanti duhet të zbatoj sistematikisht strategjisë për luftimin e ekonomisë joformale, pastrimit të parave, financimin e terrorizmit dhe krimit financiar. Në raport gjithashtu kërkohet rritja e bashkëpunimit me institucionet ligjzbatuese dhe gjyqësore për të garantuar gjykimin në kohë të rasteve të evazionit fiskal dhe mashtrimit, vecanërisht në sektorët me rrezik të lartë. Kapacitetet e Administratës Tatimore duhet të përforcohen më tej dhe të sigurohen procese të përzgjedhjes meritore dhe transparente.

Konkluzionet e dala nga Nënkomiteti i vitit 2021 kërkojnë që të miratohet Ligji për Administratën Tatimore dhe Procedurat dhe ligjet në fushën e tatimit (Tatimi mbi Vlerën e Shtuar, Tatimi në të Ardhurat e Korporatave dhe Tatimi në të Ardhurat Personale), në përputhje me rekomandimin e FMN-së dhe praktikat më të mira të BE-së. Konkluzionet nënvizojnë që të përmirësohet regjistri i pagesve të tatimeve duke përmirësuar statistikën sipas kodeve të industrisë. Autoritetet duhet të përforcojnë qasjen e përzgjedhjes së rasteve për kontroll tatimor bazuar në vlerësimin e rrezikut të përmbushjes dhe publikimi i raporteve të zbatimit. Autoritetet gjithashtu duhet të bëjnë publike çmimet e shitjes së patundshmërive, të marra nga Agjencia Kadastrale e Kosovës. Gjithashtu si konkluzion është edhe harmonizimi i sistemit tatimor i Kosovës me standardet minimale të kornizës inkluzive të BEPS/OECD.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për Tatimin në të Ardhurat Personale
- Ligji për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave
- Ligji për Tatimin Mbi Vlerën e Shtuar
- Kodi nr. 03/L-109 Doganor dhe i Akcizave
- Ligji 04/L-021 për Akcizën në Produktet e Duhanit
- Ligji 04/L-185 për Tarifat e Veçanta të Akcizës për Prodhimin Fillestar dhe Prodhimin e Vogël të Produkteve Alkoolike të prodhuara në Kosovë

- Ligji për Faljen e Borxheve Publike
- Ligji për Fondet Pensionale të Kosovës
- UA nr. 02/2010 – Raportimi Elektronik i Mbajtjes në Burim dhe Pagesës së Tatimit në Paga dhe Kontribute Pensionale
- UA nr.12/2009 – Plotësim-Ndryshimi i UA nr. 06/2009 për Shfrytëzimin e Pajisjeve Elektronike

Ligji për Tatimin në të Ardhurat Personale, Ligji për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave si dhe Ligji për Tatimin Mbi Vlerën e Shtuar planifikohet të plotësohen/ndryshohen në periudhën afatmesme për tu përafuar ë tej me legjislacionin e BE por edhe për t’u përshtatur rrethanave të reja ekonomike pas COVID-19.

Korniza e politikave

Në fushën e tatimeve janë miratuar dhe zbatohen disa dokumente me karakter strategjik. Plani Strategjik i ATK-së për periudhën 2021-2025 si dokument më i lartë në hierarkinë e dokumenteve të ATK-së; në këtë Plan Strategjik, ATK ka paraqitur vlerat, prioritetet dhe objektivat për periudhën 2021-2025. Administrata Tatimore e Kosovës, për të siguruar një nivel të lartë të përmbushjes tatimore, në vazhdimësi është e fokusuar në tri çështje kryesore: në përmbushjen vullnetare, ofrimin e shërbimeve profesionale dhe trajtimin e drejtë dhe të barabartë të të gjithë tatimpaguesve. Strategjia 2021-2025, përcakton prioritetet e ardhshme, gjegjësisht qëllimet strategjike dhe treguesit kyç të performancës, si: zvogëlimin e hendekut tatimor, mbledhjen dhe trajtimin e borxheve tatimore, si dhe zhvillimin e Organizatës në pajtim me standardet më të mira evropiane.

Strategjia e Përmbushjes për periudhën 2021-2025 ka për qëllim një mjedisi përmbushës, duke lehtësuar procesin e përmbushjes përmes ngritjes së vazhdueshme të cilësisë së shërbimeve për të gjithë tatimpaguesit të cilët përmbushin vullnetarisht detyrimet e tyre ligjore. Ndërsa në anën tjetër zbatimi i forcës së ligjit bazuar në rrezik përmes identifikimit dhe trajtimit të të gjithë atyre tatimpaguesve të cilët hezitojnë apo kanë vendosur të mos përmbushin detyrime e tyre ligjore.

Në Gusht 2021 është miratuar edhe Planin i Veprimit të Reformave atat mesme 2021 - 2023 ku janë pasqyruar 8 fusha me gjithsej 17 objektiva për tu arritur deri në vitin 2023.

Korniza institucionale

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga **Administrata Tatimore dhe Dogana e Kosovës** –agjenci ekzekutive të Minsitrisë përkatëse për Financa. ATK është institucioni kryesor tatimor në Republikën e Kosovës, që funksionon në kuadër të Ministrisë së Financave si autoriteti që ka të drejtën e zbatimit të ligjeve fiskale, administrimit të taksave dhe tarifave ndërkombëtare. Qëllimi kryesor i ATK-së është të ndihmojë tatimpaguesit të paguajnë detyrimet e tyre tatimore në përputhje me ligjet e zbatueshme tatimore dhe të sigurojë që të ardhurat nga taksat të shkojnë në llogaritë e buxhetit të shtetit, duke i ofruar Tatimpaguesve një sistem efektiv pagesash. Ndërsa Dogana është ngarkuar që të bëjë mbledhjen e TVSH-së në kufi për të gjitha importet. Me legjislacionin për Kodin Doganor dhe Akcizën, Dogana është institucion përgjegjës edhe për mbledhjen e të hyrave nga akciza.

Të gjitha deklaratimet e tatimeve bëhen në mënyrë elektronike përmes sistemit *Electronic Declaration of Incomes (EDI)* i cili u mundëson tatimpaguesve deklarin të shpejt, të thjesht dhe të sigurt. Ky sistem është duke treguar rezultate mjaft të mira. Janë krijuar module të ndryshme në sistemin e TI të cilat kanë lehtësuar deklaratimet nga ana e tatimpaguesit dhe menaxhimin e proceseve të punës brenda institucionit. Përveq kësaj, është bërë funksional produkti i vërtetimit elektronik për persona fizik dhe për biznese. Përmes Sistemit EDI, është mundësuar edhe ofrimi i shërbimeve të reja me rastin e pandemisë COVID-19, ku në mënyrë elektronike tatimpaguesit kanë parashtruar kërkesat e tyre për të përfituar nga Pakoja Fiskale Emergjente, si për kompensim të pagave të punëtorëve, kompensim të pagesë së qirasë, kërkesë për pagesë shtesë për të punësuarit e rrezikuar – në kontakt të drejtpërdrejtë me konsumatorin.

Divizioni i ankesave – Misioni i Divizionit t e Ankesave është t’i zgjidh kontestet tatimore, pa hedhje në gjyq, në baza të drejta dhe të paanshme për Qeverinë apo tatimpaguesin që do të nxisë pajtueshmëri

vullnetare dhe besim publik në integritetin dhe efikasitetin e Administratës Tatimore. Gjatë periudhës Janar - Nëntor 2021, numri i ankesave të pranuar është 434, ndërsa ankesa të shqyrtuara ishin 341 ankesa.

Mbështetja e donatorëve

Administrata Tatimore e Kosovës që nga themelimi i saj është mbështetur vazhdimisht nga organizata të ndryshme ndërkombëtare.

Nga FMN janë realizuar tri misione të asistencës teknike, për ngritjen e kapaciteteve lidhur me modernizimin e sistemit të ri të TImbledhjen e borxheve tatimore; hartimin e planit strategjik të ATK 2022 – 2026; dhe ngritjen e kapaciteteve në fushën e menaxhimit të përmbushjes tatimore. Gjithashtu gjatë periudhës raportuese është realizuar misioni i ngritjes së kapaciteteve dhe hartimit të procedurave lidhur me aplikimin e standardeve minimale të BEPS në fushën e tatimeve direkte, si dhe në fushën e tregëtisë elektronike Përveç kësaj, janë realizuar dy misione të asistencës teknike nga GIZ, Administrata Tatimore e Bavarisë lidhur me ri-shikimin e kriterëve të rrezikut të përmbushjes tatimore në veglën e analizës së rrezikut dhe deklarimin e tatimeve me kohë. Gjithashtu janë mabjtur trajnime me qëllim të ngritjes së njohurive të stafit në fushën e komunikimit brenda dhe jashtë organizatës.

Për përmirësimin e regjistrimit tatimor janë realizuar disa aktivitete në bashkëpunim me Bankën Botërore e cila është duke e përkrahur ATK në këtë fushë. Në bashkëpunim me USAID është hartuar vegla e monitorimit të Planit për Përmirësimin e Integritetit të ATK 2021-2023. Përveç kësaj është filluar edhe me përgatitjet për përmirësimin e uebfaqes së ATK me qëllim të menaxhimit më të mirë të dokumenteve bende ueb faqes.

Objektivat prioritarë afatmesme

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore ligjore që parashikohet të realizohen janë si në vijim:

- Zhvillimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për TVSH, TAK dhe TAP në harmoni me legjislacionin e BE përfshirë Kodin e Mirësjelljes për Tatimin e Biznesit dhe direktivat e Këshillit të Evropës;
- Hartimi dhe miratimi i legjislacionit dytësor për ligjin e TVSH, TAK, TAP dhe harmonizimi me legjislacionin me të Drejtën e BE në veçanti me Kodin e Mirësjelljes për Tatimin e Biznesit dhe direktivat e Këshillit të Evropës.

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore zbatuese parashikohet të realizohen janë si në vijim:

- Ngritja e inkasimit të borxheve tatimore;
- Zbatimi i modernizimit të Teknologjisë Informative në Administratën Tatimore;
- Vazhdimi i zbatimit të qasjes së përmirësimit të përmbushjes tatimore bazuar në vlerësimin e rreziqeve të identifikuar;
- Zbatimi i Startegjisë së ATK 2022-2026;
- Përmirësimi i funksionit të kontrollit tatimor sipas praktikave të mira ndërkombëtare;
- Modernizimi i Departamentit të Tatimpaguesve të Mëdhenj;
- Luftimi i evazionit tatimor, shmangies tatimore dhe zgjerimi i bazës tatimore;
- Rritja e përmbushjes së deklarimit në kohë.

3.17. Kapitulli 17 i *acquis*-së: Politikat ekonomike dhe monetare

Acquis në fushën e politikave ekonomike dhe monetare përmban rregulla specifike që kërkojnë pavarësinë e bankave qendrore në shtetet anëtare, duke ndaluar financimin direkt të sektorit publik nga to dhe qasje të privilegjuar të sektorit publik në institucionet financiare. Shtetet anëtare pritet që të bashkërendojnë politikat e tyre ekonomike dhe janë subjekt i Paktit të Stabilitetit dhe Rritjes mbi mbikëqyrjen fiskale. Edhe Shtetet e reja Anëtare duhet të zotohen në përputhje me kriteret e përcaktuara në Traktatin në mënyrë që të jenë në gjendje të pranojnë euron në kohën e duhur pas anëtarësimit. Deri atëherë, ato do të marrin pjesë në Bashkimin Ekonomik dhe Monetar si Shtet Anëtar i lejuar për mos-përdorimin e euros dhe do të trajtojnë normat e tyre të këmbimit si një çështje e interesit të përbashkët.

Acquis në fushën e politikës ekonomike dhe monetare përbëhet nga Titulli VIII (Art. 119 deri 144) të Traktatit për Funkcionimin e Bashkimit Evropian (TFBE), dhe me legjislacionin përkatës zbatues.

Detyrimet kryesore të Kosovës në kuadër të përafrimit të legjislacionit të saj me atë të BE-së rrjedhin nga neni 74 i MSA-së, gjithashtu neni 94 i MSA-së nënvizon se BE dhe Kosova do të lehtësojnë procesin e reformave ekonomike nëpërmjet bashkëpunimit për të përmirësuar të kuptuarit e bazave të ekonomive të tyre përkatëse si dhe formulimin dhe zbatimin e politikave ekonomike në ekonomitë e tregut.

Ky kapitull përshkruan zhvillimet e përgjithshme nga aspekti i politikës monetare dhe asaj ekonomike në kontekst të strategjisë dhe objektivave të caktuara nga Qeveria. Meqenëse Kosova përdor euron si valutë të vetën, të cilën që nga viti 2002 e ka adoptuar në mënyrë unilaterale, Kosova nuk ka politikë monetare, andaj fokusi i këtij kapitulli në rastin e Kosovës do të përqendrohet në seksionin mbi Politikën Ekonomike. Për më tepër, duke mos pasur mundësinë e shfrytëzimit të politikës monetare si alternativë zhvillimore, politikat ekonomike fitojnë një rëndësi edhe më të madhe. Kapitulli gjithashtu ndihmon në analizimin dhe arrijten e qëllimeve të institucioneve në kontekst të procesit të Stabilizim-Asociimit me BE-në, ku një ndër prioritetet është edhe sigurimi i stabilitetit makroekonomik.

Gjendja aktual

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Politikat monetare

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës (BQK), pasardhëse e Autoritetit Qendror Bankar të Kosovës, është subjekt juridik publik bazuar në nenet 11 dhe 140 të Kushtetutës dhe të dispozitave të këtij ligji, që ka autonomi administrative, financiare dhe menaxhuese.

Duke u bazuar në nenin 6 (pavarësia dhe autonomia) të Ligjit për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, Banka Qendrore, anëtarët e organeve vendimmarrëse ose personeli i Bankës Qendrore, nuk do të marrin udhëzime nga ndonjë person apo subjekt tjetër, përfshirë subjektet qeveritare. Pavarësia dhe autonomia e Bankës Qendrore respektohet në çdo kohë dhe asnjë person apo subjekt nuk do të provojë të ndikojë anëtarët e organeve vendimmarrëse apo të personelit të Bankës Qendrore në realizimin e detyrave të tyre apo të ndërhyjë në aktivitetet e Bankës Qendrore. Për më tepër legjislacioni i Bankës Qendrore parasheh që llogaritë, evidencat dhe pasqyrat financiare të Bankës Qendrore, të paktën një herë në vit, të auditohen në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit nga auditorë të jashtëm të pavarur ndërkombëtarë të cilët duhet të kenë reputacion të mirë dhe përvojë ndërkombëtare të njohur në auditimin e institucioneve të mëdha financiare ndërkombëtare.

Aktualisht Ligji për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës është pjesërisht në përputhje me *acquis*-në e Bashkimit Evropian. Megjithatë shumë dispozita janë të përafëruara, nevojiten përpjekje të tjera legjislative me qëllim përputhjen me parimet e përgjithshme të *acquis* së Bashkimit Evropian. Ligji nr. nr. - 3/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, është hartuar me asistencën teknike nga FMN-ja në përputhje me praktikën më të mira ndërkombëtare si dhe kornizën ligjore të Unionit Evropian.

Gjithashtu, me 10 mars 2017, Kuvendi i Kosovës ka miratuar Ligjin nr. 05/L -150 për Amendamentimin e Ligjit nr. 03/l-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, nëpërmjet të cilave ndryshime është bërë përmirësimi i mëtejme i kornizës qeverisëse dhe kontrolluese të BQK-së, dhe njëkohësisht është bërë harmonizimi i mëtejme i Ligjit për BQK-në me dispozitat që rregullojnë këtë çështje në kuadër të BE-së dhe praktikën ndërkombëtare.

Më 2002, Kosova në mënyrë të njëanshme ka adoptuar euron si valutë ligjore dhe që nga atëherë euro de facto u bë monedha e Kosovës, prandaj, politika monetare në Kosovë është shumë e kufizuar. Instrumenti i vetëm tradicional i politikës monetare i cili është plotësisht në dispozicion të Bankës Qendrore përbëhet nga kërkesat e rezervës bankare. Që nga fillimi i funksionimit të sektorit bankar të Kosovës, bankat kanë mbajtur vazhdimisht rezerva të tepërta; prandaj, gjatë kësaj periudhe nuk është konsideruar si e nevojshme të ndryshohet norma e rezervës së detyruar.

Përdorimi i euros e kufizon rolin e Bankës Qendrore në funksionin e saj si huadhënës i fundit (*LLR*) për të

ofruar kredi afatshkurtra për bankat që potencialisht përballen me mungesa likuiditeti. Për këtë arsye, Qeveria e Kosovës dhe BQK-ja themeluan Asistencën e Likuiditetit Emergjent (ELA); një fond urgjence për të vepruar në rast të ndonjë mungese të likuiditetit në sektorin bankar. Përveç kësaj, Qeveria e Kosovës gjithashtu mban një nivel të duhur të bilanceve bankare si amortizues për të reaguar ndaj goditjeve të mundshme të ekonomisë me të cilat përballen.

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Ngritja e kapaciteteve për administrimin e situatave emergjente në rast të krizave dhe zgjidhjen e bankave me probleme.

Politikat ekonomike

Në përgjithësi ekziston një konsensus mbi thelbin e politikave ekonomike me fokus të veçantë në orientimin e tyre drejt krijimit të kushteve për rritjen e qëndrueshme ekonomike dhe rrjedhimisht gjenerimin e vendeve të qëndrueshme të punës.

Qeveria e Kosovës ka si objektiv kryesor të politikës fiskale ruajtjen e stabilitetit makro-fiskal gjë që ndërlihet me obligimet që dalin nga MSA lidhur me ruajtjen e stabilitetit makro-fiskal dhe harmonizimin e politikave me ato të BE-së. Një tregues i përkushtimit të Qeverisë në këtë drejtim është adoptimi i rregullës fiskale e cila kufizon nivelin e deficitit të përgjithshëm në 2% të BPV-së. Qëllimi i krijimit të një mekanizmi të tillë fiskal ka qenë stabilizimi i nivelit të borxhit nën nivelin e kufizuar me ligj (40% e BPV-së). Mirëpo, për shkak të situatës së krijuar nga pandemia COVID-19, qeveria ka ndërruar rregullën fiskale duke e rritur deficitin si përqindje e BPV-së në 4.5%.

Ekziston një konsensus i gjerë për politika dhe reforma ekonomike të orientuara drejt tregut. Kjo reflektohet edhe në Programin e Qeverisë 2020-2023 ku nënvizohet se një nga parimet bazë të qeverisë është të promovojë zhvillim të hovshëm dhe qëndrueshëm ekonomik i mbështetur në potencialin njerëzor dhe pasuritë natyrore të Kosovës është boshti i programit qeverisës. Vizioni i Qeverisë është rritja e mirëqenies, hapja e vendeve të reja të punës dhe zhdukja e varfërisë ekstreme në Kosovë. Për të arritur këto norma që tejkalojnë substancialisht mesataren e viteve të fundit, Qeveria do të fokusohet në zbatimin e reformave që kanë ndikim direkt në përmirësimin e ambientit ekonomik, fiskal dhe financiar.

Masat programore pritet të rezultojnë në rritje të aktivitetit ekonomik, sidomos në industrinë prodhuese, përpunuese dhe atë të shërbimeve, duke mbështetur zgjerimin e eksporteve, zvogëlimin e importeve dhe rrjedhimisht përmirësimin e bilancit tregtar të vendit. Paralelisht, Qeveria do të fokusojë resurset e veta në zbatimin e projekteve të mëdha zhvillimore, të cilat do të financohen përmes modaliteteve të ndryshme publiko-private. Zbatimi i këtyre projekteve përveç stimulimit afatmesëm, do të ndikojë në transformimin afatgjatë të strukturës ekonomike dhe në uljen e papunësisë.

Përgjatë mandatit, caqet programore të zhvillimit do të përkthehen në caqe vjetore të rritjes përmes Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve, planit vjetor të punës së Qeverisë, dhe buxheteve vjetore.

Korniza legjislative

Aktet ligjore/nënligjore në këtë nënkapitull janë si në vijim:

- Ligji nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë
- Ligji nr. 03/L-175 për borxhin publik;
- Ligji nr. 07/L-014 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit me nr 07/L-001 mbi ndarjet buxhetore për buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2020;
- Ligji nr. 04/L-008 Për Këshillin Ekonomiko-Social;
- Rregullorja nr. 01/2015 për punën e Këshillit Kombëtar për Zhvillim Ekonomik të Kosovës.

Korniza e politikave

Programi i Qeverisë është dokumenti kryesor i cili përcakton orientimin dhe zhvillimin e politikave të Qeverisë dhe i cili paraqet bazën për vendosjen e politikave prioritarë në KASH. Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës është dokument i natyrës politike dhe përfshin planet dhe zotimet e Qeverisë për

periudhën afatmesme. Qeveria është e obliguar të nxjerrë një deklaratë të prioriteteve e cila shërben si bazë e politikave për përgatitjen e Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve, Buxhetit dhe Planit Vjetor të Punës së Qeverisë. Korniza Afatmesme e Shpenzimeve është mjeti përmes të cilit Qeveria përcakton kornizën e saj fiskale dhe shërben si dokument kryesor i planifikimit të politikave në Kosovë. Korniza fiskale përfshin planifikimet për të hyrat dhe shpenzimet për tri vitet e ardhshme; kufijtë e shpenzimit për të gjitha organizatat buxhetore që përcaktohen në bazë të prioriteteve të qeverisë, si dhe financimin e deficitit dhe nivelin e bilancit bankar.

Qeveria jonë mbetet e përkushtuar për ruajtjen e një mjedisi të qëndrueshëm makroekonomik dhe rritjen e mundshme dhe perspektivës afatgjatë të punësimit të Kosovës përmes; mbajtjes së deficitit fiskal dhe duke e bërë përbërjen e buxhetit me rritje të favorshme duke krijuar hapësirë për projekte të rëndësishme infrastrukturore (të kryera përmes mbështetjes nëpërmjet Marrëveshjes aktuale Stand By me FMN-në); rritjes së mëtejshme të kornizës rregullative dhe mbikëqyrëse bankare dhe reduktimit të pengesave të mbetura të huadhënies bankare për sektorin prodhues; dhe përmirësimit të mjedisit të biznesit të Kosovës duke përmirësuar sistemin e prokurimit publik.

Për të siguruar qëndrueshmëri të financave publike, si një ekonomi e vogël e hapur, Kosova ka arritur të përjetojë rritje ekonomike pozitive kryesisht nga konsumi dhe investimet, një buxhet i cili është financuar kryesisht nga remitencat dhe donacionet përendimore. Niveli i borxhit të qeverisë mbetet më i ulëti në rajon dhe gjithashtu shumë më poshtë nivelit maksimal të lejuar sipas ligjit për "Menaxhimin e Financave Publike". Një nga faktorët kryesorë që kontribuojnë në nivel të tillë të borxhit të ulët është historia e tij e shkurtër e lëshimit të borxhit nga viti 2012.

Korniza institucionale

Korniza institucionale për politika ekonomike:

- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve: departamentet përkatëse për politika ekonomike, fiskale, thesari, buxheti etj.;
- Ministrinë e tjera që kanë në portofolin e tyre politika të caktuara ekonomike.

Korniza institucionale për koordinim të politikave:

- Zyra e Kryeministrit - Zyra për planifikim Strategjik dhe Zyrat për integrim evropian;
- Ministrinë e linjës - Departamentet për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave.

Përveç kësaj strukture ekzistuese për hartimin e politikave, Qeveria themelon edhe mekanizma tjerë si trupa dhe këshilla të ndryshëm punues/konsultativ të cilët i propozojnë Qeverisë marrjen e masave dhe vendimeve për aspekte specifike të politikave ekonomike.

Objektivat prioritare afatmesme

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore që parashikohet të realizohen janë si në vijim:

- Hartimi i strategjisë së re kombëtare për zhvillim;
- Zhvillimi dhe zbatimi i politikave ekonomike të rëndësishme për adresimin e kufizikeve të rritjes ekonomike si janë masat e planifikuara në kuadër të dialogut për qeverisjen ekonomike me BE-në
- Rishikimi i politikave fiskale;
- Politika tregtare konkurruese dhe përmirësimi i mjedisit afarist përfshirë hapja e tregut, funksionalizimi i zonave të tregtisë së lirë, luftim i ekonomisë joformale, eliminimi i barrierave ligjore dhe zvogëlimi i burokracisë;
- Përkrahja e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, përmes rritjes të fondit për garantimin e kredive dhe lehtësirave tjera administrative, përfshirë, ndër të tjera, ndërmarrjen e masave afirmative për ndërmarrjet e udhëhequra nga gratë.

3.18. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat

Acquis në fushën e statistikave kërkon ekzistencën e një infrastrukture statistikore të bazuar në parimet si paanshmëria, besueshmëria, transparenca, konfidencialiteti i të dhënave individuale dhe shpërndarja e statistikave zyrtare. Institutet Kombëtare Statistikore veprojnë si pika referuese për metodologjinë,

prodhimin dhe shpërndarjen e informacionit statistikor. *Acquis* përfshin metodologjinë, klasifikimet dhe procedurat për mbledhjen e të dhënave në fusha të ndryshme të tilla si statistikat makro-ekonomike dhe të çmimeve, statistikat demografike dhe sociale, statistikat rajonale si dhe statistikat e biznesit, transportit, tregtisë së jashtme, bujqësisë, mjedisit dhe të shkencës dhe teknologjisë. Nuk është i nevojshëm asnjë transpozim në legjislacionin kombëtar pasi që shumica e *acquis* merr formën e rregulloreve.

Kërkesat e MSA-së

Kapitulli i statistikave është i rregulluar me nenin 74 dhe 95 të marrëveshjes. MSA parasheh zhvillimin e një sistemi statistikor efikas dhe të qëndrueshëm në Kosovë të aftë për të siguruar të dhëna të besueshme, objektive dhe të sakta, të krahasueshme me statistikat Evropiane, që nevojiten për të planifikuar dhe monitoruar procesin e tranzicionit dhe reformës në Kosovë. Ky sistem duhet gjithashtu t'i mundësojë Agjencisë së Statistikave të Kosovës të përmbush më mirë nevojat e shfrytëzuesve (përdoruesve) (si të administratës publike ashtu edhe të sektorit privat). Sistemi statistikor duhet të jetë në përputhje me parimet e Kodit Statistikor Evropian të Praktikës dhe parimeve themelore të statistikave nga OKB, citatet e drejtës Statistike Evropiane, dhe duhet të zhvillohet në drejtim të zbatimit të *acquis*-së në këtë fushë.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Raporti i KE-së për Kosovën 2021 konstaton se Kosova ka disa përparime në fushën e statistikave. Është arritur përparim i mirë në përmirësimin e metodologjisë së mbledhjes së të dhënave dhe transmetimit të të dhënave në Eurostat. Komunikimi në mes institucioneve statistikore u përmirësua pak por koordinimi në nivelin teknik dhe përdorimi i burimeve të të dhënave administrative të disponueshme duhet të azhurnohen. Përafrimi i statistikave sektoriale me standardet evropiane pa shumë pak përmirësim gjatë periudhës raportuese. Pati gjithashtu një rritje shumë modeste të produkteve statistikore. Regjistrimi i planifikuar i popullsisë nuk u krye dhe është shtyrë deri në vitin 2022. Ende duhen përpjekje të konsiderueshme posaçërisht për të siguruar përafrimin e statistikave makro-ekonomike, afariste dhe mjedisore me standardet evropiane. Duhet të përmirësohet qeverisja statistikore dhe koordinimin ndërmjet institucioneve kryesore statistikore dhe të sigurojë akses më të mirë dhe përdorimin e burimeve të disponueshme të të dhënave administrative, Gjithashtu, të intensifikohen përgatitjet për regjistrimin e ardhshëm të popullsisë në vitin 2022 duke siguruar burime adekuate dhe mbulim të plotë të territorit.

Konkluzionet e dala nga Nënkomiteti i vitit 2021 kërkojnë që të zbatohen ndryshimet e Ligjit për Statistika Zyrtare dhe të miratohen ndryshimet ligjore për regjistrimin e popullsisë 2022. Gjithashtu, potencohet se duhet të vazhdojë zbatimi dhe zhvillimi i statistikave sektoriale. ASK të zbatojë planin e veprimit për zbatimin e rekomandimeve të Eurostat-it dhe të rritë rolin koordinues në sistemin kombëtar statistikor dhe të sigurohet që Agjencia të ketë një rol aktiv në krijimin dhe modifikimin e të dhënave administrative që përdoren për statistikat zyrtare. ASK duhet të vazhdojë harmonizimin me Rregulloren 223/2009 për Statistikat Evropiane.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Korniza legjislative që ndërlidhet edhe me fushën e statistikave konsiston në këto akte ligjore:

- Ligji nr. 04/l-036 për Statistikat Zyrtare të Republikës e Kosovës (Gazeta zyrtare e Republikës së Kosovës / nr. 26 / 25 nëntor 2011, Prishtinë)
- Ligji nr. 06/l-058 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 04/l-036 për Statistikat Zyrtare të Republikës e Kosovës (Gazeta zyrtare e Republikës së Kosovës / Nr. 3 / 17 Janar 2019, Prishtinë)
- Ligji nr. 03/l-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës (gazeta zyrtare e republikës së Kosovës/Prishtinë: viti v/nr. 77/16 gusht 2010);
- Rregullore mbi statistikat e bilancit të pagesave dhe pozicionit të investimeve ndërkombëtare;
- Rregullore mbi statistikat monetare-financiare dhe llogaritë financiare;
- Ligji nr. 03/l-048 për menaxhimin e financave publike dhe përgjegjësitë, i plotësuar dhe ndryshuar me ligjin nr. 03/l- 221, ligjin nr. 04/l-116 dhe me Ligjin nr. 04/l-194;
- Rregullore MF-nr. 01/2017 për pasqyrat financiare vjetore te organizatave buxhetore;

- Ligji nr. 05/L-020 mbi Barazinë Gjinore, i cili kërkon mbledhjen, mbajtjen, dhe procesimin e të gjitha të dhënave zyrtare të ndara në baza gjinore.

Këto akte normative kanë transpozuar Rregulloren e Parlamentit Evropian nr. 223/2009 e cila trajton statistikave në nivel të BE, duke respektuar dispozitat e Ligjit të statistikave zyrtare mbi konfidencialitetin e të dhënave, parimet fundamentale të statistikave zyrtare (E/2013/24 (2013/21)).

Ligji nr. 06/L-058 për amendamentimin e Ligjit nr. 04/L-036 për Statistikat Zyrtare të Republikës E Kosovës vendos parimet themelore për të qeverisur Statistikat Zyrtare. Disa nga këto parime janë rëndësia, paanshmëria, besueshmëria, efektiviteti shpenzues, pavarësia profesionale, dhe transparencja. Veprimtaria në fushën e statistikave zyrtare në Republikën e Kosovës rregullohet në bazë të Ligjit për Statistikat Zyrtare. Me qëllim të zbatimit të Ligjit të lartcekur, Qeveria e Kosovës ka nxjerre edhe akte nënligjore përkatëse:

- UA për ruajtjen e lëndës statistikore;
- UA për përpunime të veçanta statistikore;
- Rregullorja nr. 11/2013 për zbatimin e standardit për klasifikimin e veprimtarive ekonomike në versionin NACE-Rev. 2, e cila është në përputhje me Rregulloren nr. 1893/2006 të Parlamentit Evropian.

Korniza e politikave

Një nga instrumentet e nevojshme për koordinimin e sistemit statistikor është programi 5-vjeçar i statistikave zyrtare. ASK vazhdon të zbatoj programin e statistikave zyrtare për vitet 2018-2022. Për më tepër, gjatë fazës përgatitore të programit janë konsultuar edhe përdoruesit kryesorë të statistikave zyrtare. Ky Program është miratuar nga Qeveria e Kosovës.

ASK është duke zbatuar planin vjetor për vitin 2021 dhe ka përgatitur planin vjetor për Statistikat Zyrtare për vitin 2022. Ky plan është miratuar nga Qeveria më 20 Tetor 2021. Programi vjetor si një instrument planifikimi i jep përparësi aktiviteteve nga programi afatmesëm duke marrë parasysh burimet në dispozicion. Plani Vjetor 2021 synon të arrijë objektivat si shfrytëzimi më i mirë i burimeve nëpërmjet efikasitetit organizativ, shkurtimin e afateve kohore, me qëllim rritjen e numrit të produkteve statistikore. Vendosja e prioritetëve është bërë duke synuar arritjen e efikasitetit, produktivitetit, rritjen e cilësisë në sistemin statistikor dhe përmbushjen e kërkesave të përdoruesve dhe standardeve të BE-së.

Pas publikimit të raportit "Peer Review", ASK ka hartuar një plan për zbatimin e rekomandimeve nga raporti i bërë nga ekipi i ekspertëve. Ky plan është finalizuar në koordinim të plotë me Eurostat. Plani për zbatimin e rekomandimeve është publikuar në faqen zyrtare të ASK-së dhe Eurostat-it. Raporti i fundit për zbatimin e rekomandimeve nga Peer review është dërguar në vitin e kaluar (2019), ndërsa për vitin 2020 dhe 2021, ASK është në pritje të kërkesës nga Eurostat-it për të freskuar raportin me të fundit për zbatimin e rekomandimeve. Gjithashtu është bërë identifikimi i gjendjes së tanishme lidhur me indikatorët e SDG-ve 2030, për pjesën e ASK-së dhe procesi është në vazhdim.

Korniza institucionale

Zbatimi i angazhimeve që rrjedhin nga legjislacioni në fuqi në fushën e statistikave është nën përgjegjësinë e këtyre institucioneve, të cilat janë pjesë e sistemit Shtetëror Statistikor:

- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve/Agjencia e Statistikave të Kosovës;
- Banka Qendrore e Republikës së Kosovës;
- Organet e tjera të autorizuara nga ASK.

Agjencia e Statistikave të Kosovës, sipas Ligjit të Statistikave Zyrtare, koordinon sistemin shtetëror statistikor dhe është përgjegjëse për harmonizimin e të dhënave zyrtare statistikore. ASK, Gjithashtu ka detyrë kryesore të identifikojë nevojat e përdoruesve dhe t'i filtrojë ata për nga rëndësia. Më pastaj, ata transformojnë nevojat përkatëse të përdoruesve në koncepte të matshme për të lehtësuar mbledhjen e të dhënave dhe shpërndarjen e tyre. ASK është koordinator kryesor ndërmjet prodhuesve statistikor dhe siguron koherencën dhe pajtueshmërinë e sistemit statistikor me standardet e miratuara. Mënyrë

ASK është fokusuar kryesisht në mbledhjen e informacionit nga sektori real dhe zhvillimin e sa më shumë statistikave që janë të mundura në lidhje me të.

ASK është përgjegjëse për prodhimin e produkteve statistikore që japin informacione mbi aspektet ekonomike, sociale, popullsisë, bujqësisë, mjedisit, energjisë, etj. Produktet statistikore janë të prodhuara në intervale të ndryshme kohore. Produkti më i shpeshtë IÇK publikohet në bazë mujore. ASK është përgjegjëse për të siguruar informacione për Bruto Produktin Vendor, buxhetin e njërive ekonomike familjare, punësimin dhe strukturën e bujqësisë. Këto informata vihen në dispozicion të përdoruesve çdo vit. Në fund të çdo viti ASK para-shpall publikimin e kalendarit që informon për dorëzimin e produkteve statistikore gjatë vitit të ardhshëm.

ASK ka përgjegjësi të krijojë, menaxhojë, mirëmbajë dhe freskojë:

- Regjistrin e popullsisë;
- Regjistrin e ekonomive familjare;
- Regjistrin e shtëpive dhe banesave;
- Regjistrin statistikor të bizneseve;
- Regjistrin e njërive hapësinore;
- Regjistrin ekonomive bujqësore dhe
- Regjistrat të tjerë në pajtim me planet dhe vendimet.

ASK është përgjegjëse që metodologjitë statistikore të përdorura në Kosovë të jenë afër me ato të përdorura në vendet e tjera në rajon dhe Evropë. Që të jetë në gjendje të zbatojë këto objektiva ASK në mënyrë të vazhdueshme përditëson procedurat në përdorimin e nomenklaturave, mbledhjen e të dhënave, përpunimin e të dhënave dhe shpërndarjen e të dhënave.

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës, në aspektin e përgjegjësive statistikore, vepron në bazë të Ligjit për Bankën Qendrore në Republikën e Kosovës dhe Ligjit për Statistikat Zyrtare në Republikën e Kosovës.

Përgjegjësitë statistikore të BQK-së janë të rregulluara edhe me Rregulloren mbi statistikën monetare-financiare dhe Llogaritë Financiare dhe Rregulloren mbi Statistikat e Bilancit të Pagesave dhe Pozicionit të Investimeve Ndërkombëtare.

Statistikat në përgjegjësinë e drejtpërdrejtë të BQK-së janë statistikave për sektorin monetar-financiar (SMF) dhe statistikave të sektorit të jashtëm (SSJ). Këto statistika janë në përputhje me standarde të zhvilluara nga Fondi Monetar Ndërkombëtar, Banka Qendrore Evropiane, Eurostat, etj. SMF përfshijnë të dhënat për bankën qendrore, bankat e nivelit të dytë, kompanitë e sigurimit, fondet e pensioneve, dhe institucionet ndihmese financiare. SSJ përfshijnë statistikave të bilancit të pagesave, statistikave në shërbime ndërkombëtare, pozicionit të investimeve ndërkombëtare (PIN), investimeve direkte, si dhe statistikave të borxhit të jashtëm. Në përgjithësi Kosova ka përmbushur detyrimet që rrjedhin nga *acquis* për SMF dhe SSJ. Megjithatë, BQK duhet të zhvilloi kornizën për përpilim të statistikave të Llogaritë Financiare.

Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve ka për mision të bëjë parashikime dhe analiza për të mbështetur procesin e vendimmarrjes në lidhje me formulimin e politikave ekonomike. Përmbushja e këtij misioni të MFPT-së është i ndërlidhur me detyrat dhe përgjegjësitë e Thesarit dhe Departamentit të politikave ekonomike, publike dhe bashkëpunimi ndërkombëtar financiar (DPEPBNF). Statistikat për sektorin fiskal dhe ato të borxhit publik përpilohen dhe publikohen nga Thesari në kuadër të MFPT-së. MFPT është përgjegjëse për të ofruar informata për numrin e punëkërkuësve, numrin e shërbimeve që ofron, përfitime nga papunësia, subvencione për familjet në nevojë.

Organet e tjera të autorizuara nga ASK: Ekzistojnë edhe ofrues të tjerë të të dhënave administrative që përdoren për përpilimin e statistikave zyrtare në Kosovë. Ministria e Arsimit dhe Shkencës është përgjegjëse për të regjistruar numrin e shkollave, nxënësve, studenteve dhe mësimdhënësve në çdo nivel arsimor. Ministria e Shëndetësisë dhe Instituti i Shëndetit Publik janë përgjegjëse për regjistrimin e numrit të institucioneve shëndetësore, pacientëve, mjekëve dhe sëmundjeve. Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural është e ngarkuar për të siguruar të dhënat administrative siç janë si në vijim: subvencionet për fermerët dhe të dhënat e tjera administrative. Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit është ngarkuar të

hartojë Bilancin e Energjisë, sipas kërkesave të BE, si dhe të grumbullojë të dhëna mbi burimet natyrore në Kosovë dhe biodiversitetin, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, përkatësisht ARBK, ofron të dhëna administrative mbi bizneset e regjistruara. Ministria përkatëse për punë të brendshme është përgjegjëse për të dhënat e regjistrimit civil, regjistrimit të automjeteve, lejeve të punës për të huajt etj. Minsitria përkatëse për ambient dhe planifikim hapësinor është përgjegjëse për të dhënat pronësore. Minsitria përkatëse për politika të punësimit mban evidencën e punëkërkuësve. Ka edhe një varg institucionesh tjera që gjenerojnë, përpunojnë dhe publikojnë të dhëna administrative të ndryshme.

Të gjitha këto të dhëna përdoren nga ASK në periudha të caktuara për të informuar publikun për gjendjen në këto fusha përkatëse. Megjithatë, ASK përpiqet për të kombinuar këto informacione me burime tjera që vijnë nga anketimet e kryera.

Sa i përket teknologjisë për futjen e të dhënave, politikat e ASK kanë evoluar duke shkuar drejt modernizimit të mbledhjes së të dhënave, duke shkurtuar kohën në mbledhjen e të dhënave dhe me cilësi më të lartë, integrimin e këtyre metodave të reja për të forcuar programet statistikore të mbledhjes së të dhënave të ASK-së si dhe duke lehtësuar përpunimin më të shpejtë dhe të automatizuar të të dhënave, eliminimi i pyetësorë të letrës si dhe eliminimi i nevojës për staf të dedikuar për futjen e të dhënave, kosto më e lirë etj. Mbi 80% e të dhënave mbledhen përmes metodës CAPI dhe CAWI.

Sistemi i metadatave SIMS (Single Integrated Metadata Structure) është në zhvillim e sipër sipas standardeve të Eurostat. Përmes këtij sistemi baza e njëjtë përdoret për shpërndarjen e metadatave në ueb faqe të ASK dhe të njëjtat mund të gjenerohen në formatin SDMX për transmetim në Eurostat përmes platformës së tyre Metadata Handler. SIMS do të përdoren edhe për institucionet tjera si MFPT dhe BQK.

Në përputhje me rekomandimet e Eurostat-it vazhdon avancimi i mëtejme i platformës ASKdata, e krijuar për menaxhimin dhe shpërndarjen së të dhënave online për të gjithë shfrytëzuesit.

ASK prodhon *llogaritë kombëtare* çdo tre muaj dhe çdo vit (sipas qasjes së prodhimit dhe shpenzimeve, me çmime aktuale dhe konstante). Afatet kohore për publikimin e rezultateve të PBB-së janë shkurtuar, që do të thotë se për çdo tremujor të Produktit të Brendshëm Bruto, publikimi tremujor është arritur sipas standardit Eurostat (t+90 ditë), duke përdorur metodologjinë e re të Llogarive Evropiane të Sistemit (ESA 2010). ASK, në planin e saj operativ për vitin 2021 planifikon edhe përpilimin e llogarive kombëtare me qasjen e të ardhurave. ASK ka shkurtuar afatin vjetor të publikimit të PBB sipas ESA 2010 nga t+11 në t+9 muaj.

Gjithashtu, llogaritë qeveritare publikohen në baza vjetore dhe tremujore. Të dhënat në Eurostat transmetohen rregullisht (pas publikimit të rezultateve), duke përdorur formatin SDMX. Numri i tabelave rritet gradualisht.

Poashtu ASK ka vlerësuar ekonominë joformale për aktivitetet ekonomike: transport rrugor, hotele, restorante dhe ndërtimtari sipas metodologjisë së Eurostatit. Të dhënat janë përpiluar për periudhën 2008-2019, në baza vjetore dhe tremujore, me çmime aktuale dhe konstante. Rezultatet janë publikuar në të dhënat e Bruto Produktit Vendor për periudhën 2008-2019. Përveç kësaj, ASK ka zbatuar metodologjinë e Eurostatit dhe OECD për vlerësimin e ekonomisë joformale për komponenta të caktuara (punësimi joformal, aktivitetet ilegale, etj).

Për *statistikat e tregtisë së jashtme*, të dhënat për eksportin dhe importin e mallrave publikohen në baza të rregullta mujore dhe vjetore. Botimet e rregullta mujore publikohen me T + 24 ditë. Publikimi vjetor bazohet në T + 168 ditë. Këto të dhëna dërgohen rregullisht në Eurostat përmes EDAMIS.

Për *Statistikat e Energjisë*, ASK ka shkurtuar afatin për publikimin e rezultateve të bilancit energjetik dhe ka rritur numrin e produkteve të dërguara në Eurostat. Publikimi tremujor i statistikave të energjisë sipas standardeve (T + 49 ditë). Gjithashtu, afati i fundit për publikimin e Bilancit Vjetor të Energjisë është zvogëluar dhe publikimi për vitin 2020 është bërë në qershor 2021, ndërsa bilianci i Energjisë për TM3 2021 është bërë në Nëntor 2021.

Sa u përket *statistikave e ndërmarrjeve*, afatet për botimet e rregullta janë shkurtuar dhe numri i produkteve të dërguara në EUROSTAT është rritur.

Sa u përket *statistikave hoteliere dhe turizmit*, statistikave të hotelierisë për TM2 2021 janë publikuar në shtator 2021. Modifikimet e pyetësorëve u harmonizuan sipas rekomandimeve dhe kërkesave të EUROSTAT për statistikave afatshkurtra të shitjes me pakicë, statistikave të industrisë dhe statistikave të transportit dhe telekomunikacionit. Një Memorandum Mirëkuptimi me Agjencinë e Regjistrimit Civil u nënshkrua në të kaluarën lidhur me qasjen në të dhënat për automjetet e regjistruara në Kosovë.

Në *statistikave sociale*, Agjencia e Statistikave të Kosovës, për herë të parë ka publikuar rezultatet e anketës mbi të ardhurat dhe kushtet e jetesës (EU-SILC) 2018, në gusht 2020. Deri në vitin 2017 informacioni për treguesit kryesorë të gjendjes së jetesës, mirëqenies, varfërisë dhe treguesve të tjerë është matur nga Anketa e Buxhetit të Ekonomive Familjare. Anketa e SILC do t'i mundësojë ASK-së të përpilojë statistika mbi të ardhurat dhe kushtet e jetesës në familje dhe individë, të cilat janë të krahasueshme me statistikave të tjera të prodhuara në rajon dhe më gjerë. Ky hulumtim është një burim referimi për t'i ofruar Eurostat-it statistika krahasuese mbi shpërndarjen e të ardhurave dhe përfshirjen sociale në nivel evropian për Republikën e Kosovës. Gjithashtu, me rëndësi të veçantë, këto të dhëna do të përdoren për të monitoruar strategjinë e Evropës me fokus në uljen e varfërisë si qëllimin parësor. Anketa e SILC do të vazhdojë të zhvillohet çdo vit si anketë e rregullt në ASK. SILC 2019 është në finalizim e sipër të dhënat pritet të publikohen gjatë muajit dhjetor 2021. Ndërsa lidhur me SILC 2020 është ende duke u bërë pastrimi i bazës së të dhënave, ndërkohë që rezultatet pritet të publikohen gjatë muajit mars 2022. Ndërsa SILC 2021, është në proces të grumbullimit të të dhënave. ASK për herë të parë ka filluar me publikimin e të dhënave nga ICT në nivel të ekonomive familjare në vitin 2017 dhe ka vazhduar si ankete të rregullt në baza vjetore. Publikimi i fundit është për vitin 2021 sipas të afateve të parapara.

Situata pandemike COVID-19, ka ndikuar në procesin e Anketës së Fuqisë Punëtore (AFP) respektivisht në mbledhjen e të dhënave si rezultat i pamundësisë për të pasur qasje në ekonomitë familjare (Masat Anti COVID-19). Megjithatë procesi ka vazhduar në mbledhjen e të dhënave dhe publikimi i tyre është bërë me vonesa për shkak të arsyeve të cekura më lartë. Publikimi i fundit është bërë për TM1/2021. Ndërsa në baza vjetore publikimi i fundit është bërë për vitin 2020 në prill 2021.

ASK, vazhdon të aplikojë standardin për klasifikimin e profesioneve ISCO 08 në AFP nga janar 2018 ndërsa ISCED 2011 është në proces të miratimit në nivel kombëtar pasi që të gjitha procedurat dhe harmonizimet me Institucionet tjera kryesisht MASHTI-n janë përfunduar. ASK ka përgatitur modulën për aksidentet në punë e cila ishte planifikuar t'i shtohet AFP-së në TM4 2020, mirëpo për shkak të pandemisë procesi është shty për vitin 2022. ASK ka bërë rishikimin e të dhënave për "Nivelin e pagave në Kosovë 2012-2019 dhe ka publikuar Nivelin e Pagave për vitin 2020.

ASK ka vazhduar me zhvillimin e Anketës mbi Përdorimin e TIK për vitin 2021. Anketa e TIK është integruar brenda programit statistikor të ASK-së, dhe ajo për 2020 dhe 2021 është zhvilluar përmes metodës CAPI. Rezultatet e anketës TIK 2021 janë publikuar në nëntor 2021.

Sa u përket *statistikave të popullsisë*, janë duke u zhvilluar përgatitjet për Regjistrimin e Popullsisë Ekonomike familjare dhe banesave sipas rekomandimeve Ndërkombëtare për regjistrime dhe nevojave të vendit për nxjerrjen e indikatorëve socio-ekonomik.

Është përgatitur Harta rrugore për Regjistrimin e Popullsisë Ekonomike familjare dhe banesave 2021. Është duke u përgatitur Strategjia e regjistrimit që pritet të përfundojë së shpejti. Grupet punuese janë duke punuar në përgatitjen e aktiviteteve dhe dokumenteve të rëndësishme për Regjistrimin e Popullsisë, Plani i punës dhe buxheti është ndarë sipas aktiviteteve dhe viteve. Regjistrimi i përgjigthshëm pritet të relajohet në TM4/2022. Megjithatë këtij procesi duhet ti paraprijë Miratimi i kornizës Ligjore gjegjësisht miratimi i Ligjit i cili është dërguar në Qeveri për miratim dhe mandej në Kuvend. Nga 15 shtator i deri me 14 tetor 2020 është realizuar Pilot Regjistrimi i popullsisë. Janë publikuar të dhënat Vlerësimi i popullsisë, Statistikat e lindjeve 2020, Statistikat e vdekjeve 2020, Statistikat e kurorëzimeve 2020. Janë publikuar të dhënat finale

nga MICS Anketa e Grupimeve të Treguesve të Shumëfishhtë e njohur si anketa MICS. Këto të dhëna janë të rëndësishme për plotësimin e indikatorëve të SDG-ve.

Sa i përket statistikave të bujqësisë janë publikuar të dhënat e anketës së ekonomive bujqësore 2020 (të dhënat për sipërfaqet, kulturat bujqësore, prodhimin, ujitjen, blegtorin sipas llojeve, prodhimin blegtoral etj.) Në statistikat agromonetare janë publikuar në baza të rregullta sipas metodologjisë së Eurostatit Indekset Tremujore dhe Vjetore të çmimeve të prodhimeve dhe inputeve në bujqësi. Gjithashtu janë publikuar të dhënat e vjetore të llogarive ekonomike në bujqësi 2020. Të gjitha këto të dhëna të publikuara janë dërguar në Eurostat.

Sa i përket *statistikave të mjedisit* nga burimet administrative dhe nga burimet tjera janë prodhuar dhe publikuar të statistikat e ujërave në Kosovë 2018 dhe 2019. Këto të dhëna janë dërguar në Eurostat. Janë publikuar gjithashtu rregullisht në baza vjetore rezultatet e Anketës së Mbeturinave Industriale 2019. Është në proces të punës përgatitja për publikim të rezultateve të Ankesës së Mbeturinave Industriale 2020 dhe janë publikuar rezultatet e anketës së mbeturinave Komunale 2020 dhe rezultatet e anketës së mbeturinave të trajtuara 2020.

Sa u përket *statistikave të Bankës Qendrore të Kosovës*, BQK ka vazhduar punën e saj të rregullt në mbledhjen e të dhënave, prodhimin dhe shpërndarjen së statistikave monetare dhe financiare (MFS) dhe statistikave të sektorit të jashtëm (ESS). MFS dhe ESS publikohen rregullisht në ueb-faqe të BQK; dhe gjithashtu u shpërndahet organizatave ndërkombëtare (përfshirë Eurostat-in, Fondin Monetar Ndërkombëtar (FMN), Bankën Botërore). Sa i përket përmirësimit të sistemit të mbledhjes së të dhënave, BQK ka filluar procesin e zhvillimit të një platforme raportimi online për mbledhjen, përpunimin dhe shpërndarjen e informacionit statistikor nga korporatat jo-financiare. Përveç kësaj, janë bërë përpjekje për përmirësimin e cilësisë së të dhënave me optimizimin e sistemit të prodhimin dhe mbledhjen e informacionit të ri.

Statistikat e bilancit të pagesave, pozicionit të investimeve ndërkombëtare, të tregtisë ndërkombëtare në shërbime dhe ato të investimeve direkte i dërgohen rregullisht Eurostatit, dhe janë në harmoni me kërkesat e *acquis*.

Statistikave monetare financiare, përpilohen në përputhje me standardet e fundit ndërkombëtare. Përveç të dhënave për fondet pensionale, të gjitha statistikat e tjera financiare publikohen në baza mujore me një afat 25 ditë pas përfundimit të muajit referues. Të dhënat janë mjaft të detajuara dhe kualiteti i statistikave të publikuara është i mirë. SMF publikohen kryesisht në faqen e BQK-së dhe një pjesë e konsiderueshme e tyre dërgohen për publikim në Fondin Monetar Ndërkombëtar.

Statistikat e sektorit të jashtëm janë në harmoni me *acquis* të BE-së. Pasqyra e bilancit të pagesave publikohet në baza mujore në faqen e BQK-së, kurse në Eurostat dërgohet në baza tremujore. Statistikat për pozicionin e investimeve ndërkombëtare (PIN) dërgohen në Eurostat në bazë tremujore, kurse statistikat e shërbimeve ndërkombëtare dhe ato për investimet direkte dërgohen në baza vjetore, konform kërkesave raportuese nga Eurostat.

Sa u përket statistikat të llogarive financiare, ato ende nuk janë duke u përpiluar në Kosovë. BQK ka ndërmarrë disa aktivitete për të filluar këtë vit me ndërtimin e kornizës për përpilimin e statistikave të llogarive financiare. Fillimisht, është duke u bërë rekrutimi i stafit. Gjithashtu, departamenti i statistikës BQK-së ka bërë një analizë të dhënave burimore që do të përdoren për përpilimin e statistikave të llogarive financiare. Në përgjithësi, të dhënat për sektorin financiar dhe sektorin qeveritarë janë adekuate; mirëpo mangësi ka për të dhënat e sektorit të korporatave jofinanciare dhe ekonomive familjare.

Mbështetja e donatorëve

Sistemi Statistikor i Kosovës është përkrahur dhe vazhdon të përkrahët në mënyrë nga donatorë të ndryshëm në ngritjen e kapaciteteve teknike dhe profesionale. Përveç projekteve me qasje shumë përfituese (në nivel rajonal) ASK dhe sistemi statistikor përkrahët edhe në forma kombëtare. Donatorët kryesor janë si në vijim: KE, përkatësisht Eurostat, pasuar nga SIDA, BB, FMN, UNICEF, UNFPA, Norvegjia etj. Për periudhën 2019-2022 sistemi statistikor përkrahët nga KE. Projekti i regjistrimit të popullsisë 2021 është në

konsultim me donatore por deri ne momentin e raportimit nuk ka zotime nga donatoret me përjashtim të zyrës së BE-se prej 0.5 milionë euro, për proceset pas fazës së regjistrimit në tërën, kryesisht me procesin e Anketës post regjistruese (koordinimi është në proces).

ASK është duke u përkrahur nga projekti i Qeverisë së Norvegjisë, qëllimi i këtij projekti është të mbështesë administratën publike të Kosovës në zbatimin e MSA-së dhe rritjen e gatishmërisë për anëtarësim në BE në disa kapituj përfshirë statistikat. Ky projekt do të forcojë kapacitetet institucionale të administratës publike të Kosovës, specifikisht në kapitullin Statistikat përmes ofrimit të trajnimeve të specializuara për përmbajtjen e kërkesave dhe kërkesave që rrjedhin nga BE, transpozimin e akteve të *acquis* në legjislacionin kombëtar, si dhe në reformat e politikave përkatëse.

Përveç projekteve ne nivel kombëtar, ASK është duke u përkrahur nga Euorstatit edhe përmes formave të pilot projekteve me fokus ngritjen e kapaciteteve profesionale dhe teknike të ASK-së.

IPA 2017:

- Statistikat e Financave Qeveritare dhe të Deficitit të tepërt;
- Statistikat e Tregtisë Ndërkombëtare të Shërbimeve (ITSS);
- Llogaritë Kombëtare – Metodologjia;
- Programi i Transmetimit, Llogaritë Kombëtare vjetore (LLKV), Llogaritë Kombëtare tremujore (LLKT);
- Llogaritë Rajonale;
- Llogaritë Sektoriale;
- Tabelat e Furnizimit, Përdorimit dhe Hyrje-Daljes (SUT/IOT);
- IHÇK dhe HPI;
- tatistikat e Çmimeve – PPP;
- Regjistrat e Bizneseve;
- Statistikat Afatshkurtra të Biznesit: përgatitja për FRIBS;
- Statistikat Strukturore të Biznesit (SSB) dhe Statistikat e Demografisë së Biznesit (SDB);
- Statistikat e Tregtisë Ndërkombëtare të Mallrave (ITGS);
- Statistikat e Kërkimit dhe Zhvillimit (R&D) dhe Statistikat e GBAORD;
- Anketa e Fuqisë Punëtore (AFP);
- Zbatimi i EU-SILC;
- Statistikat e Krimit dhe të Drejtës Penale;
- Hulumtimi për dhunën e bazuar në gjini (DHBGJ);
- Statistikat e Bujqësisë;
- Llogaritë Mjedisore;
- Menaxhimi i Cilësisë;
- Zbatimi i Standardeve për Metadata dhe Shkëmbimin e të Dhënave;
- Të dhënat burimore (themelore) të kërkuara për Llogaritjen e Procedurës së Çekuilibrit Makroekonomik (MIP);
- Raportimi për Aktivitetet Horizontale.

Ne bashkëpunim me Bankën Botërore jemi duke e zhvilluar anketën për produktivitetin ne ndërmarrje.

- Përkrahja ka vazhduar edhe në fusha të tjera strategjike me karakter kombëtar dhe ndërkombëtar si p. sh. strategjia, SDGs 2030, Competitiveness Outlook 2021etj

Objektivat prioritare afatmesme:

- Fuqizimi i resurseve njerëzore dhe kost-efektiviteti në ASK;
  - Sigurimi i resurseve të qëndrueshme;
  - Racionalizimi i vendeve të punës;
  - Zhvillimi i trajnimeve të brendshme dhe të jashtme;
  - Përpilimi dhe monitorimi i indikatorëve në kuadër të strategjisë 2030;

- Zotimi në konfidencë, si përkrahje shtesë nga ana e Qeverisë së Kosovës për cilësinë e prodhimeve statistikore.
- Fuqizimi menaxhimit të cilësisë dhe metodologjisë;
  - Modernizimi i tërë sistemit për mbledhjen e të dhënave përmes zbatimit të metodës CAPI, CAWI dhe CATI.
  - Fuqizimi i sistemit për menaxhim të Cilësisë dhe avansimin e GSBPM;
  - Zhvillimi dhe avancimi i metejme i Sistemit të Metadatave SIMS (Single Integrated Metadata Structure) si dhe ngritja e kualitetit të përshkrimit të metadatave për të gjitha hulumtimet statistikore dhe hulumtimeve tjera të parashtruara nga statistikat prodhuese.
  - Azhurnimi i kornizës së mostrës e cila do të zhfrytëzohet për dizajnimin e mostrave (Korniza përmban ekonominë familjare që do të zgjedhen për intervistim.
  - Krijimi i një infrastrukture të sigurt të TI-së si dhe zhvillimi i aplikacioneve dhe sigurimi i pajisjeve harduerike për regjistrimin e popullsisë 2021.
  - Të forcoj përdorimin efektiv të teknologjive së informacionit hapësinor për prodhimin dhe shpërndarjen e statistikave si dhe kontribuojë në përmirësimin e aftësive të menaxhimit të informacionit hartografik dhe qasjes në zyrat statistikore;
  - Arkitektura e sistemit të TI-së, që bazohet në procese të përbashkëta dhe të dokumentuara
  - Monitorimi dhe rritja e kontrollit të punës në teren;
  - Vazhdimi i rritjes së përdorimit të pajisjeve elektronike në mbledhjen e të dhënave;
  - Vazhdimi i përdorimit të mëtejshëm i nën fazave nga modelet statistikore GSBPM;
- Rritja dhe përmirësimi i statistikave zyrtare;
  - Zbatimi i plotë i Metodologjisë ESA 2010 në statistikat ekonomike në veçanti në llogaritë kombëtare;
  - Shtimin e numrit të tabelave të BPV-së për programin e transmissioinit, të cilat do të dërgohen në Eurostat;
  - Përmirësimi i mëtejshëm të Llogarive Kombëtare dhe Statistikave të Financave Qeveritare në përputhje me ESA 2010, manualin e FMN dhe të GFSM 2014;
  - Përpilimi dhe publikimi i tabelave ofruese-përdoruese (SUT), ku do të përdoren të gjitha burimet e të dhënave, duke balancuar SUT me çmime aktuale dhe konstante (duke përdorur të gjithë deflatorët);
  - Përgatiten tabelat input-output (I/O);
  - Vlerësimi i ekonomisë joformale për aktivitete të reja dhe integrimi i rezultateve në të dhënat e BPV-së; Krijimi i kornizës për të dhënat e ekonomisë së pa vrotuar - NOE (qasje tabelore për matjen e NOE);
  - Të vazhdojë publikimin e Statistikave të Financave Qeveritare (GFS) në baza tremujore bazuar në manualin e FMN dhe të GFSM 2014 dhe
  - Përpilimin e tabelave të EDP dhe dërgimi i tyre në Eurostat;
  - Përmirësimi i vazhdueshëm i të dhënave të llogarive qeveritare sipas COFOG-ut;
  - Zhvillimi i anketës së shëndetësisë;
  - Zhvillimi i anketës për arsimimin e të rriturve (Adult Education Survey);
  - Implementimi i Klasifikimit Ndërkombëtar të Krimin për qëllime statistikore (ICCS);
  - Zbatimi i Klasifikimit Standard Ndërkombëtar të Arsimit ISCED 2011;
  - Zhvillimi i mëtejshëm i statistikave të tregut të punës, zhvillimi i ad-hoc moduleve të AFP-së, zhvillimi i anketës mbi koston e punës, zhvillimi i anketës për vendet e lira të punës, zhvillimi i anketës mbi strukturën e të ardhurave;
  - Zbatimi i ESSPROS në statistikat e mbrojtjes sociale;
  - Zhvillimi dhe përmirësimi i statistikave të transportit, hotelarisë dhe turizmit, ndërtimitarisë dhe statistikave tjera afatshkurtra;
  - Zhvillimi i statistikave mbi investimet;
  - Zhvillimi i statistikave të përdorimit të teknologjisë informative dhe të komunikimit nga bizneset;

- Parapërgatitjet për realizimin në Regjistrimit të bujqësisë apo anketës strukturore të fermave;
- Zhvillimi i statistikave të kulturave bujqësore bimore vjetore (anketë e veçantë);
- Zhvillimi i statistikave të kulturave të përhershme bimore (të dhënat strukturore për pemët dhe vreshtat si anketa të veçanta) ;
- Zgjerimi i statistikave të blektorisë dhe prodhimeve blektorale (me indikator të ri (statistikat e prodhimit të mishit, qumështit, vezëve etj si anketa të veçanta).

BQK-ja do t'i pasurojë aktivitetet statistikore dhe kërkimore që kanë të bëjnë me ekonominë në përgjithësi dhe sistemin financiar në veçanti përmes këtyre veprimeve strategjike:

- Përpilimi dhe publikimi i statistikave për Llogaritë financiare për Kosovën, konform metodologjisë së paraparë me ESA 2010;
- Avancimi i mëtejshëm gjithëpërfshirës i statistikave monetare dhe financiare;
- Përpilim i statistikave të bilancit të pagesave në baza mujore për raportim në Eurostat;
- Zhvillim i platformës online për raportim nga korporatat jofinanciare.

3.19. Kapitulli 19 i *acquis*-së: Politikat sociale dhe punësimi

Acquis në fushën sociale përfshinë standardet minimale në fushat e ligjit të punës, barazisë, shëndetit dhe sigurisë në punë dhe anti-diskriminimit. Shtetet Anëtare marrin pjesë në dialogun social në nivel evropian dhe në proceset e politikave të BE-së në fushat e politikave të punësimit, dhe përfshirjes e mbrojtjes sociale.

Shtetet Anëtare marrin pjesë në proceset e politikave të BE-së në fushat e politikës së punësimit, politikave sociale, gjithëpërfshirja dhe mbrojtja sociale. Partnerët socialë nga Shtetet Anëtare marrin pjesë në dialogun social në nivelin evropian.

Në fushën e aftësisë së kufizuar, BE ka miratuar një strategji që synon të harmonizojë çështjet e aftësisë së kufizuar në kuadër të politikave përkatëse të Unionit dhe në rritjen e integritit të personave me aftësi të kufizuara.

Marrëveshjet ndërkombëtare që lidhen me punësimin, punën dhe çështjet sociale, siç konventat relevante të ILO dhe Konventa e KB për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, duhet të merren në konsideratë.

Në lidhje me kapitullin 23 "Gjyqësori dhe të Drejtat Themelore", duhet të theksohet se të drejtat e sindikatave të punëtorëve në thelb janë të përfshira në kapitullin 19. Sa i përket anti-diskriminimit dhe mundësive të barabarta, këto çështje në thelb janë të përfshira në Kapitullin 19 me fokus specifik në aspektet e punësimit, ndërsa kapitulli 23 përfshin të drejtat kulturore dhe pakicat si dhe dhunën kundër grave.

Kërkesat e MSA-së

Bashkëpunimi në këtë fushë sipas neneve 82 dhe 106 të MSA-së, do të synojë mbështetjen e Kosovës në reformimin e politikave të punësimit. Gjithashtu do të nxisë dialogun social si një forcë kyçe në shtytjen e reformës ekonomike dhe sociale si dhe përafrimin ligjor mbi punësimin, shëndetin dhe sigurinë në punë dhe mundësitë e barabarta për gratë dhe burrat, personat me aftësi të kufizuara, pjesëtarët e minoriteteve dhe grupeve të marginalizuara. Kjo gjithashtu duhet të përfshijë përafrimin e legjislacionit të Kosovës me *Acquis* në fushën e Ligjit të Punës me theks në kushtet për punës për gratë si dhe për të nxitur përfshirjen e politikave sociale dhe anti-diskriminuese në Kosovë.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në konkluzionet e Nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informativë, Politika Sociale dhe Punësim 2021, kërkohet miratimi dhe zbatimi i legjislacionit për Siguri dhe Shëndet në Punë, Ligji i Punës, Ligji për KES dhe të sigurohet funksionimi i Këshillit Ekonomik Social, sigurimi i mundësive për Inspektoratin e Punës për përmbushjen e mandatit të tij si dhe kërkohet që komunat të ofrojnë shërbime sociale, përfshirë edhe amendamentimin e Ligjit për Financa Lokale për të përfshirë grantin e kërkuar nga to.

Në *Raportin e KE-së për Kosovën 2021* kërkohet të bëhet amendamentimi i Ligjit të Punës në linjë me *acquis* të BE-së duke përfshirë rregullat e BE-së për mos-diskriminim në punësim dhe politika sociale dhe pushim

të lehonisë/prindëror. Theksohet që Kosova e ka harmonizuar legjislacionin për Siguri dhe Shëndet në Punë me atë të BE-së, tani kërkohet fokusim në zbatimin e këtij legjislacioni. Kërkohet gjithashtu përmirësim i kapaciteteve të Inspektoratit të Punës. Sipas këtij raporti, Kosova vazhdon të përballet me sfida strukturore të tregut të punës të cilat vijnë si rezultat i rritjes së shpejtë të popullsisë në moshë pune e cila nuk përputhet me krijimin e qëndrueshëm të vendeve të punës, pjesëmarrjen e ulët të grave në tregun e punës në mënyrë të vazhdueshme dhe mundësitë e pasigurta të punësimit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Korniza legjislative në fushën e sigurisë dhe shëndetit në punë, ka shënuar progres në përafrimin e legjislacionit vendor me *acquis*-në e BE-së. Deri më tani janë transpozuar gjithsejtë 25 direktiva (direktivat individuale sipas nenit 16 (1) të Direktivës Kornizë 89/391 dhe të e tjera) në 19 rregullore përkatëse të miratuara. Rregulloret e miratuara janë të listuara më poshtë. Direktivat e BE-së në fushën e kushteve të punës, janë identifikuar dhe analizuar. Shtatëmbëdhjetë (17) direktivat janë transpozuar në draftin e projektligjit të Punës.

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 03/L-212 i Punës;
- Ligji nr. 04/L-161 për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë;
- Ligji nr. 04/L-205 për Agjencinë e Punësimit;
- Ligji nr. 04/L-008 për Këshillin Ekonomiko-Social;
- Ligji i ri nr. 05/L-077 për Regjistrimin dhe Ofrimin e Shërbimeve për të Papunët, Punëkërkuesit dhe Punëdhënësit;
- Ligji nr. 03/L-019 për Aftësim, Riaftësim Profesional dhe Punësimin e Përsonave me Aftësi të Kufizuar, i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin nr. 05/L-078;
- Ligji nr. 05/L-020, për Barazi Gjinore;
- Rregullore (MPMS) nr. 04/2014 për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit në përdorimin e pajisjeve të punës në vendin e punës e ndryshuar dhe plotësuar me Rregullores nr. 01/2020;
- Rregullore (MPMS) nr. 05/2014 për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit në vendin e punës e ndryshuar dhe plotësuar me Rregulloren nr. 02/2020;
- Rregullore (MPMS) nr. 02/2016 për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit për përdorimin e pajisjeve personale mbrojtëse në vendin e punës;
- Rregullore (MPMS) nr. 03/2016 për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit për mbrojtjen e punësuarve lidhur me punën e krahut me ngarkesa;
- Rregullore (MPMS) nr. 04/2016 për kërkesat minimale për sigurimin e shenjave të sigurisë dhe shëndetit në punë;
- Rregulloren (MPMS) nr. 05/2016 për kërkesat minimale për sigurinë dhe shëndetin në punë të punësuarave në risk nga ambientet shpërthyes;
- Rregulloren (MPMS) nr. 06/2016 për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit për punën me pajisje me ekran shfaqës;
- Rregullorja (MPMS) nr. 01/2017 për mbrojtjen e të punësuarave nga rreziqet lidhur me dridhjen në vendin e punës;
- Rregullorja (MPMS) nr. 02/2017 për mbrojtjen e të punësuarave nga risqet lidhur me zhurmën në vendin e punës;
- Rregullore (MPMS) Nr. 01/2021 për kualifikimin e përonave përgjegjës për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë, Licencimin e Kompanive të Shërbimeve dhe Trajnimeve për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë;
- Rregullore (MPMS) Nr. 02/2021 për Vlerësimin e Riskut në Vendin e Punës;
- UA (MPMS) Nr. 04/2020 për rregullimin dhe përcaktimin e kritereve dhe procedurave për Regjistrimin e Organizatave Sindikale;
- Rregullorja (MPMS) nr. 03/2017 për parandalimin e lëndimeve nga mjetet e mprehta në vendet e punës pranë sektorit të kujdesit shëndetësor dhe spitalor;

- Rregullorja (MPMS) nr. 04/2017 për mbrojtjen e të punësuarve nga risqet e lidhura me kancerogjenët dhe mutagjenët në punë;
- Rregullorja (MPMS) nr. 05/2017 për mbrojtjen e të punësuarve nga risqet e lidhura me ekspozimin ndaj agjentëve biologjikë në punë;
- Rregullorja (MPMS) nr. 06/2017 për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit në punë në vendet e përkohshme ose mobile të ndërtimtarisë;
- Rregullorja (MPMS) nr. 07/2017 për kërkesat minimale të sigurisë dhe shëndetit në punë për mbrojtjen e punëtorëve nga rreziqet që lidhen me ekspozimin ndaj asbezt në punë;
- Rregullore (MPMS) nr. 08/2017 mbi kërkesat minimale të shëndetit dhe sigurisë në lidhje me ekspozimin e punëtorëve ndaj rreziqeve që lindin nga agjentët fizikë (fusha elektromagnetike);
- Rregulloren (MPMS) nr. 09/2017 për mbrojtjen e të punësuarve nga risqet e lidhura me rrezatimin optik në vendin e punës;
- Rregullorja (MPMS) nr. 10/2017 mbi mbrojtjen e shëndetit dhe sigurinë e punëtorëve nga rreziqet që lidhen me agjentët kimikë në vendin e punës;
- Rregullorja (QRK) nr. 22/2017 mbi kërkesat minimale për sigurinë dhe shëndetin në punë të punësuarve në veprimtari minerare sipërfaqësore nëntokësore me shpim si dhe aktivitete të caktuara minerare;
- Rregullorja për Masat Aktive të Tregut të Punës;
- UA nr. 03/2018 për mënyrën, procedurat dhe afatet e pagesës mujore për punëdhënësit të cilët nuk punësojnë persona me aftësi të kufizuara;
- UA nr. 04/2018 për fushëveprimin, kompetencat, përbërjen dhe mandatin e komisionit Mediko-Social për vlerësimin e aftësisë së mbetur për punë të personave me aftësi të kufizuara;
- UA nr. 05/2018 për mënyrën dhe procedurat e vlerësimit të aftësisë për punë të personave me aftësi të kufizuara;
- Rregullorja (QRK) nr. 16/2018 për lehtësirat doganore dhe tatimore për punëdhënësit që punësojnë persona me aftësi të kufizuara dhe personat me aftësi të kufizuara që ushtrojnë veprimtari të pavarur.

Në këto akte normative janë transpozuar 25 direktiva dhe 22 rregullore.

Korniza institucionale:

- Zyra e Kryeministrit;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve
- Ministria e Ekonomisë;
- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë;
- Ministria e Shëndetësisë;
- Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit.

Mbështetja e donatorëve

Projekti Promovimi i Punës së denjë përmes forcimit të menaxhimit të sigurisë dhe shëndetit në punë, si dhe dialogut social në Kosovë”, i cili implementohet nga UNOPS dhe financohet nga Agjencia Suedeze e Bashkëpunimit Ndërkombëtar për Zhvillim (Sida) përmes Ambasadës së Suedisë në Prishtinë, ofron asistencë prej euro 4 milion në periudhë prej 36 muaj.

Projekti EYE, faza II “Rritja e punësimit të të rinjve”, financohet nga SDC. Qëllimi i fazës II (janar 2021-dhjetor 2025) është: “Një treg dinamik dhe social gjithëpërfshirës i punës që siguron gjithnjë e më shumë vende pune, përfshirë vetë-punësimin e të rinjve në Kosovë.”

Projekti Asistencë Teknike “Përkrahje për MFPT (ish Ministrinë e Punës dhe të Mirëqenies Sociale) për Zbatimin Efektiv dhe Efikas të Masave Aktive për Tregun e Punës” financohet nga fonde të BE-së (IPA) dhe zbatohet nga WYG/EU.

Projekti “Këshillim për Migrimin në Kosovë, Marrëveshje zbatimi ndërmjet MFPT (ish Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale dhe Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) data 1 prill

2016 deri më 31 tetor 2019 ka përfunduar mirëpo do vazhdojë faza e dyte 2020-2023 ku përmbajtja e projektit do zgjerohet dhe do shtohen shumë aktivitete.

Projekti PME/DIMAK që zbatohet dhe operon në Kosovë përmes GIZ-it Gjerman përkatësisht Projekti global „Programi - Migracioni për Zhvillim. Objektivi kryesor i programit është forcimi i kontributeve të migrantëve për zhvillimin e vendeve të tyre të origjinës dhe përmirësimin e kushteve për migracionin e ligshëm në vendet e përzgjedhura partnere. Ky objektivi po ndiqet në mënyrë aktive fushat në vijim:

- Këshillim për politikën e migracionit;
- Këshillim për migracionin;
- Kthimi i migrantëve i orientuar nga zhvillimi;
- Bashkëpunimi me diasporën.

Ky kapitull është duke u përkrahur nga projekti i Qeverisë së Norvegjisë, qëllimi i këtij projekti është të mbështesë administratën publike të Kosovës në zbatimin e MSA-së dhe rritjen e gatishmërisë për anëtarësim në BE në disa kapituj përfshirë statistikat. Ky projekt do të forcojë kapacitetet institucionale të administratës publike të Kosovës, specifikisht në kapitullin Politikat Sociale dhe Punësimi përmes ofrimit të trajnimeve të specializuara për përmbajtjen e kërkesave dhe kërkesave që rrjedhin nga BE, transpozimin e akteve të *acquis* në legjislacionin kombëtar, si dhe në reformat e politikave përkatëse.

Objektivat prioritarë afatmesme

Objektivi kryesor i MFPT sa i përket legjislacionit është transpozimi i vazhdueshëm i *acquis*-së në fushën e punësimit dhe politikave sociale deri më 2022. Duhet të zhvillohet dhe krijohet një sistem i mbrojtjes sociale që e mbështetë punësimin dhe rrit gjithëpërfshirjen e grupeve të cenuara, përmes zhvillimit të politikave dhe hartimit të programeve që synojnë dhe sigurojnë ngritjen e cilësisë së skemave të mbrojtjes sociale, shërbimeve sociale dhe rritjen e mbulueshmërisë për kategoritë sociale dhe grupet e tjera të përjashtuara. Organizatat e shoqërisë civile kanë propozuar edhe hartimin dhe miratimin e akteve nënligjore për zbatimin e dispozitave të Ligjit për Mbrojtje kundër Diskriminimit në fushën e punësimit.

Në këtë aspekt, në periudhën afatmesme planifikohet të miratohen dokumentet në vazhdim:

- Ligji i ri për sigurime sociale dhe pensionet e financuara nga shteti, për reformimin e sistemit të sigurimeve sociale në Kosovë. Kjo synon krijimin e një kornizë të përgjithshme të qëndrueshme të sistemit pensional dhe invalidor, përkatësisht të sistemit të plotë të sigurimeve sociale përmes harmonizimit të kornizës ligjore aktuale, krijimit të legjislacionit të ri, ngritjes së kapaciteteve institucionale, njerëzore e teknologjike. Reforma synon të ndikojë në rritjen e barazisë ndërmjet kategorive të ndryshme të përfituesve në aspektin e përfshirjes sociale dhe stabilitet financiar afatgjatë në vend.
- Ligji i ri për trajtimin e përsoneve me aftësi të kufizuar, për të vendosur përkufizimin e duhur për PAK, përfshirë të gjitha llojet e aftësisë së kufizuar dhe ndarjen në kategori sipas nevojave të PAK;
- Hartimi i Projektligjit për ndryshimin dhe plotësimin i Ligjit për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë, për transpozim të plotë të Direktivës 89/391/KEE e Këshillit Evropian e datës 12 qershor 1989 mbi paraqitjen e masave për të inkurajuar përmirësimet në sigurinë dhe shëndetin e punëtorëve në punë (Direktiva Kornizë). Me këtë ligj, synohet të rregullohet më mirë dhe avancohet baza ligjore e sigurisë dhe shëndetit në punë.
- Hartimi i akteve nënligjore specifike që sigurojnë kërkesa dhe udhëzime të hollësishme për sigurinë dhe shëndetin në punë në sektorë të veçantë si bujqësi, pylltari, shëndetësi, hoteleri dhe të tjerë.
- Hartimi i kornizës ligjore për sistemin e mbikëqyrjes shëndetësore të punëtorëve që përshkruajnë procedurën e mbikëqyrjes shëndetësore për ta bërë të qartë për të gjitha palët e interesit - punëdhënësit, të punësuarit, specialistët/ekspertët/shërbimet e SSHP-së, institucionet mjekësore që kryejnë ekzaminime mjekësore, si dhe përcaktimi i sanksioneve/gjobave për mosrespektimin e detyrimeve ligjore.

- Zhvillimi i kornizës ligjore që përshkruan procedurën e hetimit dhe regjistrimit të aksidenteve në punë, që përshkruan procedurën e diagnostikimit dhe raportimit të sëmundjeve profesionale përfshirë një listë të sëmundjeve profesionale.
- Ligji i ri për Shërbime Sociale dhe Familjare që do të mundësojë avancimin e shërbimeve sociale, fuqizojë Qendrat për Punë Sociale në nivel lokal, përcaktoj procedurat e licencimit dhe kornizën e operimit të ofruesëve të shërbimeve sociale nga sektori joqeveritar dhe privat.
- Ligji i ri për Skemën e Ndhmës Sociale, përmes së cilit do të eliminohet kriteret diskriminuese për pëfitimin e ndihmave sociale, krijohen mundësi për aktivizim në masat aktive të tregut të punës për përfituesit e skemës së ndihmës sociale dhe gjithpërfshirje të familjeve në nevojë.
- Hartimi dhe miratimi i kornizës ligjore sekondare për Ligjin e ri të Shërbimeve Sociale dhe Familjare, Ligjin për Mbrojtje të Fëmijëve dhe Ligjin e ri të Skemës së Ndhmës Sociale.
- Hartimi dhe miratimi i UA për formulën e financimit dhe Grantin e Veçantë për Shërbime Sociale;
- Mbështetja sektorit joqeveritar të licencuar dhe ndërmarrjeve sociale të regjistruara me subvencione dhe grante për ofrimin e shërbimeve sociale dhe familjare dhe përfshirën në punësim të grupeve të cenueshme.

3.20. Kapitulli 20 i *acquis*-së: Politikat e ndërmarrjeve dhe ato të industrisë

Legjislacioni i BE-së për këtë kapitull kryesisht përbëhet nga parimet e politikës dhe instrumentet që konsistojnë nga komunikata, rekomandime dhe konkluzione të Këshillit. Në masë të madhe ato zbatohen përmes Programit për Konkurrueshmëri dhe Inovacion në nivel të gjithë BE-së. Ky kapitull gjithashtu përbëhet nga politikat sektoriale. Në përgjithësi, politikat e ndërmarrjeve dhe industriale janë ngushtë të lidhura me Strategjinë 2020 të BE-së.

Përmes principeve të përgjithshme të politikave, BE synon të promovojë dhe forcojë konkurrueshmërinë dhe strategjinë industriale. Këto principe burojnë nga fryma e nenit 173 të TFBE për të shpejtuar ndryshimet strukturore, inkurajuar ambient të favorshëm për biznes dhe NVM, investime të huaja hyrëse dhe dalëse dhe për të inkurajuar dhe mbështetur inovacionin dhe ndërmarrësinë.

Instrumentet e politikave për ndërmarrjet dhe industrinë zhvillohen përmes programeve specifike që ofrojnë mbështetje (përfshirë atë financiare) për ndërmarrjet dhe politikë-bërësit. Këto programe fokusohen në promovimin e qasjes në financa, shërbime të biznesit, Rrjetin e ndërmarrjeve të Evropës, politikave kombëtare për inovacion dhe NVM. Aktualisht, kjo zbatohet përmes programit për konkurrueshmëri dhe inovacion 2014-2020. Direktiva 2011/7/BE është një nga instrumentet e rëndësishme të politikave dhe ka të bëjë me luftimin e pagesave të vonuara në transaksionet afariste.

BE promovon analiza specifike sektoriale të konkurrueshmërisë në kuadër të politikave sektoriale për ndërmarrjet dhe industrinë. Kjo konsiston në lansimin e iniciativave për sektorë të caktuar, studime të ndryshme, iniciativa të rrjetëzimit, forume të politikave etj.

Formulimi dhe zbatimi i politikave të ndërmarrjeve dhe industrisë kërkon kapacitete administrative në të gjitha nivelet, përfshirë mekanizmat e bashkëpunimit dhe konsultimit.

Kërkesat e MSA-së

Dispozitat e MSA që ndërlidhen me këtë kapitull konsistojnë në nenet 51, 74, 98, 99, 100, 101, dhe 102 të cilat kryesisht ofrojnë kornizën dhe synimet e bashkëpunimit dhe potencojnë kërkesat për harmonizim me *acquis*. Sipas nenit 51, Kosova obligohet që me hyrjen në fuqi të MSA-se të sigurojë trajtim të barabartë kompanive të BE-së me ato vendore sa i përket kushteve të punës, pagesave dhe trajtimit të punëtorëve dhe subjekteve juridike të cilët themelohen juridikisht në territorin e Kosovës. Neni 74 definon obligimet për transpozim të legjislacionit në një fazë të mëhershme për fushat primare të tregut të brendshëm dhe tregtisë. Gjithashtu ky nen kërkon zbatim efektiv të këtij legjislacioni.

Neni 98 ofron kornizën për mbrojtje dhe promovim të investimeve të huaja direkte si dhe synon krijimin e klimës së favorshme për biznes. Bashkëpunimi në këtë fushë synon përmirësimin e kornizës ligjore për të favorizuar dhe mbrojtur investimet. Neni 99 jep kornizën e bashkëpunimit në fushën e politikave

industriale. Ndër të e tjera ky nën synon modernizimin dhe ristrukturimin e industrisë, inkurajimin dhe zhvillimin e konkurrueshmërisë dhe promovimin e bashkëpunimit ndërkufitar për zhvillimin e industrisë. Neni 100 ka të bëjë me bashkëpunimin në fushën e NVM-ve dhe ndërmarrjeve në përgjithësi në funksion të krijimit të një ambienti të favorshëm për bizneset. Bashkëpunimi duhet të jetë brenda kornizës së Aktit të Biznesit të Vogël dhe të marrë parasysh *acquis* në këtë fushë.

Neni 101 mbi turizmin, parasheh një zhvillim të balancuar dhe të qëndrueshëm të turizmit, duke studiuar mundësitë për operacione të përbashkëta dhe forcimin e bashkëpunimit ndërmjet ndërmarrjeve turistike, të ekspërtëve, institucioneve dhe agjencive të tyre kompetente në fushën e turizmit gjithmonë duke marrë parasysh *acquis*-in e BE-së për këtë fushë.

Në dhjetor 2017 u nënshkrua marrëveshja për pjesëmarrjen e Kosovës në Programin e BE-së për konkurrueshmëri të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme (COSME). Kosova duhet të fillojë zhvillimin e masave për të rritur vetëdijen tek palët e biznesit dhe për të siguruar pjesëmarrjen e tyre aktive në program. Kosova gjate vitit 2022 pret të antaresohet edhe në programin Single Market program ku edhe kanë filluar negociatat në mes të institucioneve tona dhe Komisionit Evropian.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Raporti i KE-së për Kosovën 2021 thekson se Kosova është mesatarisht e përgatitur në këtë fushë. Pak progres është arritur në përmirësimin e ambientit afarist. Ekziston nevoja për të zhvilluar më tutje kapacitetin administrativ dhe për të siguruar bashkërendim ndërministror më të fortë. Raporti nënvizon se Agjencia Kosovare e Investimeve dhe Ndërmarrjeve (KIESA) duhet të riorganizohet për të përmirësuar skemat e saj të mbështetjes dhe ofrimin e shërbimeve këshilluese për NVM-të si dhe të themelohet një njësi për përkujdesje të mëtejshme të investitorëve.

Nga konkluzionet e Nënkomitetit për Tregti kërkohet nga autoritetet përgjegjëse që të miratohet dhe të fillojë zbatimin e një strategjie për të mbështetur mjedisin biznesor dhe zhvillimin industrial në Kosovë, duke marrë parasysh komentet e dhëna nga BE për draftin PSDS në vitin 2019. Gjithashtu theksohet se duhet të funksionalizohen grupet punuese të SBA-së për zbatimin e rekomandimeve të vlerësimit mbi SBA. Për më tepër, kërkohet përgatitja e një programi për zvogëlimin e barrës administrative që përqendrohet në masa konkrete për të përmirësuar mjedisin biznesor në periudhën afatshkurtër dhe afatmesme, veçanërisht përmes rritjes së digjitalizimit dhe thjeshtimit, bashkimit dhe heqjes së licencave dhe lejeve.

Gjendja aktuale

Korniza legjislativë dhe ajo e politikave

Korniza legjislativë dhe ajo e politikave në fushën e politikave të ndërmarrësisë dhe industrisë

- Ligji nr. 04/L-220 për Investime të Huaja;
- Ligji për Turizmin nr. 04/L-176;
- Ligji nr. 04/L-034 për Agjencinë Kosovare të Privatizimit si dhe Ligji nr. 06/L-023 për amendamentimin e Ligjit nr. 04/L-034.

Këto akte normative kanë transpozuar Direktivën 90/314 të BE-së mbi paketat turistike (pjesërisht).

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia Kombëtare për Zhvillim 2016-2021;
- Marrëveshja COSME;
- Programi për Reformave Ekonomike.

Korniza institucionale:

- *Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë (Departamenti i Industrisë, Divizioni i Politikës Industriale, Departamenti i Ndërmarrësisë, Departamenti i Inovacionit, Departamenti për Investime Strategjike);*
- *Agjencia për Investime dhe Përkrahje të Ndërmarrjeve (KIESA);*
- *Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit;*
- *Këshilli Kombëtar për Ekonomi dhe Investime.*

Mbështetja e donatorëve

- “Qasja në Treg dhe shërbimet e digjitalizimit të biznesit për kompanitë e Kosovës “ACCESS” - Objektiv i përgjithshëm i këtij projekti është zbutja e varfërisë në Kosovë për shkak të të ardhurave më të larta dhe mundësive të punësimit për gratë dhe burrat në më shumë sisteme të qëndrueshme të tregut;
- “Aktiviteti Kosovo Compete” - Qellimi i Aktivitetit Compete nga USAID është të promovojë sisteme fleksibile, të vetë-qëndrueshme të tregut dhe të lehtësojë konkurrencën e përmirësuar të sektorit privat në tregjet lokale, rajonale dhe globale;
- Fondi për Garantimin e Kredive: Fondi do të rrisë qasjen në financa për NVM-të duke mbuluar 50% të kolateralit që kërkohet për NVM-të për të marrë një kredi në bankë.

Politikat e ndërmarrësisë dhe industrisë:

- Hartimi i strategjisë për politikat industriale;
- Përmirësimi i mjedisit të të bërit biznes dhe zhvillimi i turizmit;
- Promovimi dhe përkrahja e investimeve;
- Mbështetja e bizneseve në certifikimin e produkteve të tyre me standardet evropiane dhe ndërkombëtare duke ofruar grante të vogla për NVM-të, ofrimi i granteve dhe përkrahjes teknike për bizneset për standardet e cilësisë deri më 2020, duke siguruar, aty ku është e mundur, përfaqësimin e barabartë gjinor;
- Zhvillimi i industrisë përmes forcimit të kornizës së politikave, dhe mbështetjes së sektorëve kyç me qëllim të rritjes së produktivitetit dhe eksportit
- Promovimi i eksportit duke i përgatitur NVM-të për eksport dhe identifikuar/zhvilluar tregjet potenciale
- Pjesëmarrje aktive në COSME dhe Rrjetin Evropian të Ndërmarrjeve, përfshirë mbështetjen e bizneseve për t’i shfrytëzuar këto programe.

Politikat e inovacionit:

- Zhvillimi i inovacionit
- Zhvillimi dhe miratimi i legjislacionit sekondar të nevojshëm
- Krijimi i Fondit për Inovacion dhe Ndërmarrësi
- Shfrytëzimit efikas të Parkut të Inovacionit dhe Trajnimit në Prizren dhe Qendrës së Inovacionit dhe Ndërmarrësisë në Fakultetin e Inxhinierisë Mekanike, të financuara nga buxheti qeveritar.

3.21. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane

Ky kapitull mbulon rrjetin trans evropianë që njihet ndryshe si shtylla kryesore e zhvillimit të brendshëm të tregjeve Evropiane. Qëllimi i këtij kapitulli është të krijoj rrjetin e domosdoshëm rrugor, energjetik dhe të telekomunikimeve që lidh shtetet Evropiane me mundësi përfshirje edhe shtetet e treta. Mundëson krijimin e një infrastrukture moderne e cila lidh rrjetet rajonale dhe nacionale të cilat sigurojnë lëvizjen e lirë të mallrave, shërbimeve, kapitalit dhe fuqisë punëtore, që si rezultat të kenë efekt në krijimin dhe fuqizimin e një shoqërie të barabartë.

Qëllimi i politikave të Rrjeteve Trans-Evropiane (TEN) është të integrojnë një infrastrukturë evropiane ndërvepruese në fushat e transportit, energjisë dhe telekomunikacionit dhe në këtë kuadër të identifikojnë standarde teknike dhe projekte prioritare me interes të përbashkët, si dhe të zhvillojnë instrumente financimi për zbatimin e tyre.

Qëllimi themelor i politikave TEN është të krijojnë një treg të vetëm për këta tre sektorë dhe kështu të lehtësohet funksionimi i Tregut të Vetëm Evropian dhe të shfrytëzohet plotësisht tregu i brendshëm, duke kontribuar në rritjen ekonomike dhe krijimin e punësimit në BE.

Politikat e BE-së në lidhje me rrjetet trans-evropiane për transportin (TEN-T) dhe energjinë (TEN-E) bazohet në tre pika: bazën ligjore për TEN; nenet 170-172 të Traktatit për Funksionimin e BE-së; Rregulloren (BE) nr. 1315/201350 mbi udhëzimet e Unionit për zhvillimin e rrjetit trans-evropian të transportit dhe

energjisë si dhe Rregulloren e (BE) 1316/201351 për krijimin e fondit CEF, duke ndryshuar rregulloren (BE) 913/2010 dhe duke shfuqizuar Rregulloret (KE) 680/2007 dhe (KE) 67/2010.

Korniza dhe gjendja

Kjo kornizë përcakton objektivat e politikës së BE-së për politikën e rrjetit trans-evropian, e cila përfshin rrjetet e transportit dhe energjisë dhe synon adaptimin dhe zhvillimin e rrjeteve dhe sigurimin e ndërlidhjeve dhe ndërveprimit të tyre. Instrumenti i ri i financimit për rrjetet trans-evropiane-fondi "Connecting Europe Facility" (CEF) dhe udhëzimet e rishikuara TEN-T dhe TEN-E kanë hy në fuqi më 1 janar 2014. Qëllimi i krijimit dhe zhvillimit të Rrjeteve trans-evropiane (TEN) dhe promovimit të ndërlidhjeve dhe interoperabiliteti i rrjeteve nacionale janë që të shfrytëzohet plotësisht tregu i brendshëm dhe të kontribuojnë në rritjen ekonomike dhe krijimin e vendeve të punës në Bashkimin Evropian.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Lidhur me rrjetet e transportit, *Raporti i KE-së për Kosovën – 2020* thekson se kapacitetet institucionale për zbatimin e projekteve strategjike duhet të forcohen në nivelin qendror dhe lokal për prokurim publik, dhe për planifikimin, përgatitjen dhe menaxhimin e projekteve investuese. Projektet prioritare në rrjetet themelore dhe gjithëpërfshirëse mbetet të kryhen. Investimet e ardhshme në infrastrukturë duhet të zbatohen në përputhje me standardet e BE-së për prokurim publik, ndihmë shtetërore dhe vlerësimin e ndikimit në mjedis. Ato duhet të kanalizohen përmes *Listës së Përbashkët të Projekteve investuese*, duke konfirmuar orientimin strategjik drejt TEN-ve. Të zbatohet projekti i linjës hekurudhore 10 dhe të sigurohet financimi për vazhdimin e R7: Prishtinë – Merdare. Autoritetet duhet të ndërmarrin masa të menjëhershme për të finalizuar protokollet e mbetura të kalimit kufitar hekurudhor me Maqedoninë e Veriut. Gjithashtu duhet siguar hapjen e tregut hekurudhor me zgjatjen indikative të korridorit Orient/Lindje-Mesdhe. Ndonëse ka pasur progres në miratimin e planeve të mirëmbajtjes për të gjithë rrjetin themelor (rrugor dhe hekurudhor), Kosova ende mbetet prapa në këtë drejtim dhe nevojiten përpjekje të mëtejshme. Kosova ka arritur një përparim në hapjen e tregut hekurudhor, me Komunitetin e Transportit Sekretariati vlerëson një normë zbatimi prej 60%. Pengesat mbeten, siç është ajo e ndërsjellë njohja e licencave të drejtuesve të trenave, kuadri institucional dhe njohja e sigurisë certifikatat dhe autorizimet.

Ndër të tjera, RV kërkon që investimet aktuale dhe të ardhshme infrastrukturore të jenë në përputhje me standardet e BE-së për prokurimin publik, ndihmën shtetërore dhe vlerësimin e ndikimit në mjedis, si dhe të bazohen në analizat e kostos/përfitimit në përputhje me praktikat më të mira të BE-së. Ne vitin në vijim Kosova ne kuadër të kapitulli 21 kërkohet:

- Harmonizimi i kornizës ligjore me *acquis* TEN-T dhe TEN-E;
- Zbatimi i masave në pritje të reformës së lidhjes dhe forcimi institucional dhe kapacitetet administrative për zbatimin e projekteve strategjike të infrastrukturës;
- Përmirësimi i kapaciteteve të Entit Rregullator të Elektronikës dhe Postës Komunikimet për të zbatuar rregulloret e tregut të telekomunikacionit.

Tek rrjetet e energjisë, *Raportit i Vendit 2021* thekson se në fushën e rrjeteve Trans-Evropiane TEN -E dhe TEN-T, Kosova është deri diku e përgatitur. Sidoqoftë, shumë nga rekomandimet e raportit të kaluar janë ende të pazbatuara, andaj rekomandimet e vitit 2019 janë ende të vlefshme. Në vitin e ardhshëm, Kosova duhet në veçanti:

- Të vazhdojë harmonizimin e kornizës ligjore me *acquis* të BE-së dhe me rregulloret TEN-T dhe TEN-E, si dhe të zbatojë masat reformuese të konektivitetit dhe të përforcojë kapacitetet administrative për zbatimin e projekteve strategjike infrastrukturore;
- Është shënuar progres në integrimin e tregut të energjisë elektrike. Por duhet të funksionalizohet linja e re e transmetimit 400kV dhe kontrolli i frekuencës së ngarkesës me Shqipërinë.

Në Raportin e Vendit për Kosovë 2021 theksohet gjithashtu që nga dhjetori i vitit 2020, KOSTT ka filluar funksionimin si Zonë Kontrolli në kuadër të kontrollit të përbashkët Shqipëri-Kosovë blloku dhe u zhvillua ankandi i parë i kapaciteteve. Investimet dhe përgatitjet vazhdojnë për realizimin dhe zgjerimin e gjesjesit Trans-Adriatikuti. Vlerësimi i ndërlidhjes ndërmjet Kosovës dhe Shqipërisë tashmë është

përfunduar, ndërsa është në zhvillim e sipër studimi i parafizibiliteti për gazsjellësin Kosovë-Maqedoni e Veriut. Të dy projektet kanë potencialin për të ndihmuar në tranzicionin e qëndrueshëm të energjisë larg qymyrit dhe rrjetit stabil të energjisë.

Në kuadër të *Nënkomitetit të MSA-së "Infrastruktura"*, të mbajtur në mars 2021, theksohet që Kosova duhet të adresoj urgjentisht mungesa e kapacitetit ndërkufitar midis KOSTT dhe EMS për t'i lehtësuar shkëmbimet tregtare në rajon si dhe të siguroj angazhimi me të gjithë Operatorët fqinjë të Sistemit të Transmisionit për ta koordinuar llogaritjen e kapacitetit ndërkufitar dhe të bëhet koordinimi mbi ndërprerjet e elementeve të rrjetit që ndikojnë në alokimin e tyre. Në raport theksohet edhe miratimi i planit të veprimit për të rritur vlerat e Kapaciteteve Neto të Transferimit në të gjithë kufijtë në mënyrë që të arrihet caku prej 70% deri në vitin 2025.

Tek **rrjetet telekomunikuese**,. Kapacitetet institucionale të Elektronike dhe Postare Autoriteti Rregullativ i Komunikimeve duhet të forcohen. Kosova përfundoi përgatitjet e nevojshme teknike për shtrirjen e plotë të Marrëveshjes Rajonale të Roamingut, duke u mundësuar konsumatorëve kosovarë që nga korriku 2021 të kenë qasje te plot "Roaming".

Transporti

Kosova është anëtare e rregullt dhe pjesëmarrëse aktive e takimeve të niveleve Ministrore, komitetit drejtues dhe grupeve teknike të SEETO-së (Observatori i Transportit për Evropën Juglindore). Qëllimi i këtyre takimeve është krijimi i dokumenteve strategjike infrastrukturore dhe zhvillimi i rrjetit infrastrukturor bazik dhe gjithëpërfshirës në Evropën Juglindore, si pjesë përbërëse e Rrjetit Trans-Evropian. Me nënshkrimin e memorandumit të mirëkuptimit më 2004, të gjitha shtetet e Evropës Juglindore janë zotuar të zhvillojnë rrjetin bazik dhe gjithëpërfshirës i cili do të jetë edhe pjesë përbërëse e rrjetit bazik dhe gjithëpërfshirës trans-evropian.

Kosova tashmë e ka miratuar edhe Strategjinë e Transportit Multimodal, e cila përmban pesë qëllime kryesore të ndërlidhura me zhvillimin e rrjetit bazik dhe gjithëpërfshirës të SEETO-së. Qëllimi kyç i kësaj strategjie është: "Përmirësimi, zhvillimi, dhe mirëmbajtja e infrastrukturës së transportit e cila është e integruar në korridoret Pan Evropiane dhe është konform standardeve Evropiane". Rrjeti bazik dhe gjithëpërfshirës i SEETO-së përfshin edhe projektet infrastrukturore të Kosovës të cilat janë pjesë e rrjetit të Evropës Juglindore të përbëra nga projektet e infrastrukturës: rrugore, hekurudhore dhe ajrore. Kosova gjithashtu merr pjesë aktive në Komunitetin e Transportit i themeluar me Traktatin mbi Themelimin e Komunitetit të Transportit më 12.07.2017 në Trieste të Italisë dhe i ratifikuar nga të gjitha palët nënshkruese (Vendimi i Këshillit të BE-së 2019/392).

Projektet prioritare të paraqitura dhe të identifikuara në planin shumëvjeçar të Evropës Juglindore si dhe në rrjetin Trans Evropian janë si në vijim: Route/Rruga 6 e cila lidhë Prishtinën me Maqedoninë e Veriut, Korridorin VIII, Route/Rruga 7 e cila lidhë Kosovën me Shqipërinë si dhe korridorin X në Serbi, R6a (Prishtinë - Mitrovicë) dhe R6b (Prishtinë- Pejë).

Sa i përket infrastrukturës hekurudhore, Kosova e ka të identifikuar projektin e Linjës Hekurudhore 10, e cila lidhë vendin tonë me Serbinë, Korridorin X dhe Maqedoninë e Veriut Korridorin VIII. Përveç Linjës së 10 hekurudhore e cila i përket rrjetit Bazik të SEETO-s, Kosova ka marrë vendim që të bënë edhe rehabilitimin e Linjës së 7 (shtatë) hekurudhore e cila i përket rrjetit Gjithëpërfshirës të SEETO-s dhe e lidhë Korridorin e X-të në Serbi me Linjën e 10 hekurudhore në Kosovë.

Projekti i autostradës Prishtinë-Merdare-Nish, është pjesë e rrjetit Bazik të Transportit në kuadër të Rrjetit Trans-Evropian të Transportit. Kjo rrugë kalon përmes Kosovës nga Vermica në kufirin me Shqipërinë dhe në Merdare në kufirin me Serbinë me një gjatësi totale prej 128 km dhe siguron qasjen e vendit në Detin Adriatik dhe të Detit të Zi, duke përmirësuar lidhjet me vendet e tjera të Ballkanit dhe Korridoret Evropiane të Transportit IV dhe X. Projekti i Autostradës nga Morina në Prishtinë ka përfunduar në vitin 2012, ndërsa për segmentin e mbetur të Autostradës R7 Besi - Merdare (28 Km) financuar nga ana e WBIF- kanë përfunduar:

- Studimi i Fizibilitetit dhe ndikimit mjedisor;

- Projekti Preleminar për segmentin Besi – Merdare.

Kostoja e përafërt e ndërtimit të këtij segmenti është 210-230 mil. Euro (pa TVSH).

Nderkaq, segmenti i Autostradës R7 Kyçja Dulje – Lidhja me Autostradën R6 - kalon përmes Kosovës nga Kyçja në Duhël (autostrada R7) përmes Shtimes, Lipjanit dhe lidhet me Autostradën R6, ne territorin e Komunës së Lipjanit. Ky segment i autostradës është pjesë e rrjetit Bazik të Transportit në kuadër të Rrjetit Trans-Europian të Transportit me një gjatësi totale prej 29 km dhe siguron shkurtimin e kohës së udhëtimit dhe shpenzimeve të transportit për shfrytëzuesit e drejtimeve rrugore R6 dhe R7 dhe të korridoreve VIII dhe X, në kuadër të rrjetit bazik të Evropës Juglindore. Ndërtimi i këtij segmenti është i domosdoshëm për arsye se korridori ekzistues i rrugës nacionale N9, segmenti Prishtinë – Gjurgjicë është më i ngarkuari në Kosovë, ku sipas studimit të fizibilitetit dhe ndikimit mjedisor të punuar në kuadër të asistencës teknike nga WBIF, ky korridor deri në vitin 2030, do të arrij kapacitetin e tij të plotë dhe nuk do të ketë mundësi për qarkullim sipas shpejtësisë projektuese të paraparë për këtë segment. Për këtë segment nevojiten që të hartohen:

- Plotësimi i studimit të fizibilitetit dhe ndikimit në mjedis;
- Hartimi i projektit preliminar.

Pas hartimit të projektit, pritet të definohet traseja e segmentit të Autostradës dhe kostoja e ndërtimit.

Pas lëshimit në qarkullim të segmenteve të Autostradës R7, Morinë – Gjurgjicë (Lidhja me N9) - Bresje - Besi, MI në bashkëpunim me WBIF-in dhe EIB-në, ka përfunduar Plotësimin e Studimit të Fizibilitetit dhe Ndikimit mjedisor për segmentin Besi - Merdarë (Kufiri me Serbinë). Për më tepër, janë definuar Termat e Referencës për hartimin e Projektit Preliminar për segmentin Besi – Merdarë, i cili do të financohet nga WBIF dhe është përzgjedhur Kompania Konsulente për hartimin e projektit, i cili pritet të filloj së shpejti, dhe do të zgjasë 14 muaj. Pas përfundimit të projektit do të vazhdohet me definimin e hapave të mëtejme të financimit të këtij projekti. Në anën tjetër, në korrik 2015 është nënshkruar kontrata ndërmjet MI dhe Kompanisë fituese Bechtel Enka për ndërtimin e Autostradës Prishtinë - Hani i Elezit, në vlerë prej 599,944,263.55 euro (TVSh-ja e përfshirë). Projekti ka përfunduar dhe autostradës Prishtinë - Hani i Elezit është lëshuar në qarkullim.

MMPHI gjithashtu është duke vazhduar me zgjerimin e aksit rrugore R6a/N2 (Prishtinë – Mitrovicë). Për këtë projekt MMPHI ka arritur të siguroj kredi në vlerë prej 60 milionë dollarë nga Banka Islamike për Zhvillim, Fondi Saudit për Zhvillim OFID-i.

Sa i përket segmentit Kijevë – Zahaq, MMPHI në bashkëpunim me EBIF dhe BERZh ka përfunduar plotësimin e studimit të fizibilitetit dhe ndikimit mjedisor (2016), i cili ka dhënë rezultate pozitive sa i përket arsyeshmërisë ekonomike të projektit. Janë definuar termat e referencës për hartimin e projektit preliminar nga Kijeva – Zahaq (32 km) dhe është përzgjedhur kompania konsulente për hartimin e projektit. Projekti është në fazën e përzgjedhjes së opsionit ekonomikisht më të favorshëm dhe pas kësaj do të vazhdohet me definimin e hapave të mëtejme të financimit të këtij projekti.

Në sistemin hekurudhor, Kosova ka arritur progres në ndarjen e Hekurudhave të Kosovës në dy kompani, Infrakos, përgjegjës për menaxhimin dhe mirëmbajtjen e Infrastrukturës Hekurudhore dhe Trainkos i cili merret me transport të udhëtarëve dhe mallrave. Republika e Kosovës ka krijuar edhe Autoritetin Rregullativ të Hekurudhave i cili merret me rregullimin e tregut, licencimin, certifikimin, sigurinë dhe interoperabilitetin e sistemit hekurudhor në territorin e Kosovës, ndërsa si entitet i veçantë në kuadër të Zyrës së Kryeministrit është krijuar edhe Departamenti mbi Hulumtimin e Aksidenteve Hekurudhore Sipas raporteve të dala nga SEETO, Kosova ka arritur progres në zbatimin e ligjeve dhe standardeve të kërkuara duke siguruar që tregu hekurudhor të hapet për operatorët të jashtëm.

Një ndër projektet me prioritet, të identifikuar edhe në SEETO është Linja Hekurudhore 10 dhe Linja Hekurudhore 7 të cilat janë edhe pjesë e rrjetit Trans Evropiane e që lidhin Republikën e Kosovës me Serbinë dhe Maqedoninë e Veriut, gjegjësisht me korridoret X dhe VIII.

Lidhur me zhvillimet e linjës hekurudhore 10 (Railway Route 10), më 06.02.2019 është nënshkruar kontrata me kompaninë Italiane Generale Costruzioni Ferroviarie e cila më 29.08.2019 i ka filluar punët ndërtimore për rehabilitimin e fazës së parë (Fushë Kosovë – Hani i Elezit). Ndërkaq, projekt Dizajni Detaj Teknik për fazën e dytë (Fushë Kosovë – Mitrovicë) është kryer dhe më 08.11.2019 është miratuar nga Infrakosi, kështu që në kuartalin e katërt të këtij viti pritet të nënshkruhet kontrata me kompaninë fituese e cila do të bënë ekzekutimin e punëve ndërtimore për këtë fazë. Për më tepër, përfundimi i punëve për rehabilitimin gjeneral dhe modernizimin e Linjës 10 Hekurudhore pritet të realizohet deri më 2022-2023.

Rrjetet trans-evropiane të energjisë -TEN-E, mbulojnë objektet e transportit dhe magazinimit të gazit, si dhe transmetimin e energjisë elektrike dhe japin një kontribut të rëndësishëm në tregun e energjisë elektrike dhe gazit. TEN-E i përgjigjet rëndësisë në rritje të sigurimit dhe diversifikimit të furnizimit me energji të BE-së, përfshirjen e rrjeteve energjetike të shteteve anëtare dhe vendeve kandidatë, dhe sigurimin e funksionimit të koordinuar të rrjeteve të energjisë në BE dhe vendet fqinje. Siguria e furnizimit me energji, përfundimi i izolimit të energjisë dhe funksionimi i energjisë së brendshme.

Kjo kornizë përcakton objektivat e politikës së Komunitetit për politikën trans-evropiane të rrjetit që përfshin rrjetet e transportit, energjisë dhe telekomunikacionit dhe synon të adaptojë dhe zhvillojë rrjete dhe të sigurojë ndërlidhjet dhe ndërveprimin e tyre.

Korniza institucionale në fushën TEN -E përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Ekonomisë;
- Operatori i Sistemit, Transmisionit dhe Tregut të Energjisë Elektrike të Kosovës;
- Kompania Distribucionit me Energji Elektrike;
- Zyra e Rregullatorit për Energji.

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për energji elektrike;
- Ligjin për gazin natyror;
- UA për sigurinë e furnizimit me gazit natyror;
- UA për promovimin e investimeve të përbashkëta rajonale në sektorin e energjisë.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën nr. 2009/73/KE;
- Rregulloren nr. 715/2009/KE;
- Rregulloren (BE) 347/2013.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga strategjia e energjisë e Republikës së Kosovës 2017-2026.

Energjia

Gjatë vitit 2021 është shënuar progres në drejtim të integritimit në tregun rajonal të energjisë elektrike. Pas votimit të suksesshëm në muajin prill 2020 nga ana e Grupit Rajonal të Evropës Kontinentale (RGCE), më 30 qershor 2020, u nënshkrua Marrëveshja e re e Kyçjes ndërmjet KOSTT dhe ENTSO-E. Marrëveshja e re e Kyçjes KOSTT/ENTSO-E filloi së zbatuari me 29 shtator 2020. Me fillimin e zbatimit të marrëveshjes, KOSTT-i operon si zonë rregulluese e pavarur brenda bllokut AK (Albania-Kosovo) me Republikën e Shqipërisë, në kuadër të zonës sinkrone të Evropës Kontinentale. Alokimi i kapaciteteve të interkoneksionit dhe menaxhimi i kongestionëve të rrjetit interkonektiv do të realizohet brenda strukturës së këtij blloku dhe jo më nga EMS (Serbi), ku edhe të hyrat nga këto aktivitete do të mblidhen nga Blloku, përkatësisht nga KOSTT.

Në maj 2021, ALPEX (bursës së përbashkët të energjisë elektrike) ka themeluar degën e saj në Republikën e Kosovës dhe është emëruar drejtuesi i degës. Me 21 tetor 2021, në Tiranë u nënshkrua Marrëveshja mbi bashkimin e tregjeve të energjisë elektrike të Kosovës dhe Shqipërisë ndërmjet Zyrës së Rregullatorit të Energjisë (ZRRë) dhe Entit Rregullator të Energjisë (ERE) bashkërisht me Operatorët e Sistemit të Transmetimit të të dyja vendeve KOSTT dhe OST. Përmes marrëveshjes palët nënshkruese e njohin Bursën Shqiptare të Energjisë Elektrike ALPEX si bursën e vetme të energjisë elektrike për tregtim një ditë para

(day ahead) dhe gjatë ditës (intra-day) për zonat tregtare të të dyja vendeve. Kjo marrëveshje njëherit është parakusht i marrëveshjeve pasuese që mundësojnë operacionalizimin e bursës së përbashkët të energjisë elektrike - ALPEX. Nënshkrimi i marrëveshjes u realizua në kuadër të takimit të grupit punues ligjor për definimin e aktiviteteve dhe marrëveshjeve që duhet të zbatohen në mënyrë që bursa e përbashkët e energjisë ALPEX të bëhet funksionale gjatë vitit 2022. Me nënshkrimin e Marrëveshjes së Kycjes me ENTSO-E, alokimi i kapaciteteve interkonektive në kufijtë me Shqipërinë, Malin e Zi dhe Maqedoninë e Veriut kryhet nga SEE CAO derisa alokimi i kapaciteteve me Serbinë mbetet ende në pritje për shkak të jo gatishmërisë së EMS për ta nënshkruar marrëveshjen me KOSTT për llogaritjen dhe alokimin e kapaciteteve interkonektive. EMS e motivuar politikisht ka bllokuar alokimin e kapaciteteve interkonektive Kosovë - Serbi që nga data 14 dhjetor 2020 . Ky veprim ka pasur efekte negative jo vetëm në Kosovë por edhe në rajon. Lidhur me këtë, KOSTT ka inicuar ankesë në Sekretariatit e Komunitetit të Energjisë.

Në Kosovë nuk ekziston infrastrukturë funksionale dhe treg i gazit natyror, mirëpo ligjet e energjisë dhe strategjia e energjisë parashohin zhvillimin e infrastrukturës së gazit natyror, përmes lidhjes (kycjes) me projektet e infrastrukturës së gazit në rajonin e Evropës Juglindore, përmes projektit të gazsjellësit TAP ("Trans-Adriatik-Pipeline"- Gazsjellësi përtej Adriatikut) dhe projektit të interkoneksionit të gazit Maqedoni e Veriut - Kosovë. Gjithashtu me qëllim të hapjes së perspektivës së zhvillimit të sektorit të gazit natyror dhe përmbushjes së obligimeve që Kosova ka si anëtare ndaj Traktatit të Komunitetit të Energjisë, Kosova e ka të miratuar ligjin për gazin natyror, e i cili i ka të trajtuara elementet dhe kërkesat e pakos së tretë të legjislacionit të BE-së që lidhen me gazin natyror (Direktivën nr. 2009/73/KE dhe Rregulloren nr. 715/2009/KE). Përveç legjislacionit primar është i miratuar edhe UA për sigurinë e furnizimit me gazin natyror. Përmes grantit nga WBIF, studimi i përbashkët i fizibilitetit për interkonektorin e gazit Maqedoni e Veriut - Kosovë është duke u hartuar përmes asistencës teknike IPF9 të miratuar nga WBIF sipas planit dinamik. Ky aktivitet pritet të finalizohet në gjysmën e parë të vitit 2022. Gjithashtu nëpërmjet WBIF është duke u kryer studimi për përgatitjen e Master Planit të Gazit për Kosovën i cili pritet të finalizohet në gjysmën e parë të vitit 2022.

Ky zhvillim i hap rrugë KOSTT-it për integrimin në tregun rajonal të energjisë, pjesëmarrjes në bursën shqiptare të energjisë (APEX) si dhe vënies në operim të linjës 400 kV Kosovë-Shqipëri. Zbatimi i plotë i Marrëveshjes së Bllokut Rregullues Kosovë - Shqipëri është nënshkruar në Tiranë, më 29.09.2020. Më tej me 05 tetor 2020 në Prishtinë, KOSTT dhe Operatori Shqiptar i Sistemit të Transmetimit (OST) nënshkruan Marrëveshjen e Aksionarëve për krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë Elektrike (ALPEX) dhe miratuan Statutin e saj. Krijimi i Bursës Shqiptare të Energjisë Elektrike (ALPEX) shënon një standard të ri të funksionimit në sektorin e energjisë, i cili do të garantojë më shumë transparencë dhe konkurrencë në tregun e energjisë elektrike.

Ky zhvillim i hap rrugë KOSTT-it për integrimin në tregun rajonal të energjisë, pjesëmarrjes në bursën shqiptare të energjisë (APEX) si dhe vënies në operim të linjës 400 kV Kosovë-Shqipëri. Ky është hapi i rëndësishëm i cili e afron KOSTT-in drejt anëtarësimit në Rrjetin Evropian të Operatorëve të Sistemit të Transmetimi-ENTSO-E. Ndërkaq përfitimet nga operacionalizimi i Marrëveshjes janë të mëdha:

- Inkasimi i të hyrave nga shfrytëzimi i rrjetit transmetues interkonektiv apo alokimi i kapaciteteve dhe menaxhimi i kongestionëve, që perafersisht kap vlerën në mesatare vjetore 4-8 milionë euro dhe nga transiti rreth 0.5-1.0 milion euro;
- Lëshimi në operim të plotë i linjës interkonektive 400 kV, Kosovë-Shqipëri;
- Bashkimi i tregjeve elektroenergetike me Shqipërinë;
- Pjesëmarrja me aksione në Bursën Shqiptare të energjisë elektrike (APEX).

Në Kosovë nuk ekziston infrastrukturë funksionale dhe treg i gazit natyror, mirëpo ligjet e energjisë dhe strategjia e energjisë parashohin zhvillimin e infrastrukturës së gazit natyror, përmes lidhjes (kycjes) me projektet e infrastrukturës së gazit në rajonin e Evropës Juglindore, përmes projektit të gazsjellësit TAP ("Trans-Adriatik-Pipeline"- Gazsjellësi përtej Adriatikut) dhe projektit të interkoneksionit të gazit Maqedoni e Veriut - Kosovë. Gjithashtu me qëllim të hapjes së perspektivës së zhvillimit të sektorit të gazit natyror dhe përmbushjes së obligimeve që Kosova ka si anëtare ndaj Traktatit të Komunitetit të Energjisë, Kosova e ka të miratuar ligjin për gazin natyror, e i cili i ka të trajtuara elementet dhe kërkesat e pakos së

tretë të legjislacionit të BE-së që lidhen me gazin natyror (Direktivën nr. 2009/73/KE dhe Rregulloren nr. 715/2009/KE). Përveç legjislacionit primar është i miratuar edhe UA për sigurinë e furnizimit me gazit natyror.

Përmes platformës WBIF është realizuar studimi i parafizibilitetit për gazsjellësin Shqipëri-Kosovë (Projekti ALKOGAP). Ky studim ka pasur si objekt kryesor vlerësimin fillestarë të fizibilitetit për ndërtimin e gazsjellësit ALKOGAP – si një linjë furnizimi të gazit natyror nga rajoni i kaspikut përmes gazsjellësve rajonal TAP/IAP, që në fazën e parë do të lidhë Shqipërinë me Kosovën dhe potencialisht në të ardhmen të vazhdojë drejt vendeve tjera të rajonit.

Në kuadër të bashkëpunimit rajonal, Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit dhe Ministri për Ekonomi i Maqedonisë së Veriut nënshkruan një Memorandum Mirëkuptimi për intensifikimin e bashkëpunimit ndërmjet dy vendeve duke përcaktuar fushat prioritare për bashkëpunim në lidhje me sektorin e energjisë. Në funksion të zbatimit të kësaj marrëveshjeje, në pjesën e parë të vitit 2019 përmes platformës WBIF është bërë një aplikim i përbashkët me palën Maqedonisë së Veriut, kjo e fundit në rolin e promotorit të projektit, për mbështetje financiare në formë granti për të realizuar një studim të fizibilitetit për gazsjellësin Maqedoni e Veriut – Kosovë. Sipas njoftimeve, Komiteti Drejtues i WBIF ka miratuar grantin në vlerën EUR 0.650 mil. Ky studim do të realizohet përmes asistencës teknike e angazhuar nga platforma WBIF/BERZH i cili planifikohet të realizohet në periudhën 2020-2021.

Më tej, me iniciativën e Korporatës së Sfidave të Mijëvjeçarit (MCC), në fillim të pjesës së parë të vitit 2020 është realizuar edhe një studim i parafizibilitetit për gazifikimin e Kosovës nga konsulentët e angazhuar nga MCC. Këto rezultate të dalura do të shërbejnë si mbështetje për përgaditjen e Master planit për gazin natyror për Kosovën dhe Studimin e fizibilitetit për interkoneksionin me Maqedoninë e Veriut.

Mbështetja e donatorëve

Sa i përket mbështetjes së donatorëve, Qeveria e Republikës së Kosovës është duke i përgatitur aplikacionet për rundin e V të investimeve në WBIF që ka për afat përfundimtar të aplikimit fundin nëntorit. Projektet të cilat janë duke u përgatitur për aplikim në WBIF janë si në vijim:

- Rehabilitimi i Përgjithshëm i Hekurudhës 10 Faza 3, - Kufiri me Serbinë - Leshak-Fushe Kosove-Hani i Elezit – Kufiri me Seksionin Hekurudhor të Maqedonisë së Veriut, përfshirë sinjalizimin dhe Telekomin;
- Rehabilitimi i Përgjithshëm i linjës hekurudhore Lindore (Kufiri me Serbinë - Podujevë - Fushë Kosovë);
- Ndërtimi i Autostradës (Rruga 7 SEETO) Seksioni E nga Prishtina në Merdare.

Ndërsa, sa i përket mbështetjes së donatorëve tek TEN-E përmes programit Sfidë të mijëvjeçarit (MCC) do të realizohet studimi i fizibilitetit “Zhvillimi i sektorit të Gazit në Kosovë” (MCC Programi 1).

Objektivat prioritare afatmesme:

TEN T:

- Ndërtimi i Autostradës R7 Morinë-Prishtinë-Merdarë, segmenti Besi-Merdarë;
- Përfundimi i segmentit të zgjerimit të rrugës Nacionale N9, Zahaq – Pejë dhe ndërtimi i segmentit të Autostradës Kijevë – Zahaq;
- Ndërtimi i rrugës nacionale N2 Prishtinë – Mitrovicë;
- Rehabilitimi gjeneral dhe modernizimi i Linjës së 10-të hekurudhore (Kufiri me Serbinë – Leshak – Fushë Kosovë – Hani i Elezit – Kufiri me Maqedoninë e Veriut);
- Rehabilitimi gjeneral dhe modernizimi i Linjës së 7-të hekurudhore (Kufiri me Serbinë – Podujevë – Prishtinë – Fushë Kosovë).

TEN-E:

- Funkcionalizimi i tregut të përbashkët të energjisë elektrike me Shqipërinë;
- Anëtarësimi i KOSTT në ENTSO-E;
- Harmonizimi i Kodit të Rrjetit me Kodin e Rrjetit ENTSO-E “Network Code”.

3.22. Kapitulli 22 i *acquis*-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore

Ky kapitull mbulon të gjitha aspektet e fondeve strukturore dhe atyre të kohezionit të cilat BE u akordon shteteve në kuadër të paketës së zgjerimit me qëllim të harmonizimit të nivelit të zhvillimit të vendit përkatës në tërë territorin e tij dhe arritjes së konvergencës zhvillimore të të gjitha rajoneve. Kjo është e domosdoshme në mënyrë që shteti i ardhshëm anëtar të jetë në gjendje të funksionojë në tërë territorin e tij në përputhje me kriteret e përcaktuara me *acquis* dhe me standardet relevante. Më konkretisht, substanca e asaj që mbulon ky kapitull përfshin përpilimin, miratimin dhe zbatimin e programeve të Fondeve Strukturore dhe Fondit të Kohezionit, në përputhje me organizimin e territorial të vendit përkatës. Më tej, pasi që këto programe negocohen me Komisionin Evropian, por zbatimi i tyre është përgjegjësi e vendit përkatës, dhe kjo ndodh pas anëtarësimit, gjatë procesit të anëtarësimit kërkohet ndërmarrja e masave parapërgatitore në drejtim të kësaj. *Acquis* në këtë kapitull konsiston kryesisht në rregullore kornizë dhe rregullore për zbatim, të cilat nuk kërkojnë ndryshime në legjislacionin kombëtar, por vetëm zbatim të dispozitave ligjore të BE-së nëpërmjet legjislacionit të Kosovës, me qëllim që të sigurohet zbatimi i instrumenteve financiare të BE-së në përputhje me rregullat e vendosura nga BE.

Në përputhje me këtë, në periudhën para se të bëhet shtet kandidat, Kosova duhet të vendosë strukturat ligjore, institucionale e administrative në mënyrë që kur të vijë koha të mund të zbatojë me sukses dhe në mënyrë të duhur këto programe. Prandaj ky kapitull ofron një përmbledhje të përgjithshme të nevojave të Kosovës për sa u përket masave të tilla, si dhe nevojave për t'u përgatitur për përfitim të mëtejshëm nga asistenca e BE-së që do të përfitojë gjatë procesit të anëtarësimit. Bazuar në këto nevoja, Kosova duhet të hartojë politikat konceptuale për fondet strukturore dhe për politikat rajonale dhe të planifikojë ngritjen e kapaciteteve të veta të qëndrueshme administrative për zbatimin e tyre.

Kërkesat e MSA-së

MSA, në nenet 121, 122, 123, 124 dhe 125, i mundëson Kosovës qasje në asistencën e ofruar nga BE si pjesë e procesit të integritimit evropian të vendit. Asistenca e BE-së kushtëzohet me përmbushjen e kriterëve politike për procesin e integritimit evropian dhe obligimeve nga procesi i stabilizim-asociimit dhe do të fokusohet në përafrimin e legjislacionit vendor me atë të BE-së, zhvillimin ekonomik të vendit dhe përmirësimin e qeverisjes. Ajo do të jetë e bazuar në programe vjetore apo shumëvjeçare të pajtuara në mes Kosovës dhe BE-së, brenda një kornize indikative shumëvjeçare. Asistenca e BE-së mund të jepet edhe në formë të ndihmës makro-financiare, në koordinim me institucionet ndërkombëtare financiare, në kuadër të realizimit të programeve në mes Kosovës dhe Fondit Monetar Ndërkombëtar.

Për të përmbushur obligimet e veta në kuadër të MSA-së, Kosova duhet të sigurohet që bashkëpunimi financiar do të vazhdojë të mbështesë reformat demokratike, ekonomike dhe institucionale, në përputhje me procesin e stabilizim-asociimit. Kosova duhet të fuqizojë koordinimin e donatorëve dhe asistenca financiare e BE-së duhet të koordinohet ngushtë me burimet e tjera nga shtetet anëtare dhe vendet e tjera jashtë BE-së si dhe institucionet financiare ndërkombëtare. Kosova obligohet që të ofrojë informata të rregullta për të gjitha burimet e asistencës.

Që nga viti 2007, BE ka ofruar ndihmë financiare për vendet candidate dhe candidate potenciale për anëtarësim në BE në kuadër të Instrumentit të Asistencës së Para-Anëtarësimit (IPA), në përputhje me Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 1085/2006 e datës 17 korrik 2006 që themeloi Instrumentin për Asistencën e Para-Anëtarësimit (në tekstin e mëtejshëm: Rregullorja Kornizë), në përputhje me nenin 17 të Rregullores Kornizë dhe me nenin 7 të Rregullores (KE) nr. 718/2007 mbi zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 1085/2006. Çdo vend përfitues ka arritur një marrëveshje kornizë me Komisionin Evropian në mënyrë që të përcaktohen rregullat dhe parimet e bashkëpunimit të paraparë me Rregulloren Kornizë. Asistenca e dhënë nëpërmjet IPA-s është vazhduar për periudhën 2014-2020, me rregulloren 231/2014 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit që themelon një instrument të para-anëtarësimit (IPA 2), përkatësisht rregulloren për zbatimin e IPA 2. Qeveria e Republikës së Kosovës dhe KE (KE) kanë nënshkruar Marrëveshjen Kornizë e cila ka hyrë në fuqi më 16 prill 2015. Bazuar në Marrëveshjen Kornizë, për çdo program vjetor të IPA-s nënshkruhen marrëveshjet financiare.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Siç u tha, *acquis* në këtë kapitull konsiston kryesisht në rregullore kornizë dhe rregullore për zbatim, të cilat nuk kërkojnë ndryshime në legjislacionin kombëtar, por vetëm zbatimin e tyre nëpërmjet legjislacionit vendor, me qëllim që të sigurohet zbatimi i instrumenteve financiare të BE-së në përputhje me rregullat e BE-së. Megjithatë, zbatimi i duhur i këtyre fondeve kërkon transpozim të *acquis*-së në fushate ndërlidhura, sikurse ndihma shtetërore, mjedisi dhe prokurimi publik. Masat në këtë drejtim mbulohen nga kapitujt përkatës të këtij Programi.

Korniza institucionale

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga:

- Zyra e Kryeministrit;
- Ministria e Zhvillimit Rajonal.

Programimi

Programimi i asistencës së BE-së nëpërmjet IPA-s bazohet në Dokumentin Indikativ Strategjik 2014-2020, i cili përcakton sektorët dhe prioritetet afatgjate për periudhën 2014-2020. Asistenca e dhënë përmes IPA për periudhën 2014-2020 përfshin një shumë prej mbi 602 milionë eurosh. Programimi është sektorial, i bazuar në dokumentet planifikuese sektoriale, si dokumente të cilat përmbajnë informatat relevante për sektorët përkatës. Janë hartuar 7 dokumente për sektorët në vijim:

- Sundimi i ligjit;
- Energjia;
- Bujqësia;
- Reforma e administratës publike;
- Konkurrueshmëria dhe inovacioni;
- Arsimi, punësimi dhe politikat sociale;
- Mjedisi.

Marrëveshja financiare për IPA 2016 pjesa e parë ka hyrë në fuqi, sikurse dhe marrëveshja financiare për IPA 2016, pjesa e dytë. Nga kjo e fundit Kosova do të përfitojë nga përkrahja e drejtpërdrejtë buxhetore në kuadër të sektorit të administratës publike shumë prej 25 milionë euro, e cila ka filluar të disbursohet duke filluar nga viti 2019. Gjithashtu ka hyrë në fuqi marrëveshja financiare për IPA 2017 pjesa e parë, si dhe IPA 2017, pjesa e dytë, e cila përkrah menaxhimin e financave publike me shumë të njëjtë, 25 milionë euro si përkrahje buxhetore sektoriale. Gjatë vitit 2018 dhe 2019 kanë filluar përgatitjet për programimin e IPA 2019 dhe 2020 dhe gjatë vitit 2019 ka hyrë në fuqi marrëveshja për IPA 2018 dhe për IPA 2019, pjesa e parë, ndërsa gjatë vitit 2020 janë përfunduar marrëveshjet financiare për programet në kuadër të IPA 2019, pjesa e dytë dhe marrëveshja financiare për IPA 2020.

Për të koordinuar të gjitha investimet infrastrukturore në Republikën e Kosovës, të financuara nga burimet e brendshme dhe ato të jashtme, me Vendim të Qeverisë më 8 korrik 2015 është themeluar Këshilli Kombëtar për Investime (KKI). Më 9 korrik 2020 vendimi është ndryshuar dhe është themeluar Komisioni për Planifikim Strategjik (KPS) që udhëhiqet nga Kryeministri dhe që luan rolin e Këshillit Kombëtar për Investime. Ndërsa, më datën 18 dhjetor 2017 Qeveria e Kosovës aprovoi Listën Prioritare të Projekteve Infrastrukturore ku përfshihen 63 projekte me vlerë prej 3, 4 miliardë euro në katër (4) sektorë: Transporti, Mjedisi, Energjia dhe sektori Social.

Në kontekst të bashkëpunimit me shtetet e tjera, janë miratuar programet shumëvjeçare (IPA 2014-2020) për bashkëpunimin ndërkufitar me shtetet e rajonit, sikurse Kosovë-Shqipëri, Kosovë-Mal i Zi dhe Kosovë-Maqedoni e Veriut. Janë nënshkruar marrëveshjet e partneritetit për menaxhimin e asistencës teknike për programin e bashkëpunimit ndërkufitar me secilin shtet partner për periudhën shumëvjeçare IPA II 2014-2020. Gjatë kësaj periudhe, për shkak të procesit të ndryshimeve ku Mali i Zi pritet të kalojë në sistem të

decentralizuar të menaxhimit, më 10 shkurt 2017 është nënshkruar dhe ka hyrë në fuqi marrëveshja bilaterale në mes Kosovës dhe Malit të Zi për programin e bashkëpunimit ndërkufitar.

Për më tepër, janë nënshkruar marrëveshjet financiare trepalëshe vjetore për vitet 2019 dhe 2020 për programin e bashkëpunimit ndërkufitar në mes Komisionit Evropian, Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut, dhe pritet të përfundohet edhe marrëveshjet në mes Komisionit Evropian, Kosovës dhe Shqipërisë, si dhe në mes Komisionit Evropian, Kosovës dhe Malit të Zi. Këto marrëveshje pritet të hyjnë në fuqi në momentin e njoftimit të palëve përmes kanaleve diplomatike.

Strukturat për zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar me shtetet partnere përbëhen nga: Struktura Operative (SO) e udhëhequr nga MPL, ku sekretari i përgjithshëm i MAPL është udhëheqës i SO, deleguar nga NIPAC-u. Strukturat e tjera për zbatimin e këtij programi janë si në vijim: Sekretariati Teknik i Përbashkët (JTS) dhe Komitetet e Përbashkëta Monitoruese (JMC) për secilin shtet bashkëpunues në këtë program. Në programin e bashkëpunimit ndërkufitar me Malin e Zi, rolin e auditorit në kuadër të shtetit të Kosovës e bartë Njësia Qendrore Harmonizuese e Auditimit të Brendshëm në kuadër të MFPT, ndërsa Trupi Kontrollues është në kuadër të MAPL-së.

Monitorimi

Komiteti i Përbashkët Monitorues i IPA-s siguron monitorimin e realizimit të programeve dhe projekteve të financuara nëpërmjet burimeve të IPA-s, i cili takohet mbi baza vjetore. Monitorimi i përgjithshëm i asistencës së donatorëve dhe në veçanti i asistencës së BE-së bëhet në dy mënyra: shfrytëzimi i raportimit të rregullt të donatorëve në kuadër të Platformës për Menaxhimin e Ndihmës (PMN) dhe pjesëmarrja e zyrtarëve në kuadër të takimeve të Komiteteve Drejtuese të projekteve.

Objektivat prioritarë afatmesme

Përderisa ka përfunduar programimi i IPA II dhe tani pritet të fillojë instrumenti i ri – IPA III, ende nuk janë përcaktuar obligimet e sakta të Kosovës për IPA III.

3.23. Kapitulli 23 i *acquis*-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore

Kapitulli 23 i *acquis* mbulon këto fusha: sistemin gjyqësor, politikat kundër korrupsionit dhe të drejtat themelore. Politikat e Bashkimit Evropian në fushën e gjyqësorit dhe të drejtave themelore synojnë të ruajnë dhe zhvillojnë më tej BE-në si një zonë të lirisë, sigurisë dhe drejtësisë. Krijimi i një gjyqësori të pavarur dhe efikas është i një rëndësie të madhe. Paanshmëria, integriteti dhe një standard i lartë i gjykimeve nga gjykatat është i një rëndësie thelbësore për ruajtjen e sundimit të ligjit. Kjo kërkon një angazhim të fortë për të eliminuar ndikimet e jashtme mbi gjyqësorin dhe për të kushtuar burime të mjaftueshme financiare si dhe trajnime në fushën e gjyqësorit. Gjithashtu, garancitë ligjore për procedurat e gjykimit të drejtë duhet të jetë në vend. Njëkohësisht, nga Shtetet Anëtare kërkohet luftimi i korrupsionit në mënyrë efektive, pasi që kjo përbën një kërcënim për stabilitetin e institucioneve demokratike dhe sundimin e ligjit. Një kornizë solide ligjore dhe institucionale e besueshme është e nevojshme për të mbështetur një politikë koherente për parandalimin dhe pengimin e korrupsionit. Për më tepër, shtetet anëtare duhet të sigurojnë respektimin e të drejtave themelore dhe të drejtave të qytetarëve të BE-së, siç garantohet me legjislacionin e BE-së dhe me Kartën e të Drejtave Themelore.

Kërkesat e MSA-së

Sistemi gjyqësor

Në kuadër të fushëveprimit të sistemit gjyqësor, në përputhje me detyrimet dhe kërkesat e aderimit në Bashkimin Evropian që dalin nga MSA (Neni 83) kërkohet të intensifikohet bashkëpunimi me BE-në në fushën e gjyqësorit, me fokus në forcimin e institucioneve, me qëllim të konsolidimit të shtetit të së drejtës përmes forcimit të pavarësisë, paanshmërisë dhe llogaridhënies së sistemit gjyqësor. Bashkëpunimi do të fokusohet në veçanti në administrimin e drejtësisë, zhvillimin e strukturave adekuate të gjykatave e prokurorive, dhe të organeve të tjera gjyqësore, me qëllim të përgatitjes së tyre të duhur për bashkëpunim

në çështjet civile, komerciale e penale, si dhe për parandalimin, hetimin, ndjekjen dhe gjykimin e krimit të organizuar, korrupsionit dhe terrorizmit.

Politikat kundër korrupsionit

Sipas obligimeve të dala nga MSA, neni 83 (Fuqizimi i institucioneve dhe shtetit të së drejtës) dhe 91 (Parandalimi dhe luftimi i krimit të organizuar dhe aktiviteteve të e tjera të paligjshme), kërkohet zhvillimi i strukturave adekuate të policisë, prokurorëve dhe gjyqtarëve dhe organeve të e tjera gjyqësore dhe të zbatimit të ligjit në mënyrë që të mundësohet parandalimi, hetimi, ndjekja penale dhe gjykimi i veprave korruptive në mënyre efektive (Neni 83). Gjithashtu, sipas nenit 91, kërkohet që palët të bashkëpunojnë me qëllim të forcimit të strukturave të Kosovës për luftimin dhe parandalimin e veprimtarive kriminale në veçanti të korrupsionit dhe formave të e tjera të krimeve të rënda me një shtrirje ndërkufitare. Në këtë drejtim kërkohet që Kosova të respektoj konventat përkatëse ndërkombëtare dhe instrumenteve në këtë fushë. Në nivelin e parandalimit, Kosovës i kërkohet të synojë zbatimin e masave të cilat janë ekuivalente me ato të përcaktuara në legjislacionin përkatës të BE-së, dhe t'ju përmbahet konventave dhe instrumenteve përkatëse ndërkombëtare të lidhura me këtë fushë.

Të drejtat themelore, mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore

Sa i përket mbrojtjes së të drejtave themelore dhe mbrojtjes së minoriteteve, në përputhje me kërkesat që dalin nga MSA, duhet të sigurohet respektimi i parimeve demokratike dhe të drejtave e njeriut, siç janë shpallur në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut të vitit 1948 dhe siç janë përkufizuar në Konventën për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut të vitit 1950, në aktin final të Helsinkit dhe në Kartën e Parisit për një Evropë të re (Neni 3). Gjithashtu institucionet e Kosovës duhet të sigurojnë respektimin të drejtës dhe instrumenteve ndërkombëtare, përfshirë ato që ndërlidhen me mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të drejtave themelore, e deri tek mbrojtja e personave që u përkasin minoriteteve, pa diskriminim mbi çfarëdo baze (Neni 4).

Mbrojtja e të dhënave personale

Bazuar në obligimet që dalin nga neni 84 i MSA, institucionet e Republikës së Kosovës duhet të sigurohen që legjislacioni i mbrojtjes së të dhënave personale, të korrespondon me atë të *acquis*-it të BE-së. Mbrojtja e të dhënave personale, duhet të zhvillohet në atë mënyrë që t'i përshtatet kërkesave të legjislacionit të BE-së nga kjo fushë.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sistemi gjyqësor

Sipas gjetjeve të Raportit të KE-së për Kosovën - 2021, Kosova akoma është në një **fazë të hershme** në zhvillimin e një sistemi gjyqësor funksional. Administrimi i përgjithshëm i drejtësisë vazhdon të jetë i ngadaltë, joefikas dhe i cenueshëm ndaj ndikimit të tepërt politik. Edhe pse ka pasur progres pasi që Rishikimi Funksional i Sektorit të Sundimit të Ligjit rezultoi me miratimin e Strategjisë së Sundimit të Ligjit dhe Planit të Veprimit, si dhe është funksionalizuar sistemi elektronik i menaxhimit të lëndëve dhe sistemi qendror i evidencës penale, akoma mbeten sfida në këtë fushë. Gjatë vitit në vijim, Kosova në veçanti duhet:

- Të vazhdohet puna për t'i përmirësuar mekanizmat që synojnë të rrisin më tej llogaridhënien, integritetin dhe profesionalizmin e institucioneve të sundimit të ligjit, në veçanti, vlerësimet e performancës, procedurat disiplinore dhe sistemin e deklarimit të pasurisë. Masat e përfshira në dokumente të politikave të merren parasysh dhe të thjeshtohen;
- Në hartimin e reformave të ardhshme, të garantohet një proces gjithëpërfshirës, transparent dhe përfshirës duke përfshirë të gjithë akterët dhe konsensusin më të gjerë politik të mundshëm. Çdo reformë duhet të udhëhiqet nga standardet dhe praktikrat më të mira ndërkombëtare, evropiane, jurisprudenca përkatëse ndërkombëtare, si dhe opinionet e Komisionit të Venedikut;
- Të përshpejtojë përpjekjet për të zvogëluar rastet e pazgjidhura, bazuar në një strategji digjitalizimi, përfshirë përdorimin e përgjithshëm (në tërë sistemin) të Sistemit të Menaxhimit Informativ të Lëndëve (SMIL) nga gjyqtarët, prokurorët dhe stafi mbështetës, dhe të promovojë e financojë në

mënyrë të duhur përdorimin e mjeteve alternative për zgjidhjen e kontesteve, si ndërmjetësimi. Të sigurojë të dhëna të besueshme statistikore, në përputhje me metodologjinë e Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ).

Sipas kërkesave të dala nga takimi i *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri*, të mbajtur në Qershor 2021, *rekomandohet* që të vazhdohen përpjekje lidhur me krijimin mekanizmave në zgjidhjen e problemit në sistemin e drejtësisë, respektivisht ndikimin e pandemisë COVID-19 në gjyqësor, duke u fokusuar si në vijim:

- Të vazhdohet puna për t'i përmirësuar mekanizmat që synojnë të rrisin më tej llogaridhënien, integritetin dhe profesionalizmin e institucioneve të sundimit të ligjit, në veçanti, vlerësimet e performancës, procedurat disiplinore dhe sistemin e deklarimit të pasurisë. Masat e përfshira në dokumente të ndryshme të merren parasysh dhe të thjeshtohen;
- Në hartimin e reformave të ardhshme, garantoni një proces gjithëpërfshirës, transparent dhe gjithëpërfshirës duke përfshirë të gjithë akterët dhe konsensusin më të gjerë politik të mundshëm. Çdo reformë duhet të udhëhiqet nga standardet dhe praktikat më të mira ndërkombëtare, evropiane, jurisprudenca përkatëse ndërkombëtare, si dhe opinionet e Komisionit të Venedikut;
- Të kryhet një vlerësim gjithëpërfshirës i funksionimit të sistemit të masave disiplinore për gjyqtarët dhe prokurorët si dhe të vazhdojnë përpjekjet për zbatimin e procedurave disiplinore ndaj gjyqtarëve dhe prokurorëve dhe publikimin e vendimeve disiplinore në përputhje me Ligjin;
- Të krijohet dhe funksionalizohet deri në fund të vitit 2021 një bazë të dhënash elektronike, e cila do t'i regjistrojë të gjitha ankesat dhe kërkesat për fillimin e hetimeve disiplinore dhe informatat e paraqitura nga autoriteti kompetent;
- Të përfundohet procesi i përzgjedhjes së anëtarëve të mbetur të KGJK-së dhe KPK-së pa vonesë. Procesi i përzgjedhjes të jetë transparent, i bazuar në merita, duke respektuar ekuilibrin e bazuar në pakica dhe gjini, dhe që kandidatët e përzgjedhur të përmbushin kërkesat ligjore për këto pozita. Mundësoni monitorimin e partnerëve ndërkombëtarë si dhe shoqërisë civile gjatë gjithë procesit të përzgjedhjes;
- Të krijohet infrastrukturë funksionale të TI-së në të gjitha gjykatat për t'i lehtësuar seancat në distancë, për të siguruar funksionimin e vazhdueshëm të sistemit të drejtësisë, pavarësisht pandemisë dhe kufizimeve të tjera;
- Të sigurohet përdorimi i plotë i Sistemit të Informacionit për Menaxhimin e Rasteve (SMIL) për të gjitha rastet si dhe në Sistemin Kombëtar Qendror të Evidencës Penale (NCCR) përmes trajnimit të gjyqtarëve, prokurorëve dhe stafit mbështetës, dhe masave të tjera.

Politikat kundër korrupsionit

Sipas gjetjeve të *Raportit të KE-së për Kosovën – 2021*, është arritur progres i kufizuar në politikat kundër korrupsionit, përfshirë në hetimin dhe ndjekjen penale të rasteve të nivelit të lartë dhe përmirësimit të performancës dhe strukturës së Prokurorisë Speciale, përkatësisht Departamentit të Korrupsionit dhe Krimin Financiar. Pavarësisht përpjekjeve të bëra, ekziston nevoja për vullnet vazhdueshëm politik për të trajtuar në mënyrë efektive korrupsionin, si dhe për një përgjigje të fuqishme të drejtësisë penale ndaj korrupsionit të nivelit të lartë.

- Kosova duhet në veçanti të miratojë Ligjin për Agjencinë për Parandalimin e Korrupsionit, duke reformuar kompetencat e Agjencisë Kundër Korrupsionit, dhe Ligjin e ri për Deklarimin e Pasurisë, dhe të forcojë kapacitetet e Agjencisë për të siguruar zbatimin e duhur të legjislacionit në kompetencë të saj;
- Të forcojë efikasitetin e regjimit të konfiskimit përmes promovimit të përdorimit sistematik të konfiskimit të zgjeruar dhe 'të rregullt' nga prokuroria penale dhe policia. Të krijohet fondi i konfiskimit dhe të përmirësohet procesi i shitjes së pasurive të sekuestruara dhe të konfiskuara të menaxhuara nga Agjencia për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar dhe të Konfiskuara (AAPSK);
- Të miratohet Kodi i rishikuar i Procedurës Penale, duke përfshirë në të dispozitat për suspendimin e zyrtarëve publikë të akuzuar për vepra të lidhura me korrupsion;

- Të sigurohet që raportet financiare dhe raportet e shpenzimeve të fushatave të partive politike të publikohen dhe auditohen në mënyrë konsistente dhe të zbatohen sanksione për shkelje të ligjeve përkatëse. Të ndryshohet korniza ligjore që rregullon financimin e partive politike dhe fushatave, në përputhje me opinionin e Komisionit të Venedikut, për të siguruar zbatim efektiv, llogaridhënie dhe transparencë.

Sipas obligimeve të dala nga *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri*, të mbajtur në qershor 2021, institucionet e Republikës së Kosovës duhet të përkushtohen në finalizimin e amendamentimit të kornizës ligjore në fushën e luftës kundër korrupsionit, si miratimi i Kodit të ri të Procedurës Penale, Ligjit për Agjencinë për parandalimin e korrupsionit dhe Ligjit për deklarimin e pasurisë dhe sigurimi i burimeve të nevojshme njerëzore, financiare dhe logjistike për Agjencinë.

Për më tepër duhet të përafrohet më tej legjislacioni që lidhet me pastrimin e parave me *acquis* përkatëse të BE-së, dhe më konkretisht Direktivën e katërt kundër pastrimit të parave si dhe vazhdimi i zbatimit të rekomandimeve nga PECK II Vlerësimi i Luftës kundër Pastrimit të Parave/kundër Financimit të Terrorizmit për t'u përafuar më tej me standardet e MONEYVAL dhe FATF.

Korniza ligjore e rishikuar për financat e partive politike dhe fushatave duhet të miratohet në përputhje me rekomandimet e Komisionit të Venedikut.

Duhet të krijohet Fondi i Konfiskimit në funksion të mundësimit të ripërdorimit për qëllime shoqërore të parave dhe pasurive që rezultojnë nga aktivitetet kriminale.

Për më tepër, duhet të vazhdohet prioritetizimi dhe rritja e punës për rastet e korrupsionit të nivelit të lartë dhe krimin të organizuar në lidhje me procesin e heqjes së vizave, në mënyrë që të vazhdohet me ndërtimin e rasteve të shënjestruara të fuqishëm për hetime proaktive, ndjekje penale, dënime përfundimtare dhe konfiskime përfundimtare të pasurive penale.

Të drejtat themelore, mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore

Bazuar në të gjeturat e Raportit të KE-së për Kosovën – 2021 në fushën e të drejtave themelore, korniza ligjore garanton mbrojtjen e të drejtave themelore dhe është në përputhje me standardet evropiane. Mirëpo duhet bërë më shumë për të promovuar dhe siguruar zbatimin e plotë të legjislacionit dhe politikave të të drejtave të njeriut. Koordinimi i qeverisë për mekanizmat e mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe atyre të pakicave, si në nivelin qendror dhe atë lokal, duhet të përmirësohet dhe çështjet e të drejtave themelore duhet të zënë vend më lart në agjendën politike. Ka mungesë të burimeve njerëzore dhe financiare dhe autoritetet përkatëse janë ende të varura nga mbështetja e donatorëve. Mekanizmat e koordinimit ndërministror shpesh trajtohen si formalitet dhe janë provuar të jenë joefektivë në avancimin e të drejtave të njeriut.

Kosova duhet në veçanti:

- Të rivlerësojë dhe forcojë efikasitetin dhe efektivitetin e mekanizmave për koordinimin dhe zbatimin e politikave dhe strategjive të të drejtave të njeriut;
- Të forcohet roli i zyrtarëve kundër diskriminimit në ministri dhe komuna;
- Të forcojë zbatimin e Ligjit për Barazi Gjinore dhe të ndërmarrë veprime konkrete për të siguruar funksionimin e strehimoreve për viktimat e dhunës me bazë gjinore;
- Të miratojë Strategjinë për Kthim dhe Komunitete dhe të sigurojë zbatimin e duhur të Strategjisë për Përfshirjen e Komuniteteve Rom dhe Ashkali¹⁵ në shoqërinë e Kosovës;
- Të miratojë Ligjin për Trashëgiminë Kulturore dhe Ligjin për Lirinë Fetare dhe të sigurojë funksionimin e qëndrueshëm të Këshillit për Zbatim dhe Monitorim. Të avancohet mbrojtja e trashëgimisë kulturore duke zbatuar plotësisht legjislacionin për zonat e veçanta të mbrojtura dhe ndërtimet e paligjshme.

¹⁵ Të gjitha këto grupe konsiderohen në kuadër të termit më të gjerë gjithëpërfshirës 'romë', sipas Kornizës së BE-së për Strategjitë Kombëtare për Integrimin e Romëve.

Kurse, *sa i përket fushës së lirisë së shprehjes*, është bërë **përparim i kufizuar** në adresimin e rekomandimeve të raportit të mëparshëm. Mbeten shqetësuese fushatat e shpifjeve publike dhe kërcënimet ndaj gazetarëve. Ekzistojnë shqetësime të veçanta në lidhje me lirinë e shprehjes në veri të Kosovës, përfshirë vetëcensurën.

Iniciativat ligjore të Komisionit për Qeverisje Lokale, Administratë Publike dhe Media të Kuvendit të Kosovës (projektligjet për transmetuesin publik dhe Komisionin e Pavarur të Mediave) nuk kishin transparencë. Puna për ndryshimin e Ligjit për Radio Televizionin e Kosovës dhe Ligjit për Komisionin e Pavarur të Mediave ka ngecur, dhe që të dyja janë çështje të kahershme. Mungesa e vetëqëndrueshmërisë financiare i lë mediat të cenueshme ndaj interesave politike dhe të biznesit. Kjo përforcohet më tej nga mungesa e informacionit dhe të dhënave mbi përfituesin përfundimtar të pronësisë së mediave - dispozitat për këtë ende nuk janë të përfshira në ligj.

Për të adresuar rekomandimet e raportit të vitit 2021, Kosova duhet në veçanti:

- Të rishikojë Ligjin për Radio Televizionin e Kosovës, për të siguruar financim të qëndrueshëm në atë mënyrë që të ruajë pavarësinë e tij;
- Të rishikojë Ligjin për Komisionin e Pavarur të Mediave, për të përditësuar kompetencat e tij, përfshirë mediat audio-vizuale në përputhje me Direktivën për Shërbimet Mediale Audio-vizuale;
- Të përmirësojë më tej reagimin e institucioneve përgjegjëse ndaj sulmeve fizike ndaj gazetarëve dhe formave të tjera të presionit, përfshirë bashkëpunimin më të mirë ndërinstitucional;
- Të rrisë disponueshmërinë e të dhënave në tregun audio-vizual, veçanërisht kur bëhet fjalë për pronësinë e mediave.

Sipas obligimeve të dala nga *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri*, është i nevojshëm përkushtimi i institucioneve për zbatimin e pakos së ligjeve për të drejtat e njeriut, dhe t'i jepet prioritet më i lartë politik mbrojtjes së të drejtave të njeriut. Institucionet e vendit duhet të ndërmarrin hapa konkretë për të fuqizuar koordinimin e mekanizmave ekzistues për të drejtat e njeriut në nivel qendror dhe atë lokal, si dhe për të fuqizuar rolin e zyrtarëve për të drejtat e njeriut në ministri dhe komuna. Nevojitet të sigurohet monitorimi i duhur i aktiviteteve përcjellëse për raportet dhe rekomandimet nga Avokati i Popullit, në funksion të rritjes së mëtejshme të shkallës së zbatimit.

Institucionet e sundimit të ligjit duhet të vazhdojnë të hetojnë në mënyrë të plotë sulmet ndaj gazetarëve, rastet e dhunës seksuale dhe dhunës në familje, krimet e urrejtjes, gjuha e urrejtjes dhe diskriminimi dhe sulmet ndaj personave të komunitetit LGBTI, duke siguruar hetime në kohë dhe të plota dhe gjykim të rasteve të tilla.

Të miratohen aktet nënligjore për Ligjin për Mbrojtjen e Fëmijëve, si dhe të ndërmerren hapa më konkretë për zbatimin e Ligjit për Personat Paraplegjikë dhe Tetraplegjikë dhe Ligjit për Personat e Verbër. Gjithashtu duhet të prioritetizohet miratimi i Kodit Civil dhe të gjithë legjislacionit të specializuar përkatës për të siguruar një zbatim të qëndrueshëm dhe të harmonizuar të legjislacionit të ri civil.

Duhet të miratohet Ligji i rishikuar kundër Dhunës në Familje me qëllim që të jetë në përputhje me Kodin Penal aktual, i cili e përcakton dhunën në familje si veprë të ndarë penale, si dhe me Konventën e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftimin e dhunës kundër grave dhe dhunës në familje (Konventa e Stambollit), kjo e fundit e cila është pjesë e Kushtetutës së Kosovës që nga shtatori 2020, dhe të vazhdohet me trajnimin e gjyqtarëve, prokurorëve dhe policisë mbi legjislacionin penal në lidhje me dhunën në familje dhe format e tjera të dhunës me bazë gjinore. Qeveria duhet të ndajë buxhet të qëndrueshëm dhe të përhershëm për financimin e strehimoreve, në mënyrë që funksionimi i tyre të jetë i qëndrueshëm dhe efikas dhe të parandalohen mbylljet e tyre të përkohshme. Gjithashtu duhet të sigurohen mjete për mirëmbajtjen dhe përpunimin e të dhënave të bazës së integruar të të dhënave për dhunën në familje të themeluar në kuadër të Ministrisë së Drejtësisë, duke siguruar koordinimin ndërinstitucional dhe furnizimin e rregullt të informacioneve nga të gjitha institucionet përkatëse.

Në kuadër të fushës së lirirë së shprehjes, duhet të sigurohet pa vonesa të mëtejshme financimi i qëndrueshëm për RTK-në në një mënyrë që ruan pavarësinë e saj. Gjithashtu duhet të rishikohet Ligji mbi Komisionin e Pavarur për Media në mënyrë që të përditësohen kompetencat në lidhje me shërbimet e

mediave audio-vizuale online që mbulohen nga Direktiva e vitit 2010 për shërbimet e mediave audio-vizuale.

Mbrojtja e të dhënave personale

Sipas gjetjeve të Raportit të KE-së për Kosovën – 2021, ligji për mbrojtjen e të dhënave personale është gjerësisht në përputhje me Rregulloren e Përgjithshme të BE-së për Mbrojtjen e të Dhënave dhe Direktivën për Zbatimin e Ligjit. Megjithatë, Agjencia për Informim dhe Privatësi, të cilës ligji i besonte një sërë detyrash të rëndësishme mbikëqyrëse, nuk ka qenë funksionale për shkak të boshllëkut të vazhdueshëm të kryesisë prej disa vitesh. Kuvendi i Kosovës emëroi Komisionerin e Agjencisë për Informim dhe Privatësi në qershor 2021. Është thelbësore dhe urgjente që Agjencia të ecë me shpejtësi përpara dhe të jetë funksionale dhe efektive.

Gjendja aktuale

Korniza legislative dhe ajo e politikave

Sistemi gjyqësor

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për Gjykatat;
- Ligji për Prokurorin e Shtetit;
- Ligji për Këshillin Gjyqësor të Kosovës;
- Ligji për Këshillin Prokurorial të Kosovës;
- Ligji për Prokurorinë Speciale;
- Ligji për Gjykatën Kushtetuese të Kosovës;
- Ligji për përgjegjësinë disiplinore të gjyqtarëve dhe Prokurorëve;
- Ligji për Akademinë e Drejtësisë;
- Ligji për Noterinë;
- Ligji për Ndërmjetësim;
- Ligji për Procedurën Përmbartimore;
- Ligjit për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale;
- Kodi Penal i Republikës së Kosovës;
- Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës;
- Ligji për Përgjegjësinë Penale të Personave Juridikë.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Plani Strategjik i Sistemit Prokurorial 2022 - 2024;
- Strategjia dhe Plani i Veprimit për reduktimin e Lëndëve të Vjetra;
- Plani i Veprimit për Menaxhimin e Krizës në gjyqësor.

Politikat kundër korrupsionit

Fushën e politikave kundër-korrupsion në Republikën e Kosovës e rregullojnë ligjet në vijim:

- Ligji për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe të Dhuratave të gjithë Zyrtarëve të Lartë Publik;
- Ligji për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funkcionit Publik;
- Ligj për Agjencinë Kundër Korrupsionit;
- Ligj për Mbrojtjen e Sinjalizuesve;
- Ligji mbi Financimin e Subjekteve Politike;
- Ligji për Prokurimin Publik.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Plani Strategjik i sistemit prokurorial 2022 - 2024;
- Strategjia e sistemit gjyqësor për zgjidhjen e lëndëve të korrupsionit dhe krimin të organizuar 2022-2024.

Të drejtat themelore

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për Mbrojtje nga Diskriminimi;
- Ligji për Avokatin e Popullit;
- Ligji për Barazi Gjinore, Ligji për Mbrojtje nga Dhuna në Familje;
- Kodi Penal i Republikës së Kosovës;
- Kodi i Drejtësisë për të Mitur
- Ligji për Mbrojtjen e Fëmijës;
- Ligji për Aspektet Civile të Rrëmbimit Ndërkombëtar të Fëmijëve;
- Ligji për Aftësim, Riaftësim dhe Punësim të Personave me Aftësi të Kufizuar;
- Ligji për Personat e Verbër;
- Ligji për Përkrahjen Materiale Familjeve të Fëmijëve me Aftësi të Kufizuar të Përhershme;
- Ligji për Statusin dhe të Drejtat e Personave Paraplegjik dhe Tetrapelgjik.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Programi për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut;
- Strategjia Nacionale për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar 2013-2023;
- Strategjia Kombëtare kundër Dhunës në Familje;
- Procedurat Standarde të Veprimit Kundër Dhunës në Familje;
- Programi i Kosovës për Barazi Gjinore dhe plani i Veprimit 2020-2024
- Strategjia për të drejtat e fëmijëve 2019 – 2023.

Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore

Ligjet të cilat mbulojnë fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore janë si në vijim:

- Ligji për Mbrojtjen dhe Promovimin e të drejtave të Komuniteteve dhe Pjesëtarëve të tyre në Republikën e Kosovës;
- Ligji për Përdorimin e Gjuhëve;
- Ligji për Zonat e Veçanta të Mbrojtura.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia për Komunitete dhe Kthim;
- Strategjia Kombëtare për Trashëgimi Kulturore 2017-2027.

Korniza institucionale

Sistemi gjyqësor

Korniza institucionale në fushën e sistemit gjyqësor përbëhet nga institucionet në vijim:

- Ministria e Drejtësisë;
- Këshilli Gjyqësor i Kosovës;
- Këshilli Prokurorial i Kosovës;
- Prokurori i Shtetit;
- Akademia e Drejtësisë;
- Gjykatat themelore;
- Gjykata e Apelit;
- Gjykata Supreme;
- Gjykata Kushtetuese.

Si institucione të tjera që mbulojnë fushën e sistemit të drejtësisë janë edhe Oda e Noterëve të Kosovës, Oda e Avokatëve të Kosovës, dhe Oda e Përmbauesve Privat të Kosovës.

Politikat kundër korrupsionit

Korniza institucionale në fushën e politikave kundër korrupsionit përbëhet nga këto institucione:

- Agjencia Kundër Korrupsionit;
- Koordinatori Kombëtar për Luftimin e Krimin Ekonomik;
- Prokuroritë Themelore;
- Mekanizmi përcjellës për ngritjen e bashkëpunimit ndërinstytucional - Këshilli Prokurorial i Kosovës ka realizuar krijimin e bazës së të dhënave/Mekanizmin përcjellës me qëllim të harmonizimit të raporteve statistikore ndërmjet subjekteve parashtruese të kallëzimeve penale.

Të drejtat themelore

Korniza institucionale në fushën e të drejtave themelore përbëhet nga këto mekanizma:

- Zyra për Qeverisje të Mirë, të Drejtat e Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe kundër Diskriminimit (ZKM);
- Institucioni i Avokatit të Popullit;
- Agjencia për Barazi Gjinore;
- Zyrtarët/ët për Barazi gjinore në ministri dhe komuna;
- Zyrtarët për mbrojtje nga Diskriminimi në Ministri dhe Komuna;
- Agjencia Kosovare për Krahasim dhe Verifikim të Pronës;
- Koordinatori Nacional Kundër Dhunës në Familje;
- Komiteti Ndërmnistror për të Drejtat e Fëmijëve;
- Grupi Koordinues Ndërmnistror për të Drejtat e Njeriut
- Grupi Këshillëdhënës dhe Koordinues për të drejtat e personave nga komuniteti LGBTI;
- Shërbimi Korrektues i Kosovës;
- Shërbimi Sprovues i Kosovës;
- Inspektorati i MD-së për ShKK;
- Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e torturës dhe trajtimeve të tjera mizore, jonjerëzore ose poshtëruese;
- Agjencia për Ndihmë Juridike Falas;
- Këshilli Nacional për Personat me Aftësi të Kufizuara.

Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore

Korniza institucionale në fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore përbëhet nga:

- Ministria për Komunitete dhe Kthim;
- Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit;
- Këshilli Konsultativ për Komunitete;
- Këshilli Zbatues Monitorues;
- Zyra e Komisionarit për Gjuhët;
- Zyra për Çështje të Komuniteteve;
- Grupi Teknik i Punës për Koordinimin e zbatimit të rekomandimeve të Konventës Kornizë për Mbrojtje të Pakicave Kombëtare;
- Komitetet Lokale për Siguri Publike;
- Këshillat Komunal për Siguri në Bashkësi.
- Komiteti Komunal Veprues për Monitorimin e zbatimit të strategjisë dhe planit të veprimit për përfshirjen e komuniteteve Rom dhe Ashkali në shoqërinë kosovare.
- Grupi Teknik Punës për Mbrojtjen nga Diskriminimi të Komunitetit rom, ashkali dhe egjiptas.

Mbrojtja e të dhënave personale

- Agjencia e Informacionit dhe Privatësisë.

Mbështetja e donatorëve

Sistemi gjyqësor

Në vijim përmbledhen projektet e asistencës së BE-së dhe asaj bilaterale në fushën e gjyqësorit.

Mbështetje e mëtejshme për Kodin Civil. Qëllimi i këtij projekti është vazhdimi i mbështetjes së BE-së për modernizimin dhe harmonizimin e kornizës ligjore për çështjet civile në përputhje me *acquis*-në e BE-së, standardet evropiane dhe praktikat më të mira ndërkombëtare, dhe mbështetja e zbatimit të një Kodi të ri Civil. Projekti ka filluar zbatimin më 1 shkurt dhe do të zbatohet deri më 30 prill 2022.

Sistemi i Menaxhimit Informativ të Lëndëve ka për qëllim mbështetjen e institucioneve të drejtësisë në Kosovë. Ky projekt, i mbështetur nga Ministria e Punëve të Jashtme të Norvegjisë, ka për qëllim të siguroj asistencë teknike Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK) në automatizimin e funksionimit të punës në të gjitha gjykatat dhe prokuroritë e Kosovës.

Projekti i IPA-s, *EUKOJUST* mbështet sistemin e drejtësisë, financohet nga BE, dhe zbatohet nga konsorciumi mes IRZ, CILC dhe Ministria e Drejtësisë e Kroacisë. Përfitues të këtij projekti janë si në vijim: KPK, KGJK, prokuroritë dhe gjykatat, Ministria e Drejtësisë dhe Akademia e Drejtësisë. Projekti ka filluar zbatimin më 1 tetor 2020 dhe do të zgjasë 40 muaj. Qëllimi kryesor i projektit është *Reformimi i sistemit të drejtësisë në linjë me standardet evropiane dhe ndërkombëtare.*

Ne tetor të vitit 2020 ka filluar zbatimi i projektit gjithëpërfshirës të IPA 2018 për mbështetjen e sistemit të drejtësisë në Kosovë me vlerë prej EUR 7.0 milion. Ky projekt zbatohet nga konsorciumi IRZ, Ministria e Drejtësisë Kroate dhe Qendra për Bashkëpunim Ligjor Ndërkombëtar - CILC. Projektisynon forcimin e sistemit gjyqësor në Kosovë dhe përafrimin e standardeve të tij me ato evropiane dhe *acquis* të BE-së. Kjo do të arrihet nëpërmjet forcimit të pavarësisë dhe paanësisë, llogaridhënies, profesionalizmit, cilësisë, efikasitetit dhe transparencës së institucioneve në sektorin e drejtësisë. Programi do të mbështesë menaxhimin e përgjithshëm të sektorit të drejtësisë dhe do të zhvillohen aktivitete për të mbështetur institucionet, ngritjen e kapaciteteve dhe përmirësimin e kushteve të punës. Përveç kësaj, veprimi do të mbështesë luftën kundër dhunës në familje dhe do të rrisë qasjen në drejtësi për të gjithë qytetarët, me fokus të veçantë tek gratë, grupet e cenueshme dhe të marginalizuara. Në qershor të vitit 2020 gjithashtu ka filluar zbatimi i Projektit PECK III me vlerë prej EUR 2.25 milion i cili financohet nga IPA 2018 dhe bashkefinancohet dhe zbatohet nga Këshilli i Evropës. Projekti synon zbatimin e metodologjive të njohura ndërkombëtarisht GRECO dhe MONEYVAL për forcimin e institucioneve të Kosovës në luftën kundër korrupsionit, pastrimit të parave dhe terrorizmit.

Institucionet e drejtësisë do të mbështeten tutje edhe me programin IPA 2020 me vlerë prej EUR 3.5 milion, përkatësisht mbështetje me pajisje të teknologjive informative për funksionalizimin e mëtejshëm të Sistemit të Menaxhimit Informativ të Lëndëve në të gjithë gjykatat dhe prokurori si dhe ndërtimin e qendrës së rimëkëmbjes në rastet kur qendra kryesore e të dhënave ka probleme teknike dhe dështon. Projekti synon gjithashtu të mbështet tutje funksionalizimin dhe përmirësimin e kushteve të Akademisë të Drejtësisë. Pasi Qeveria e Kosovës ka marrur përsipër të ndërtojë objektin e ri, projekti do të plotësojë këtë investim me pajisje të nevojshme dhe furnizim shtesë.

Sistemi i drejtësisë në Kosovë mbështet tutje me projektin “Mbështetje për Profesionet Ligjore në Kosovë – LINK” me vlerë prej EUR 0.8 milion. Projekti i paraparë për IPA 2020 është shtyer për vitin programues IPA 2021 për shkak të situatës së krijuar me pandeminë globale COVID-19. Ky projekt do të zbatohet nga Këshilli i Evropës dhe synon të ngjitet kapacitetet e profesionistëve ligjorë (Akademia e Drejtësisë e Kosovës, Shoqata e Avokatëve të Kosovës, studente të universitetit, profesorë) lidhur me jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut dhe metodologjinë HELP.

Ky projekt është në fazë të hershme të planifikimit dhe do të detajzohet tutje më 2021, ndërsa kontraktohet dhe finalizohet tentativisht në vitin 2022.

BE gjithashtu parasheh vazhdimësinë e projektit EKOJUST në fazën e dytë për të mbështetur sistemin e Drejtësisë ndërmjet IPA 2022 me vlerë tentative EUR 9.0 milion. Projekt synon të rrisë më tej kapacitetet menaxheriale të KGJK-së dhe gjykatave, dhe të forcojë kapacitetet e tyre në trajtimin e rasteve të natyrës speciale të krimit kibernetik dhe dhunës në familje. Projekti gjithashtu do të mbështesë administrimin e sistemit prokurorial dhe do të përmirësojë kapacitetet e administrimit të Akademisë së Drejtësisë për zhvillimin, menaxhimin dhe matjen e programeve të trajnimit. Në fundin e projekti do të vazhdojë mbështetjen

për hartimin ligjor dhe të politikave dhe do të përmirësojë mekanizmat përgjegjës për mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

Sistemi Kombëtar i Evidencës Penale- NCCR i mbështetur nga BE ka për qëllim të mbështesë reformat politike, ligjore dhe administrative për digjitalizimin e të dhënave penale në nivel të gjykatave dhe nivel qendror, si dhe të sigurojë lëshimin e çertifikatave të besueshme në përputhje me standardet ndërkombëtare.

Projekti Aktiviteti për Drejtësi nga USAID fokusohet në forcimin e kapaciteteve institucionale me qëllim të ofrimit të qytetarëve qasje në shërbime gjyqësore më kualitative si dhe mjete të shumta për të zgjidhur nevojat e sistemit gjyqësor. Projekti është paraparë të zgjas 5 vite dhe do të ndikoj në rritjen e besimit të publikut në në sistemin e drejtësisë dhe sundimin e ligjit.

Programi i USAID-it Drejtësia Komerciale ka për qëllim përmirësimin e cilësisë së drejtësisë komerciale, duke u përqendruar në reformat që do të zvogëlojnë mundësitë për korrupsion, do të rregullojnë rrjedhën e duhur të lëndëve dhe do të përmirësojnë kapacitetin e gjykatave mbi të drejtën dhe procedurën komerciale. Ndër të tjera programi ka në fokus rritjen e shfrytëzimit të zgjidhjeve alternative të mosmarrëveshjeve, respektivisht ndërmjetësimit.

Byroja Ndërkombëtare për Çështje të Narkotikëve dhe të Zbatimit të Ligjit (INL)-Ambasada Amerikane në Kosovë, do të financojë projektin për video-inqizimin e seancave gjyqësore në të gjitha gjykatat e Kosovës dhe degët e tyre. INL do të pajisë zyrat e gjyqtarëve dhe zyrën kryesore të KGJK-së me pajisje transkriptimi, si dhe do t'i sigurojë sekretariatit të KGJK-së pajisje për videokonferenca. **Në këtë mënyrë projekti** do të ndikoj drejtëpërdrejtë në rritjen e efikasitetit të gjyqësorit, transparencës, qasjes në drejtësi besueshmërisë së publikut në gjyqësor dhe modernizimit të gjyqësorit.

Asistenca e BE-së në fushën e *të drejtave themelore* përfshin projektet e përshkruara në vijim.

Kthimi dhe Ri-integrimi në Kosovë V (EU-RRK V), Programi i financuar nga BE në kuadër të IPA 2016, i bashkë-financuar nga MKK dhe është duke u zbatuar nga Organizata Ndërkombëtare për Migrim (IOM), ka për qëllim të kontribuojë në përpjekjet e Qeverisë së Kosovës për të promovuar një ambient tolerant dhe multi-etnike, të bazuar në respektimin e të drejtave universale të njeriut, të cilat janë të përshtatshme për kthim të qëndrueshëm dhe ri-integrimin e personave të zhvendosur dhe familjeve të refugjatëve nga radhët e minoriteteve. Projekti mbështet rreth 400 familje të kthyer në të gjitha fazat e aktiviteteve të saj në komunat e përzgjedhura. Aktivitetet e programit filluan më 2018, dhe pritet të përfundojë brenda 36-48 muajsh.

Programi i BE-së për Stabilizimin e Komuniteteve, faza e katërt (BE- CSP IV) në kuadër të IPA 2018 është duke u zbatuar. Nga fillimi i zbatimit nga muaji janar i vitit 2020 e deri më tani, programi EU-CSP IV ka zbatuar gjithsej 142 projekte nga 156 projekte të miratuara. Në përgjithësi projektet e zbatuara kanë krijuar vende të punës (me orar të plotë, me kohë të pjesshme dhe vende të siguruar pozitive ekzistuese). 30-40% e bizneseve të mbështetura kanë qenë grupe të rrezikuara në aspektin e zhvillimit në mesin e komuniteteve jo-shumicë (gratë, të rinjtë, personat me aftësi të kufizuara, dhe të kthyerit nga komunitetet jo-shumicë). Në periudhën në vijim do të ketë aktivitete për pranimin, miratimin dhe zbatimin e projekteve tek përfituesit.

Programi i financuar nga BE dhe Ministria për Komunitete dhe Kthim, synon të mbështesë krijimin e një shoqërie gjithëpërfshirëse shumëetnike në Kosovë, krijimin e mundësive për krijimin e të ardhurave për komunitetet jo-shumicë, promovimin e ri-integrimit të qëndrueshëm të të kthyerve, përmes mbështetjes së stabilitetit socio-ekonomik dhe iniciativave të zhvillimit të komunitetit, duke rritur kështu perspektivat e integritit dhe përfshirjen sociale. Së pari, përmes sjelljes së mbështetjes në krijimin dhe zhvillimin e bizneseve kolektive/të shoqëruara, do t'i ndihmojë ata në zhvillimin e operacioneve kolektive të biznesit, krijimin e një prodhimi të ri me vlerë të shtuar dhe përfitimin së bashku përmes rezultateve të tyre maksimale dhe pozicionit të forcuar. Së dyti, aksioni mbështet sipërmarrës të rinj ose operacionalë jo-shumicë për të vendosur ose rritur prodhimin e tyre përmes ndihmës materiale dhe *knoë-hoë*, si dhe krijimin e lidhjeve të biznesit dhe qasjes së zgjeruar në treg. Së treti, përmes zbatimit të projekteve të nivelit të

komunitetit, aksioni do të mbështesë drejtpërdrejt një gamë të gjerë të iniciativave për të adresuar shqetësimet, përparësitë dhe nevojat e komunitetit më të gjerë, duke nxitur mundësi të integritit social (ri) midis anëtarëve të komunitetit. Të gjitha aktivitetet bëhen në bashkëpunim të ngushtë me autoritetet lokale të cilët luajnë një rol të rëndësishëm në secilin hap të procesit. Periudha e zbatimit të projektit është 24-30 muaj.

Projekti për mbështetje të mbylljes së qendrave kolektive faza e dytë, programi i financuar nga BE-ja në kuadër të IPA 2018, i bashkë-financuar nga MKK, i cili projekt zyrtarisht ka filluar në muajin janar 2020 dhe në këtë periudhë kanë filluar takimet/aktivitetet për zbatimin e projektit. Projekti do të kontribuojë në zbatimin e mirë të strategjive për familjet e zhvendosura në qendra kolektive, duke mbështetur realizimin e zgjidhjeve të qëndrueshme për integrimin e tyre social dhe ekonomik. Aktiviteti do të zhvillohet përmes ndërhyrjeve shumëpalëshe që synojnë mbështetjen e një integrimi dinjitoz dhe të qëndrueshëm për deri në 70 familje përfituese direkte (142 individë) që banojnë në këto qendra kolektive. Si përfitues indirekt, komunat Leposaviq, Zveqan dhe Graçanicë do të përfitojnë nga kapaciteti i rritur për të ofruar zgjidhje të qëndrueshme për popullatën e tyre të zhvendosur. Priten tre rezultate kryesore: mbyllja e 14 qendrave / qendrave kolektive dhe zgjidhjeve të qëndrueshme të strehimit të ofruara deri në 70 familje të zhvendosura që lehtësojnë daljen e tyre nga qendrat kolektive drejt një jete dinjitoze; ofrimi i mbështetjes socio-ekonomike për deri në 70 familje të zhvendosura; dhe mbështetje për zhvillimin e komunitetit dhe infrastrukturë të përmirësuar në tre komuna. Aktivitetet në sektorë të ndryshëm (strehimi, ndihma humanitare, gjenerimi i të ardhurave, integrimi social) do të zbatohen paralelisht. Të gjitha aktivitetet bëhen në bashkëpunim të ngushtë me autoritetet lokale të cilët luajnë një rol të rëndësishëm në secilin hap të procesit. Periudha e zbatimit të projektit është 24 - 30 muaj.

Me kornizën e planifikuar financiare të IPA III kryesisht IPA 2021 është paraparë mbështetja e vazhdueshme e komuniteteve në Kosovë me projektin “Stabilizimin e Komuniteteve faza e V (BE-CSP V) me vlerë totale EUR 3.0 milion (2.5 nga BE dhe 0.5 bashkëfinancim nga MKK). Projekti ka për qëllim krijimin e mundësive për të gjeneruar të ardhura për komunitetet jo-shumicë (posaçërisht për gratë, të rinjtë dhe komunitetin RAE) në sektorët kyç ekonomikë në Kosovë duke rritur kështu perspektivat e tyre (ri) të integritit. Faza V e projektit gjithashtu synon përmirësimin e përfshirjes sociale dhe qëndrueshmërisë së komuniteteve të cilat janë në disavantazh (posaçërisht gratë, rinia dhe komunitetet romë, ashkali e egjiptas) përmes stimulimit të iniciativave të përshtatura të komunitetit ndëretnik që kontribuojnë në ndërtimin e besimit dhe pajtimin.

Gjithashtu me kornizën IPA 2022 është planifikuar projekti “Kthimi dhe Ri-integrimi në Kosovë faza e VI (RRK VI)” me vlerë totale EUR 8.0 milion (6.0 financuar nga BE ndërsa 2.0 bashkëfinancim nga MKR). Projekti do të zbatohet nga IOM dhe ka për qëllim që aktorët shtetërorë dhe jo-shtetërorë në Kosovë të zbatojnë kthimin dhe riintegrimin e qëndrueshëm të deri në 260 familjeve të zhvendosura, si dhe do të financoj shtesë për ndërtimin e kapaciteteve.

Në 2020 gjithashtu është nënshkruar kontrata e Binjakezimit me Latvi dhe Gjermaninë për mbështetje të mëtutjeshme të Agjencisë për Informim dhe Privaci me vlerë EUR 2.0 milion. Projekti pritet të fillojë zbatimin në 2021 dhe synon të përmirësoj performancën e Agjencisë për Informim dhe Privatësisë, duke forcuar kapacitetet institucionale, ligjore dhe kornizën rregullatore dhe ndërgjegjësimi e publikut për mbrojtjen e të dhënave dhe qasjen në informimi publik.

Të drejtat e fëmijëve gjithashtu do të mbështeten me projektin e planifikuar në kuadër të IPA 2020 i cili parasheh zbatimin nga UNICEF në Kosovë me vlerë totale EUR 2.2 milion (bashkëfinancim nga UNICEF me 300,000). Qëllimi i këtij projekti është të rritet numri i djemve dhe vajzave që përfitojnë nga qasjet dhe shërbimet multi-disiplinore duke iu përgjigjur dobësive socio-ekonomike, dhunës, neglizhimit, abuzimit dhe aksesit të pabarabartë në drejtësi.

Të drejtat e njeriut gjithashtu janë duke u mbështetur nga projekti “Promovimi i diversitetit dhe barazisë në Kosovë” me vlerë EUR 0.3 milion i cili zbatohet në kuadër të programit Horizontal Facility II, i bashkë financuar nga IPA me shumë përfitues dhe Keshilli i Evropës. Projekti ka filluar në maj 2019 dhe përfundon në maj 2022. Projekti synon të forcoj kapacitetet dhe për të mbështetur autoritetet për të përmirësuar

zbatimin e politikës/Ligjore kornizë në lidhje me antidiskriminimin, luftimin e gjuhës së urrejtjes dhe mbrojtjen e të drejtave të personave LGBTI në përputhje me standardet dhe rekomandimet e vendosura nga Këshilli i Evropës - veçanërisht ato të Komisioni Evropian për Racizmin dhe Intolerancën (ECRI). Më konkretisht, veprimi do të kontribuojë në forcimin e kapaciteteve të Zyrës për Qeverisje të Mirë në Zyrën e Kryeministrit dhe Institucionin e Avokatit të Popullit në lidhje me mekanizmat e mbrojtjes së të drejtave të njeriut. Nëpërmjet dimensionit të tij rajonal, veprimi synon gjithashtu të forcojë bashkëpunimin dhe sinergjinë midis Kosovës dhe organet e barazisë së Ballkanit Perëndimor në luftimin e diskriminimit dhe gjuhës së urrejtjes në rajon.

Objektivat prioritare afatmesme

Sistemi gjyqësor

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 23, gjatë periudhës 2022-2026 Qeveria e Kosovës do të fokusohet në këto objektiva prioritare afatmesme:

- Finalizimi dhe miratimi i reformës së sistemit të drejtësisë përmes dizajnit të reformave të mëtejshme, garantimit të një procesi gjithëpërfshirës, transparent, me përfshirjen e të gjitha palëve të interesuara dhe konsensusin më të gjerë politik të udhëhequr nga standardet dhe praktiket më të mira ndërkombëtare dhe evropiane, jurisprudenca përkatëse ndërkombëtare si dhe opinionet e Komisionit të Venedikut;
- Finalizimi i ndërhyrjeve kushtetuese ose legjislative në lidhje me mekanizmat për llogaridhënien e gjyqtarëve dhe prokurorëve si subjekt i shqyrtimit paraprak nga Komisioni i Venedikut, për të siguruar që standardet dhe praktiket më të mira të respektohen dhe të reflektohen siç duhet;
- Reformimi i sistemit të drejtësisë nëpërmjet avancimit të mëtejshëm të kornizës ligjore dhe të politikave bazuar në analizën e Rishikimit Funkcional të sektorit të Sundimit të Ligjit;
- Avancimi i kornizës ligjore dhe sistemit të menaxhimit të pasurive të sekuestruara apo të konfiskuara;
- Rregullimi i bazës ligjore për krijimin e gjykatës administrative;
- Miratimi i Kodit Civil.

Me qëllim që të identifikohen dhe përcaktohen objektivat strategjike dhe zhvillimore për fushën e sundimit të ligjit të rritet efektiviteti i institucioneve shtetërore në zbatimin e ligjit, do të rishikohet korniza ligjore e sundimit të ligjit, si dhe proceset e bashkëpunimit midis institucioneve që kanë përgjegjësi në fushën e sundimit të ligjit. Gjithashtu do të vlerësohen kapacitetet institucionale për sundimin e ligjit; nxjerrja e rekomandimeve për përmirësimin e kornizës ligjore, si dhe të proceseve të bashkëpunimit. Ky proces do të udhëhiqet nga MD e çila për ecurinë, rezultatet dhe rekomandimet e rishikimit funksional i raporton Komitetit Drejtues, të përbërë nga përfaqësuesit e institucioneve si në vijim: MD, MPB, MFPT, KGJK, KPK, AKI, dhe përfaqësues të donatorëve ndërkombëtar që ofrojnë asistencë teknike në përkrahje të rishikimit funksional. Ky Komitet Drejtues ka për detyrë që të përcaktoj vijat e përgjithshme të ecurisë së rishikimit funksional në bazë të rekomandimeve të MD dhe ti paraqes Qeverisë së Kosovës propozimin për Strategjinë Kombëtare për Sundimin e Ligjit në Kosovë. Për këtë çështje MD do të lidh memorandume të bashkëpunimit me institucione të pavarura të fushës së Sundimit të Ligjit për bashkëpunim dhe bashkërendim të aktiviteteve në kuadër të këtij procesi;

- Rritja e numrit të noterëve konform ndryshimeve të reflektuara në Ligjin e ri të Noterisë;
- Rritja e numrit të përbaruesve privatë;
- Rritja e numrit të ndërmjetësuesve;
- Realizimi i trajnimeve për noterë, përbarues privatë dhe ndërmjetësues.

Në periudhën afatmesme, KGJK me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA do të fokusohet në këto objektiva prioritare afatmesme:

- Monitorimi i zbatimit të politikave, strategjive dhe vendimeve të KGJK-së;
- Ngritjen e kapacitetit në gjykata në administrimin e drejtësisë përmes ngritjes së numrit të stafit mbështetës;

- Avancimin e mëtejshëm të sistemit elektronik të menaxhimit të lëndëve; Vlerësimin e vazhdueshëm të nevojave të gjyqtarëve për trajnime në veçanti për të gjyqtarëve në Departamentin Special në kuadër të Gjykatës Themelore të Prishtinës dhe Gjykatës së Apelit dhe gjyqtarëve të Gjykatës Ekonomike pas themelimit dhe funksionalizimit të së njëjtës.
- Konsolidimin e vazhdueshëm të Projektit të Sistemit të Centralizuar Nacional të Evidencës Penale në Kosovë.
- Krijimin, përditësimin dhe monitorimin e bazës elektronike të të dhënave për të regjistruar të gjitha ankesat dhe kërkesat për fillimin e hetimeve disiplinore dhe informacionin e paraqitur nga autoritetet kompetente.
- Emërimin e anëtarëve të mbetur të Këshillit Gjyqësor të Kosovës për të kompletuar përbërjen e Këshillit.
- Fuqizimi i kapaciteteve të komisioneve dhe stafit përgjegjës për zhvillimin e procedurave disiplinore dhe vlerësimin e performancës së gjyqtarëve;
- Draftimin dhe miratimin e akteve nënligjore lidhur me Gjykatën Komerciale dhe plotësimin ndryshimin e akteve ekzistuese.
- Vazhdimi i promovimit të përdorimit të ndërmjetësimit të gjyqtarët dhe publiku.

Në periudhën afatmesme, KPK me qëllim të ngritjes së efikasitetit dhe efektivitetit të sistemit prokurorial, konform mandatit dhe sfidave të identifikuar në Raportin e KE-së për Kosovën synon:

- Avancimin e sistemit të administrimit dhe llogaridhënies në sistemin prokurorial;
- Forcimi i kapaciteteve të KPK-së dhe komisioneve të KPK-së;
- Miratimin dhe mbikëqyrjen e politikave për zvogëlimin e numrit të rasteve me fokus në trajtimin e rasteve të korrupsionit, krimit ekonomik dhe krimit të organizuar;
- Konsolidimi i mekanizmave të nevojshëm për zbatim dhe zbatimin e Planit strategjik të sistemit prokurorial 2022-2024;
- Avancimi i mëtejshëm i sistemit të arkivimit të dosjeve në sistemin prokurorial;
- Avancimi i procesit të mbledhjes, përpunimit dhe raportimit të statistikave;
- Ngritjen e kapaciteteve profesionale të prokurorëve dhe personelit administrativ;
- Avancimi i mëtejshëm i kapaciteteve profesionale të PSRK-së në zbatim të strukturës së re organizative në këtë prokurori;
- Kompletimi i akteve nënligjore konform ndryshimeve të fundit ligjore;
- Avancimi i mëtejshëm i sistemit elektronik të menaxhimit të lëndëve.
- Fuqizimi i kapaciteteve të komisioneve dhe stafit përgjegjës për zhvillimin e procedurave disiplinore dhe vlerësimin e performancës së prokurorëve dhe stafit;
- Përditësimi dhe monitorimi i vazhdueshëm i bazës elektronike të të dhënave për të regjistruar të gjitha ankesat dhe kërkesat për fillimin e hetimeve disiplinore dhe informacionin e paraqitur nga autoritetet kompetente.

Në periudhën afatmesme, *Akademia e Drejtësisë* në pajtim me mandatin e saj të përcaktuar me ligj synon:

- Aftësimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve të sapoemëruar si dhe përgatitjen profesionale përshtatshëmrisht me rolin dhe detyrat e funksionit përkatës;
- Avancimin e vazhdueshëm të njohurive profesionale të gjyqtarëve, prokurorëve, stafit administrativ gjyqësor dhe prokurorial si dhe profesionistëve të tjerë ligjor në shkathtësitë dhe kompetencat profesionale dhe interdisciplinare;
- Ngritjen e kapaciteteve profesionale të profesioneve të lira;
- Rritjen e cilësisë së programeve trajnuese, kapaciteteve analitike dhe hulumtuese si dhe veprimtarisë botuese.

Aftësimi i gjyqtarëve dhe prokurorëve të sapo emëruar do të bëhet përmes zbatimit të trajnimit fillestar përmes trajnimeve teorike dhe trajnimeve praktike në gjykatat, përkatësisht prokuroritë ku janë të emëruar nën mentorimin e mentorëve.

Avancimi i vazhdueshëm i gjyqtarëve dhe prokurorëve, stafit administrativ të gjykatave dhe prokurorive dhe profesionistëve tjerë ligjor synohet përmes zbatimit të trajnimeve të vazhdueshme me fokus në:

- Zbatimit të trajnimeve cilësore të specializuara;
- Zbatimit të trajnime cilësore sipas kompetencës dhe kërkesave të gjyqtarëve dhe prokurorëve;
- Zbatimit të tryezave në fushën penale, civile dhe administrative për unifikimin e praktikës
- Zbatimin e trajnimeve të detyrueshme sipas kërkesave nga KGJK dhe KPK; si dhe
- Zbatimin e trajnimeve nga modulet e trajnimit bazik për bashkëpunëtorë profesional dhe zyrtarë ligjor si dhe për stafin tjetër administrativ gjyqësor dhe prokurorial.

Vëmendje të veçantë do të kenë edhe trajnimet për profesionet e lira, përkatësisht ato profile për të cilat AD ka arrite memorandume të bashkëpunimit dhe ka kërkesa nga odat përkatëse.

- Rritja e cilësisë së programeve trajnuese, kapaciteteve analitike dhe hulumtuese si dhe veprimtarisë botuese do të bëhet përmes zbatimit të mekanizmave për vlerësim duke përfshirë strategjitë e vendit që kanë relevancë për gjyqësorin. Gjithashtu në krijimin e burimeve të reja ligjore që lehtësojnë dhe ndihmojnë procesin e punës në gjykata dhe prokurori.

Politikat kundër korrupsionit

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA-së dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 23, gjatë periudhës 2022-2026 Agjencia Kundër Korrupsion do të fokusohet në këto objektiva prioritare afatmesme:

- Hartimi i Analizës për vlerësimin e mandatit të Agjencisë Kundër Korrupsionit. Kjo analizë parasheh nevojën e krijimit të mekanizmave për vlerësimin e rrezikut të korrupsionit në sektorë të ndryshëm; vlerësimi i hapësirave në legjislacion të cilat mundësojnë korrupsionin “corruption legislation proofing”, si dhe monitorimi i zbatimit të planeve të integritetit.
- Plotësimi i mandatit me masa shtesë për zbatimin e procedurës së hetimeve paraprake dhe kontrollit te prejardhjes së pasurisë së zyrtarëve të lartë publikë;
- Ngritja e kapaciteteve institucionale të zyrtarëve të Agjencisë për zbatimin e ligjit për mbrojtjen e sinjalizuesve.

Në periudhën afatmesme, Akademia e Drejtësisë do të ketë në fokus në:

- Zbatimin e trajnimeve të specializuara në luftën kundër krimit të organizuar. Në kuadër të këtyre trajnimeve do të trajtohen tematikat si në vijim: PST kundër korrupsionit, shpëlarjes së parave dhe hetimit financiar, krimi kibernetik dhe kriptovalutat, mashtrimi në prokurimin publik si dhe ekstremizimi dhe radikalizmi dhe terrorizmi. Prioritet për AD-në do të jenë edhe tryezat të cilat do të unifikojnë praktikën gjyqësore veçanërisht në fushën e sequestrimit dhe konfiskimit si dhe për politikën ndëshkimore.

Të drejtat themelore

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 23, prioritet i Qeverisë së Kosovës në fushën e të drejtave themelore gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë, forcimi dhe fuqizimi i koordinimit ndër-institucional në fushën e të drejtave të njeriut, zbatimi i ligjeve aktuale dhe fokusimi në përditësimin dhe zbatimin e strategjive dhe programeve për të drejtat e njeriut, duke siguruar qasje afatgjatë në këtë drejtim. Më konkretisht:

- Të sigurohet monitorimin i duhur i përcjelljes së raporteve dhe rekomandimeve nga Avokati i Popullit për të rritur më tej shkallën e zbatimit;
- Krijimi dhe funksionalizimi i plotë i mekanizmave institucionale për mbrojtjen nga diskriminimi në të gjitha ministrinë dhe komunat dhe vendosja e një sistemi të koordinimit ndërmjet tyre dhe Zyrës së Qeverisjes së Mirë;
- Fuqizimi i rolit të zyrtarëve për barazi gjinore në ministri dhe komuna;
- Fuqizimi i rolit të grave dhe vajzave në vendimmarrje, fuqizimit ekonomik të tyre dhe eliminimit të dhunës në baze gjinore dhe dhunës në familje;
- Harmonizimi i Legjislacionit për reformën zgjedhore me Ligjin për Barazi Gjinore;

- Zbatimi i Programit të Kosovës për Barazi Gjinore dhe krijimi i sistemit të monitorimit për zbatimin e tij;
- Miratimi i Strategjisë së re kundër dhunës në familje;
- Zbatimi i Vlerësimit të Ndikimit Gjinator për kornizën rregullative;
- Avancimin e sektorit të të drejtave pronësore, duke synuar në përkufizimin më të qartë me ligj të të drejtave pronësore dhe ofrimin e mekanizmave më efikas, të qasshëm dhe të përballueshëm përmes të cilëve qytetarët do të mund të fitojnë njohjen juridike të të drejtave të tyre;
- Përmirësimi i politikave për ekzekutimin e sanksioneve penale, si dhe sensibilizimi i gjykatave për rritjen e numrit të rasteve të shqiptimit të dënimeve alternative kundrejt shqiptimit të dënimeve me burg;
- Të hetohen në mënyrë të plotë sulmet ndaj gazetarëve, rastet e dhunës seksuale dhe dhunës në familje, krimet e urrejtjes, gjuha e urrejtjes dhe diskriminimi dhe sulmet ndaj personave të komunitetit LGBTI, duke siguruar hetime në kohë dhe të plota dhe gjykim të rasteve të tilla;
- Të sigurohet financim të qëndrueshëm për transmetuesin publik dhe të rishikohet korniza legjislativë që rregullon funksionimin e Komisionit të Pavarur të Mediave;
- Të ndërmerren veprime konkrete për të siguruar funksionimin e strehimoreve për viktimat e dhunës me bazë gjinore.

Në periudhën afatmesme, Akademia e Drejtësisë do të ketë në fokus ngritjen e kapaciteteve profesionale dhe interdisciplinare të gjyqtarëve, prokurorëve dhe stafit administrativ gjyqësor e prokurorial në fushën e të drejtave të njeriut dhe mbrojtjen kundër diskriminimit në përputhje me praktikën e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe ofrimin e burimeve ligjore për përfituesit, nëpërmjet bibliotekës si dhe materiale të ndryshme hulumtuese.

Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore

Në një periudhë afatmesme, do të ndërmerren masa për përfshirjen e grupeve të marginalizuara dhe të komuniteteve minoritare në arsimin e lartë. Në të njëjtën kohë duhet të vazhdohet me angazhimin për përmirësimin e qasjes së refugjatëve dhe personave të zhvendosur në pronat e tyre dhe shërbime publike, si dhe tu ofrohen mundësi më të mira ekonomike.

Rishikimi i kornizës ligjore, përfshirë,

- Ligjin për personat e zhvendosur;
- Ligjin për Rikthimin e Objekteve të Trashëgimisë Kulturore të Marra Ilegalisht;
- Ligjin mbi Eksportin e të Mirave Kulturore;
- Rritjen e fondeve për restaurimin e monumenteve të trashëgimisë kulturore: historike, kulturore dhe fetare.

Në funksion të mbrojtjes, ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore vëmendje e veçantë do t'i kushtohet bashkëpunimit ndërkufitar dhe përfshirjes së zonave të trashëgimisë në Kosovë në agjendat rajonale të zhvillimit të turizmit kulturor.

- Të avancohet mbrojtja e trashëgimisë kulturore duke pasuruar bazën ligjore me aktet nënligjore në mënyrë që të përmirësohet zbatimi i kornizës ligjore që lidhet me të, dhe përmes integritetit të arrihet përmirësimi i Trashëgimisë Kulturore në planifikimin urban;
- Të përmirësohet ruajtja, mbrojtja dhe promovimi i Trashëgimisë Kulturore të luajtshme, përmes krijimit të mekanizmave ligjorë për eksportin/importin dhe parandalimin e trafikimit të objekteve kulturore, duke transpozuar direktivat përkatëse të BE-së në rregullore;
- Në fushën e Trashëgimisë Kulturore, kërkohet që të plotësohet ndryshohet ligji për trashëgiminë kulturore. Aktivitete tjera për përmirësimin e zbatueshmerisë së Kornizës ligjore lidhur me Trashëgiminë Kulturore të përcaktuara në Planin Strategjik Operacional (PSO), mes tjerash përfshinë edhe hartimin e UA për përcaktimin e Perimetrit dhe Zonën e Mbrojtur të Aseteve të Trashëgimisë Kulturore, si dhe Politikave të Menaxhimit të zhvillimit brenda tyre. Me miratimin e kësaj Rregulloreje do të përmirësohet marrja e përgjegjësisë në rastet e dëmtimit të aseteve Trashëgimisë Kulturore dhe ndërtimeve ilegale në Zonat e Mbrojtura të aseteve.

- Me funksionalizimin e Këshillit Kombëtar për Trashëgimi Kulturorë dhe përcaktimin e procedurave të Inventarizimit deri tek Mbrojtja me anë të Rregullores, së shpejti do bëhet rregullimi i statusit të mbrojtjes së përhershme për të gjitha kategoritë e trashëgimisë kulturore.
- Avancimit të mekanizmave për monitorim dhe mirëmbajtje sistematike të monumenteve të trashëgimisë kulturore do t'i paraprijë vlerësimi i zbatimit dhe shqyrtimi i Strategjisë Kombëtare për Trashëgimi Kulturorë 2017-2027.
- Në fushën e trashëgimisë kulturore synohet edhe ngritja e kapaciteteve profesionale dhe efikasitetit të shërbyesve civil dhe punonjësve profesional në mbrojtjen e trashëgimisë kulturore, dhe mbështetja financiare e institucioneve të trashëgimisë kulturore përmes ri-organizimit të skemës organizative të institucioneve vartëse të trashëgimisë kulturore.

MKRS në cilësinë e anëtarit të Këshillit Zbatues Monitorues do të vazhdojë të mbështesë KZM-në. Të vazhdohet me funksionimin e Këshillit Zbatues Monitorues.

Mbrojtja e të dhënave personale

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA-së dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 23, gjatë periudhës 2022-2026 Agjencia për Informim dhe Privatësi do të fokusohet në këto objektiva prioritare afatmesme:

- Ngritjen e kapaciteteve dhe forcimi profesional i inspektorëve dhe personelit të AIP-së;
- Hartimi i Strategjisë për Mbrojtjen e të Dhënave Personale;
- Avancimi i mekanizmave Inspektues për Mbikqyrjen e Zbatimit të Ligjit;
- Krijimi i sistemit elektronik të menaxhimit të lëndëve inspektuese;
- Krijimi i sistemit elektronik të menaxhimit të ankesave;
- Kompletimi i akteve nënligjore konform ndryshimeve ligjore;
- Avancimi i procesit të mbledhjes, përpunimit dhe raportimit të statistikave.

3.24. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria

Ky kapitull mbulon këto fusha: menaxhimin e kufirit, migrimin, parandalimin dhe kontrollimin e migracionit të parregullt, politikën e vizave, sigurinë e dokumenteve, luftën kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimin policor, luftimin e shpëlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit, luftën kundër terrorizmit, luftimin e narkotikëve dhe bashkëpunimi gjyqësor në çështjet penale dhe civile. Fusha e drejtësisë, lirisë dhe sigurisë është ndër fushat më dinamike të politikave në kuadër të BE-së dhe politikat e BE-së në këtë fushë synojnë të ruajnë dhe zhvillojnë më tej BE-në si një zonë të lirisë, sigurisë dhe drejtësisë dhe të garantojnë sigurinë, të drejtat dhe lëvizjen e lirë në BE. Legjislacioni i BE-së në këtë fushë bazohet mbi parimet e përgjithshme që rrjedhin nga Traktati i BE-së, Traktati i Funksionimit të BE-së, si dhe nga jurisprudenca e Gjykatës së Drejtësisë së BE-së.

Fushat e mbuluara përfshijnë harmonizimin e së drejtës private ndërkombëtare, marrëveshjet e ekstradimit ndërmjet shteteve anëtare, politikat e kontrollit të brendshëm dhe të jashtëm të kufirit, vizave, migracionin, politikat e azilit, bashkëpunimin policor dhe gjyqësor si dhe luftimin e krimit (përfshirë luftimin e terrorizmit, krimit të organizuar, trafikimit të narkotikëve, trafikimit me njerëz, krimit kibernetik etj.). Kosova duhet të bëjë transpozimin gradual të *acquis*-së në këtë fushë, dhe të zhvillojë e zbatojë një kornizë adekuatë të politikave e gjithashtu edhe ndërtojë e ngritë institucione me kapacitete për të zbatuar *acquis*-në e transpozuar. Njëkohësisht, nga Shtetet Anëtare kërkohet të kenë kapacitetet e nevojshme administrative brenda agjencive të zbatimit të ligjit dhe organeve të tjera relevante, të cilat duhet arritur standardet e nevojshme në këto fusha. Edhe pse pjesa më e detajuar e politikave të BE-së për drejtësinë, lirinë dhe sigurinë është e përfshirë në *acquis*-në e Schengenit, ku bëjnë pjesë heqja e kontrolleve të brendshme kufitare në BE, megjithatë, për vendet e reja anëtare pjesët thelbësore të Schengen *acquis* zbatohen pas vendimit të veçantë të Këshillit të ndërmarë pas anëtarësimit.

Kërkesat e MSA-së

MSA, në anën tjetër, në mënyrë eksplicite vendosë një sërë obligimesh për Kosovën, të përfshira në Titullin VII, përkatësisht nga nenet 83-93 të MSA-së.

Sipas MSA-së, në fushën e menaxhimit të kufirit, Kosova do të përkujdeset në përafrimin e legjislacionit përkatës në përputhje me *acquis* të BE-së, intensifikimin e bashkëpunimit rajonal, shkëmbimin e informatave, ngritjen e kapaciteteve institucionale dhe luftimin e krimit ndërkufitar. Sa i përket politikës së vizave, Kosova do të përkujdeset që të transpozojë në një periudhë afatshkurtër legjislacionin përkatës vendor në harmoni me *acquis* të BE-së. Në veçanti, Kosova do të përkujdeset që të zgjerojë dhe funksionalizojë rrjetin e sistemit të lëshimit vizave.

Sa i përket sundimit të ligjit, kërkesat e MSA-së dhe nga mekanizmat e të tjerë të aderimit në BE konsistojnë në fuqizimin dhe konsolidimin e institucioneve të sundimit të ligjit. Kjo sidomos vihet në dukje nga neni 83 i MSA i cili thekson se, bashkëpunimi në këtë fushë do të fokusohet veçanërisht në fuqizimin e pavarësisë, paanshmërisë dhe llogaridhënies së gjyqësorit. Në lidhje me këtë, është veçanërisht i domosdoshëm zhvillimi i kapaciteteve profesionale nga radhët e pjesëtarëve të policisë, prokurorëve dhe gjyqtarëve për të parandaluar, hetuar, ndjekur dhe gjykuar veprat e krimit të organizuar, korrupsionit dhe terrorizmit.

Lidhur me migrimin përgjithësisht, Kosova do të harmonizojë legjislacionin vendor me *acquis* të BE-së, lidhur me kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të ligjshëm të huajve në Kosovë, kushtet e punësimit të tyre, bashkimin familjar, qëndrimin afatgjatë, studimin, hulumtimin, punëtorët e kualifikuar, punëtorët sezonal, lëvizjen e punëtorëve brenda ndërmarrjeve dhe masat ndëshkuese ndaj punëdhënësve. Për menaxhimin e migrimit të rregullt, Kosova do të respektojë parimin e trajtimit të drejtë dhe të barabartë të grave dhe burrave të huaj, gjithashtu duke promovuar integrimin e tyre.

Sa i përket parandalimit dhe kontrollit të migrimit të parregullt, Kosova do të vazhdojë të ndërmarrë masat e nevojshme për parandalimin dhe kontrollin e migrimit të paligjshëm, përfshirë trafikimin dhe kontrabandimin me migrantë. Gjithashtu do të sigurojë mbrojtjen e të drejtave themelore të migrantëve dhe ofrimin e asistencës për migrantët në nevojë.

Kosova do të vazhdojë riatdhesimin dhe kthimin e shtetasve të Kosovës, shtetasve të vendeve të treta dhe personave pa shtetësi të cilët kanë hyrë në territorin e ndonjë shteti të BE-së përmes Kosovës ose që kanë hyrë në territorin e Kosovës përmes ndonjë shteti anëtarë të BE-së. Gjithashtu, Kosova do të fillojë negociatat për nënshkrimin e marrëveshjeve më qëllim të përcaktimit të procedurave specifike për riatdhesimin e këtyre personave. Gjithashtu, Kosova do t'i pajisë qytetarët e saj me dokumente përkatëse të identitetit dhe do të ofrojë lehtësira administrative për këtë qëllim. Kosova do të vazhdojë përpjekjet për nënshkrimin e marrëveshjeve për riatdhesim brenda mundësive, me shtetet që janë pjesë e procesit të Stabilizim-Asociimit, dhe do të merr masa të nevojshme për sigurimin e zbatimit të shpejtë dhe fleksibil të këtyre marrëveshjeve.

Në politikën e azilit Kosova do të garantojë standardet ndërkombëtare në përputhje me Konventën e Gjenevës lidhur me statusin e refugjatëve 1951, dhe Protokollin lidhur me statusin e refugjateve 1967. Vëmendje e veçantë do t'i kushtohet të drejtave të azilkërkuesve, duke respektuar parimin "non-refoulement". Kosova do të sigurojë harmonizimin e legjislacionit vendor me *acquis* të BE-se, veçanërisht rreth pranimit të azilkërkuesve, trajtimit të kërkesave për azil dhe në menaxhimin e kthimit të azilkërkuesve në vendin e origjinës.

Me qëllim të parandalimit dhe luftimit të krimit të organizuar dhe aktiviteteve tjera ilegale Kosova do të harmonizojë legjislacionin me *Acquis* të BE-se dhe do të forcojë mekanizmat për parandalimin dhe luftimin e të gjitha formave të krimit të organizuar. Kosova do të marrë pjesë dhe do të bashkëpunojë me mekanizmat rajonal dhe ndërkombëtarë në luftimin e krimit të organizuar dhe do t'u përmbahet konventave dhe instrumenteve ndërkombëtare në këtë fushë.

Sa i përket shpëlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit, Kosova do të ndërmarrë masat e nevojshme në mënyrë që të parandalojë përdorimin e sistemeve financiare me qëllim të shpëlarjes së të ardhurave nga aktivitetet kriminale dhe financimit të terrorizmit. Kosova do të harmonizojë legjislacionin vendor me *acquis* të BE-së dhe do të forcojë mekanizmat për luftimin e shpëlarjes së parasë, dhe financimit të

terrorizmit, njëkohësisht duke adaptuar standardet ndërkombëtare në këtë fushë e veçanërisht standardet e rekomanduara nga FATF (Financial Action Task Force).

Sa i përket bashkëpunimit në luftimin e drogave të paligjshme, Kosova do të vazhdojë bashkëpunimin për të siguruar një qasje të balancuar dhe të integruar, duke harmonizuar legjislacionin me *acquis* të BE-së dhe duke forcuar strukturat për luftimin e drogave të paligjshme. Kosova do të fokusohet gjithashtu edhe në menaxhimin e pasojave shëndetësore dhe sociale të abuzimit të drogave dhe në menaxhimin efektiv të prekursorëve, në harmoni me parimet e përbashkëta të strategjisë së BE-së për droga dhe dokumentet e tjera përkatëse.

Në fushën e luftës kundër terrorizmit, Kosova do të vazhdojë me harmonizimin e legjislacionit me *acquis* të BE-së dhe do të fuqizojë mekanizmat institucional për parandalimin, luftimin dhe financimin e terrorizmit, duke siguruar sundimin e ligjit, të drejtat e njeriut, liritë themelore, të drejtën ndërkombëtare për refugjatë dhe të drejtën ndërkombëtare humanitare.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në fushën e menaxhimit të kufirit, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 dhe rekomandimet nga *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri* theksojnë që nevojiten përpjekje të mëtutjeshme për të siguruar funksionalizimin e plotë të QKMK-së, ndër të tjera, edhe duke zbatuar plotësisht Planin e Veprimit të QKMK-së. Sa i përket bashkëpunimit ndërinstucional në këtë fushë, sipas raportit ky bashkëpunim mund të përmirësohet më tej në lidhje me shkëmbimin e informacionit dhe analizën e përbashkët të rrezikut. Për më tepër, raporti identifikon si sfida në parandalimin efektiv të krimit mungesën e lidhjes me rrjetet e rëndësishme ndërkombëtare siç është 'Interpol I-24/7' si dhe mungesën e qasjes në bazat e të dhënave ndërkombëtare. Sa i përket MIK-ut, PKK-të e përkohshme me Serbinë vazhdojnë të jenë funksionale; megjithatë, vetëm dy nga gjashtë PKK-të e përhershme janë plotësisht funksionale (Merdarë dhe Mutivodë). Sipas raportit, duhet të merren masa shtesë për të luftuar kalimet e parregullta dhe aktivitetet kriminale relevante (përfshirë korrupsionin), veçanërisht përgjatë kufirit me Serbinë.

Më tutje, nënkomiteti rekomandon që të forcohet digjitalizimi i menaxhimit të kufirit duke zhvilluar përditësimet e nevojshme të sistemeve përkatëse të TI -së dhe duke blerë pajisje adekuate si dhe të forcohet koncepti i menaxhimit humanitar të kufirit.

Në fushën e azilit, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 dhe *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri* vënë në pah nevojën për vazhdimin e ngritjes së kapaciteteve për trajtimin e kërkesave për azil dhe ngritjes së numrit të stafit në fushën e azilit, si dhe mangësi në zbatimin efektiv të legjislacionit. Gjithashtu, sipas raportit Qendra për Azil dhe Qendra për Mbajtjen e të Huajve përballen me mungesa në lidhje me njësitë e strehimit të papërshtatshëm, mungesën e zonave të sigurta, mungesën e pajisjeve mjekësore të brendshme dhe mungesën e personelit të duhur mbikëqyrës të specializuar për të siguruar të drejtat dhe nevojat themelore, veçanërisht mbështetjen psiko-sociale. Gjithashtu, nevojiten përkthyes të kualifikuar për t'i shërbyer këtyre qendrave dhe policisë kufitare. Për më tepër, policia kufitare ka nevojë për ngritje të mëtejshme të kapaciteteve në fushën e mbrojtjes së ndjeshme ndaj migrimit.

Sipas raportit, kapacitetet e zyrtarëve të kontaktit të parë për identifikimin, shqyrtimin dhe referimin e personave që kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare dhe personat me nevoja specifike brenda flukseve të përziera të migrimit duhet të përmirësohen. Duhet të forcohet më tutje vlerësimi i kërkesave në fushën e azilit bazuar në merita.

Në fushën e migrimit, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 si dhe *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri* identifikojnë disa sfida, përfshirë nevojën për bashkëpunim dhe bashkërendim më të ngushtë ndërinstucional. Raporti thekson se Autoriteti Qeveritar për Migrim (AQM) duhet të marrë rol më proaktiv në udhëheqjen e politikave në këtë fushë. Për më tepër, sipas Raportit dhe nënkomitetit duhet të miratohet statuti i AQM-së, i cili do të forcojë më tej rolin e AQM-së dhe të qartësojë përbërjen dhe funksionin e saj. Vazhdon të mbetet sfida ofrimi i kujdesit të mirëfilltë për shumicën e grupeve të cenueshme të migrantëve. Regjistrimi i migrantëve në kufi ose stacione policore është sfida për shkak të mungesës së pajisjeve biometrike. Gjithashtu, theksohet nevoja për të vazhduar përpjekjet për të

parandaluar kontrabandimin e njerëzve. Sipas raportit, Ligji për Azilin dhe Ligji për të Huajt duhet të rishikohen për të përfshirë një kategori të mbrojtjes humanitare, duke zgatur periudhën e kthimit vullnetar dhe duke reflektuar mbi ekzistencën e qendrës së re të pritjes. Për më tepër, sipas nënkomitetit legjislativ i kthimit duhet të jetë në përputhje me strategjinë e re të BE-së, e cila synon rritjen e numrit të kthimeve vullnetare dhe përmirësimin e cilësisë së mbështetjes së ofruar për të kthyerit. Migrantët e mbetur jashtë qendrave të azilit paraqiten një sfidë të veçantë ku meqë nuk ishin të regjistruar, ata nuk morën asistencë qeveritare. Gjithashtu, sipas raportit është shumë me rëndësi të vendosen masa alternative të mbajtjes për migrantët që i nënshtrohen kthimit.

Në fushën e riintegrit, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 dhe *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri* theksojnë nevojën për një koordinim më të mirë ndër-institucional, përfshirë me komunat, si dhe monitorim dhe vlerësim të përmirësuar sistematik. Në këtë drejtim duhet të vendoset një sistem i ndjeshëm ndaj gjinisë që arrin tek të kthyerit më të rrezikuar dhe që përqendrohet më shumë në mbështetjen e qëndrueshme të komunitetit. Gjithashtu, raporti rekomandon përfshirjen e refugjatëve në skemat e mbrojtjes sociale për të mbështetur përfshirjen dhe integrimin e tyre në shoqëri. Për më tepër, nënkomiteti thekson se mbrojtja e fëmijëve dhe qasja në arsim për aplikuesit dhe refugjatët, duke përfshirë kurset e gjuhës, skemat e qirasë, përfitimet sociale, qasjen në tregun e punës dhe mundësitë për mbështetje të vetja duhet të kenë përparësi.

Sa i përket fushës e shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson se Ligji për Luftimin e Shpëlarjes së Parave dhe Financimit të Terrorizmit ende nuk është në linjë me *acquis* dhe standardet e tjera ndërkombëtare. Ky ligj nuk duhet të vendos kufizime të panevojshme në qëndrueshmërinë financiare të OSHC-ve me rrezikshmëri të ulët. Gjithashtu, raporti përmend se shpëlarja e parave nuk hetohet si vepër penale në vete, por gjithmonë në lidhje me vepra të tjera penale, dhe se hetimet paralele financiare nuk janë duke u zhvilluar në mënyrë sistematike për rastet e krimit të organizuar. Lufta kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit nuk po jep rezultate bindëse. Raporti i KE-së, si dhe konkluzionet e nënkomitetit kërkojnë që të zbatohen rekomandimet e raporteve të FATF/Moneyval si dhe të rritet bashkëpunimi ndërmjet autoriteteve relevante.

Sa i përket bashkëpunimit në fushën e narkotikëve, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 dhe *Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri* theksojnë që ende nuk është miratuar një projektligj për narkotikë më gjithëpërfshirës, i rishikuar, i cili është në përputhje me legjislacionin më të fundit të BE-së. Raporti thekson se Observatori Nacional i Narkotikëve është krijuar por me burime të kufizuara dhe pa udhëheqës. Përderisa është marrë një vendim për të rritur numrin e personelit të Observatorit, ky ende nuk është zbatuar. Raporti rekomandon funksionalizimin e Sistemi të paralajmërimit të hershëm si dhe vë në pah vështirësitë në grumbullimin e të dhënave në mënyrë rutine. Raporti dhe nënkomiteti rekomandojnë që të vazhdohet me hartimin e një protokollit apo PSO-je për ruajtjen, trajtimin dhe shkatërrimin e prekursorëve të drogës. Gjithashtu, raporti vë në pah vështirësitë në bashkëpunimin ndërmjet agjencive në luftën kundër trafikimit të drogës. Raporti thekson se rritja e bashkëpunimit dhe koordinimit midis agjencive të zbatimit të ligjit në rajonin e Ballkanit Perëndimor është me rëndësi parësore dhe kjo mund të ndodhë vetëm përmes bashkëpunimit të përmirësuar ndër-agjenci dhe shkëmbimit të informacionit në të gjitha nivelet.

Lidhur me luftimin e krimit të organizuar, Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson se Kosova është në një fazë të hershme ku ka pasur progres të limituar në hetimin dhe ndjekjen penale të rasteve të krimit të organizuar, duke theksuar se duhen përpjekje të vazhdueshme për të pasur hetime më proaktive, vendime gjyqësore të formës së prerë dhe konfiskim përfundimtar të pasurisë. Raporti thekson se mjetet e parashikuara sipas Kodit Penal dhe Ligjit për kompetencat e zgjeruara të konfiskimit ende nuk janë shfrytëzuar plotësisht nga policia dhe prokurorët. Gjithashtu, nevojiten masa për të forcuar prokurorinë si dhe për të siguruar që të mos ketë ndërhyrje politike në aktivitetet operationale të të gjitha organeve të zbatimit të ligjit. Sipas raportit, krimi i organizuar në veri të Kosovës vazhdon të mbetet sfidë për agjencitë e zbatimit të ligjit. Në përgjithësi, Kosova ka përmbushur pjesërisht rekomandimet e identifikuar vitin e kaluar, gjegjësisht ato për trajnimin dhe ngritjen e vetëdijes lidhur me legjislacionin e ri, duke përfshirë konfiskimin, kapacitetin e Prokurorisë Speciale, disa elemente të policimit të udhëhequr nga intelijenca, si dhe zbatimin e pjesshëm të ligjeve të miratuara në vitin 2018. Megjithatë, raporti ende rekomandon se

Kosova duhet të rrisë edhe më tej numrin e prokurorëve në Prokurorinë Speciale për të hetuar dhe ndjekur penalisht rastet e krimit të organizuar të nivelit të lartë dhe të ofrojë trajnime për përforcimin e kapaciteteve të tyre për të kryer hetime financiare, konfiskuar pasuri dhe mbrojtur efektivisht dëshmitarët. Më tutje, Kosova të zbatojë në mënyrë konkrete qasjet e policimit të udhëhequr nga intelijenca dhe policimit në komunitet, përfshirë përmes riorganizimit dhe rritjes së burimeve të Drejtorisë së Policisë së Kosovës për Analizë dhe Inteligjencë, si dhe duke rritur praninë e zyrtarëve në nivel komuniteti. Raporti gjithashtu kërkon shkëmbim më të mirë të informacionit ndërmjet institucioneve për luftimin e krimit, përfshirë qasje në bazat e të dhënave dhe rritjen e bashkëpunimit institucional.

Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 vlerëson se ekzistojnë strategji dhe plane veprimi shtesë për kontrollin e armëve, ekonominë jo formale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit, terrorizmin, parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm, trafikimin e qenieve njerëzore, narkotikët dhe sigurinë kibernetike. Megjithatë, ende ekziston një nevojë për bashkëpunim dhe koordinim të përmirësuar midis të gjitha institucioneve përgjegjëse në lidhje me këto strategji dhe plane veprimi. Kurdo që është e mundur, Kosova duhet të rrisë përfshirjen e saj në prioritetet e EMPACT, përfshirë hartimin e planeve operacionale të veprimit dhe pjesëmarrjen në ditët e veprimit të përbashkët (Joint Action Days-JAD). Prokurorët mbeten hallka më e dobët në fushën e konfiskimit të aseteve. Sipas raportit, policia dhe prokuroria duhet të përdorin në mënyrë aktive të gjitha fuqitë në dispozicion të tyre për të targetuar rrjetet kriminale dhe bazën e tyre ekonomike dhe numri i ulët i pasurisë kriminale të konfiskuar është ende një shqetësim kyç. Raporti i KE-së gjithashtu thekson se vetëm një pjesë e vogël e të gjitha rasteve që përfshijnë trafikimin e qenieve njerëzore, trafikimin e armëve dhe pastrimin e parave përfshijnë gjithashtu akuza për krim të organizuar. Ekziston nevoja për trajnime më të specializuara për të gjitha institucionet e përfshira në luftimin e fenomeneve më komplekse të krimit të organizuar. Lidhur me trafikimin e armëve, Raporti vë në pah se përfshirja e grupeve të organizuara dhe të armatosura mbetet një shqetësim serioz. Për më tepër, përpjekjet e ndërmarra më parë për të përmirësuar më tej dhe rishikuar legjislacionin për kontrollin e armëve mbeten pezull. Gjithashtu, raporti dhe konkluzionet e nënkomitetit theksojnë se qeveria duhet të sigurojë një strukturë të qëndrueshme ligjore dhe organizative për Njësinë Speciale Hetimore brenda Policisë së Kosovës si pasardhëse e Task Forcës së shfuqizuar Antikorrupsion.

Në lidhje me trafikimin e qenieve njerëzore (TQNj), *Raporti i KE-së 2021* thekson se Kosova mbetet vend i origjinës, tranzitit dhe destinacionit të viktimave të trafikimit të qenieve njerëzore, veçanërisht për shfrytëzim seksual. Legjislacioni mbi trafikimin e qenieve njerëzore është në përputhje të gjerë me *acquis* përkatëse të BE-së, por zbatimi mund të përmirësohet dhe se Kosovës i mungon një strategji dhe plan veprimi specifik kundër trafikimit të qenieve njerëzore. Sipas Raportit, nevojiten më shumë përpjekje, veçanërisht në lidhje me identifikimin pro-aktiv të viktimave, sigurimin e ndihmës dhe mbështetjes për viktimat dhe rritjen e ndjekjes penale dhe dënimit e autorëve. Ndërsa nënkomiteti thekson nevojën për rritjen e ndërgjegjësimit për TQNj, sigurimin e qëndrueshmërisë financiare të strehimoreve për viktimat e trafikimit, të mbijetuarit e dhunës seksuale dhe dhunës me bazë gjinore, përmirësimin e bashkëpunimit rajonal për të luftuar trafikimin, vazhdimin e trajnimeve specifike në këtë fushë për reaguesit e linjës së parë, duke përfshirë policinë, se si të identifikohen dhe raportohen viktimat e TQNj (përfshirë azilkërkuesit, refugjatët dhe emigrantët).

Sa i përket krimit kibernetik, në *Raportin e KE-së për Kosovën – 2021* theksohet se ka pasur progres në zbulimin, gjurmueshmërinë dhe ndjekjen penale të kriminelëve kibernetikë. Megjithatë, duhet të adresohen sfida në lidhje me trajtimin e dëshmive elektronike nga persona me njohuri të pamjaftueshme si dhe numrin e ulët të trajnimeve në fushën e krimeve kibernetike për gjykatësit dhe prokurorët e sapoemëruar.

Përderisa vërehet se policia ka kapacitete të mira për luftimin e krimit të organizuar, *Raporti i KE-së 2021* thekson se hetimet e krimit të organizuar mbeten të cenuara nga korrupsioni, presioni politik dhe ndërhyrjet e paligjshme. Raporti si dhe nënkomiteti gjithashtu theksojnë se performanca e policisë ndikohet nga një numër detyrash që nuk janë detyra thelbësore të forcës policore, siç është sigurimi i ndërtesave qeveritare dhe infrastrukturës me rrezik të ulët dhe se duhet të ndërmerren hapa për ta korrigjuar këtë. Gjithashtu, është konstatuar se policimi i udhëhequr nga intelijenca po zbatohet dobët, dhe se kapacitetet

përkatëse duhet të forcohen, Drejtoria e PK-së për Analizë dhe Inteligjencë duhet të ristrukturohet dhe të rritet numri i stafit për të përmirësuar policimin e udhëhequr nga intelijenca. Sipas konkluzioneve të nënkomitetit, rekomandohet emërimi i koordinatorëve të inteligjencës dhe rekrutimi i analistëve të trajnuar në nivel qendror dhe rajonal. Gjithashtu, ende nevojitet një bashkëpunim më i ngushtë i përditshëm në funksion të zhvillimit të strategjive për kryerjen më të mirë të hetimeve dhe ndarje të qartë të përgjegjësiive ndërmjet policisë dhe prokurorisë speciale.

Sa i përket mbrojtjes së dëshmitarëve, *Raporti i KE-së 2021 dhe Nënkomiteti për Drejtësi, Liri dhe Siguri* konkludon se zbatimi i mekanizmave të mbrojtjes së dëshmitarëve vazhdon të përballet me sfida, pasi pak dëshmitarë potencialë kanë besim të mjaftueshëm në aftësinë e institucioneve të Kosovës për t'i mbajtur ata të sigurtë. Aktualisht nuk është regjistruar asnjë dëshmitar në mekanizmin mbrojtës të Kosovës. Prokurorët dhe gjyqtarët kanë nevojë për trajnime se si të mbrojnë dëshmitarët në mënyrë efektive.

Ndërsa, konkluzionet *Nënkomitetit për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021* theksojnë që duhet të zhvillohet më tej Zyra për Rimëkëmbjen e Aseteve dhe rritja e përdorimit të këtij institucioni nga prokurorët dhe gjyqtarët, të përmirësohen normat e konfiskimit duke zbatuar plotësisht kornizën ligjore ekzistuese mbi konfiskimin, duke përfshirë Ligjin për kompetencat e zgjeruara për konfiskim, të krijohet sa më parë Fondi i Konfiskimit si dhe të zbatohet plotësisht Memorandumi i mirëkuptimit i nënshkruar mes KPK-së, KGJK-së, Kryeprokurorit të Shtetit dhe AAPS-së në vitin 2017. Nënkomiteti gjithashtu kërkon të zbatohen rekomandimet e Projektit PECK III, duke përfshirë ndryshimin e Ligjit për administrimin e pasurisë së sekuestruar dhe konfiskuar, si dhe të përfundojë hartimi i Ligjit për konfiskimin e pasurive të fituara në mënyrë të pajustificuar në përputhje me parimet e parashikuara në Kushtetutë dhe të drejtat themelore të individëve, pa paragjykuar zbatimin e plotë të mjeteve ekzistuese për konfiskimin penal.

Sa i përket luftës kundër terrorizmit, *Raporti i KE-së për Kosovën – 2021* thekson se pavarësisht përpjekjeve të rëndësishme, vazhdojnë të mbeten sfidat në luftimin e terrorizmit dhe parandalimin dhe luftimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe radikalizimit. Ideologjia militante salafiste dhe lëvizjet etnonacionale vazhdojnë të jenë të pranishme në rajon, përfshirë Kosovën, dhe mbeten një kërcënim. Sipas raportit Ligji për Luftimin e Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit duhet të ndryshohet në mënyrë që të jetë plotësisht në përputhje me standardet e BE-së dhe ndërkombëtare. Një Strategji e re dhe plan veprimi (2021-2025) i cili mbulon fushën e terrorizmit dhe ekstremizmin e dhunshëm, nuk është miratuar ende nga Qeveria. Strategjia e re dhe plani i veprimit duhet të adresojnë të gjitha format e radikalizimit dhe ekstremizmit të dhunshëm, përfshirë ato politike, etno-nacionaliste dhe fetare. Është e rëndësishme që strategjitë ekzistuese, planet e veprimit dhe programet e riintegritimit dhe rehabilitimit të rishikohen vazhdimisht në mënyrë që të demonstrojnë një qasje të bazuar në rrezik. Raporti dhe nënkomiteti rekomandojnë që autoritetet të krijojnë një Qendër të Përbashkët të Vlerësimit të Kërcënimeve, duke përfshirë një sistem të vlerësimit të nivelit të kërcënimit, i cili do të lehtësonte komunikimin midis të gjitha agjencive të përfshira, do ta mbante publikun të informuar dhe do të përmirësonte reagimet, përfshirë edhe mbrojtjen e infrastrukturës kritike. Për të adresuar në mënyrë efektive sfidën e kthimit të qytetarëve nga zonat e konfliktit, Raporti dhe nënkomiteti rekomandojnë që Divizioni i Riintegritimit i Ministrisë së Punëve të Brendshme duhet të financohet plotësisht, të plotësohet me staf dhe të trajnohet, duke përfshirë një buxhet specifik dhe staf të përkushtuar dhe me përvojë nga shërbimet shëndetësore, arsimore dhe sociale. Në prill 2021, Qeveria e Kosovës emëroi Ministrin e Punëve të Brendshme si Koordinatorin Kombëtar për Parandalimin e Ekstremizmit të Dhunshëm dhe Luftën kundër Terrorizmit. Raporti dhe nënkomiteti rekomandojnë që koordinatori për CT/CVE duhet të themelojë një zyrë që mbështet punën e tij dhe të luajë një rol më të fortë në koordinimin ndër-institucional, me strukturë të qartë dhe linja raportimi. Gjithashtu, koordinatori duhet të luajë një rol të shtuar në mbikëqyrjen e procesit të rehabilitimit dhe riintegritimit, duke përfshirë lidhjen me komunitet.

Konkluzionet e *Nënkomitetit për Drejtësi, Liri dhe Siguri* rekomandojnë vazhdimin e zbatimit të aktiviteteve të Planit të Përbashkët të Veprimit kundër Terrorizmit midis BE-së dhe Ballkanit Perëndimor, si dhe caktimin e një pike të vetme të përhershme kontakti në lidhje me zbatimin e këtij Plani. Raporti i KE rekomandon që organizatat e shoqërisë civile duhet të përfshihen më shumë në proceset rehabilituese. Gjithashtu, pika e kontaktit për antiterrorizmin dhe luftimin e ekstremizmit të dhunshëm si dhe Njësia e

themeluar e Inteligjencës brenda Shërbimit Korrektues të Kosovës kontribuoi në përmirësimin e koordinimit të proceseve para dhe pas lëshimit, por programet e deradikalizimit dhe shkyçjes brenda sistemit korrektues duhet të intensivikohen. Çështja e lirimit të parakohshëm dhe me kusht të shkelësve të dhunshëm ekstremistë pas vendimeve të panelit të lirimit me kusht është shqetësuese. Paneli duhet të marrë parasysh aspektet e sigurisë dhe të rrezikut kur merret me këtë kategori të të burgosurve.

Raporti i KE-së për Kosovën – 2021 thekson që Kosova nuk është palë në shumicën e traktateve shumëpalëshe që rregullojnë bashkëpunimin e ndërsjellë gjyqësor, mirëpo zbaton në mënyrë të njëanshme standardet e traktateve të njohura ndërkombëtarisht. Raporti i vendit gjithashtu thekson se korniza ligjore në fushën e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar nuk është e konsoliduar, pasi që ligjet që rregullojnë këtë fushë ende nuk janë miratuar nga Kuvendi. Shumica e vendeve të tjera që nuk e njohin Kosovën kanë pranuar vullnetarisht rolin lehtësues të përfaqësuesve special të BE-së në Kosovë në transmetimin e kërkesave gjyqësore (përfshirë ato që kanë të bëjnë me ekstradimin). Megjithatë, mungesa e bashkëpunimit nga disa shtete jo-njohëse ka rezultuar në raste mosndëshkimi.

Konkluzionet e *Nënkomitetit për Drejtësi, Liri dhe Siguri* rekomandojnë që Kosova përveç kompletimit të kornizës ligjore në fushën e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar, të vazhdojë përpjekjet për të negociuar marrëveshje të reja dypalëshe mbi bashkëpunimin juridik ndërkombëtar në çështjet penale dhe civile.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Menaxhimi i kufirit

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative relevante:

- Ligji nr. 04/L-214 mbi Kontrollin dhe Mbikëqyrjen e Kufirit Shtetëror;
- Ligji nr. 04/L-216 për Bashkëpunim ndërmjet Autoriteteve të Përfshira në Menaxhimin e Integruar të Kufirit;
- UA (QRK) nr. 09/2013 për Formën, Përmbajtjen dhe Mënyrën e Vendosjes së Shenjave Paralajmëruese dhe Shenjave të Shkruara në Pikat e Kalimit të Kufirit dhe në Zonën e Kalimit të Kufirit;
- UA (QRK) nr. 13/2013 për Shënjimin e Vijës Kufitare;
- UA (MPB) nr. 20/2013 për Rregullat e Trafikut Lokal Kufitar dhe Lejen e Trafikut Lokal Kufitar 23 Marrëveshje dhe Protokolle për Bashkëpunim Policor në fushën e Kufirit (me Shqipërinë, Maqedoninë e Veriut, me Malin e Zi dhe me Serbinë);
- UA (MPB) nr. 04/2020 për Refuzimin e Hyrjes në Republikën e Kosovës;
- UA (MPB) Nr. 01/2021 për Masat dhe Procedurat e Pranimit dhe Përdorimit të të Dhënave të IPU dhe REU;
- 12 marrëveshje për bashkëpunim doganor (me Shqipërinë, Malin e Zi, Finlandën, Hungarinë, Maqedoninë e Veriut, Slloveninë, Turqinë, Francën, Italinë, Poloninë, Austrinë dhe Britaninë e Madhe).

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren nr. 562/2006/KE (Kodi i Kufijve të Schengenit);
- Rregulloren (KE) 1931/2006 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit që vendos rregulla mbi Trafikun Lokal Kufitar;
- Rregulloren (BE) 610/2013 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit që ndryshon Rregulloren (KE) 526/2006 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit që themelon Kodin e Komunitetit mbi rregullat që drejtojnë lëvizjen e personave mes kufijve (Kodi Schengen i Kufijve);
- Konventën që zbaton Marrëveshjen e Schengen-it, Rregulloret e Këshillit (KE) 1693/2013 dhe (KE) 539/2001 dhe Rregulloret (KE) 767/2008 dhe (KE) 810/2009 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit;
- Rregulloren (BE) 1051/2013 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit që ndryshon Rregulloren (KE) 562/2006 me qëllim të sigurimit të Rregullave të Përbashkëta për Rivendosjen e Përkohshme të Kontrollit Kufitar në Kufijtë e Brendshëm në Rrethanat e Jashtëzakonshme;

- Rregulloren (BE) 2016/399 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 9 mars 2016 për Kodin e Unionit që rregullon udhëheqjen e lëvizjes së personave përtej kufijve (Kodi i Kufijve të Shengenit);
- Rregulloren (EC) Nr. 1987/2006 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 20 dhjetor 2006 për krijimin, funksionimin dhe përdorimin e Sistemit të Informacionit Shengen të gjeneratës së dytë (SIS II);
- Udhëzimet për Menaxhimin e Integruar të Kufirit mbi bashkëpunimin e jashtëm të BE-së.

Politika e vizave

Që nga 1 korriku 2013 Qeveria e Republikës së Kosovës ka vendosur regjim vizash për shtetasit e 88 shteteve që planifikojnë të hyjnë në Republikën e Kosovës. Regjimi i vizave vazhdon të zbatohet me legjislacion të kompletuar dhe sistem funksional të KVIS në 15 misione diplomatike të Kosovës dhe 7 PKK.

Korniza legjislative në fushën e vizave përbëhet nga këto akte kryesore normative relevante:

- Ligji nr. 04/L-219 për të Huajt;
- UA MPJ nr. 01/2014 për procedurat e lëshimit të vizave për të huajt nga misionet diplomatike dhe konsullore të Republikës së Kosovës.
- UA MPJ nr. 03/2015 për Sistemin Informativ të Vizave (SIVK)
- UA MPJ nr. 02/2015 për formen dhe përmbajtjen e afishes së vizës.
- UA MPB nr. 10/2020 për procedurat e lëshimit të vizave në pikat e kalimit kufitar.
- UA MPB nr. 09/2020 për kushtet dhe procedurat e vazhimit të vizave
- UA MPB nr. 05/2020 Për Kriteret Dhe Procedurat E Fitimit Të Shtetësisë Së Republikës Së Kosovës

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Rregulloren (KE) nr. 810/2009 (Kodi i Vizave);
- Rregulloren (KE) Nr.767/2008 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, datë 9 korrik 2008 lidhur me Sistemin e Informacionit të Vizave (VIS) dhe shkëmbimin e të dhënave ndërmjet Shteteve Anëtare për vizat me qëndrim të shkurtër (Rregullorja VIS);
- Direktivën 2014/66/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 15 majit 2014 mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta në kuadër të transfereve brenda korporatave;
- Direktivën 2014/36/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 26 shkurtit 2014 mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta për qëllim të punësimit të punëtorëve sezonalë.

Migrimi

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative relevante:

- Ligjin nr. 06/1-036 për të Huajt;
- Ligjin nr. 06/1-026 për Azilin;
- Ligji nr. 03/L-208 për Ripranim;
- 23 marrëveshje bilaterale për ripranim;
- Ligji nr. 04/1-215 për Shtetësinë;
- Ligji nr. 04/L-218 për Parandalimin dhe Luftimin e Trafikimit me Njerëz dhe Mbrojtjen e Viktimave të Trafikimit
- UA (MPB) Nr. 01/2019 Për Procedurat E Pranimit Dhe Trajtimit Aplikuesëve Për Mbrojtje Ndërkombëtare;
- UA (MPB) Nr. 02/2019 Për Procedurat Dhe Standardet E Shqyrtimit Dhe Marrjes Së Vendimit Lidhur Me Aplikacionin Për Mbrojtje Ndërkombëtare;
- UA (MPB) Nr. 03/2019 Për Kthimin E Të Huajve Me Qëndrim Të Paligjshëm Në Republikën E Kosovës;
- UA (MPB) Nr. 09/2019 Për Procedurën Dhe Kriteret E Lëshimit Të Lejes Së Qëndrimit Për Të Huajt;
- UA (MPB) Nr. 06/2019 Për Procedurën E Humbjes Së Shtetësisë Së Kosovës Me Lirim Dhe Privim;

- UA (MPB) Nr. 03/2020 Për Themelimin Dhe Përcaktimin E Rregullave Të Punës Së Komisionit Të Ankesave Për Shtetësi
- UA (MPB) Nr. 05/2020 Për Kriteret Dhe Procedurat E Fitimit Të Shtetësisë Së Republikës Së Kosovës.

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2014/66/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 15 majit 2014 mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta në kuadër të transfereve brenda korporatave;
- Direktivën 2014/36/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 26 shkurtit 2014 mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta për qëllim të punësimit të punëtorëve sezonal;
- Rregulloren (KE) nr. 810/2009 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit "Mbi themelimin e Kodit të Komunitetit për vizat" – pjesërisht;
- Direktivën 2009/52/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit "Mbi parashikimin e standardeve minimale të sanksioneve dhe masave ndaj punëdhënësve për punonjës nga vendet e treta me qëndrim të paligjshëm" – plotësisht;
- Direktivën 2009/50/KE të Këshillit mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta me qëllim pune – plotësisht;
- Direktivën 2008/115/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit mbi standardet dhe procedurat e përbashkëta në vendet e anëtare për kthimin shtetasve të vendeve të treta me qëndrim të parregullt – plotësisht;
- Direktivën 2005/71/KE të Këshillit mbi procedurat specifike për pranimin e shtetasve të vendeve të treta për qëllime të kërkimeve shkencore – pjesërisht;
- Direktivën 2004/81/KE të Këshillit mi lejet e qëndrimit të lëshuara shtetasve të vendeve të treta që janë viktime të trafikimit të qenieve njerëzore ose që kanë qenë subjekt i një veprimi për lehtësimin e imigracionit të paligjshëm, të cilët bashkëpunojnë me autoritetet kompetente – pjesërisht
- Direktivën 2004/114/KE të Këshillit mbi kushtet e pranimit të shtetasve të vendeve të treta për qëllim studimi, programe të shkëmbimit për nxënës, trajnim pa pagesë ose shërbim vullnetar – pjesërisht;
- Direktivën 2003/109/KE të Këshillit, në lidhje me statusin e shtetasve të vendeve të treta që janë rezidentë afatgjatë – pjesërisht;
- Direktivën 2003/86/KE të Këshillit mbi të drejtën e bashkimit familjar – plotësisht;
- Direktivën 96/71/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, në lidhje me transferimin e punëtorëve në kuadër të ofrimit të shërbimeve – plotësisht;
- Direktivën 2011/98/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit mbi procedurën unike të aplikimit për leje unike për shtetasit e vendeve të treta për qëndrim dhe punë në territorin e një Shteti Anëtar dhe në një sërë të drejtash të përbashkëta – pjesërisht;
- Direktivën 2001/51/KE të Këshillit që plotëson dispozitat e nenit 26 të Konventës që zbaton Marrëveshjen e Schengenit të 14 qershorit 1985 – pjesërisht;
- Direktivën 2002/90/KE të Këshillit mbi definimin e lehtësimit të hyrjes, tranzitit dhe qëndrimit të paautorizuar – e transpozuar plotësisht;
- Direktivën 2008/115/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit mbi standardet dhe procedurat e përbashkëta të Shteteve Anëtare për rikthimin e qytetarëve të vendeve të treta që qëndrojnë ilegalisht;
- Konventën Evropiane mbi të Drejtat e Njeriut;
- Konventën e OKB-së mbi Statusin e Refugjatit (Konventën e Gjenevës, 1951) si dhe Protokollin Zbatues të saj (Protokollin e Nju Jorkut, 1967);
- Konventën e OKB-së mbi të Drejtat e Fëmijës;
- Kartën e të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia për Migrim 2021-2025;

- Profilet e lehta të migrimit (si dokumente gjithëpërfshirëse me të dhëna standarde për migrimin dhe të dhëna lidhur me fushat e tjera të cilat potencialisht ndikojnë në fenomenin e migrimit, si situata ekonomike dhe sociale, tregu i punës, kapitali njerëzor, arsimimi, tregtia etj);
- Udhëzuesi për interesin më të mirë të fëmijës.

Korniza e politikave në këtë fushë bazohet edhe në këto akte ndërkombëtare:

- Deklaratën Universale mbi të Drejtat e Njeriut;
- Konventën e Gjenevës 1951 në lidhje me Statusin e Refugjatit dhe Protokollin e saj të vitit 1967;
- Konventën e Nju Jorkut për Personat pa Shtetësi;
- Konventën e OKB-së për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Gruas;
- Konventën e OKB-së, të vitit 1984, kundër Torturës dhe Trajtimit ose Ndëshkimit Tjetër Mizor, Johuman dhe Poshtëruës;
- Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe Protokollet e saj;
- Konventën e OKB-së mbi të Drejtat e Fëmijës;
- Konventën Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike dhe Protokollet e saj;
- Pakti i ri për migrim dhe azil i BE-së.

Azili

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga:

- Ligji nr. 06/L-026 për Azil (miratuar më 5 maj 2018);
- UA)MPB) Nr.06/2020 për Procedurën dhe Kriteret e Përcaktimit të Statusit të Personit pa Shtetësi, Mënyrën e Fitimit të Shtetësisë për Personin pa Shtetësi dhe Personin me Status të Refugjati.

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga Ligji nr. 06/L-026 për Azil (miratuar më 5 maj 2018), i cili ka transpozuar pjesërisht këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2003/9/KE-të Këshillit mbi Kushtet e Pranimit për Azilkërkues;
- Direktivën 2004/83/KE të Këshillit mbi Standardet Minimale për Kualifikimin dhe Statusin e Shtetasve të Vendeve të Treta apo Personave pa Shtetësi si Refugjatë apo Persona që kanë Nevojë për Mbrojtje Ndërkombëtare (Direktiva mbi Kualifikimet);
- Direktivën 2011/95/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit mbi Standardet dhe Kualifikimin e Shtetasve të Vendeve të Treta apo Personave pa Shtetësi si përfitues të Mbrojtjes Ndërkombëtare, për një Status Uniform të Refugjatit ose për Personat e Kualifikuar për Mbrojtje Shtesë (Recast);
- Direktivën 2005/85/KE të Këshillit mbi Procedurat e Azilit;
- Direktivën 2013/33/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 26 qershorit 2013 që përcakton standardet për pranimin e aplikantëve për mbrojtje ndërkombëtare;
- Direktivën 2013/32/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 26 qershor 2013 mbi procedurat e përbashkëta për dhënien dhe tërheqjen e mbrojtjes ndërkombëtare.

Luftimi i shpëlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative relevante:

- Kodi Penal i Republikës së Kosovës;
- Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, i cili ka transpozuar
  - Direktivën e BE-së 2015/849 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, të datës 20 maj 2015, për parandalimin e përdorimit të sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, që ndryshon Rregulloren e BE-së nr. 648/2012 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, dhe shfuqizon Direktivën 2005/60/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit dhe Direktivën e Komisionit 2006/70/KE dhe me standardet ndërkombëtare të përcaktuara nga Task Forca për Veprim Financiar (FATF);
- Ligji për deklarimin, prejardhjen dhe kontrollin e pasurisë të zyrtarëve të lartë publik dhe deklarimin, prejardhjen dhe kontrollin e dhuratave për të gjithë personat zyrtarë;

- UA NJIF-K Nr.02/2015 për parandalimin dhe zbulimin e pastrimit të parave;
- UA NJIF-K Nr.03/2015 për parandalimin dhe zbulimin e financimit të terrorizmit.

Lufta kundër narkotikëve

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative relevante:

- Kodi Penal i Republikës së Kosovës;
- Kodi i Procedurës Penale;
- Ligji për Barnat Narkotike, Substancat Psikotrope dhe Prekursorë, i cili bazohet në Konventat në vijim:
  - Konventën e ndarë të Kombeve të Bashkuara për droga narkotike (Nju Jork, 30 mars 1961), siç është amendamentuar nga Protokolli i vitit 1972 (Gjenevë, 25 mars 1972);
  - Konventën e Kombeve të Bashkuara për substanca psikotrope (Vjenë, 21 shkurt 1971);
  - Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër trafikut të paligjshëm të drogave narkotike dhe substancave psikotrope (Vjenë, 20 dhjetor 1988), e cila vlen edhe për bashkëpunim gjyqësor në çështje penale;
- UA nr. 10/2010 për administrimin dhe përdorimin e metadonit për programe mbajtëse.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga Strategjia e re Kombëtare dhe PV kundër Narkotikëve 2018-2022.

Lufta kundër rimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative relevante:

- Kodi Penal, në të cilin janë transpozuar pjesërisht këto akte të *acquis*-së:
  - Vendimin Kornizë për luftimin e krimit të organizuar (Vendimi Kornizë 2008/841/JHA);
  - Vendimin Kornizë për vendosjen e sanksioneve penale kundër falsifikimit të euro-së (Vendimi Kornizë 2000/383/JHA, i ndryshuar me Vendimin Kornizë 2001/888/JHA);
  - Vendimi Kornizë për luftimin e mashtrimit dhe falsifikimit të mjeteve që nuk përfshijnë pagesa me para të gatshme (Vendimi Kornizë 2001/413. JHA);
  - Direktivën 2001/36 te BE-se për parandalimin dhe luftimin e trafikimit me qenie njerëzore;
  - Direktivën 2011/93E BE-se për luftimin e abuzimit seksual dhe shfrytëzimit seksual të fëmijëve; dhe
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2004/757/JHA për dispozitat minimale për elementet përbërëse të veprave penale dhe dënimet në fushën e trafikut të paligjshëm të drogës.
- Kodi i Procedurës Penale, i cili ka transpozuar këto akte të *acquis*-së:
  - Direktivën 2010/64/BE për të Drejtën në Interpretim dhe Përkthim në Procedurën Penale;
  - Direktivën 2012/29/BE për të Drejtën në Informim në Procedurën Penale;
  - Direktivën 2012/29/BE që themelon standardet minimale për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave të krimit dhe që zëvendëson Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/220/JHA;
  - Direktivën 2013/48/BE, për të Drejtën e Qasjes në Mbrojtës/Avokat në procedurën penale dhe në procedurën e Urdhër Arrestit Evropian, dhe në të Drejtën e Informimit të një personi të tretë për kufizimin e lirisë dhe të komunikojë me personat e tretë dhe me autoritetet konsullore lidhur me kufizimin e lirisë;
  - Vendimin kornizë të Këshillit 2005/212/JHA dhe Vendimin kornizë të Këshillit nr. 2000/383/JHA.
- Ligji për Mbrojtjen e Dëshmitarëve;
- Ligji për Parandalimin dhe Luftimin e Krimit Kibernetik;
- Ligji për Administrimin e Pasurisë së Sekuestruar dhe të Konfiskuar, i cili ka transpozuar këto akte të *acquis*-së:
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2005/212/JHA;
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA;
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2006/783/JHA.

- Ligji për Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në çështjet Penale, i cili ka transpozuar këto akte të *acquis*-së:
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2003/577/JHA;
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2006/783/JHA për aplikimin e parimit të pranimit të përbashkët të urdhrave të konfiskimit;
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA;
  - Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/413/JHA; si dhe Vendimin Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA.
- Ligji për Mbrojtjen e Informatorëve;
- Ligji për Policinë;
- Ligji për Barnat Narkotike, Substancat Psikotrope dhe Prekursorë, i cili ka transpozuar pjesërisht
  - Rregulloren (KE) nr. 1258/2013 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 20 nëntorit 2013 që e amendamenton Rregulloren (KE) e 273/2004 e 11 shkurt 2004 për prekursorë.
- Ligji për Parandalimin dhe Luftimin e Trafikimit me Njerëz dhe Mbrojtjen e Viktimave të Trafikimit, i cili ka transpozuar pjesërisht
  - Direktivën 2011/36/BE mbi parandalimin dhe luftimin e trafikimit me qenie njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave të tyre.
- Ligji për Kompensimin e Viktimave të Krimit, i cili ka transpozuar pjesërisht
  - Direktivën e Këshillit 2004/80/KE lidhur me kompensimin e viktimave të krimit, ku ky ligj reflekton kërkesën e direktivës, lidhur me procedurat për kompensim të viktimave të krimit në rastet ndër-kufitare si dhe themelimin e autoriteteve vendimmarrëse dhe asistuese në rastet e kompensimit të viktimave.
- Ligji për Kontrollin dhe Mbikëqyrjen e Kufirit Shtetëror;
- Ligji për Ekzekutimin e Sankcioneve Penale;
- Ligji për Agjencinë e Kosovës për Inteligjencë;
- Ligji për Prokurorin e Shtetit;
- Ligji për Klasifikimin e Informacioneve dhe Verifikimin e Sigurisë;
- Ligji për Gjykatat;
- Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale;
- Ligji për Përgjimin e Komunikimeve Elektronike;
- UA MPB Nr. 09/2018 për Legalizimin e Armëve.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia Kombëtare dhe PV i Republikës së Kosovës Kundër Krimit të Organizuar 2018-2022;
- Strategjia Kombëtare dhe PV i Republikës së Kosovës kundër Narkotikëve 2018-2022;
- Strategjia për kontrollimin dhe mbledhjen e armeve të vogla dhe të lehta 2017-2022.

Lufta kundër terrorizmit

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative relevante:

- Kodi Penal i Republikës së Kosovës;
- Kodi i Procedurës Penale;
- Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit;
- Ligji për Ndalimin e Bashkimit në Konfliktet të Armatosura jashtë Territorit të Vendit;
- Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Parandalimin e Financimit të Terrorizmit; dhe
- Ligji për Ndalimin e Bashkimit në Konfliktet të Armatosura jashtë Territorit të Vendit.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga këto dokumente:

- Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës kundër Terrorizmit 2018-2023;
- Strategjia Kombëtare për Parandalimin dhe Luftën kundër Ekonomisë Joformale, Shpëlarjes së Parasë, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2019 - 2023; dhe
- Strategjia për Parandalimin e Ekstremizmit të Dhunshëm dhe Radikalizmit që Shpie në Terrorizëm 2018 - 2023.

Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga Ligji për Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në Çështjet Penale, i cili ka transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Vendimin Kornizë të Këshillit 2003/577/JHA mbi ekzekutimin e urdhrave të ngrirjes së pronës ose dëshmive në Bashkimin Evropian;
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2006/783/JHA mbi aplikimin e parimit të njohjes reciproke të urdhrave të konfiskimit;
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA i 6 dhjetorit 2007 lidhur me bashkëpunimin ndërmjet Zyrave të Konfiskimit të Aseteve të Shteteve Anëtare në fushën e gjurmimit dhe identifikimit të të ardhurave, ose pasurisë tjetër të lidhur, nga/ me krimin; dhe
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/413/JHA i 28 majit të 2001 mbi luftimin e mashtrimit dhe falsifikimit të mënyrave të pagesave që nuk përfshijnë para të gatshme.

Korniza institucionale

Menaxhimi i kufirit

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Policia e Kosovës (Departamenti për Kufij);
- Dogana e Kosovës; dhe
- Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë.

Përveç këtyre, gjithashtu funksionon edhe Bordi Ekzekutiv për MIK dhe Qendra Kombëtare për Menaxhimin e Kufirit (QKMK).

Politika e vizave

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Punëve të Jashtme dhe e Diasporës, përkatësisht Departamenti për Çështje Konsullore dhe misionet e Shërbimit të Jashtëm;
- Ministria e Punëve të Brendshme, përkatësisht Departamenti për Shtetësi Azil dhe Migracion;
- Policia e Kosovës, përkatësisht Policia Kufitare.

Migrimi

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Punëve të Brendshme, përkatësisht Departamenti për Shtetësi Azil dhe Migracion (i cili gjithashtu mbikëqyr Qendrën për Azil dhe Qendrën e Mbajtjes për të Huaj);
- Policia e Kosovës, përkatësisht Drejtoria për Migrim dhe të Huaj, Departamenti për Hetimin e Krimin të Organizuar, Policia Kufitare dhe Drejtoria për Hetimin e Trafikimit;
- Departamenti për Riintegrimin e Personave të Riatdhesuar.
- Komunitat (të cilat kanë rol në zbatimin e politikave të riintegrimin).

Përveç këtyre, gjithashtu funksionon edhe Autoriteti Qeveritar për Migrim (AQM).

Azili

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga Ministria e Punëve të Brendshme, përkatësisht Departamenti për Shtetësi, Azil dhe Migracion (në kuadër të të cilit funksionon edhe Qendra për Azilkërkues).

Luftimi i shpëlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Njësia e Inteligjencës Financiare;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfere, përkatësisht Dogana e Kosovës, dhe Administratës Tatimore e Kosovës;

- Policia e Kosovës, përkatësisht Drejtoria Kundër Krimeve Ekonomike;
- Prokurori i Shtetit; dhe
- Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës.

Lufta kundër narkotikëve

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Policia e Kosovës, përkatësisht Drejtoria për Hetimin e Trafikimit të Drogave (me mbështetjen e departamenteve të tjera të PK-së);
- Dogana e Kosovës;
- Agjencia e Kosovës për Inteligjencë;
- Ministria e Shëndetësisë, përkatësisht Inspektorati Shëndetësor, Agjencia e Kosovës për Pajisje dhe Produkte Medicinale;
- Agjencia Kosovare për Forenzikë;
- Prokurori i Shtetit
- Ministria e Drejtësisë, përkatësisht Departamenti i Mjekësisë Ligjore; dhe
- Këshilli Gjyqësor i Kosovës.

Përveç këtyre, gjithashtu ekziston Koordinatori nacional dhe Sekretariati përgjegjës për këtë fushë, në kuadër të MPB-së.

Lufta kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Punëve të Brendshme, përkatësisht Policia e Kosovës:
  - Drejtoria Kundër Krimit të Organizuar,
  - Drejtoria Kundër Trafikimit me Narkotikë,
  - Drejtoria për Hetimin e Trafikimit me Qenie Njerëzore,
  - Drejtoria për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit, përmes Divizionit të Hetimeve, e përbërë nga këta Sektorë: për Hetimin e Krimeve Ekonomike, për Hetimin e Korrupsionit dhe për Hetimin e Krimeve Financiare),
  - Drejtoria për Mbrojtjen e Dëshmitarëve,
  - Njësia kundër Terrorizmit, dhe
  - Sektori i Hetimit të Krimeve Kibernetike;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve, përkatësisht
  - Dogana e Kosovës,
  - Njësia për Inteligjencë Financiare dhe
  - Administrata Tatimore e Kosovës;
- Ministria e Drejtësisë;
- Agjencia Kosovare për Inteligjencë;
- Këshilli Gjyqësor i Kosovës;
- Këshilli Prokurorial i Kosovës;
- Prokuroritë;
- Gjykatat.

Përveç këtyre, gjithashtu ekziston dhe Koordinatori Nacional dhe Sekretariati përgjegjës për këtë fushë, në kuadër të MPB-së.

Lufta kundër terrorizmit

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Punëve të Brendshme;
- Agjencia Kosovare për Inteligjencë;
- Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve, përkatësisht
  - Dogana e Kosovës,

- Njësia për Inteligjencë Financiare dhe
- Administrata Tatimore e Kosovës;
- Zyra e Kryeministrit.
- Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës

Përveç këtyre, gjithashtu ekziston dhe Sekretariati përgjegjës për këtë fushë, në kuadër të MPB-së.

Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga Ministria e Drejtësisë, përkatësisht

- Departamenti për bashkëpunim Juridik Ndërkombëtar, i cili përbëhet nga dy divizione:
  - Divizioni për Bashkëpunim në Çështje Penale, dhe
  - Divizioni për Hartim dhe Negocim të Marrëveshje.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga KE (përmes IPA-s) dhe nga donatorë të tjerë bilateralë me projektet e përmbledhur në vijim.

Projektet aktuale dhe të planifikuara IPA

Mbështetje për reforma në polici në harmoni me standardet e BE-së:

- Përshkrimi: Ndhimë në zbatimin e reformave në polici, përfshirë zbatimin e policimit të udhëhequr nga intelijenca, luftimin e krimit kibernetik, ofrimin e trajnimeve dhe pajisjeve lidhur me teknika të avancuara të hetimit në fushën e trafikimit me narkotike, qenie njerëzore, etj; krijimin e një sistemi të paralizimit të hershem të drogave të reja; adresimin e çështjes së uljes së moshës mesatare në policinë e Kosovës;
- Përfituesi: Ministria e Punëve të Brendshme; (PK);
- Periudha e zbatimit: 2019-2022.

Digjitalizimi i Kopjeve të Certifikuara të Librave të Regjistrimit Civil - Faza III Ndërlidhja e Kopjeve të Certifikuara e-arkivi dhe Regjistrimit Qendror të Gjendjes Civile të Kosovës

- Periudha: mars 2020 – qershor 2022

Projekti Rajonal për Luftimin e Krimeve të Rënda në Ballkanin Perëndimor

- Periudha: 1 korrik 2020 – 30 qershor 2023

Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë (PECK III):

- Përshkrimi: ky projekt ka për qëllim të përmirësojë zbatimin e masave të Anti-Korrupsionit (AC), Pastrimit të Parave/Luftimit të Financimit të Terrorizmit (LPP/LFT) dhe masave të kundër-terrorizmit dhe përputhjes së tyre me standardet evropian;
- Përfitues: Zyra e Kryeministrit, Njësia e Inteligjencës Financiare, Agjencia Kundër Korrupsion, dhe Ministria e Financave, Tranfereve dhe Punës;
- Periudha e zbatimit: pas përfundimit të PECK II.

Gjithashtu institucionet e punëve të brendshme do të mbështeten me programin IPA 2020 duke forcuar luftën kundër krimit të organizuar, terrorizmit dhe korrupsionit në Kosovë.

Misioni i BE-së për Sundimin e Ligjit (EULEX) mbështet dhe ndihmon autoritetet e Kosovës në fushën e sundimit të ligjit, veçanërisht në fushën e policisë, gjyqësorit, dhe doganës. Si mision teknik, EULEX monitoron dhe këshillon autoritetet e Kosovës.

Projektet aktuale dhe të planifikuara të donatorëve bilateralë

MPB, përveç mbështetjes nga Komisioni Evropian, është vazhdimisht përfituese e projekteve mbështetëse nga ICITAP, që ndihmon fuqizimin e sundimit të ligjit dhe ndërtimin e kapaciteteve të institucioneve të gjyqësorit, prokurorisë dhe të sundimit të ligjit për luftimin e krimit të organizuar, trafikimit me qenie njerëzore, korrupsionit, shpëlarjes së parasë dhe terrorizmit. Programi i ICITAP-it financohet nga Byroja e

Çështjeve Ndërkombëtare të Narkotikëve dhe Zbatimit të Ligjit në kuadër të Departamentit të Shtetit të SHBA-se. ICITAP aktualisht mbështet Kosovën me programet e përshkruara në vijim:

Përmirësimi i aftësive të MPB-së për procese të menaxhimit të përgjegjshëm, transparent dhe të qëndrueshëm, duke kontribuar në ndërtimin e institucioneve të besueshme RoL.

Rritja e kapaciteteve të Policisë së Kosovës (PK) për të zhvilluar dhe menaxhuar në mënyrë efektive burimet teknike dhe organizative të nevojshme për të promovuar dhe mbështetur sundimin e ligjit në mbarë vendin dhe për të luftuar ndikimet e jashtme malinje. Ky program do t'i mundësojë PK-së të përmirësojë rezultatet e hetimeve për hetime serioze dhe komplekse të krimeve si: korrupsioni, terrorizmi, trafikimi, dhuna në familje, ndërkufitare, krimet kibernetike, krimet financiare, si dhe të avancojë kapacitetin për të luftuar të organizuar dhe transnacional. krimi.

Mbeshtetje për Inspektoratin Policor të Kosovës (IPK) që të bëhet një institucion demokratik dhe i paanshëm për sundimin e ligjit, me kapacitete të përmirësuara në menaxhim, zhvillim të politikave, verifikim, trajnim dhe zbatim të strategjive për trajtimin e ankesave, inspektimeve, kryerjen e testimin të integritetit dhe hetimeve penale në me qëllim zbulimin e aktivitetit kriminal dhe/ose korrupsionit në kuadër të Policisë së Kosovës.

MPB gjithashtu përfiton nga projekti *Mbështetje në procesin e integritetit evropian*, i cili mbështet Departamentin për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave në ngritjen e kapaciteteve për koordinimin e procesit të liberalizimit të vizave. Projekti gjithashtu ofron mbështetje për departamentin për shtetësi, azil dhe migrim, si dhe departamentin për ri-integrim të personave të riatdhesuar.

MIMAK 2 – Mbështetje për Institucionet e Kosovës në Menaxhimin e Migrimit (Sekretariati Shtetëror për Migrim i Zvicrës, Agjencia Zvicerane për Bashkëpunim dhe Zhvillim). Periudha: janar 2020 – janar 2022; Buxheti: 1 milion euro.

Ministria e Punëve të Brendshme përfiton edhe nga projekti Mbështetje për Autoritetin Qeveritar për Monitorimin e Lëvizjeve të Migrimit (AQM), financuar nga Agjencia zvicerane për zhvillim dhe bashkëpunim dhe i zbatuar nga Qendra ndërkombëtare për zhvillimin e politikave të migracionit. Projekti ka për qëllim ngritjen e kapaciteteve të Autoritetit Qeveritar për Migracion në hartimin dhe përgatitjen politikave të migracionit përmes asistencës teknike dhe trajnimeve.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 24, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

Menaxhimi i kufirit:

- Avancimi i bashkëpunimit ndërkombëtar me autoritete si Frontex, Selec etj.;
- Hapja e pikë-kalimeve kufitare të reja me vendet fqinje;
- Avancimi i pajisjeve për mbikëqyrjen dhe kontrollin e kufirit.

Politika e vizave:

- Shtirirja e SIVK-ut në misionet e tjera diplomatike dhe konsullore të Republikës së Kosovës.

Azili:

- Krijimi i një sistemi të qëndrueshëm të bashkëpunimit qendror dhe lokal për azilkërkues që kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare;
- Ndërtimi i një objekti për grupet e cënueshme brenda Qendrës së Azilit.

Migrimi:

- Avancimi i bashkëpunimit ndërkombëtar në luftimin e migrimit të parregullt;
- Promovimi i migrimit të rregullt dhe atij qarkor;
- Ngritja e kapaciteteve të akomodimit alternativ të migrantëve, të qendrës së mbajtjes për të huajt, renovimi i kampit Belvedere dhe krijimi i një qendre të re të mbajtjes për të huajt.

Luftimi i shpëlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit:

- Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e luftës kundër shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit;
- Anëtarësimi i Kosovës në Moneyval;
- Fuqizimi i kapaciteteve të Njësisë së Intelgjencës Financiare (NjIF), në luftimin e financimit të terrorizmit dhe pastrimit të parave;
- Forcimi i bashkëpunimit ndërinstitucional, përfshirë bashkëpunimin ndër-institucional me autoritetet për zbatimin e ligjit dhe subjektet raportuese, veçanërisht në fushën e trajtimit të transaksioneve të dyshimta financiare;
- Fuqizimi i vlerësimit të rrezikut, menaxhimit të rrezikut dhe kornizën strategjike;
- Përforcimi i masave parandaluese të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit;
- Fuqizimi i strukturës së përgjithshme të kornizës mbikëqyrëse;
- Fuqizimi i aftësive për identifikimin e pronësisë përfituese dhe për të kufizuar keqpërdorimin e personave juridikë dhe marrëveshjeve juridike për qëllime të PP/FT;
- Fuqizimi i Hetimeve dhe ndjekjes penale të PP/FT.

Lufta kundër narkotikëve:

- Avancimi i bashkëpunimit me EMCDDA.

Lufta kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor:

- Krijimi i një bazë të të dhënave për regjistrat penal, përfshirë evidencën për personat e dënuar;
- Finalizimi, miratimi dhe zbatimi i politikave për procesin e vetingut në agjencitë vartëse të MPB-së, duke përfshirë krijimin e mekanizmave të procesit të vetingut;
- Rritja e numrit të gjyqtarëve dhe specializimi i prokurorëve e gjyqtarëve në fushën e krimit të organizuar;
- Ngritja e kapaciteteve teknike të laboratorëve të Agjencisë së Kosovës për Forenzikë;
- Rritja e numrit të urdhrave për konfiskim të aseteve dhe në përgjithësi përmirësimi i rezultateve në konfiskimin e përhershëm të aseteve të përfituara në mënyrë të paligjshme;
- Zhvillimi i kornizës ligjore për vetingun në sistemin e drejtësisë, agjencitë vartëse të MPB-së dhe të sigurisë publike.

Lufta kundër terrorizmit:

- Ngritja e kapaciteteve teknike, logjistike dhe teknologjike në fushën e terrorizmit dhe parandalimit të përhapjes së ekstremizmit përmes internetit dhe mediave sociale;
- Fuzionimi i strategjive kundër terrorizmit, radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm;
- Ngritja e kapaciteteve teknike, logjistike dhe teknologjike në fushën e terrorizmit;
- Ngritja e kapaciteteve kibernetike kundër terrorizmit;
- Fuqizimi i kapaciteteve dhe qasjes për de-radikalizim dhe ri-integrim;
- Rritja e përfshirjes së autoriteteve komunale në planifikimin e zbatimit e proceseve të rehabilitimit dhe riintegrit;
- Forcimi i rolit të shërbimeve sprovuese në mbikëqyrjen e sanksioneve dhe masave të komunitetit dhe në mbështetjen e të burgosurve ekstremistë të dhunshëm të liruar me kusht.

Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile

- Avancimi i bashkëpunimit juridik ndërkombëtar në çështje të ekstradimit dhe ndihmës së ndërsjellë juridike në çështjet penale dhe civile;
- Anëtarësimi (aderimi) në Konventën e Hagës për njohjen dhe ekzekutimin e vendimeve gjyqësore në çështjet civile dhe komerciale;
- Anëtarësimi në Konferencën e Hagës për të Drejtën Ndërkombëtare Private.

3.25. Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe kërkimet shkencore

Acquis për këtë kapitull nuk kërkon transpozimin e rregullave të BE në rendin ligjor kombëtar por kërkon nga shtetet anëtare të sigurojnë kapacitetet e nevojshme zbatuese për të ndjekur objektivat dhe aktivitetet e BE-së në fushën e kërkimit dhe zhvillimit teknologjik. Kapacitetet e nevojshme zbatuese lidhen me ekzistencën e kushteve të nevojshme për pjesëmarrjen në programet e BE-së për hulumtim dhe inovacion për të lehtësuar integrimin në Zonën Evropiane të Kërkimit (ERA).

Kërkesat e MSA-së

Sipas nenit 118 të MSA-së, palët duhet të inkurajojnë bashkëpunimin në hulumtime shkencore dhe zhvillimin teknologjik mbi bazën e përfitimit të ndërsjellë duke marrë parasysh burimet e disponueshme, qasjen adekuate në programet përkatëse duke iu nënshtruar niveleve të përshtatshme të mbrojtjes efektive të drejtave të pronësisë intelektuale, industriale dhe tregtare. Bashkëpunimi duhet të marrë në konsideratë fushat prioritare që lidhen me *acquis* e BE-së në fushën e kërkimit dhe zhvillimit teknik.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sipas *Raportit të KE-së për Kosovën 2021*, Kosova duhet të zhvillojë një qasje strategjike për zhvillimin, priorizimin dhe promovimin e kërkimit shkencor dhe inovacionit dhe të sigurojë shpenzime më të larta qeveritare për kërkime. Në mënyrë që të rritet pjesëmarrja në programin e BE-së 'Horizon Europe' duhet të ndërmeren hapa të mëtutjeshëm. Raporti thekson rëndësinë e ofrimit të të dhënave statistikore për numrin e studiuesve, përqindjen e PBB -së të shpenzuar për kërkime dhe inovacione, dhe performancën në lidhje me prioritetet e Zonës Kërkimore Evropiane.

Sipas konkluzioneve të *Nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informativë, Politika sociale dhe Punësim 2021* për shkencën dhe inovacionin, Kosova duhet të sigurojë të dhëna statistikore mbi shpenzimet për kërkime dhe inovacion në sasi ose si përqindje e BPV dhe për performancën lidhur me Prioritetet Evropiane të Zonës së Kërkimit, të përgatitet për pjesëmarrje në ushtrimin e tabelave të rezultateve (*scoreboard exercise*) evropiane të inovacionit, të angazhohet aktivisht në zhvillimin e një Strategjie të Specializimit të Mençur. Gjithashtu, rekomandohet miratimi i akteve ligjore lidhur me kërkimin dhe inovacionin dhe finalizimi i hartës së infrastrukturës së kërkimit dhe zhvillimit në harmoni me Zonën Evropiane të Hulumtimit (European Research Area).

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Shkenca dhe kërkimet shkencore në Kosovë rregullohen me Ligjin nr. 04/L-135 për Veprimtarinë Kërkimore-Shkencore. Ky ligj ka përfshirë praktikën e mira evropiane të cilat e përkrahin hulumtimin shkencor me fokus në zhvillimin ekonomik dhe social. Gjithashtu, ligji posedon dispozita që rregullojnë lidhjen e hulumtimit shkencor me ekonominë dhe industrinë. Si strukturë përgjegjëse për administrimin e prioritetëve kombëtare të kërkimit është Këshilli Kombëtar i Shkencës, ndërsa Departamenti për Arsim të Lartë, Shkencë dhe Teknologji në MASHTI është institucioni kryesor për politike bërje në fushën e shkencës dhe hulumtimeve.

UA për transferin e teknologjisë dhe dijes, dhe format e transferit të teknologjisë është finalizuar dhe pritet të miratohet në dhjetor 2021. Qeveria, ka përfunduar rishikimin e UA për Subvencione dhe Transfere, i cili dokument vitet e ardhshme do të zbatohet nga KIESA. Dispozitat e këtij UA janë të adresuara qartë për përkrahjen direkte financiare për bizneset, studentët dhe personat e tjerë fizik të cilët aplikojnë ide dhe projekte inovative. Qeveria ka përfunduar negociatat me BE-ne për avancimin e statusit të Kosovës në Programin Kornizë të Be-së për Hulumtim dhe Inovacion Horizon Europe. Marrëveshja është në fazë të nënshkrimit dhe Ratifikimi i Ligjit për marrëveshjen është në planin legjislativ për vitin 2021. Ekziston rregullorja për përkufuzimin dhe funksionalizimin e pikave kontaktuese kombëtare të Kosovës për kornizën e BE për hulumtim dhe inovacion Horizon 2020 (e miratuar në vitin 2018), e cila do të rishikohet gjatë vitit 2022.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Institucionet kryesore sa i përket hulumtimit dhe inovacionit janë Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit dhe Minsitria për Industri, Ndërmarrësi dhe Tregti. E para ka në domenin e vet kryesisht kornizën shkencore të hulumtimit ndërsa e dyta anën industriale dhe atë të politikave si koncepte të ndërmarrësisë. Në Programin kornizë të BE për Kërkim dhe Inovacion *Horizon 2020* Kosova e mban statusin e vendit të asocuar me të drejta të plota si partner ndërkombëtar i bashkëpunimit. Suksesi i

aplikimit në të është 20.01 %, me 21 projekte të financuara. Kosova ka marre të gjitha hapat e nevojshëm për funksionalizimin e strukturave mbështetëse, duke ristrukturuar Pikat Kombetare të Kontaktit në mbështetje të programit dhe janë caktuar Program Comity Members.

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Sigurimi i financimit për veprimtarinë kërkimore-shkencore
- Integrimi i Kosovës në hapësirën Kërkimore Evropiane (ERA)
- Përmirësimi i inovacionit shkencor dhe industrial në drejtim të zhvillimit ekonomik të vendit

Për më tepër sa i përket prioritetëve të inovacionit, ju lutem t'i referoheni edhe kapitullit 20.

3.26. Kapitulli 26 i *acquis*-së Arsimit dhe kultura

Fushat e arsimit dhe trajnimit, rinisë, sportit dhe kulturës janë kryesisht kompetencë e Shteteve Anëtare. Traktati mbi Funksionimin e BE-së (TFBE) parashikon që Bashkimi të inkurajojë bashkëpunimin ndërmjet Shteteve Anëtare dhe mbështetjen duke plotësuar veprimet e tyre, duke respektuar plotësisht përgjegjësinë e tyre për përmbajtjen e mësimit, organizimin e sistemeve të arsimit dhe trajnimit profesional, dhe diversitetin kulturor kombëtar dhe rajonal.

Acquis për arsim dhe kulturë përbëhet kryesisht nga një kornizë bashkëpunimi, duke përdorur programe dhe metodën e hapur të koordinimit (MHK) për të lëvizur drejt konvergencës së politikave kombëtare dhe arritjen e objektivave të përbashkëta. Në fushën e arsimit, trajnimit dhe të rinjve, Shtetet Anëtare duhet të kenë kornizën ligjore, administrative dhe financiare, si dhe kapacitetet e nevojshme zbatuese në vend për të siguruar menaxhim të shëndoshë, përfshirë menaxhimin financiar, të programeve të decentralizuara të BE-së. *Acquis* përmban gjithashtu një Direktivën për edukimin e fëmijëve të punëtorëve emigrantë dhe vendimeve të Gjykatës Evropiane të Drejtësisë për rastet që lidhen me mos-diskriminimin ndërmjet shtetasve të një shteti anëtar të BE-së dhe një shtetasi tjetër të BE-së.

Objektivat e sistemeve të arsimit dhe trajnimit miratuar më 2001, si dhe procesi i Kopenhagës për trajnim profesional dhe të procesit të Bolonjës për arsimin e lartë, japin udhëzime për përmirësimin e cilësisë së sistemeve të arsimit dhe trajnimit. Programi i punës "Edukimi dhe Trajnimi 2010" dhe korniza strategjike "Edukimi dhe Trajnimi 2020" i integrojnë të gjitha veprimet në nivel Evropian, dhe kontribuojnë në përmirësimin e cilësisë së sistemeve të arsimit dhe trajnimit. Objektivat e përbashkëta për politikën rinore të BE-së janë përcaktuar në Strategjinë e BE-së Rinisë (2010-2018) e cila bazohet në një metodë të hapur të koordinimit. Në fushën e sportit, Komunikata e Komisionit e vitit 2011 "Zhvillimi i dimensionit evropian në sport" propozon veprime konkrete për të mbështetur dhe të koordinuar masat e politikave, me qëllim të miratimit të mundshëm të Planit shumëvjeçar të Punës së BE-së për sportin nga Këshilli.

Sa i përket politikës kulturore, Shtetet Anëtare duhet të mbështesin parimet e parashikuara në nenin 167 të TFEU dhe në veçanti, të sigurohen që angazhimet e tyre ndërkombëtare lejojnë zhvillimin dhe zbatimin e politikave dhe instrumenteve që synojnë ruajtjen dhe promovimin e diversitetit kulturor. Në përputhje me këto parime, Konventa UNESCO-s për Mbrojtjen dhe Zhvillimin e Larmisë së Shprehjeve Kulturore është një element kryesor i *acquis* në fushën e kulturës. Komunikimi Komisioni në Agjendën Evropiane për kulturë në një botë të globalizuar prezantuar një dialog të strukturuar me sektorin e kulturës dhe një metode të hapur të koordinimit, në mënyrë që të zbatohen tri grupe të përbashkëta të objektivave: diversitetit kulturor dhe dialogut ndërkulturor; kultura si një katalizator për kreativitet; dhe kultura si një komponentë kyçe në marrëdhëniet ndërkombëtare.

Kërkesat e MSA-së

Sa i përket MSA-së neni 107 kërkon bashkëpunimin ndërmjet palëve me synim të ngritjes së nivelit të arsimit në përgjithësi, arsimin profesional, trajnimit si dhe zhvillimit të politikave për punën e të rinjve në Kosovë me qëllim të zhvillimit të shkathtësive, punësimin, gjithëpërfshirjes sociale dhe zhvillimit ekonomik në Kosovë. Një nga prioritetet për sistemin e arsimit të lartë duhet të jetë arritja e standardeve adekuate të cilësisë së institucioneve dhe programeve në përputhje me objektivat e procesit të Bolonjës dhe Deklaratën e saj. Palët duhet të bashkëpunojnë me qëllim të sigurimit që qasja në të gjitha nivelet e arsimit dhe trajnimit

në Kosovë është bëhet pa diskriminim mbi bazën e gjinisë, prejardhjes racore apo etnike, fesë ose besimit, paaftësisë, moshës ose orientimit seksual. Gjithashtu nevojat e nxënësve me aftësi të kufizuara në Kosovë duhet të adresohen.

Neni 108 i MSA-së kërkon bashkëpunimin ndërmjet palëve me synim promovimin e bashkëpunimit kulturor për të rritur kapaciteteve të operatorëve dhe ngritjen e mirëkuptimit ndërmjet individëve dhe minoriteteve. Ky bashkëpunim duhet të mbështesë diversitetin kulturor në vend në bazë të parimeve të Konventës së UNESCO-s për mbrojtjen dhe promovimin e diversitetit të shprehjeve kulturore.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Sipas *Raportit të KE-së për Kosovën 2021*, Kosova është në fazë të hershme të përgatitjes në fushën e arsimit dhe kulturës. Raporti thekson nevojën për përmirësim të cilësisë së arsimit. Në veçanti, sipas raportit Kosova duhet që të miratojë ligjin e ri për arsimit të lartë dhe Ligjin për Agjencinë Kosovare të Akreditimit me qëllim të zbatimit të një reforme të bazuar në standardet më të mira, përfshirë sigurimin e autonomisë dhe operimit të pavarur të institucioneve të arsimit të lartë dhe mekanizmave të sigurimit të cilësisë; të rritë përpjekjet për reformë në arsimin para-universitar (përfshirë programet e arsimit dhe aftësimin profesional), me fokus në mësimin e bazuar në kompetenca; të përmirësojë qasjen në arsim cilësor për regjistrimin në parashkollor dhe grupet e marginalizuara.

Sipas *konkluzioneve të Nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informative, Politika sociale dhe Punësim 2021*, Kosova duhet të përmirësojë kualitetin dhe mbulueshmërinë e trajnimeve online si dhe të vazhdohet me mësimin dhe trajnimet online për mësuesit. Rekomandohet të vazhdoje të zhvillohet më tutje sistemi për menagjimin e informative në arsim në mënyrë që të plotësojë nevojat ekzistuese dhe ato në të ardhmen. Duhet të publikohen të dhënat në fushën e edukimit dhe rinisë të cilat duhet të jenë të matshme dhe që mund të gjurmohen më lehtë. Lidhur me Planin Strategjik të Arsimit në Kosovë 2017-2021, rekomandohet që të vazhdohet zbatimi dhe në të njëjtën kohë të hartohet strategjia e re. Sa i përket legjislacionit primar, konkluzionet kërkojnë të fillohet me draftimin dhe miratimin e ligjeve për Fëmijërinë e Hershme, Tekstet Shkollore, Arsimin e Lartë, dhe për Agjencinë e Akreditimit. Kosova duhet të shtojë përpjekjet për të rritur cilësinë e arsimit dhe pjesëmarrjen në shkollë për fëmijët 0-5 vjeç. Në kuader të kësaj të vazhdohet me rritjen e regjistrimit të nxënësve me nevoja te veçanta. Të mbështeten institucionet e arsimit të lartë.

Kosova, merr pjesë në programin e BE-së për kulturë Evropë Kreative që nga Qershori i vitit 2018. Programi i ri Evropës Kreative (2021-2027) vë theks më të madh në krijimin, inovacionin, lëvizshmërinë ndërkombëtare për artistët dhe profesionistët, si dhe veprimet që synojnë nevojat specifike të sektorit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative:

Arsimi:

- Ligjin nr. 03/L-060 për kualifikime kombëtare dhe kornizën kombëtare për kualifikime.
- Ligji nr 04/L-037 për Arsimin e Lartë
- Ligji nr 05/L-018 për Provimin e Matures Shtetërore
- Ligji nr 03/L-068 për Arsimin në Komunitet dhe Republikës së Kosovës

Arsimi dhe aftësimi profesional:

- Ligji nr. 04/L-138 për arsim dhe aftësim profesional;
- Ligji nr. 04/L-143 për arsimin dhe aftësimin për të rritur;
- Ligji nr. 03/L-060 për kualifikimet kombëtare.

Arsimi parashkollor:

- Ligji nr. 02/L-52 për edukimin parashkollor;
- Ligji nr. 04/L-032 për arsimin para-universitar;
- Ligji nr. 06/L -046 për inspektoratin e arsimit në Republikën e Kosovës.

Braktisja shkollës:

- UA nr. 08.2018 për themelimin dhe fuqizimin e ekipeve për parandalim dhe reagim ndaj braktisjes dhe mos-regjistrimit të nxënësve në arsimin parauniversitar.

Kultura:

- Ligji nr. 02/L-57 për Institucionet e Kulturës;
- Ligji nr. 04/L-065 për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta;
- Ligji nr. 203/24 për Sport;
- Ligji nr. 04/L-056 për Ansamblin e Këngëve dhe Valleve Shota;
- Ligji nr. 04/L-59 për Filarmoninë, Operën dhe Baletin;
- Ligji nr. 2004/22 për Kinematografinë;
- Ligji nr. 02/L-88 Për Trashëgiminë Kulturore;
- Ligji nr. 04/L-106 për Teatrot;

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Minsitria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit është institucioni kryesor për hartimin dhe zbatimin e politikave dhe legjislacionit të të gjitha niveleve të arsimit. Minsitria gjithashtu menaxhon sistemin e certifikimit dhe trajnimit të mësimeve dhe promovon politikën për hulumtime shkencore. Në kuadër të minsitrisë funksionon edhe Qendra për Njohje të Diplomave e cila bën njohjen e kualifikimeve të shkollave të larta profesionale dhe universitare të fituara jashtë Republikës së Kosovës. Komunitetet gjithashtu kanë kompetenca në nivelin para-universitar në lidhje me ndërtimin e objekteve shkollore, regjistrimin e nxënësve në shkolla, punësimin e personelit dhe mësimeve, regjistrimin, licencimin dhe inspektimin e institucioneve parashkollore, tarifave të pjesëmarrjes në institucionet parashkollore, mekanizmat e komunikimit me prindërit etj.

Agjencia e Kosovës për Areditim (AKA) është autoriteti i pavarur e cila akrediton dhe riakrediton institucionet publike dhe private të arsimit të lartë në Kosovë për një periudhë të caktuar kohore. Inspektorati i Arsimit, Autoriteti i Kualifikimeve Kombëtare, Institutet, Akademia, Qendra e Studentëve janë gjithashtu institucione tjera me funksione specifike të përcaktuara me legjislacione përkatëse si për mbikëqyrjen dhe monitorimin e cilësisë, miratimin e kornizës së kualifikimeve kombëtare, hulumtimet dhe publikimet akademike dhe aspektet mbështetëse për studentët.

Edukimi në fëmijërinë e hershme ofrohet nga institucionet për edukim në fëmijërinë e hershme publike, private, institucionet e partneritetit publiko-privat, institucionet me bazë në komunitet - kopshtet me bazë në komunitet. Arsimi parauniversitar ofrohet nga institucionet arsimore dhe aftësuese, publike apo private, ose në ndërmarrje publike apo private. Në arsimin profesional, përveç shkollave profesionale ekzistojnë edhe 4 qendra të Kompetencës. Lidhur me fëmijët me nevojë të veçanta ekzistojnë 5 Qendra Burimore për mësim dhe këshillim dhe 2 shkolla speciale. Ofrimi i arsimit të lartë bëhet nga bartësit publik të arsimit të lartë, si universitetet dhe institucionet e tjera të arsimit të lartë dhe kërkimit shkencor.

Sa i përket kulturës, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit është institucioni kryesor për politikën dhe legjislacionin kulturor, atë të sportit dhe për politikën e rinisë. Institucione më të rëndësishme lidhur me zbatimin dhe monitorimin e legjislacionit për zonat e veçanta të mbrojtura janë edhe Ministria për Mjedis, Planifikim Hapësinor dhe Infrastrukturë, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal, dhe komunitetet. Institucione tjera më të rëndësishme janë edhe Inspektorati për Trashëgimi Kulturore që shtrihet mbikëqyr zbatimin e Ligjit të Trashëgimisë Kulturore, legjislacionit tjetër përkatës të trashëgimisë kulturore dhe historike si dhe akteve nënligjore që rregullojnë fushën e trashëgimisë kulturore, konform Ligjit për Trashëgimi Kulturore dhe institucione tjera për kulturë, art dhe kinematografi.

Dokumentet kryesore të politikave në këtë kapitull janë Plani Strategjik i Arsimit 2017-2021, Strategjia Kombëtare për Trashëgimi Kulturore 2017-2027, Strategjia për Rininë 2019-2023, dhe dokumente tjera. Plani i ri Strategjik për Arsimin është aktualisht duke u hartuar. Ai pritet të definojë objektivat afatmesme për zhvillimin e arsimit para-universitar, arsimit profesional dhe atij të lartë.

Mbështetja e donatorëve

Projektet për sektorin e arsimit:

- Në kuadër të IPA 2016, Komisioni Evropian ka mbështetur ngritjen e kapaciteteve për zhvillimin profesional të mësimeve dhe nxënësve. Ky projekt ka mbajtur trajnime për mësimeve në nivelin parafillor dhe fillor në gjithsej 50 shkolla në 10 komuna të Kosovës. Megjithatë, për shkak të

paqëndrueshmërisë dhe ndryshimeve politike, projekti nuk ka arritur ndonjë rezultat thelbësor në kuadër të komponentit të tij për rekrutimin e mësimitdhënësve. Projekti ka përfunduar në korrik 2020;

- Përkrähja e përmirësimit të infrastrukturës arsimore është një tjetër komponent në kuadër të IPA 2016. Ky aktivitet përfshin analiza vlerësuese për subvencionimin e ndërtimit të infrastrukturës së arsimit parafillor dhe infrastrukturës publike komunale që kontribuon në zhvillimin e arsimit. Janë caktuar të gjitha lokacionet për ndërtimin e kopshteve të parapara me fondet IPA 2016;
- Projekti për arsim, punësimi dhe politika sociale (gjithsej 2 milionë euro): Qëllimi kryesor i projektit ESJET PRO (i zbatuar nga LuxDev) është të përmirësojë mësimitdhënien dhe të nxënit në 3 shkolla të përzgjedhura të AFP-së dhe zbatimin e Studimeve Gjurmuese dhe Njohjes së Mësimi paraprak në nivel kombëtar dhe për rrjedhojë të rrisë punësueshmërinë përmes arsimit dhe trajnimeve profesionale;
- Në kuadër të IPA 2018, arsimit do të mbështetet nga BE-ja në vlerë prej 13 milionë eurosh. Në kuadër të kësaj asistence, projekti Kosed (3 milionë euro) synon: përmirësimin e sistemit të rekrutimit të mësimitdhënësve dhe drejtorëve të shkollave; fuqizimi i kapaciteteve dhe krijimi i një sistemi funksional të zhvillimit profesional të mësimitdhënësve dhe sigurimit të cilësisë në nivel qendror dhe komunal; rritja e prodhimit dhe rishikimit të teksteve shkollore, përfshirë rol të zgjeruar të Këshillit të Teksteve Shkollore; rishikimi dhe përshtatja e kornizës së përgjithshëm ligjore në lidhje me arsimin;
- Projekti ERASMUS+ Cilësia, Llogaridhënia, Integriteti dhe Transparenca në Arsimin e Lartë – QAINET synon të ofrojë mbështetje për zhvillimin dhe zbatimin e rregulloreve, procedurave dhe praktikave të mira për rritjen e cilësisë në arsimin e lartë. Zhvillimi i dy skemave për të promovuar mësimitdhënien e bazuar në kërkime;
- • Projekti INCLUDE, IPA 2018 (zbatuar nga Këshilli i Evropës) fokusohet në rritjen e qasjes së a) nxënësve nga komuniteti rom, ashkali dhe ai egjiptian dhe b) fëmijëve me nevoja të veçanta në arsimin parashkollor, fillor dhe të mesëm. Projekti punon me Qendrat Mësimore për fëmijët nga komuniteti rom, ashkali dhe ai egjiptian dhe Qendrat Burimore për nxënësit me nevoja të veçanta;
- Në kuadër të IPA 2020 është publikuar një shpallje për propozime për grante hulumtuese për universitetet publike në Kosovë dhe vendet e BE-së. Projekti pritet të fillojë në TM3 të vitit 2022. Asistenca për Agjencinë Kosovare të Akreditimit (AKA) dhe Universitetin e Prishtinës është planifikuar gjithashtu në kuadër të IPA 2020, dhe kontrata është paraparë për tremujorin e parë të vitit 2023. Gjithashtu, në kuadër të IPA 2020 do të ndërtohen dy objekte për Universitetin e Prishtinës: objekti i Fakultetit Ekonomik dhe ai i Fakultetit të Shkencave Matematiko-Natyrore. Kontrata ka filluar dhe zbatohet nga UNOPS (BE financon me 8.9 milionë euro).
- Projekti i Asistencës Teknike KSV 019 në kontekstin e Integritit Evropian, i zbatuar nga ZKM dhe i financuar nga Qeveria e Luksemburgut, mbështet profesionet e rregulluara në kuadër të kapitullit 3. Mbështetja aktuale për vitin 2022 konsiston në trajnimin e përfituesve përkatës mbi politikën e profesioneve të rregulluara në BE, përfshirë kornizën legislative dhe asistencë teknike për të identifikuar një listë të profesioneve të rregulluara dhe shqyrtuar kërkesat për secilin profesion.

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Harmonizimi i arsimit dhe aftësimin profesional me kërkesat e tregut të punës përfshirë edhe zbatimin e kornizës së re kurrikulare;
- Menaxhim efektiv i sistemit të arsimit në të gjitha nivelet;
- Arsim i lartë me cilësi dhe integritet, në harmoni me standardet ndërkombëtare;
- Forcimi i kapaciteteve të inspektoratit të arsimit, në përputhje me legjislacionin Evropian dhe standardet ndërkombëtare;
- Zhvillimi profesional i mësimitdhënësve;
- Rritja e kapaciteteve të përfshirjes në arsimin para fillor.

3.27. Kapitulli 27 i *acquis*-së: Mjedisi

Ky kapitull mbulon politikat mjedisore të BE-së të cilat kanë për qëllim të promovojnë zhvillimin e qëndrueshëm dhe mbrojtjen e mjedisit për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm. Ato janë të bazuara në veprimin preventiv sipas parimit 'ndotësi paguan', për të luftuar dëmin mjedisor në burim, ndarjen e përgjegjësisë dhe integrimin e mbrojtjes së mjedisit në politikat e tjera të BE-së. *Acquis* përfshin mbi 200 akte ligjore që mbulojnë legjislacionin horizontal dhe sekondar. Pajtueshmëria me *acquis* kërkon investime të konsiderueshme. Për aplikimin dhe zbatimin e *acquis* është e domosdoshme një administratë e fortë dhe e pajisur mirë - në nivel kombëtar dhe lokal.

Kërkesat e MSA-së

MSA, në nenet 115, 116 dhe 117 përcakton bashkëpunimin e Republikës së Kosovës me BE-në në fushën e Mjedisit, Ndryshimeve Klimatike dhe Mbrojtjes Civile. Neni 115 parasheh parandalimin e degradimit të mëtejshëm mjedisor dhe fillimin e përmirësimit të gjendjes mjedisore me qëllim të zhvillimit të qëndrueshëm në Kosovë. Ai gjithashtu parasheh dhe fuqizimin e strukturave dhe procedurave administrative të Kosovës, dhe përafrimin gradual të legjislacionit të Kosovës me *acquis* të BE-së dhe të përshtatur me *acquis* të Euratom. Neni 116 mbi ndryshimet klimatike, fokusohet në zhvillimin e politikave për ndryshime klimatike, përkatësisht për zbutje (zvogëlim të emetimeve të gazrave serrë) dhe përshtatje ndaj tyre (ndryshimeve klimatike), marrë parasysh politikat e tjera përkatëse, përfshirë sektorët si energjia, transporti, industria, bujqësia, shëndetësia, arsimiti, etj. Aty gjithashtu kërkohet përafrimi gradual të legjislacionit të Kosovës me *acquis* të BE-së mbi ndryshimet klimatike, në veçanti për monitorimin, raportimin dhe verifikimin efektiv të rezultateve, për emetimet e gazrave serrë, si dhe përfshirjen e Kosovës në mekanizmat ndërkombëtar. Neni 117, mbi mbrojtjen civile, parasheh përmirësimin dhe parandalimin, përgatitjen dhe reagimin ndaj katastrofave natyrore dhe atyre të shkaktuara nga faktori njeri. Ai gjithashtu kërkon ngritjen e kapaciteteve të mbrojtjes civile dhe përafrimin gradual të legjislacionit me *acquis* të BE-së në fushën e menaxhimit të katastrofave.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Raporti i KE-së për Kosovën – 2021, vlerëson se Kosova është në një fazë të hershme të përgatitjes në fushën e mjedisit dhe ndryshimeve klimatike. Është arritur progres i kufizuar veçanërisht në raportimin mjedisor dhe monitorimin e cilësisë së ajrit. Në mënyrë që të përafrohet me qëllimet e Agjendës së Gjelbër të Ballkanit Perëndimor, Kosova duhet të rrisë angazhimin e saj politik për të adresuar degradimin e mjedisit dhe sfidat e ndryshimeve klimatike.

Ndërsa nga kërkesat e dala nga takimi i Nënkomitetit *INFRA 2021*, për fushën e Mjedisit, sa i përket kornizës legjislative duhet të miratohen: Projektligji për Mbrojtjen nga Zhurma, Projektligji për Produktet Biocide, si dhe Projektligji për Krijimin e Infrastrukturës Kombëtare të Informacionit Hapësinor.

Në sektorin e Ajrit, duhet që të miratohet Projektligji për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja, si dhe Plani i Veprimit për Cilësinë e Ajrit. Gjithashtu Komuna e Prishtinës duhet të miratojë planin e cilësisë së ajrit për Prishtinën, si dhe duhet që të hartohen masat e kontrollit të ndotjes së ajrit për Prishtinën dhe për zonat e tjera të rëndësishme dhe të ndjeshme.

Në sektorin e mbeturinave, duhet të miratohet Strategjia (2021-2030) dhe Plani i Veprimit (2021-2023) për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave, të miratohet Projektligji për Mbeturina, dhe të vendoset për vendin e duhur për deponin e re të Prishtinës, duke zbatuar një vlerësim të Ndikimit Mjedisor dhe Social përmes konsultimeve të duhura publike, si dhe të fillohet me përgatitjen e programeve për parandalimin e mbeturinave.

Në sektorin e ujërave duhet që të miratohet Projektligji për Ujërat e Kosovës, të raportohet mbi progresin e menaxhimit dhe zbatimit për “Drini i Bardhë” dhe të bëhet identifikimi dhe monitorimi i zonave të tjera të rrezikshme në lidhje me ujërat nëntokësore dhe ato sipërfaqësore dhe të raportohet mbi gjendjen aktuale dhe masat e propozuara përmirësuese. Të fillohet me përgatitjen e planeve të menaxhimit të pellgut lumor për trupat e mbetura ujorë (Ibri, Morava e Binçës dhe Lepenci).

Tek Natyra, duhet që të finalizojnë hartimin e planeve rregulluese të hollësishme për Parkun Kombëtar “Sharri dhe për Parkun Kombëtar “Bjeshkët e Nemuna” si dhe të përgatitet Strategjia për Biodiversitetin.

Në sektorin e Pylltarisë, duhet të raportohet mbi përpjekjet për luftimin e prerjeve ilegale të drurëve, si dhe të miratohet ligji për pyjet duke transpozuar rregulloren për Lëndët Drusore 995/2010 si dhe të përgatitet plani i veprimit për të luftuar prerjen ilegale.

Tek Mbrojtja Civile, duhet të participohet më aktivisht në aktivitetet nën Mekanizmin e Mbrojtjes Civile të Bashkimit Evropian, si trajnime, shkëmbim ekspertësh, projekte parandalimi dhe gatishmërie, etj. Gjithashtu të hartohet Strategjia për Vlerësimin Nevojave dhe Rimëkëmbjen nga Fatkeqësitë. Sa i përket Ndotjes Industriale, duhet të miratohet Projektligji për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes.

Tek fusha e Ndryshimeve Klimatike, duhet që të përmirësohet bashkëpunimi ndërinstitucional për të siguruar integrimin e ndryshimeve klimatike në sektorë të tjerë, veçanërisht në energji dhe transport, dhe për ta forcuar rolin e Këshillit Kombëtar për Ndryshimet Klimatike. Në këtë kontekst, duhet të përgatitet një Plan i integruar Kombëtar të Klimës dhe Energjisë, si dhe të përgatitet një strategji afatgjate të dekarbonizimit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për vlerësim të ndikimit në mjedis (VNM);
- Ligji për vlerësimin strategjik mjedisor (VSM);
- Ligji për mbrojtjen e mjedisit.

Këto akte normative kanë transpozuar tërësisht këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën nr. 2001/42/KE për Vlerësimin Strategjik Mjedisor;
- Direktivën 2014/52/KE e cila amendamenton Direktivën 2011/92/BE për vlerësimin e efekteve të caktuara të projekteve publike dhe private për mjedisin;
- Direktivën nr. 2003/35/KE mbi Pjesëmarrjen e Publikut.

Me datë 22.06.2021 është miratuar në Qeveri Projektligji për Krijimin e Infrastrukturës Kombëtare të Informacionit Hapësinor, ku më tutje pritet miratimi edhe në Kuvendin e Kosovës. Ky projektligj transponon direktivën mbi Themelimin e Infrastrukturës për Informim Hapësinor (INSPIRE Direktiva nr. 2007/2/KE) i cili përcakton rregullat e përgjithshme për krijimin e infrastrukturës kombëtare të informacionit hapësinor në Kosovë, për jetësim të politikave mjedisore dhe aktiviteteve të cilat mund të kenë ndikim në mjedis.

Autoriteti përgjegjës për zbatimin e legjislacionit horizontal mjedisor është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, përkatësisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit dhe Ujërave/Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale.

Cilësia e ajrit

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga Ligji për mbrojtjen e ajrit nga ndotja, i cili ka transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën Kornizë nr. 2008/50/KE e cilësisë së Ajrit;
- Direktivën nr. 2004/70/KE për arsenin, kadmiumin, merkurin, nikelin dhe hidrokarburet aromatike policiklike në ajrin mjedisor;
- Direktivën nr. 70/220/KEE për masat që do të merren kundër ndotjes së ajrit nga emetimet e automjeteve;
- Direktivën nr. 1999/13/KE mbi kufizimin e emetimeve të komponimeve organike të paqëndrueshme për shkak të përdorimit të tretësve organikë në aktivitete të caktuara dhe instalimet;
- Direktivën nr. 2001/81/KE për kufijtë kombëtarë të emisioneve për disa ndotës atmosferik;

- Direktivën nr. 96/61/KE për parandalimin dhe kontrollimin e ndotjes industriale;
- Rregullorja nr. 1005/2009 për materiet të cilat e dëmtojnë shtresën e ozonit;
- Rregullorja nr. 842/2006 të Parlamentit dhe Këshilli Evropian për gazrat serë të fluoruara të caktuara.

Për transpozimin e mëtejshëm të Direktivës Kornizë të cilësisë së ajrit nr. 2008/50/KE, MMPHI është në proces të përgatitjes së projektligjit për mbrojtjen e ajrit nga ndotja. Ky projektligj është miratuar në takimin e 19-të të Qeverisë, vendimi Nr.03/19 me datë 14.07.2021, ndërsa aktualisht Ligji ndodhet në Kuvend për miratim, i cili ka kaluar leximin e parë.

Në anën tjetër, plani i veprimit për cilësinë e ajrit 2018-2020, (i miratuar me 05.06.2018), siguron kornizën me të cilën do të arrihet mbrojtja dhe zvogëlimi i ndotjes së ajrit në vend, në pajtim me standardet e përcaktuara të BE-së dhe parimet e praktikave më të mira. Ndërsa, Plani i rishikuar kombëtar për cilësinë e ajrit do të përfshihet në kuadër të Strategjisë për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Zhvillimin e Qëndrueshëm 2021-2030 e cila ka filluar të hartohet nga MESPI dhe pritet të miratohet deri në fund të 2022.

Gjithashtu, Plani kombëtar për zvogëlimin e emisioneve (PKZE) 2018-2027, (i miratuar me 29.05.2018), siguron kornizën me të cilën do të arrihet zvogëlimi i emetimeve në ajër nga Korporata Energjetike e Kosovës (TC Kosova A dhe TC Kosova B), që do të reflektoj zvogëlimin e ndotjes së ajrit në rrethinën e KEK-ut por edhe në tërë territorin e vendit në pajtim me standardet e përcaktuara të BE-së dhe obligimeve që dalin nga Traktati i Komunitetit të Energjisë.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për cilësinë e ajrit është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, përkatësisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit dhe Ujërave/Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale; Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit/Instituti Hidrometeorologjik. Institucionet e tjera që ndërlihen me këtë fushë janë kryesisht: Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal.

Menaxhimi i mbeturinave

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga Ligji nr. 04/060 për Mbeturinën, i cili ka transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën nr. 2008/98/KE e mbeturinave, të transpozuar pjesërisht (përafrimi i plotë pritet të arrihet gradualisht deri në vitin 2025);
- Direktivën nr. 86/278/KEE për lymin e ujërave të ndotura;
- Direktivën nr. 2000/53/KE për Automjetet Mbeturinë (ELV);
- Direktivën nr. 2011/65/KE mbi Kufizimet për Substancat e Rrezikshme;
- Direktivën nr. 2002/95/KE për Mbeturinën nga Pajisjet Elektrike dhe Elektronike (RoHS);
- Direktivën nr. 1999/31/KE për deponi;
- Rregullorja nr. 1013/2006/KE për transit të mbeturinave.

Gjatë kësaj periudhe, projektligji për mbeturina (plotësim-ndryshim) është miratuar në Qeveri me datë 10 Nëntor 2021. Aktualisht ligji ndodhet në Kuvend për miratim, i cili ka kaluar leximin e parë.

Gjatë vitit 2019 është hartuar Strategjia dhe Plani i veprimit për menaxhimin e integruar të mbeturinave 2020-2029, të cilat së fundi u miratuan (qershor 2021) dhe tanimë janë në fuqi. Sipas ligjit për mbeturina, neni 13, autoriteti kompetent i përcaktuar për administrimin e mbeturinave është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI) dhe Komunat e Republikës së Kosovës. Në kuadër të MMPHI-së funksionon Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit dhe Ujërave, përkatësisht, Divizioni për kimikate dhe mbeturina, si dhe Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit. Institucionet e tjera që përfshihen në formën e ndryshme në sektorin e mbeturinave janë kryesisht: Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZhR), Ministria e Shëndetësisë (MSh), Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal (MAPL). Ndërsa komunat sipas ligjit për mbeturina janë kompetente për menaxhimin e mbeturinave të ngurta, mbeturinat vëllimore, mbeturinat nga konstruktimi dhe demolimi i objekteve ndërtimore.

Cilësia e ujërave

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga ligji për ujërat e Kosovës, i cili ka transpozuar pjesërisht këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën nr. 2000/60/KE kornizë e Ujërave;
- Direktivës nr. 91/271/KEE për trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane;
- Direktivën nr. 98/83/KE për Cilësinë e Ujit për përdorimin për Konsum Njerëzor.

Ligji për ujërat e Kosovës është në proces të plotësimit ndryshimit, i cili pritet të miratohet nga Qeveria në K2 2022, ndërsa sa i përket rishikimit të Strategjisë shtetërore të ujërave të Kosovës 2017-2036 (e miratuar 30.05.2018) dhe Planit të Veprimit 2023-2025, planifikohet të fillojë si proces në vitin 2022.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për menaxhimin dhe mbrojtjen e ujërave është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, përkatësisht Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujërave, Autoriteti Rajonal i Pellgjeve Lumore, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit, me gjithsej 30 zyrtarë. Institucionet e tjera që kanë të bëjnë me fushën e ujërave janë kryesisht: Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal dhe Zyra e Rregullatorit për Ujë dhe Kanalizim.

Mbrojtja e natyrës

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligjit për mbrojtjen e natyrës;
- Ligjit për Parkun Kombëtar "Bjeshkët e Nemuna";
- Ligjit për Parkun Kombëtar "Sharri";
- Ligjit për pyjet e Kosovës;
- Ligjit për gjuetinë (i cili gjatë kësaj periudhe ka kaluar në proces të plotësimit ndryshimit dhe është miratuar në Qeveri me 24.11.2021).

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën nr. 2009/147/KE për ruajtjen e zogjve të egër;
- Direktivën e Këshillit nr. 92/43/KEE e 21 majit 1992 "Për ruajtjen e vendbanimeve natyrore, florës dhe faunës së egër;
- Direktivën e Këshillit nr. 1999/22/KE lidhur me mbajtjen e kafshëve në kopshtet zoologjike;
- Direktivën nr. 83/129/KEE lidhur me importin në shtetet anëtare të lëkurës së disa llojeve të vegjëlsh të fokave dhe produkteve që dalin prej tyre;
- Rregulloren nr. 338/97 (KE) për mbrojtjen e llojeve të florës dhe faunës së egër duke rregulluar tregtinë e tyre, me amendamentet;
- Rregulloren nr. 3254/91 (KEE) që ndalon përdorimin e kurtheve në Komunitet dhe futjen në Komunitet të gëzofit dhe prodhimeve të disa llojeve të faunës së egër me origjinë nga vendet që i kapin ato duke përdorur metodat e kurtheve që nuk plotësojnë standardet humane ndërkombëtare të kapjes;
- Rregulloren nr. 995/2010 (BE) e Parlamentit Evropian dhe Këshillit që përcakton obligimet e operatorëve të cilët qesin drurin dhe prodhimet e drurit në treg;
- Rregulloren nr. 2173/2005 (KE) mbi krijimin e një skeme të licencimit FLEGT për importet e lëndës drusore në Komunitetin Evropian;
- Rregulloren nr. 348/81/KEE për rregullat e përbashkëta për importin e balenave dhe produkteve të tjera të cetaceve dhe amendamentet.

Kuadri strategjik për mbrojtjen e natyrës në Republikën e Kosovës përbëhet nga strategjia dhe plani i veprimit për biodiversitetin 2011-2020; Strategjia e pyjeve 2010-2020; Strategjia kombëtare për sektorin e produkteve pyjore jo drunore 2014-2020 dhe Strategjia e mbrojtjes së klimës në sektorin e pylltarisë në Kosovë.

Më tej, plani i veprimit për biodiversitetin 2016-2020 (i miratuar me 30. 05.2018) identifikon aktivitetet specifike, institucionet përgjegjëse dhe mbështetëse, burimet e financimit të siguruara ose të mundshme dhe kornizën kohore.

Në vitin 2021 ka filluar së hartuari Strategjia për Mbrojtjen dhe Zhvillim të Qëndrueshëm të Mjedisit 2022-2030, e cila planifikohet të përfundoj në fund të vitit 2022, duke përfshirë mbrojtjen e mjedisit, cilësinë e ajrit, biodiversitetin, aktivitetet hidrometeorologjike, si dhe fushat tjera që mbulon ky sektorë.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për mbrojtjen e natyrës është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, përkatësisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit, divizioni për mbrojtjen e natyrës, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit. Institucionet e tjera që kanë të bëjnë me fushën e natyrës janë kryesisht: Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit, Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal dhe Komunitat.

Kontrolli i ndotjes industriale

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga Ligji nr. 03/L-043 për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes.

Ai ka transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën nr. 2012/18/BE SEVESO III për Kontrollin e Rreziqeve të Mëdha të Aksidenteve ku Përfshihen Substancat e Rrezikshme;
- Direktivës nr. 2004/42/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 21 prillit 2004 mbi kufizimin e emetimeve të komponimeve organike të paqëndrueshme për shkak të përdorimit të tretësve organikë në ngjyra të caktuara dhe llaqë dhe produkteve për përfundim të automjeteve.

Për më tepër, ligji për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes është në proces të plotësim ndryshimit, dhe pritet të miratohet në K2 2022, ai ka transpozuar Direktivën nr. 2010/75/KE, për emisionet industriale (parandalimi dhe kontrolli i integruar i ndotjes).

UA për pengimin e aksidenteve të mëdha ku përfshihen substancat e rrezikshme, (i miratuar me 06.09.2018), tranzpозon më tutje Direktivën SEVESO III. Në anën tjetër, me qëllim të zbatimit të legjislacionit të transpozuar të BE-së, në fuqi janë strategjia për mbrojtjen e mjedisit 2013-2022 dhe plani i Kosovës për veprim në mjedis për vitin 2013-2017.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për kontrollin e ndotjes industriale është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit (Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale), me asistencë të Agjencisë për Mbrojtjen e Mjedisit, dhe Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal.

Kimikate

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligjit për kimikate;
- Ligji për produkte biocide.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën e Këshillit nr. 87/217/KEE e 19 mars 1987 mbi parandalimin dhe reduktimin e ndotjes së mjedisit nga asbesti;
- Rregullorja nr. 528/2012/KE, autorizimet e BE të produkteve biocide;
- Rregullorja nr. 1907/2006/KE REACH;
- Rregullorja nr. 1272/2008/KE (CLP) për klasifikimin, paketimin dhe etiketimin e substancave të rrezikshme;
- Rregullorja (KE) nr. 689/2008 për eksport import të kimikateve, përkatësisht Rregullorja nr. 649/2012/BE për eksport import –PIC procedure;
- Rregullorja nr. 648/2004/KE për detergjentet.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për kontrollin e ndotjes nga kimikate është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, përkatësisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit, Divizioni për Kimikate dhe Mbeturina, dhe Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit (me gjithsej 4 zyrtarë), dhe Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal.

Mbrojtja nga zhurma

Korniza legjislativë në këtë fushë përbëhet nga Ligji për mbrojtjen nga zhurma, i cili ka transpozuar pjesërisht Direktivën nr. 2002/49/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 25 qershor 2002, në lidhje me vlerësimin dhe menaxhimin e zhurmës në mjedis, si dhe amendamente të tjera të Direktives përmes Rregullores (EU) 2019/1010, e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 5 Qershor 2019; Rregullores (EU) 2019/1243 Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 20 Qershor dhe Direktiva (EU) 2020/367, e datës 4 Mars 2020.

Në funksion të përafrimit të mëtejshëm të legjislacionit vendor me *acquis* të BE-së në fushën e mbrojtjes nga zhurma, Kosova ka marrë vendim për amendamentimin e ligjit për mbrojtjen nga zhurma, pritet të miratohet gjatë 2022. Përmes këtij ligji do të bëhet transpozimi i mëtejshëm i Direktivës nr. 2002/49/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 25 qershor 2002, në lidhje me vlerësimin dhe menaxhimin e zhurmës në mjedis.

Autoriteti kompetent për mbrojtjen nga zhurma në mjedis është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës përkatësisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit/ Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale, dhe Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit/ Instituti Hidrometeorologjik. Institucionet e tjera që ndërlidhen me këtë fushë janë kryesisht: Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal dhe Komunitet.

Pylltaria

Korniza legjislativë në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për pyjet;
- Ligji për gjuetinë;
- Ligji për mbrojtjen nga zjarri;
- Ligji për tokën bujqësore.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën e BE-së nr. 92/43/KEE për ruajtjen e mjediseve natyrore dhe florës e faunës së egër;
- Direktivën e BE-së nr. 79/409/KEE për shpezët;
- Rregullorja BE-së nr. 691/2011 për Mjedisin Evropian dhe Llogaritë Ekonomike;
- Rregullorja BE-së nr. 995/2010 e cila përcakton obligimet e operatoreve të cilët plasojnë drurin dhe produktet drunore në treg, gjithashtu e ashtuquajtur "EU TR".

Më tutje, ligji për pyjet e Kosovës është miratuar nga Qeveria e Kosovës më 23.05.2019. Ky projektligj është përcjellë për miratim në Kuvend, por për shkak të shpërbërjes së Kuvendit i njëjti është kthyer për ri procedim për miratim. Pritet të miratohet në K4 2021.

Në anën tjetër, politikat, strategjitë dhe planet e veprimit për zhvillimin e sektorit pyjor në Kosovë të miratuara nga Qeveria e Kosovës janë të përmbledhura në dokumentin "Strategjia për Zhvillimin e Pylltarisë 2010/2020". Ndërsa, së fundi është miratuar nga Qeveria me datë 23.12.2021 Strategjia për Zhvillimin e Sektorit të Pylltarisë 2021-2030 si dhe është nënshkruar nga Ministri i MBPZHR Plani i Veprimit për prerjet ilegale.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për pylltarinë është Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, si organi më i lartë i administrimit dhe menaxhimit të pyjeve në Kosovë, përkatësisht Departamenti i Pylltarisë dhe Agjencia Pyjore e Kosovës. Numri i të punësuarve në departament të Pylltarisë është 7 ndërsa, APK si autoritet ekzekutiv ka 140 të punësuar. Institucionet e tjera që kanë të bëjnë me fushën e pylltarisë janë kryesisht: Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës dhe Ministria e Administrimit dhe Pushtetit Lokal.

Ndryshimet klimatike

Korniza legjislativë në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për mbrojtjen e ajrit nga ndotja;

- UA për substancat që e dëmtojnë shtresën e ozonit dhe gazrat serrë të fluoruara;
- UA për qasje në informata për shpenzimin ekonomik të karburanteve dhe emisionin e CO2 të automjeteve të reja personale;
- UA për zbatimin e mekanizmave fleksibil për zhvillim të pastër;
- UA për mekanizmin e përcjelljes së emisioneve të gazrave serë;
- UA për përcjelljen e emisioneve të gazrave serë;
- UA për kapjen dhe depozitimin e CO2 në formacione të përshtatshme gjeologjike.

Këto akte normative kanë transpozuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktiva Nr. 1999/94/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 13 dhjetor 1999 në lidhje me disponueshmërinë e informacionit të konsumatorit mbi ekonominë e karburantit dhe emetimet e CO2 në lidhje me tregtimin e makinave të reja të pasagjerëve;
- Direktiva Nr. 2003/87/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 13 tetor 2003 që krijon një skemë për tregtimin e lejimit të emetimeve të gazeve serrë brenda Komunitetit dhe amendon Direktivën e Këshillit 96/61/EC;
- Direktiva Nr. 2004/101/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 27 tetor 2004 që ndryshon Direktivën 2003/87/EC që krijon një skemë për tregtimin e lejimit të emetimeve të gazeve serrë brenda Komunitetit, në lidhje me mekanizmat e projektit të Protokollit të Kiotos;
- Direktiva Nr. 2009/29/KE e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit e 23 prillit 2009 amendimi i Direktivës 2003/87/EC në mënyrë që të përmirësojë dhe zgjerojë lejimin e emetimit të gazeve serrë skema tregtare e Komunitetit;
- Direktiva Nr. 2009/31/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 23 Prill 2009 për ruajtjen gjeologjike të dioksidit të karbonit dhe ndryshimin e Direktivës së Këshillit 85/337/EEC, Direktivave të Parlamentit Evropian dhe Këshillit 2000/60/EC, 2001/80/ EC, 2004/35/EC, 2006/12/EC, 2008/1/EC dhe Rregullorja (EC) Nr. 1013/2006;
- Rregullorja (KE) Nr 219/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 11 mars 2009 që përshtat një sërë instrumentesh që i nënshtrohen procedurës së përmendur në nenin 251 të Traktatit të Vendimit të Këshillit 1999/468/KE në lidhje me rregullatorë e procedura me shqyrtim - Përshtatja me procedurën rregullatore me shqyrtim;
- Rregullorja e Komisionit (BE) Nr. 291/2011 e datës 24 mars 2011 mbi përdorimet thelbësore të substancave të kontrolluara të ndryshme nga hidroklorofluorokarburet për qëllime laboratorike dhe analitike në Bashkim sipas Rregullores (KE) Nr. 1005/2009 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit për substancat që hollojnë shtresën e ozonit;
- Rregullorja Nr. 525/2013/KE e Mekanizmit për monitorimin dhe raportimin e emetimeve të gazeve serrë dhe për raportimin e informacioneve të tjera në nivel kombëtar dhe të Bashkimit lidhur me ndryshimet klimatike;
- Rregullorja e Komisionit (BE) Nr. 744/2010 që ndryshon Rregulloren (KE) Nr. 1005/2009 mbi substancat që varfërojnë shtresën e ozonit, në lidhje me përdorimet kritike të haloneve;
- Rregullorja (KE) Nr. 842/2006 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 17 maj 2006 mbi disa gazra serrë të fluorizuara;
- Rregullorja Nr. 1005/2009/KE e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit më 16 shtator 2009 mbi substancat që shterojnë shtresën e ozonit;
- Rregullorja e Komisionit (KE) Nr. 1493/2007 e datës 17 dhjetor 2007 që përcakton formatin e raportit që duhet të dorëzohet nga prodhuesit, importuesit dhe eksportuesit e gazeve të caktuara serrë të fluorizuara;
- Rregullorja e Komisionit (EC) Nr. 1494/2007 e datës 17 dhjetor 2007 që përcakton, në përputhje me Rregulloren (EC) Nr 842/2006 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, formën e etiketave dhe kërkesat shtesë të etiketimit në lidhje me produktet dhe pajisjet që përmbajnë disa gazra serë të fluorizuara; dhe
- Rregullorja Nr. 1516/2007/KE e datës 19 dhjetor 2007 që përcakton, në përputhje me Rregulloren (KE) Nr. 842/2006 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, kërkesat standarde të kontrollit të

rrjedhjeve për pajisjet e ftohjes stacionare, klimatizimin dhe pompën e nxehtësisë që përmbajnë disa gazrat serrë të fluorizuar.

Sa i përket kornizës së politikave, në fuqi është strategjia dhe plani i veprimit për ndryshime klimatike 2019-2028/2019-2021 (e miratuar me 19 shkurt 2019). Gjithashtu, koncept dokumenti për ndryshime klimatike (i miratuar me 21.12.2020) dhe i cili i paraprinë procesit të hartimit të ligjit për ndryshime klimatike.

Për me tepër, plani kombëtar për energji dhe klime është duke u hartuar nga grupi ndërmintorë i udhëhequr nga MMPHI. Si rezultat janë krijuar 5 nëngrupe tematike si: gazrat serre, BRE, siguria e furnizimit, tregu i brendshëm i energjisë si dhe nëngrupi për inovacion dhe konkurrueshmëri.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për ndryshime klimatike është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI) përkatësisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit/Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale, dhe Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit/ Instituti Hidrometeorologjik.

Mbrojtja civile

Korniza legjislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji për mbrojtje nga fatkeqësitë natyrore dhe fatkeqësitë e tjera;
- Ligji për Agjencinë e Menaxhimit Emergjent;
- Ligji për mbrojtje nga zjarri;
- Ligji për zjarrfikje dhe shpëtim.

Këto akte normative kanë transpozuar pjesërisht Direktivën nr. 2012/18/BE- Seveso III.

Deri më tani Kosova ka hartuar planin e reagimit kombëtar, si dhe strategjinë për reduktimin e rrezikut të katastrofave dhe planin e veprimit 2016 - 2020. Ndërsa ne prioritetet afatmesme do të hyn edhe hartimi i Strategjisë së Vlerësimit dhe Rimëkëmbjes së Nevojave të Fatkeqësive i cili pritet të përfundoj në vitin 2022. Ndërsa, në Dhjetor 2020, është miratuar rregullorja (RKS Nr. 28/2020) mbi Metodologjinë e Vlerësimit të Rrezikut nga Fatkeqësitë Natyrore dhe Fatkeqësitë e Tjera. Kjo rregullore integron aspekte të Ligjit për Mbrojtjen e Infrastrukturës Kritike, si dhe akomodon standardet dhe udhëzimet e lëshuara nga programi IPA DRAM.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për Mbrojtje Civile është: Ministria e Punëve të Brendshme (MPB), Agjencia për Menaxhimin e Emergjencës, gjithashtu dhe Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI), përkatësisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit përkatësisht Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale, AMMK- Instituti Hidrometeorologjik. Institucionet e tjera që kanë të bëjnë me fushën mbrojtjes civile janë kryesisht: Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës (MPJD), Ministria e Financave Punës dhe Transfereve (MFPT), Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), Instituti Kombëtar i Shëndetit Publik (IKSHP); njësia e zjarrfikësve të Kosovës, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL).

Mbështetja e donatorëve

Legjislacioni horizontal

Sa i përket përkrahjes së donatorëve, në mbështetje të MMPHI është duke u zhvilluar projekti “Programi Mjedisor i Kosovës 2016-2020” i financuar nga SIDA, me vlerë prej 6, 810, 000 euro, i cili përbëhet nga tetë (8) komponentë që përfshinë fuqizimin e kapaciteteve institucionale për monitorim, konservimin e biodiversitetit përmes librit të kuq të specieve shtazore në Kosovë; fuqizimin e menaxhimit të parqeve natyrore ndërkufitare; vendosjen e sistemit të monitorimit të ujërave nëntokësore në Kosovë; fuqizimin e kapaciteteve për zbatimin e legjislacionit mjedisor në nivel lokal dhe qendror; studimin për ujërat nëntokësore të pellgut të lumit Drini i Bardhë; mbështetje në hartimin e planit të menaxhimit të pellgut të Drinit të Bardhë dhe mbështetje të Këshillit Ndërmintor të Ujërave. Për më tepër, si rezultat i rishikimit të “Programi Mjedisor i Kosovës 2016-2020” (PKM), do të vazhdohet me mbështetje në finalizimi i

komponentëve siç janë si në vijim: Planin e Menaxhimit të Basenit të Lumit Drini i Bardhë dhe aktivitetëve tjera relevante.

Përveç kësaj në fushën e ujërave në kuadër të WBIF është duke u zbatuar projekti “Përmirësimi i Furnizimit me Ujë dhe Mbrojtja e Burimeve Ujore” për KRU Gjakova në vlerë prej 0.9 milionë EUR. Në vitin 2021 në kuadër të WBIF, do të fillohet me zhvillimin e Hartave të Rrezikut dhe Rrezikshmërisë nga Vërshimet (2.5 milionë EUR); zhvillimin e Dizajnit Preliminar dhe Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis dhe Social për Fazën 2 të Hidrosistemit Ibër-Lepenc (1.8 milionë EUR). Projekti WB25-KOS-ENV-02 Zhvillimi i Hartave të Rrezikut dhe Rrezikshmërisë nga Vërshimet veq ka filluar punën dhe është ne fazën e Hartimit te Term Referencave. Kurse projekti WB25-KOS-ENV-01 Zhvillimi i Dizajnit Preliminar dhe Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis dhe Social për Fazën 2 të Hidrosistemit Ibër-Lepenc, pritet se shpejti te filloj punën.

Gjithashtu edhe ne kuadër te projektit te mbështetur nga SDC është duke u zbatuar nga konsorciumi Skat Consulting Ltd dhe ADA, te cilët janë ne fazën e zhvillimit te aktivitetëve te parapara me Direktivën Kornizë te Ujerave 2000/60/KE te BE, per hartimin e Planeve te Menaxhimit te Pellgjeve Lumore Ibri, Morava e Binques dhe Lepenc. Te cilat parashihen te kryhen sipas planit te punës, ne vitin 2024.

Cilësia e ajrit

Me përkrahje nga Zyra e Komisionit Evropian në Prishtinë është bërë instalimi i softuerit për mbledhjen dhe grumbullimin e të dhënave nga stacionet e monitorimit. Përmes këtij softueri është mundësuar raportimi në kohë reale për monitorimin e cilësisë së ajrit nga 8 stacionet e monitorimit. Me përkrahjen e MCC/MFK është avancuar aplikacioni softuerik dhe është zhvilluar Ueb Portali për Cilësinë e Ajrit <https://airqualitykosova.rks-gov.net/en/>, si dhe aplikacioni për telefon te mençur (për Android dhe IOS), për raportim ne kohe reale nga 12 stacionet fikse dhe një stacion mobil për monitorimin e cilësisë se ajrit. Përmes këtyre aplikacioneve qytetaret dhe institucionet relevante kanë qasjen ne informacionet për gjendjen e cilësisë se ajrit aktualisht dhe për parashikimin e cilësisë se ajrit ne tri ditët ne vazhdim. Gjithashtu, është arrite që përmes përkrahjes se projektit te MCC/MFK dhe ne bashkëpunim me Agjencinë Evropian te Mjedisit, te integrohet rrjeti i Kosovës për monitorimin e cilësisë se ajrit ne rrjetin Evropian për Monitorimin e cilësisë se ajrit, <https://airindex.eea.europa.eu/Map/AQI/Viewer/>. Investimet në përmirësimin e sistemit për monitorimin e cilësisë së ajrit do të vazhdojnë edhe me mbështetje shtesë nga Qeveria Amerikane përmes Programit të Korporatës së Sfidave të Mijëvjeçarit dhe nga Qeveria Japoneze përmes Agjencisë Ndërkombëtare Japoneze për Zhvillim.

Në kuadër të programit IPA 2018 dhe IPA 2019 do të përkrahet rehabilitimi i Kosovës B me një shumë prej 78 milion euro, 40 në kuadër të IPA 2018 dhe 38 në kuadër të IPA 2019, që do të reduktojë ndotjen e krijuar nga puna e termocentralit. Në kuadër të programit IPA 2021 KEK do të mbështetet me një grant për dizajnimin e projektit infrastrukturor për uljen e emetimeve të SOx.

Menaxhimi i mbeturinave

Në kuadër të programit IPA 2018, BE ka ndarë 11 milion euro për fushën e mjedisit. Këto fonde do të shfrytëzohen për të ndihmuar sistemin e menaxhimit të mbeturinave të ngurta në komunat e Kosovës nëpërmjet investimeve në krijimin e deponive të reja, rehabilitimin e atyre ekzistuese dhe duke ndihmuar kapacitetet institucionale të MMPHI-së dhe të komunave. Në kuadër të IPA 2020 gjithashtu parashihet një përkrahje e mëtutjeshme për fushën e mjedisit në shumën prej 16 milion euro për sistemin e menaxhimit të mbeturinave.

Nën IPA 2021, Kompania për Menaxhimin e Deponive pritet të mbështetet me një grant në vlerë prej 2 milionë EUR për ngritje të kapaciteteve. Kurse në kuadër të IPA 2022 BE në bashkëpunim me GIZ pritet që ta përkrahin Kosovën me 11.4 milionë EUR për “Avancimin e Ekonomisë Qarkore dhe Menaxhimin e Integruar te Mbeturinave në Kosovë. Në kuadër të WBIF do të filloj përgatitja e Planit për Menaxhimin e Mbeturinave të Konstrukt Demolimit.

MMPHI planifikon që gjatë vitit 2023 të rishikojë Planin e Veprimit për Menaxhimin e Mbeturinave 2024-2027, dhe në kuadër të këtij plani do të parashohë projekte të ndërlydhura me ekonominë cirkulare dhe që do të kontribuojnë në zhvillimin e saj.

Cilësia e ujërave

Sa i përket mbështetjes së donatoreve në këtë sektor, është duke u zhvilluar projekti “Prishtina III”, nga i cili projekt direkt përfiton komuna e Prishtinës, Fushë Kosovës dhe Gracanicsës, ndërsa indirekt 8 komunat ku operon KUR Prishtina. Vlera e këtij projekti është 35 milionë euro (20 milion euro kredi nga KfW, 5 milion euro me IPA 2010, 5 milion euro nga Qeveria e Kosovës dhe 5 milion euro nga Komuna e Prishtinës).

Gjithashtu, në përkrahje të Qeverisë Gjermane janë duke zbatuar dhe përgatitur 6 projekte në ujëra të zeza në gjashtë faza: Faza e parë dhe e dytë ndërtimi i fabrikës për trajtimin e ujërave të zeza në Prizren, me ME. Faza e tretë ndërtimi i fabrikës në Gjakovë në bashkëpunim me Qeverinë Zvicerane. Faza e katërt, ndërtimi i fabrikës në Pejë gjithashtu me Qeverinë Zvicerane. Faza e pestë rehabilitimi i rrjetit në Gjakovë, Pejë dhe Prizren. Faza e gjashtë mbetet për nevoja shtesë të intervenimit.

Në kuadër të IPA 2022 do të mbështetet ndërtimi i rrjetit të ujërave të zeza dhe atyre atmosferike në Prishtinë.

Në kuadër të WBIF do të ndërtohen Impiantet për Trajtimin e Ujërave të Zeza në Mitrovicë dhe Gjilan përmes kombinimeve të granteve nga WBIF si dhe kredive nga EBRD dhe EIB. Impianti për Gjilanin do të financohet nga një kredi në vlerë prej 10 mil. € nga BERZH; grant 3.1 mil € nga BE nga WBIF, dhe 0.35 mil. € nga qeveria Zvicerane. Projekti është në përgatitje e sipër. Kurse impianti për Mitrovicën do të financohet me 16 mil. € kredi nga BERZH, 16 mil. € me kredi nga EIB dhe 0.35 mil. € nga qeveria Zvicerane, si dhe 5 mil. € nga BE (WBIF). Projekti është në përgatitje, ndërsa marrëveshja për huatë nuk është nënshkruar ende.

Gjithashtu, në kuadër të programit IPA 2021 parashihet të zhvillohet projekti për ndërtimin e impiantit për trajtimin e ujërave të ndotura në Kosovën B me një vlerë totale indikative prej 10,000,000 euro.

Kontrolli i ndotjes industriale

Sa i përket përkrahjes nga donatorët në këtë fushë MMPHI ka përfituar nga projekti nga JICA 2017-2020 me vlerë rreth 4 milionë USD për zhvillimin e kapaciteteve për kontrollin e ndotjes së ajrit. Ky projekt tanimë ka përfunduar mirëpo parashihet ta ketë edhe një fazë të mbështetjes në vitin 2022.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 27, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme:

- Transpozimi i Direktivës nr. 2004/35/KE mbi Përgjegjësitë Mjedisore, Direktivës nr. 2003/04/KE për Qasje në Informacion, Direktivës nr. 66/2010/KE për Eko-etiketë, Rregullores nr. 1221/2009/KE EMAS, si dhe Rregullores nr. 2011/832/BE EMAS Global;
- Hartimi i Planit Kombëtar për Energji dhe Klimë;
- Miratimi i Strategjisë Afatgjatë për Dekarbonizim;
- Hartimi i Planit të Veprimit për Ndryshimet Klimatike 2024-2026;
- Ngritja e sistemit të rikuperimit të depozitave për shishet e qelqit, plastikës dhe kanaçeve;
- Miratimi i UA për kompetencat e zotruarit të mbeturinave, prodhuesit dhe importuesit të produktit (bazuar në parimin ‘ndotësi paguan’);
- Transpozimi i Direktivës së Nitrateve 91/676/KEE në aktet nënligjore pas miratimit dhe hyrjes në fuqi të Ligjit Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës;
- Hartimi i Programit të monitorimit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore;
- Planet e menaxhimit të pellgut të lumit të Ibrit, Moravës së Binçës dhe Lepencit;
- Përgatitja e Hartave për rreziqet nga përmblytjet;
- Rehabilitimi i deponisë sanitare në Pejë, ndërtimi i celulës së re, dhe mbyllja e deponisë ilegale në Istog;

- Ngritja e kapaciteteve administrative/humane/profesionale për përcaktimin e vendeve të NATYRA 2000;
- Rritja e numrit të zonave të mbrojtura të natyrës edhe për 40 zona;
- Finalizimi i 4 Planeve Rregulluese të hollësishme për parqet kombëtare;
- Programi nacional për menaxhimin e faunës së egër dhe gjuetinë;
- Inventarizimi nacional i pyjeve III.

3.28. Kapitulli 28 i *acquis*-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit

Legjislacioni i BE-së në këtë kapitull konsiston në masa rregullatore, rekomandime, koordinim dhe mbështetje për aktivitetet e vendeve anëtare përfshirë mbështetjen financiare. Kapitulli ka të bëjë me interesat e qytetarëve Sa u përket politikave të sigurisë së konsumatorit, interesit ekonomik dhe shëndetit publik.

Acquis në fushën e **mbrojtjes së konsumatorit** përfshin mbrojtjen e konsumatorit, sigurinë e produkteve, shitjen e produkteve konsumuese dhe garancionet e tyre, kushtet e padrejta të kontratës, shitjen në distancë, shitjen derë më derë, marketingun keq informues, praktikatat e padrejta komerciale, kreditë e konsumatorit, dhe bashkëpunimin dhe zbatimin ndër-kufitar. Këtu bën pjesë edhe Sistemi i Alarmimit Rapid të BE-së (RAPEX).

Në fushën e **shëndetit publik**, legjislacioni i BE-së merret me Shëndetin publik përfshirë kontrollin e duhanit, sëmundjet ngjitëse, produktet me origjinë njerëzore gjakun, indet, qelizat dhe organet, sëmundjet mendore, parandalimin e abuzimit me drogën, dhe diagnostifikimin për kancer. *Acquis* e kësaj fushe gjithashtu rregullon të drejtat e pacientëve në shërbimin shëndetësor ndërkufitar, promovimin e ambientit të shëndetshëm dhe parandalimin e lëndimeve.

Zbatimit i politikave për mbrojtjen e konsumatorit dhe shëndetit publik kërkon kapacitete adekuat administrative dhe infrastrukturë në të gjitha nivelet e organizimit administrativ. Për mbrojtjen e konsumatorit kjo nënkupton mbikëqyrje efektive të tregut dhe mekanizma gjyqësor dhe jo-gjyqësor adekuat për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve dhe ankesave. Politikatat e BE-së gjithashtu synojnë angazhimin e publikut në konsultimet e politikave dhe aktivitetet e vetëdijesimit në mbrojtjen e konsumatorit.

Kërkesat e MSA-së

Sa u përket mbrojtjes së konsumatorit, neni 81 i MSA-së obligon Kosovën të krijojë politika për mbrojtjen aktive të konsumatorëve, në përputhje me të drejtën e BE-së, duke përfshirë rritjen e informimit dhe zhvillimit të organizatave të pavarura në Kosovë, harmonizimin e legjislacionit të mbrojtjes së konsumatorit në Kosovë me atë ekzistues në BE, mbrojtjen efikase ligjore për konsumatorët në mënyrë që të përmirësohet cilësia e mallrave të konsumit dhe ruajtja e standardeve të duhura të sigurisë, monitorimi i rregullave nga autoritetet kompetente dhe sigurimi i qasjes së kompensimit përkatës ligjor në rastet e mosmarrëveshjeve si dhe shkëmbimi i informatave mbi produktet e rrezikshme.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Në fushën e mbrojtjes së konsumatorit, *Raporti i KE-së për Kosovën 2021* dhe të dalat nga Nënkomiteti për Treg të Brendshëm, Konkurrencë dhe Mbrojtje të Konsumatorit dhe Shëndetit, theksojnë se legjislacioni në fushën e mbrojtjes së konsumatorit duhet të harmonizohet me legjislacionin e BE-së, si dhe të vazhdohet me rritjen e ndërgjegjësimit për të drejtat e konsumatorëve dhe detyrimet e tregtarëve. Kërkohet që autoritetet inspektuese kompetente për fushën të forcohen, në mënyrë që të kenë të drejtë të marrin masa administrative për të siguruar zbatimin. Konisderohet që mungesa e legjislacionit sekondar ndalon aplikimin e gjobave në raste të mos-përputhjes.

Sipas konkluzioneve të Nënkomitetit të Tregut të Brendshëm, Konkurrencës, Shëndetit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit të mbajtur në fillim të vitit 2021, në lidhje me mbrojtjen e konsumatorit, është rekomanduar nga Komisioni që të punohet në përafrimin e mëtutjeshëm të legjislacionit primar dhe sekondar me atë të BE-së. Është rekomanduar të ngriten kapacitetet njerëzore të MINT, në veçanti të inspektoratit, që të mbrohen

më mirë konsumatorët. Dhe në fund, aktivitetet vetëdijësuese në lidhje me të drejtat e konsumatorëve dhe obligimet e tregtarëve është rekomanduar të vazhdojnë, posaçërisht për blerjet online.

Sa i përket shëndetit publik, *Raporti i KE-së për Kosovën 2021* thekson se është arritur progres i kufizuar në mbrojtjen e shëndetit, veçanërisht me futjen e pjesshme të sistemit bazë të informacionit shëndetësor. Gjatë pandemisë COVID-19 Kosova ka shënuar progres të rëndësishëm në përmirësimin e mbikëqyrjes, hetimit të rasteve, gjurmimit të kontakteve, menaxhimit të rasteve dhe vaksinimit.

Sipas konkluzioneve të *Nënkomitetit 2021 të Tregut të Brendshëm, Konkurrencës, Shëndetit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit për shëndetin publik* thekson që korniza legislative të miratohet dhe fillohet me zbatimin e tyre. Këtu specifikohen Ligji për Shëndetësi, Ligji për Sigurime Shëndetësore si dhe zbatimi i legjislacionit ekzistues të kujdesit parësor shëndetësor. Vendosja e masave për të siguruar shërbime të përshtatshme të kujdesit shëndetësor parësor dhe sigurim të detyrueshëm shëndetësor dhe miratimi i masave të mëtejshme për të përmirësuar standardet e cilësisë në kujdesin shëndetësor, duke përfshirë investimet në aktivitete të promovimit të shëndetit dhe trajnimit të stafit përbëjnë disa aspekte tjera të rëndësishme sipas këtij dokument. Sa i përket sëmundjeve ngjitëse Komisioni ka rekomanduar që të miratohet plani i veprimit për sëmundjet ngjitëse duke u bazuar në rekomandimet e ECDC dhe të vazhdohet me përpjekjet për të përmirësuar nivelin e kapaciteteve për sistemin mikrobiologjik për shëndetin publik bazuar në gjetjet e ENLabCap survey.

Gjendja aktuale

Korniza legislative dhe ajo e politikave

Mbrojtja e konsumatorit

Korniza legislative në këtë fushë përbëhet nga këto akte kryesore normative:

- Ligji nr. 06/L-034 për Mbrojtjen e Konsumatorit;

Ky akt normative transponon këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 93/13/KKE mbi Kushtet e Padrejta në Kontrata, Direktivën 98/6/KE për Mbrojtjen e Konsumatorit në Tregues të Çmimeve të produkteve të ofruara për konsumatorët;
- Direktivën 1999/44/KE mbi aspekte të caktuara të shitjes së mallrave të konsumit dhe garancive ndërlidhëse;
- Direktivën 2002/65/KE në lidhje me marketingun në distancë të shërbimeve financiare;
- Direktivën 2005/29/KE në lidhje me praktikën e padrejta komerciale biznes-konsumator në tregun e brendshëm;
- Direktivën 2008/48/KE mbi marrëveshjet e kredisë për konsumatorët;
- Direktivën 2008/122/KE për mbrojtjen e konsumatorëve në lidhje me aspekte të caktuara të kontratave të shfrytëzimit me afat të paluajtshmërive me qëllim të pushimit, shfrytëzimit afatgjatë të produkteve të pushimit, të rishitjes dhe shkëmbimit;
- Direktivën 2009/22/KE mbi vendimet gjyqësore për mbrojtjen e interesave të konsumatorëve,
- Direktivën 2011/83/BE mbi të drejtat e konsumatorëve;
- Direktivën 1999/44/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit duke shfuqizuar Direktivën e Këshillit 85/577/KKE dhe Direktivën 97/7/KE.

Ligji për Mbrojtje të Konsumatorit mbështetet nga legjislacioni sekondar si në vijim:

- UA nr. 13/2018 për Procedurën e Trajtimit të Ankesave nga Departamenti për Mbrojtjen e Konsumatorit.
- UA nr. 18/2018 për formularin për informacionin, kohën dhe procedurat e zbatimit të tërheqjes nga Kontratat në Distancë dhe jashtë objektit afarist.
- UA nr. 01/2019 për caktimin e formës, përmbajtjes dhe përdorimit të flamurit mbi origjinën e produktit.
- UA nr. 05/2019 për Përcaktimin e Formulareve Standard të Informatave për Konsumatorët të Kontratave me Kohë-Ndarje dhe Kontratave të Ndërlidhura

- UA nr. 01/2020 për Mbajtjen e regjistrimit elektronik të padive kolektive të finalizuara me aktgjykim të plotfuqishëm
- Vendimi i Qeverisë i datës 3 dhjetor 2018 për përberjen e Këshillit për Mbrojtje të konsumatorit.

Korniza e politikave në këtë fushë përbëhet nga Programi për Mbrojtje të Konsumatorit 2021-2025.

Mbrojtja e shëndetit

Ligji bazë për shëndetin publik është Ligji nr. 04/L-125 për shëndetësi. Ai ka për qëllim sigurimin e bazës ligjore për ruajtjen dhe përparimin e shëndetit të qytetarëve të Republikës së Kosovës nëpërmjet promovimit të shëndetit, aktiviteteve parandaluese, dhe ofrimit të shërbimeve gjithëpërfshirëse dhe kualitative të kujdesit shëndetësor.

Korniza legislative në fushën e Mbrojtjes së Shëndetit përbëhet edhe nga ligjet në vijim:

- Ligji nr 04/L-249 për Sigurime Shëndetësore
- Ligji nr 2003/22 për Inspektoratin Sanitar të Kosovës
- Ligji nr 10/L-188 për Produkte dhe Pajisje Mjekësore
- Ligji nr 2004/38 për të Drejtat dhe Përgjegjësitë e Qytetarëve në Kujdesin Shëndetësor
- Ligji nr 2004/50 për Veprimtarinë Private në Shëndetësi
- Ligji nr 10/L-157 për Duhanin
- Ligji nr 02/L-38 për Inspektoratin Shëndetësor
- Ligji nr 05/L-024 për Shërbimin Mjekësor Emergjent
- Ligji nr 02/L-76 për Shëndetin Riprodhues
- Ligji nr 05/L-023 për Nxitjen dhe Mbrojtjen me të ushqyerit me Qumësht të Gjirit
- Ligji nr 02/L-78 për Shëndetësi Publike
- Ligji nr 02/L-101 për Transfuzionin e Gjakut
- Ligji nr 02/L-109 për Parandalimin dhe Luftimin e Sëmundjeve Ngjitëse
- Ligji nr 03/L-110 për Ndërprerjen e Shtatzanisë
- Ligji nr 03/L-179 për Kryqin e Kuq të Kosovës
- Ligji nr 04/L-156 për Kontrollin e Duhanit
- Ligji nr 04/L-150 për Odat e Profesionisteve Shëndetësor
- Ligji nr 04/L-192 për Transplantimin e Indeve dhe Qelizave

Këto akte normative kanë transponuar këto akte të *acquis*-së:

- Direktivën 2002/98/KE, me anë të së cilës përcaktohen standardet e cilësisë dhe sigurisë gjatë grumbullimit, testimit, përpunimit dhe shpërndarjes të gjakut dhe përbërësve të gjakut pavarësisht qëllimit;
- Direktivën 2004/33/KE, me anë të së cilës zbatohet direktiva 2002/98/KE në raport me kërkesat teknike për gjak dhe përbërës të gjakut;
- Direktivën 2005/61/KE, me anë të së cilës zbatohet direktiva 2002/98/KE në raport me gjurmimin dhe raportimin e ngjarjeve dhe reaksioneve anësore serioze
- Direktivën 2004/23/KE për Vendosjen e Standardeve të Kualitetit dhe Sigurisë për Dhurimin, Prokurimin, Testimin, Procedimin, Ruajtjen, Magazinimin dhe Distribuimin e Qelizave dhe Indeve Njerëzore.
- Direktivën 2001/37/KE lidhur me Prodhimin, Prezentimin dhe Shitjen e Produkteve të Duhanit, Direktivën 2003/33/KE lidhur me Reklamimin dhe Sponsorizimin e Produkteve të Duhanit si dhe Rekomandimin e Këshillit të vitit 2002 për Parandalimin e Pirjes së Duhanit dhe Iniciativat për Përmirësimin e Kontrollit të Duhanit.
- Direktivën 2006/141/KE për Formula Qumështore dhe Formula Pasuese.

Korniza e politikave

Politikat prioritare të sektorit reflektohen në Strategjinë sektoriale shëndetësore 2017-2021, planet strategjike tjera të sektorit të shëndetësisë dhe planet zbtuese përkatëse. Strategjia Sektoriale Shëndetësore 2017-2021 përcakton tri objektiva për zhvillimin e sektorit të shëndetësisë: ruajtja dhe përparimi i shëndetit,

sigurimi i financimit të qëndrueshëm shëndetësor dhe riorganizimi i sektorit të shëndetësisë. Në pjesën e dytë të vitit 2021 është bërë vlerësimi i zbatimit të kësaj strategjie bazuar mbi të cilin do të hartohet strategjia e re sektoriale e shëndetësisë. Ministria e Shëndetësisë me qëllim të vazhdimit të përmirësimit të shëndetit të nënës, fëmijës, adoleshentit dhe shëndetin riprodhues ka finalizuar Planin Strategjik për shëndetin e nënës, fëmijës, adoleshentit dhe shëndetin riprodhues 2019-2021 (PSShNFSHR). Plani Strategjik ofron një kornizë gjithëpërfshirëse në përpjekjet e arritjes së synimit për zvogëlimin e sëmundshmërisë dhe vdekshmërisë së nënave dhe fëmijëve në Republikën e Kosovës.

Programi i zgjeruar i imunizimit paraqet dokumentin që përcakton vaksinat e obliguara me ligj me të cilat imunizohen fëmijët e moshës së caktuar në interval kohor të caktuar. Me qëllim të rritjes së nivelit të vaksinimit të fëmijëve të komunitetit rom, ashkali dhe egjiptas janë duke u zhvilluar një varg aktiviteteve që do të ndikojnë në përfshirjen e këtyre fëmijëve në kuadër të vaksinimit të rregullt .

Korniza institucionale

Mbrojtja e konsumatorit

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë, përkatësisht Departamenti për Mbrojtjen e Konsumatorit si dhe Inspektorati i Tregut;
- Banka Qendrore e Kosovës, saktësisht Divizioni për Shqyrtimin e Ankesave të Shfrytëzuesve të Shërbimeve Financiare;
- Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare;
- Zyra e Rregullatorit të Energjisë;
- Komisioni i Pavarur i Mediave;
- Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë;
- Autoriteti Rregullativ i Shërbimeve të Ujit.

Një organ tjetër i rëndësishëm në mbrojtjen e konsumatorëve është Këshilli për Mbrojtjen e Konsumatorit, i themeluar me Ligjin për Mbrojtjen e Konsumatorit. Anëtarët e Këshillit janë emëruar me Vendin e Qeverisë nr. 12/68, të datës 23 mars 2022, me 4 (katër) përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile. Anëtarët e Këshillit përfaqësojnë MINT-in, Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë (AUV), Odën Ekonomike të Kosovës (OEK), Aleancën e Biznesit të Kosovës (AKB), Bankën Qendrore të Kosovës, Zyrën e Rregullatorit të Energjisë, Autoritetin e Komunikimeve Elektronike dhe Postare, Institutin Kombëtar të Shëndetësisë Publike të Kosovës, si dhe organizatat joqeveritare Konsumatori, INDEP dhe Community Building Mitrovica. Përgjegjësitë e Këshillit janë të natyrës këshillëdhënëse në fushën e mbrojtjes së konsumatorit.

Mbrojtja e shëndetit

Organi kryesor në fushën mbrojtjes së shëndetit është Ministria e Shëndetësisë. Në praktikë, ofrimi i shërbimeve shëndetësore është organizuar në tri nivele të sistemit publik shëndetësor: atë të kujdesit primar shëndetësor, sekondar dhe terciar përkatësisht shërbimet e specializuara. Organet kompetente për zbatimin dhe monitorimin e ligjit për kontrollin e duhanit janë si në vijim: Inspektoratet qendrore të ministrive të linjës: Inspektorati Shëndetësor (MSh), Inspektorati Sanitar (AUV), Inspektorati i Tregut (MINT), Inspektorati i Punës, Inspektorati i Arsimit (MASHTI), Inspektorati i Transportit (MMPHI), Policia e Kosovës (MPB), dhe Inspektoratet komunale.

Veprimtaria transfuzive në Republikën e Kosovës kryhet nga institucionet e autorizuara transfuzive të organizuara në dy nivele; Qendra Kombëtare e Kosovës për Transfuzionin e Gjakut dhe Qendrat e Transfuzionit të Gjakut të cilat janë njësi të Qendres Kombëtare të Transfuzionit të Gjakut me ligjin e ri. Inspektorati Shëndetësor vepron në kuadër të Ministrisë së Shëndetësisë dhe ka të punësuar 12 inspektorë.

Këshilli Ndërmintor për Kontroll të Duhanit është themeluar nga Qeveria e Kosovës në bazë të Ligjit për Kontrollin e Duhanit dhe ka 15 anëtarë: përfaqësuesit e Ministrisë së Shëndetësisë, Ministrisë së Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, Ministrisë së Financave, Punës dhe Transfereve, Ministrisë së

Drejtesisë, Ministrisë së Punëve të Brendshme, Ministrisë Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, Ministrisë së Ekonomisë, Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, profesionistë shëndetësorë, përfaqësues të mjeteve të informimit dhe shoqëria civile. Ky këshill është kompetent për propozimin e masave parandaluese, të vetëdijesimit, edukimit dhe njëkohësisht bënë monitorimin e zbatimit të tyre, por që një kohe të gjatë nuk është funksional.

Mbështetja e donatorëve

Institucionet e Kosovës mbështeten nga Komisioni Evropian (përmes IPA-s) dhe nga donatorë tjerë bilateralë me projektet e përmbledhur në vijim.

Projektet aktuale dhe të planifikuara IPA

Mbrojtja e konsumatorit

Në kuadër të Programit IPA 2021/2022 të sektorit “Konkurrueshmëri dhe Inovacion” është paraparë projekti i cili do të mbështesë MINT nëpërmes ngritjes së kapaciteteve humane dhe mbështetjes në hartimin dhe zbatimin e legjislacionit të mbikëqyrjes së tregut dhe mbrojtjes së konsumatorit, në përputhje me kërkesat e BE-së. Projekti pritet të fillojë zbatimin në gjysmën e dytë të vitit 2022.

Mbështetje institucioneve të Kosovës në procesin integruar, është programi i qeverisë së Luksemburgut i cili ka si synim ngritjen e kapaciteteve institucionale të Republikës së Kosovës në zbatimin e prioritetëve që dalin nga MSA. Ky projekt ka filluar në vitin 2019 dhe do ofrojë mbështetje për institucionet kosovare në fushën e mbrojtjes së konsumatorit.

Projektet aktuale dhe të planifikuara - Mbrojtja e shëndetit

- Sektori i shëndetësisë mbështetet nga projekti “Kujdesi shëndetësor i qashtëm dhe cilësor” që financohet nga Qeveria Zvicerane/SDC. Projekti do të fokusohet në kujdesin parësor shëndetësor dhe ka për qëllim përmirësimin e shëndetit të popullsisë së Kosovës duke përmirësuar qasjen në shërbime shëndetësore, cilësinë e shërbimeve, menaxhimin shëndetësorë duke të fuqizuar nevojat e pacientëve (veçanërisht të grupeve të cënueshme). Ky projekt është duke u dizajnuar për fazën e dytë që pritet të fillojë këtë vit;
- Qeveria e Luksemburgut përmes projektit “Mbështetja e sistemit shëndetësor të Kosovës KOS 017 (faza e 2-të)”. Projekti do të vazhdojë të mbështesë sektorin e shëndetësisë në zhvillimin e reformave në sektorin e shëndetësisë.
- Fondi Global do të vazhdojë të mbështesë aktivitetet në parandalimin e TB dhe financimin e vazhdimin të projektit “Parandalimi i HIV në Kosovë.”
- Sektori i shëndetësisë do të vazhdojë të mbështetet përmes projektit “Mbështetje e sistemit shëndetësor” që financohet nga Qeveria Italiane. Mbështetja do të fokusohet në zhvillimin e kardiokirurgjisë me qëllim të funksionalizimit të klinikës së kardiokirurgjisë përmes trajnimeve të stafit profesional, ofrimit të ekspertizës nga ekspertët italian dhe blerjes së pajisjeve;
- *Asistenca Teknike në Kontekst të Integritimit Evropian* është projekt i financuar nga qeveria e Luksemburgut dhe zbatuar nga Zyra e Kryeministrit i cili ka si synim ngritjen e kapaciteteve institucionale të Republikës së Kosovës në zbatimin e prioritetëve që dalin nga MSA dhe procesi i integritimit. Ky projekt ka filluar në vitin 2019 dhe do ofrojë mbështetje për institucionet kosovare në fushën e mbrojtjes së shëndetit deri në fund të vitit 2022.

Objektivat prioritarë afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizma të tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 28, fokusi gjatë periudhës 2022-2026 do të jetë në këto objektiva prioritarë afatmesme.

Mbrojtja e konsumatorit

- Zbatimi i Programit për Mbrojtje të Konsumatorit 2021-2025;

- Forcimi dhe zhvillimi i mëtejshëm i kapaciteteve administrative në Departamentin e Mbrojtjes së Konsumatorit;
- Rritja e vazhdueshme e nivelit të përfshirjes së shoqatave të konsumatorëve si dhe akterëve relevant në fushën e mbrojtjes së konsumatorit;
- Realizimi i vazhdueshëm i aktiviteteve vetëdijësuese dhe ndërgjegjësuese për mbrojtjen e konsumatorit.

Mbrojtja e shëndetit

- Në aspektin legjislativ, në planin afatmesëm, do të vazhdojë zhvillimi dhe harmonizimi i legjisllacionit primar dhe sekondar me *Acquis* në fushën e të drejtave të pacientëve në kujdesin shëndetësor ndër kufitar, shëndetin mendor, transplantimi i organeve, parandalimi i lëndimeve, duhani, ushqyeshmëria, aktiviteti fizik dhe psikik;
- Sa u përket kapaciteteve institucionale, do të punohet për funksionalizimin e Autoritetit shtetëror përkatësisht Divizionit për Biomjekësi që përcaktohet ne baze te Ligjit për Transplantimin e Indeve dhe Qelizave;
- Zhvillimi i strategjisë së re shëndetësore dhe zbatimi i strategjive ekzistuese do të jenë aspekte prioritare përfshirë këtu kornizën strategjike për kontrollin e kancerit, promovim dhe edukim shëndetësor, kujdesin parësor shëndetësor, shëndetin mendor, rezistencën antimikrobike, programin e imunizimit shëndetin e nënës, fëmijës, adoleshentit dhe shëndetin riprodhues, vaksinimin, edhe HIV-AIDS;
- Funksionalizimi i Fondit të sigurimit shëndetësor përmes plotësimit të kornizës ligjore që mundëson fillimin e mbledhjes së kontributeve për zbatimin e skemës së sigurimit obligativ shëndetësor.

3.29. Kapitulli 29 i *acquis*-së: Unioni Doganor

Acquis në fushën e unionit doganor përbëhet thujse ekskluzivisht nga legjisllacioni i cili është direkt detyrues për Shtetet Anëtare. Ai përfshin Kodin Doganor të BE-së dhe dispozitat e tij zbatuese, nomenklaturën e kombinuar, tarifën e përbashkët doganore dhe dispozitat për klasifikimin tarifor, lirim nga detyrimet doganore, pezullime doganore dhe kuota të caktuara tarifore dhe dispozita të tjera të tilla si ato në kontrollin doganor të mallrave të falsifikuara, prekursorëve të drogës, eksporti i mallrave kulturore si dhe mbi asistencën reciproke administrative në çështjet doganore dhe transitit. Shtetet anëtare duhet të sigurojnë se ekzistojnë kapacitetet e nevojshme të zbatimit dhe fuqizimit, përfshirë lidhjet me sistemet përkatëse të kompjuterizuara doganore të BE-së. Shërbimet doganore duhet gjithashtu të sigurojnë kapacitete të mjaftueshme për të zbatuar rregulla të veçanta të përcaktuara në fushat e lidhura me *acquis* të tilla si tregtia e jashtme.

Kërkesat e MSA-së

Angazhimet në fushën e doganave janë marrë në përputhje me detyrimet që rrjedhin nga MSA, nenet 17, 39, 48, 75, 93 dhe 104. nenet 17, 18, 19, 39, 40, 48, 49 dhe 104 (bashkë me protokollin IV) parashohin në veçanti forcimin e bashkëpunimit me vendet e rajonit që kanë nënshkruar MSA, ndërsa neni 49 dhe Protokollin 3 përcakton rregullat e origjinës për zbatimin e dispozitave të kësaj Marrëveshje.

MSA, në veçanti neni 104, vendos kornizën e bashkëpunimit rreth doganave, përkatësisht që palët të bashkëpunojnë në këtë fushë me synim garantimin e përputhjes me dispozitat që do të miratohen në fushën e tregtisë, dhe për të arritur përafrimin e sistemit doganor të Kosovës me atë të BE-së, duke ndihmuar kështu në hapjen e rrugës për marrjen e masave liberalizuese të planifikuara në këtë Marrëveshje dhe për përafrimin gradual të legjisllacionit të Kosovës për doganat me atë të *acquis* të BE-së. Bashkëpunimi do të marrë parasysh në mënyrën e duhur fushat prioritare që lidhen me *acquis* të BE-së në fushën e doganës. Në këtë fushë protokollin 4 vendos rregullat e asistencës të ndërsjellë administrative mes Palëve në fushën e doganës. Gjithashtu, me qëllim të sigurimit të tregtisë së lirë, Dogana do të zhvillojë kapacitetet administrative në fushën e luftimit të ekonomisë joformale, në fushën e mbrojtjes së pronësisë intelektuale (Kreu VI, neni 4.3).

Ndërsa në kuadër të protokollit 3 Kosova duhet që pas hyrjes në fuqi të MSA-së të nënshkruajë dhe ratifikojë Konventën Pan Euromed për Rregullat Preferenciale të Origjinës, si konventë që zbaton MSA-në për pjesën e tregtisë.

Fusha e Doganës karakterizohet si një ndër fushat kyçe në zbatimin e detyrimeve të dala nga MSA mbi lëvizjen e lirë të mallrave nga njëra anë zbatimin e masave lehtësuese tregtare si dhe luftimin e evazionit fiskal, kontrabandës dhe piraterisë për një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik. Këtu mbulohet legjislacioni i harmonizuar/adoptuar me *Acquis*, dokumentet strategjike, strukturimi i Administratës doganore, kapacitetet administrative dhe sundimi i ligjit.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Bazuar në *Raportin e KE-së për Kosovën – 2021*, Kosova është e përgatitur mesatarisht në fushën e doganave. Dogana ka vazhduar përmirësimin e shkëmbimit sistematik të të dhënave të akcizës me juridiksionet e tjera doganore dhe duke zbatuar masat doganore, veçanërisht për mbrojtjen e të drejtave të pronësisë intelektuale (IPR). Rekomandimet në raportin e vitit të kaluar nuk janë adresuar plotësisht prandaj, Kosova duhet në veçanti të harmonizojë më tej legjislacionin doganor, të forcojë koordinimin midis Doganave të Kosovës, agjencive të zbatimit të ligjit dhe institucioneve të e tjera përkatëse për luftimin e ekonomisë joformale dhe mashtrimit doganor. Dogana duhet të largojë gradualisht përdorimin e terminaleve doganore në pronësi private dhe të heqë tarifatat përkatëse që u ngarkohen eksportuesve / importuesve, në përputhje me legjislacionin doganor të BE-së.

Konkluzionet e dala nga Nënkomiteti i MSA për këtë fushë në vitin 2021 kërkojnë që të miratohet Kodi Doganor dhe i Akcizës për të përafshuar atë më tej me legjislacionin dhe praktikën e BE-së; të forcohet më tej koordinimi ndërmjet Doganave të Kosovës, agjencive të zbatimit të ligjit dhe institucioneve të e tjera përkatëse për luftimin e ekonomisë joformale dhe mashtrimit doganor; të zbatohen parimet e administrimit dhe meritave të mira të burimeve njerëzore në politikën e rekrutimit dhe promovimit në Doganat e Kosovës.

Gjithashtu, kërkohet të përfundohet vlerësimi për të hequr gradualisht përdorimin e terminaleve doganore të brendshme që janë në pronësi private, dhe për të hequr tarifatat shoqëruese të ngarkuara për eksportuesit/importuesit, në përputhje me legjislacionin doganor të BE-së.

Kosova zbaton dispozitat e Konventës Rajonale mbi rregullat preferenciale Pan-Euro-Mesdhetare të origjinës. Protokollin III parashtron rregullat e origjinës për zbatimin e dispozitave të kësaj Marrëveshje. PROTOKOLLI III – Referohet në konceptin e “Origjinës së produkteve”. Me qëllim të zbatimit të kësaj Marrëveshje, do të aplikohen Shtojca I dhe dispozitat përkatëse të Shtojcës II të Konventës Rajonale mbi rregullat preferenciale pan-Euro-Mesdhetare të origjinës (këtu e tutje të referuara si “Konventa Rajonale”). Të gjitha referencat për "marrëveshjen përkatëse" në Shtojcën I të Konventës Rajonale dhe në dispozitat përkatëse të Shtojcës II të Konventës Rajonale do të interpretohen siç parashihet në këtë marrëveshje.

Konventa Rajonale mbi Rregullat Preferenciale Pan-Euro-Mesdhetare - përmban rregulla uniforme të origjinës të cilat janë të detyrueshme për të gjitha Palët Kontraktuese për aplikim sipas Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë të cilën ata e kanë lidhur në mënyrë të ndërsjellët. Shtojca I e Konventës përmban dispozita të përgjithshme për përcaktimin e konceptit të produkteve origjinuese dhe metodave të bashkëpunimit administrativ. Shtojca II e Konventës përmban dispozita specifike të zbatueshme midis Palëve Kontraktuese dhe përjashtimeve nga dispozitat e dhëna në Shtojcën I.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Dogana në vitet e fundit ka bërë progres të dukshëm dhe ka ndërmarrë një numër hapash pozitiv në proceset e modernizimit dhe zhvillimit, që kanë për qëllim përafrimin e procedurave dhe sistemeve të administratës me ato të BE-së. Në përgjithësi, legjislacioni i Kosovës në fushën e detyrimeve doganore është vlerësuar të jetë në masë të madhe në përputhje me *acquis* dhe kornizën doganore të BE-së.

Sa i përket *transpozimit të akteve të acquis-së* në këto akte normative, Dogana e Kosovës si legjislacion primar zbaton Kodin Doganor dhe të Akcizave të Kosovës nr. 03/L-109 i plotësuar-ndryshuar. Ky ligj është pjesërisht në harmoni me Kodin Doganor të BE-së, më konkretisht me Rregulloren e BE-së nr. 952/2013 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 9 dhjetorit 2013 për Kodin Doganor të Unionit.

Dogana e Kosovës ka vazhduar të përmirësojë legjislacionin e saj. Më 8 maj 2018, Ligji nr. 06/L-015 për Masat Doganore për Mbrojtjen e të Drejtave të Pronësisë Intelektuale është publikuar në gazetën zyrtare. Janë në fuqi disa akte nënligjore të brendshme (përfshirë ato që vetëm janë ndryshuar) prej të cilave më të rëndësishmet janë listuar në vijim:

- UA nr. 43-2017 mbi procedurat për lejimin e autorizimit për procedurat e eksportuesit të miratuar. Qëllimi i këtij UA është zgjerimi i procedurave të thjeshtësuara, gjatë lëshimit dhe verifikimit të zvogëlimit të shpenzimeve administrative dhe kohës duke u autorizuar si eksportues i vërtetuar.
- UA nr. 44-2017 për amendamentimin e UA 86/2010 që përcakton detyrimin për vendosjen e kontrollit fiskal (banderolat) në pije alkoolike. Ky UA përcakton kushtet dhe kriteret që duhet të plotësohen për të lëshuar licencë për banderola, për subjektin që merret me importin, prodhimin e pijeve alkoolike dhe përcaktimin e masave sanksionuese.
- UA nr. 45/2017 për amendamentimin e UA 37/2016 për rregullimin e marrëdhënieve të punës për zyrtarët doganorë. Ky UA ka plotësuar dhe ndryshuar nenin 45 që ka të bëjë me promovimet, neni 94 për orarin e përdorimit të pushimit vjetor dhe nenin 98 që ka të bëjë me kompensimin e aktiviteteve edukative.
- UA nr. 46/2018 lidhur me zbatimin e kontrolleve selektive mbi operacionet doganore. Zbatimi i kontrolleve selektive përcaktohet duke përdorur teknikat e menaxhimit të rrezikut.
- UA nr. 47-2018 për amendamentimin e UA 36/2016 mbi shpërblimet e pagave dhe shpërblimet e aplikueshme në doganë.
- UA nr. 48-2018 për amendamentimin e UA 92/2011 i cili përcakton vendet ku zyrtarët doganorë do të vendosen orarin e punës, rrugët dhe afatin përfundimtar për mallrat e sjella në Kosovë.
- UA MF-DK nr. 471/2018 për amendamentimin e UA nr. 36/2016 për pagat, shtesat, dhe shpërblimet e zbatueshme në DK, datë 18.01.2018.
- UA nr. 48/2018 për amendamentimin e UA nr. 24/2016 i cili ka plotësuar dhe ka ndryshuar UA 92/2011 që përcakton vendet ku do të vendosen zyrtarët doganorë, orari i punës, rrugët dhe afati kohor për paraqitjen e mallrave të sjella në Kosovë, datë 19.03.2018.
- UA nr. 49/2018 për amendamentimin e UA nr. 69/2009 që përcakton kushtet për bartjen e produkteve me akcizë dhe dokumentet që duhet ta shoqërojnë atë, datë 18.05.2018.
- UA nr. 50/2018 për amendamentimin e UA nr. 103/2012 për inventarizimin e pasurisë së Doganës së Kosovës, datë 07.06.2018.
- UA nr. 51/2018 për amendamentimin e UA nr. 106/2012 për vlerësimin e pasurisë së Doganës së Kosovës, datë 07.06.2018.
- UA nr. 52/2018 për amendamentimin e UA nr. 33/2016 mbi trajtimin dhe administrimin e mallrave të ndaluara dhe të konfiskuara, datë 20.06.2018.
- UA (MF-DK) nr. 53/2018 për zbatimin e Ligjit nr. 06/L-015/2018 për masat doganore për mbrojtjen e të drejtave të pronësisë intelektuale, datë 16.07.2018.
- UA nr. 57/2019 për amendamentimin e UA nr. 39/2017, për strukturën organizative të Doganave të Kosovës dhe anekset e tij.
- UA nr. 58/2019 për përcaktimin e rregullave speciale për rregullimin dhe funksionimin e doganës gjatë tranzicionit pas ndryshimit të statusit për personelin civil të punësuar në Doganë në zyrtarë publik.
- UA nr. 59/2019 për amendamentimin e UA nr. 39/2017 për strukturën organizative të Doganave të Kosovës dhe anekset e tij, të ndryshuar dhe plotësuar me UA nr. 57/2019.
- UA nr. 60/2019 për amendamentimin e UA nr. 37/2017, për rregullimin e marrëdhënieve të punës për zyrtarët doganorë.
- UA 64/2020 i cili ndryshon UA 62/2019 të mëparshme, për regjistrimin e përfaqësuesve doganorë në procedurën doganore;

- UA 65/2020, i cili ndryshon UA 55/2019, për caktimin e vendit të zyrave doganore, itineraret dhe afatet e deklarimit të mallrave për zhdoganim.
- UA 66/2020, për Doganat e Kosovës për menaxhimin e pasurive jofinanciare.
- UA 67/2021, për ndryshimin e UA nr.55/2019 për caktimin e vendeve ku janë vendosur zyrat doganore, orarin e punës, rrugët dhe periudhën e dorëzimit të mallit në Doganë.
- UA 68/2021, për ndryshimin e UA 70/2009 për deklarimin e pasurisë dhe ndryshimet në pronë amendin the AI No 70/2009 on declaring the property and changes on property;
- UA 69/2021, për ndryshimin e UA 86/2010 për përcaktimin e detyrimit për vendosjen e pullave fiskale (banderolat) në pije alkoholike.
- UA 70/2021, për ndryshimin e UA 55/2019 për përcaktimin e lokacioneve ku janë vendosur zyrat doganore, oraret e punës, rrugët dhe kohën e dorëzimit të mallit të sjellë në Doganë.

Korniza institucionale dhe e politikave

Korniza institucionale në këtë fushë përbëhet nga këto institucione:

- Ministria e Financave, Punës dhe Transfere përfshirë Doganën e Kosovës, dhe
- Institucione të tjera për aspekte specifike në bashkëveprim me MFPT, si MINT, MPB, MBPZHR etj.

Dogana e Kosovës është agjenci ekzekutive në kuadër të MFPT e cila është përgjegjëse për zbatimin e politikave doganore në Republikën e Kosovës dhe për të siguruar aplikimin e drejtë e të njëtrajtshëm konform rregullave doganore dhe dispozitave të tjera të aplikueshme për mallra, të cilat janë subjekt i mbikëqyrjes doganore. Kodi doganor dhe i akcizave është miratuar me 11 nëntor 2008 nga Kuvendi i Kosovës, ndërsa i njëjti është ndryshuar më 2012 dhe është në pajtim me standardet ligjore të BE-së dhe ndër të tjera ka si objektive edhe zhvillimin ekonomik të Republikës së Kosovës. Kodi Doganor dhe të Akcizave të Kosovës ka filluar të rishikohet gjatë vitit 2021.

Krahas përgjegjësisë për të grumbulluar detyrimet doganore, Dogana e Kosovës është institucion kyç edhe për mbledhjen e TVSh-së nga importi, taksave të akcizës, dhe për mbrojtjen e shoqërisë nga kontrabandimi i mallrave të tjera të ndaluara dhe me efekt të dëmshëm të kimit ekonomik, dhe evazionit fiskal.

Nga aspekti i dokumenteve strategjike, politikat doganore pjesërisht determinohen nga marrëveshjet dhe marrëdhëniet ndërkombëtare tregtare të Kosovës si MSA dhe marrëveshjet tjera multilaterale dhe bilaterale tregtare dhe nga korniza strategjike për menaxhimin e financave publike. Dogana e Kosovës operon bazuar në Strategjinë Operative. Në fund të vitit 2019 është miratuar Plani Strategjik 2020-2024. Kjo strategji përcakton qëllimet dhe objektivat e parapara nga Qeveria e Republikës së Kosovës.

Dogana e Kosovës është zhvilluar në bazë të standardeve të BE-së dhe është e financuar tërësisht nga Buxheti i Konsoliduar i Kosovës dhe aktualisht i ka rreth 591 punëtorë. Dogana investon në stafin e saj ashtu që të mbajë hapin me zhvillimet e reja, gjithnjë në pajtim të Strategjisë Operative të Doganës dhe Blueprint Doganor (Dokument i BE-së).

Lidhur me lehtësimin e tregtisë, Dogana përpiqet vazhdimisht të ruajë ekuilibrin ndërmjet kontrollit dhe lehtësimit të tregtisë, duke krijuar kushte të përshtatshme për procedurat e zhdoganimit dhe përsheptimin e tyre. Për këtë qëllim Dogana aplikon procedurat e profilizimit sipas riskut gjatë procesimit të mallrave.

Në kuadër të lehtësimit të tregtisë dogana aplikon sistemin e I-Informacionit Doganor si Informacionin detyrues të Origjinës (BOI), Informacionin detyrues të tarifës (BTI), Operatorët e Autorizuar Ekonomik (AEO), Statusi i Eksportuesit të Autorizuar, Procedurat Doganore me ndikim ekonomik etj.

Dogana e Kosovës ka prezantuar aplikacionin E-dogana, i cili u mundëson qytetarëve që të lajmërojnë korrupsionin dhe të gjitha dukuritë negative që bien në domenin e Doganës. E-dogana mundëson që të përshkruhet rasti, vendndodhja dhe gjithashtu lejohet bashkangjitjen e provave. Për më tepër, përmes këtij aplikacioni qytetarët do të kenë mundësi që përmes numrit të shasisë së veturës të marrin informata rreth detajeve të veturës, kilometrave të kaluara dhe statusin e zhdoganimit.

Kosova ka nënshkruar 12 marrëveshje/memorandume dypalëshe me vendet e rajonit dhe të BE-së, për të avancuar bashkëpunimin ndërkombëtar doganor, ndërsa marrëveshjet e tjera janë në negociim e sipër. Kosova gjithashtu synon marrjen e statusit joformal të vëzhguesit në Konventën e Përbashkët të Transistit. Ndërsa, me qëllim të zbatimit të Protokollit 4 të MSA për asistencës administrative në çështje doganore, Dogana ka shkëmbyer pikën e kontaktit me OLAF, përmes së cilës do të shkëmbehen informata me qëllim të parandalimit, hetimit dhe luftimit të aktiviteteve ilegale ndërkufitare.

Në funksion të lehtësimit të lëvizjes së mallrave me vendet e rajonit, këtë vit është nënshkruar Marrëveshja ndërmjet Ministrave të Financave të Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut, për vendosjen dhe shfrytëzimin e përbashkët të pikës së kalimit kufitar hekurudhor tek pala e Kosovës. Dogana e Kosovës dhe Dogana e Shqipërisë operojnë në pikën e përbashkët të kalimit kufitar Morinë-Vërmicë” që nga viti 2018. Në vitin 2019 Dogana e Kosovës ka hapur zyrën e parë doganore në Portin e Durrësit, në Shqipëri, për të zhvilluar procedurat doganore të mallrave që kanë destinacion Kosovën. Aplikacioni SEED mbetet një nga mjetet më të rëndësishme për shkëmbimin e informacionit para-mbërritjes me Malin e Zi, Shqipërinë, Serbinë dhe Maqedoninë e Veriut.

Kosova është anëtare në Organizatën Botërore të Doganave (OBD). Përgjatë 4 viteve si anëtarë e OBD, Dogana e Kosovës është duke përfutur përmes adaptimit të të gjitha fushave doganore për të avancuar tutje sipas standardeve më profesionale botërore. Në vitin 2020 Kosova ka aderuar në dy (2) Konventa ndërkombëtare të cilat administrohen nga Organizata Botërore e Doganave.

Nga viti 2020 Kosova merr pjesë në Programin e BE-së *Customs 2020*, ndërsa është në proces të nënshkrimit të marrëveshjes së re *Customs 2021-2027*.

Gjatë vitit 2019 është nënshkruar Marrëveshja mes Doganës së Kosovës dhe Organizatës Botërore të Doganave “Marrëveshja për shfrytëzimin e aplikacionit të *ËCO nCEN*”. Platforma e *nCEN* mundëson që përmes veglës *iCom*, të shkëmbehen informacione mbi dyshime si dhe zbulimet me vendet e rajonit.

Organizata Botërore e Doganave ka akredituar 2 zyrtarë nga Dogana e Kosovës si ekspert të programit *COPEs* (Praktikat operacionale doganore për zbatim të ligjit dhe konfiskime). Përmes këtij akreditimi zyrtarët doganor po ndihmojnë në ngritjen e kapaciteteve të Doganave të shteteve tjera.

Sa i përket mbrojtjes së të Drejtës së Pronësisë Intelektuale (DPI), Dogana e Kosovës zbaton Ligjin për Masat Doganore për Mbrojtjen e të Drejtave të Pronësisë Intelektuale si pjesë e Këshillit Shtetërorë për Pronësi Intelektuale, që synon të rris nivelin e bashkëpunimit dhe koordinimit ndër-institucional.

Nga aspekti i sistemeve është zbatuar versioni i fundit i sistemit doganor *ASYCUDA Eorld 4.3.2* me të cilën është mundësuar që shumë module të shtohen disa veçori që në versionin paraprak kanë munguar. Tani me versionin e ri tek moduli i transiteve është bërë e mundur dhe është filluar menjëherë në bashkëngjitjen e faturave dhe dokumenteve tjera relevante të cilat lehtësojnë analizën e riskut në transit. Gjithashtu në proces janë edhe shumë ndryshime tjera të cilat do të ndikojnë drejtpërdrejt në thjeshtësimin e procedurave doganore.

Objektivat prioritarë afatmesme

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore **ligjore** parashikohet të realizohen janë si në vijim:

- Përafrimi i kornizës ligjore me *Acquis* përfshirë edhe legjislacionin sekondar për zbatim të Kodit Doganor.

Në planin afatmesëm prioritetet kryesore **zbatuese** parashikohet të realizohen janë si në vijim:

- Modernizimi i Doganës së Kosovës sipas standardeve të Udhërrëfyesit Doganor të BE-së (EU Blueprint);
- Zbatimi i programit për autorizimin e Operatorëve Ekonomik (AEO);
- Forcimi i mëtejshëm koordinimit ndërmjet Doganave të Kosovës, agjencive të zbatimit të ligjit dhe institucioneve të tjera përkatëse për luftimin e ekonomisë joformale dhe mashtrimin doganor;
- Finalizimi i shkëmbimit të informatave në nivel rajonal SEED+ të vendeve të CEFTA-së.
- Aplikimi për statusin joformal të vëzhguesit në Konventën e Përbashkët të Transistit të BE-së.

3.30. Kapitulli 30 i *acquis*-së: Marrëdhëniet me jashtë

Acquis në këtë fushë përbëhet kryesisht nga legjislacioni i zbatueshëm drejtpërsëdrejti dhe nuk kërkon transpozim në legjislacionin kombëtar. Ky legjislacion i BE-së rezulton nga angazhimet shumëpalëshe dhe dypalëshe të BE-së në fushën e tregtisë, si dhe nga një numër i masave tregtare autonome. Në fushën e kredive të eksportit dhe mallrave me përdorim të dyfishtë, disa direktiva kërkojnë ndryshime në legjislacionin kombëtar.

Në këtë kontekst, vendeve kandidatë u kërkohet që në mënyrë progresive të harmonizojnë politikat e tyre drejt vendeve të treta si dhe të harmonizojnë qëndrimet e tyre brenda organizatave ndërkombëtare (p. sh. OBT, OECD) me politikat dhe pozicionet e miratuara nga BE dhe shtetet anëtare.

Në fushën e politikës së zhvillimit dhe ndihmës humanitare, shtetet anëtare të BE-së duhet të përputhin me legjislacionin e BE-së dhe angazhimet ndërkombëtare dhe të sigurojnë kapacitetin për të marrë pjesë në zhvillimet dhe në politikat humanitare të BE-së.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimi për përafrimin e legjislacionit me atë të BE-së buron nga neni 74 MSA-së, dispozitë nga cila Kosova ka jo vetëm detyrimin për të sjellë legjislacionin e saj kombëtar në përputhje me të drejtën e BE-së, por edhe të sigurohet se ajo të zbatohet.

MSA përfshin një pjesë kryesore të tregtisë së lirë midis Kosovës dhe BE-së. Ajo përfshin dispozita në disa fusha që kërkojnë se palët duhet të veprojnë në përputhje me rregullat ose detyrimet ndërkombëtare. Gjithashtu, MSA rregullon edhe bashkëpunimin ekonomik me BE dhe vendet e tjera që kanë MSA në fuqi, bashkëpunimin doganor (protokollin për bashkëpunim doganor), zbatimin e rregullave të OBT-së për tregti të lirë etj. Detyrimet e Kosovës sipas përcaktimeve të MSA-së për politikën tregtare dhe bashkëpunimin ekonomik në mënyrë të përmbledhur për këtë kapitull janë nenet si vijon: 20, 23, 24, 27, 31, 33, 38, 39, 45, 60, 64, 74, 75, 76, 94, 104. Këto obligime në këtë program adresohen nga kapitujt përkatës për lëvizjen e lirisë të mallrave, doganat, politikat ekonomike dhe monetare etj.

Gjendja aktuale dhe perspektiva

Në kuadër të marrëdhënieve ekonomike dhe kornizës së përgjithshme të perspektivës së integritimit në BE, Kosova aktualisht përfiton nga aranzhmanet preferenciale tregtare me BE-në në kuadër të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit. Për më tepër rreth bashkëpunimit ekonomik me BE-në ju lutem shihni kapitullin e kritereve ekonomike dhe atë për politika ekonomike dhe monetare. Republika e Kosovës ka nënshkruar një varg marrëveshjesh për bashkëpunim ekonomik me vendet e BE-së dhe vende tjera. Lista e plotë e marrëveshjeve mund të gjendet në Gazetën Zyrtare. Në kuadër të këtij bashkëpunimi, Kosova ka në zbatim 18 marrëveshje për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë në të Ardhura dhe Kapital dhe luftimin e evazionit dhe shmangies tatimore, të cilat janë aktualisht në fuqi. Vendet me të cilat për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë në të Ardhura dhe Kapital dhe luftimin e evazionit dhe shmangies tatimore janë si në vijim: Belgjika, Britania e Madhe, Finlanda, Gjermania, Hungaria, Maqedonia e Veriut, Sllovenia, Shqipëria, Turqia, Austria, Zvicra, Luksemburgu, Emiratet e bashkuara Arabe, Kroacia, Letonia, Lituania, Malta, dhe Mbretëria e Arabisë Saudite.

Në vitin 2018 Kosova ka nënshkruar Deklaratën e Përbashkët për Bashkëpunim me vendet e EFTA-s duke synuar një marrëveshje të tregtisë së lirë me katër vendet anëtare të EFTA. Pas daljen nga BE të Britanisë së Madhe, Republika e Kosovës na nënshkruar marrëveshjen e partneritetit, tregtisë dhe bashkëpunimit me Britaninë si vazhdimësi e aranzhmaneve të bashkëpunimit tregtar të rregulluar më parë nga MSA. Gjithashtu, Kosova ka një marrëveshje për tregti të lirë me Turqinë.

Kosova është pjesë e Marrëveshjes së CEFTA (*Central European Free Trade Agreement*) – marrëveshje e tregtisë së lirë në të cilën marrin pjesë tetë vende të rajonit të Ballkanit Përqendror: Kosova, Shqipëria, Maqedonia e Veriut, Mali i Zi, Serbia, Bosnja dhe Hercegovina dhe Moldavia. Marrëveshja e parë e CEFTA-së u nënshkrua nga Polonia, Hungaria, Çekia dhe Sllovakia në dhjetor 1992 dhe hyri në fuqi në korrik 1994. Nëpërmjet CEFTA-së këto vende pjesëmarrëse u mobilizuan për t'iu qasur institucioneve politike, ligjore

dhe ekonomike të BE-së, duke forcuar në këtë mënyrë demokracinë dhe ekonominë e tyre të tregut. Meqenëse në 2007 të gjitha palët e mëparshme të CEFTA-së kishin hyrë në Bashkimin Evropian dhe kishin dale nga CEFTA, u vendos që CEFTA të shtrihet në pjesën e Ballkanit të mbetur jashtë BE-së që synojnë anëtarësim në BE.

Në kontekst të bashkëpunimit rajonal, Kosova do të vazhdojë të jap kontributin e saj në kuadër të Procesit të Berlinit, respektivisht në kuadër të zbatimit të Planit të Veprimit për Tregun e Përbashkët Rajonal.

Për më tepër, Republika e Kosovës është anëtare e Bankës Botërore, Fondit Monetar Ndërkombëtar dhe disa institucioneve ndërkombëtare financiare. Kosova Gjithashtu përfiton nga sistemi tregtar preferencial unilateral për eksporte të disa produkteve në SHBA dhe Japonia.

3.31. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurisë dhe ajo e mbrojtjes

Politika e Përbashkët e Jashtme dhe e Sigurisë dhe Politika Evropiane për Siguri dhe Mbrojtje janë të bazuara në akte ligjore, përfshirë marrëveshjeve ligjrisht detyruese ndërkombëtare, dhe në dokumentet politike. *Acquis* përbëhet nga deklaratat politike, vendime dhe marrëveshje. Shtetet anëtare duhet të jenë në gjendje të kryejnë dialog politik në kuadrin e Politikës së Jashtme të Përbashkët dhe të Sigurisë (PJPS), të lidhur me deklaratat e BE-së, për të marrë pjesë në veprimet e BE-së dhe për të aplikuar ne sanksione për masat kufizuese. Vendet aplikante janë të nevojshme në mënyrë progresive të harmonizohen me deklaratat e BE-së, dhe të aplikojnë për sanksione dhe masa kufizuese kur dhe ku kërkohen ato.

Dialogu politik zhvillohet intensivisht në disa nivele ndërmjet institucioneve të Republikës së Kosovës edhe atyre të BE-së për përmbushjen e kriteve të përcaktuara në procesin e integritit, fillimisht përmes nënshkrimit, ratifikimit dhe zbatimit të MSA-së.

Dialogu politik dhe dialogu për politika, sipas nevojës, kontribuojnë në procesin e normalizimit të marrëdhënieve mes Kosovës dhe Serbisë. Kosova zotohet për angazhim të vazhdueshëm drejt përmirësimit të dukshëm dhe të qëndrueshëm të marrëdhënieve me Serbinë. Ky proces do të sigurojë që të dyja vendet të mund të vazhdojnë rrugën e tyre përkatëse evropiane, duke shmangur bllokimin e njëres apo tjetres palë në këto përpjekje dhe gradualisht të shpien në normalizimin gjithëpërfshirës të marrëdhënieve mes Kosovës dhe Serbisë, në formën e një marrëveshje ligjrisht të detyrueshme, ku të dy vendet do të jenë në gjendje të ushtrojnë plotësisht të drejtat e tyre dhe të përmbushin përgjegjësitë e tyre. Rrjedhimisht, Kosova vazhdon të zbatojë në mirëbesim të gjitha marrëveshjet e arritura në dialog me Serbinë dhe të respektoj plotësisht parimet e bashkëpunimit gjithëpërfshirës rajonal.

Gjithashtu, detyrimet që dalin nga dispozitat e MSA-së parashohin që Kosova të zgjidhë përmes dialogut konstruktiv çështjet e tjera të pazgjidhura, në bazë të zgjidhjeve praktike dhe të qëndrueshme dhe të bashkëpunojë për çështjet me interes të përbashkët me Serbinë; të bashkëpunojë në mënyrë efektive me misionin e Politikës së Përbashkët të Sigurisë dhe Mbrojtjes (Common Security and Defence Policy, CSDP) përgjatë mandatit të tij dhe do të kontribuojë në mënyrë aktive në përmbushjen e plotë dhe të papenguar të mandatit të tij në tërë Kosovën.

Këshilli i Stabilizim-Asociimit do të rishikojë rregullisht progresin në këtë proces dhe mund të marrë vendime dhe të lëshojë rekomandime në këtë drejtim. KSA mund të ndihmojë këtë proces në përputhje me nenin 129.

Republika e Kosovës ka marrë seriozisht përgjegjësinë e ofrimit të sigurisë për qytetarët dhe territorin të saj. Kosova e njeh rëndësinë e vazhdimit të ngritjes së aftësisë për institucionet e veta për të ofruar siguri të gjithë qytetarëve të Kosovës. Prandaj, si pjesë e procesit të marrjes graduale të më shumë përgjegjësive për sigurinë e saj qysh nga fillimi i Rishikimit Strategjik të Sektorit të Sigurisë (RSSS) të vitit 2012, si dhe më pas nga rekomandimet e dala nga analiza e RSSS e vitit 2014, është përcaktuar arkitektura e sektorit të sigurisë në Kosovë dhe janë definuar rolet dhe misionet e qarta në sektorin e sigurisë për t'i maksimalizuar kapacitetet institucionale; janë identifikuar kapacitetet e nevojshme për të ofruar mbrojtje dhe siguri qytetarëve të Kosovës të cilat janë proceduar me kalimin e pakos legjislative në Kuvend.

Republika e Kosovës aspiron të jetë pjesë përbërëse e strukturave të sigurisë rajonale dhe globale, e në veçanti e BE-së, NATO-së, OSBE-ës dhe OKB-së. Në këtë kontekst, siguria kombëtare e Kosovës është e lidhur ngushtë me sigurinë rajonale dhe sigurinë më të gjerë Euro-Atlantike.

Kërkesat e MSA-së

Në kuadër të kriterëve për fushën e administratës publike që duhet plotësuar nga qeveria dhe institucionet relevante të Republikës së Kosovës në pajtim me nenet 5, 11 dhe 13 të MSA-së, Kosova do të vazhdojë të harmonizohet me masa të caktuara që derivojnë nga Politika e Jashtme, e Sigurisë dhe e Mbrojtjes. Pjesë e obligimeve të MSA-së gjithashtu është normalizimi i marrëdhënieve me Serbinë, përfshirë zbatimin e marrëveshjeve të nënshkruara, respektimi i parimeve të bashkëpunimit rajonal dhe bashkëpunimi efektiv me misionin e Politikës të Jashtme, Sigurisë dhe Mbrojtjes.

Gjendja aktuale

Integrimi evropian i Kosovës është objektiv strategjik nacional, dhe garanci për paqen, stabilitetin dhe prosperitetin e rajonit. Në këtë aspekt, qeveria e Republikës së Kosovës ka vullnet të plotë për të ndërmarrë të gjitha reformat e duhura në kuadër të procesit të integrimit evropian. Më tej, Kosova mbështet fuqimisht politikën e jashtme të sigurisë dhe mbrojtjes së BE-së, e cila synon forcimin e rolit të BE-së si një entitet me influencë politike gjithnjë në rritje në politikën ndërkombëtare.

Korniza ligjore në fushën e politikës së jashtme, sigurisë dhe mbrojtjes është e vendosur dhe vazhdon të konsolidohet me ligjet e nevojshme me synim të trajtimit të të gjitha çështjeve që derivojnë nga kjo fushë. Korniza ligjore në fjalë është në përputhje me parimet dhe objektivat e BE-së dhe ndër të tjerë përbëhet nga Ligji për Parandalimin e Shpëlarjes së Parave dhe Financimit të Terrorizmit; Ligjit për Ndalimin e Bashkimit në Konfliktet të Armatosura Jashtë Territorit të Vendit; Strategjisë Kombëtare për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018, Strategjisë Kundër Terrorizmit dhe Planit të Veprimit 2018-2022, Urdhrit Administrativ për parandalimin dhe zbulimin e shpëlarjes së parasë dhe Urdhrit Administrativ për parandalimin dhe zbulimin e financimit të terrorizmit.

Struktura institucionale përgjegjëse për politikën të jashtme, sigurisë dhe mbrojtjes përbëhet nga Ministria e Punëve të Jashtme dhe e Diasporës, Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Punëve të Brendshme, dhe përfaqësitë diplomatike.

Ndër prioritetet kryesore të politikës së jashtme të Kosovës mbetet avancimi i partneritetit strategjik me Bashkimin Evropian dhe NATO-n, përfshirë vendosjen e marrëdhënieve kontraktuale me këto organizata, në rrugën drejt integritimeve euro-atlantike.

Kosova ka pikësynim zhvillimin e bashkëpunimit rajonal, përkatësisht marrëdhënieve të mira me vendet fqinje, si dhe dhënie të ndihmës për realizimin e agjendës së Brukselit për një rajon stabil, demokratik dhe të integruar në BE e NATO. Republika e Kosovës konsideron se bashkëpunimi rajonal është jo vetëm parakusht i integrimit evropian por edhe domosdoshmëri për stabilitetin rajonal.

Ky orientim i politikës sonë të jashtme gjithashtu reflektohet në pjesëmarrjen tonë proaktive në nismat dhe organizatat multilaterale që veprojnë në rajonin e Evropës Juglindore e më gjerë. Kosova është anëtare e përtej 40 nismave rajonale, në mes e tjerash bashkëpunimit në fushën e tregtisë, sigurisë, edukimit, teknologjisë, ambientit.

Sa i përket gjendjes aktuale të sigurisë, është me rëndësi të theksohet se Kuvendi i Republikës së Kosovës më 14 dhjetor 2018 ka miratuar projektligjin për Ministrinë e Mbrojtjes, projektligjin për Forcën e Sigurisë së Kosovës dhe projektligjin për Shërbim në Forcën e Sigurisë së Kosovës, të cilat ligje kanë hyrë në fuqi me 18 janar 2019 dhe me të cilat i është dhënë misioni ushtarak FSK-së. Neni 126 i Kushtetutës, ndër të tjerë, përcakton qartë FSK-në si një forcë kombëtare e sigurisë e cila pasqyron karakterin multi-etnik të vendit, që është nën kontrollin civil të institucioneve demokratike dhe ka për detyrë të mbrojë qytetarët dhe komunitetet e Kosovës. Meqenëse ndryshimet në misionin e FSK-së nuk ndikojnë në interesat vitale

të komuniteteve pakicë, sipas përkufizimit me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, nuk ka kërkesa për ndryshime kushtetuese.

Dialogu politik me Serbinë

Sa i përket dialogut ndërmjet Kosovës dhe Serbisë, Kosova mbetet e përkushtuar me pjesëmarrjen e saj në dialog për arritjen e njohjes reciproke përmes arritjes së marrëveshjes gjithëpërfshirëse, ligjërisht të obligueshme, për normalizim të marrëdhënieve.

Kosova vlerëson seriozisht rëndësinë e dialogut të Brukselit, jo vetëm në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe të marrëdhënieve bilaterale mes dy shteteve, por sepse ky dialog është aktualisht kontribuuesi më i rëndësishëm për paqen dhe stabilitetin në rajon.

Në këtë drejtim, Qeveria e Republikës së Kosovës, si palë konstruktive dhe serioze në Dialogun e Brukselit, i jep rëndësi të veçantë zbatimit të gjitha Marrëveshjeve të Brukselit dhe marrëveshjeve potenciale që priten të arrihen në periudhën në vijim.

Ka pasur progres të caktuar në arritjen e marrëveshjeve në mes Kosovës dhe Serbisë, megjithatë gjetjet e Raportit të fundit të Qeverisë së Republikës së Kosovës (2019) tregojnë për një progres të ulët në zbatimin e marrëveshjeve në përgjithësi nga ana e Serbisë. Duke parë marrëveshjet veç e veç, raporti identifikon nivele të ndryshme progresi në disa fusha dhe mungesë progresi në shumicën e fushave, edhe për këtë arsye dialogu pritet të hyj në një fazë të re.

Pjesa me dialogun me Serbinë ndërlidhet me fushën e Bashkëpunimit Rajonal dhe Obligimeve Ndërkombëtare në kuadër të Kriteve Politike.

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Miratimi i Strategjisë për Politikën e Jashtme;
- Do të vazhdojë trajnimi i shërbyesve civil në fushën e politikës së jashtme dhe të sigurisë. Prioritet do të kenë ata që kanë për detyrë zbatimin e masave kufizuese dhe kontrollit të armëve. Gjithashtu, përmes vizitave në shtetet anëtare, do të shkëmbehen përvojat mbi zbatimin sa më efektiv të masave kufizuese;
- MPJD do të hartojë një plan veprimi për zhvillimin sa më efikas të Dialogut Politik ndërmjet RKS dhe BE. Ky plan veprimi do të përfshijë aktivitete konkrete afatshkurtra dhe afatmesme për koordinimin ndër-institucional brenda RKS dhe koordinimin e institucione të BE-së/EEAS për zbatimin e këtij dialogu;
- Republika e Kosovës aspiron të jetë pjesë përbërëse organizatave shumëpalëshe në nivel rajonal dhe global, e në veçanti e BE-së, NATO-së, OSBE-ës dhe OKB-së. Në këtë drejtim, MPJ do të intensifikojë lobimin si dhe bashkëpunimin me ministrinë dhe institucionet e Republikës së Kosovës për realizimin e anëtarësimeve që konsiderohen të nevojshme për mirëqeverisje dhe përmirësimin e standardeve të jetesës për qytetarët e saj.
- Republika e Kosovës do të vazhdojë të zbatoj masat kufizuese të dakorduara nga Këshilli. Në këtë mënyrë, Kosova do të funksionalizojë tutje mekanizmin për zbatimin e masave kufizuese.

3.32. Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar

Ky kapitull mbulon dy fusha kryesore të politikave: (a) kontrollin e brendshëm të financave publike (KBFP) dhe auditimin e jashtëm (AJ) dhe (b) mbrojtjen interesave financiare të BE-së dhe mbrojtjen e Euros nga falsifikimi. Sa i përket fushës së KBFP-së dhe auditimit të jashtëm, nuk ka legjislacion specifik të BE-së që do të përdorej në përafrimin e ligjeve kombëtare. Në vend të kësaj, vendet angazhohen që të përvetësojnë standardet ndërkombëtare të kontrollit dhe auditimit të jashtëm të definuara nga Organizata Ndërkombëtare për Institucionet Supreme të Auditimit (INTOSAI) si dhe praktikat e mira të BE-së.

Kontrolli i brendshëm i Financave Publike është pjesë e integruar e menaxhimit të financave publike dhe përfshinë gjithë buxhetin publik. Në veçanti, parimet e Kontrollit Financiar kërkojnë ekzistencën e i) sistemeve efektive dhe transparente të kontrollit dhe menaxhimit financiar (përfshi inspektimet dhe

kontrollet financiare adekuate ex-ante, të vazhdueshme dhe ex-post); ii) sistemeve funksionale të pavarura të auditimit të brendshëm; iii) strukturave përkatëse organizative (përfshi koordinimin qendror); dhe iv) auditimit të jashtëm funksional dhe financiarisht të pavarur, ndër të e tjera, duke vlerësuar cilësinë e sistemeve të krijuara të KBFP-së.

Në fushën e **auditimit të jashtëm** vendet kandidatë pritet që të zbatojnë standardet e INTOSAI-it, në veçanti Deklaratat e Limës dhe Meksikës për pavarësinë funksionale, financiare dhe institucionale si dhe zbatim të auditimeve të rregullsisë (financiare dhe të pajtueshmërisë) dhe performancës.

Sa i përket **mbrojtjes financiare të interesave të BE-së**, Traktati për Funkcionimin e BE-së (neni 325) kërkon që vendet anëtare të ndërmarrin masa kundër mashtrimeve që ndikojnë në interesat financiare të BE-së. Vendet anëtare obligohen të koordinojnë veprimet dhe të bashkëpunojnë me Komisionin Evropian. Mbrojtja e interesave të BE-së përfshin përafrimin e legjislacionit kriminal vendor me Konventën për Mbrojtjen e Interesit Financiar të BE-së (PFI Convention) dhe tri protokollet e saj për bashkëpunim midis autoriteteve kombëtare dhe Komisionit. Vendet kandidatë kërkohet të nominojnë një shërbim kombëtar kundër mashtrimit si pikë kontakti për të facilituar koordinimin me Komisionin dhe vendet anëtare.

Sa i përket **mbrojtjes së euros kundër falsifikimit**, ky kapitull adreson aspektet jo-penale, ndërsa aspektet penale adresohen në kapitullin 24. Principet kryesore kundër falsifikimit të parasë janë të definuara në Konventën e Gjenevës dhe detajuar më tutje në *acquis* relevante. Legjislacioni relevant përfshinë procedura për mbledhjen, ruajtjen dhe shkëmbimin e informatave për bankënotat e falsifikuara, ndalimin e metaleve të ngjashme me monedhat e euros, obligimin që institucionet financiare të kontrollojnë autenticitetin, tërheqjen nga qarkullimi të bankënotave false dhe bashkëpunimin në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar.

Kërkesat e MSA-së

Aranzhanet kryesore për këtë kalitull rrjedhin nga neni 97 i MSA-së. Ky nen kërkon që bashkëpunimi mes palëve të përqendrohet në fushat prioritare që lidhen me *acquis* të BE-së në fushën e kontrollit të brendshëm financiar publik. Në veçanti Palët të bashkëpunojnë me qëllim të zhvillimit të mëtejshëm të zbatimit të kontrollit efikas të brendshëm dhe sistemit funksionalisht të pavarur të auditimit të brendshëm në sektorin publik në Kosovë, në përputhje me kornizën e pranuar ndërkombëtarisht dhe praktikat e mira të BE-së. Gjithashtu, bashkëpunimi duhet të përqendrohet në krijimin dhe forcimin e njëjësive qendrore harmonizuese për menaxhimin financiar dhe kontroll.

Në fushën e Auditimit të Jashtëm, neni 97 kërkon që palët të bashkëpunojnë veçanërisht me qëllim të zhvillimit të mëtejshëm të auditimit të jashtëm të pavarur funksional në Kosovë në përputhje me Kornizën e INTOSAI-t për Standardet Profesionale dhe praktikat dhe praktikat e mira të BE-së. Bashkëpunimi gjithashtu të fokusohet në ngritjen e kapaciteteve të Zyrës Kombëtare të Auditimit.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE

Raporti i KE-së për Kosovën 2021 konstaton se Kosova ka një nivel të caktuar të përgatitjes në fushën e kontrollit financiar. Progres është arritur me miratimin e legjislacionit detyësor në fushën e kontrollit të brendshëm të financave publike (KBFP). Sidoqoftë, nevojiten përpjekje të mëtutjeshme për të integruar elementet e KBFP-së në strategjinë e re të menaxhimit të financave publike 2022-2026 dhe të finalizojë planin përkatës të veprimit të KBFP-së; përmirësimi i llogaridhënies duke harmonizuar ligjet e veçanta me Ligjin gjithëpërfshirës për organizimin dhe funksionimin e administratës shtetërore dhe agjencive të pavarura, dhe qartësimin e linjave të llogaridhënies brenda dhe ndërmjet institucioneve publike. Raporti gjithashtu nënvizon përmirësimin e zbatimit më sistematik dhe në kohë të rekomandimeve të auditimit të jashtëm, veçanërisht në lidhje me auditimet e performancës që janë ndërmarrë vitet e fundit.

Konkluzionet e dala nga Nënkomiteti i vitit 2021 kërkojnë që të përfshihet një komponent specifik të KBFP-së në strategjinë e re të MFP-së, e cila merr parasysh studimin e SIGMA mbi Përgjegjshmërinë Menaxheriale dhe Studimin mbi Rishikimin e Cilësisë dhe konsultimi me Komisionin Evropian. Gjithashtu duhet të vlerësohet efektiviteti i raportit vjetor për zbatimin e KBFP, për të përmirësuar funksionimin e KBFP dhe për të zhvilluar rekomandime të bazuara në të dhëna. Në auditimin e jashtëm, kërkohet ndryshimi i Ligjit

për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës, duke hequr detyrimin për kryerjen e auditimeve të rregullsisë çdo vit në të gjitha organizatat buxhetore (pavarësisht nga madhësia, kompleksiteti, rreziku i tyre etj.) dhe futja e qasjes së auditimit të bazuar në rrezik. Raporti nënvizon që të vazhdohet monitorimi dhe raportimi i zbatimit të rekomandimeve të auditimit të jashtëm, nga organizatat buxhetore. Komisioni inkurajon rritjen e numrit të auditimeve të performancës nga ZKA në temat e interesit publik.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Në Kosovë, ekziston një kornizë gjithëpërfshirëse legislative që rregullon fushën e Kontrollin të Brendshëm të Financave Publike, përfshirë: ligjet, udhëzimet, rregulloret, standardet e tjera ndërkombëtare, politikat e Qeverisë së Kosovës.

Baza ligjore **për Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike** është përcaktuar nga Ligji nr. 06/L-021 për Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike i publikuar në gazetën zyrtare më 19 prill 2018. Të gjitha aktet nënligjore për zbatimin e këtij Ligji janë përgatitur dhe miratuar gjatë vitit 2019. Ky Ligj rregullon sistemin e kontrollit të brendshëm të financave publike, që përfshin menaxhimin financiar dhe kontrollin, auditimin e brendshëm, si dhe harmonizimin e tyre, në pajtim me standardet ndërkombëtare për kontrollin e brendshëm dhe auditimin e brendshëm.

Legjislacioni sekondar për fushën e KBFP përfshin:

- Rregulloren nr. 01/2019 për menaxhimin financiar dhe kontrollin;
- Rregulloren e Qeverisë së Kosovës për krijimin dhe zbatimin e funksionit të auditimit të brendshëm në entitetet e sektorit publik;
- UA për krijimin dhe funksionimin e Komisioneve të Auditimit;
- Metodologjinë për monitorimin e cilësisë së kontrollit të brendshëm në PSE;
- Metodologjinë për monitorimin e cilësive të auditimit të brendshëm në NjAB;
- Manualin për auditimin e prokurimit publik;
- Manualin për auditimin e performancës;
- Doracaku për auditim të brendshëm;
- Rregullin financiar nr. 01/2013/MF për shpenzimin e fondeve publike trajton shpenzimet dhe kontrollin e brendshëm dhe decentralizimin e menaxhimit të shpenzimeve tek organizatat buxhetore;
- Doracakun e Procedurave të MFK-së, që është në fuqi nga viti 2011, përmban 14 procedura që synojnë mbulimin e të gjitha fushave të ciklit buxhetor. Doracaku i MFK-së do të mund të ishte përdorur nga organizatat buxhetore po të kishin sistem të duhura informative të menaxhimit, ku kontrollet janë pjesë e proceseve me pak udhëzime të ofruara nga NjQH/MFK-ja dhe nëse do të kishte llogaridhënie të rreptë dhe mekanizma raportimi. Këto kushte nuk kanë qenë në zbatim në kohën e fuqizimit të Doracakut të MFK-së.
- Librin e përshkrimit të proceseve për shpenzimin e parave publike i nënshkruar nga ministri i financave.

Korniza legislative në fuqi për kontrollin e brendshëm të financave publike përmban parimet e përgjithshme dhe i referohet standardeve të INTOSAI, Kornizës COSO, Standardeve të Institutit të Auditimit të Brendshëm (IIA).

Skema e trajnimit për fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit

NjQH ka krijuar skemën e trajnimit për fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit. Kjo skemë parasheh trajnimin e përgjegjësve për fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe është e fokusuar në këto fusha: menaxhimin e rrezikut, vet vlerësimin, përshkrimin e proceseve, planifikimin strategjik dhe buxhetor. NjQH /MFK në mënyrë të vazhdueshme organizon trajnime për zyrtarë të MFK.

Skema e certifikimit të auditorëve të brendshëm

Programi kombëtar për trajnim dhe certifikim të auditorëve të brendshëm është krijuar. Zbatimi i programi ka filluar prej shtatorit 2016 dhe vazhdon edhe tani. Kjo skemë përbëhet prej pjesës teorike dhe praktike.

Përkundër që ekziston skema e çertifikimit për auditorët e brendshëm ajo duhet të përmirësohet. Për të përmirësuar menaxhimin dhe përmbajtjen e skemës së certifikimit NJQH është duke e rishikuar UA për certifikim të auditorëve të brendshëm

Arsimimi i vazhduar profesional për auditor të brendshëm

Përveç skemës së çertifikimit për auditor të brendshëm NJQH ka krijuar edhe skemën e trajnimit për arsimimin e vazhduar profesional e cila është e fokusuar në planin strategjik, planin vjetor dhe sigurimin e cilësisë. NJQH/AB në mënyrë të vazhdueshme organizon trajnime për auditorët e brendshëm.

Për përmirësimin e sitemit të KBFP, NJQH ka vazhduar monitorimin e SSP në fushën emenaxhimit financiar e kontroll dhe Auditim të brendshem (deri me tani janë monitoruar 8 SSP dhe 6 Njësi të Auditimit të Brendshem). Në Proces të monitorimit të MFK janë edhe dy SSP dhe 4 NJAB.

Për përmasimin e sitemit të KBFP ka vazhdu monitorimi i SSP në menagjim financiar e kontroll dhe Auditim të bredshem (deri me tani janë monitoruar 6 SSP) dhe 6 Njësi të Auditimit të Brendshem Në Proces të monitorimit të MFK janë edhe dy SSP dhe 4 NJAB. Gjithashtu ka vazduar trajnimi i zyrtarve të MFK dhe AB (për shkak te pandemise trajnimet kryesisht janë mbajtur ne formën online).

Përveç legjislacionit te lartpërmendur, ka edhe ligje të e tjera që kanë ndërlidhje me KBFP, përfshirë:

- Ligji për menaxhimin e financave publike dhe përgjegjësi;
- Ligjin për Financat e Pushtetit Lokal (Ligji nr. 03/L- 049);
- Ligjet vjetore mbi Miratimin e Buxhetit të Kosovës
- Ligjin për Prokurimin Publik (Ligji nr. 04-L-042);
- Ligji për ndërmarrjet publike,
- Ligjin për Organizimin dhe funksionimin e Administratës Shtetërore dhe të Agjencive të Pavarura (ligji nr. 06/L-113)
- Ligjin për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit (05/L-055);
- Ligjin Anti-Korrupsion (Ligji nr. 2004/34);
- Ligjin mbi Shërbimin Civil (Ligji nr. 2010/03-L-149);
- Ligjin për Pagat e Nëpunësve Civil (Ligji nr. 03-L-147); dhe
- Ligjin për Qasje në Dokumente Publike (Ligji nr. 06/L-081).

Sa i përket **Auditimit të Jashtëm**, Deklarata e Limës dhe Deklarata e Meksikës theksojnë se ruajtja e objektivitetit dhe pavarësisë janë primare për funksionimin e Auditorit të Përgjithshëm. Këto dy parime janë vendimtare për institucionin tonë. Objektiviteti dhe pavarësia duhet të sigurohen me anë të zbatimit të mirë të një mandati të gjerë, të qëndrueshëm dhe ligjor; në pajtim me standardet e pranuar ndërkombtarisht të auditimit në sektorin publik dhe një kodi të brendshëm për mirësjelljen profesionale.

Mandati dhe funksionimi rregullohet me anë të legjislacionit primar:

- Kushtetutës së Kosovës nenet 136, 137, 138;
- Ligjin nr. 05/L-55 për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës të Kosovës.

Legjislacioni tjetër relevant për fushën e auditimit përfshin:

- Ligjin për menaxhimin e financave publike dhe përgjegjësitë;
- Ligji për kontrollin e brendshëm të financave publike;
- Ligjin për prokurim publik;
- Ligjin për ndërmarrjet publike;
- Ligjin kundër korrupsionit;
- Ligji për shoqëritë tregtare.

Korniza e politikave

Zyra Kombëtare e Auditimit ka zbatuar Planin Strategjik 2018-2021, ndërsa është duke e zhvilluar Planin e ri Strategjik 2022-2025 . Për zbatimin e tij hartohen Plane Vjetore Operacionale dhe Plane Vjetore të Auditimit. ZKA në vazhdimësi kujdeset në zhvillimin profesional të auditorëve për të siguruar kualifikimet e duhura për të kryer punën e tyre. Për këtë qëllim hartohen plane Vjetore të trajnimit dhe zhvillimit Profesional.

Sa i përket **mbrojtjes së Euros kundër falsifikimit**, Banka Qendrore e Kosovës në kuadër të kompetencave të saj më 14 mars 2007 ka nxjerrë UA mbi Shmangien e Kartëmonedhave dhe Monedhave Euro të Falsifikuara nga Qarkullimi, udhëzim që vlen për të gjitha institucionet financiare që operojnë në Kosovë dhe të cilat janë të licencuara nga BQK-ja. Qëllimi i këtij Udhëzimi është vendosja e masave të nevojshme për arsye të shmangies së kartëmonedhave dhe monedhave të falsifikuara euro nga qarkullimi.

Institucionet financiare, konkretisht institucionet e kreditimit dhe çdo institucion tjetër i angazhuar me ndarjen dhe shpërndarjen e kartëmonedhave dhe monedhave publikut si një veprimtari profesionale, përfshirë institucionet, veprimtaria e së cilave konsiston në këmbimin e kartëmonedhave dhe monedhave të valutave të ndryshme, si p. sh. zyrat e këmbimit, do të jenë të detyruara të heqin nga qarkullimi të gjitha kartëmonedhat dhe monedhat euro të pranuar prej tyre, të cilat ata i dinë ose kanë arsye të mjaftueshme të besojnë që janë të falsifikuara. Kartëmonedhat dhe monedhat e dyshuara si të falsifikuara duhet menjëherë t'i dorëzohen autoritetit kompetent (në këtë rast Policia dhe Policia ia paraqet ato Agjencisë Kosovare për Forenzikë). BQK-ja gjithashtu ka lëshuar një dokument "Këshilla të vlefshme për operuesit me para të gatshme" që përcakton veprimet hap pas hapi se si t'i trajtoni paratë e dyshuara si të falsifikuara.

Korniza institucionale

Qeveria ka krijuar një kornizë institucionale të përbërë nga organizatat e sektorit publik duke punuar me drejtimin e Njësisë Qendrore Harmonizuese, përkatësisht për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin (MFK) dhe Auditimin e Brendshëm (AB) si dhe nën mbikëqyrjen e auditorit të jashtëm për të krijuar një zinxhir të llogaridhënies.

Koncepti "Kontrolli i Brendshëm i Financave Publike" së pari është zyrtarizuar më 1999 nga KE. Ai i referohet "sistemeve të kontrollit të brendshëm të qeverisë të synuara në mbrojtjen e interesave financiare të qeverisë në tërësi". KBFP u krijua si strategji e mirë për të ndihmuar procesin e reformës në zhvillimin e sistemeve publike të kontrollit të brendshëm në vendet të cilat dëshirojnë të bëhen candidate për anëtarësim në BE. Sistemi i KBFP-së përkufizohet si sistem i cili përbëhet nga elementët funksionale të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit (MFK) dhe Auditimit të Brendshëm (AB) bashkë me institucionet përgjegjëse për harmonizimin e këtyre funksioneve përgjatë qeverisë (NjQH (MFK + AB).

Subjektet e sektorit publik (organizatat buxhetore)

Llogaridhënia përbëhet nga një zinxhir akterësh ku secili është përgjegjës për arritjen e qëllimeve të caktuara dhe secili duhet t'i japë llogari një autoriteti të nivelit më të lartë për arritjen e këtyre qëllimeve. Niveli më i lartë i autoritetit në këtë zinxhir mbahet nga qytetarët të cilët përfaqësohen nga deputetët e zgjedhur në Kuvend dhe në qeveritë komunale. Subjektet në sektorin publik bartës të KBFP janë si në vijim:

- Kuvendi: Në kuadër të Kuvendit të Kosovës është krijuar Komisioni për Mbikëqyrjen e Financave publike i cili ka autoritetin për mbikëqyrjen e shpenzimeve të parasë publike përmes raporteve nga ZAP, NjQH etj;
- Qeveria e Kosovës cakton kompetencat dhe përgjegjësit për Ministrat e saj për të zbatuar politikat e Qeverisë nëpërmjet rregulloreve, politikave dhe aranzhimeve administrative me menaxhmentin e lartë të organizatave buxhetore.
- Ministri i Financave është përgjegjës për zhvillimin e rregullave dhe procedurave të detajuara për KBFP (MFK dhe AB), për trajnimin dhe ofrimin e mbështetjes teknike për të gjitha palët në lidhje me zbatimin e rregullave të MFK-së dhe AB;
- Menaxhmenti i lartë i subjektit të sektorit publik mban përgjegjësinë e plotë për zbatimin e KBFP-së dhe është përgjegjës për performancën e tyre në përdorimin e resurseve publike për të arritur objektivat organizative.

Auditimi i jashtëm

Në fushën e *auditimit të jashtëm*, Zyra Kombëtare e Auditimit luan një rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen e shpenzimeve publike dhe përmirësimin e menaxhimit financiar dhe qeverisjes së mirë. Ruajtja e pavarësisë funksionale dhe financiare mbetet një prioritet në fushën e auditimit të jashtëm. Në periudhë afatshkurtër ZKA-ja synon të zbatoj planin e ri strategjik 2022 -2025 si dhe të zhvilloj dhe rris më tutje kapacitetet profesionale dhe njerëzore për të kryer më shumë auditime të performancës dhe të ndërmarrjeve publike. Në periudhë afatmesme zhvillimi i qëndrueshëm institucional, ruajtja e cilësisë dhe zhvillimi i procedurave dhe kapaciteteve administrative për të siguruar mbrojtje efektive të interesave financiare të BE-së do të jetë një prej prioriteteve kyçe.

Neni 136 i Kushtetutës së Kosovës definon Auditorin e Përgjithshëm si institucioni më i lartë për kontroll ekonomik dhe financiar. Auditori i Përgjithshëm është i përzgjedhur nga Kuvendi me votë të shumicës të gjithë deputetëve bazuar në propozimin e Presidentes/it. Kuvendi vendos në shkarkimin e Auditorit të Përgjithshëm me (2/3) e shumicës të të gjithë deputetëve nga propozimi i Presidentes/it ose në bazë të propozimit të një të tretës (1/3) të të gjithë deputetëve. Mandati i AP është pesë (5) vjeçar me mundësi vazhdimi për rizgjedhje edhe për një mandat.

Neni 137 i Kushtetutës mund të azhurnohet në pajtim me definicionet e tanishme të SNISA sa i përket rolit dhe mandatit të Institucioneve Supreme të Auditimit. Aktualisht cek se Auditori i Përgjithshëm kontrollon: (1) veprimtarinë ekonomike të institucioneve publike dhe të personave të tjerë juridikë shtetërorë; (2) përdorimin dhe mbrojtjen e fondeve publike nga organet e pushtetit qendror dhe lokal; (3) veprimtarinë ekonomike të ndërmarrjeve publike dhe personave juridikë të tjerë, tek të cilët Shteti ka një pjesë të aksioneve, ose kur huat, kreditë dhe detyrimet e tyre garantohen nga Shteti.

Mënyra e tanishme e definimit në Kushtetutë nuk është ndonjë pengesë në zhvillimin e mëtejshëm të auditimit të jashtëm publik. Por, mund të konsiderohet për amendamentim kur është e përshtatshme.

Me hyrjen në fuqi të Ligjit të ri nr. 05/L-055 për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës, nga qershor i 2016, është konsoliduar pavarësia funksionale, financiare dhe operative. Auditori i Përgjithshëm dhe Zyra Kombëtare e Auditimit ka liri të plotë në kryerjen dhe ushtrimin e funksioneve dhe kompetencave për të zbatuar mandatin e tij në pajtim me Kushtetutën, Ligjin dhe Standardet Ndërkombëtare për Institucionet Supreme të Auditimit në sektorin publik. Sipas legjislacionit në fuqi, Auditori i Përgjithshëm është i pavarur në organizimin dhe me menaxhimin e Zyrës Kombëtare të Auditimit.

Mjetet e punës:

- Korniza e INTOSAI-t për Standardet Profesionale të Auditimit (INTOSAI framework);
- Doracaku për Auditimin e Rregullsisë;
- Udhëzuesi për Kontrollin e Cilësisë së Auditimeve të Rregullsisë;
- Doracaku për Auditimin e Performancës;
- Doracaku për Auditimin e Teknologjisë së Informacionit;
- Udhëzuesi për përcjelljen e rekomandimeve të performancës;
- Udhëzuesi i Auditimit për Mashtrim;
- Kodi i Etikës;
- Plani i ri Strategjik i ZKA-së 2022 - 2025;
- Politikat dhe strategjitë e tjera sekondare.

Zhvillimi profesional i stafit

Certifikimi, trajnimi dhe zhvillimi i kapaciteteve të burimeve njerëzore mbeten një nga prioritetet kryesore të ZKA-së pasi kjo kontribuon në cilësi më të mirë, profesionalizëm më të lartë dhe qasje më të organizuar në punë. ZKA në vazhdimësi inkurajon stafin auditues që të ndjek skemat e certifikimit për kontabilist dhe auditorë që ofrohen nga shoqatat profesionale vendore.

Një program i certifikimit për Auditim të Rregullsisë është i vendosur dhe zbatohet bazuar në standardet e njohura ndërkombtarisht të auditimit për sektor publik (SNISA). Programi është i ndarë në katër pjesë: Hyrja, Përgatitja, Pjesa Teknike dhe Zhvillim i Vazhdueshëm Profesional. Pjesa teknike kryhet nga një shoqatë vendore¹⁶ e certifikuar nga IFAC. Programi financohet nga buxheti i Kosovës. Koha që zakonisht kërkohet është 3.5 vite për t'u certifikuar dhe ky vendim i certifikimit merret bazuar në rezultatet e provimeve, përvojën dhe rezultatet e vlerësimeve të stafit.

Programi i certifikimit për auditorët e performancës është zbatuar dhe certifikimet për 18 auditorë janë dhënë në shkurt 2020.

Gjithashtu, në kuadër të bashkëpunimit afatgjatë “Bashkëpunimi për Zhvillim Institucional me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës 2020-2023 me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Suedisë, organizohen trajnime dhe seminare për Kontrollin e Cilësisë dhe Sigurimin e Cilësisë, si dhe auditimin e performancës.

Lidhur me **mbrojtjen e parasë kundër falsifikimit në Republikën e Kosovës**, në vazhdimin e bashkëpunimit reciprok ndërmjet Policisë së Kosovës (PK-ja) dhe Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës (BQK-ja) me qëllim të sigurimit të mbrojtjes së parasë kundër falsifikimit në Republikën e Kosovës, më 11 shtator 2009 PK-ja dhe BQK-ja kanë nënshkruar marrëveshjen mbi themelimin e Komitetit Qendror të Analizave të Parave të Falsifikuara (Komiteti).

Komiteti është i përbërë nga tre përfaqësues të lartë të PK-së dhe tre përfaqësues të lartë të BQK-së. Përfaqësuesit e Komitetit takohen në suaza të rregullta me qëllim të shqyrtimit të çështjeve që dalin nga roli i këtij komiteti. Komiteti nuk ka fuqi vendimmarrëse.

Roli kryesor i komitetit është:

- Përforcimi i masave të nevojshme me qëllim të shmangies së kartëmonedhave dhe monedhave të falsifikuara nga qarkullimi;
- Mbledhja, analizimi dhe publikimi i të dhënave teknike dhe statistikore lidhur me kartëmonedhat dhe monedhat e falsifikuara; dhe
- Sigurimi i informatave dhe udhëzime si dhe trajnimeve për institucionet financiare, institucionet e tjera relevante dhe publikun e gjerë në lidhje me kartëmonedhat dhe monedhat e falsifikuara.

Komiteti ka kompetenca të themelojë grupe punuese sipas nevojës për të studiuar më tutje çështjet e caktuara dhe për t'i bërë rekomandime mbi atë çështje Komitetit. Grupet punuese do të kenë statusin *ad hoc* me mandat dhe kornizë kohore të qartë.

Në Republikën e Kosovës, organi kompetent për analizën dhe ekspërtizën e parave që dyshohet të jenë të falsifikuara është Agjencia Kosovare për Forenzikë - Laboratori për dokumente dhe dorëshkrime, i cili vepron në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme (më parë kishte operuar në kuadër të PK).

Mbështetja e donatorëve

MFPT është duke u përkrahur nga projekti i Qeverisë së Norvegjisë, qëllimi i këtij projekti është të mbështesë administratën publike të Kosovës në zbatimin e MSA-së dhe rritjen e gatishmërisë për anëtarësim në BE në disa kapituj përfshirë statistikën. Ky projekt do të forcojë kapacitetet institucionale të administratës publike të Kosovës, specifikisht në kapitullin Kontrolli Financiar përmes ofrimit të trajnimeve të specializuara për përmbajtjen e kërkesave dhe kërkesave që rrjedhin nga BE, transpozimin e akteve të *acquis* në legjislacionin kombëtar, si dhe në reformat e politikave përkatëse.

MFPT është duke u përkrahur nga programi IPA i Bashkimit Evropian për Kosovën, përmes projektit “Ndihmë teknike për mbështetjen e zbatimit të Reformave për Menaxhimin e Financave Publike në Kosovë nr. i kontratës 2019/413-800”. Qëllimi i këtij projekti është të përmirësoj dhe fuqëzoj politikën, legjislacionin dhe kapacitetet e palëve kryesore të interesit (veçanërisht Grupit koordinues për menaxhimin e financave publike) të përfshirë në zbatimin e Reformës në Sektorin e Menaxhimit të Financave Publike duke ofruar asistencë teknike për të mbështetur zbatimin e reformave të menaxhimit të financave publike. Për ngritjen

---

¹⁶ Shoqata e Kontabilistëve të Certifikuar dhe Auditorëve të Kosovës.

e kapaciteteve në fushën për KBFP gjatë viti 2020 NjQH është duke u përkrahur edhe nga USAID-i përmes projektit “ Komunat transparente, efektive dhe llogaridhënese (TEAM) aktiviteti në Kosovë.

Objektivat prioritarë afatmesme

Në planin afatmesëm, prioritetet kryesore **zbatuese** që parashikohet të realizohen janë si në vijim:

Kontrolli i brendshëm i financave publike

- Hartimin i Strategjisë për Menaxhimin e Financave Publike e cila pjesë të saj do të ketë edhe Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike
- Avancimi dhe integrimi i sistemeve të teknologjisë informative që përdoren në Ministrinë e Financave me qëllim të përmirësimit të cilësisë së informatave financiare;
- Përmirësimi i buxhetimit sipas programit dhe raportimit me objektiva dhe tregues të performancës (planifikimi strategjik lidhet me burimet buxhetore);
- Trajnimi për menaxherët e të gjitha institucioneve për zbatimin e llogaridhënies menaxheriale dhe trajnimi i auditorëve të brendshëm;
- Monitorimi i sistemit të kontrollit të brendshëm në OB;
- Zbatimi i Librit të Përshkrimit të proceseve.
- Përmirësimi i cilësisë së auditimit të brendshëm përmes monitorimit të njërive të auditimit të brendshëm;

Auditimi i jashtëm

- Rishikimi i Ligjit për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës që vendos qasjen e auditimit të bazuar në rrezik në vend të auditimeve periodike të rregullsisë
- Zhvillimi i mëtejshëm i relevancës së auditimit duke kryer në mënyrë gradual më shumë auditime të performancës;
- Përcjellja më sistematike për zbatim në kohë të rekomandimeve të auditimit të jashtëm;
- Fillimi i zbatimit të udhëheqjes sipas sistemit të menaxhimit të buxhetit;
- Të vazhdohet me prodhimin e Raportit Vjetor të Auditimit në kohë, me cilësi më të mirë dhe rekomandime efektive, bazuar në relevancë më të madhe të auditimit;
- Zhvillimi i mëtejshëm i auditimeve të TI-së;
- Përmirësimi i cilësisë së auditimeve të obligueshme të Rregullsisë dhe auditimeve jo-statutore të Performancës përmes rritjes së kontrollit të cilësisë për fazat e planifikimit, ekzekutimit dhe raportimit;
- Të përmbushë misionin kushtetues e ligjor duke kryer auditime relevante, në përputhje me Kornizën e INTOSAI-t për Standardet Profesionale të Auditimit;
- Të zhvillojë dhe të forcojë kapacitetin institucional për të mbështetur auditimin dhe Qeverisjen korporative; dhe
- Të zhvillojë dhe të mirëmbajë marrëdhënie të mira me palët e jashtme, duke promovuar auditimin, rritur ndikimin dhe duke u integruar në organizatat globale dhe rajonale të ISA-ve.

3.33. Kapitulli 33 i *acquis*-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore

Ky kapitull mbulon rregullat lidhur me burimet financiare të nevojshme për financimin e buxhetit të BE-së (burimet vetjake). Këto burime përbëhen kryesisht nga kontributet e shteteve anëtare, bazuar në burimet e veta tradicionale nga dogana dhe taksat bujqësore dhe të sheqerit; në burime të bazuara në tatimin mbi vlerën e shtuar dhe në burime të bazuara në nivelin e të ardhurave kombëtare bruto. Shtetet Anëtare duhet të kenë kapacitete të duhura administrative për të koordinuar në mënyrë adekuate dhe për të siguruar llogaritjen e saktë, mbledhjen, pagesën dhe kontrollin e burimeve të veta. *Acquis* në këtë fushë është drejtpërdrejt e detyrueshme dhe nuk kërkon transpozim në legjislacionin kombëtar.

Kërkesat MSA-së

Neni 74 i MSA-së kërkon përafrimin e legjislacionit të Kosovës me *Acquis* të BE-së, që përfshin edhe këtë kapitull.

Gjendja aktuale

Korniza legjislativë

Aktet ligjore kryesore relevante për këtë Kapitull përfshijnë:

- Ligji nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë;
- Ligji nr. 08/L-016 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit me nr 07/L-041 mbi ndarjet buxhetore për buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2021;
- Sipas Vendimit të Qeverisë me Nr 01/43 datë 29.10.2021 është miratuar në Qeveri Projektligji për Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2022.
- Ligji nr. 05/L -037 për Tatimin Mbi Vlerën e Shtuar;
- UA MF-nr. 03/2015 për zbatimin e ligjit nr. 05/L-037 për tatimin mbi vlerën e shtuar;
- Ligji nr. 04/L-099 për amendamentimin e Kodit nr. 03/L-109 Doganor dhe të Akcizave të Kosovës;
- UA MF-nr. 05/2014 për plotësimin dhe ndryshimin e UA nr. 11/2009 për zbatimin e kodit doganor dhe të akcizave, të plotësuar dhe ndryshuar me UA nr. 05/2010 dhe me UA nr. 06/2013.

Sistemi i Tatimit mbi Vlerën e Shtuar në territorin e Republikës së Kosovës rregullohet me Ligjin nr. 05/L-037 për Tatimin Mbi Vlerën e Shtuar. Tatimi mbi Vlerën e Shtuar përfshinë aplikimin e tatimit të përgjithshëm në konsum për mallra dhe shërbime, që është saktësisht proporcional me çmimin e mallrave dhe shërbimeve, dhe e cila llogaritet në këtë çmim sipas normës së aplikueshme, ngarkohet në fazat e ndryshme të prodhimit, shpërndarjes dhe ciklit jetësor të tregtisë së mallrave dhe shërbimeve, që në fund bartet nga konsumatori i fundit.

TVSh ngarkohet me normën standarde prej tetëmbëdhjetë për qind (18%), ndërsa norma e reduktuar në llogaritet dhe paguhet prej 8% për disa mallra dhe shërbime bazike, si dhe importit të tyre.

Procedurat e mbledhjes dhe të kontrollit për detyrimet doganore dhe taksat e importit kryhen nga Dogana e Kosovës. Dogana e Kosovës është nën autoritetin e funksioneve të Ministrisë së Financave, në bazë të Ligjit nr. 03/L-109 i datës 10 nëntor 2008 dhe ndryshuar me ligjin nr. 04/L-099, i datës 3 maj 2012 Kodi Doganor dhe Akcizave të Kosovës. Ky ligj është pjesërisht në harmoni me Kodin Doganor të BE-se, me konkretisht me Rregulloren e Këshillit (KEE) 2913/92 për Themelimin e Kodit Doganor Komunitar.

Korniza institucionale

Institucioni kryesor për këtë kapitull është Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve (MFPT). Në kuadër të MFPT-së strukturat kontribuuese janë Administrata Tatimore e Kosovës dhe Dogana e Kosovës.

Objektivat prioritarë afatmesme:

- Përgatitja e Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve si bazë për zhvillimin e projeksioneve buxhetore vjetore;
- Konsolidimi i kornizës ligjore për menaxhimin e financave publike.

3.34. Kapitulli 34 i *acquis*-së: Institucionet

Ky kapitull i *acquis*-së nuk mbulohet nga ky program në këtë fazë të aderimit në BE.

3.35. Kapitulli 35 i *acquis*-së: Çështjet e tjera

Ky kapitull i *acquis*-së nuk mbulohet nga ky program në këtë fazë të aderimit në BE.

MATRICA E MASAVE AFATSHKURTA

MASAT LEGJISLATIVE

Nr.	Dispozitat e MSA-së	Aktet kombëtarë që do të harmonizohen	Aktet e acquis-së së BE-së që do të transpozohen	Institucioni përgjegjës	Institucionet mbështetëse	Afatet kohore	Niveli i harmonizimit	Buxheti		
								BRK	Donatorët	Gjithsej
1. BLOKU I: KRITERET POLITIKE										
1.1.	Demokracia dhe sundimi i ligjit									
1.1.1.	Kushtetuta, Parlamenti dhe sistemi zgjedhor									
1.1.1.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
1.1.1.1	Neni 120	Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Kosovës (rregullore e re), e miratuar		Kuvendi		K1 2022		10,000	0	10,000
1.1.1.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
1.1.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.2.	Administrata publike									
1.1.2.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
1.1.2.1	Neni 120	Projektligji për paga në sektorin publik, i miratuar		MPB	ZKM	K1 2022		5,000	0	5,000
1.1.2.2	Neni 120	Projektligji për zyrtarët publikë, i miratuar		MPB	ZKM	K1 2022		5,000	0	5,000
1.1.2.3	Neni 120	Projektligji për inspektimin administrativ, i miratuar		MPB	ZKM	K1 2022		5,000	0	5,000
1.1.2.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
1.1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.3.	Avokati i Popullit									
1.1.3.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
1.1.3.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.3.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
1.1.3.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.4.	Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë									
1.1.4.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
1.1.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.4.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
1.1.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.2.	Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare									
1.2.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.2.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2. BLOKU II: KRITERET EKONOMIKE										
2.1.	Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut									
2.1.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
2.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2.1.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
2.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									

2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit										
2.2.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
2.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2.2.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
2.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3. BLOKU III: STANDARDET EVROPIANE – PËRAFRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË										
3.0. Korniza ligjore për përafrimin e legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së										
3.0.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.0.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.0.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.0.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.1. Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave										
3.1.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.1.1	Neni 20, 80 dhe 74 pika 3	Projektligji për Sigurinë e Përgjithshme të Produkteve, i miratuar	Direktiva 2001/95/KE Direktiva mbi produktet mashtruese 87/357/KEE	MINT		K2 2022	T	2,500	0	2,500
3.1.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.1.2	Neni 20, 80 dhe 74 pika 3	Rregullorja për Pajisjet Transportuese nën Presion, e miratuar	Rregullorja 2010/35/BE	ME	MMPHI MINT MPB	K4 2022	P	5,400	0	5,400
3.1.3	Neni 20, 80 dhe 74 pika 3	Rregullorja për enët e thjeshta nën Presion, e miratuar	Direktiva 2014/29/BE	ME	MPB	K2 2022	P	2,700	0	2,700
3.2. Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punonjësve										
3.2.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.2.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.3. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit dhe liria e ofrimit të shërbimeve										
3.3.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.3.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.3.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.3.1	Neni 51, 56, 57, 58, 59 dhe 74.	Rregullorja për shërbimet e shpërndarjes ndërkufitare të dërgesave, e miratuar	Rregullorja (BE) 2018/644	ARKEP	ME	K4 2022	T	6,510	0	6,510
3.3.2	Neni 51, 56, 57, 58, 59 dhe 74.	UA për Profesionistët të cilët kanë fituar të drejtën e ushtrimit të një profesioni të rregulluar jashtë Republikës së Kosovës	Direktiva e BE 2005/36	MASHTI		K4 2022	P	5,954	0	5,954
3.4. Kapitulli 4 i acquis-së: Lëvizja e lirë e kapitalit										
3.4.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.4.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									

3.5. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik										
3.5.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.5.1	Neni 79	Projektligji për prokurim publik (plotësim-ndryshim), i miratuar.	Direktiva 2014/24/EU për Prokurimin ne Sektorin Klasik Direktiva 2014/25/EU për Shërbime/Utilitete Direktiva 2009/81/EC Direktiva e Këshillit 89/665/EEC Direktiva e Këshillit 92/13/EEC	MFPT	KRPP AQP OShP	K2 2022		1,500	0	1,500
3.5.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.5.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.6. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive										
3.6.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.6.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.6.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.6.1	Neni 51, pika 1, 2, 4	UA për hetim dhe disiplinë, i miratuar.	Direktiva 2006/43/KE e amendamentuar.	MFPT		K3 2022		3,750	0	3,750
3.7. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale										
3.7.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.7.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.7.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.7.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.8. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës										
3.8.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.8.	Konkurrenca									
3.8.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.8.	Ndihma shtetërore									
3.8.1	Neni 74	Plotësim/ndryshim i Ligjit për Ndihmën Shtetërore 05/L-100, i miratuar	Rregullore e BE-së 2015/1589, e datës 13 korrik 2015, nenit 108 të TFBE, Rregullore e (BE) 2015/1588, datë 13 korrik 2015, për zbatimin e neneve 107 dhe 108 të TFBE	MFPT		K4 2022	P	5,710	2,000	7,710
3.8.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.8.	Konkurrenca									
3.8.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.8.	Ndihma shtetërore									
3.8.2	Neni 74	Miratimi i Rregullores për kushtet e dhënies së Ndihmës Horizontale	Rregullorja e KE Nr. 1588/2015 dhe Rregullorja e KE Nr. 651/2014 si dhe rregullore tjera në fushën e ndihmës horizontale	MFPT		K4 2022	P	11,420	16,650	28,070
3.9. Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet financiare										
3.9.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.9.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.9.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.9.1	Neni 50, 96 dhe aneksit 6	Rregullorja për Menaxhimin e rrezikut të likuiditetit, e miratuar	Direktiva e BE-së 2013/36	BQK	BQK	K4 2022	P	7,000	0	7,000

3.10. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat											
3.10.	<u>Legjislati i kornizës</u>										
3.10.1	Neni 109, 110 dhe 111	Projektiligji për masat e sigurisë së rrjeteve dhe sistemeve të informacionit (projektiligji i ri), i miratuar	Direktiva e BE-së nr. 2016/61 / BE Direktiva (BE) 2016/1148 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të datës 6 korrik 2016 lidhur me masat për një nivel të lartë të përbashkët të sigurisë së rrjeteve dhe sistemeve të informacionit në të gjithë Bashkimin Evropian	ME	ARKEP AKK MPL	K4 2022	T	1,800	0	1,800	
3.10.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>										
3.10.2	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për skemat e identifikimit elektronik për nivele të caktuara të sigurisë (akt i ri nënligjor), i miratuar	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2015/1501	ME	BQK ATK MPB	K4 2022	T	1,800	0	1,800	
3.10.3	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për Shenjën e besueshmërisë për shërbime të besuara të kualifikuara (akt i ri nënligjor), i miratuar	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2015/806	ME	BQK ATK MPB	K4 2022	T	1,800	0	1,800	
3.10.4	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për Nënshkrimet dhe vulat elektronike të kualifikuara, vulat elektronike kohore të kualifikuara dhe përcaktimi i vlefshmërisë së tyre (akt i ri nënligjor), i miratuar	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2015/1506	ME	BQK ATK MPB	K4 2022	T	1,800	0	1,800	
3.10.5	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për Pajisjet për krijimin e një nënshkrimi dhe vule elektronike të kualifikuara ose jo të kualifikuara (akt i ri nënligjor), i miratuar	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2015/1506	ME	BQK ATK MPB	K4 2022	T	1,800	0	1,800	
3.10.6	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për Vlerësimin e konformitetit të Ofruesve të kualifikuara të shërbimeve të besuara dhe shërbimeve të besuara të kualifikuara si dhe sigurimi nga rreziku dhe dëmet e shkaktuara nga ofrimi i shërbimit të besuar të kualifikuara (akt i ri nënligjor), e miratuar		ME	BQK ATK MPB	K4 2022	T	1,800	0	1,800	
3.10.7	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për komunikimet komerciale audio-vizuale (plotësim-ndryshim), e miratuar	Direktiva për Shërbimet Mediale Audio-Vizuale - AVMSD	KPM		K4 2022	P	1,800	0	1,800	

3.10.8	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për mbrojtjen e fëmijëve dhe të miturve në shërbimet mediale audio dhe audiovizuale (plotësim-ndryshim), e miratuar	Direktiva për Shërbimet Mediale Audio-Vizuale - AVMSD	KPM		K1 2022	P	1,800	0	1,800
3.10.9	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për pronësinë dhe koncentrimin e shërbimeve mediale audio dhe audiovizuale (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva për Shërbimet Mediale Audio-Vizuale - AVMSD	KPM		K4 2022	P	1,800	0	1,800
3.10.10	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për Bartshmerinë e Numrave (plotësim-ndryshim)	Direktiva (BE) 2018/1972 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 11 dhjetor 2018 për krijimin e Kodit Evropian të Komunikimeve Elektronike;	ARKEP		K2 2022	T	1,800	0	1,800
3.10.11	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për Analizat e Tregut (Plotësim-Ndryshim)	Direktiva (BE) 2018/1972 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 11 dhjetor 2018 për krijimin e Kodit Evropian të Komunikimeve Elektronike;	ARKEP		K1 2022	T	1,800	0	1,800
3.10.12	Neni 109, 110 dhe 111	Rregullorja për zgjidhjen e mosëmarrëveshjeve, e miratuar	Direktiva 2014/61 / BE mbi masat për uljen e kostos së shtrirjes së rrjeteve të komunikimeve elektronike të shpejtësisë së lartë	ARKEP		K1 2022	T	1,800	0	1,800
3.11. Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural										
3.11.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.11.1	Neni 102	Projektligji për organizimin e tregut të përbashkët, i miratuar	Rregullorja (BE) 1308/2013 për organizimin e përbashkët të tregut; Akti i Deleguar i Komisionit (BE) 2017/40 mbi ndihmën e Unionit për furnizimin me fruta dhe perime, banane dhe qumësht në institucionet arsimore Akti Zbatues i Komisionit (BE) 2017/39 mbi rregullat për zbatimin e 1308/2013	MBPZHR		K4 2022	P	8,100	0	8,100
3.11.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.11.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.12. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë së ushqimit, fitosanitare dhe ato të veterinarëve										
3.12.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.12.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.12.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.12.1	Neni 102	UA mbi përcaktimin e rregullave shëndetësore për nënproduktet e kafshëve dhe derivatet e tyre, të cilat nuk janë të destinuara për konsum njerëzor (akt nënligjor i ri), i miratuar	Rregullorja nr. 1069/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit që parashtron rregullat e shëndetit në lidhje me nënproduktet shtazore dhe produkteve që rrjedhin nga to jo të destinuara për konsum njerëzor që shfuqizon Rregulloren (KE) nr. 1774/2002 (Rregullorja mbi nënproduktet shtazore)	AUV	MBPZHR ZKM MMPHI MAPL	K1 2022	P	160	0	160

3.12.2	Neni 102	UA për zbatimin e UA-së mbi përcaktimin e rregullave shëndetësore për nënproduktet e kafshëve dhe derivatet e tyre, të cilat nuk janë të destinuara për konsum njerëzor (akt nënligjor i ri), i miratuar	Rregullorja e Komisionit nr. 142/2011 që implementon Rregulloren nr. 1069/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e cila parashtron rregullat e shëndetit në lidhje me nënproduktet shtazore dhe produkteve që rrjedhin nga to jo të destinuara për konsum njerëzor dhe zbatimin e Direktives se Këshilli 97/78/KE në lidhje me mostra të caktuara dhe artikuj të cilet përjashtohen nga kontrollet veterinarë në kufi nën këtë direktivë.	AUV	MBPZhr ZKM MMPHI MAPL	K2 2022	P	160	0	160
3.13. Kapitulli 13 i acquis-së: Peshkataria										
3.13.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.13.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar asnjë masë.									
3.13.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.13.	Në këtë kapitull nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.14. Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit										
3.14.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.14.1	Neni 113	Projektligji për transportin rrugor (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktiva nr.1071/2009/KE për qasje në profesion të operatoreve të transportit rrugor Direktiva nr.1072/2009/KE për rregullat e përbashkëta në qasje në transportin ndërkombëtar rrugor të mallrave Direktiva nr.1073/2009/KE për rregullat e përbashkëta për qasje në tregun ndërkombëtar për ekipazhin e automjetit dhe shërbimet e transportit të udhëtarëve Rregullorja 2016/68 mbi procedurat dhe specifikimet e përbashkëta të nevojshme për ndërlidhjen e regjistrave elektronikë të kartave të shoferëve Rregulloja 165/2014 e BE e cila rregullon kohën e ngasjes dhe pushimit	MMPHI	MPB	K2 2022	P	3,375	0	3,375
3.14.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.14.2	Neni 113	UA për kushtet teknike të automjeteve për pjesëmarrje në trafikun rrugor, i miratuar	Direktiva 96/53/EC e datës 25 korrik 1996 për përcaktimin e dimensioneve maksimale të lejuara në trafikun e brendshëm dhe ndërkombëtar si dhe masave maksimale të lejuara në trafikun e brendshëm dhe ndërkombëtar për automjete të caktuara rrugore që qarkullojnë në vendet e BE-es (GZ L 235, e datës 17.09.1996). Direktiva 2002/7/EC e Parlamentit dhe Këshillit Evropian, e datës 18 shkurt 2002, me të cilën ndryshohet dhe plotësohet Direktiva e Këshillit 96/53/EC me të cilën për automjete të caktuara rrugore që qarkullojnë në vendet	MMPHI		K4 2022	P	3,375	0	3,375

			<p>BE-es, përcaktohen dimensionet maksimale të lejuara në trafikun e brendshëm dhe ndërkombëtar si dhe masat maksimale të lejuar në trafikun ndërkombëtar (GZ L 67, e datës 09.03.2002).</p> <p>Direktiva 2015/719 E Parlamentit dhe e Këshillit Evropian, e datës 29 prill 2005 për përcaktimin e dimensioneve maksimale të lejuara në trafikun e brendshëm dhe ndërkombëtar si dhe masat maksimale të lejuara në trafikun ndërkombëtar për automjetet e caktuara rrugore që qarkullojnë në vendet e BE-es (GZ L 115, e datës 06.05.2015).</p> <p>Direktiva e Parlamentit dhe e Këshillit 2007/38/EC e datës 11 korrik 2007 për vendosjen plotësuese të retrovizorëve në mjetet e rënda motorike të regjistruara në vendet e BE-es, (GZ L 57, e datës 02.03.2007).</p> <p>Direktiva e Këshillit 92/6/EEC, e datës 10 shkurt 1992 për vendosjen dhe përdorimin e pajisjeve për kufizimin e shpejtësisë për mjetet e caktuara motorike në Komunitet (GZ L 57, e datës 02.03.1992).</p> <p>Direktiva 2002/85/EC e Parlamentit dhe Këshillit Evropian, e datës 5 nëntor 2002, për ndryshimin e Direktivës së Këshillit 92/6/EEC për vendosjen dhe përdorimin e pajisjeve për kufizimin e shpejtësisë në mjetet e caktuara motorike në vendet e BE-es (GZ L 327, e datës 04.12.2002).</p>							
3.14.3	Neni 113	UA për kontrollim teknik të automjeteve (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktiva 2014/45 për kontrollimin periodik të rregullt.	MMPHI		K1 2022	P	3,780	0	3,780
3.14.4	Neni 113	UA për kontrollimin teknik mobil, i miratuar	Direktiva 2014/47 për kontrollimin teknik mobil	MMPHI		K1 2022	P	1,125	0	1,125
3.14.5	Neni 113	UA për licencimin e operatoreve të transportit rrugor të mallrave (plotësim-ndryshim), i miratuar	Rregullorja nr.1071/2009/KE për qasje në profesion të operatoreve të transportit rrugor Direktiva nr.1072-2009-KE për rregullat e përbashkëta në qasje në transportin ndërkombëtar rrugor të mallrave	MMPHI		K3 2022	P	2,950	0	2,950
3.14.6	Neni 113	UA për licencimin e operatoreve të transportit rrugor të udhëtareve me autobus (plotësim-ndryshim), i miratuar	Rregullorja nr.1071/2009/KE për qasje në profesion të operatoreve të transportit rrugor	MMPHI		K4 2022	P	2,950	0	2,950

3.14.7	Neni 113	Rregullorja për miratimin e parametrave baze për regjistrat e licencave për drejtim treni dhe certifikatave plotësuese, e miratuar	Vendimi i Komisionit 2010/17/KE i datës 29 tetor 2009 për miratimin e parametrave bazë për regjistrat e lejeve të drejtimit të trenave dhe certifikatave plotësuese të parashikuara sipas Direktivës 2007/59/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit (të njoftuar në dokumentin C(2009) 8278) (teksti me relevancë për ZEE)	ARH	MPHI	K4 2022	T	2,950	0	2,950
3.14.8	Neni 113	Rregullorja për specifikacionet teknike për interoperabilitet në lidhje me nënsistemin "aplikimet telematike për shërbimet e pasagjerëve" STI TAP, e miratuar	Rregullorja e Komisionit (BE) nr. 454/2011 e datës 5 maj 2011 mbi specifikimin teknik për ndërveprueshmërinë në lidhje me nënsistemin 'aplikacione telematike për shërbimet e pasagjerëve' të sistemit hekurudhor trans-evropian	ARH	MMPHI	K4 2022	T	2,950	0	2,950
3.14.9	Neni 113	Rregullorja (AAC) që ndryshon Rregulloren (AAC) 05/2015 mbi vlefshmërinë automatike të licencave të ekuipazhit të fluturimit të Unionit dhe trajnimit të ngritjes (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja e Komisionit (BE) 2018/1065 e datës 27 korrik 2018 që ndryshon Rregulloren (BE) Nr. 1178/2011 në lidhje me vlefshmërinë automatike të licencave të ekuipazhit të fluturimit të Unionit dhe trajnimit të ngritjes dhe uljes	AAC		K1 2022	T	469	0	469
3.14.10	Neni 113	Rregullorja (AAC) që ndryshon Rregulloren (AAC) 05/2015 në lidhje me organizatat e deklaruara të trajnimit (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja e Komisionit (BE) 2018/1119 e datës 31 korrik 2018 që ndryshon Rregulloren (BE) Nr. 1178/2011 në lidhje me organizatat e deklaruara të trajnimit	AAC		K1 2022	T	3,219	0	3,219
3.14.11	Neni 113	Rregullorja (AAC) që ndryshon Rregulloren (AAC) 05/2015 që përcakton kërkesat teknike dhe procedurat administrative në lidhje me personelin e fluturimit të aviacionit civil në përputhje me Rregulloren (AAC) 05/2020, e miratuar	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2018/1974 e datës 14 dhjetor 2018 që ndryshon Rregulloren (BE) Nr. 1178/2011 që përcakton kërkesat teknike dhe procedurat administrative në lidhje me personelin e fluturimit të aviacionit civil në përputhje me Rregulloren (BE) 2018/1139 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit	AAC		K1 2022	T	6,495	0	6,495
3.14.12	Neni 113	Rregullorja (AAC) që ndryshon Rregulloren 05/2015 që përcakton kërkesat teknike dhe procedurat administrative në lidhje me ekuipazhin	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2019/27 e datës 19 dhjetor 2018 që ndryshon Rregulloren (BE) Nr. 1178/2011 që përcakton kërkesat teknike dhe procedurat administrative në lidhje me ekuipazhin ajror të aviacionit civil në përputhje me Rregulloren	AAC		K1 2022	T	4,845	0	4,845

		ajror të aviacionit civil në përputhje me Rregulloren (AAC) 05/2020 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit (plotësim-ndryshim), e miratuar	(BE) 2018/1139 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit							
3.14.13	Neni 113	Rregullorja (AAC) që ndryshon Rregulloren (AAC) 9/2020 në lidhje me kërkesat e raportimit dhe kanalet e raportimit ndërmjet organizatave, dhe kërkesat për shërbimet meteorologjike (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2021/1338 e datës 11 gusht 2021 që ndryshon Rregulloren Zbatuese (BE) 2017/373 në lidhje me kërkesat e raportimit dhe kanalet e raportimit ndërmjet organizatave, dhe kërkesat për shërbimet meteorologjike	AAC		K2 2022	T	6,321	0	6,321
3.14.14	Neni 113	Rregullorja (AAC) që ndryshon dhe korrigjon Rregulloren (AAC) 1/2019 në lidhje me kërkesat për planifikimin dhe menaxhimin e karburantit/energjisë, dhe për sa i përket kërkesave për programet mbështetëse dhe vlerësimin psikologjik të ekuipazhit të fluturimit, si dhe testimin e substancave psikoaktive (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2021/1296 e datës 4 gusht 2021 që ndryshon dhe korrigjon Rregulloren (BE) Nr. 965/2012 në lidhje me kërkesat për planifikimin dhe menaxhimin e karburantit/energjisë, dhe për sa i përket kërkesave për programet mbështetëse dhe vlerësimin psikologjik të ekuipazhit të fluturimit, si dhe testimin e substancave psikoaktive	AAC		K3 2022	T	6,321	0	6,321
3.14.15	Neni 113	Rregullorja (AAC) që plotëson Rregulloren (AAC) Nr. 9/2017 në lidhje me skemën e përbashkët evropiane të klasifikimit të rrezikut (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja e deleguar e Komisionit (BE) 2020/2034 e datës 6 tetor 2020 që plotëson Rregulloren (BE) Nr. 376/2014 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit në lidhje me skemën e përbashkët evropiane të klasifikimit të rrezikut	AAC		K4 2022	T	1,588	0	1,588

3.15. Kapitulli 15 i acquis-së: Energjia

3.15.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.15.1	Neni 114	Projektligji për rezervat e obligueshme të naftës, i miratuar	Direktiva nr. 2009/119/KE vendosja e obligimit mbi shtetet anëtare për të ruajtur rezervat minimale të naftës së papërpunuar dhe derivateve të naftës	MINT		K4 2022	P	7,200	0	7,200
3.15.2	Neni 114	Projektligji për Burimet e Ripërtërishme të Energjisë, i miratuar	Direktiva e Energjisë së Ripërtërishme (BE) 2018/2001	ME	MMPHI MINT ZrRE AKEE	K4 2022	P	7,200	0	7,200

					MBPZH MEFT					
3.15.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.15.3	Neni 114	UA për shërbimet e energjisë (ESCO) për sektorin privat dhe të amvisërisë, i miratuar	Direktiva nr. 2012/27/KE për efikasitet të energjisë e cila amendamenton direktivën nr. 2009/125/KE dhe direktivën nr. 2010/30/KE dhe shfuqizon direktivën nr. 2004/8/KE dhe direktivën nr. 2006/32/KE	ME	MFPT AKEE ZRrE	K1 2022	P	7,200	0	7,200
3.16. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet										
3.16.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.16.	Në këtë kapitull nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.16.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.16.	Në këtë kapitull nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.17. Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare										
3.17.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.17.	Në këtë kapitull nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.17.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.17.	Në këtë kapitull nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.18. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat										
3.18.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.18.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.18.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.18.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.19. Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi										
3.19.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.19.1	Neni 82 dhe 106	Projektligji i punës, i miratuar	Direktiva e Këshillit 91/533/KEE datë 14 Tetor 1991 mbi detyrimin e punëdhënësit për të njoftuar punonjësit mbi kushtet e zbatueshme në kontratë ose marrëdhënien e punës (OJ L 288, 18.10.1991); Direktiva e Këshillit 92/85/KEE datë 19 Tetor 1992, mbi masat që inkurajojnë përmirësimin e sigurisë dhe shëndetit në punë të punonjësve shtatzëna dhe punonjësve të cilët gjatë këtyre ditëve kanë lindur fëmijë ose i kanë në gj-dhënie (Direktiva e dhjetë individuale brenda kuptimit të Nenit 16 (1) të Direktivës 89/391/KEE) (OJ L 348, 28.11.1992); Direktiva e Këshillit 94/33/KE të datës 22 qershor 1994 mbi mbrojtjen e të rinjve në punë (OJ L 216, 20.8.1994); Direktiva 96/71/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të datës 16 Dhjetor 1996 për caktimin e punëtorëve në kuadër të ofrimit të shërbimeve (8 GZ L 18, 21.1.1997);	MFPT	MSh, ZKM, MASHTI ME	K2 2022	P	6,750	300	7,050

			<p>Direktiva 2014/67/EU të dt.15 maj 2014 mbi zbatimin e Direktivës 96/71/KE për caktimin e punëtorëve në kuadër të ofrimit të shërbimeve dhe ndryshimin e Rregullores (BE) Nr. 1024/2012 mbi bashkëpunimin administrativ përmes Sistemit të Informacionit të Tregut të Brendshëm ("Rregullorja IMI");</p> <p>Direktiva e Këshillit 97/81/KE të datës 15 Dhjetor 1997 lidhur me Marrëveshjen Kornizë për punë me kohë të pjesshme e lidhur nga UNICE, CEEP UNICE dhe EUTC (OJ L 14, 20.1.1998) e ndryshuar nga Direktiva e Këshillit 98/23/KE të datës 7 prill 1998 (OJ L 131, 5.5.1998);</p> <p>Direktiva e Këshillit 98/59/KE të datës 20 Korrik 1998 mbi përafrimin e ligjeve të shteteve anëtare lidhur me tepricat kolektive (OJ L 225, 12.8.98);</p> <p>Direktiva e Këshillit 99/70/KE të datës 28 Qershor 1999 i përket marrëveshjes kornizë për punën me afat të caktuar" lidhur nga ETUC, UNICE dhe CEEP (OJ L 14, 20.01.1998);</p> <p>Direktiva e Këshillit 2000/43/KE të datës 29 Qershor 2000 për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht origjinës etnike ose racore (OJ L 180, 19.07.2000);</p> <p>Direktiva e Këshillit 2000/78/KE të datës 27 Nëntor 2000 që themelon një kuadër të përgjithshëm për trajtim të barabartë në punësim dhe profesion (OJ L 303, 2.12.2000);</p> <p>Direktivën e Këshillit 2001/23/KE të datës 12 mars 2001 për përafrimin e Ligjit të Shteteve Anëtare lidhur me mbrojtjen e të drejtave të punëtorëve në rast të transferimit të ndërmarrjeve, biznese apo pjesëve të ndërmarrjeve ose të bizneseve (3 OJ L 82, 0.6.2001);</p> <p>Direktiva 2002/14/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 11 mars 2002 për themelimin e kornizës për informimin dhe negocimin e punonjësve në Komunitetin Evropian (OJ L 80, 23.3.2002);</p> <p>Direktiva 2003/88/KE e Parlamentit Evropian</p>						
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

			dhe e Këshillit e datës 4 nëntor 2003 lidhur me aspekte të caktuara të organizimit të orarit të punës (OJ L 299, 18.11.2003); Direktiva 2006/54/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 5 korrik 2006 mbi zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe trajtimit të barabartë të burrave dhe grave në çështjet e punësimit dhe profesionit (rifillimi) (OJ L204, 26.7 .2006, fq.23); Direktiva 2008/94/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 22 tetor 2008 lidhur me mbrojtjen e punëtorëve në rast të falimentimit të punëdhënësit të tyre (verzion i kodifikuar) (OJ L 283, 28. 10. 2008); Direktiva 2008/104/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 19 nëntor 2008 lidhur me aspekte të caktuara të organizimit të orarit të punës (OJ L 327, 5. 12. 2008); Direktiva (BE) 2019/1158 e Parlamentit dhe të Këshillit Evropian e datës 20 Qershor 2019 mbi balancën punë-jetë për prindërit dhe kujdestarët dhe shfuqizimin e Direktivës së Këshillit 2010/18/BE.							
3.19.2	Neni 82 dhe 106	Projektligji për skemën e ndihmës sociale, i miratuar		MFPT	ZKM	K4 2022		0	50,000	50,000
3.19.3	Neni 82 dhe 106	Projektligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 04/L-161 për siguri dhe shëndet në punë, i miratuar	Direktiva 89/391/KE e Këshillit Evropian e datës 12 qershor 1989 mbi paraqitjen e masave për të inkurajuar përmirësimet në sigurinë dhe shëndetin e punëtorëve në punë (Direktiva Kornizë)	MFPT	MSH, ZKM	K2 2022	P	6,750	300	7,050
3.19.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.19.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.20. Kapitulli 20 i acquis-së: Ndërmarrjet dhe politikat e industrisë										
3.20.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.20.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.20.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.20.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.21. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane										
3.21.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.21.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.21.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.21.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.22. Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore										
3.22.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.22.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									

3.22.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.22.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore										
3.23.	<u>Legjislativi kornizë</u>									
3.23.	Sistemi gjyqësor									
3.23.1	Neni 83 dhe 91	Projektligji për Këshillin Prokurorial të Kosovës (plotësim-ndryshim), i miratuar		MD	KPK KGJK	K2 2022		3,000	0	3,000
3.23.2	Neni 83 dhe 91	Projektligji për Prokurorin e Shtetit (plotësim-ndryshim), i miratuar		MD	KPK KGJK	K2 2022		3,000	0	3,000
3.23.3	Neni 83 dhe 91	Projektligji për Sistemin qendror të evidencës penale (projektligj i ri), i miratuar		MD	KPK KGJK MPB	K3 2022		3,000	0	3,000
3.23.4	Neni 83 dhe 91	Projektligji për mosmarrëveshjet administrative, i miratuar		MD	KGJK MPB ZKM MFPT	K2 2022		3,000	0	3,000
3.23.	Politikat kundër korrupsionit									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	Të drejtat themelore									
3.23.5	Neni 3 dhe 4	Projektligji për liritë fetare në Kosovë (plotësim-ndryshim), i miratuar		ZKM		K3 2022		3,000	0	3,000
3.23.6	Neni 3 dhe 4	Projektligji për ekzekutimin e sanksioneve penale (plotësim-ndryshim), i miratuar		MD	KGJK MPB ZKM MFPT	K2 2022		3,000	0	3,000
3.23.7	Neni 3 dhe 4	Projektligji për Komisionin e Pavarur për Media (plotësim-ndryshim), i miratuar		ZKM	KPM	K3 2022		3,000	0	3,000
3.23.8	Neni 3 dhe 4	Projektligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna në familje dhe dhunën në baza gjinore, i miratuar	Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje "Konventa e Stambollit"	Kuvendi	ZKM MD	K4 2022		3,000	0	3,000
3.23.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.23.	Sistemi gjyqësor									

3.23.9	Neni 83	Rregullore për Normë Standarde, e miratuar.		KGJK		K2 2022		2,984	0	2,984
3.23.10	Neni 83	Rregullore për Emërimin e Ekspertëve Gjyqësor, e miratuar.		KGJK		K4 2022		2,984	0	2,984
3.23.11	Neni 83	Rregullore për Vlerësimin e Performancës së Kryesuesit, Zëvendës kryesuesit, Anëtarëve që shërbejnë në KGJK me kohë të plotë, Kryetarëve të gjykatave dhe Gjyqtarëve mbikëqyrës, e miratuar.		KGJK		K4 2022		2,984	0	2,984
3.23.12	Neni 83	Rregullore për Procedurën e Zgjedhjes, Emërimit, Pezullimit dhe Shkarkimit të Kryetarëve të Gjykatave dhe Gjyqtarëve Mbikëqyrës, e miratuar.		KGJK		K4 2022		2,984	0	2,984
3.23.13	Neni 83	Rregullore për Statusin, të Drejtat, Detyrimet, Performancën dhe Disiplinimin e Bashkëpunëtorëve Profesional, e miratuar.		KGJK		K4 2022		2,984	0	2,984
3.23.14	Neni 83 dhe 91	UA për Përdorimin e Simboleve në Sistemin Prokurorial të Republikës së Kosovës, i miratuar		KPK		K4 2022		4,381	0	4,381
3.23.15	Neni 83	UA për shpërblimin për punën dhe kompensimin e shpenzimeve lidhur me punët e kryera nga noterët, i miratuar		MD	KGJK MFPT	K3 2022		3,000	0	3,000
3.23.16	Neni 83	UA për tarifën e përmbartimit, i miratuar		MD	KGJK MFPT	K3 2022		3,000	0	3,000
3.23.	Politikat kundër korrupsionit									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	Të drejtat themelore									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.23.17	Neni 84	Rregullorja mbi Masat e Sigurisë gjatë Përpunimit të të Dhënave Personale		AIP		K3 2022		2,700	0	2,700

3.23.18	Neni 84	Rregullorja mbi Procedurën e Brendshme të Shqyrtimit të Kërkesave për Lejimin e Transferimit Ndërkombëtar të të Dhënave Personale		AIP		K4 2022		4,050	0	4,050
3.24. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria										
3.24.	<u>Legjislati i kornizës</u>									
3.24.	Menaxhimi i kufirit									
3.24.1	Neni 85	Projektligji për ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 04/L-072 për Kontrollin dhe Mbikqyrjen e Kufirit Shtetëror	Direktiva 2004/82/KE e Këshillit e 29 prillit 2004 mbi obligimet e transportuesve për të komunikuar të dhënat e udhëtarëve; Direktiva 2016/681/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 27 prillit 2016 mbi përdorimin e të dhënave të regjistrimit të emrit të udhëtarëve (REU) për parandalimin, zbulimin, hetimin dhe ndjekjen penale të veprave terroriste dhe krimeve të rënda	MPB		K2 2022	P	1,500	0	1,500
3.24.	Vizat									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Siguria e dokumenteve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Azili									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Migracioni									
3.24.2	Neni 88	Marrëveshja për ripranim me Letoninë, e nënshkruar		MPB	MPJD PK	K4 2022		3,000	0	3,000
3.24.3	Neni 88	Marrëveshja për ripranim me Lituaniën, e nënshkruar		MPB	MPJD PK	K4 2022		3,000	0	3,000
3.24.4	Neni 85	Projektligji për ndryshimin e Ligjit për të Huaj	Direktiva e Këshillit Nr. 2003/86/KE e 22 Shtatorit 2003 për të drejtën e ribashkimit të familjes; Direktiva e Këshillit 2003/109/KE e 25 Nëntorit 2003 lidhur me statusin e shtetasve të shteteve të treta të cilët janë banorë afatgjatë; Direktiva e Këshillit 2009/50/KE e 25 Maj 2009 për kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të shteteve të treta me qëllim të punësimit si punëtorë me kualifikim të lartë (Direktiva Kartela e Kaltër e BE- së); Direktiva 2011/98/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 13 Dhjetorit 2011 për procedurë të vetme të aplikimit për leje të vetme për shtetasit e shteteve të treta për të qëndruar dhe punuar në territorin e një Shteti Anëtar dhe për një grup të përbashkët të të	MPB		K4 2022	P	10,800	5,000	15,800

			drejtat për punëtorët e shteteve të treta që banojnë legalisht në një Shtet Anëtar; Direktiva 2014/36/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 26 Shkurtit 2014 për kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të shteteve të treta me qëllim të punësimit si punëtorë sezonal; Direktiva 2014/66/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 15 Maj 2014 për kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të shteteve të treta në kuadrin e transferimit brenda korporatave; Direktiva (BE) 2016/801 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 11 Maj 2016 për kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të shteteve të treta për qëllime kërkimi, studime, trajnime, shërbim vullnetar, skema shkëmbimi të nxënësve ose projekte arsimore, dhe vendosje në familje; Draft Rregullorja e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit që ndryshon Rregulloren KE) Nr 862/2007 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit për statistikën e Komunitetit për migrim dhe mbrojtjen ndërkombëtare. Direktiva 2008/115/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 16 Dhjetor 2008 mbi standardet dhe procedurat e përbashkëta në Shtetet Anëtare për kthimin e shtetasve të vendeve të treta me qëndrim të paligjshëm								
3.24.	Luftimi i shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit										
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.										
3.24.	Luftimi i narkotikëve										
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.										
3.24.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor										
3.24.5	Neni 91	Projektligji për sigurinë kibernetike, i miratuar	Direktiva e BE 2013/40/EU e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 12 gushtit 2013 mbi sulmet kundër sistemit informativ dhe zëvendësimit të vendimit kornizë 2005/222/JH të këshillit.	MPB		K2 2022	P	10,800	5,000	15,800	
3.24.6	Neni 91	Projektligji për plotësim ndryshimin e Ligjit Nr.05/L-022 për Armë, i miratuar	Direktiva (BE) 2021/555 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 24 mars 2021 mbi kontrollin e blerjes dhe posedimit të armëve	MPB		K4 2022	P	10,800	0	10,800	
3.24.	Lufta kundër terrorizmit										
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.										
3.24.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile										

3.24.7	Neni 3 dhe 4	Marrëveshja për bashkëpunim juridik me Francën, e nënshkruar		MD		K4 2022		2,000	0	2,000
3.24.8	Neni 3 dhe 4	Marrëveshja për bashkëpunim juridik me Zvicrën, e nënshkruar		MD		K4 2022		2,000	0	2,000
3.24.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.24.	Menaxhimi i kufirit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Vizat									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Siguria e dokumenteve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Azili									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Migracioni									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i narkotikëve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Lufta kundër terrorizmit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.25. Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe kërkimet shkencore										
3.25.	<u>Legjislati i kornizës</u>									
3.25.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.25.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.25.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.26. Kapitulli 26 i acquis-së: Arsimi dhe kultura										
3.26.	<u>Legjislati i kornizës</u>									
3.26.1	Neni 118	Projektligji për arsimin e lartë (plotësim-ndryshim), i miratuar		MASHTI		K4 2022		15,072	0	15,072
3.26.2	Neni 118	Projektligji për edukimin në fëmijërinë e hershme 0-6 vjeç në Republikën e Kosovës (projektligji i ri), i miratuar		MASHTI		K2 2022		15,072	0	15,072
3.26.3	Neni 118	Projektligji për tekstet shkollore dhe materialet mësimore		MASHTI		K3 2022		15,072	0	15,072

3.26.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.26.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.27. Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi										
3.27.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.27.1	Neni 115, 116 dhe 117	Projektligji për ujërat e Kosovës (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktivën nr. 2000/60/KE kornizë e Ujerave; Direktivës nr. 91/271/KEE për trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane; Direktiva nr. 98/83/KE për Cilësinë e Ujit për përdorimin për Konsum Njerëzor.	MMPHI	ZKM MBZhR MFPT	K2 2022	P	8,910	0	8,910
3.27.2	Neni 115, 116 dhe 117	Projektligji për parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes, i miratuar	Direktiva nr. 2010/75/BE (IED) për Emisione Industriale	MMPHI	MFPT	K2 2022	P	8,910	0	8,910
3.27.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.27.3	Neni 115, 116 dhe 117	UA për kushtet, mënyrat, parametrat dhe vlerat kufizuese të shkarkimit të ujërave të ndotura në rrjetin e kanalizimit publik dhe në trupin ujor (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktiva nr. 91/271/KEE për trajtimin e ujerave e ndotura urbane	MMPHI	MINT MSh	K1 2022	P	3,780	0	3,780
3.28. Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit										
3.28.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.28.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.28.1	Neni 81	Projektligji për mbrojtjen e konsumatorit, i miratuar	Direktiva 2005/29/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 11 Maj 2005 për praktika të padrejta tregtare nga bizneset tek konsumatorët; Direktiva EU/2019/2161 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 27 Nëntor 2019 për zbatim dhe modernizim më të mirë të Mbrojtjes së Konsumatorit në BE.	MINT		K4 2022	P	5,000	11,500	16,500
3.28.	Mbrojtja e shëndetit									
3.28.2	Neni 106	Projektligji për sigurime shëndetësore, i miratuar	Vendimi 2011/24/KE	MSh		K4 2022		5,000	10,000	15,000
3.28.3	Neni 106	Projektligji për shëndetësi, i miratuar	Direktiva e Këshillit 2010/32/BE e datës 10 maj 2010 për zbatimin e Marrëveshjes Kornizë për parandalimin e lëndimeve të mprehta në sektorin spitalor dhe shëndetësor të përfunduar nga HOSPEEM dhe EPSU	MSh		K4 2022		5,000	10,000	15,000
3.28.4	Neni 106	Projektligji për parandalimin dhe kontrollin e sëmundjeve ngjitëse, i miratuar	2.1 Vendimi nr. 1082/2013/BE i parlamentit Evropian dhe i këshillit për kërcënime serioze ndërkuftare për shëndetin dhe shfuqizimin e Vendimit Nr. 2119/98 / EC; 2.2 Vendim i Komisionit 2002/253 / EC i datës 19 Mars 2002 që përcakton përkufizimet e rasteve për raportimin e sëmundjeve	MSh		K4 2022		5,000	10,000	15,000

			ngjitëse në rretin e Komunitetit sipas Vendimit Nr. 2119/98 / EC të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit; 2.3 Direktiva 95/46 / EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e 24 tetorit 1995 mbi mbrojtjen e individëve në lidhje me përpunimin e të dhënave personale dhe lëvizjen e lirë të të dhënave të tilla.							
3.28.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.28.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.28.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.28.	Mbrojtja e shëndetit									
3.28.5	Neni 106	Udhëzimi Administrativ për zbatimin e liritimit nga pagesa e premiumeve, bashkë-pagesat dhe bashkëfinancimi për shërbime shëndetësore, i hartuar		MSh		K4 2022		2,500	5,000	7,500
3.29. Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor										
3.29.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.29.1	Neni 77 dhe 104	Projekt-kodi doganor dhe i akcizave në Kosovë (plotësim-ndryshim), i miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 952/2013 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 9 dhjetorit 2013 për Kodin Doganor të Unionit	MFPT		K2 2022	P	5,600	0	5,600
3.29.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.29.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.30. Kapitulli 30 i acquis-së: Marrëdhëniet me jashtë										
3.30.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.30.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.30.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.30.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.31. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurisë dhe e mbrojtjes										
3.31.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.31.1	Neni 11 dhe 15	Ligjit për sanksione ndërkombëtare, i plotësuar-ndryshuar		MPJD		K2 2022		10,000	0	10,000
3.31.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.31.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.32. Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar										
3.32.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.32.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.32.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.32.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë									
3.33. Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore										

3.33.	<u>Legjislacioni kornizë</u>			
3.33.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë			
3.33.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>			
3.33.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë			
3.34. Kapitulli 34 i acquis-së: Institucionet				
3.34.	Programi nuk mbulon këtë kapitull ne këtë fazë të aderimit në BE.			
3.35. Kapitulli 35 i acquis-së: Çështjet e tjera				
3.35.	Programi nuk mbulon këtë kapitull ne këtë fazë të aderimit në BE.			

MASAT ZBATUESE

Nr.	Dispozitat e MSA-së	Objektivat	Treguesit	Institucioni përgjegjës	Institucionet mbështetëse	Afatet kohore	Dokumentet referuese	Buxheti		
								BRK	Donatorët	Gjithsej
1. BLOKU I: KRITERET POLITIKE										
1.1. Demokracia dhe sundimi i ligjit										
1.1.1. Kushtetuta, Parlamenti dhe sistemi zgjedhor										
<u>Korniza e politikave</u>										
1.1.1.										
1.1.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.1.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.1.1.2	Neni 120	Rekomandimet e Misionit Vëzhgues të Zgjedhjeve që lidhen me ndryshim të legjislacionit, vendimeve qeveritare si dhe alokimit të burimeve financiare, të zbatuara	Komiteti ad-hoc dhe Grupi Këshillues, të themeluar	Kuvendi		K4 2022		2,000	0	2,000
1.1.1.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.1.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.2. Administrata publike										
<u>Korniza e politikave</u>										
1.1.2.4	Neni 120	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Korniza e re Strategjike për RAP 2021-2026, e miratuar	MPB	ZKM	K4 2022		10,440	3,500	13,940
1.1.2.5	Neni 120	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Koncept Dokumenti për Zgjedhjet Lokale, i miratuar	MAPL		K2 2022		10,440	3,500	13,940
1.1.2.6	Neni 120	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale	Koncept Dokumenti për Bashkëpunimin Ndërkomunal dhe Demokracinë Lokale, i miratuar	MAPL		K4 2022		10,440	3,500	13,940

		në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP								
1.1.2.7	Neni 120	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Koncept Dokumenti për Dhënie në Shfrytëzim dhe Këmbimin e Pronës së Paluajtshme të Komunës, i miratuar	MAPL		K4 2022	Plani Strategjik Operacional 2022	10,440	3,500	13,940
1.1.2.8	Neni 121	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Banka e pyetjeve për praninë në shërbim civil, e krijuar	MPB	ZKM	K4 2022	ERA II Plani Strategjik Operacional 2022	0	18,000	18,000
1.1.2.9	Neni 122	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Të paktën 20% të projektligjeve ekzistuese, draft ligjeve, akteve nënligjore dhe udhëzimeve administrative që përmbajnë procedura të veçanta administrative dhe janë pjesë e programit legjislativ, të harmonizuara me LPPA	MPB	ZKM	K1 2022	ERA II Plani Strategjik Operacional 2022	500	0	500
1.1.2.10	Neni 122	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Udhëzuesi për zhvillimin e intervistës në procesin e rekrutimit, i miratuar	MPB	ZKM	K4 2022	ERA II Plani Strategjik Operacional 2022	0	2,000	2,000
1.1.2.11	Neni 120	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Udhëzuesi për vlerësimin e performancës së agjencive ekzekutive për zbatimin e ligjit për organizimin dhe funksionimin e administratës shtetërore dhe agjencive të pavaruara, i zhvilluar dhe miratuar, i hartuar	ZKM		K2 2022	ERA II	333	0	333
1.1.2.12	Neni 120	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Raporti vjetor për vlerësimin e performancës së agjencive të ekzekutive, i hartuar	ZKM		K3 2022	ERA II	333	0	333

1.1.2.13	Neni 120	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për AP	Raporti final për performancën e agjencive ekzekutive në Qeveri, i miratuar	ZKM		K3 2022	ERA II	333	0	333
1.1.2.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.2.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.3. Avokati i Popullit										
1.1.3.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.1.3.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.3.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.1.3.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.3.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.1.3.1	Neni 3, 4 dhe 7	Monitorimi i zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit	Numri i rekomandimeve të IAP të zbatuara nga autoritetet përgjegjëse, bazuar në indikatorin 7.3.2 të Kontratës Buxhetore Sektoriale për RAP	ZKM		K4 2022		4,800	0	4,800
1.1.3.2	Neni 3, 4 dhe 7	Monitorimi i zbatimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit	Numri i përgjigjeve të pranuar nga autoritetet përgjegjëse, bazuar në indikatorin 7.3.1 të Kontratës Buxhetore Sektoriale për RAP	ZKM		K4 2022		4,800	0	4,800
1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë										
1.1.4.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.1.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.4.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.1.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.1.4.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.1.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare										
1.2.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.2.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
1.2.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2. BLOKU II: KRITERET EKONOMIKE										
2.1. Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut										
2.1.	<u>Korniza e politikave</u>									
2.1.1	Neni 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98,	Hartimi i Strategjisë për Reforma të Menaxhimit të	Strategjia e SRMFP (2022-2026) dhe Plani i Veprimit, të miratuar	MFPT	ZKM MPB	K3 2022	Programi i Qeverisë 2022-2025 ERA II	80,600	104,000	184,600

	106, 107, 121, 123	Financave Publike 2022-2026 dhe Planit të Veprimit			ZKA KRPP					
2.1.2	Neni 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Zhvillimi i kornizës së politikave për ndërmarrje publike	Koncept dokumenti për plotësim ndryshimin e Ligjit për Ndërmarrje Publike, i miratuar	ME		K3 2022		9,000	0	9,000
2.1.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
2.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2.1.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
2.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit										
2.2.	<u>Korniza e politikave</u>									
2.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2.2.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
2.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
2.2.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
2.2.1	Neni 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Zvogëlimi i barrës administrative	Programi për reduktimin e barrës administrative, i rishikuar	ZKM		K3 2022	ERA II Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	0	50,000	50,000
3. BLOKU III: STANDARDET EVROPIANE – PËRAFIRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË										
3.0. Korniza ligjore për përafirimin e legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së										
3.0.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.0.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.0.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.0.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.0.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.0.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.1. Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave										
3.1.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.1.4	Neni 20, 80 dhe 74 pika 3	Zbatimi i Programit për Eliminimin e Barrierave Teknike në Tregti 2021-2025 (nenet 34-36 TFEU Traktati për funksionimin e Bashkimit Evropian)	Numri i akteve të rishikuara/përafuara nga fusha e legjislacionit teknik dhe jo-teknik të pajarmonizuar	MINT	MSH, ME	K4 2022	Konkluzionet e NK për Tregti, Industri, Dogana dhe Tatime 2021	1,500	4,650	6,150
3.1.5	Neni 20, 80 dhe 74 pika 3	Zhvillimi i metejmë i kornizës së politikave në fushën e mbikëqyrjes së tregut	Plani i veprimit i hartuar dhe miratuar për zbatimin e Rregullorës së BE-së 2019/1020 për mbikëqyrje të tregut dhe përputhshmërinë e produkteve dhe Rregullores së BE-së, 2019/515 mbi njohjen reciproke të mallrave	MINT	-	K2 2022	Konkluzionet e NK për Tregti, Industri, Dogana dhe Tatime 2021	5,000	0	5,000
3.1.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.1.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									

3.1.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.1.6	Neni 20, 80 dhe 74 pika 3	Përmirësimi i kushteve për kontrollin ligjor në fushën e gjatësisë dhe matjeve dimensionale	Laboratori i gjatësisë në AMK, i themeluar	MINT	-	K4 2022	Konkluzionet e NK për Tregti, Industri, Dogana dhe Tatime 2021	425,000	0	425,000
3.1.7	Neni 20, 80 dhe 74 pika 3	Zhvillimi i kapaciteve institucionale për mbikëqyrjen e tregut	Platforma digjitale e inspektimeve, e zhvilluar	MINT		K3 2022		100,000	0	100,000
3.2. Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punonjësve										
3.2.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.2.1	Neni 79, paragrafi 9	Inicimi/negocimi i marrëveshjeve bilaterale për sigurime sociale	Së paku një marrëveshje bilaterale, e inicuar	MFPT	ZKM MPJD	K4 2022	Programi për Reforma në Ekonomi 2021-2023	20,650	0	20,650
3.2.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.2.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.2.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.3. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit dhe liria e ofrimit të shërbimeve										
3.3.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.3.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.3.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.3.3	Neni 51, 56, 57, 58, 59 dhe 74.	Përgatitjet për themelimin e pikës së vetme të kontaktit	Softueri për pikën e vetme të kontaktit i zhvilluar dhe funksionalizuar	MINT	MPB MASHII MMPHI	K1 2022	Konkluzionet e NK për Treg të Brendshëm dhe Konkurrencë 2021	2,600	0	2,600
3.3.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.3.4	Neni 51, 56, 57, 58, 59 dhe 74.	Zhvillimi i kornizës monitoruese në fushën e lirisë së ofrimit të shërbimeve	Mekanizmi për monitorim të zbatimit të Planit të Veprimit për Shërbime i krijuar dhe i funksionalizuar	MINT		K4 2022	Konkluzionet e NK për Treg të Brendshëm dhe Konkurrencë 2021	1,000	0	1,000
3.4. Kapitulli 4 i acquis-së: Lëvizja e lirë e kapitalit										
3.4.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.4.1	Neni 89	Zhvillimi i kornizës së politikave për parandalimin e pastrimit të parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit	Koncept dokumenti për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, i miratuar.	MFPT	NjIF	K3 2022	Konkluzionet e NK për Treg të Brendshëm dhe Konkurrencë 2021	4,500	0	4,500
3.4.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.4.2	Neni 89	Krijimi i një ekipe të veçantë apo njësi organizative në NJIF-K për zhvillimin e analizave strategjike.	Ekipi i veçantë apo njësi organizative në NJIF-K për analiza strategjike, e krijuar.	MFPT	MFPT	K3 2022		9,160	0	9,160
3.4.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.4.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.5. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik										

3.5.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.5.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.5.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.5.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.5.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.5.2	Neni 79	Themelimi i mekanizmave koordinues me Autoritetin e Konkurrencës në Kosovë në mënyrë që të promovohet një mjedis i favorshëm për praktikant konkurruese në prokurimin publik.	Memorandum Mirëkuptimi ndërmjet KRPP dhe Autoritetit të Konkurrencës në Kosovë, i nënshkruar.	KRPP	MFPT AKK	K3 2022	Konkluzionet e NK për Treg të Brendshëm dhe Konkurrencë 2021	1,000	0	1,000
3.6. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive										
3.6.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.6.2	Neni 51, pikat 1, 2, 4 e MSA-së	Zhvillimi i kornizës së politikave për shoqëri tregtare.	Koncept dokumenti për plotesim ndryshimin e Ligjit për Shoqëritë Tregtare, i miratuar.	MINT	ARBK	K4 2022	Konkluzionet e NK për Treg të Brendshëm dhe Konkurrencë 2021	3,500	0	3,500
3.6.3	Neni 51 i MSA-së, pikat 1, 2 dhe 3	Vlerësimi i përputhshmërisë së databazës së regjistrimit të bizneseve në ARBK me kërkesat e Rregullores së BE për Sistemin e Ndërlidhjes së Regjistrave të Biznesit (BRIS).	Analiza e përputhshmërisë së platformës egzistente me kërkesat e BRIS, e hartuar.	MINT		K4 2022	Konkluzionet e NK për Treg të Brendshëm dhe Konkurrencë 2021	1,500	6,150	7,650
3.6.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.6.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.6.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.6.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.7. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale										
3.7.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.7.1	Nenet 77 dhe 78	Zhvillimi i politikave në fushën e së drejtës së pronësisë industriale	Strategjia për Pronësi industriale, e miratuar	MINT		K2 2022	Konkluzionet e NK për Tregun e Brendshëm, Konkurrencën, Mbrotjen e Konsumatorit dhe Shëndetit 2021	7,700	15,650	23,350
3.7.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.7.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.7.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.7.2	Nenet 77 dhe 78	Koordinimi efektiv i organeve ligjzbatuese për zbatimin efektiv të së drejtës së autorit përmes Task Forcës Kundër Piraterisë	Numri i aksioneve dhe konfiskimet në treg kundër piraterisë fizike dhe piraterisë digjitale	MKRS	MINT KGJK KPK	K4 2022	Konkluzionet e NK për Tregun e Brendshëm, Konkurrencën, Mbrotjen e	6,000	0	6,000

		dhe Këshillit Shtetërorë për Pronësinë Intelektuale					Konsumatorit dhe Shëndetit 2021			
3.7.3	Nenet 77 dhe 78	Zbatimi i marreveshjeve të licencimit kolektiv	Të dhënat për zbatimin nga raportimet e Shoqatave të Menaxhimit Kolektiv të të Drejtave të Autorit në ZDA	MKRS, Shoqatat për Menaxhimin Kolektiv të të Drejtave të Autorit	KPM	K4 2022	Konkluzionet e NK për Tregun e Brendshëm, Konkurrencën, Mbrojtjen e Konsumatorit dhe Shëndetit 2021	2,000	0	2,000
3.7.4	Nenet 77 dhe 78	Zbatimi i marreveshjeve të licencimit kolektiv	Krijimi i forumeve të përbashkëta me bartësit dhe përdoruesit e të drejtave të autorit	MKRS, Shoqatat për Menaxhimin Kolektiv të të Drejtave të Autorit	KPM	K4 2022	Konkluzionet e NK për Tregun e Brendshëm, Konkurrencën, Mbrojtjen e Konsumatorit dhe Shëndetit 2021	2,000	0	2,000
3.8. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës										
3.8.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.8.	Konkurrenca									
3.8.3	Nenet 74 dhe 75	Analiza sektoriale për identifikimin e monopoleve dhe karteleve.	Analiza sektoriale në sektorin financiar, e realizuar	AKK	MINT	K4 2022	ERA II	6,000	30,000	36,000
3.8.	Ndihma shtetërore									
3.8.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.8.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.8.	Konkurrenca									
3.8.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.8.	Ndihma shtetërore									
3.8.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.8.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.8.	Konkurrenca									
3.8.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.8.	Ndihma shtetërore									
3.8.4	Nenet 74 dhe 75	Të vazhdohet me perafrimin e skemave të ndihmës shtetërore	Numri i vendimeve të KNSh	KNSh	MFPT Kuvendi	K4 2022		122,260	41,950	164,210
3.8.5	Nenet 74 dhe 75	Angazhim i mëtutjeshëm nga Ministritë dhe rregullatorët sektorial të përfshirë në shkëmbimin e informatave në lidhje me skemat ndihmëse.	Numri i skemave të njoftuara në DNSh	MFPT		K4 2022	Konkluzionet e NK për Tregun e Brendshëm, Konkurrencën, Mbrojtjen e Konsumatorit dhe Shëndetit 2021	22,260	22,650	44,910
3.9. Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet financiare										
3.9.	<u>Korniza e politikave</u>									

3.9.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.9.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.9.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.9.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.9.2	Neni 50, 96 dhe aneksi 7	Zbatimi i masave të Solvencës II	Udhërrëfyesi për zbatimin e masave të Solvencës II, i finalizuar	BQK	BQK	K4 2022	Konkluzionet e NK për Tregun e Brendshëm, Konkurrencën, Mbrotjen e Konsumatorit dhe Shëndetit 2021	7,500	0	7,500
3.10. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat										
3.10.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.10.13	Neni 109, 110 dhe 111	Përmirësimi i kornizës strategjike në fushën e komunikimeve elektronike	Agjenda Digjitale për Kosovën 2030, e miratuar	ME	ARKEP ZKM MPB MASHTI MSh	K2 2022	Politikat e Sektorit të Komunikimeve Elektronike - Agjenda Digjitale për Kosovën 2013-2020	104,700	0	104,700
3.10.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.10.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.10.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.10.14	Neni 109, 110 dhe 111	Nxiti e konkurrencës në tregjet e komunikimeve elektronike, krijimi i mundësive për konsumatorët që të ndërrojnë operatorët duke ruajtur të njëjtin numër.	Sistemi i bartshmërisë së numrave, i krijuar	ARKEP		K4 2022		440,000	0	440,000
3.10.15	Neni 109, 110 dhe 111	Përkrahja për shtrirjen e infrastrukturës mobile 5G	Lidhja me infrastrukturë brezgjere e së paku 20 pijeve të rrejtit mobil, 5G ready.	ME	ARKEP	K4 2022	Ligji për ratifikimin e marrëveshjes për financim midis Republikës së Kosovës dhe Asociacionit Ndërkombëtar për Zhvillim për Projektin e Ekonomisë Digjitale të Kosovës	870,091	0	870,091
3.11. Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural										
3.11.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.11.2	Neni 102	Përmirësimi i politikave për rregullimin e tokës	Koncept dokumenti për rregullimin e tokës, i miratuar	MBPZhR	MMPHI	K4 2022	Ligji për Rregullimin e Tokës Bujqësore Strategjia për Konsolidimin e Tokave Bujqësore	10,800	0	10,800

3.11.3	Neni 102	Përmirësimi i politikave të bujqësisë dhe zhvillimit rural	Programi për bujqësi dhe zhvillim rural 2022-2028, i miratuar	MBPZhR	AUV MMPHI	K1 2022	Ligji për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2011/04-L-090	5,400	0	5,400
3.11.4	Neni 102	Përmirësimi i politikave për organizimin e tregut të përbashkët	Koncept dokumenti për organizimin e tregut të përbashkët, i miratuar	MBPZhR	MINT AUV	K1 2022	Konkluzionet e NK për Bujqësi dhe Peshkatori 2021; Plani i Punës së MBPZHR 2021	450	0	450
3.11.5	Neni 102	Përmirësimi i politikave për tokat bujqësore dhe mbrojtjen e tyre	Koncept dokumenti për tokën bujqësore, i miratuar	MBPZhR	MINT	K1 2022	Konkluzionet e NK për Bujqësi dhe Peshkatori 2021 Plani i Punës së MBPZHR 2021	450	0	450
3.11.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.11.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.11.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.11.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.12. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë së ushqimit, fitosanitare dhe ato të veterinarës										
3.12.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.12.3	Neni 102	Përmirësimi i mëtejme i politikave veterinarë	Koncept dokumenti për veterinarinë, i miratuar	MBPZhR	AUV ZKM MFPT	K4 2022	Programi Strategjik Operacional (PSO) 2022-2025	6,300	0	6,300
3.12.4	Neni 102	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Programi për avancimin e ndërmarrjeve agro-ushqimore, i miratuar	MBPZhR	AUV	K4 2022	Konkluzionet e NK për Bujqësi dhe Peshkatori 2021	12,150	0	12,150
3.12.5	Neni 102	Përmirësimi i mëtejme i politikave fitosanitare	14 Procedurat Operative të Standardeve (POS) për monitorimin e organizmave karantinore (organizma me prioritet të lartë), të miratuara	AUV	MBPZhR	K2 2022	Ligji për Mbrojtjen e Bimëve 2006/02-L95	450	0	450
3.12.6	Neni 102	Përmirësimi i politikave të bujqësisë dhe zhvillimit rural	Koncept dokumenti për verërat, i miratuar	MBPZhR	MAPL	K1 2022	Ligji për Verërat Nr.04/L-19	450	0	450
3.12.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.12.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.12.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.12.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.13. Kapitulli 13 i acquis-së: Peshkataria										
3.13.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.13.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.13.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.13.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.13.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.13.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.14. Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit										
3.14.	<u>Korniza e politikave</u>									

3.14.16	Neni 113	Hartimi i politikave të zhvillimit strategjik të sektorit të transportit	Strategjia e transportit multimodal 2023-2030 dhe plani i veprimit, e rishikuar dhe miratuar	MMPHI		K4 2022		3,750	0	3,750
3.14.17	Neni 113	Hartimi i politikave të zhvillimit strategjik të sektorit të transportit	Hartimi i koncept dokumentit per hekurudha, i miratuar	MMPHI	ARH	K4 2022		3,375	0	3,375
3.14.18	Neni 113	Hartimi i politikave të zhvillimit strategjik të sektorit të transportit	Hartimi i koncept dokumentit per transportin e mallrave te rrezikshme, i miratuar	MMPHI		K3 2022		3,375	0	3,375
3.14.	Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale									
3.14.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.14.	Zbatimi në praktikë									
3.14.19	Neni 113	Përmirësimi i infrastrukturës hekurudhore në përputhje me Specifikacionet teknike të interoperabilitetit dhe Sistemit Evropian të Menaxhimit të Trafikut Hekurudhor (ERTMS)	Projekt dizajni për rehabilitimin dhe modernizimin e fazës së tretë të linjës së 10-të hekurudhore (Mitrovicë - Leshak) përfshirë sinjalizimin dhe telekomunikimin, i përfunduar	INFRAKOS	MMPHI MFPT	K4 2022	Strategjia Sektoriale dhe e Transportit Multimodal 2015-2025 dhe plani i veprimit i rishikuar dhe miratuar	0	1,300,000	1,300,000
3.15. Kapitulli 15 i acquis-së: Energjia										
3.15.	Korniza e politikave									
3.15.4	Neni 114	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Strategjia e energjisë 2022-2031, e miratuar	ME	ZKM MFPT MMPHI MINT MAPL MBPZhr MASHTI AKK ZRrE KOSTT KEK KEDS	K2 2022	Neni 6 I Ligjit nr.05/L-81 për Energjinë	11,250	0	11,250
3.15.5	Neni 114	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e eficiencës të energjisë (EE) me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis së transpozuar	Koncept dokumenti për eficiencë të energjisë, i miratuar	ME	MFPT ZRrE KOSTT ZKM	K4 2022	Plani Strategjik Operacional -PSO	4,050	0	4,050
3.15.6	Neni 114	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë dhe ndryshimeve klimatike me qëllim të zbatimit të dispozitave të	Koncept dokumenti per rishikimin e ligjeve të sektorit të energjisë	ME	AKEE, ZRrE, KOSTT, KEK, FKEE	K4 2022	Plani Strategjik Operacional -PSO	4,050	0	4,050

		MSA-së dhe acquis-së së transpozuar								
3.15.7	Neni 114	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë elektrike së me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Plani për masat mbrojtëse për konsumatorët e cenueshëm (energji elektrike), i miratuar	MFPT	ME ZRrE	K4 2022	Programi i Reformave në Ekonomi (PRE) 2021-2023	4,050	0	4,050
3.15.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.15.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.15.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.15.8	Neni 114	Përmirësimi i efijencës së energjisë (EE)	Zbatimi i masave për EE në 21 komuna përmes punimeve në ndërtesa, ndriçim apo instalim të paneleve PV (55 projekte) të pakos së parë dhe (25 projekteve) të pakos së dytë	FKEE	ME	K4 2022		1,000,000	14,355,886	15,355,886
3.16. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet										
3.16.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.16.1	Neni 39, 40, 70 dhe 105	Rishikimi i politikave aktuale tatimore	Koncept Dokumenti për rishikimin e politikave tatimore, i miratuar	MFPT		K2 2022		6,600	0	6,600
3.16.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.16.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.16.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.16.2	Neni 39, 40, 70 dhe 105	Luftimi i ekonomisë joformale, evazionit tatimor dhe shmangies tatimore	Numri i veprimeve të ndërmarra për të përmirësuar përmbushjen tatimore	MFPT		K4 2022		1,315,800	29,720	1,345,520
3.16.3	Neni 39, 40, 70 dhe 105	Luftimi i ekonomisë joformale, evazionit tatimor dhe shmangies tatimore	Së paku tri projekte të zbatuara në sektorët e punësimit jo-formal, akomodimit/restoranteve, dhe inventarit të mallrave	MFPT		K4 2022		1,315,800	0	1,315,800
3.17. Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare (referojuni Bllokut 2: Kriteret Ekonomike)										
3.17.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.17.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.17.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.17.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.17.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.17.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.18. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat										
3.18.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.18.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.18.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.18.1	Neni 95	Përmirësimi i koordinimit midis institucioneve kryesore për të dhëna statistikore	Rritja e numrit të burimeve administrative të të dhënave	MFPT		K4 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	1,500	16,000	17,500

3.18.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.18.2	Neni 95	Rritja e mbulueshmërisë dhe e numrit të publikimeve statistikore	Së paku 3 publikime të reja	MFPT		K4 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	25,000	0	25,000
3.18.3	Neni 95	Përgatitjet për regjistrimin e popullsisë dhe banesave 2022	Të dhënat nga tereni të mbledhura (regjistrimi i realizuar)	MFPT		K4 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	10,000,000	0	10,000,000
3.19. Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi										
3.19.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.19.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.19.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.19.4	Neni 82 dhe 106	Fuqizimi i kapaciteteve institucionale në Inspektoratin e Punës	Numri i inspektorëve, i rritur	MFPT		K4 2022	Strategjia Sektoriale e MPMS 2018-2022	0	132,000	132,000
3.19.5	Neni 82 dhe 106	Zhvillimi i skemës së garantuar për të rinj	Plani i hartuar dhe miratuar	MFPT	MKRS, MASHTI, MINT	K4 2022	ERA II	3,520	0	3,520
3.19.6	Neni 82 dhe 106	Ndërmarrja e masave për rritjen e pjesëmarrjes së grave në tregun e punës	Numri i grave të përfshira në masat aktive të tregut të punës, i rritur	MFPT		K4 2022	ERA II	6,200,000	0	6,200,000
3.19.7	Neni 82 dhe 106	Përmirësimin e shërbimeve të inspektoratit të punës	Numri i inspektimeve nga Inspektorati i Punës, i rritur	MFPT		K4 2022	ERA II	26,000	0	26,000
3.19.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.19.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.20. Kapitulli 20 i acquis-së: Ndërmarrjet dhe politikat e industrisë										
3.20.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.20.1	Neni 99 dhe 100	Zhvillimi i kornizës së politikave të turizmit	Strategjia e Turizmit, e miratuar	MINT		K2 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	2,500	0	2,500
3.20.2	neni 99 dhe 100	Zhvillimi i kornizës së politikave të industrisë dhe biznesit	Politika për Zhvillimin e Industrisë dhe mbështetje të biznesit, e miratuar	MINT		K2 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	1,500	0	1,500
3.20.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.20.3	Neni 99 dhe 100	Fuqizimi i kapaciteteve dhe përmirësimi i shërbimeve të KIESA	Ristrukturimi i KIESA, i realizuar përmes krijimit të: mekanizmit për trajtimin e ankesave, dhe programit/Njësisë së kujdesit për Investitorë	MINT		K4 2022	ERA II	2,500	0	2,500
3.20.4	Neni 99 dhe 100	Fuqizimi i kapaciteteve dhe përmirësimi i shërbimeve të KIESA	Auditimi i performancës i KIESA, i realizuar	MINT		K4 2022	ERA II	1,500	0	1,500
3.20.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									

3.20.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.21. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane										
3.21.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.21.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.21.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.21.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.21.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.21.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.22. Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore										
3.22.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.22.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.22.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.22.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.22.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.22.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore										
3.23.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.23.	Sistemi gjyqësor									
3.23.19	Neni 83	Zvogëlimi i rasteve gjyqësore të pazgjidhura	Strategjia për reduktimin e lëndëve të vjetra, e miratuar	KGjK		K2 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	8,550	0	8,550
3.23.20	Neni 83	Rritja e transparencës së gjyqësorit	Strategjia e komunikimit e KGjK-së 2022-2024, e miratuar	KGjK		K2 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	8,550	0	8,550
3.23.21	Neni 83 dhe 91	Avancimi i kornizës ligjore dhe sistemit të administrimit të pasurisë së sekuestruar apo të konfiskuar	Koncept dokumentit për krijimin e fondit të konfiskimit, i miratuar	MD	KGjK KPK MFPT ZKM	K2 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	3,000	0	3,000
3.23. Politikat kundër korrupsionit										
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23. Të drejtat themelore										
3.23.22	Neni 3 dhe 4	Përmirësimi i reagimit ndaj dhunës në familje, ngacimit seksual dhe veprave të tjera me bazë gjinore	Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit kundër dhunës në familje, i miratuar	MD	MPB KGjK KPK	K1 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	3,000	0	3,000
3.23.23	Neni 3 dhe 4	Avancimi i kornizës ligjore mbi të drejtat themelore	Koncept Dokumenti për realizimin e të drejtave civile përfshirë të drejtën e palëve për gjykim brenda kohës së arsyeshme	MD	KGjK KPK MFPT ZKM	K3 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	3,000	0	3,000
3.23. Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore										
3.23.24	Neni 3 dhe 4	Avancimi i kornizës ligjore dhe dokumenteve	Koncept dokument për përkrahjen e projekteve për komunitete	MKK	ZKM	K4 2022	Plani legjislativ	3,890	0	3,890

		strategjikë për komunitete, kthim dhe integrim								
3.23.25	Neni 3 dhe 4	Avancimi i kornizës ligjore dhe dokumenteve strategjikë për komunitete, kthim dhe integrim	Koncept dokument për persona të zhvendosur	MKK	ZKM	K4 2022	Plani Legjislativ	3,890	0	3,890
3.23.26	Neni 3 dhe 4	Avancimi i kornizës ligjore dhe dokumenteve strategjikë për komunitete, kthim dhe integrim	Strategjia për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre, e miratuar	MKK	ZKM	K2 2022	Plani i dokumenteve strategjike	0	6,000	6,000
3.23.27	Neni 3 dhe 4	Përmirësimi dhe avancimi i gjendjes së komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian përmes zbatimit të politikave	Strategjia dhe Plani i veprimit për përfshirjen e komuniteteve rom dhe ashkali në shoqërinë kosovare 2022-2026, i miratuar	ZKM		K2 2022		1,000	0	1,000
3.23.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.23.28	Neni 84	Mbikëqyrja e zbatimit të Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe Ligjit për Qasje në Dokumente Publike	Plani i inspektimeve dhe kontrolleve të rregullta për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, I zhvilluar	AIP		K2 2022	Plani i performancës së AIP-së	2,700	0	2,700
3.23.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.23.	Sistemi gjyqësor									
3.23.29	Neni 83 dhe 91	Të sigurohet që procesi i përzgjedhjes së anëtarëve të mbetur të KGjK-së dhe KPK-së të jetë transparent, i bazuar në merita duke siguruar që kandidatët e përzgjedhur ti plotësojnë kërkesat ligjore për këto pozita	Dy (2) anëtarë të KPK-së, të emëruar	Kuvendi	KPK	K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	4,000	0	4,000
3.23.30	Neni 83 dhe 91	Të sigurohet që procesi i përzgjedhjes së anëtarëve të mbetur të KGjK-së dhe KPK-së të jetë transparent, i bazuar në merita duke siguruar që kandidatët e përzgjedhur ti plotësojnë kërkesat ligjore për këto pozita.	Një (1) anëtar i KGjK-së nga komuniteti pakicë i emëruar	Kuvendi	KGjK	K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	3,000	0	3,000
3.23.31	Neni 83 dhe 91	Avancim i mëtejshëm i performancës së sistemit gjyqësor dhe prokurorial	16 prokurorë të rekrutuar	KPK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	13,623	0	13,623
3.23.	Politikat kundër korrupsionit									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									

3.23.	Të drejtat themelore									
3.23.32	Neni 3 dhe 4	Ofrimi i mundësive për kthim për personat e zhvendosur	Sistemi për menaxhimin e rasteve për personat e zhvendosur, i funksionalizuar	MKK		K2 2022	Rregullorja për Kthimin e Personave të Zhvendosur dhe Zgjidhje të Qëndrueshme	3,890	4,000	7,890
3.23.33	Neni 3 dhe 4	Ngritja e kapaciteteve të mekanizmave institucional për qendërzim gjinorë (gender mainstreaming), integrim gjinorë, mbrojtje nga dhuna në familje, dhuna ndaj grave	5 trajnime mbi avancimin e realizimit të të drejtave në fushën e të drjtave të trashëgimisë; vendimmarrje; paqe, siguri dhe drejtësi, të realizuara nga ABCj	ZKM		K4 2022	Programi i Kosovës për Barazi Gjinore 2020-2024	12,000	4,000	16,000
3.23.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.23.	Sistemi gjyqësor									
3.23.34	Neni 83	Avancimi i mëtutjeshëm i performancës në gjyqësor në veçanti në krijimin e mekanizmave në regjistrimin e dosjeve kriminale.	Funksionalizimi i plotë i kompetencave të Zyrës Qëndrore të Evidencës Penale në SKGJK	KGJK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	35,040	0	35,040
3.23.35	Neni 83 dhe 91	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	1/3 e prokurorëve dhe prokurorive të vlerësuar	KPK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	23,840	0	23,840
3.23.36	Neni 83	Administrimi më efikas i sistemit gjyqësor dhe fuqizimi i administratës.	1/3 e gjyqtarëve të vlerësuar.	KGJK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	23,840	0	23,840
3.23.37	Neni 83	Avancimi i mëtejshëm i sistemit elektronik të menaxhimit të lëndëve.	Konsolidimi i fazës së Sistemit (SMIL) në të gjitha regjionet e gjykatave duke përfshirë Lëndët Civile dhe Penale, si dhe vënien në zbatim të shpërndarjes automatike të lëndëve për Gjykatën e Apelit të Kosovës dhe Gjykatën Supreme të Kosovës.	KGJK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	321,000	332,730	653,730
3.23.38	Neni 83	Administrimi efikas i procedurave disiplinore në sistemin e drejtësisë.	Baza elektronike e të dhënave, e cila do të regjistrojë të gjitha ankesat dhe kërkesat për fillimin e hetimeve disiplinore dhe informacionin e paraqitur nga autoriteti kompetent për gjyqtarë, e themeluar.	KGJK		K2 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	25,000	0	25,000
3.23.39	Neni 83	Rrija e numrit të rasteve gjyqësore të zgjidhura me ndërmjetësim.	Referimi i 10% të rasteve gjyqësore tek gjykatat përmes ndërmjetësim.	KGJK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	3,350	0	3,350

3.23.40	Neni 83	Ngritja e kapaciteve për trajtimin e rasteve gjyqësore të natyrës komerciale.	Trajnimi i gjyqtarëve aktual, bashkëpunëtorëve profesional dhe stafit mbështetës të Gjykatës Komerciale në fushat specifike komerciale që do t'i trajtojë kjo gjykatë.	KGJK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	6,300		6,300
3.23.41	Neni 83	Avancimi i mëtejshëm i sistemit elektronik të menaxhimit të lëndëve.	Funksionalizimi i plotë i sistemeve të TIK-ut në gjykata, përfshirë këtu SMIL.	KGJK		K2 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	300,000	190,000	490,000
3.23.42	Neni 83	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	Rekrutimi i 7 zyrtarëve të ndërmjetësimit në prokuroritë themelore	KPK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	330	0	330
3.23.43	Neni 83	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	Referimi i 10% të rasteve tek prokuroritë përmes procedurave alternative	KPK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	94,051	0	94,051
3.23.44	Neni 83	Të dëshmohej rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	Përqindja e aktakuzave të ngritura në lidhje me rastet e shënjestruara	KPK		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	95,580	0	95,580
3.23.	Politikat kundër korrupsionit									
3.23.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.23.	Të drejtat themelore									
3.23.45	Neni 3 dhe 4	Ngritja e vetëdijes dhe senzibilizimi i opinionit mbi rëndësinë e parandalimit të dhunës ndaj grave, luftimin e stereoptipeve gjinore, dhe të drejtja që garanton korniza ligjore për barazi gjinore	5 videospote të realizuara në vit; 3 tryeza diskutimi në vit të realizuara	ZKM	MASHTI MD MPB	K4 2022	Programi i Kosovës për Barazi Gjinore 2020-2024	15,000	0	15,000
3.23.46	Neni 3 dhe 4	Mbështetja përmes subvencionimit, të projekteve të OJQ-ve që synojnë fuqizimin e rolit të gruas në shoqëri	3 OJQ të mbështetura	ZKM		K4 2022	Programi i Kosovës për Barazi Gjinore 2020-2024	40,000	0	40,000
3.23.47	Neni 3 dhe 4	Ofrimi i mundësive për kthim për personat e zhvendosur	Trajnimi i stafit për Sistemin për menaxhimin e rasteve për personat e zhvendosur, i organizuar	MKK		K2 2022	Rregullorja për Kthimin e Personave të Zhvendosur dhe Zgjidhje të Qëndrueshme	0	3,720	3,720
3.23.48	Neni 3 dhe 4	Mbikëqyrja e zbatimit të Ligjit për Qasje në Dokumente Publike	Numri i ankesave të pranuar lidhur me qasjen në dokumente publike	AIP		K4 2022	Plani i performancës së AIP-së për vitin 2022	2,700	0	2,700
3.23.49	Neni 3 dhe 4	Mbikëqyrja e zbatimit të Ligjit për Qasje në Dokumente Publike	Numri i vendimeve të marra lidhur me qasjen në dokumente publike	AIP		K4 2022	Plani i performancës së AIP-së për vitin 2022	2,700	0	2,700
3.23.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									

3.23.50	Neni 3 dhe 4	Mbështetja per komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian	Bursat e ndara per nxënësit dhe studentët	MAShTI		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	151,818	0	151,818
3.23.51	Neni 3 dhe 4	Mbështetja per komunitetet rom, ashkali dhe egjiptian	Mbështetja e qendrave mësimore per nxënësit romë, ashkali dhe egjiptianë	MAShTI		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	209,102	60,000	269,102
3.23.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.23.52	Neni 3 dhe 4	Mbikëqyrja e zbatimit të Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale	Numri i ankesave të pranuar lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale	AIP		K4 2022	Plani i performancës së AIP-së për vitin 2022	2,700	0	2,700
3.23.53	Neni 3 dhe 4	Mbikëqyrja e zbatimit të Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale	Numri i inspektimeve të kryera lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale	AIP		K4 2022	Plani i performancës së AIP-së për vitin 2022	2,700	0	2,700
3.23.54	Neni 3 dhe 4	Mbikëqyrja e zbatimit të Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale	Numri i vendimeve të marra lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale	AIP		K4 2022	Plani i performancës së AIP-së për vitin 2022	2,700	0	2,700
3.24. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria										
3.24.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.24.	Menaxhimi i kufirit									
3.24.9	Neni 85	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	Plani i Veprimit 6 pikësh i Qendrës Kombëtare për Menaxhimin e Kufirit, i zbatuar plotësisht	MPB	MFPT ZKM	K4 2022	PSO të Qeverisë 2021-2025 Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	5,000	5,000	10,000
3.24.	Vizat									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Siguria e dokumenteve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Azili									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Migracioni									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i narkotikëve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.24.10	Neni 89, 90, 91 dhe 92	Përmirësimi i kornizës së politikave në luftën kundër trafikimit me qenie njerëzore	Strategjia kundër trafikimit me qenie njerëzore, e miratuar	MPB		K2 2022	PSO të Qeverisë 2021-2025	3,500	0	3,500
3.24.	Lufta kundër terrorizmit									

3.24.11	Neni 92	Përmirësimi i kornizës së politikave në fushën e luftës kundër ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit	Programi i riintegritit dhe deradikalizimit, i miratuar	MPB		K2 2022	PSO të Qeverisë 2021-2025 ERA II	3,500	0	3,500
3.24.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.24.	Menaxhimi i kufirit									
3.24.12	Neni 85	Avancimi i kapaciteteve për menaxhimin e kufirit	Njësia për API/PNR, e funksionalizuar	MPB		K2 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	50,000	0	50,000
3.24.	Vizat									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Siguria e dokumenteve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Azili									
3.24.13	Neni 85	Përmirësimi i politikave të azilit	Tri (3) trajnime për përcaktimin e statusit të refugjatëve, të organizuara	MPB		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	30,000	30,000
3.24.	Migracioni									
3.24.14	Neni 85, 86, 87 dhe 88	Ngritja e kapaciteteve të pritjes dhe menaxhimit të flukseve me migrantë	Qendra e Pritjes së Përkohshme, e funksionalizuar përmes angazhimit të stafit, sigurimit fizik të objektit dhe trajnime për stafin	MPB		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021 ERA II	250,000	0	250,000
3.24.15	Neni 85, 86, 87 dhe 88	Avancimi i politikave dhe ngritja e kapaciteteve në fuqizimin e sistemit për integrimin e te huajve	6 trajnime në së paku 80 zyrtarë të nivelit lokal për zbatimin e Udhëzuesit për Procedurat Standarde të Veprimit për Integrimin e të Huajve në RKS, të organizuara	MPB	MAPL	K4 2022	Strategjia e Migrimit 2021-2025 Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	20,000	20,000
3.24.16	Neni 85, 86, 87 dhe 88	Avancimi i politikave dhe ngritja e kapaciteteve në fuqizimin e sistemit për integrimin e te huajve	Një trajnim i trajnerëve (TOT) me të paktën 10 persona për integrimin e të huajve për stafin qendror, i organizuar	MPB	MAPL	K4 2022	Strategjia e Migrimit 2021-2025 Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	20,000	20,000
3.24.17	Neni 85, 86, 87 dhe 88	Avancimi i politikave dhe kapaciteteve për riintegrimin e qëndrueshëm të personave të riatdhesuar	6 trajnime me 180 zyrtarë të nivelit lokal dhe qendror për manualin për menaxhimin e rrezikut për ri-integrimin e qëndrueshëm të personave të riatdhesuar në Kosovë dhe doracakut praktik - identifikimi i rreziqeve dhe planifikimi për menaxhimin e tyre për ri-integrim të qëndrueshëm të personave të riatdhesuar në Kosovë, të organizuara	MPB	MAPL	K4 2022	Strategjia e Migrimit 2021-2025 Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	30,000	30,000
3.24.	Luftimi i shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i narkotikëve									

3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.24.18	Neni 89, 90, 91 dhe 92	Rritja e bashkëpunimit me agjencitë e BE-së (Europol, Eurojust dhe të tjera) dhe shtetet anëtare të BE-së	Sistemi i komunikimit të sigurtë SIENA, i funksionalizuar.	MPB		K2 2022	ERA II	0	3,000	3,000
3.24.19	Neni 89, 90, 91 dhe 92	Rritja e bashkëpunimit me agjencitë e BE-së (Europol, Eurojust dhe të tjera) dhe shtetet anëtare të BE-së	Zyrtari ndërlidhës me EUROPOL, i caktuar dhe sistemuar.	MPB		K2 2022	ERA II	36,000	0	36,000
3.24.20	Neni 89, 90, 91 dhe 92	Rritja e bashkëpunimit me agjencitë e BE-së (Europol, Eurojust dhe të tjera) dhe shtetet anëtare të BE-së	Marrëveshja për shkëmbimin dhe mbrojtjen e informacionit të klasifikuar, e nënshkruar.	MPB		K1 2022	ERA II	1,500	0	1,500
3.24.	Lufta kundër terrorizmit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.24.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.24.	Menaxhimi i kufirit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Vizat									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Siguria e dokumenteve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Azili									
3.24.21	Neni 85	Përmirësimi i politikave të azilit	Udhëzuesi për parandalimin, menaxhimin e rrezikut dhe përgjigjen ndaj dhunës në baza gjinore në kontekst të migracionit të përzier, i hartuar	MPB	PK MFPT	K3 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	5,000	5,000
3.24.22	Neni 85	Përmirësimi i politikave të migracionit dhe politikave të azilit, përfshirë ri integrimin dhe kthimin	Masat e integritimit për refugjatët, të zbatuara	MPB		K4 2022	ERA II Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	5,000	5,000
3.24.23	Neni 85	Përmirësimi i politikave të migracionit dhe politikave të azilit, përfshirë ri integrimin dhe kthimin	Regjistrimi biometrik i azilkërkuesve, funksional	MPB		K4 2022	ERA II Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	240,000	240,000
3.24.	Migracioni									
3.24.24	Neni 85, 86, 87 dhe 88	Përmirësimi i politikave të migracionit, përfshirë ri integrimin dhe kthimin	Udhëzuesi për funksionalizimin e AQM-së, i hartuar	MPB		K3 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	10,000	10,000
3.24.25	Neni 85, 86, 87 dhe 88	Avancimi i politikave dhe ngritja e kapaciteteve në fuqizimin e sistemit për integrimin e të huajve	Udhëzuesi për qasjen e të huajve në aftësim profesional dhe punësim, i hartuar	MPB	MAPL	K4 2022	Strategjia e Migrimit 2021-2025	0	10,000	10,000

							Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021			
3.24.26	Neni 85, 86, 87 dhe 88	Avancimi i politikave dhe kapaciteteve për riintegrimin e qëndrueshëm të personave të riatdhesuar	Manuali për Menaxhimin e Rrezikut Për ri-integrimin e Qëndrueshëm të Personave të Riatdhesuar në Kosovë dhe Doracaku Praktik - Identifikimi i rreziqeve dhe planifikimi për menaxhimin e tyre për ri-integrim të qëndrueshëm të personave të riatdhesuar në Kosovë, të hartuar	MPB	MAPL	K4 2022	Strategjia e Migrimit 2021-2025 Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	20,000	20,000
3.24.	Luftimi i shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i narkotikëve									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.24.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.24.27	Neni 89, 90, 91 dhe 92	Avancimi i mëtejshëm i konceptit të policisë së udhëhequr nga inteligjenca në luftimin e krimit të organizuar	Raporti i vlerësimit të kërcënimeve që vijnë nga krimi i organizuar dhe krimet e rënda (SOCTA), i hartuar	MPB		K4 2022	ERA II	0	7,100	7,100
3.24.	Lufta kundër terrorizmit									
3.24.28	Neni 92	Përmirësimi i kornizës së politikave në fushën e luftës kundër ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit	Raportet për zbatimin e Planit të Përbashkët të Veprimit BE – Ballkan Përendimor kundër ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit	MPB		K4 2022	Konkluzionet e NK për Drejtësi, Liri dhe Siguri 2021	0	5,000	5,000
3.24.29	Neni 92	Përmirësimi i kornizës së politikave në fushën e luftës kundër ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit	Vlerësimi i përbashkët mbi rrezikun dhe kërcënimet nga terrorizmi, i hartuar	MPB		K4 2022	PSO të Qeverisë 2021-2025 ERA II	3,500	0	3,500
3.24.30	Neni 92	Përmirësimi i kornizës së politikave në fushën e luftës kundër ekstremizmit të dhunshëm dhe terrorizmit	Raporti TeSAT për EUROPOL, i hartuar	MPB		K4 2022		5,000	0	5,000
3.24.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.24.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.25. Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe kërkimet shkencore										
3.25.	Korniza e politikave									
3.25.1	Neni 107	Zhvillimi i kornizës së politikave të shkencës dhe hulumtimit	Rishikimi i Programit Kombëtar të Shkencës	MASHTI		K1 2022	Konkluzionet e NK për Inovacion, Shoqëri të Informacionit dhe Politika Sociale 2021	103,000	0	103,000
3.25.2	Neni 107	Zhvillimi i sistemit informativ për hulumtime shkencore	Finalizimi dhe Lansimi i Platformës KRIS	MASHTI		K3 2022	Konkluzionet e NK për Inovacion, Shoqëri të	20,000	35,000	55,000

							Informacionit dhe Politika Sociale 2021			
3.25.3	Neni 107	Koordinimi efektiv institucional për pjesëmarrje në Horizon	Rishikimi i rregullores 01/2018 për funksionalizimin e Pikave Kombëtare të Kontaktit	MASHTI		K2 2022	Konkluzionet e NK për Inovacion, Shoqëri të Informacionit dhe Politika Sociale 2021	6,160	0	6,160
3.25.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.25.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.25.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.25.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.26. Kapitulli 26 i acquis-së: Arsimi dhe kultura										
3.26.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.26.4	Neni 118	Zhvillimi i kurrikulës për edukimin në fëmijërinë e hershme	Hartimi dhe miratimi i Kurrikulës bërthamë për edukimin në fëmijërinë e hershme			K2 2022		103,000	0	103,000
3.26.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.26.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.26.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.26.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.27. Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi										
3.27.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.27.4	Neni 115, 116 dhe 117	Permiresimi i politikave për zvogëlimin e ndotjes së ajrit dhe ujit dhe përmirësimin e menaxhimit të mbeturinave	Strategjia për Mbrojtjen dhe Zhvillim të Qëndrueshëm të Mjedisit 2022-2030 (përfshirë mbrojtjen e mjedisit, cilësinë e ajrit, biodiversitetin, zvogëlimin e emetimeve dhe fushat tjera që mbulon ky sektor, e miratuar	MMPHI	ZKM MFPT	K4 2022	Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit; Plani Strategjik Operacional-PSO	108,000	0	108,000
3.27.5	Neni 115, 116 dhe 117	Permiresimi i politikave për menaxhimin e Ujrave	Strategjia Shtetore e Ujrave të Kosovës 2017-2036 dhe Plani i Veprimit 2023-2025, e miratuar	MMPHI	ZKM MFPT	K4 2022	Ligji për Ujrat e Kosoves; Plani Strategjik Operacional-PSO	108,000	0	108,000
3.27.6	Neni 115, 116 dhe 117	Permiresimi i politikave për menaxhimin e qëndrueshëm të pyjeve	Plani i Veprimit 2022-24 për Strategjinë për Zhvillimin e Pylltarisë 2022 - 2030, i miratuar	MBPZHR	ZKM MMPHI MFPT	K1 2022	Strategjia për Zhvillimin e Pylltarisë 2022 - 2030	5,000	0	5,000
3.27.7	Neni 115, 116 dhe 117	Përmirësimi i inspektimit mjedisor	Koncept dokumenti për inspektoratin e mjedisit, ujrave, natyrës, planifikimit hapësinor, ndërtimit dhe banimit, i miratuar	MMPHI	ZKM MBPZHR	K3 2022	Ligji për inspektimet e përgjithshme; Plani Strategjik Operacional-PSO	83,399	0	83,399
3.27.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.27.8	Neni 115, 116 dhe 117	Permiresimi i politikave për menaxhimin e Ujrave	Numri i inspektorëve të trajnuar për të kontrolluar zbatimin e legjislacionit për mbrojtjen e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore si dhe burimeve ujore	MMPHI	ZKM MFPT	K4 2022	Ligji për Ujrat e Kosoves;	4,000	0	4,000
3.27.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									

3.27.9	Neni 115, 116 dhe 117	Permirësimi i politikave për menaxhimin e mbeturinave dhe ekonominë rrethore	Numri i deponive ilegale të reduktuara në komunat e Kosovës	MMPHI	ZKM	K2 2022	Strategjia (2021-2030) dhe PV (2021-2023) për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave	300,000	3,500,000	3,800,000
3.28. Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit										
3.28.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.28.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.28.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.28.	Mbrojtja e shëndetit									
3.28.6	Neni 106	Avancimi i politikave në fushën e mbrojtjes së shëndetit publik	Strategjia sektoriale e shëndetësisë 2022-2032, e hartuar	MSh		K3 2022		5,000	50,000	55,000
3.28.7	Neni 106	Avancimi i politikave në fushën e mbrojtjes së shëndetit publik	Plani strategjik për parandalim dhe kontroll të sëmundjeve ngjitëse. i miratuar	MSh		K1 2022		5,000	10,000	15,000
3.28.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.28.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.28.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.28.	Mbrojtja e shëndetit									
3.28.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.28.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.28.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.28.	Mbrojtja e shëndetit									
3.28.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.28.	Mbrojtja e shëndetit									
3.28.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.29. Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor										
3.29.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.29.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.29.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.29.2	Nenet 39, 48, 104, Protokolli IV	Kalimi i terminaleve nga pronësia private në pronë publike në funksion të zbatimit të MSA-së dhe në harmoni me legjislacionin doganor të BE-së	Zhvendosja në pronë publike dhe funksionalizimi i plotë për së paku 2 terminale doganore	MFPT		K2 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	180,000	0	180,000
3.29.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.29.3	Nenet 39, 48, 104, Protokolli IV	Luftimi i ekonomisë joformale	Numri i aktiviteteve (inspektimeve, ndalo&kërko dhe patrullë) kundër kontrabandës bazuar në analizën e rrezikut i rritur në krahasim me periudhën paraprake	MFPT		K4 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	396,000	0	396,000
3.30. Kapitulli 30 i acquis-së: Marrëdhëniet me jashtë										
3.30.	<u>Korniza e politikave</u>									

3.30.1	Nenet 11-16	Avancimi i politikave tregtare	Dokumenti për politika tregtare, i miratuar	MINT		K4 2022		700	0	700
3.30.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.30.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.30.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.30.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.31. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurisë dhe e mbrojtjes										
3.31.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.31.2	Neni 11 dhe 15	Avancimi i politikës së jashtme	Strategjia për Politikë të Jashtme, e miratuar	MPJD	ZKM	K4 2022		3,600	1,500	5,100
3.31.3	Neni 11 dhe 15	Zbatimi i obligimeve në kuadër të Dialogut Politik Kosovë-BE	Plani i Veprimit për Dialog Politik, i miratuar	MPJD	ZKM	K42022		5,000	0	5,000
3.31.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.31.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.31.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.31.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.32. Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar										
3.32.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.32.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.32.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.32.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.32.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.32.1	Neni 97	Të sigurohet përcjellja sistematike e zbatimit të rekomandimeve të auditimit të jashtëm	Përqindja e rekomandimeve të zbatuara nga OB-të, e rritur në krahasim me vitin paraprak	ZKA	Kuvendi	K4 2022	Konkluzionet e NK për Ekonomi, Çështje Financiare dhe Statistika 2021	56,700	0	56,700
3.33. Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore										
3.33.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.33.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.33.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.33.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.33.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.33.	Në këtë pjesë nuk është planifikuar ndonjë masë.									
3.34. Kapitulli 34 i acquis-së: Institucionet										
3.34.	Programi nuk mbulon këtë kapitull në këtë fazë të aderimit në BE.									
3.35. Kapitulli 35 i acquis-së: Çështjet e tjera										
3.35.	Programi nuk mbulon këtë kapitull në këtë fazë të aderimit në BE.									
Gjithsej (buxheti)								25,966,247	20,875,456	46,841,703